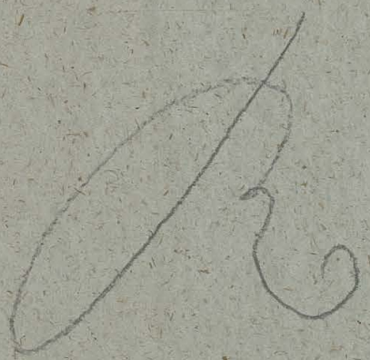
7061
III

70.

1927 N° 9.

A6.

Institutiones Rhetoricæ
seu
Artis Oratoriæ
in brevissimum Compendium redactæ
Sub Patrocinio ac Protectione S. Cajetani
Thiennæi Confessoris
pro Commodo
Alumnor. Conventûs Generalis Miechoviensis
Canonicor. Custodum Sacri Hierosolymitani
Sepulchri concinnatæ.-
Ac per Illustrem Reverendum Cajetanum
Godyński
Ejusdem instituti Professum, Sacræ Theologiæ
Professorem actualem.
Die 1ma Novembris Anno Domini 1816
In Conventu Generali Miechoviensi
tradi cœptæ

Ad Charissimos Sacri Ordinis Candidatos, Auditores Rhetorica. –

Quoniam placuit Creatori totius universi Deo, inter cetera admirabilia hominem, qua ad imaginem sui creatum, ab illis ratione ac voce articulata, seu sermone secernere ac distinguere: ratione, ad cognoscenda illa omnia, quæ supra, infra, et penes nos sunt; sermone ad intimas cognitiones nostras aliis communicandas: hinc nemo vestrum inficias ibit, utrumq dotes nobis benignissime a Conditore Universi conatas perficiendas esse. – –

Perficienda ē ratio ⁊ intellectus noster cognitione rer̄ nobis permaxime necessarior̄ Perficiendus ē sermo noster, ut ea quæ noscimus bene, ordinate, ac sufficienter edicamus. Et licet in vitæ statu omnia scitu necessaria cognoscendi, addiscendiq, curare tamen summopere partium nostrarum est, ea quæ noscimus, ut recte disserere valeamus. – Ad hoc unice viam sternit aditumq omnem ars Rhetorica aperit, quæ quodammodo os nostrum novum efformat, et linguas nostras facit ee diversas. Ponamus enim in societate humana, mortalium aliquem summa eruditione conspicuum, sed loquendi facultate destitutum, quatis emolumenti et fructus futura erit eruditio! certe nulla. Scitis et Vos Ordinis nostri Candidati, vi desiderio ferimini utilos, Vos aliquando in Sacro Ordine Nostro futuros, perfectos vestrum, ut ea quæ didiceritis recto sermone proferre valeatis. –

Hunc in finem ego consulendo Profectui vestro curam in me suscepio ut primis saltem labris hanc Artem Oratoriam summopere vobis necessariam degustetis, cujus præstantia insigniter ac Majestuose descripsit Tullius L. 1. de Orat. „Quid est aut tam admirabile, quam ex infinita multitudine existere unum, qui nihil quod omnibus natura sit datum, ⁊ velox, ⁊ cum pauca facere possit, aut tam jucundum cognitu atq audiru quam sapientibus sententiis gravibusq verbis ornata oratio et perpolita aut tam potens tamq magnificum, quam populi motus, judicum Religiones, Senatus gravitate unius orationē converti? –

Ad Vos autem pertinebit haud parcere labori et sudori ut profectu vestri exultatis ac arrideam hujus disciplinæ viam in qua diligentissime advigetis eloquia Domini, eloquia casta, eloquia Domini igne examinata illaq in laudem Dei Vestram et proximorum salutem omni conamine convertatis. – ıı –

Proœmium seu Apparatus Rhetoricæ

Proœmium seu Apparatum Rhetoricæ vocamus ea omnia, quæ universim ad Artem Rhetoricam pertinent. Sunt autem sequentia quæ prolusionis more quæri possunt.

2. I. Quid est Rhetorica? Est Ars seu Disciplina bene dicendi, hoc est ornate, graviter, et copiose loquendi Quintilianus L. 2. — Rhetorica nomen suum traxit a voce græca ῥέω dico loquor unde Ritor, Rhetor Orator et Ritoriki Ars Oratoria. Vocatur Ars quia certis quibusdam et nunquam fallentibus præceptis continetur. Dicitur Ars bene dicendi quia docet quomodo optimis sententiis verbisque lectissimis dici possit. —

2. Undenam orta Ars illa bene dicendi? Notatio naturæ et animadversio peperit Artem. Cum enim aliqui nativa quadam facultate sine ullo artis subsidio bene dixissent, alii contra invalide omnino et male; exstitit aliquis qui diversimillud observaret attentius; quis causas illius indagaret sedulo; atq ita rem sensim ad Artem ei jam ejecta revocaret, et quasi viam traderet, quæ ad eloquentiam tuto ferret; Unde liquet eloquentiam non esse natam artificio, sed potius artificia ex eloquentia natam atq profectam

3. Quo differunt inter se Rhetor et Orator? Hoc, quod Rhetor ejs qui bene dicendi Præcepta tradit: Orator vero est ejs, qui accommodate ad persuadendum dicere potest; licet persæpe in nomine erret aliud pro alio indiscriminatim accipiendo. —

4. Quis Finis ultimus Artis Oratoriæ? Est persuadere dictione hoc est diserta oratione quemquam impellere ad aliquid vel credendum, vel agendum vel omittendum.

5. Quod est Officium Oratoris? Est dicere ejusmodi ad persuadendum; quod fit docendo, delectando et movendo. Docemus argumentis et argumentatione, delectamus ornatu illustri et ejusdem dicendi genere, flectimus amplificatione et affectibus. Docere necessitatis est, Delectare suavitatis, movere vero seu flectere victoriæ; atq hic demum est verisimilis eloquentiæ triumphus. —

6. Quæ est materia Rhetoricæ? Cum Aristotele: Rhetoricæ materiam esse quamlibet quæstionem ad dicendum propositam: quia ait Cicero L. 2. de Orat: bene dicendi Artem habet definitam aliquam regionem cujus terminis ejecta teneat. — Quæstio autem quæ Oratori ad dicendum proponi potest duplex est: alia est Infinita seu Universalis; alia Finita seu particularis. Quæstio Infinita, quæ vocat etiam Thesis, ea est quæ nulli alligat temporis, loci et personæ circumstantiis; ut si generatim quæratur vitne bellum gerendum vel pax facienda? Quæstio Finita quæ vocat etiam Hypothesis et Causa seu Controversia, ea est quæ universalem quæstionem restringit aut revocat ad certas quasdam personas, tempus, locum, reig circumstantias; ut si quæratur vitne pax nobis facienda iis, quæ ab hostibus ferunt legibus ac conditionibus? Quæstio autem sive Finita sive Infinita sit, dividit quadrifariam: 1mo In quæstionem cognitionis et actionis: Quæstio cognitionis, ea est, quæ continet solius sequelæ rationem: qua sit causa defectus solis. Quæstio actionis cujus Finis est aliquid efficere: ut: accusicat

an liceat vim vi repellere? 2ª Quæstio est vel Principalis vel Incidens: Principalis dicit quæ præcipue venit in controversiam; Incidens vocat quæ tractat propter aliud. —

2. Quot sunt universim genera quæstionum vivæ causæ, in quibus Orator versari potest? = Tria; genus Iudiciale, Deliberativum et genus Exornativum ac Demonstrativum quod ex Græcis vocat Epidicticum. In genere Iudiciali spectat accusatio et defensio: in Deliberativo suasio et dissuasio: In Exornativo laus et vituperium. Unde generis Iudicialis Finis est Æquitas: Deliberativi utilitas, Demonstrativi honestas. Iudiciale genus versat circa tempus præteritum, Deliberativum, circa tempus futurum, Demonstrativum, circa tempus præteritum simul et præsens. —

3. Quæ et quot sunt Primariæ Partes? Quatuor: Inventio, Dispositio, Elocutio, et Pronuntiatio; quia et Oratoris quatuor sunt præcipua officia: 1ª Argumenta invenire, 2ª Inventa excogitare disponere. 3ª Disposita verbis exornare. 4ª Exornata pronuntiare — Inventio est excogitatio rerum verarum aut verisimilium quæ valeant, tum ad faciendam fidem, ad motus excitandos. Dispositio, est rerum inventarum in ordinem aptum distributio. Elocutio idoneorum verborum et sententiarum ad res inventas accommodatio. Pronuntiatio est vocis, ac corporis ea moderatio, quam res inventa ac verba requirunt.

9. Quibus subsidiis dicta Rhetorica partes comparari possunt? Quatuor: Natura, Arte, Exercitatione et Imitatione. Natura, ex parte animi, celeres confert motus, ad excogitandum acutos, ad ornandum uberes, ad memoriam firmos ac diuturnos, ex parte vero corporis; confert latera firma, vocem canoram, linguam volubilem, aptamque oris ac totius corporis conformationem. Ars, excolit, quæ dedit natura, supplet quæ illi desunt, quæ vero redundant, luxuriantia coërcet, atque corrigit. Verbo: certissimam veluti digito viam monstrat, qua ad eloquentiam tuto perveniat. Exercitatio conservat et auget, quæ ars expolivit aut emendavit in natura. Multi enim naturæ vitium exercitatione sustulere ut Demosthenes et alii: Exercitatio est assiduus usus et consuetudo dicendi vel scribendi; quod quidem valde faut ad eloquentiæ laudem adipiscendam. Unde Cicero: Stylus est optimus dicendi effector et Magister. Triplex est autem exercitationis genus: Scriptionis, actionis et memoriæ. — Imitatio fuit, ut optimo cuique Authori similes in dicendo evadamus, et quas unus in summa diligentia persequamur.

10. Quæ est vera rectaque imitandi ratio? 1ª Cave ne vulgare quoddam ac mediocre tibi proponas exemplum, sed dilige imitandum summum aliquem et excellentem Authorem in quem tota mente intueris. 2 Non optimos solum Authores imitaberis, verum etiam quæ in illis optima sunt, ac præstantissima. 3. Illustria hæc loca, neque puerilitur imitaberis, neque serviliter ac putide, sed illa facies tua ut eruditis et emunctæ naris hominibus appareat imitatio, quæ res omnino alia jam tibi propria esse videatur. Præclarum hoc ac insigne est imitationis exemplum; dixerat olim Tullius Virtus est una altis defixa radicibus, quæ nulla unquam vi labefactari potest Hanc egregiam Tullii sententiam mutatis omnibus verbis expressit Horatius, cum dixit de homine probo, et in colenda virtute constanti. Si fractus illabatur orbis in pavidum ferient ruinæ. — — —

Pars Prima

De vi Oratoris seu Inventione

1. Inventio est excogitatio rerum verarum aut veriſimilium quæ valeant tum ad faciendam fidem, quam ad motus animorum excitandos. Argumentis utunt Rhetores ad fidem faciendâ, amplificatione ad motus excitandos.
2. Argumentum est probabile inventum ad faciendam fidem. Argumentatio vero est fusior ipsius Argumenti explicatio. — —
3. Argumenta quærenda sunt ex locis oratoriis, quorum duplex est genus, alii, qui ex ipsa re, ejusq; quasi visceribus eruunt et propterea appellantur inviti, seu intrinseci petiti; alii qui aliunde erunt et nominantur extrinseci ~~petiti~~ accersiti
4. Loci intrinseci sexdecim numerantur: Definitio, Enumeratio partium, Notatio nominis, Conjugata, Genus, Forma, Similitudo, Dissimilitudo, Contraria, Repugnantia, Adjuncta, Antecedentia, Consequentia, Causæ, Effecta Comparatio. —
5. Loci extrinseci sunt sex: Præjudicia Fama, Fabulæ Jusjurandum, Tormenta, Testes, Huc etiam pertinent. Victoriæ fabulæ, Leges, Sententiæ veterum et similia; De quibus antequam agamus, res videtur exemplo demonstranda.

Caput exemplare

De Ratione eruendi ex locis Oratorijs Argumenta

Ut illud Oratori Forensi propositum ut de juris prudentia ac justitia dicat, ita locos Oratorios alios post alios pervestigare poterit. Locus a Definitione aberem dicendi vegetem suppeditabit: Justitia est Regnorum et Imperiorum moderatrix, scelerū expultrix, virtutū conciliatrix, pacis alumna, concordiæ parens &c. Ex Definitio. Enumeratio partium: subjiciet singulos regni Ordines, quibus justitia prodest: Regibus ad dignitatem, nobilibus ad splendorem, Civibus ad concordiam, populis ad mutuam societatem, improbis ad pœnam, militibus ad obedientiam, omnibus ad felicitatem; &c. Notatio Nominis: Hæc est: Justitia dicitur, quod jus suum cuique tribuat. — Conjugata: Qui Justitia præditus est justus ille dicit, justeq; Rempublicam administrat. Genus: Si extendas Justitiam complecti cæterarum virtutum, dotes et ornamenta. — Species: Cum justitia ipsius quatenus singularis virtus est laudes persequeris, seu qua mente et voluntate in bono dirigit, seu qua Deum ipsum, proximum nosmetipsos spectat. Causæ, Deum Authorem habet Justitia qui similem fecit hominē, qui imago est Divinitatis; ipsa etiam orbis perfectio est ad cujus bonum tota dirigitur. — — Effecta sunt ea: quæ ex Justitia derivantur: pax, tranquilitas, civium pietas, religionis cultus, vitiorum extinctio procreatio virtutum et alia similia. — Antecedentia, complectuntur ea naturæ præsidia et disciplinarum subsidia, quæ ad juris prudentiæ cognitionem, Justitiæque professionem requiruntur. — Consequentia, vel coincidant cum effectis, vel continent laudes quibus ille dignus est, qui hac utraque facultate præstat. — — — Adjuncta sunt ea, quæ cum Juris prudentia societatem habent individuam, veluti studia, Philosophiæ, Historiarum, Legum, Exemplorum et totius antiquitatis notitia. —

Reges

Repugnantia. Quomodo fieri potest, ut vir Legum omnium scientia studens, aut eorum cognitione preditus, obnoxius sit communibus vitiis, ut otio, vita mollioi et aliis. — Similitudo. Talis inolitia potest: Justitia ceteras inter virtutes solis instar obtinet: atq; ut solis presentia nimbos dissipat, tempestates sedat, campis segetes, arboribus fructus, herbis viriditatem parit, orbemq; universum letiorem efficit; ita Justitia imperiis tranquilitatem, pacem rebus publicis conciliat &c: &c: — Dissimilitudo. Ut gentes quibus Justitia non illuxit feram et agrestem traducant vitam, ita e contrario, qui hanc precipuo studio colunt, ceteris humanitate prestant. — Comparatio. Si Fortitudo, prudentia, ceteraq; virtutes, tot laudibus digna sunt, atq; praeconiis quarum est privato cujusq bono consulere: quid justitia, quae omnium communi bonum spectat, omnium utilitatibus provigilit &c: &c: — Contraria. Juris prudentia hominum vecordiam exutit, tollit literarum contemptum: Justitia vero, scelera, dolos, fraudes, rapinas, expellit: Nunc ergo utraq; laudanda. Similiter a locis extrinsecis seu remotis erui possunt argumenta, quibus eadem res confirmetur. Et quidem non inepte Forensis Orator orationem incipiet: Ab Auctoritate Legislatoris alicujus et Philosophi aut Oratoris. Item militaris Orator ab Exemplo et dicto alicujus ducis egregii puta Cesaris; Orator Christianus ab Auctoritate S. Patrum. Huc adde Proverbia, Parabolas, Apologos, Historias et similia. Siciendum est autem non esse necesse hos omnes ita vernaculae investigare, sed eos tantu, qui praestantiora argumenta subministrare possunt. — Sed priusquā ad haec loca singula explicanda deveniemus promittendam censui doctrinam ex parte tertia. de Periodis. —

Caput unicum de Periodo

Periodus definit a Cicerone in libro, qui Orator inscribit N.o 207. Oratio in quosdam quasi orbes inclusa procurrens quod invstat singulis perfectis absolutisq; sententiis. — Vox autem illa et significatio est Metaphorica a ludis Olympiacis deducta in quibus quadrigae a carceribus ad metam pergebant, eamq; circumflectentes ad carcerem redibant. Sic periodus a priori sententia parte quae Prothasis vocat, ducit ad partem sententiae posteriorem quae vocat Apodosis. Huic explicationi congruit ab Aristotele periodi definitio. Dicit enim periodum esse orationem quae initium habet et finem ea vese et eam magnitudinem interjectā quae aspectabilis facile sit. Initium ab Aristotele vocat, post quod aliquid vequi sua sponte debet, et quo vemel posito nihil amplius exquirit. Neque enim sententia quaelibet habere initium et finem dicenda est, licet a quibusdam vocibus in hoc tum et per alias voces desinat vg. si dixeris: virtus multas habet et illecebras, in hac sententia nullum initium aut finis agnoscitur, quia nihil debet vequi, neque quidquam aliud ultra expectatur: sed si dixeris: Cum virtus multas et illecebras habet magnas, tum suspensus erit sensus et expectatur alia sententia, quae priori sententiae et particulae Cum respondeat periodumq; absolvat: tum ab ea tam amanda, quam consectanda, quis temperare possit. et tunc erit vera et genuina periodus habens initium et finem ad Leges Aristotelicae definitionis. Et magnitudinem interjectam quae aspectabilis facile sit: haec verba designant spatium aliquod inter initium finemq; periodi interjectum illud quidem ut et spiritum dicentis juvet, nec aurem audientis aut longiori ambitu obruat aut breviori fallat. Aliter adhuc periodus definitur: Oratio habens sensum et numerum perfectum. —

§. I.o De partibus Periodi

1. Periodus constat certis quibusdam partibus quarum majores appellant membra graece cola minores vero incisa appellantur graece commata. —

2. Membrum seu Colon, est paro periodi continens sensum aliquem sed suspensum ac imperfectum vg. antequam de republica Patres conscripti, dicam ea quæ dicenda hoc tempore arbitror; ecce periodi membrum sed orationis sensus hic non conquiescit. Habebimus periodum absolutum si ad primum illius membrum alterum accedat: Expunam vobis breviter consilium et profectionis et reversionis meæ. — —

3. Incisum seu Comma est paro membri quemadmodum enim in periodo membrū ita in membro continetur Incisum seu ē oratio habens sensum perfectum sed nullū numerum nisi periodus ex multis incisis conflet, quæ simul conjuncta numerū efficiant vg nihil agis, nihil cogitas, quod ego nō videam planeq sentiam.

4. Itaq membrum cum periodo convenit quidem, quod sit oratio habens aliquē sensū ac numerum; diconvenit vero quod sensus ac numerus qui in periodo perfectus est, et absolutus in membro suspensus et imperfectus inveniat; Incisum autem hoc habet commune cum periodo, quod perfectum sensum habeat, ut patet in illa oratione nihil agis: differt ab eadē et a membro pariter quod omni numero propter orationis brevitatē spoliet.

5. Incisa mirū in modū valent cum adversario vehementius et acrius instat Orator: Ita Cicero per incisa Pisonem increpat illum vesim ac pundim ut ita loquar objurgat et ferit „ Nem „ enim nos color iste servilis, non pilosæ genæ, nō dentes putridi decuperant oculi, supercilia „ frons, vultus denig totus, qui vermo quidam taciturnitatis est, hic in fraudem hominis „ impulit: hic eos, quibus fuerat ignotus decepit, fefellit in fraudem induxit. Sanui tua ista „ tua lutulenta noveramus vitia, sanui turpitudinem ingenii, stuporē, debilitatēq; linguæ. — —

§ III^dus De periodorum Divisione

1. Pro Numero et varietate membrorū multiplex est et varia periodus. Alia enim ut quidam volunt, unius membri est, quæ dicit a græcis Monocolos alia bimembris, vis e Dicolos, alia trimembris sive tricolos, alia quadrimembris sive tetracolos. — Adferre non est necesse exemplum periodi unimembris quæ per se clara est ut vg. Virtus habet multas et magnas illecebras. — Exempla periodi bimembris L.l. de Orator: Quid tam est admirabile, quam ex infinita multitudine existere unum; 1. Mem: qui id quod natura sit datum u. voluis u. cum paucis facere possit? 2. Mem: Exempla periodi trimembris pro Ollio N° 2°? Datur enim veniæ omnium huic aliquis ludus ætati: 1. Mem: et ipsa natura profundit adolescentiæ cupiditates 2. M. quæ si iota erumpunt ut nullius vitam labefactant, nullius domum evertant pauci tolerabiles haberi solent 3. Mem: - Ad exemplum periodi quadrimembris sufficiat exordium pro Millone „ Etsi vereor judices ne turpe sit, pro fortissimo viro dicere incipientem timere; 1 M „ minimeq decet tum T. Annius Milo ipse magis de Reipublicæ salute, quam de sua pertu„ betur, me ad ejus causā parem animi magnitudinem adferre nō posse; 2 M. tamen novi judi„ cii forma tenet oculos; 3 M. qui quocunq inciderint, vetere consuetudinem fori, et pristi„ nam morem judiciorum mirifice videret. 4. Membris. — — —

Quæ vero periodus quatuor membris admodum similibus et ejusdē fere magnitudinis constat vocat Quadrata eadem quæ valde numerosa sit Rotunda dicit. Erit in exemplum hujus generis exordium pro Rabirio Perduelli „ Etsi Quirites non est mea consuetudinis initio dicendi „ rationem dicere, qua de causa quemq defendam; 1. M. propterea quod cum omnibus civibus „ in eos periculis semper satis justam mihi causam necessitudinis esse duxi; 2 M. tamen „ in hac defensione capitis famæ, fortunarū omnium C Rabirii proponenda ratio videtur „ esse officii mei. 3 M propterea quod quæ mihi justissima causa adhuc defendendæ „ vitæ est, eadem ad absolvendum debet videri. 4 M. — Quæ vero periodus sic inter se vic disjuncta membra numerat ut eodem manente sensu et orationis continuitate

pars prior periodi, quæ Prothasis dicitur, collocari possit loco posteriori, quæ appellat Apodosis, et postrema membra fiant prima, vocatur decussata, a vocabulo decussis cujus figuram exhibet numerus et figura denarii X: quæ inversa eadem manet. Talis est periodus illa, quæ initio orationis pro Cecinna legit: „ Si quantum in agro huius deverti audaciæ potest, tantum foro atq; in judiciis impudentiæ valeret; Prothasis non minus in causa caderet Cecinna Abuci impudentiæ quam tum in vi faciendâ esset audaciæ Apodosis. — Nam si Prothasim postponas Apodosi, seu duo prima membra loco posteriorum colloces, et duo posteriora vicissim locum priorem occupent, manebit idem sensus, qui prius vg Non minus in causa caderet Cecinna Sex: Abuci impudentiæ quam tum in vi faciendâ esset audaciæ Apodosis.

2. In Periodo bimembri et quadrimembri facile est invenire Prothasim et Apodosin, nam in periodo bimembri, unum membrum Prothasim alterum Apodosim, pariter in quadrimembri duo membra Prothasim, et alia duo Apodosim constituunt. —

3. At in periodo trimembri cum aliquando Prothasis, aliquando Apodosis producitur inveniat certa super ea re nulla regula dari potest. Ad discernendum tamen attendendum est præsertim ad 2m periodi membrum quod si vinculo aut particula conjunctum aliqua cum 1o membro inveniatur, tunc duo priora membra spectabunt Prothasim: sin ab eo penitus solutum sit, tunc duo posteriora membra pertinebunt ad Apodosim. Hoc planum fiet ex sequentibus exemplis. —

Primum petit ab illa periodo trimembri, quæ legitur pro Archia No 11. „ Nisi multorum præceptis, multisq; literis ab adolescentia suasissem, nihil esse in vita magno opere expetendum nisi laudem atq; honestatem; 1.M in eam autem pervenienda omnes cruciatus corporis, omnia pericula mortis atq; exilii parvi ea ducenda; 2.M. Prothasis nunquam me pro salute vestra in tot ac tantas dimicationes atq; in his profligatorum hominum quotidianos impetus obiecissem 3.M. Apodosis. —

Hic pronum est observare particulam autem in secundo membro positam habere vim connectendi; 2 Membrum cum primo, atq; duo priora membra ad Prothasim referre.

Secus accidit in exemplo sequenti quod ab Oratione pro Quintio No 26 depromptum est: ubi secundum membrum, quia nullo vinculo connectit cum primo censeri debet ad Apodosim pertinere: Etenim si veritate, amicitia, fide societate pietate propinquitas colit; 1.M. Necesse est iste, qui amicum socium affinem, fortuna, et fortunis spoliare conatus est; 2.M. vanum se et perfidiosum et impium esse atq; 3.M. Apodosis.

§ III. De Legibus ac Regulis Periodi.

1. Leges Periodi tres sunt principes No ut illius membra nexibus quibusdam inter se quam aptissime cohæreant aliqui iam non esset Periodus, sed oratio dissipata, dissoluta, et ut ajunt: arena sine calce 2da No ut sensus non sit, nisi in omnium membrorum fine perfectus. 3a No ut pleniore Verborum ambitu, et circulo Periodus concludatur. —

2. Potest fieri Periodus unius etiam membri atq; hæc est illa, quæ ab Aristotele vocat Simplex sive Monocolos. Posset etiam omnino usq; ad finem, aut vix membra vel plura etiam procedere.

Verum

Verum Periodus perfecta, de qua hic vermo tantum est, nec ultra quatuor membra procurrit, nec intra duo contrahit. Ita sentit ipse Tullius, cum ait in Oral: „ Constat illa „ ambitus et plena comprehensio e quatuor ferè partibus, quæ membra dicuntur, ut et „ aures impleat et ne brevior sit, quam satis sit, quam longior. „
Quodsi ut aliquando contingit, ultra quatuor procedatur, ac nihilo tamen minus orbe quodam, circuitu conclusa ferat oratio, verat ambitus sive Oratio Periodica. Ita Cicero pro Archia Poeta „ Si quid est in me ingenii judices, quod sentio, quam sit exiguum aut si qua exercitatio dicendi, in qua me non infitior mediocriter esse versatum, aut si huiusce rei ratio aliqua „ ab optimarum artium studiis et disciplina profecta, a qua ego confiteor nullum ætatis „ unquam abhorruisse tempus: earum omnium, quarum primus hic M. Licinius fructus a me repetere prope suo jure debebat. —

§. IV. De Artificio Periodi amplificandæ

1. Omnes facili negotio Periodos fundent, si habeant ad manum, et in promptu particulas, et locutiones quasdam conficiendis Periodis mirum in modum idoneas, ejusmodi sunt voces illæ omnes, quæ necessariò quandò habent cum aliis subsequentibus affinitatem v.g. Etsi, quamvis, quamquam, quemadmodum, sicut, cum, quoties, quantum, qualis, quo non minus. quibus respondent: tamen, verumtamen, nihilominus, ita, tum, toties, tantum (talis) eò, quum. — —
In quavis enim Periodo, ut jam diximus partes duæ sunt Protasis et Apodosis. Illa porro de quibus loquimur particulæ suspensæque locutiones, mirum in modum idoneæ sunt ad Protasim, cum Apodosi connectendam, ut videre est in allatis exemplis illo præsertim prolixiore supra, ut de Periodo decussata. —
2. Periodus pulcherrime dilatatur, cum brevis quædam sententia in suas quasi partes distribuit. Ita Tullius paucula hæc verba: Omnes legunt Clodium amplificat per enumerationem partium cui ait ironice nimirum: Clodium defleri a Senatu, ab Equestri Ordine, municipiis a Coloniis, ab agris denique ipsis. —
3. Facile dilatat Periodus per Definitiones, quas vocant conglobatas, per circumlocutionem, et per interpretationem, quæ fit cum res eadem aliis, atque aliis elegantioribus verbis exprimit. Ita Tullius de Julio Cæsare: „ Domuisti gentes immanitate barbaras, multitudine innumerabiles, locis „ infinitas, omni copiarum genere abundantes „

§. V. De Numero et cæteris Virtutibus Periodi.

1. Numerus Periodi de quo hic agitur non est numerus arithmeticus, vel est numerus in harmonia quadam non exquisita, neq canora, qualis est in Poematibus, et canticis, vel ita dissimulata latensq ut tamen sentiatur, et aures mirifica quadam voluptate permulceat. Atque ut exemplo res illustret, suavis admodum est auribusq peregratus Verbor numerus in hac Tullii sententia pro Marcello „ Nulla est tanta vis, tantaq copia, quæ non ferro „ ac viribus debilitari frangiq possit „ Peribit funditus omnis vetustas si inverso numero dicas „ Nulla est vis tanta; et copia tanta, quæ non possit debilitari frangiq viribus „ ac ferro „ Quid item suavius hac altera Ciceronis sententia in Philipp. 2. „ Te miror „ Antoni, quor facta imitere, eor exitus non perhorrescas „ Duæ quidem verba tam apte videntur constructa, ut proclari cujusdam numeri absolutissimum exemplar esse possint. Abibit vero duor omnis, si sublato tam eleganti numero dixeris „ Te miror Antoni non perhorrescas exitus eorum, quor imiteris facta, Tanti nimirum est usta quadam moderatione numeror explere sententias: ut optime notet Quintilianus „ Nec Demosthenes sublimia vibrasse diceretur, nisi numeris vibrata fuissent „ — — —

§. VI. Regulæ 6. quibus reddi potest Periodus Numerosa

1ª Numerosa fiet Periodus si syllabæ breves ac longæ sic temperent alternentq; quodammodo, ut neq; copia brevium incitatior, ac celerior feratur Oratio, neq; longarū multitudine retardata languescant. Concinnam hanc brevium, ac longarum syllabarum temperationem videre est in illis Sullii verbis ad Cæsarē supra jam allatis, „ muisti gentes immanitate barbaras, multitudine innumerabiles locis infinitas, & Aliquando tamen ex arte et industria syllaba breves v longæ, sine illa quam dixi mixtura coacervanţ, ad rei, de qua agit, v celeritatem, v tarditatem exprimendā et oculis quodammodo subiiciendam. Ita Virgilius Æneid: 5 remigantium, Nautarum impetum, navium q velocitatem Dactilor crebritate depingit. —

Inde ubi clara dedit sonitum tuba finibus omnes
Haud mora prosiluere suis, ferit æthera clamor Nauticus —

Item celeritatem Equor in hoc Versu etiam paucis noto

— It clamor, et agmine facto:
Quadrupedante putrem sonitu quatit ungula campum. —

2ª Vocis unius, duar, aut plurium syllabar si commixtæ naveţ inde Oratio vade Numerosa vg „ Vivis et vivis non deponendam, sed ad confirmandam audaciam „ Contra vero crebrare Monosyllabar iteratione quavis exibit, atq; subvallat Oratio vg „ Hauine nos hic
3ª Cadet numerose Periodus si magnificis, ac bene sonantibus verbis terminet, ut illorum hisce exemplis ex Cicerone desumptis „ Quos amicissimos Cives eos non Martis vis „ perculit sed ira victoriæ. Nam qui vos quietis ac tranquillitatis plenissimos fore „ credebat, in eo maximo molis molestiarum, et turbulentissimæ tempestatis existetemi
4ª Nulla res magis facit ad numerum Oratorium quam Verborum splendor „ solum in Periodi clausula, sed etiā in toto quasi illius contextu. Ita Sullius in Pisonem „ Obrepsisti ad honores errore hominum commendatione summarum „ ginum quæ simile habet nihil, præter colorem „ Et in elegantissima illa Periodo pro Sextio „ Nolite pati judices, deos deorum immortalium Vestæq; Matris, quotidianis „ Virginis lamentationibus de Vestro judicio commoveri „ Et in 4. Catil: „ Est enim hoc „ Consilium ut interfectis omnibus, nemo ne ad deplorandum quidem populi Rom: nomen, „ et ad lamentandam tanti imperii calamitatem, relinquatur „ —

5ª Ut leniter aquabiliterq; fluat Periodus fugiendus est asperior literarum et Vocabulorum concursus, quod è in oratione vitiū v maximū. Incurritur autē in illud vitiū multis modis
1º Cū duæ aut crebrig concurrunt inter se consonantes, qæ stridorem efficiunt: ut Arrostudium Rex Xerxes. —
2º Cum Verbi prioris ultima syllaba fiant prima sequentis ut v ipsi Ciceroni aliquando excidit cū ait „ Res mihi invisa visa est „ Item cū dixit in carmine — O fortunatā natam me Consule Romam.
3º Cū eadē litera v etiā quod pejus è, eadem syllaba crebrius iteratq; quale è illud Ennii Poetæ:

Africa terribili tremit horrida terra tumultu. —

Item illud à eo tritū. — — O Site tute Sati tibi tanta Tyranne tulisti:
4º Cum similiter cadentibus aut desinentibus frequenter aliquot: ut, Amatrices, adjectrices prædigiatrices
6ª Caput illud è n in Periodo solum, sed etiam in omni oratione, ut Latina Constructio quæ maxime distat a vernacula, hoc est ut verba per inversam quam vocant Constructionem

ita

ita trajiciantur, ut quod re ipsa prius est fiat artificiosa quadam Verborum Constructione posterius — Proponunt exempla aliqua. Habet magnum dolorem, unde cum honore divaseris, eodem cum ignominia reverti. Cic. Quod cuiq temporis datum est ad vivendum eo bene utatur. — Quam quisq norit artem in hac ve exerceat — Hac quaero, qui ego sum, esse te. — Fere quem quisq pugnando locum caperat, cum amissa anima tegebat. Sallust. — Id sibi negotii credidit solum dari populo ut placerent, quas fingeret fabulas. Terent. — Quas credis esse has in vunt vera mystice — Quam rem vitio vunt, quaero, animum advertite Terent. —

4. Qua ratione neq numerus dicendi facultas parabitur? Duplici potissimum. 1. Si quo numerosas aliquot et volubiles Sallustii sententias non tegere modo, sed dare etiam voce pronuntiare assueverit: cujusmodi sunt illae supra allatae, vel quas affert Quintilianus „ Omnes prope Civitates virtute, gloria, dignitate superabat. — Steni quae ista, Patris dictum sapiens, temeritas filii comprobavit — 2. Paratur numerosa dicendi facultas, si numerum illum atq concentum imitatione, ac stylo veteris exprimere; quodq idem exercitatione ac usu, qui est optimus dicendi Magister, non ita difficulter consequitur. — Ut enim qui in role ambulat, inquit Sallustius, venustum coloratur; ita cum istos libros lego veritis, orationem meam, illorum quasi cantu colorari „. His de Periodo praenotatis redeamus ad ordinem a nobis praefixum hoc est ad locos internos Oratorios. —

Caput Primum Locus a Definitione

1. Definitio est oratio explicans naturam rei quae definitur, quod sit commune cum aliis, vel ut Cicero fusius describit: Definitio est ea res qa vi teq rei propriq qa definire volumus brevis et circumscripta explicatio.

2. Definitio fit accipiendo aliquid illi rei quae definitur, quod sit commune cum aliis, idq vocat a Philosophis Genus: deinde sumendo aliquid, quod sit eidem particulare, ac proprium, idq ab iisdem Philosophis nominatur Differentia. Sic Rhetorica definitur: Ars bene dicendi. Ars genus est, quia hoc illi est commune cum Grammatica, cum Poesi, Pictura, et ceteris Artibus; bene vero dicere, est illius differentia, quia hoc proprium habet ac unum.

3. Definitio Logica, et Oratoria, est longe diversa. Logici enim jejune et breviter rem definiunt per genus et differentiam. ut Homo est animal rationale. Orator vero liberius et ornatius hominem ita definit per locos Rhetoricos: Homo est eximium Opus a Deo efformatum, rationis particeps, ad imaginem Dei conditum, atq ad immortalitatem natum. Hoc autem Oratorium definiendi genus, ei recte appellare velimus, quod Descriptio potius appellari debet, quam accurata Definitio. —

4. Modis vex fieri potest Descriptio, seu Oratoria Definitio. 1o per partes ex quibus res ipsa constat, ut si dicas: Ars Oratoria est ars, quae constat inventione, dispositione, elocutione et pronuntiatione. 2o Fit per effectus ut cum dicit: Evulsa e pectis anima, Conscientiae labes, vitae pernities, naturae dedecus, orbis ruina, odium Dei. 3o Definitio fit per negationem et affirmationem, cum nempe dicimus, quid non sit res, et ut deinde melius intelligatur quid sit: et hac definiendi ratio Ciceronis per familiaris fuit. Ita Personem probat non fuisse Consulem: „ Fu in lictoribus, in toga, et praetexta esse Consulatum putas? Qua ornamenta, etiam

tiam in Sexto Clodio te Consule ee voluisti. Hujusce Clodiani Gavis insignibus declarari Consulatum putas? Animo Consulem esse oportet consilio, fide, gravitate, vigilantia, toto denique rumore Consulatus. 4= Definitio fit ab Adjunctis. Ita Arithmetica definitem, minus vere quia lepide definies, „ Arithmetica ars vine arte cujus principium e mentiri medio laborare, finis mendicare „ 5= Definitio fit venuste per similitudinem atq metaforas ut si dicas cum Petrarcha: „ Pulentitudinem esse blandum hostem dulcem raptorem tortorem fraudulentum, laqueum pedibus, oculis velum &c. Sed Methophoricis Definitionibus caute admodum utendum e et cum mira valis ut ait Catullus 6= Per Congeriem multo nominii ex quibus rei cognitione facilius devenimus. Ita Cicero Tuscul: Quest: L. 5. Philosophiam definit „ O vita Philosophia dux indagatrix virtutum, vitiorum expultrix, mater omnium artium, quid e aliud ut ait Plato, nisi Deorum inventum.

Caput secundum Locus ab Enumeratione partiu.

1= Enumeratio partium, Est Distributio totius in suas partes, vg Virtus non est fugienda ergo nec Justitia, nec Prudentia, nec Temperantia, nec Fortitudo, nec catere virtutes fugiende sit. 2= Partium Enumeratio e multiplex 1= Cum res in eas distribuit partes ex quibus constat, ut cum homo in corpus, et animam, animus in memoriam, intellectum et voluntatem dividitur. 2da= Enumerationis Species, cum totum dividit in eas partes, quas Philosophi integrantes vocant vg cum corpus dividit in caput, pedes, brachia. 3tia= Cum genus dividit in species suas, ut virtus in Prudentiam, Justitiam, Fortitudinem et Temperantiam, que sunt quatuor virtutes, ut ajunt Cardinales. 4to= Fit etiam Enumeratio per causas, Sic Cicero pro domo sua remotionis Causarum quas enumerat, ostendit ano Ciceronis odio adductum fuisse Clodium ut tam multa adversus ipsum moliretur N.39. „ Quid enim vos uxor mea miserum violarat, quam vexavistis, rapotavistis, omni crudelitate laceravistis? Quid mea filia, cujus fletus assiduus, vestesq lugubres, vobis erant jucunda, ceterorum omnium mentes oculosq flectebant? Quid parvus filius, quem, quamdiu absui, nemo nisi lacrimantem conspectumq vidit? quid fecerat cum enim toties per invidiam cadere voluistis? Quid frater meus, qui cum aliquantum, post meum discessum ex Provincia venisset, negubi vivendum, nisi me restituto putaret, cum ejus maror, et vgualor incredibilis, et in auditus, omnibus mortalibus miserabilis videretur, quoties ex vestro ferro armanibus e elapsus „ 5= Fit Enumeratio per Effecta. Ita Divin: in Verrem N.36. enumerat omnia quecung prave ac nequiter facta fuere a verre, variis in Provinciis in quibus nomine Populi Romani Magistratum egerat. „ Putasne te posse quæ Verres in Questura quæ in Legatione, in Pretura, quæ Roma, quæ Italia, quæ in Achaja, Asia, Pamphiliaq patrarit, ea, quemadmodum locis, temporibusq divisa sunt vic crimibus et oratione distinguere? &c. 6= Fit Enumeratio per Congeriem. Ita Catil. 2. N.7. per congeriem Scelera Catilinæ enumerat „ Quid enim mali aut flagitii fingi, aut excogitari potest, quod ille non conceperit? Quis tota Italia veneficus? quis latro? quis vicarius? quis parricida? quis testamentor subjector? quis circumscriptor? quis ganio? quis nepos? quis adulter? quæ mulier infamis? quis corruptor juventutis? quis corruptus? quis perditus, qui se cum Catilina non familiarissime vixisse fateatur „

Caput

Caput 3um Locus a Notatione Nominis et Conjugatis

1° Utrumq hunc locum ad idem caput revocamus, propterea quam habent inter se affinitatem, cujus utriusq tametsi ramus sit apud Oratore usus, quia levioris è ad persuadendum pondoris; tamen quia plurimum valet, ad delectandum, nonnunquam a nullo ceteriq Oratoribus usurpat.

2° Notatio Nominis seu Etimologia è locus verbor originem et significationem inquirens. Sic Consul a consulendo, Senator a Senibus, Imperator ab imperando dicit. Sic probare possum Imperatore Neronem fuisse eg Ille non fuit Imperator qui sibi non imperavit, sed Nero sibi n imperavit ergo non fuit Imperator &c.

3° Tractari potest Notatio Nominis per Comparationem. 2° di v Personis, v Rei sint Nomina illustria, ita tractabis illa, ut ex singulor interpretatione reddi aliqua commendatio; sin turpia sint aliquo vituperium vg Si quem commendare volueris ab ipso magni Nomine a Comparabis nomen illud cum clarissimis aliis Nominibus, puta cum nomine Pacifici Felicis Pulcri Justi et ostendes Magni Nomen, ceteris omnibus titulis ee praeponendum. 2° Ab ipsa nominis significatione recipiens singillatim omnes illos honores, quibus nomen istud insignitur, ita, ut demonstres aliquid in eo ee oportere, qui tale fert nomen ut rebus in ceteris pariter excellat; sicut quisq magnus est, ad ea quae magna sunt, et illustria, incendi atq inflammari debeat. –

4° Conjugata sunt ea, quae ab uno eodemq nomine seu vocabulo derivant eiq ut communi jugo sunt quasi religata vg Ab ista voce Imperium derivat Impero, Imperator, Si probari potest a Conjugatis Judicem humanum ee oportere vg homo debet ee humanus sed Judex è homo, ergo debet ee humanus. –

5° Egregie hic locus tractari potest. 1° Per Hyperbolem, ut si de impio homine dixeris: Non è tantum impius, sed ipsa impietas. Ita Cicero de Verre N° 26: „Ut mihi non „ unus homo improbus opprimendus sit, id quod Siculi petierunt: sed omnium „ omnis improbitas, id quod Populus Romanus iam diu flagitat, extinguenda atq „ delenda sit. 2° Per Parronomasiam: Sic Cicero de Astrologo loquens; hic ait: „Quid ille „ vir, cognovisset novus Astrologus, qui non tam Coli rationem, quam collati argenti rationem duceret.„ 3° Per Asteismum vice per urbanam aliquam dictionem. Idem Cicero „ Satione vobis magnam pecuniam Veneriis home qui è Chelidonis sinu „ in Provinciam profectus esset, veneris Nomine quaesisse videtur. 4° Per Traductionem; „ ut Phil: II°: 26. „ Quos ego° oruo? Nempe eos, qui ipsi sunt ornamenta rei publicae.. **Caput 4m Locus a Genere et Specie seu Forma**

1° Genus dicit illud, quod è commune multis, et quod multa sub se complectitur: ut virtus continet sub se Justitiam, Temperantiam, Prudentiam, Fortitudinem.

2° Hic Locus tractat imprimis, cum a Specie fit transitus ad Genus, vec ut vulgo loquuntur cum Hypothesi, revocat ad Thesim. Hujus loci luculentum habemus exemplum in Oratione

pro

pro Archia Poeta ubi Cicero cum laudandum Archiam Magistrum suscepisset; quod ē hypothesi; rem ad thesim, revocant; hoc est Poesim et studia humanitatis generatim et universe laudavit ut latiorem orationi viam campum aperiret„ Sic igit Iunctin apud vos humanissimos homines hoc Poëtæ nomen, quod nulla unquam barbaries violavit, Saxa et solitudines voci respondent; bestiæ sæpe immanes cantu flectunt atq; consistunt; vos inolitaci rebus optimis, non Poëtarum voce movea mur? Homerum Colophonii civem ē diant? suum, Chij suū vendicāt Salaminii repetunt. Smirnei vero suū ē confirmant. Itaq etiam delubrum ipsius in oppidis dedicaverunt. Permulti alii præterea pugnant inter se, atq contendunt. Ergo illi alienū quia Poëta fuit, post mortem etiam expetunt, nos hunc vivum, qui et voluntate et legibus nostris ē repudiabimus.„

3ᵒ= Argumentum hoc locum habet præsertim in exordio orationis alii præmittere solet aliquod universale principium a quo ad Hypothesim hoc ē ad singularem propositionem descendit.

4ᵒ= Species seu Forma est res particularis quæ sub genere seu sub universali ut Philosophi loquunt continet, vocatur autem apud Rhetores Hypothesis vel Virtus ē amanda est genus sive Thesis: Temperantia hic et nunc in convivio ē servanda est Species seu Hypothesis.

Caput 3ᵘᵐ Locus a simili et Dissimili

1ᵒ= Similitudo ē duar v plurium rerum in aliqua ratione convenientia vg Consul et gubernator navis sunt duo quæ in ratione gubernandi conveniunt. Ut enim hic navim, sic ille Rempublicā gubernat. Hoc porro differunt Similitudo et Comparatio quod Similitudo versetz circa rerum qualitates ut vocant; Comparatio vero circa quantitatem. Dum enim comparamus aut plus aut minus, aut par aliqui ineſſe dicimus. Ita Cicero „Quid Tarquinius tale, qualia immanibilia fecit Antonius? „ Quod nihil aliud significat nisi plura fecit Antonius, quam Tarquinius. Sic pro Comede N. 17.„ Ut ignis in aquam conjectus continuo restinguitur et refrigerat, sic reperiens valsum crimen in purissimam et castissimam vitam collatum, statim concidit et extinguitur„

2ᵒ= Similitudo iterum dividit in Parabolam, Inductionē et Exemplum. —

3ᵒ= Parabola ē rei alicuj diversæ in una re v in pluribus convenientia; vive ē narratio verisimilis ad mores informandos idonea propositæ earum quam habet cū re, quā persuadere Orator nititz, convenientia. Hinc Apologi et Fabulæ referunt quæ sunt narrationes penitus fictæ, quæ moribus instituendis conducunt. Parabolæ frequentissimus ē usus tam apud Sacros, quam apud Profanos Oratores præsertim in exordiis. Habes illustria Parabolæ exempla in Sacris Literis præsertim in novo testamento. —

4ᵒ= Inductio ut hoc loco sumitz ē observatio multarū rerum similiū ad aliquid concludendū

Hoc disputationis genus erat admodū familiare Socrati quæ per ejusmodi Inductiones crebri subjiciebat, quæ probando evaserat. Egregia est illa apud Tullianum ad probandam corporum resurrectionem inductio, lux quotidie interfecta respondet, et tenebræ pari vicē decedendo succedunt, sidera defuncta vivescunt; tempora ubi finiunt incipiunt; fructus consumunt et redeunt. Certè semina nisi corrupta et dissoluta fœcundius surgunt. Omnia pereunda servant, omnia deperita reformant.

5ª Exemplū è probatio alicujus rei dicto v facto alterius confirmata quæ præstantissima è similitudinis ratio et magnæ Authoritatis ad persuadendum. Exemplū pro Roscio: „ Ne tu Ennii arvator esses ridiculus in illis temporibus natus esses cum ab aratro accersebant, qui consules fierent. Etenim qui præesse agro colendo flagitium putes, profecto illum Altilium quem una manu asportantem semen, qui missi erant, convenerunt, hominem timidissimum atq inhonestissimū judicares; ad Herule majores nostri longe aliter et de illo et cæteris talibus viri existimabant „ etc. —

6ª Dissimilitudo è oratio quæ ex re dissimili dissimile colligit, ut cūcit Tullius: „ Si „ barbaros è in diem vivere nostra consilia vem piternū tempus despectare debent „ et L: 2. de Orat: „ Artes reliquæ ab eloquentia differunt, quod hæc n habeat definitam aliquā regionem cujus termini septa teneatur: cætera vero artes vnā vel certis quibusdam finibus contineant.

Caput 6ᵘᵐ Locus a Contrariis et Repugnantibus

1º Contraria seu Oppugnata st ea quæ in eodē subjecto ee n possunt, v si fuerint in eodē necessario pugnant. —

2ª Contrarior genera it quatuor nimirū: Adversa, Relata, Privantia et Contradictoria.

3º Adversa sunt ea, quæ in eodem plurimū inter se differunt, ut virtus et vitū, bellū et pax, Sapientia et Stultitia Cic: Phil: 2. „ Attende paulisper cogitationem vobrii hominis in puritum temporis suscipe, Nego quidquam ee medium. Confiteor eos nisi liberatores populi Romani conservatoresq Reipublicæ sint plusquam vicarios plusquam homicidas plus etiā quā parricidas ee; Siquidem est atrocius patriæ parentem quam suū occidere. Tu homo sapiens et considerate quid dicis. Si parricidæ cum honoris causa a te sunt? Et in hoc ordine et apud Populum Romanum vem per appellati? Cum M. Brutus te referente legibus e solutus? Si ab urbe plusquā decem dies abfuisset? Cur Provinciæ Cassio et Bruto datæ? Non igit hunnicidæ; sequitur ut liberatores tuo judicio sint. —

4º Relata sunt ea quæ se invicem ita respectant ut alterū sine altero ee n possit ut Pater et Filius Dux et Miles, Magister et Discipulus, Dns et Servus qui dat et qui accipit. Ita Marcialis ex hoc relatorio loco facile locat in Sosibianū quemdam, qui suū Patrem, Dnū inepte omnino vocitabat.

Dum dicis Dominum Sosibiane Patrem
E servo scis te genitum, blandeq Pateris.

Ex hoc eodem loco Cæsarem ita laudat Cicero in Orat: pr Marcello Ex quo profecto

intelligi debet quanta vi dato beneficio vir laud, cum in accepto tanta sit gloria,
2° Huc denig pertinent hæc verba Veneris, Arma pro filio suo Æneæ proventis
a Vulcano. — Arma rogo genitrix nato. —
3° Privantia sunt habitus et ejus privatio sicut vita et mors, lux et tenebræ, scientia
et Inscientia, Paupertas et Divitiæ. Ex Privantibus ingeniose argumentatur
Marcianus in quendam — Ebrius es; nec enim faceres id sobrius unquam.
Hinc etiam ingeniosum aliud ejusdem Poëtæ d.s.
Semper eris pauper, si pauper es Æmiliane,
Dantur opes nullis nunc nisi divitibus. —
6° Contradictoria sunt quæ alteri negat alteri affirmat, idem de eodem ut Milo
invidiatus a Clodio, Milo non invidiatus Clodio.

Caput 7um Locus ab Adjunctis

1° Adjuncta sunt ea, quæ cum re de qua agit, vel necessario, vel probabiliter conjuncta sunt.
2° Tria adjunctor genera vulgo numerantur 1. Adjuncta rei ut locus tempus &c 2. Adjuncta animi ut vitia, virtutes. 3. Adjuncta Corporis ut pulcritudo, deformitas, robur, vestitus, habitus. Uno verbo omnia quæ rem quoquomodo circumstant, sive præcedant, sive comitantur, sive consequantur [illegible] Adjuncta, seu res circumstantes. Unde liquet quam longe lateq patent loci [illegible] et quam uberem dicendi vegetem Oratori suppeditet. —
3° Ex Adjunctis sumit argumenta vel a, tum a loco, tempore facultate, aliisq ijs quæ rem circumstant persuadendi [illegible] sionem idoneam captat orator. Sic Hannibal Amilcaris filius, Dux Carthaginiensis Italiam ingressus militibus suis eloquenter admodum fauit ex loco, unde fugam [illegible] hi eat, „ Dextra lævaq duo maria claudunt. Nullum ad effugium quidem „ nobis habemus, circa Padus amnis major, ac violentior Rhodano, a tergo Alpes urgent „ vix integris vobis, ac viventibus transitus. Hic vobis pugnandum ad moriendum miliites est — „ Nihil usquam nobis relictum est, nisi quod armis vindicaverimus. Illic timidis ac ignavis licet ea, qui receptum habent, quos ager suus, quos vua terra per tuta ac patula „ itinera fugientes accipiant, Vobis necesse est fortibus viris ea, et omnibus inter victoria „ mortem, certa desperatione abruptis, aut vincere, aut si fortuna dubitabit, in prælio potius, quam in fuga mortem appetere. Si hoc bene fixum omnibus destinatumq „ in animo est, iterum dicam vicistis. Nullum incitamentum ad virtutem homini a „ Dijs immortalibus accessit datur est, „ Quæro autem ab Adjunctis Antonii levitatem detur „ fidudinem exagitat, Sed hæc quid robustiora cum improbitatis crimina: loquamur „ potius de iniquissimo genere levitatis. Sic istis sanguibus, istis lateribus, ista gladi „ atoria totius corporis firmitate, tantum Vini in Syppia mustis exhauseras ut tibi pu „ dere esset in populi Romani conspectu vomere postridie. Quem admodum videam, „ Id etiam dicebas, Si inter canam in tuis immanibus illis poculis hoc tibi dicisset „ Quis id turpe diceret! In cœtu vero Populi Romani negotium publicum gerens illa „ ster equitum, cui nutare turpe esset; is vomens frustis edulentis, vini redolentis, „ gremium suum et totum tribunal implevit. — Porro memoriæ juvandæ causa præ cipua hæc adjunctorum genera hoc vulgari versiculo fuere comprehensa.
Quis quid ubi quer quos quibus cur quomodo quando. — Quis significat personam et quæ ad illa pertinent, cujusmodi sit genius, educatio, indoles ætas, sexus patria, cognatio fama, virtus ingenium. Quid negotium designat, sive rem de qua agit. Ubi locum demonstrat. Per quos indicat adjutor

et vocibus quor opera facta & res. Quoties docet quam sæpe res fuerit? Cur causa et finem designat. Quomodo modum ac veriem ostendit rei gestæ. Denig quando denotat tempus quo res gesta est. —

Caput 8vum Locus ab antecedentibus et Consequentibus

1° = Antecedentia sunt ea, quibus positis necesse & alia consequi: ut ortus est sol, ergo dies est. Cum natus es homo ergo procul dubio moriris. Ille gravissimi sceleris reus est ergo gravissime plectitur a justo judice. —

2° = Consequentia sunt ea, quæ rem necessario consequuntur. Si autem argumentum duces a consequentibus: Est copia fructuum: ergo et florum fuit. Cicatricem gessit: ergo plagam accepit, Cicatrix enim et fructus, plagam, et flores consequuntur. Quia vero locus ab Antecedentibus et Consequentibus à maximo opere differt ab Adjunctis, ideo diutius in illo immorari haud & operæ pretium.

Caput 9num Locus a Causa

1° Causa & id unde aliquid &, v id vi cujus aliquid fit. ut vulnus & causa mortis cruditas & causa morbi &c.

2° Causa quadruplex numerat a Philosophis, efficiens, materialis, formalis et finalis.

Causa materialis & ea ex qua aliquid fit, aut componitur, ut marmor & materia seu causa materialis statuæ, lapides sunt materia domus, corpus & hominis quasi materia.

Causa formalis & ratio rei, ac nota per quam res &, id quod &, et a rebus aliis distinguit: unde anima & forma hominis, quia per animam, fit rationalis, et a cæteris animantibus distinguitur.

Causa finalis & id cujus gratia aliquid fit, ut finis belli & victoria, et pacis, cui propter victoriam et pacem bellum suscipiatur. Beata in cælo vita & causa finalis hominis, quando quidem homo agit omnia, v agere debet certe quidem, ut beata in cælo vitam tandem aliquando consequatur.

Causa efficiens & id a quo res habet ut existat. Alia autem & Physica ut Artifex domus. alia Moralis ut spes præmii. —

3. A causa efficiente sic argumentaberis cum Tullio „ Intemperantia effatim corpus tradit senectuti; ergo „ diligenter vitanda &„ Ab hoc loco senectutem contra vituperatores ita defendit idem Tullius„ „ Caret epulis, ajunt, extructis mensis, et frequentibus poculis: caret ergo vinolentia, crudelitate et insomniis.

4° A causa materiali ita firmè dices: Corpus hominis & mortale: ergo æqui & ut illi dominet animus immortalis.

5° A causa formali sic dices. Animus humanus & immortalis, ergo mors ei & timenda. Excellens & animi natura, ergo voluptatibus servire ei debet. Ita Cicero: „ Si considerare volumus, quæ sit in hominis „ natura, excellentia, et dignitas, intelligemus, quam sit turpe diffluere luxuria, et delicate, ac „ molliter vivere; quamq honestum parce severe sobrie„ —

6. A causa finali: Ita probabis cum Tullio, invidiam Miloni strauisse Clodium, quod remisse multas ex illius interitu sibi polliceret utilitates„ Quoniam igitur facile probari potest invidiam Miloni fuisse Clodium? Satis & quidem in illa tam audaci, tam nefaria bellua, „ Dovere magnam ei causam, magnam spem in Milonis morte propositam, magnas „ utilitates fuisse. Itaq illud Cassianum: cui bona fuerit, in his personis valeat, et „ boni nullo emolumento impelluntur in fraudem improbi sæpe parvo. Atq Milone „ interfecto Clodius hoc assequebatur, ei modo ut Prætor esset, ei eo Consule, quo scelerum „ mihi facere posset; sed etiam ut his Consulibus Prætor esset, quibus si ei adjuvantibus „ et conniventibus certe speraret, se posse Republica dilacerare in illis suis cogitatis furoribus. &c

Denig ex quatuor illis causis simul junctis commendare poteris celeberrimum templum

Hieron

Hierosolymitanum Causa efficiens erit Salomon sapientissimus, ideoq; ditissimus, et alii peritissimi artifices, qui in illo laborarunt. Causa Materialis erunt pretiosi lapides, ligna cedrina, aureæ lamine &c. Causa formalis erit ipsa structura, et pulchritudo templi. Finalis erit summus Dei cultus, in cujus honorem fuit extructus. –

Caput 10mum Locus ab Adjunctis effectis

1o Effecta seu effectus sunt ea, quæ oriuntur ex causis. Hinc locum mirifice tractat Tullius Libr: de Senectut: ubi funestos voluptatis effectus ita describit, „ Accipite optimi Adolescentes veterem Orationem Architæ Tarentini, magni inprimis et præclari Viri, quæ mihi „ tradita è cum esse Adolescens Tarenti cum Quinto maximo: nullâ capitaliore „ pestem, quam voluptatem corporis hominibus dicebat a natura datam, cujus voluptatis „ avidæ libidines temerè et effrenatæ ad potiundam incitarent. – Hinc Patriæ proditiones, „ hinc rer publicæ eversiones, hinc cum hostibus clandestina colloquia nasci dicebat, postremo denique omnes, nullum magnum facinus esse ad quod suscipiendum ni libido „ voluptatis impelleret, Stupra vero et adulteria, et omne latè flagitium, nullis aliis illecebris „ excitari, nisi voluptate. Cumq; homini vitæ natura, vitæque quis Deus nihil mente præ „ stabilius dedisset: huic divino muneri, ac dono, nihil tam esse inimicum, quam voluptatem. „ Nec enim libidine dominante temperantiæ locum esse omnino, nec in voluptatis regno „ virtutem posse consistere. Quocirca nihil est tam detestabile, tam pestiferum, quam voluptas. –

Caput IImum Locus a Comparatione

1o Comparatio è oratio, qua duo, pes plura in tertio aliquo conferunt, quod illis commune è: ut Catoni licuit vegri bellum civile, igit et Ciceroni licebit. Commune è enim amborum vegri bellum civile.

2. Comparationis genera sunt tria: 1um è a Majori ad minus, 2um a Minori ad majus, 3um è a pari. – A Majori ad minus argumentamur, cum contendimus, ut id quod valet in Majori, valeat etiam in Minori: ut cum ait Cicero in Antonium, Quid faceres domi tuæ cum aliena tam „ vis involens? „ Ex hoc loco probat Ovidius leniri posse Augustum, quod ejus Dii leniuntur.

Cur ego posse negem leniri Cæsaris iras?
Cum videam mites hostibus esse Deos.

Argumentamur a Comparatione minoris ad maius quando contendimus, ut quod valet in minori, valeat etiam in Majori ut Cicero Pro: Manil: „ Majores nostri „ sæpe Mercatoribus ac naviculatoribus injuriosius tractatis bella gesserunt, vos tot „ Civium Romanorum millibus uno nuntio, atq; uno tempore necatis, quæ tandem animo æquo debetis? „ Argumentum fit a Comparatione parium, cum contendimus id, quod valet in unare valere etiam debere in alia pari, ut, lex è qui occiderit Patrem inultus in ultori dejiciat in profluentem: ergo et qui matrem occiderit eodem supplicio dignus è. Ita Cicero dicere ibi, Sylla defendere qui fuerat ante ab Hortensio defensus probat Orat: pro L: Sylla: „ Si conjuratio patefacta per me è, tam patet Hortensio quam mihi. Quæ quia videas honore hoc, auctoritate, virtute, consilio prædictum ni dubitasse, quin innocentem Syllam defenderet quæro cur qui actum ab causa Hortensio potuerit, mihi interdictum esse debuerit? Quato illud etiam, si me, qui „ defendo, reprehendendum putas esse, quid tandem existimas de his summis viris clarissimis „ civibus, quos studio et dignitate celebrari hoc judicium, et ornari, causaq; defendi hujus intentio vides „ – De Loco extrinseco seu remoto.

Caput unicum

De

De Locis extrinsecis seu remotis Caput unicum

1. Loci extrinseci, qui etiã vocant remoti et assumpti, vt ii, qui nullo modo pendent ab arte, ingenio q Oratoris ut excogitetur, quicq extra rẽ ipsã positi sit, quapropter ab Aristotele rectè vocantur Argumenta inartificialia, seu arte carentia, in quod artis omnis sint expertia; cui potiꝰ illorꝰ tractatio summã requirit artificiũ, sed quod in eruant ex rebus ipsis, et ex causa ac visceribus, quippe qui fons eruant et auctoritate sola nitunt, itaq vt inartificiosa quod attinet ad inventionẽ in verbo spectat. Huius atq tractatione.

2. Loci extrinseci a Quintiliano assignati: Leges seu Prejudicia, Fama, Fabula, Jusjurandi, Tormenta, Tabulæ.

3. A Legibus seu prejudicatis argumentandi vim vide 1. Diuus Prejudicia ac Leges ee vincula Reipublicæ, regnor fundamenta, justitiæ nervos, omnis æquitatis fontem, libertatis Asylũ, Sapientiũ virõ oracula. 2. Comendabis eos, a quibus datæ sunt Leges, 3. Recensebis damna, quæ consequentur si leges impune violent. juvabit interdũ, asserre, ipsa legis verba, conceptaq ac solemnem formulã vt Si quis hominẽ dolo malo morti dedit is ẽ det, parricida esto.. Si lex tibi adversetur, ita illã refectabis, et infringes. Dices 1. vel antiquata fuisse legẽ et amplius nõ valere. Ita Cic. pro Rabirio: Tu mihi etiã legis Porciæ mentionẽ facis? 2. Vt Legẽ legi oppones. 3. Vt dices standũ ee nõ legis literæ, quæ nimirũ occidit, sed ipsius legislatoris mentiꝰ. 4. dices Majoris cujuspiã utilitatis gratia, licere interdũ a legibus discedere. Sic olim cum Virgilius movens testamento jussisset suum Pœma comburi, vi poterunt huic illius voluntati, noluit tamen obtemperare Imperator Augustus, ut ipsemet testatꝰ hisce versiculis.

Frangat potius legũ veneranda potestas;
Quam tot congestos noctesq dieq labores hauserit una dies.

4. Fama seu rumor ut hic accipitur ẽ vernio vulgi, vine ullo auctore; ac capite dispersus; seu ut ait Quintilianus, ẽ vernio multitudinis, quæ habet auctoritatẽ, nisi irrepserit malitia, vanitas quædã, ut fit credulitas. Tractat hanc a fama vic. Si tibi, causæq tuæ faveat fama, dices magnã vim ee, atq Authoritatẽ famæ, cui optimus quisq tam impense studet. Dices populi vocẽ ee quoddã quasi oraculũ, quod vix unquã fallere possit. Usurpabis imprimis aureum illud Plinii dictum de Trajano; „Vinci quidem decipere, ac decipi possunt, nemo omnes, neminẽ omnes fefellerunt„ — Contra vero si tibi causæq tuæ rumor adversetur, eritamplificanda verbis famæ levitas, atq inconstantia, quæ odisse viris integerrimis maculas amat aspergere. Dices ex opinione magis, quã ex veritate rem æstimari volere. Usurpabis aureã opinor Senecæ sententiã „Sejuni argumentũ turbæ ẽ„ Dices cũ Juv: Sat. 1. = Dat veniã corvis vexat censura columbas. Ita Tullius pro Planco obsecrat ne disseminatis rumoruculis fidẽ habeant„ Illud vos „ obsecro magnopere oro, atq obsecro, cum hujus quã defendo, tum communis periculi causa „ ne fictis additionibꝰ ne disseminato dispersoq vermoni fortunas innocentiũ subjiciendas „ putetis. Nihil ẽ tã volucre, quã maledicta, nihil facilius emittitur, nihil citiꝰ excipitur, nihil latiꝰ dissipatur.„

5. Nomine Fabulæ intelliguntur omnia testimonia scripto exarata, quibus pacta conventa, contractus, codicilli, stipulationes, testamenta, et alia id genus continentur.

6. Jusjurandũ ẽ affirmatio vel negatio rei alicujus ritu religioso facta, adeo in testẽ appellata. Sic olim Scipio apud Livium Lib. 23. „Si vetus fallo, tu me Jupiter Opt. Max. domu familiæ „ req meæ loco effices. Quod si forte Juramenti fidẽ velis infirmare, dices cũ eloquentissimo illo Massiliæ Sacerdote Salviano; „Pares invenias, qui vera tam sæpe perjurent, quã qui omnino nõ jurent„

Et

Et rursus idem Salvianus Lib. 4. „ Si peieret Francus quid novi fecit? Qui perjurio ipsum vernonis genus putat esse, non criminis —"

7. Tormenta, seu cruciatus vi quor veritas extorquet a reis. Valet autem plurimum locus ille ad faciendam fidem, si post quæstionem reus in facti confessione perseveret, fecit item maximopere, ad probandā ejus qui accusat innocentiā, si tormentis adduci non potuit ut crimen fateret. — Hic locus infirmari potest, quia periculosa fallaxq; est illa confessio, quæ ex tormentor experimit; aliquando compertum est bene multos innocentes ex tormentor, ac metu doloris ad falsa dicenda perseque fuisse adactos, poteritq; hoc loco usurpare sapientissimā illā viri clarissimi Hugonis Grotii sententiam, „ Mentiet qui ferre potest, mentiet qui ferre non potest Ita etiā Cic: pro Sylla „ Quæstiones, inquit, vero ac tormenta nobis accusator inimicus in quibus quamquam nihil periculi suspicamur, tamen illa tormenta gubernat dolor moderat natura cujusq; cum animi, tum corporis, regit quæsitor, flectit libido corrumpit opes, infirmet metus, ut in tantis rei angustiis, nihil veritati loci relinquat.

8. Testes ex qui de re, quæ vocat in controversiā voce, ex scripto testimonii ferunt. Accedit huic testificationi major pondus atq; auctoritas 1. Si testes sint oculati. 2. Si sint juratis 3. Si sint viri probi, atq; integri. 4. Si sint viri illustres ac primarii 5. Si nulla nec ospitis nec cupiditate impulsi testimonium dicant. — Porro testimonium potest esse ex humanum, ex divinum. Humanum est illud de quo supra dictum est. Ad divinum referebant Oracula, seu Voces Dei ipsius, Auspicia, seu Augurium, quæ erant testimonia ex avium volatu, cantu pastus quæ solita. — Infirmat locus ille si dicas: Testes esse homines, ex infames, ex leves ac futiles, ex servos domesticos, Amicos, aut quomodocunq; suspectos. 2. Si ostendas illos in rem ipsis obsecrare, seu pugnantia loqui. 3. Si graviores testes illis opponas. 4. Si conjecturis, et argumentis illor testimonii futilitatem demonstres. 5. Denique si dicas testes illos esse homines infirmæ sortis, atq; egentissimos, qui facile subornari potuerint. —

De 2da Inventionis Parte seu de motibus excitandis

Caput unicum

1. Oratoris munus ac partes sunt ut persuadeat, doceatq; audientiū animos deinde ut eosdem animos moveat inflammet, ac flectat. Proinde instituti nostri ratio postulat, ut motuum vive affectuum concitandor fontes aperiamus, dicamusq; qua ratione facer, ac etiam si sint auditor animis subjiciendi, quod est in oratione præcipuū, viquidem homines affectu magis, quā ratione ducuntur, et quod approbant bonū in semper amplectuntur Medea ex ejusdem illius Ovidiana Metamor: Li 7. — Video meliora proboq;
Deteriora sequor —

2. Affectus est animi vehemens ex Opinione boni, ex mali nata commotio. Vel ut clarius dicā Est quidā animi impetus quo impellimur vehementius, ad aliquid ex appetendū ex aversandū

3. Sunt qui cum Stoicis quatuor tantū statuant affectus: duos circa bonum, spē et gaudium et duos circa malū videlicet tristitiā et metum. Quatuor hosce motus eleganter expressit Virgilius Eneid. 6. „ Hinc metuunt, cupiuntq; dolent, q; gaudent q; — Philosophi plures statuunt affectus de quibus eā dicemus, ut primo illor definitiones adferamus deinde quomodo sint excitandi quā accuratissime percipiamus. —

§. 1a De Amore et Odio

1. Amor ē affectus quo alicui bene volumus, eiq beneficimus ñ nostra ved illius causa. Ubi vides tres omnino ee germani amoris conditiones ac dotes. 1. Ut ei quē amamus optemus bona, v sālte quā bona ee arbitramur. 2. Ut quā bona judicamus ñ optemus modo, ved etiā pro virili parte procuremus. 3. Ut ita simus animati ñ propter propriā utilitatē, ved illius quē diligimus. „ Nam ut ait Cicero, si ad fructū nostrū referemus, ñ ad illius commodā, quē diligimus, ñ erit ista amicitia, ved mercatura quāda utilitatis undi.-
2. Amor ab amicitia differt, quōd sit verus amor, et ei qui amat ñ redamet, in amicitia vere requirit amor mutuus. Unde Aristoteles rogatus, quid esset amicus? pulere respondit „ Anima una in duobus habitans corporibus. -
3. Amoris conciliandi capuā præcipua sunt: 1. Excellens quēdā et rara virtus. Ita Ilioneus Trojanor Orator præclarā quā virtutē collaudando Didonē illi conciliare conat. Eneid. l.

Rex erat Aeneas nobis, quo justior alter. —
Nec pietate fuit, nec bello major, et armis. ——

2. Utilitas et beneficia collata. Ita Cicero Mileni benevolus mirifice fecit judices ab ejus in Patriā beneficentia „ Hiccine vir Patriæ natus, unquā illi in Patriam monet. 3. Nulla re magis comparat amor, quā amore mutuo, ut monet illa pervulgata Senecæ vox: Si vis amari, ama: 4. Denig conciliat, amor oris, ac corporis dignitate, si sit ea virtute conjuncta Unde Rex evander apud Virgil: l. 8

— — Sed cunctis altior ibat
Anchises. Mihimens juvenili ardebat amore
Compellare viri et dextra conjungere dextram.

4. Odiū ē affectus animi aversantis id quod malā ee putat. - Quanā modo arti odiū excitandū facile patebit ex iis quā de amore diximus; erit enim a contrariis capitibus excitandū nimirū ab indignibus vitiis, ab improbitate superbiaq ac illatis injuriis. Cujus rei mirificū habemus exemplū in Galgaci oratione contra Romanos apud Cornelium Tacitum „ Raptores Orbis postquam cuncta vastantibus defuere terra, et mare scrutantur. „ Si locuples hostis ē avari, si pauper ambitiosi, quos ñ Oriens, ñ occidens satiaverit. „ Soli omniū Opes, atq inopiā pari affectu concupiscunt. Auferre trucidare, rapere falsis „ vis nominibus Imperium: atq ubi solitudinem faciunt Pacem appellant. Liberos cuiq „ ac propinquos suos natura charissimos esse voluit. Ai per dilectū alibi servituri auferuntq. Conjuges, Sororesq, etsi hostilē libidinē effugiant, nomine amicor atq hospitū „ pollunt: Bona fortunasq in tributū egerunt. In annonā frumentū: Corpora ipsa ac „ manus silvis, ac paludibus emuniendis verbera inter ac contumelias conterunt. Nata servitutī mancipia semel veneunt, atq ultrea Dnis alunt. Britannia servitutē suā quotidie emit quotidie pascit &c. -

§. 2dus De Metu Spe et audacia

1. Metus sive timor ē perturbatio nata ex opinione mali imminentis. — Tres sunt medi concitandi metus 1. Si denunciat malū aliquod magnū, ac grave ut bellū, pestilentia, paupertas, infamia, infelix æternitas. 2. Si ostendat mali vicinitas imminensq periculū; neq enim homines solent metuere q ipsā morte si longe remota arbitrent; at illius horrore concutiunt ubi imyet morbus pestilentia v naufragiū. Hac arte usq ē præclare Tullij 2. Catil: ubi funestā Catilinæ conjuratione

imminentes

impendentes Urbi Calamitates ita describit „ Videor mihi hanc urbem videre, hanc „ orbis terrar, atq arce omnium gentiu, subito unoincendio concidente. Cerno amoenitat „ Patriæ miseros, atq insepultos acervos Civiu. Versat mihi ante oculos aspectus Cathegi „ in vestra cæde bacchantis. Quapropter de summa salute Vestra, Populiq Romani, de Ve „ Conjugibus ac liberis, de fanis ac templis, de libertate, ac Salute Italiæ, deiq universa Rpl „ decernitote diligenter, ut instituistis, ac fortiter „ 2. Concitandi metus industria et ars ha vi pronunciat malu quavis arduu, n publicu duntaxat, et comune, sed privatu, et proprium; Solent enim nos privatu magis tangere, et acriori dolorio sensu ferire, quæ publica: etsi homines vulgo vi malerit publicu justius dolore moveri quæ suo. — Hoc probe intellexerat olim nobilis ille Graecus historio nomine Polus, qui Athenis actarus fabulæ Sophoclis, cu representandq esset dolo Electra gestantis inter Anuas Orestis, clanculu eruit e Sepulcro cineres, Oraq filii qu amaverat unice Urnaq detulit in scenam et cum lugere cedebat alieno mala sua deflebat. —

2. Spes e gaudiu ex opinione imminentis boni. Ad illu excitandu duo requirant 1° Honestas et Magnitudo boni. 2. Præsidia certa ad illud comparandu, qualia 1° Opes, vires, industria prudentia amici, adversariu imbecillitas, et favor divinus. Hinc Fulliq Romanq ad arta victoria spe excita sane luculenter. 2. Catil: „ Instruite nunc Quirites, contra hasta præclaras Catilinæ copias v vestra præsidia, vestros exercitus; et primu gladiatori illi confecto, et vastatu Consules Impe ratoresq Vestros Opponite deinde contra illa naufragu electa, ac debilitata manu florem totiq Italiæ et robu

3. Ad Spe pertinet audacia, seu Confidentia, quæ e affectus animi quida adversus futurum ma lu, quavis arduu, ac difficile, quod tamen vinci possit ac superandi. Concitat iis de forme artibus quibus Spes. In magnanimus Hannibal hortat suos milites ad contemnendas Romanor vires „ Quid aliud Alpes ee creditis, quam mœnia altitudines? Fingite altiores Pyrenæi, an terras aliquas cælo contingere et inexpugnabiles humano generi ee creditis? „ et alio loco — Cum eo nimirum hoste res e nobis, qui nec bona nec mala ferre fortuna possit, seu vincit ferociter instat victis, seu victus e instaurat cu victis certamen „ —

§. 3ª De Misericordia

1. Misericordia e dolor animi et ægritudo quæda ex malo alterius proxerti immerito laborantis. In hoc excitan commeratione affectu triumphare solet Magni Oratoris industria ut vulgo dicit, sacrymæ auditor et laus Oratoris

2. Ad hanc misericordia excitandæ varie et ac multiplices artes. 1. est si qui malu patit eo plane indigni id e, illud n promeruit. 2. si de Patria q de nobis privati bene mentus fuisse ostendat. 3. si calamitat magnitudo, q diuturnitas, cæteroq hujusmodi circumstantiæ luculenter exponant. 4. si tristia quæda recentis miseriæ signa monumentaq ob oculos ponant, ut cruenta vestes, mortui daver, aut imago. Sic M. Antonius, qui postea Triumvir fuit, prolata Julii Cæsaris Veste q gionibq ac gladiis perforata, sanguineq cruentata, Romanæ plebi ita accendit ut ad conjuratos deos inflam mandos e vestigio provolaverint.

§. 4ª De Ira et Indignatione

1. Ira dicere possu cu Horatio, brevis furor e. Sed malo cu Aristotele sic illa definire: Ira e cupi, propter contu ulcisendi cupiditas, cu dolore conjuncta. Unde n mirum opere differt ab Odio quod e, ira quæda inveterat

2. Accidit communiter commemoratione injuriæ illatæ vi proxerti injuria sit cu contextu conjuncta. Et qu quis e gloriæ appetentior, q dignitate illustrior, hoc ob rei contextu vehementius solet irasci. —

3. Indignatio e dolor unicuiusvis ob scandalosos bonaq alterius, qui hau felicitate judicat indigna ut quid Mamnæ Edog: l. — Impius hæc tam culti navalia miles habebit? Barbarus has segetes?

4. Indignatio differt ab Invidia: Quia indignatio fit tantū in indignos, eo quod fruant bono ĩ promerito. Itaq Indignatio suscipit præsertim ab his qui et viri probi, et honoris cupidi; quia boni ferunt indigne malos florere: et honoris studiosi indignant, immerentes antefferri sibi. Invidia vero ē erga bonos, et sua felicitate dignos. —

5. Concitat indignatio duplici modo 1. Si vitā priorē eorum, et vitos cū præsentis temporis Opibus, potentia, et arrogātia præsertī conferant. 2. Si hominis, in quē indignamur, vilia cū viri cui antefert virtutibus conferant, seu opponant. Ex primo capite Tullius indignationē ita movet in Varinū „Atq illud tempus tenebricosissimū inceptis ætatis tuæ patior latere — Deinde ut mutat ut homo vilis, et obscurus, paulatī ad honores accesserit; tandēq ille subjugatis, signatis eripuerit, tribules execrant, vicini metuant, affines erubescant, stirpem denīq ab ore improbo demigrarunt, et alios iam ve locis collocarunt„

§z 5us De Mansuetudine

1. Mansuetudo ē motus iræ appositus id ē lenitas ac Clementia, quæ definit ira remissio atq mitigatio.

2. Mitigat ira et Conciliat mansuetudo 1. ingenua quadā culpæ confessione ac dolore. Ita Cicero Cæsare iratissimū Ligario placavit „Adjudicē sic agi volet; sed ego ad Patrē loquor: erravi teneræ tui, pœnitet; ad clementiā tuā confugio, delicti veniā peto, ut ignoscas oro, si nemo impetravit, arrogantē, si plurimi, tu idē fer opē, qui spē dedisti„ 2. Facit ad placandā irā humilitas, et supplicis animi demissio, præsertim apud hostē Magnanimū. Ita Ovidius — —

Corpora Magnanimo satis ē prostrasse Leoni
Pugna suā fine, dū jacet hostis, habet. — Addere potes et illud Virgilii tritū.
Romane: mīmento
Parcere subjectis, et debellare superbos.

3. Ad delinendā irā maxime et adhibendi qui minus habent roboris, et quos de vi inferenda cogitare nulla ē suspitio, ejusmodi at pueri, fœmina, senex, Sacror Antistites. Ita legimus in Sacris Scripturis Davidis irā ad Abigaīl, irā Artaxerxis ab Esthere fuisse repente mitigatā. Romana quoq historia testat Sabinor interventu Romuli inter et Tatiū fœdus ictū fuisse. 4. Sunt plurimū ad irā emolliendā, si deligant tempora fandi commoda sancti alicujus successus victoriæ, festivitatis, aut lætitiæ publicæ, quia his temporibus volent homines ad mansuetudinē ē promptiores, propensioresq. 5. Si prudenter extendas, quanti præstat mansuetudo cupiditati, vindictæ ut recte monet Juvenalis hisu versibus aureis Satyr 13.

. . . . . Quippe minuti
Semper et infirmi ē animi exiguiq voluptas
Ultio; continuo sic collige quod vindicta
Nemo magis gaudet, quam fœmina —

6. Denīq valet plurimū ad clementiā si dicas qui peccavit si dubita opera, si dolo malo peccasse, nec id egisse, ut eū contemnere, quē habet iratū, sed ex inconsulto, ex errore humano deceptū ex necessitate adactū peccavisse. —

§z 6us De Æmulatione

1. Æmulatio ē dolor ex aliena felicitate susceptus, si quod illi contigerit, sed quod non illa careamus. Hinc liquet Æmulationē in laude ē ponendā et ad perdiscendas bonas artes plurimū valere. Æmulationi enim subjaceret præclara virtus, honor, opus, doctrina &c.

2. Æmulatio bona ē laudabilis quia nos excitat ut ipsi quoq bona consequamur. Contra vero invidia vitiosa ē turpisq quia id agit ne ne alter bonis gaudeat. —

3. Excitat Æmulatio major exemplo, nominis gloria et propositis illustrium Virorum egregiis factionibus. Ita Magnus ille Alexander ad Achillis tumulū adstitisset ejusq gloriā et felicitate æmulatus, O Fortunate, inquit, Adolescens, qui tuæ Virtutis Homerum præconem inveneris. — Cantabit

Concludit doctrina de Affectibus generali præcepto; in quibus generatim ē observ
" dum quod apud Ciceronem monet Antonius L. 2. Crat. „ Ut omnes motus, quos Orator adhib
" velet judici, in ipso Oratore impressi, atq; inusti ēe videant. Neq enim facile ē perficiet, ut
" incendat, ea tu velis judex, ni tu id lente ferre videare: neq; ut aderit ei, quē tu velis mœsti te
" ipsum flagrantē odiō ante viderit, neq ad misericordia adducet, nisi tu ei signa doloris tui
" verbis vententiis voce vultu collachrymatione denig ostenderis. Ut enim nulla materies
" tam facilis ad exardescendū ē qua nisi admoto igni igne incipere possit, sic nullū
" est animus tā ad comprehendenda rem Orationis parata, qua possit incendi, nisi inflamatus
" ipse ad eā et ardens accesserit „ Optime igit monet Horatius in Arte Poetica. —

Si vis me flere dolendū ē — Primū ipsi tibi: tunc tua me infortunia læd

Pars secunda de Dispositione rerū inventarū

1. Dispositio a Cicerone definit: rerū inventarū in ordine distributio. — Dispositio ē minus necessaria ad fidē faciendā et motus excitandos, quā instructio exercitus ad pugnā, ac victoriā quā in hu
no corpore conformatio membrorū ad gratiā et venustatē unde merito præcipit Horatius.

— Singula quæq; locū teneant sortita decenter.

Et vane erdo ubi adest, res audiunt libentius audita intelligunt facilius et intellecta diu
inhærent. Si vero negligat Dispositio, aut minimē monstrū illud ex variis animantibus
conflatū, quod artis initio ridē peregit ide Horatius. Fit quod eodem loco reprehenditur. —

Velut ægri somnia, vanæ
Fingent species, ut nec pes, nec caput uni reddat. Forma Luin nullū videt mihi certius argu
mentū in veritū, hebetiq; ac pinguis ingenii, quā cū ita ē invecta Oratio, ita perturbata ut nil
nihil primū nihil secundū. Contra vero nullū majus indiciū artis et industriæ quam Ordo.

2. Orationis partes vulgo quatuor assignant: Exordiū, Narratio, Confirmatio, seu Contentio, et Pero
Hæc artificiosa Dispositio videt omnino naturæ consentanea. Satis enim novimus ex ipsa
Duce natura ubi quidpiā volumus impetrare. 1. Conciliandos ēe animos eorum, quibus
rum agimus, et hoc est exordii munus. 2. Exponendū ēe illud quod petimus et hoc est
Narrationis. 3. Afferendas ēe rationes, quibus ostendat illud concedendū nobis ēe et hoc
efficit Confirmatio 4. Denig præces addendas, aut alios motus adhibendos, quibus im
pelli vehementius auditor animi possint, et hoc Peroratione consequimur. —

Sunt qui vel omnino velint ēe orationis partes: Nempe Exordiū, Divisionem, Narra
tionem, Confirmationē Confutationē et Perorationem. Verum vires æqui æstimantes
ipsa vox ad quatuor reducunt. Nunc de singulis.

Caput Primum de Exordio

1. Exordium est vox Metaphorica a textoribus sumpta, qui proprie telā ordiri dicuntur ac
certa quadā lege fila collocant, et ordine illo componunt. Unde quod in humano corpore
caput ē, in pedibus vestibulū hoc ē in Oratione exordiū. Definit aute a Sullio
„ Vera orationis auditor animos idoneē comparans ad reliquā dictionem. In exordio ela
borandā præcipue cura ac diligentia ē adhibenda prouti in omnibus corporis capite. Et ex
Exordium a Sullio difficillima pars Orationis dicitur. —

§. 1. De variis Exordiorum generibus

1. Exordiū est duplex: aliud justū ac legitimū quod etiā temperatū appellat, aliud ē vehemē
et abruptū ē ex abrupto. 2.

VI

2. Exordium Justum ac legitimum est illud quo Auditorum animi artificiosa quadam verborum conciliatione præparantur. Ex abrupto est illud, quo Orator, quasi quodam abreptus impetu, Auditores repentino, et inopinato motu percellit. Tale est celeberrimum Ciceronis illud in Catilinam: Quousq tandem ab utere Catilina patientia nostra &c. —

3. Exordium ex abrupto fit 1. per Licentiam, seu per liberiorem quendam loquendi modum. Sunt apud Livium L. 23. Mutius Scævola deprehensus in Porsenæ Castris, ita illum alloquitur ex abrupto „ Romanus sum Civis C. Mutius „ vocant. Hostis hostem occidere volui; nec ad mortem minus animi est, quam „ quam ad neum fuit. Et facere et pati fortia Romanum est. Nec unus ego „ in te hos animos gessi. Longus post me ordo est idem petentium decus. — „ Proinde in hoc discrimen vi juvas accingere, ut in singulas horas capite „ dimices tuo. Ferrum hostemq habes in vestibulo regio. Hoc tibi juventus „ Romana bellum indicimus. Nullam aciem, nullum prælium timueris, uni tibi „ et cum singulis erit. — 2. Fit per indignationem et increpationem, ut cum apud Livium L. 2. C. 40. Veturia filium Coriolanum sic alloquitur „ Vine „ priusquam amplexum accipis, veniam ad hostem, an ad filium venerim, „ captiva materne in castris tuis sim. In hac me longa vita et infelix senecta traxit, ut exulem te, deinde hostem viderem. Potuisti populari „ hanc terram, qua te genuit, et aluit? Non tibi quamvis infesto animo „ et minaci pervenienti fines ira cecidit? Non cum in conspectu Roma fuit, succurrit. Intra ista mœnia domus ac penates mei sunt, „ mater, conjux, liberique? Ergo nisi peperissem Roma non oppugnatur, „ nisi filium haberem liberos in libera Patria mortua essem. —

4. Exordium ex abrupto usurpatur potissimum, vel in summa aliqua gratulatione, vel in summa quadam offensione et indignatione; quibus velut omnibus Orator extra se rapi videtur. —

§ 2dus. De Virtutibus ac Vitiis Exordii

1. Virtutes seu dotes Exordii quatuor recensentur. Proprietas, cura, verecundia et brevitas.

2. Exordii proprietas in eo posita est. 1. Ut sit cum reliqua Oratione conjunctum tanquam caput cum corpore. 2. Ut sit ex re quasi natum, et ex ipsis causæ visceribus ita deprompsum, ut ex illius natura videatur quo dammodo efflorescere. Contra vero vitiosum erit, si sit vulgare ac commune, hoc est si causæ aliis et fortasse etiam contrariis possit accommodari, ejusmodi Exordia lepide comparantur Epiphio, quod equis bene multis accommodaretur

v

vel gladio delphico, qui ad hunc modum factus fuit, ut eodem et sacreos
mactarent victimas, et supplicio nocentes afficerent. Vitiosum item erit Exordii
vi vit computabile, hoc est vi leviter mutatum, ab adversario possit usurpari.
Si vit procul accersitum, longiusq petitum, vel si nihil ad rem pertineat. Duo
Exordia similiter se habent ac -

Humano Capiti cervicam pictor equinam
Jungere si velit. -

3. Exordii Cura in eo posita est, ut exordium sit planum dignitatis, sit aman-
tum, et auctum, sit aptum verbis et instructum sententiis, et quod periti
volent Architecti, Vestibulum, aditusq ad causam faciat illustrem. inquit
Iulius. Prima quippe Oratoris commendatio profecto est ab Exordio, quod
si negligentius tractatum fuerit, reliqua omnia fastidiet, et nauseabit
Auditor. Ut enim optime monet Fabius: pessimus vane videtur Gubernator
ille, qui e portu volens, statim ac vesperascit navem appellit. Caveat ta-
men Orator, ne quod vespe contingit, Exordii nimis picti, et nimis artifi-
ciosi splendore, ac amoenitate prestigiarum ac fraudis usurpatis Auditoribus pra
4to Exordia Verecundia in eo consistit; quod Orator dicere incipiens, prae se fert in-
genuum illum pudorem, quem in Oratore summo L Crasso tantopere laudat
bat Cicero. Fuit enim inquit in L. Crasso, pudor quidam, qui non modo non
obesset ejus Orationi, sed etiam probitatis commendatione prodesset. Et ipse
etiam L Crassus, de se sic confitetur. L. 1. de Orat. In principiis dicendi
tota mente, atq. omnibus artubus contremisco. Sciebat enim ille summus
dicendi Artifex, et Lector offendi velle Auditorum animos, si Orator velut
exultans, sibiq praeiudens ad dicendum accedat.
5to Exordii brevitas, in eo posita est, ut exordium reliqua Orationis magnitudini
sit accommodatum, et ut inani verborum circuitione, non protrahatur longius
quam par sit. Negite enim profecto cubitali corpori Gygantis caput gigantei
aut humili tugurio volvae praegrandes, ingensq vestibulum affigi debent.
Quod si fiat bellissime vane quadrabit in enormia id genus proemia factum
illud Diogenis dictum ad Myndios, qui suo e publico grandes, et magnificas
portas aedificarant. - Viri Myndi portas claudite ne urbs exeat. Nolim tamen Ora-
tioni nullum jungatur Exordium, ut olim in Areopago fieri solitum accepimus
ubi dicebant Oratores sine Exordio, sine affectibus, sine Epilogo inquit Iulius Pollux.

Nolim

Nolim etiam orationi longulæ brevissimum, ut nonnulli volent, affigatur Exordium: neque enim ingentem basiliam dicent exiguæ fores: aut gigantio Corpori Pygmæi caput, v ingenti Colosso globulus imponitur. –

§ Ius. De variis Exordiorum Fontibus

1. Exordium recte dicitur ab adjunctis Personæ, rei, loci, ac temporis: alq hic erat fere notus Tullio, qui hinc ferme volebat exordiri. In Oratione pro M. Cælio exorditur a temporis involentia; quippe die Festo, contra quam fieri volent causam dicere cogebatur. Exordium Miloniane ducitur, 1. a Persona adversariorum, qui armati forum obsidebant, 2 a Persona Pompeji Judicis, 3. ab involita judicii forma. – Pro Rege Dejotaro ducit Exordium ab augustiis loci in quo habita fuit hæc Oratio, „ Moveor etiam ipsius loci involentia, „ inquit Tullius, quod tantam causam, quanta ulla unquam in disceptatione vertata est, dico intra domesticos parietes, dico extra conventum, et eam „ frequentiam, in qua Oratorum studia niti volent: in tuis oculis, in tuo ore, „ vultuq acquievi. – – Hanc enim Cæsar causam, Populi Romani conservus „ afferret? Quid enim Civis ei Regi non vi in foro dicerem, eodem audiente et disceptante te, quantam mihi alacritatem Populi Romani conservus afferret? Quid „ enim Civis ei Regi non faceret, cujus omnem ætatem in Populi Romani bellis „ consumptam esse meminisset? Spectarem curiam intuerer forum, velum denique te starer ipsum. – Quæ quoniam angustiora faciunt parietes, actio causæ „ maxime debilitatur loco, tuum ipsum referre est Cæsar, qui pro multis sæpe „ dixisti, quid nunc mihi animi sit, ad te ipsum referre, quo facilius tum aquitas tua, tum audientium diligentia, minuat hanc perturbationem meam „

2. Ducitur Exordium a rudi ac simplici rei expositione sine juco, et calamistris, et sine ullo in speciem artificio. Ita Cicero pro Ligario, „ Novum Crimen Cæsar, et antea hujusmodi in auditum, propinquus meus ad te, Q Tubero detulit. Ligarium in Africa fuisse „

3. Ducitur Exordium a contrario cum prima fronte ea videamur dicere, quæ causæ nostræ sunt omnino contraria, et adversarios faveant, ut veilint eo verum in nostram vententiam, nihil minus cogitantes portrahamur, in quo vane est artis et industriæ plurimum. Ita Alexander apud Curtium militis sui exhortatus est, ut unum audacter pergant ad extremos Indiæ partes primo probare videtur illorum studia, qui nostrum in Patriam cogitabant. „ Magnitudinem rerum, inquit quas gessistis milites, intuentibus vobis minime mirum est et desiderium quietis et voluptatis gloriæ occurrere. „ Deinde mutata veluti velificatione in contrariam vententiam callidissime devenit.

4. Deinde

4. Ducitur Exordium ab insigni quopiam effato, et dicto, vel ab illustri exemplo. Ita Catilina suos conjuratos ad impium bellum adhortatur apud Salustium hec effata: „Compertum habeo Milites, verba virtutem non addere, neque ex ignavo strenuum, neque fortem exercitum ex Oratione Imperatoris fieri„ Ita etiam Cæsar dum in Senatu pro Catilina loquitur apud eundem Salustium ab insigni effato sic exordiatur: „Omnes Homines P.C. qui de rebus dubiis consultant, ab odio, amentia, ira, atque Misericordia vacuos esse decet„ —

5. Duci potest exordium ab insigni aliqua Questione. Ita Tullius suum de Inventione Rhetorica librum auspicatur „Sepe et multum hoc mecum cogitavi, bonine an mali plus attulerint hominibus et civitatibus copia dicendi, ac summa eloquentia studium„

6. Preclare admodum trahitur Exordium a suspensione, qua mirifice preparat Auditorum animos, magna alicujus rei expectatione, et illos acuit vehementi cupiditate audiendi, quid demum sit illud, quod polliceatur Orator. Ita Cicero Verrina I. „Hoc erat optandum maxime judices, et quod unum ad invidiam vestri Ordinis, „infamiamque judiciorum vitandam maxime pertinebat, id non humano consilio, „sed prope divinitus datum, atq oblatum vobis, summo Reipublicæ tempore vi„videtur. Inveterarit enim jam opinio Reipublicæ, vobisq periculosa; quæ non modo Romæ, sed et apud exteras nationes omnium sermone pervebuit, his judiciis „quæ nunc sunt, Rumorum hominem, quamvis sit nocens, nullum damnari posse„

Denique exordium ab ipsis causæ visceribus, hoc est ab intimis causæ principiis trahendum est, et in illo jacienda sunt argumentorum et affectuum omnia semina quæ deinde retractata fusius explicantur. Id vero non difficulter efficies, si Fabii Quintiliani præcepta diligenter intueris apud quos, pro quibus, contra quos, quo loco, quo tempore, quo rerum statu dicendum sit tibi: quod Auditores, ac judices ventire credibile sit, quis sit orationis tuæ scopus, quic petas, quid unoquoque velis. Hæc omnia, ubi prospecta Matura fuerint tibi, ipsa te Magistra natura facile docebit unde sit tibi capiendum Orationis exordium. —

§ 4tus De Officio ac Munere Exordii

1. Officium ac Munus Exordii triplex est, ut nempe reddat Auditorem benevolum attentu et do.
2. Reddit Auditorem benevolum ex quadruplici Capite, 1. a Persona Oratoris ipsius. 2. a Persona Adversariorum. 3. A Persona Auditorum vel Judicum. 4. Ab illius pro quo dicit Persona.
3. A Persona Oratoris ipsius. Si Modestiam, pudorem, probitatem et ingenuum quendam Candorem ore potius et re ipsa præseferat, quam verbis ostendit. Poterit tamen interdum sua merita, suas virtutes, sed parce omnino ac sine arrogantia commendare, quod mirifice fecit Tullius pro Archia suo quondam Magistro, „Si

„Si quid est in me ingenii judices, quod sentio, quam sit exiguum; aut si
„qua exercitatio dicendi, in qua me non rudiorem mediocriter esse versatum;
„aut si hujusce rei ratio aliqua, ab optimarum artium studiis, ac disci-
„plina profecta, a qua ego nullum confiteor aetatis meae tempus abhorru-
„isse earum omnium rerum vel imprimis hic A. Licinius fructum ame-
„repetere prope suo jure debet. Nam quo ad mens mea longissime
„potest respicere spatium praeteriti temporis et puerilis memoriam re-
„cordari ultimam inde usq repetens, hunc video mihi principem, et ad
„suscipiendam, et ad ingrediendam rationem horum studiorum extitisse.
„Quod si haec vox hujus hortatu, praeceptisq confirmata, nonnullis ali-
„quando saluti fuit, a quo id accepimus, quo ceteris opitulari, et alios
„servare possemus, huic profecto, qui, quantum est situm in nobis et
„opem et salutem ferre debemus. —— 2. A Persona Adversariorum
colligitur Benevolentia l. Si dicamus nos nimiam illorum eloquentiam,
aut gratiam revereri, unde illa redatur suspecta judicibus: quod jubet
Adversarium facit fieri pro Quintio: „Quae res in civitate duas plurimum
„possunt, eae contra nos ambae faciunt in hoc tempore, gratia et elo-
„quentia quarum alterum Aquili vereor, alteram metuo„ 2. Si illos in Odium
et invidiam adducere, vitiorum quibus laborant, commemoratione vene-
mur; ut pro Dejotaro„ Crudelem Casarem ne dicam saeviorem, et im-
„pium, qui nefas eorum in discrimen capitis adduxerit, adolescentiaeq
„suae terrorem intulerit ei, cujus venerationem tueri, et tegere debebat„
Quod si adversarius vir sit bonus, notaq probitatis ac Fidei Fulvii
imitaberis qui cum pro Manna diceret Catonem, Virum antiquae
virtutis haberet adversarium culpavit, ne tamen ut illi quamdoquam
fidem detraheret, vectam Asiaticum cui se Cato totum dedideverat, irri-
dere coepit, eaq tam valde, tam saepe, ut judicium risu dissolveretur,
et Cato ipse dixerit, quam ridiculum habemus Consulem. ——
3. A Persona Auditorum vel judicum captabitur benevolentia l. Si eis consi-
dere videbitur Orator, 2. Si veram causam cum eorum utilitate conjungat.
3. Si eorum Justitiam, fidem, Authoritatem, et dotes, ceteras modestissime commendet,
ut in exordio Miloniana, ubi Fulvius Pompejum laudat a Sapientia, Justitiaq
cum ait: „Sed me recreat et reficit Con: Pompeji Sapientissimi et justissimi
vir

„Viri omnium, qui profecto nisi justitia omne putant esse quem rem
„sententiis judicum tradidisset, eundem telis militum dederet, nec sapien-
„tia temeritatem concitatae multitudinis auctoritate publica arcere„
Imo nec ipse quidem Paulus, hoc sibi negligendum putavit, cum pro se
ipse diceret apud Regem Agrippam Act. 25. „De his omnibus, quibus
„accusor a Judaeis Rex Agrippa aestima me beatum, apud te cum veni
„defendam me hodie, maxime te sciente omnia, et quae apud Judaeos sunt
„consuetudines, et quaestiones, propter quod obsecro, patienter me audias.„
Ut Paratur Benevolentia a Persona Clientis, sive illius cujus causa agitur:
si illius invantiam virtutemq commendes; si illius calamitate amicorum
moveatis ut Cicero pro Roscio Amerino.—
De captanda benevolentia non valde laborandum esse in causis illis
quae per se sunt honesta sed tantum in iis, quae sunt vel paradoxa
vel dubia, vel humiles. Quatuor enim causarum genera distinguit D.
Augustinus in eximio suo libro de Rhetorica primis piis: honestas in-
credibilis, dubias et humiles, quae ab illo vocantur.—
In humili quidem argumento sese maxime nonnunquam exercuerunt et
ostentarunt ingenia: ut olim Polycrates, qui Musium Panegyricum ce-
lebravit; et Lucianus qui muscam laudavit, ac alii bene multi: In his
vero aliisq in genus humilibus causis, item in illis quae minus gratae sunt
Auditoribus opus est in insinuatione, seu acquisitori quadam arte, qua Ora-
tor subdole et latenter in Auditorum animos irrepat.—

8° De Paranda attentione

1. Conciliatur attentio partim promissione, partim petitione: promissione quidem si polli
ceamur quidem nos esse dicturos de rebus vel novis, vel magnis, vel utilibus, si simul
duo si satis appareat rem de qua agitur esse objectum et utilem, plus efficiet Ora-
tor, si rotunde statim et ingenue profiteatur, sese in re omnino tenui laborare,
quam si grandia ne quidquam pollicetur: seu causae tenuitatem, aequitate, vel
necessitate, vel alunde compensare conabitur.
Auxiliandae attentionis ratio est petitio, cum velimus Auditores rogamus ut studiose
ac diligenter velint attendere, ut Cicero pro Sexto Roscio: „Quapropter vos oro atq
„obsecro judices attente, bonaq cum venia verba mea audiatis„ et quamvis sub
ipsum Exordium postulari soleat attentio, saltim tamen erit interdum illam
in ipso Orationis decursu postulare, cum videat Auditoris animus initio

ar

arrectus, et alacer, languescere incipit, et defatigatæ illius aures incipiunt peregrinari, ut volet. Ita egregie præcipit Tullius pro Quentio dicturus ait „ Vos quæso, ut adhuc me attente audiatis, item quæ reliqua erit audiatis. Profecto nihil a me dicetur, quod dignum hoc conventu, et vestra lentia dignum vestris studiis, atq auribus esse videatur.

2. Docilitas tribus vel maxime rebus comparatur. 1. Si breve hexordium præmittes atq promissis: quia ait Tullius, ut Orator desinat, quam desiciat; ut Auditor cum desiderio quamsi cum fastidio ac satietate recedat. 2. Comparabitur Docilitas, si breviter dilucide simpliciterq proponas, quæ de re dicturus sis. 3. Fiet Docilitas Auditor, si tua orationem meno, vel tria ad summum capita perspicue partiaris; ut cum ait Tullius Philip: 7. „ Cur placem nolo: quia turpis est, quia periculosa, quia esse non potest: quæ tria dum explico, peto a vobis P. C. ut eadem benignitate, quam volatis verba mea audiatis.

§ 6tus De Propositione

1. Duinq vulgo assignantur Propositionis dotes: 1. Ut sit simplex unaq non vero multiplex; ex illius enim unitate omnino pendet Orationis unitas. 2. Propositio debet esse clara ut non modo nullo labore intelligatur, sed etiam ut non possint non intelligi; quemadmodum ista: Otium est fugiendum. 3. Dos est ut omnia totius Orationis argumenta partesque omnes in illam velut in suopum metamq colligimentur. 4. Dos est, ut tractari copiose et ornari possit facile, amplamq diendi vegetem cursum præbeat. Recte enim monet Horatius ne festinum diendi cursus argumentum etq desperes tractata liquescere, nitescere posse relinquas. 5. Dos est, ut propositio vel ipsa novitate perculat, vel insigni aliqua utilitate placeat: quia duo facile conciliare volent attentionem, atq benevolentiam. —

2. Novitatem habebit Propositio: si argumentum ita proponatur, ut extrito vulgariq, sint invaritatem et Auditorum animos statim erigat feriatq vegetq. Trita vulgariq est hæc Propositio: „ Homo multorum vitiorum malorum Author est „ Nihilq admodum habet dignum sua attentione. Fiet vero Nova, et admirabilis si dicas cum Chrisostomo „ Homo tacitus, midi

„nisi a se ipso„ v. „Nemo miser, nisi qui velit„ Item vulgaris est hæc Propositio „Mali aliquando sunt utiles virtuti„ Item ista „Mors misero dura accidit miserio, quam felicibus„ Fiet illico utraq nova minisiarq si diao „Virtutem Improbis interdum debere quam probis, et felicitatis genus est in felicis muri„

3. Utilitatem habebit Propositio quæ contemplativa non vit, vel activa. Contemplativæ sunt illæ, quæ in sola cognitione versantur. Activæ contra sunt istæ quarum finis est aliquid efficere„ Stultorum est infinitus numerus„ Est contemplativa. Deprecanda sunt animorum vitia„ est Activa.

§. 7mus De Divisione

1. Divisio adhiberi volet in Oratione tribus potissimum de causis: 1. quia lumen affert Orationi. 2. Quia juvat memoriam Oratoris et Auditorum 3. Quia levat audiendi fastidium: recreatur enim animus distinctione singularum partium Orationis; quemadmodum viatorem refiunt spatia certis lapidibus, et intervallis distincta. —

2. Leges Divisionis sunt quatuor. 1. ut divisio sit plena: hoc est ut partes illius sive membra, omnino complectantur, et adæquent propositionem, quæ dividitur. 2. Ut membra illa sint opposita, neque unum in altero contineatur. 3. Ut Divisio habeat partes duas vel ad summum tres, vix plures. Si enim nimium multa sit et ut loquitur Fabius, nimium articulosa assumet Oratori tenebras pariet obscuritatem illam, contra quam fuit inducta. 4. Dos est, ut sit plana, simplex, et quasi obvia; non vero ac artis et ingenii ostentationem longius accersita.

Caput secundum de Narratione

1. Narratio est rei gestæ, vel quasi gestæ expositio. Quæ Definitio Narrationem Historicam, et Fabulosam complectitur. —

2. Virtutes Narrationis a Fullio quatuor recensentur: Perspicuitas, Probabilitas, Brevitas et Suavitas.

Sit Perspicua 1. si Temporum servetur ordo adeo et quod primum gestum est primum

primum etiam referatur, 2. Si propriis, et usitatis verbis utamur. 3 Si res non interrupte narretur. 4. Si diligenter vitetur omnis verborum ambiguitas, qualis est ista vg Ajunt Regem Pyrrhum Romanos vicisse. —

Fiet Probabilis 1. Si is qui narrat sit notæ probitatis et fidei. 2. Si res gestæ veritem exponat vine fuco; qua simplicitate nimirum candore plus multo valebit ad persuadendum, quam aliis circumstantiis picta calamistris hyperbole &c. 3. Si nihil asserat fidei abvomm, et quod abhorret a communi hominum sensu, quod si forte rei vera, vel incredibi fidem facere velis, usurpandum est illud Veteris Dictum „ Multa esse vera; quæ tamen non sunt verisimilia: et probabile omnia esse, quam plurima contra probabilitatem evenire „ 4. Si clare aperteque exponas rerum circumstantias, et adjuncta personarum, locorum, temporum, unde vel maxime pendet facti probabilitas. —

Fiet brevis Si narrandi initium, altius non repetas quam opus est, sedeo inde unias exordium unde necesse est. 2. Si inutiles pulideas circumstantias, quæ ad rem non pertinent objicias. Cavendum tamen ne nimia brevitas obscuritatem pariat. — — —

Fiet suavis 1. Si utamur verbis leniter et numerose sonantibus 2. Si illa colocentur verba, ut nec hiulcus, nec asper sit illorum concursus. 3. Si quæ narramus sint magna, nova, et inexpectata. 4. Si adhibeantur certæ quædam narrandi Formulæ sullis perfamiliares, cum vg pro tempore præterito præsens usurpatur; item cum plures infinitivi subducto jungunt. 5. Suavis erit narratio, si diversis figuris illustretur, et si habeat admirationes suspensiones, exortus inopinatos, et interpositos motus animorum, dolorem, lætitiam, metum, cupiditatem. —

Sextus De Figuris ad illuminandum Narrationem

1. Figura seu Schema est Ornamentum quoddam Orationis, seu loquendi modus illustrior et communi consuetudine remotior, ejusmodi sunt hæc Ciceronis verba „ O Dii immortales ubinam gentium sumus, Quelus portentum in ultimas „ terras amandandum! —

2. Præcipuæ Narrationis figuræ sunt Hypothesis, Suspensio, seu Sustentatio, Exclamatio, Communicatio et Sermocinatio, sive Dialogismus. —

Hypothesis est Figura, qua aliquis tam vivis speciebus ut ita loquar coloribus depingitur, atq narratur, ut non tam audiri, vel legi quam spectari

deceat

et vultis quasi subjici videatur. Ita Cicero Orat: in Verrem Gavii cujusdam Civis Romani supplicium per hypotesim narrat„ Cædebatur virgis in medio Foro Messanæ Civis Romanus; cum interea nulla alia vox illius miseri inter dolorem crepitumq; plagarum audiebatur, nisi hæc Civis Romanus sum„ Suspensio seu Sustentatio est Figura, qua Orator ad sibi conciliandam attentionem, et ad excitandos atq; erigendos Auditorum animos, illos tenet aliquamdiu suspensos, et inertos quid dicturus sit. Ita Tullius Contra Verrem„ Etiam mihi expectare videmini judices, quid deinde, factum sit — Expectate facimus quam vultis improbum, vincam tamen expectationem vestram.„ Exclamatio est vocis elatio seu contentio; qua interjectione adhibita, vel subducta vehementiorem animi motum significamus, et rei magnitudinem exprimimus v.g. O Dulce nomen libertatis! O jus eximium nostræ Civitatis &c. Communicatio est Figura qua Orator causæ suæ confidens, deliberat cum ijs ipsis apud quos, contra quos dicturus sit, illos nimirum consulens, quid agendum sit vel etiam quid ipsemet in simili causa essent acturi. Ita Cicero pro summam quam fiduciam videtur omnibus sua communicare cum Verre suo adversario, illumq; quasi consulere in hunc modum„ Si tu apud Persas aut in extrema India deprehensus Verres, ad supplicium duceres, quid aliud clamares, nisi te Civem esse Romanum? et si tibi ignoto, apud ignotos, apud Barbaros, apud homines in extremis, atq; ultimis gentibus positos, nobile, et illustre apud omnes nomen tuæ civitatis profuisset, ille quis erat quem tu in Crucem rapiebas, qui tibi esset ignotior cum Civem se Romanum esse diceret, apud te Prætorem, ut non effugium ne moram quidem mortis mentione, atq; usurpatione Civitatis assequi potuit? — Sermocinatio seu Dialogismus est Figura, qua duo v. plures homines inducuntur loquentes, aut secum ipsi, aut cum aliis. Lepidum habetur hujus exemplum in hac pereleganti Narratione Ciceroniana de Diogene„ cum ab amicis rogaretur Diogenes ubi vellet inhumari — „Projicite me inquit, cum amici: Volucribusne vel feris? „minime vero, inquit, sed baculum prope me, quo abigam feras! Tu„ poteris illi non enim sentiet. Quid agitur mihi si verum lanietur non sentienti? —

§2. De Variis Narrationum generibus

1. Narratio communiter triplex est, Alia est enim Narratio Poetica, alia historica, alia Civilis et Oratoria. Narratio Poetica rem fictam exponit, Historia rem gestam, Civilis et Oratoria rem expanit quæ in Controversiam deducitur. —

2. Inter hæc tria Narrationum genera hoc potissimum interest, 1. quod Historicus et Orator Ordinem temporis et rei gestæ seriem in narrando sequantur, et servent; contra quam fecit Poeta qui etiam a fine, aut medio rem volet Ordiri, quemadmodum Virgilius ab anno vestimo excidii Trojani, quam Æneidem auspicatur. — — — — — Nam te iam vestima portat
Omnibus errantem terris, et fluctibus Æstas. 2. Hac interest quod Historicus veritatem invectetur, Orator verisimilitudinem, Poeta vero immentibus etiam fabulis veritatem aspergat. 3. Denique hoc interest quod Historica Narratio sit ferme simplex, ac nuda, Oratoria vit ornatior et suavior, Poetica vero ornamentis abundet, et omnis artis coloribus picta vit, ac perpolita. —

Caput 3^tium De Confirmatione

1. Confirmatio est pars Orationis, in qua firmamenta seu robora causæ asseruntur. —
2. Partes Confirmationis sunt duæ 1. Est Confirmatio propriè dicta, in qua ea, quæ pro nobis sunt firmamus, ac stabilimus. 2. Est Confutatio, in qua contrarias adversariorum rationes refellimus. Hinc liquet Confirmationem esse præcipuam ac potissimam Orationis partem, totamque persuadendi spem in ea maxime parte vitæ esse. Unde sedes jure ab Aristotele nuncupatur. —

§. 1. De Confirmatione propriè dicta

1. Confirmatio propriè dicta fit per argumenta, et per argumentationes. Argumentum est probabile inventum ad faciendam fidem; argumentatio vero est usus et artificiosa argumenti dilatio. —
2. Inter argumenta, et argumentationes hæc interest; quod argumentatio sit modus, sive ratio, qua argumentum tractatur; Argumentum vero sit ipsa argumentationis materia.
3. Argumenta petuntur a locis tum intrinsecis, tum extrinsecis de quibus jam 1. Parte egimus.
4. Ordo collocandorum in Confirmatione argumentorum hic servari debet: firmiora partim in principio, collocanda sunt, quia tunc vel maxime attendit Auditor, partim in fine, quia quæ postremo dicuntur altius inhærent: imbecilliora vero collocanda sunt in medio ubi magis latebit eorum infirmitas; quemadmodum imbecilliores milites, qui fugæ audita buccina circumspiciunt in medium agmen cogi volent, ut qui parum fortes possunt, turbâ valeant. Atque causa duobus tantum Argumentis nitatur, quorum alterum validius sit, alterum infirmius, tunc imbecillius subjicietur, quidem validiori, sed mox ad validius recurretur. — §. — Argumentorum 4. species præcipuæ Syllogismus seu ratiocinatio, Enthymema, Inductio, et Exemplum. Huic adduntur Sorites et Epicherema. —

§. 2. De Syllogismo

1. Duplex distinguitur Syllogismus, alius Philosophicus, alius Oratorius. Syllogismus Philosophicus est argumentatio constans tribus propositionibus distinctis, et explicatis, quæ sic inter se connectuntur, ut consessis duabus primis, quarum altera major, altera minor, quia minus tale patet appellatur, necessario sit concedenda tertia quæ Consequentia dicitur. vg Omnis ars honesta est amplectenda. Rhetorica est ars honesta. Ergo Rhetorica est amplectenda. Syllogismus Oratorius est ratiocinatio constans quinque partibus vero inter se ordine connexis; unde etiam vocatur Syllogismus perfectissimus. —

Dolo

2dly Partes Syllogismi Oratori quinque numerantur. 1. Est Propositio. 2. Propositionis probatio. 3. Assumptio. 4. Assumptionis probatio. 5. Conclusio. Habemus insigne exemplum Syllogismi Oratorii a Cicerone: Mundum Divina Providentia gubernari. Sed quod exiliter et jejune divisit Philosophus in hunc ferme modum, Illud Divina Providentia administratur quod optime administratur; sed mundus optime administratur, igitur mundus Divina Providentia administratur, Id ipsum Sallustius more Oratorio protractat, - Melius accurantur, quae Consilio geruntur, quam quae sine Consilio administrantur, Et haec est Propositio - Domus ea, quae ratione regitur omnibus instructior est rebus, et apparatior, quam ea, quae temere, et nullo consilio administratur. Exercitus is, cui praepositus est vaferrimus, et callidus Imperator omnibus paratibus commodius regitur, quam is, qui stultitia et temeritate alterius administratur. Eadem navigii ratio est. Nam navis optime eorum consilio ea, quae scientissimo gubernatore utitur. Et haec est propositionis probatio. - Nihil autem omnium rerum melius, quam mundus administratur. Et haec est assumptio. - Nam et signorum Ortus, et Obitus definitum quendam ordinem servant, et annuae commutationes, non modo quadam ex necessitate semper eodem modo fiunt, verum ad utilitates quoq rerum omnium sunt accommodatae, et diurna, nocturnaq vicissitudines nulla in re unquam mutatae quidquam nocuerunt. Et haec est Assumptionis probatio. - Quae signa sunt omnia non me dicente quandam unicam naturam mundi administrari. Quae est Complexio sive Conclusio.

3. Non semper tamen Syllogismus Oratorius illis quinque partibus constat. Si enim perspicua sit vel propositio vel assumptio tum omittitur illius probatio et ita sit Syllogismus quadripartitus. Quod si etiam perspicua videatur utraq tum probatione nihil opus erit; et ita tripartitus fiet Syllogismus. —

4. Inter Rhetorem et Philosophum, si uterq Syllogismum tripartitum adhibeat hoc interest. 1. quod Philosophus ea maxime quaerat argumenta, quae ipsum scientiam, aut certam Opinionem efficiere: Rhetori vero sufficiant ut plurimum probabilia. 2. Philosophus tres propositionis ordine collocat, quam ordinem formam vocat: Rhetoris vero industria in eo posita est, propositiones illas invertat, amplificet verbis ornet figuris illuminet, artem denique totam diligenter legat. Hinc acute admodum egebat Zeno Philosophus: Logicam veu Dialecticam similem esse pugno, veu manui complicatae: Rhetoricam vero palmae, veu manui explicatae, ade exercitatae.

§. 7tius De Enthymemate

1. Enthymema nomen unum traxit: a po Ju Enthymaitai, quod est mente concipere, cogitare quod scilicet tertia Propositio, quae verbis non effertur, mente unusquisque: Enthymema est pars Syllogismi, veu Syllogismus ipse imperfectus ac truncatus. —

2. Enthymema duas habet partes: quarum prima a Logicis vocatur antecedens alia Consequens vg Omnes artes sunt expetendae; Ergo eloquentia est expetenda. —

Qui

3. Fit Enthymema omittendo vel Propositionem, vel Assumptionem, seu ut Logici loquuntur omittendo Majorem, vel Minorem vg Clodius insidias struxit Miloni, Ergo Clodius jure fuit occisus, vel „Luiano alteri struit insidias jure et ab illo occidit. Ergo Clodius jure fuit occisus a Milone." —

4. Optimum est Enthymema quod sit a Contrariis cujusmodi apud Salustium est illud Micipsæ ad Jugurtham: Quem alienum fidum inveniès, si tui hostis fueris. —

5. Enthymemate magis gaudet Orator quam Syllogismo 1. ut occultet artificium, quod vilescit et agnitum causæ magis obest, quam prodest. Hinc etiam cum Syllogismo utitur partes ejus fere transponit. 2. Ne videatur Auditorum ingeniis diffidere; quasi necesse sit omnis Syllogismi partes vigillatim exprimi. 3. Quia Enthymema validius percellit adversarios, illorq; pundim ferit. Ut illud Sullii „Pacem vult Antonius? arma ponat" quasi diceret: Non arma ponit Antonius; ergo non vult pacem. —

§. 4tus De Inductione

1. Inductio est Argumentatio, qua ex multis singularibus enumeratis aliquid colligitur: Ita Seneca variarum rerum enumeratione magnifica, concludet volam in homine virtutem esse laudandam, „Navis bona dicitur non quæ pretiosis picta est columbis, nec cui argenteum, aut aureum rostrum est, sed quæ stabilis est, firma velox, et conventioni vento. Gladium bonum dico non cui decorativ est baltheus, nec cui vagina gemmis distinguitur, sed cui ad vulnerandum subtilis est acies. Regula non quam formosa, sed quam recta sit quæritur. Ergo in homine quod nihil ad rem pertinet, quantum habet, aut quam multis valuerit sed quam bonus sit —"

2. In inductione duo observanda 1. ut quæ sumuntur certissima sint. 2. Ut id cujus confirmandi causa fit inductio, iis quæ sumuntur simile sit. —

§. 5tus De Exemplo

Exemplum est inductio imperfecta, qua ab omnimili argumentamur ad aliud. Cujusmodi exemplum in Milaniano habes, ubi probat Tullius, non esse condemnendum Milonem, quod Clodium occiderit, cum nec Horatius ob sororem necatum fuerit condemnatus. „Negant intueri lucem esse fas, qui a se hominem esse occisum fateatur in qua tandem Urbe, hoc homines eruditissimi disputant? Nempe in ea, quæ primum judicium de capite vidit M. Horatii fortissimi Viri, qui nondum libera Civitate, tamen Populi Romani comitiis liberatus est, cum sua manu sororem esse interfectam fateretur." —

§. 6tus De Dilemmate

1. Dilemma est argumentum constans duabus partibus contrariis, quæ utrinq; adversarium ferunt. Unde etiam Syllogismus cornutus appellatur, quod nempe illius cornua sint ita disposita, ut qui unum effugerit in alterum incurrat. Sic belli omnino probabis Dilemmate quemvis dolorem æquo animo esse tolerandum: Nam omnis dolor, aut est vehemens, aut levis; si levis? facile feretur, si vehemens? certe brevis futurus est. Ita Cic: Dilemmate probat legatos ad Antonium non esse mittendos „Legatos decernitis: si ut deprecentur? non temnet, si ut imperetis, non audiet, Hoc eodem Argumentandi modo recte damnatur Lucretia illa quæ a Sexto Tarquinio ei oppressa sibi mortem attulit.

Si

Si fuit illa tibi, Lucretia grata adultes; — Immerita ex merita pramia morte capis.
Sin potius casto vivebat allata pudori. — Quis furor est hostis crimina velle mori?
Frustra igitur laudem Captis Lucretia nanq — Vel furiova ruis, vel violata cadis — —

2. Dilemma duplici ratione solvi potest 1. Si universum Dilemma torqueos in ipsum Authorem, cujusmodi exemplum affert Aristoteles L. 2 Rhet: „ Jacobus quidam maximopere dissuadebat filio, ne ad populum verba faceret; nam si juxta voaveris iratos habebis homines, sin vero injusta habebis Deos iratos, vi in Matrem ipsam lusit ingeniosus adolescens. Imo, inquit expedit ad populum verba facere. Nam si juxta dixero Dii me amabunt; si injusta hominus.

2. Solvitur Dilemma si alterutram illius partem infirmare possis, vel si ostendas aliquid medium, medii inter duas propositiones interudere. Sic cum verrus ab Hero forte percussus, illum hoc Dilemmate repentino petisset, „ Si verum improbus, cur mea uteris opera? si probus, cur, aut quorsum tandem me peremis?„ Hero hoc Dilemma acute in verrum retorsit, „ Non te peremis quia probus es? Sed utex improbo aliquando probus fis

§. 7mus De Crocodillo et argumento insolubili

1. Crocodillus est argumentationis species captiosa, et fallax, qua incautos quibusdam quasi vinculis irretitos inducit in fraudem: Vocatur autem Crocodillus, ob hanc quà Poëta finxerunt causam. — Crocodillus oranti Mulierula, ut filium dum forte juxta flumen ambularet, abreptum sibi redderet, respondit redditurum utique, si ad propositam quæstionem verum diceret. Hæc autem fuit Quæstio: Filium reddamne tibi, necne? Ad hæc Mulier anxia, fraudemq suspicata respondit: Non reddes: et ob eam causam reddi debere, quod nempe verum dixisset. Mentiris, inquit vafer Crocodillus, Si enim reddidero verum non ero locuta. Reddere ergo non possum quin falsa dixeris. —

2. Huc etiam revocantur Propositiones, quas vocant mentientes, sive insolubiles, quæ se omnino destruunt; Ejusmodi est Cretensis cujusdam Poëtæ: Omnes ad unum Cretenses mentiri. Ergo non mentitur Certe Cretensis Poëta, dū illos semper mentiri asseverat. Unde si at omnes semper mendaces. —

§. 8vus De Sorite et Epichremate

1. Sorites est argumentatio, quæ ex multis propositionibus gradatim minutatem et velut aceruatim congestis aliquid infertur. Unde Syllogismus acervalis vocatur a Gellio, Hoc acervali, cautioso q argumentandi genere utebatur olim Themistocles, dum per risum jocumq dictitabat, filium suum tunc nondum triennem toti tamen terrarum orbi imperare: „ Meus filius imperat Matri illa mihi ego Atheniensibus, Atheniensus Græcis, Græcia Europæ, Europa toti mundo. Ergo filiolus meus imperat toti terrarum orbi. Sed hoc genus argumentandi sæpe solet esse captiosum, et fallax, cum enim verum et minutatim multa coacervant, facile est insidiose respondenti laqueos, et periculosam illi telam texere. Retexere igitur oportebit, et versim singula considerare, vim, fraudes universa simul

2. Epichrema est Syllogismus contractus, cujus duæ Propositiones in unam conferuntur: ut, sine causa verrus dominum aduset? In hac enim Propositione continentur hæ duæ: Non debet verrus timere et sine causa Dominum invadere ergo verrus ab medicus Regis Desolari non debet illum temerè apud Cæsarem incusare. —

Caput IIum De Confutatione

1. Confutatio est pars Orationis in qua rationes contra nos pugnantes refellimus.
2. Vel 1.o Negatione mera, cum scilicet rem allatam ab adversario refellimus, falsamq omnino esse dicimus: aut illam absurdam, incredibilem ac repugnare esse demonstramus: Sta Cluo jure Quintio rem negat aperte, „Negamus te bona Quinetii Sexti Naevi possedisse edicto Praetorio„ Sic etiam pro Roscio praesertim demonstrat, parricidii crimen, cujus invimulatur Roscius ab illius vitae moribusq prorsus alienum esse.
2. Vel Confutatio cum factum non negamus, sed excusamus, et jure factum fuisse contendimus. Sic Tullius pro Rabirio Saturnini Multam, quae illi objiciebatur, adeo non expavescit, utvel lus ut potius illius Auctorem exoptet fuisse Rabirium: „Arguis enim esse a C. Rabirio L. Saturninum et id C Rabirius multorum testimoniis, Q. Hortensio optimissime defendente ante falsum esse docuit. Ego autem si mihi esset integrum, susciperem hoc crimen, agnoscerem confiterer. Ultimam hanc mihi facultatem causa conderet, ut possem, hoc praedicare, C. Rabirii manu L. Saturninum hostem Populi Rom: interfectum„ 3. Vel Confutatio cum adversarios pari, vel etiam Majori re, objecta vicissim luxamus, ut periti duces volent, qui hostium vires, distrahunt et alea vertunt.
4. Confutatio fit per indignationem atq contemptum, cum nempe generosa quaedam fiducia, quae nobis objiciuntur, spernere, ac dedignari videmur. Hujusmodi singulare omnino, nobilq habes exemplum in 27 Livii libro, ubi Magnus Scipio Africanus post tot res praclare gestas invidorum, ut fit calumniis appetitus, et in jus ad causam dicendam vocatus, „Silentio facto. Hoc inquit, die Tribuni Plebis, vos Quiritis cum Hannibale, et Carthaginensibus signis collatis in Africa, bene ac feliciter pugnavi. Itaq cum hodie Vobis et jurgii vos previdere aequum est ego hinc exemplo in Capitolium, ad Jovem Optimum Maximum, Junonemq et Minervam ceterosq Deos, qui Capitolio, atq Africae praesiderent valutandos ibo. iisq gratias agam, quod mihi et hoc ipso die, et saepe alias egregie Reipublicae gerendae mentem facultatemq dederunt. Vestrum quoq, quibus commodum est, ita mecum Quiritis, et orate Deos, ut mei similes Principes habeatis„
Aliquando etiam valde utile erit in confutatione jocos, sales et facetias adhibere etiam in rebus veris, quae si nec in inimicam vecordiam degenerent, nec in atrocius maledictum, nec in nimiam dicacitatem, mirum quantum causae prosint, et animos auditorum exhibeant. —
Postremo denique refutandi modus fit per compensationem, cum scilicet neq factum negamus, neq jure factum contendimus; sed alio quodam praclaro facto aliunde compensari ostendimus. Sic Horatius qui sororem interfecerat judicio Pop: Ri facit absolutus: „Magis admiratione virtutis, quam jure causae„ ait Livius. —

Caput 3um De Peroratione seu Epilogo

1. Peroratio seu Epilogus est ultima Orationis pars, in qua id, quod tota Oratione expetebat Orator Majori vehementia vincere, et obtinere contendit. Sta Quintilianus. —
2. Peroratio duabus constat partibus: Enumeratione et Motu, seu affectuum commotione. —

§. 1. De Enumeratione

1. Enumeratio fit, cum ea, quae per totam Orationem varie sparsa sunt, summatim colligimus, et sub uno veluti aspectu ponimus, per Anacephalaeosim, seu Recapitulationem, qua est rerum dictarum brevis, et artificiosa repetitio. Exemplo esse potest Epilogus in Manilianam „Quare

Quare cum bellum ita necessarium sit, ut negligi non possit, ita magnum ut accuratissime sit administrandum, et cum ei Imperatorem praefiere possis, in quo sit omnia belli scientia singularis virtus, clarissima auctoritas, egregia fortuna, dubitabis quin hoc tantum boni, quod a Diis immortalibus oblatum, et datum est in Rempublicam conservandam, atq; amplificandam conferatis?"

2. In hac Enumeratione partium duo maximopere observanda sunt. 1. ut carum et raptim repetas ea, duntaxat, in quibus causa potissimum consistit, et quae velis maxime Auditor animis inhaerere. Si enim omnia minutatim repetas: non erit peroratio, sed nova quaedam oratio ingens. 2. Quae disperse confuseq; dicta sunt, ita summatim enumerabis, ut ea cum novo aliquo pondere dicantur, figuriq; illuminentur, et ornentur ac veluti videatur crambe repetita, si minus jejuna nitidaq; sit repetitio. —

§. 2dus De affectuum Commotione

1. Altera Perorationis pars est affectuum Commotio, seu Concitatio: quod quidem ita proprium est illius, ut propterea peroratio sedes affectuum, a Magistris artis appellatur quae nempe in eo potissimum loco debeat orator Omnia Orationis vela pondere; omnes eloquentiae fontes aperire, et auditorum animis quasi facis stimulosq; subjicere. —

2. Concitari autem possunt in peroratione affectus per amplificationem, quae est gravior quaedam, ac vehementior affirmatio, ad permovendum valde idonea. —

3. In Perorations varii sunt motus ciendi pro variis dicendi generibus. In Panegyrico varii sunt motus excitandi sed praecipue motus amoris, admirationis, imitationis, laetitiae. In vituperatione excitandum est Odium, Contemptus. In deliberationibus spes, confidentia timor commovendus. In judiciis vero omnia concurrunt, amor odii indignatio misericordia. In hac potissimum arte incredibilem quamdam admirationem habuit eloquentia Ciceronis, qui dum perorat, videre quodammodo videbatur ac praesertim quidem concitanda erat commiseratio. Quapropter si forte aliquando plures Orationes pro eodem homine dicerent Ciceroni peroratori relinqui volebat, quemadmodum ipse de se loquitur: „Quid ego de miserationibus loquar? Quibus ego rebus, quas etiamsi plures dicebamus, peroratorem tamen omnes mihi relinquebant, ut viderer excellere, non ingenio, sed dolore assequebar."

4. Duae sunt praecipuae Perorationis virtutes. 1. Ut sit vehemens ad permovendos animos. 2. Ut sit brevis, quia ut observat Tullius, „Lacrymae cito arescunt et animorum incendia celeriter relanguescunt."

Paro Ba

Pars Tertia
De Elocutione

Elocutio inquit Fullius est idoneorum verborum, et Sententiarum ad res inventas accomodatio. **Caput 1^m^ De Figuris**

1. Figura est Ornamentum Orationis, quoddam, seu loquendi modus illustrior et ei communi consuetudine remotus, ejusmodi sunt hae Ciceronis Verba in Catilinam, „Vivis et vivis non ad deponendam, sed ad confirmandam audaciam„ — —
2. Duo sunt Figurarum genera. Alia enim versantur in sententiis, et sensu ipso; alia in verbis tantum, Quia vero res prius animo, menteq concipiendae sunt, quam verbis exprimantur: ideo de figuris Sententiarum quae ad mentem pertinent antè dicendum nobis est, quam de figuris verborum. — —
3. Inter figuras Sententiarum, alia videntur aptiores ad movendum, alia ad docendum, alia ad delectandum. Initium faciemus ab his quae ad movendum, seu animos flectendos praecipue valent. **§. 1^m^ De Figuris ad movendu idoneis**

1. Exclamatio est vocis elatio seu contentio, qua interjectione adhibita, vel subaudita vehementiorem animi affectum significamus rei Magnitudinem exprimimus. Ita Fullius Orat: in Catilinam per summam indignationem vic exclamat: „O tempora! „o mores! Senatus haec intelliget, Consul videt: hic tamen vivit. Vivit? imo vero invenatu venit. Exclamatio adjunctam habet ferme aliquam ex hisce interjectionibus: o! heu! ha! vah! prae pudet! pro! superum! Atq hominum fidem! Persaepe tamen pro interjectio O! usurpe adhibebant voces illae, Edepol! Hercle subauditur interjectio, ut si dicas: Mirorum me! vel Romane voculum! Veteres pro interjectione O! usque adhibebant voces illae, Edepol! Hercle! Mehercule! Jupiter! Me Castor! Medius fidius!
Exclamatio praevertim adhibenda est in amplificatione, in Perorationibus, et ubi res magnas Auditoribus persuaserio. Exclamare enim in rebus minutis frigidum esset, ac puerile.
2. Dubitatio est figura, qua Orator fingit nescire se, quid dicere debeat, atquam in partem animum convertat. Ita Scipio apud Livium milites alloquitur quasi dubitans: „Apud vos quemadmodum loquar, nec consilium, nec Oratio, suppeditat, quae, nec „quo nomine appellare debeam, scio! Cives? qui a Patria vestra descivistis. An milites? qui imperium, auspicium q abnuistis. Sacratos? Religionem rupistis. Hostes? „Corpora, ora, Vestitum, habitum agnosco; facta dicta consilia, animos hostium video„ Valet haec figura in Orationibus Panegyricis, quando ea rerum gestarum ubertas occurrit,

aut

aut virtutum alicujus, ac ornamentorum Magnitudo, ut Orator fingat nescire se, inde potissimum debeat ordiri, et quid primum dicere. In genere Judiciali, ut ignominia alicujus facinoris exprobratur, aut vitia alicujus redarguantur. In genere Deliberativo, quando rei gerendæ tot occurrunt rationes, ut quam primo loco ponat fateatur Orator se nescire. Tiberius apud Tacitum in Annal: Quid scribam P.C. aut quomodo scribam? aut quid omnino non scribam hoc tempore? Dii me Diæq pejus perdant, quam perire quotidie sentio, si scio. —

3. Imprecatio seu execratio est Figura, qua malum alicui imprecatur. Ita Cicero pro Dejotaro, Di te perdant fugitive. Ita non modo nequam, sed improbus, sed etiam fatuus et amens es, et Philippica 13. Cum tu abi in malam pestem, malumq cruciatus ad te quisquam veniat, nisi Venerii simili?. —

4. Interrogatio est Figura qua Orator vel adversarium vel alium quempiam vel semetipsum interrogat ob aliam quam simplicem veritatis causam. Ita Cicero Catilinam urget his verbis, Patere tua consilia non sentis? Constrictam jam horum omnium conscientia teneri conjurationem tuam non vides? Quid proxima, quid superiore nocte egeris, ubi fueris, quos convocaveris, quid consilii ceperis, quem nostrum ignorare arbitraris.

5. Quod si interrogationi subjiciatur responsio, Subjectio vocabitur et est Figura qua Orator vel interrogat se ipsum, vel cum alium interrogavit non exspectat ejus responsum, sed aliud addit de suo. Ita Cicero, An domus tibi deerat? At habebas? An pecunia? at abundabas. An arma? at non ita pridem ante missa fuerant,

6. Præteritio qua Ciceroni videtur in amore et deliciis fuisse, fit cum simulamus nos vel nescire, vel nolle dicere id, quod maxime dicimus. Ita Tullius unum Pompejum maxime laudat pro præteritione, Itaq non unum prædicaturus Quirites, quantas, ille res domo militiaq terra mariq; quantaq felicitate gesserit; ut ejus semper voluntatibus non modo venti, sed etiam tempestates obsecundaverint; hoc brevissime dicam. —

7. Præteritioni vicina est Aposiopesis seu reticentia, qua Oratio interciditur et interrumpitur, alicujus gravioris affectus significandi gratia. Ita Cicero de Pompejo loquens: De Pompejo vero nihil, eumq nisi in navim se contulerit, excepto in primo: Celeritatem incredibilem! hujus autem nostri sed non possum amplius de eo angor et crucior — retinet taciturnitatem, aut ignaviam. —

8. Expolitio sive Commoratio, et exornatio nam hæc tria vocabula unum atq idem sonant est Figura ad motus excitandos valde insignis. Fit autem cum eandem sententiam variis modis versamus, ita animo in Auditorum animis defigatur. Ita Cicero pro Sestio, An mihi

„An mihi ipsi ut quidam putant, fuit mors æque animo oppetenda? quid tum „mortemne fugiebam? An erat res ulla, quam mihi magis optandam putarem? „tam eram rudis? tam ignarus rerum? tam expers omnium aut ingenii? nihil „audieram, nihil viderami, nihil ipse legendo, quærendoq; invenerā nec ullā rē brevē esse cur „sum, gloriā sempiternam? Quum esset omnibus definita mors, optandum esse ut vita „quæ necessitate deberetur, patriæ potius donata, quam reservata naturæ videretur? „Nec ciebam inter sapientissimos hominē hanc contentionem fuisse, ut alii dicerent „animos hominum, eorumq; morte restingui, alii autem tum maxima mentes, sa- „pientum, ac fortium virorum quum e corpore excessissent, sentire ac vigere? alte „rum fugiendum non esse carere sensu? alterum etiam optandum multōre esse omnē„

9. Epiphonema est exclamatio sententiosa quæ fieri solet post rem aliquam insignē vel narratam, vel probatam. Ut est illud Ciceronis in L. de Senect. „Senectutem ut adi- „piscantur omnes optant; eandem accusant adeptam; tanta est inconstantia, stultitia, „atq; perversitas„ Et pro Sextio „Hoc sentire prudentiā; fauere fortitudinis; sentire vero et fauere perfectæ „omnitatēq; virtutis. –

§2. De Figuris ad delectandū magis idoneis

1. Apostrophe est Figura qua sermonem ad aliam personam vel quasi personam con- vertimus, quam instituta Oratio requirat. Sta Cicero pro Milone„ Vos, vos ap- pello fortissimi Viri, qui multum pro Republica sanguinem effudistis, vos in viri et civis invicti appello periculo; Centuriones, vosq; milites vobis nomi- do inspectantibus, sed etiam armatis et huic judicio præsidentibus hæc tanta virtus ex hac urbe expelletur.

Apostrophe fit ad supremos invocando, ad personas alias, imo aliquando ad ipsas res inanimatas sensuq; carentes. Sta Cicero pro Milone„ Vos enim iam Alba- ni tumuli atq; luci, inquam, implore, atq; obtestor, vosq; Albanorum obruite aræ, Sacrorum P. Romani socii et æquales. – –

2. Hypotheseis est Figura qua res ita graphice describitur ut non tam audiri et legi quam ante oculos versari videatur. Splendidam imprimis ac illustre exemplum habes in Verrina 5. ubi Gallius Verris inhumanitatem oculis ita subjicit„ Ipse inflammatus furore et furore in forum venit. Ardebat oculis tota ex ore crudelitas eminebat, expectabant omnes, quo tandem progressurus aut quidnam acturus esset, cum repente hominem corripi, alte in foro medio nudari,

ac deligi

ac deligari et virgas expediri jubet. Clamat miser ille se civem Romanum esse
3. Prosopeja est fictio persona cujuslibet loquentis, qua rebus etiam mutis ac
sensu carentibus sermo accommodatur, aut vita functi tanquam presentes
spirantesq loquentes inducuntur. Sic Sallust in prima Catill: ita loquen-
tem Patriam induxit. „ Nunc te Patria coit quae communis omnium
„ nostrum parens est — — quo tecum Catilina vic agit, quae amplius tacita
„ loquitur. Nullum jam tot annos facinus exstitit nisi per te: nullum
flagitium sine te: tibi uni multorum civium necs tibi vexatio direptaq
sociorum impunita fuit ac libera. Tu non solum ad negligendas leges
et quaestiones, verum etiam, ad everlendas perfringendasq valuisti.
Superiora illa quamquam ferenda non fuerunt; tamen ut quotus, tuli.
Nunc vero me totum esse in metu propter te unum, quicquid increpuit
Catilinam timeri. Nullum videri contra me consilium iniri posse, quod a tuo
scelere abhorreat non est ferendum. Quamobrem discede atq hunc mihi ti-
morem eripe. Si vero ne opprimar; vin salvus, ut tandem aliquando time-
re desinam. Haec si tecum ut dixi Patria loquatur etc.„
Venustissimum est et aurea aequati aetate dignissimum Epitaphium hoc
in quo viventem maritum per Prosopopejam sic alloquitur Uxor mortua

Immatura Peri, sed tu felicior annis
Vive tuos conjux optime vive meos. —

4. Ethopeja est expressio morum seu figura qua alicujus studia, mores, indo-
lem, ingenium verbis exprimimus. Ita Sallustius Catilinam omnibus artis
coloribus egregie Pingit in illa Ethopeja, tantopere omnium conversione
laudata. „ Hujus Catilina nobili genere natus fuit magna vi, et animi et corporis
sed ingenio malo pravoq. Huic ab adolescentia bella intestina, caedes rapinae discordia
civilis grata fuere; ibiq juventutem suam exercuit. Corpus patiens inediae, algoris,
vigiliae, supra quam cuiq credibile est. Animus audax subdolus, varius, cujus-
libet rei simulator ac dissimulator, alieni appetens, sui profusus. Ardens in
cupidinibus, satis eloquentiae sapientiae parum, vastus animus, immoderata, in-
credibilia, nimis alta semper cupiebat. „

5. Prosopographia est expressio vultus ac corporis totius seu Schema, quo alicujus vultum, os lineamenta incessumq, cultum ac habitum omnem describimus. Sic Martialis. Deformem verum lepide pingit:

Crine niger, niger ore, brevis pede lumine luscus
Rem magnam praestas Zoile si bonus es.

Sic etiam Franciscus Cavalcor Socratis habitum, os figuramq depingit, „Socratis Evopo non absimilis deformitate corporis fuit: ut pote simis naribus, „extantibus et prominentibus oculis, recalva fronte, prolixis humeris, obeso „ventre repandis cruribus, quem propterea recte Alcibiadeas cum Sileno „et satiris etiam formā, et specie contulit. Ac licuit semper animad„vertere Luscos, Gibbosos, vel Strabos, Claudos, similesq eorum, eo fere discrimine esse hominibus ceteris, quo sunt vitiis corporis insigniores, materiamq prebent ad jocandum Majorem: sive quod vehiculis lacessiti proptur viam festivitatem, asseverant vicissim adversarios repungere, atq ita exercitatiores in eo ipso genere fiant: sive quod priores occupunt, ne „feriantur aut ut feriantur levius.„

Feliciter admodum misceantur Prosopographia et Ethopeja propriè dicta, et ex tali mixtura Schema gratissimum efflorescit, ut liquet in exemplo sequenti, ubi M. Calphurnium sic pingit Tullius, „Convul ipse parvo animo et pravo, tantum cavillator illo genere moroso, quod etiā sine dicacitate videtur, sāpe magis quam facetus videatur, a quo nihil esse „boni Reipublicæ, quia non vult, nihil metuas mali quia non audet„ –

§2. De figuris ad docendum idoneis

1. Antithesis est figura oppositionis qua verba verbis, sententiæ sententiis opponuntq cujus rei splendidum exemplum in La Catil: „Ex hac parte pudor pugnat, illinc „petulantia, hinc pudicitia, illinc stuprum, hinc fides, illinc fraudatio hinc pietas, „illinc vetus; hinc honestas illinc turpitudo; hinc continentia, illinc libido. „Denique æquitas temperantia, fortitudo, prudentia, virtutes omnes certant „cum iniquitate, cum luxuria cum ignavia, cum temeritate, cum vitiis omnibus.

Post

„postremo copia cum egestate, bona ratio cum perdita, mens vana cum a-
„mentia; bona denique spes cum omnium rerum desperatione congligit„

2. Suspensio est figura qua sibi Orator ad concitandam attentionem, et ad excitan-
dos erigendosq Auditorum animos, illos tenet aliquandiu suspensos, inuitosq
quid dicturus sit, ut cum Sullius ait Contra verrem„ Etiammum nihil exspe-
„ctare videmini judices, quid deinde factum sit -- expectate facimus quam
„multis improbum? Vincam tamen expectationem omnium„

3. Communicatio est figura qua Orator causa sua confidens, deliberat cum
iis ipsis, apud quos, vel contra quos dicturus est, illos nimirum consulens
quid acturus sit. Egregium hujus exemplum in Verrina 2. ubi Cicero causa sua
confidens ait„ Nunc ego vos omnes, quid mihi faciendum putetis, de enim
„consilium profecto tanti debetis, quod ego mihi necessario capiendum intelligo,
Et pro Cluima„ Quero si te hodie domum tuam redeuntem homines armati
non modo limine tectoq aedium tuarum, sed primo aditu, vestibuloq pro-
hiberent, quid acturus sis„ —

4. Correctio seu retractatio est figura qua Orator sententiam aut verum
ore prolatam retractat, ac veluti corrigit. Ita Cicero pro Cælio„ O stul-
„titiam! stultitiamne dicam, an impudentiam singularem„ Et ex Catilina-
„ria 1.„ Quemquam quid loquor? Te ut ulla res frangat, tu te unquà
„te corrigas? Tu ut ullam fugam meditere, tu ut ullum exilium ve-
„gites? Utinam tibi istum mentem Dii immortales donarent„

Caput secundum de Figuris verborum

Figuræ verborum aliæ sunt Tropi, aliæ non sunt Tropi, Figuræ quæ sunt, sunt
tantum in verbis translatis, hoc est a vetere sibi proprio in alienam sensum
hausti, ut cum dicimus. Prata vegetet, Prata rident. Figuræ vero quæ
non sunt Tropi, sunt etiam in verbis propriis, ut cum ait Sullius; O tempora!
O Mores! et alibi hoc: Abiit, excessit, evasit, erupit. —

§. 1. De Tropis universim et in specie

1. Tropus est verbi vel Orationis a propria significatione in alienam immutatio cum
virtute, ac dignitate, ut cum dicitur. Morbus pro stupide, vel laterem lavare
pro frustra laborem suscipere, instar lateres lavantis: vota pro immutatis

cum

seu conversio fit cum virtute ac dignitate, hoc est, ad decorem Orationi pondus, Majoremq illi venustatem, ac dignitatem conciliandam. Porro Tropus sic appellatur a voce Graeca Tropo Verto, ut ad verbum inversionem sonet. Hesc autē Inversio fit multiplici variaq ratione, sed quatuor potissimum modis; unde existunt primarii quatuor nobilissimiq Tropi nempe Metaphora, Methonimia, Sinegdoche, et Ironia de quibus sequentibus. —

2. Metaphora seu Translatio est Tropus quo vox aliqua a propria Significatione ad alienam transfertur, ob similitudinem: ut cum ait Tullius ad Cesarem: paries hujus curiæ tibi gratias agere gestiunt. Vox illa gestire quæ est hominis propria, transfertur ad Parietem; cujus non est propria, sed cum quo tamen habet hæc vox quandam similitudinem et affinitatem. —

Hinc porro usum ac Modum verba transferendi necessitas genuit, cum scilicet verba propria deessent, postea vero delectatio jucunditasq celebrant. Quemadmodum enim vestis depellendi frigoris causa primum reperta, postea etiam adhiberi capta est ad ornatum cultusq, et dignitatem; sic verbi translatio, solius inopiæ causa primum instituta, deinde fuit etiam ad delectationem et ad ornatum Orationis frequentata. —

3. Metaphoræ duci possunt ex omnibus omnino rebus, a Divinis a Cœlestibus ad elementis, Meteoris, lapidibus, Metallis plantis, bestiis, hominibus, eorumq operibus, adeo ut non minus lata pateat Metaphora, quam similitudo, quæ a re qualibet duci potest. Quatuor tamen præcipua capita Quintilianus enumerat atq omnes Metaphoræ commode revocari possunt. —

1. Fit Metaphora cum a re quapiam animata, ad rem aliam animatam verbum transferimus, ut cum ait Titus Livius: Scipionem a Catone volition allatrari, quæ vox allatrari cum propria sit solius canis, tribuitur tamen hominis non ut conuine. Sic etiam Christus ipse Herodem ob mores vulpinos suos est ob calliditatem atq versutiam vulpem appellavit. Lucæ 13. Ite dicite vulpi illi. 2. Fit Metaphora cum in anima pro aliis in animis ponuntur, ut habena pro gubernando freno, pro lege vinculum pro communitate vel similibus dum Tullio: hic orationis vela contrahimus.

3. Cum in anima transferuntur in animata: ut cum ipsa civitatis lumina dicunt in morte præstantium virorum extincta. 4. Denique præcipuam quandam venustatem habet, cum rebus in animis venustq carentibus, sensum quendam, animumq ac veluti

vitam

vitam damus: ut una aut Virgilius. Sontem mignatus Araxis. Id est Arminius Sic etiam Cicero pro Ligario. Quis enim Tubero, tuus ille districtus ac acie Pharsalia gladius agebat. Cujus statuas latius nuero ille patebat? quis venenus erat armorum tuorum? In Metaphoris tamen cavendum ne a re quapiam abjecta ac deformi desumatur, ne sit durior ac longius aversita, vel rem nimis amplificans; ne sit nimis poëtica; ne sit immoderata illius evaporatio; ne sit varians res nimirum omnino dissimiles inter se conjungens. Id docet Fabius „ Id imprimis est vitandum, ut quo ex genere aquis translatio „nis hoc desinas. Multi enim cum initio a tempestate sumpserint, imbrio aut ruina finiunt, quæ est inconsequentia rerum fœdissima „

4. Allegoria est Metaphorarum continuatio, seu Figura, quâ aliud verbis dicitur, aliud reipsa intelligitur, unde no absurde vocatur diverboquium quod nimirum aliud dicatur, aliud intelligatur. Hujusmodi est insignis illa Ciceronis in Pisonem, Neq tam sui timidus, ut qui in maximis turbinibus ac fluctibus, Reipublica navem gubernasem, valvarq in portu collocassem, frontis tuæ nubeculam, aut collegæ tui contaminatum spiritum perhorrescerem, echis ego vidi ventos, alias prospexi animo procellas; aliis impendentibus tempestatibus non cessi, sed unum me pro salute omnium obtuli „ —

5. Metonymia quæ etiam vocatur Pallage seu Transnominatio, est Proprium omnia vastissimus atq vitatissimus. Fit autem quatuor potissimum modis. 1. Cum causa vel quasi causa ponitur pro effectu, cum rerum inventor et Author usurpatur pro rebus ipsis, quas invenit, ut Mars pro bello, Ceres pro frugibus, Vulcanus pro igne Cicero aut Virgilius pro illorum scriptis, duæ exercitus pro ipso exercitu „ „ Onerantq Canistris dona laborate Cereris „ Id est Panis. — 2. Fit Metonymia cum sumuntur effecta pro causis aut vetus pro veteratore ipso. Ita Comicus „ „ Ubi est vetus ille, qui me perdidit „ 3. Fit Metonymia, cum res quæ continet, usurpatur pro re contenta ut Roma pro Romanis, Cœlum pro Cœlestibus, Terra pro terræ incolis. Huc pertinet illud Ciceronis pro lege Manilia „ Testis est Italia „ lia, quam ille ipse Victor Sylla, hujus virtute et consilio confessus est fuisse „ liberatam, testis est Sicilia, quam multis undiq cincta periculis, non terrore „ belli, sed celeritate consilii explicavit. Testis est Africa quæ magnis oppressa hostium copiis, eorum impiorum sanguine redundavit. Testis est Gallia, per quam „ legionibus nostris in Hispaniam iter, Gallorum interneccione patefactum est „ Ubi Italia pro Italis; Sicilia pro Siculis usurpavit. 4. Cum signum usurpatur pro re signata,

ut toga pro pace, facies pro Magistratu. Ita Cicero in Pisonem „ Concedant arma togæ, concedat laurea linguæ „ Huc refer cum hæc vox nomen genitur pro re ipsa. Ita Tullius L. I. „ Ad singula oppida circumferendo arma, nomen omnes totius Domus „.

6. Synecdoche est tropus ajuo Oratores, eque ac Poëtas valde usitatus et tritus, fit autem modis quatuor, 1. cum pars genitris protecto vg muro pro urbe, tectum pro domo, puppis vel carina pro navi integra. 2. fit Synecdoche cum totum usurpat pro parte, ut in hoc Virgilii versu „ Sontemq ignemq ferebant „ 3. fit Synecdoche cum materia ex qua facta res est accipitur pro re ipsa vg Ferrum pro gladio, Pinus pro navi, argentum pro Pecunia. 4. Denig fit Synecdoche, cum vel species omnibus pro genere, vel genus pro speciè, ut Eurus vel Aquilo pro quolibet vento, Myrtheum vel Carpathium mare, pro Mari quoquung. —

7 Ironia quæ Socrati fuit in deliciis, est figura, qua aliud plane dicimus quam verba ipsa significare videntur. Quando vg. Exempliam simulata laudatione valde ac ingeniose perstringimus nimirum aliud aperte dicendo, idque vero immendo, unde recte vocatur a Quintiliano Diversiloquium Dissimulatio et Illusio, ut constat genia ipsa Ironeæ vox. Intelligitur autem Ironea vel ex ipsa re quæ dicitur, vel ex ipsa pronunciatione certe quidem, ut si dicas: O Præclarum civium custodem lupum! Ita Juvenalis impiam ac stolidam Egyptiorum superstitionem, qui non gladiatores volum colebant, uti canem, viviam, felem, bovem, ad plantas etiam ipsas, ut porrum, et cepea divinis proveque bantur honoribus valde cavillatur hac facta et eleganti Ironia Satyr. 14. – Cuncta tota Canem venerantur Nemo Diana
Porrum et Cepe nefas violare aut frangere morsu,
O Sanctas gentes quibus hæc nascuntur in
hortis numina. —

Eximia est Ciceronis Ironia in Milonianâ, Vos stulti, inquit qui Drusum, „ qui Africanum, Pompejum, nonnelipovi cum Pu. Clodio uniserre dedecamus. Clodii „ mortem æqui animo ferre nemo potest, luget Senatus: mæret equester ordo tota „ civitas unisecta veste est, vvallent municipia; afflictantur colonia; agri denig ipsi „ tam beneficum, tam valitarem, tam manuetum civem desiderant „ —

8. Ironia duas vult regulas præcipue. 1. Ius ambigua voce continent Ironiæ, ac præcipui quendam leporem, ac venustatem habent. Ita Neronem Matricidam, qui vere Cæsar omnium gloriabatur non insaute lusit Poëta Romanus:

Luxit neget Seneca magna de stirpe Neronem
Sustulit hic Matrem, sustulit ille Patrem.

2. Ironia fieri volet adhibendo voces illas, verbaque, nimirum, si superis placet nempe: illas inquam adhibendo cum amara quadam, et salsa vocis inflatione. Ita Terentius:

Id Populus curat scilicet. Et apud Virgilium Dido Aenid 4. ——
Scilicet is superis labor est, ea cura quietos — sollicitat.

5. Sarcasmus seu Subsannatio quæ ad Ironiam pertinet, est amoenlenta quædam irrisio, et truculentum genus Ironiæ, quæ fit cum magna quadam acerbitate, et contumelia, qua quispiam hosti crudeliter insultat: et apud Virgilium Trojano a vere interfecto per Sarcasmum insultat Victor Turnus. — En agros, et quam bello, Troiane petisti
Hesperiam metire jacens. Hæc præmia qui me
Ferro ausi tentare ferunt: sic mœnia condunt.
Præter hic recensitos Tropos sunt alqui alii sed hi ad superiores hosce quatuor omnino revocantur: ut Metalepsis, ad Metonymiam, Antonomasia et Syllepsis ad Synecdochem. ——

Caput Tertium de Figuris verborum Propriè dictis quæ non sit Tropi.

1. Figuræ verborum proprie dictæ sunt eæ, quæ vi in verbis continentur, ut mutatis illis figura tollatur v.g. Hæc sententia amantes sunt amentes, est figura verborum, quia periret figura, si pro amentes dicas stulti, aut aliud simile. Sed est figura sententiæ ut si quis Patriam indignat loquentem, aut si utaris similitudine, quia quocunq demum hic uteris verba, aut quocunq ea colloces ordine, manet Schema.
2. Figuræ verborum tribus potissimum fiunt modis. 1. Per Adjectionem. 2 Per Detractionem. 3. Per Similitudinem. —

§1. De Figuris per Adjectionem

Figuræ per Adjectionem octo præcipue numerantur. Repetitio, Conversio, Complexio, Conduplicatio, Gradatio, Sinonymia, Traductio Polysyndeton. ——

1. Repetitio est figura in qua ab eodem vocabulo sæpius inchoatur Oratio, ut 2. Catil. „Nihil te nocturnum præsidium Palatii, nihil urbis vigiliæ, nihil timor Populi, nihil „consensus bonorum omnium, nihil hic munitissimus habendi senatus locus, nihil „horum ora vultusq moverunt, Sed quoniam hæc figura in oculos incurrit, non diutius in ea est immorandum sed aliarum demonstratione figurarum est temperandum.
2. Conversio est Figura Repetitioni prorsus contraria in qua sæpius eodem vocabulo clauditur Oratio, ut in Antonium Cicero „Dolatis hoc exercitus P.C. interfectus, interfecit Antonius. Desideratis clarissimos cives? Eos quoq vobis eripuit Antonius. Authoritas hujus Ordinis afflicta est? Afflixit Antonius. —
3. Complexio est Figura, quæ Repetitionem simul et Conversionem simul complectitur, non nimirum ab eodem verbo, vel ab iisdem verbis incipiat, atq clauvatur. Ita Sulpitius „Quis legem tulit? Rullus. Quis Majorem partem Populi suffragiis Privavit? Rullus. Quis omnibus præfuit? Rullus! ——
4. Conduplicatio est Figura, qua idem verbum geminatur, ut Catilinaria „Vivis

et

„ Vivis et vis non ad deponendam sed ad confirmandam audaciam „ Interdum verba repetuntur in fine sententiæ, quæ posita fuerunt initio pro Sextio N° 6.
„ Ademit Albino veteri nomen meæ filiæ sed charitatem illius necessitudinis,
„ et benevolentiam non ademit „

5. Gradatio Incrementum seu Climax est figura in qua Orator per verbo gradus ad aliquid summum vel ultimum veluti ascendit, aut ad aliquid infimum descendit. Ita pro Roscio „ In urbe luxuries creatur, ex luxuria existat avaritia, necesse est ex avaritia erumpat audacia, inde omnia vitia ac malefitia gignuntur. —

6. Synonymia est verborum idem fere significantium congeries, ad rei magnitudinem demonstrandam, ut in Milonicana „ An vero vos veli ignoratis, vos hospites in hac urbe versamini; vestra peregrinantur aures neq in hoc pervagata civitatis sermone versantur „

7. Traductio seu Polyptotum est variatæ casibus, aut generibus, aut modis, aut temporibus ejusdem vocabuli repetitio, ut cum ait Tullius pro Archia „ Non sunt omnes libri, plenæ sapientum voces, plena exemplorum vetustas „

8. Polysyntheton seu ut alii malunt Polysyndeton est sibona Conjunctionibus abundans, ut „ Celeritate, et liberalitate et fortitudine cæteros omnes Imperatores superavit „

§ 2. De Figuris per Detractionem

1. Retientia est figura qua fit quando verbum aliquod subaudiatur ut cum ait Tullius in Verrem „ Hunccine hominem, hancine impudentiam, hancine audaciam ferremus „

2. Adjunctio fit quando uni verbo plurima Nomina Substantiva respondent, Ita Sicro „ Vicit pudorem libido, honorem audacia, rationem amentia „

3. Disjunctio seu Dissolutio fit quando Conjunctiones et particulæ tolluntur, et imitatius feratur Oratio, ita Tullius „ Hæc studia literarum adolescentiam alunt, senectutem oblectant, secundas res ornant, adversis perfugium ac solatium præbent, delectant domi, non impediunt foris, pernoctant nobiscum, peregrinantur, rusticantur „

§ 3. De Figuris per Similitudinem

Parronomasia seu Annominatio est figura qua voces pene similes ac volubiles usurpantur in sensu dissimili, ut cum ait Tullius ad Atticum „ Consul ipse parvo

omnino

animo et pravo; fauie magis quam fautiis ridiculus„ Et alibi„ Ex Aratore, factus Orator„

2. Similiter eadem est verborum per eosdem casus, et per eadem tempora expressio conexus quidam, et quasi concretio, ut cum ait Cicero„ Quid tam immane quam spiritus vivis, terra mortuis, mare fluctuantibus, littus ejectis?

3. Similiter desinens fit commutationis vel mutatio articuli eodem modo terminantur, ut apud Quintilianum„ Ejusdem non est, et fauere fortiter, et vivere turpiter„ Ita Cicero Pompeium laudans„ Bellum extrema hiems apparavit, ineunte vere suscepit, media aestate confecit„

§. 4. De Transitione

1 Transitio quam alii figuram esse volunt, alii cum Fabio negant est orationis quidam nexus, quo fit ut aptè copulata inter se illius membra omnino cohæreant, et unum quasi corpus efficiant.

2. Transitionis duo sunt genera alia enim est perfecta, imperfecta alia. Transitio perfecta est qua breviter monemur quid dictum sit, et quid dicendum restet, ejusmodi est hæc pro lege Manil:„ Quoniam de genere belli dixi non de magnitudine pauca dicam„ Transitio imperfecta ea est, qua alterum tantum eor exprimitur, ut in hoc Ciceronis„ Age nunc illa videamus judices, quæ universa sunt„

Caput Quartum de Stylo Oratorio

1. Stylus si primam vocis vim et originem spectas, est arma seu instrumentum, quo in aeratis tabulis scribebatur antiquitus. Hinc factum est ut Stylus pro ipsa Scriptione seu dictione et sermonis usu, seu conformatione usurpantur.

2. Stylus qui nihil aliud est, quam Orationis Character triplex: 1. Magnificus seu sublimis. 2. Humilis seu Tenuis, qui etiam infimus dicitur. 3. Mediocris seu æqualis.

3. ~~Separabilis~~ Stylus sublimis ille est, qui præstat verbis splendidis magnificis verbis quia sua nobilitate rapit quodammodo extra se audientium animos, et admirationem etiam extorquet ab invitis. Laudatur in hoc plurimum genere celebris illa Alexandri Magni Responsio cum suam ipsi filiam decem talentorum millibus, et Asiæ media parte Servatum Rex Darius obtulisset„ Ego vero, inquit Parmenio unus ex fortissimis Alexandri ducibus et amicis acciperem si Alexander essem„ Et ego, inquit Alexander si Parmenio essem„

Tale illud Alexandri ad Darii legatos„ Nuncia Dario, gratiarum actionem apud Hostium supervacaneum esse me, quæ fecerim vehen clementer et liberaliter, no amicitiæ

ejus

ejus tribuisse, sed naturæ legem. Bellum cum captivis, et fœminis genere non
soleo. Innatus sit oportet quem oderim„ Eodem pertinent egregia illa ejusdem
Alexandri verba ad suos commilites„ Nundum fœminâ æquavimus gloriâ; et jam
nos Indiæ vastitas tenet„

4. Ars comparandi Styli sublimis hîs potissimum modis fit. 1. Si nobilissima quæq; rei de
qua loqueris adjuncta, seu circumstantias convideris illamq; inspicias, qua parte illu-
strior est atq; speciosior, cætera vero vileas, atq; dissimules, ut olim apelles toute
Alexandri imaginem amicii sui Antigoni latere tantum altero extendit, ut amissi o-
culi deformitas lateret. Sic Virgilius eadem arte Neptunum curru invectum peram-
bulantem maria, soleq; mitis fluctus iratos placantem describit. —

Sic ait et dicto citius tumidi æquora placat
Collectasq; fugat nubes solemq; reducit:
Atq; una trinas imis levibus perambulat undas

2. Metaphoræ præsertim ex rebus illustribus sumptæ mirum in modum faciunt ad
Styli gravitatem atq; magnificentiam ut cum Cicero ait pro Milone„ Nullius est tanti
flumen ingenii, nulla dicendi aut scribendi tanta vis tantaq; copia, quæ non dignam
exornare; sed enarrare, Cæsar, res tuas, gestasq; possit. —

3. Styli Magnificentiam facile consequeris, si negas assidue Authores eos qui grande
loqui, ut ita dicam fuêre, cum ampla sententiarum gravitate et Majestate ver-
borum; cujusmodi sunt Cicero Catill: 1. in Verrem Philip: 2. in Pisonem pro Mi-
lone præcipue sub finem ejus. —

5. Stylus simplex qui etiam nuncupatur tenuis et infimus ille est, qui in rebus
tenuioribus, et exilibus, cujusmodi sunt Epistolæ, Dialogi, Præceptiones, et
sermo familiaris solet usurpari. — Dotes illius sunt præcipua perspicuitas, ni-
mirum atq; mundities. Verecundus ac parens in illo debet esse Troporum ac
Schematum usus; vehementiores vero figuras cujusmodi sunt Apostrophe
Prosopopœia, aliaq; id genus omnino repudiet. —

6. Stylus Mediocris hic est, qui medium quendam locum obtinet sublimem inter
et infimum, hoc dicendi genus neq; Majestatem verborum habet, aut gravitatem
illam sententiarum, quæ in sublimi est; neq; est subtili, ac præsta oratione limatu
quemadmodum genus infimum ac simplex: sed ut ait Tullius„ Est Stylus quidam
interjectus, intermedius, et quasi temperatus, nec acumine inferioris, nec fal-
mine utens superioris, Utrumq; amborum in neutro excellens utriusq; particips„

7. Usus hujus tripliis Styli, seu Charakteris est ad officia Oratoris adimplenda.

Et cum

Et cum tria sint officia Oratoris: docere, delectare et movere; Stylo simplici utetur ad docendum, Mediocri ad delectandum, Magnifico vero ad movendum, et ad affectus concitandos. ——

2. Stylus praeterea ille ceteris est anteponendus, non qui sublimis est, aut cujuslibet alterius generis; sed qui ad rem de qua maxime agitur, sit aptus: ita ut quemadmodum loquitur Tullius „ Magna graviter mediocria temperate, humilia subtiliter efferat.

§. 1. De Stylo vitioso

Vitiosus Stylus est 1. Tumidus et Inflatus; 2. Puerilis a Frigidus, 3. Fluctuans ac dissolutus, 4. Siccus et Exsanguis. ——

1. Stylus Tumidus et Inflatus ille est, qui verba ac sententias supra modum sublimavit.
2. Stylus Frigidus ac Puerilis, sunt valde hæc duo vitia affinia, ille est, qui puerilia quædam ornamenta, frigidos lepores, indoctas allusiones, affectatas ac luxuriantes descriptiones, privatq; hujusmodi crepundia patidius aucupatur. —
3. Stylus fluctuans ac Dissolutus ille est, qui vinc articulo, vinc numero, vinc arte fluctuat huc, illuc neq; sibi ullo pacto cohæret. ——
4. Stylus Siccus et exsanguis, sive aridus ille est, qui nihil habet neq ornamenti, neq fuci.

§. 2. De Stylo Laconico et Asiatico

1. Stylus Laconicus est Stylus argutus, perbrevis et acutus, qua multa paucis dicuntur. Nomen porro traxit a Lacedæmonibus qui etiam Spartani dicebantur ac Lacedæmonii, quibus Stylus ille erat in delitiis et prolixa loquacitate nihil odiosius.
Proponuntur hic aliquot exempla Styli Laconici 1. Hostis aliquando peratores ad longe res litteras, ferrum flammamq; minanti hæc unica syllaba Græca responderunt Spartani: ei vi hoc est: si potest, vi per me te licet. 2. Philippi Regi Macedonum injustum aliquod flagitanti responderunt hæc unica littera n non. 3. Ejusdem est generis responsum Cleomenis Spartanorum Ducis ad Samios: „ Eorum quæ dixistis prima non memini, media non audivi, ultima non probo „ 4. His adde Laconicam illam epistolam Archidami ad Eleos bellum parantes „ Archidamus Eleis bonum est quievere. 5. Laconicam illam breviloquentiam mirifice expressit Cæsar in laureatis suis ad Senatum Litteris „ Veni Vidi Vici — Porro brevitas illa loquendi imperiosum quiddam habet idcoq; aptissima est minantibus, mirisq; prodest ad animos perterrefaciendos. Nam nil in tenebris magis timentur omnia, quam in luce; sic ille Orationis quasi tenebræ terribiliora reddunt ea, quæ proponuntur, inquit Muretus in variis lectionibus

2.

2. Stylus Asiaticus ille est, qui fusiori quodam orationis ambitu circumscribit, multisq verbis pauca dicit. Asiatici nomen traxit ab Asiæ populis qui dissolutum Stylum illum in deliciis habebant: illius exemplum quotidie videre est in verbosis illis hominibus, qui tam multis pauca dicunt. Illum porrò Stylum Asiaticum quivis vel vapidus fugiat. Quid enim tam insulsum est, quam verbosi vel optimorum vocibus inanis, nullo subjecta sententia?

Pars Quarta

de Diversis Orationum Generibus

Omnes quæ haberi possunt Orationes ad tria dicendi genera revocantur: nempe, ad Genus Demonstrativum, Deliberativum et Judiciale. —

Ad Genus Demonstrativum pertinent: 1. Oratio Panegyrica: 2. Oratio Natalitia seu Genethliaca, 3. Epithalamium seu Oratio Nuptialis 4. Oratio Funebris, & Gratiarum actio. 6 Epinicium seu Oratio Gratulatoria. —

Ad Genus Deliberativum revocantur: Suasio, Dissuasio, Hortatio, Commendatio, de duobus hisce orationum generibus enucleati videamus: nam Judiciale minus est nostra ætate usitatum. —

Caput Primum

De Orationibus ad Genus Demonstrativum pertinentibus.

§. Primus De Oratione Panegyrica

1. Panegyricæ Orationes proprie dicebantur illæ, quæ magno apparatu habebantur olim in Panegyri, hoc est in publico, solemni Græcorum undiq convolantium cœtu, vivæ laudes faciendos, vivæ ac varia, nundinasve in aliquo imperio celebrandas. — Hæc erat ratio veterum illarum Orationum quæ habebantur in Panegyri, hoc est cœtu universali. Sed posterioribus temporibus, non illæ solum vocatæ Panegyricæ, quæ solemnibus in laudes dicerentur, sed illæ etiam, quæ in nobili quopiam concessu, qualis est Senatus in Principum laudem, et Ecclesiæ in honorem Sanctorum dicebantur

2. Series rerum in Panegyrico duplex: Artificialis et Naturalis. Servatur series Artificialis, cum indiscriminatim confuso temporis ordine, omnia ad certa quædam capita ex arte revocantur. Sic Tullius in Manilia, Pompeji laudes refert ad Virtutem, ad Auctoritatem, et Felicitatem. Sic etiam Q. Curtius Alexandrum M. laudat ex hoc duplici capite Virtute videlicet et Fortuna, Fatendum est inquit, cum plurimum virtuti debuerit, plus debuisse fortunæ quam vellet omnium mortalium in potestate habuit,, Sic porro Artificialis Ordo longe plus habet artificii ingenii quam Ordo Naturalis. —

Series Naturalis ea dicitur, in qua historiæ, ac Temporis Ordo servatur. Hæc autem series dividitur in tria tempora; illud quod vitam antecessit, illud quod quis vixit, et vi naturæ consecutit, illud quod mortem est consecutum. —

℣. 1. Quid laudare poterit Orator in tempore illo, quod ortum antecessit? ℟. Tria, nempe: Genus, Patriam, Auguria, vi quæ forte natalem pueri horam antecesserint. 1. Si genus vit illustre laudabis a splendore natalium, majorumq rebus gestis quæ sunt quædam virtutes quasi semina in nobilium animis inserta. Dices Majorum virtutem in eâ quem laudas consanguine pariter fuisse transmissâ, filiosq impressis Majorum Vestigiis insistere velle. 2. Laudandus videbitur qui obscuro genere est natus? Respondebis cum Seneca „ Non fecit Nobilem, atrium plenum fumosis imaginibus. Nemo in „ nostram gloriam vixit; nec quod ante nos fuit nostrum est. Animus fecit nobilem „ cui ex quacumq conditione, supra conditionem licet surgere, quod probandi e et exemplis probabilitatem, hoc ipsum in laude poni volet. Si vero fuerit ignobilis; obscura, et infamis; Usurpabis memorabile illud Anacharsis Verbum, qui cum natus esset in Scythia et a Græco nescio quo. Barbarus a Scytha contemptam appellaretur, per quam ingenuosi respondit. Mihi quidem Patria probro est, tu vero Patriæ. —

℣. 2. Quomodo laus dicitur a Patria? ℟. Si ea fuerit illustris, Virisq insignibus nobilitatet, hoc ipsum in laude poni volet. Si vero fuerit ignobilis; obscura, et infamis; Usurpabis memorabile illud Anacharsis Verbum, qui cum natus esset in Scythia et a Græco nescio quo. Barbarus a Scytha contemptam appellaretur, per quam ingenuosi respondit. Mihi quidem Patria probro est, tu vero Patriæ. —

℣. 3. Quomodo laudari quis potuit ab Augurio, et signis, quæ illius ortum antecesserunt? ℟. Si quid forte singulare contegerit quo pueri futura claritas et amplitudo quomodocumq prodendi videatur id volenter in laude ponendum erit. Hujusmodi est fax illa, quam Hecuba prægnans utero gestare se somniavit. Ejusmodi est etiam vitis illa, quam in somnis vidit Astyages, quæ palmitibus Asiam obumbraret, unde Cyri magni futurum prævagiri, ab Aruspicibus responsum est. Id genus est etiam illud examen apum, quod in nascentis, vel vagientis Ambrosii labris consedisse dicitur. Huc audeo quoq de Miraculi S. Joannis Baptistæ Ortu narrant Sacræ Paginæ. Huc omittenda est illa Obstetricis flamma, quæ nascente Joanne Pico Mirandulano, qui postea erroribus quibusdam pertentum fuit, supra caput Matris parientis visa est, et mox evanuit. —

℣. 4. Quænam in hominis vita laudem præcipuam merentur? ℟. Tria hæc imprimis Virtus, vidlicet Sanctus Primum ut par est inter virtutes locum obtinet Religio pietasq in Deum, in Parentes, et Patriam. Ex hoc capite quam ipsius commendatione exoritur Æneas — Ilion. —

Sum pius Æneas, raptos qui ex hoste Penates — Classe veho mecum. —

Secundum locum sibi jure vindicaret Clementia, moderatio atq Facilitas. Ex primo Capite Cæsarem miriflice commendat Tullius pro Marcello „ Animum vincere, iracundiam „ cohibere victoriam temperare, adversarium nobilitate, ingenio, Virtute præstantem „ non modo extollere jacentem sed etiam amplificare ejus pristinæ dignitati hæc ipsi fuisse „ non cum summis Viris comparo, sed simillimum Deo judico „ —

Persius

Sertio, laudabitur liberalitas, atq beneficentia, qua nimirum una Reges atq Principes proprius ad Deum accedere possunt. Commendabitur area illa Scytharum Legati ad Alexandrū vox „ Si Deus es, retribuere hominibus beneficia debes, non vita eripere, „ Celebrabit quoq poterit liberalitas Imperatoris Titi, qui nihil cuiquam, quod conuenDi fas esset abnuebat, „ Negare inquit Suetonius, oportere quenquam a Principe tri„ stem discedere „ Cum vero aliquando inter cenandum diem illum beneficio vacuū abisse meminisset, conversus ad amicos inquit „ Amici, diem perdidimus „ Adeo caluit Principibus vitam ad bene merendum de mortalibus datam existimabat, proindeq omnium eq ac infimus charum illius animum experiebatur, ut humani generis deliciis merito diceretur. ——

Qs. Quomodo laudari quis potest a Scientia et artibus? Rp Ex duplici capite 1. Si liberalibus disciplinis instructus sit, is, qui laudatur. 2. Si earum literis, et artibus faveat et promoveatur. Ex hac posteriori capite Imperatorem Trajanum magnifice celebrat Juvenalis Satyr 7.

Et spes et ratio studiorum in Cæsare tantum
Solus enim tristis hac tempestate Camenas —— Respexit. ——

Qb. Quanam res laudantur in corpore? Rp Laudatur in corpore Pulchritudo, robur et sanitas, hisq similia. Qui hæc habuerit laudabitur, quod bene vti illis unus: Quinon habuerit, quod vaqinter caruerit: Qui amiserit, quod tulerit moderate. ——

Qc. Cur cadua hæc, et noxia plerumq corporis bona in homine laudantur? Rp 1. Laudantur quia licet in se veram laudem non habeant, quæ uni virtuti debetur; tamen virtus in eorum usu, atq moderatione vel maxime cernitur. 2. Quia forma dignitas, est optimæ mentis indicium, et simulacrum quoddam, ac flos quidammodo virtutis. Unde non inepte dictum est ab Eumenio in Panegyrico Constantini M „ Naturam ipsam magnis „ mentibus domicilio magna metiri, et ex virtute hominis, decoroq membrorum collig, posse, „ quantus cælestis Spiritus intraverit habitator „ 3. Quia corporis decor est muta quoddam commendatio, et ut eleganter ajebat Carneades „ Regnum absq satellitio „ — Quod si turpiculus fuerit et deformis, qui laudatur tum vane corporis virtutum egregiis animi dotibus solerter compensabis, confugiq ad illud Ovidianum ——

Si mihi difficilis forma natura negavit;
Ingenio formæ damna rependo meæ
Fortunæ bona sunt honores et divitiæ. —

Hinc a honoribus bifariam quisq commendari poterit: vi nempe illos promeritus fuerit, illisq bene usus. Et si auti omnino unum Trajanum laudat Plinius, quod demum erit honores antequam illos tuisset adeptus „ Soli inquit, contigit tibi ut Pater Patriæ esses, antequam fieres „ 2. Si meruerit simul et præverterit, quemadmodum magnanimus ille Frontinus, quam Rufo ita comparat Plinius in Epistolis „ Uterq inquit „ ad gloriam pari cupiditate diverso itinere contendit. Alter Rufus cum expetit debitos „ titulos: Alter Frontinus, cum maluit videri contempsisse „

A Div

A Divitiis aliquis laudatur. 1. Si eas possideat nō tamen ab illis possideatur. 2. Si iuste honestis laboribus partas. 3. Si iis utatur non ad perfrendas voluptates, sed ad usus vitæ honestos, vel adjuvandos amicos, vel ad egenorum inopiam sublevandam, ut Trajanus de quo ita Plinius: „nihil magis tamen credis; quam quod pecuniosos habes, „Quod si bonis fortunæ caruerit is, quem laudas, confugis ad tritos illos, communesq; locos, blandientis fortunæ munera potius esse in malis, quam in bonis numeranda, caduca semper hæc esse, non virtutis et ingenii, sed inertes sortis, et temporum munera: infelicitatis genus esse, semper esse felicem. Mouspabis autem illud verbum; Nescis quomodo bonus mentis vocet sit pauperias, „Amplificabis Horatianum illud „Aurum irrepertum, et sic melius situm cum latet„

P. 8. Quid si de tempore ultimo, quod mortem subsequitur, nec ratio habenda veramdem? R. Allegari potest eximium illud D. Ambrosii dictum, „Ante mortem nulla est perfecta laudatio neq; quisquam in hac vita potest definito præconio prædicari; Cum posteriora ejus incerta sint, Duo tamen in ultimo tempore laudari possunt. 1. Quæ in ipsa morte. 2. Quæ sub ipsum mortis tempus contigere.

P. 9. Quid in ipsa morte potissimum considerare debet Orator? R. Duo genus mimirum et causa mortis. Genus si quis pie et fortiter obierit, ut Sapientem et probum decet; laudo vero laudabitur, si nec pie vel pro Patria pugnans occubuerit; Dulce enim ac decorum est pro Patria mori, inquit Horatius, vel si pro tuenda Religione Martyr occubuerit ut Sanctissimi Christi Athletæ ad Sanguinem usq; dimicantes; vel denique si honestis animi corporisq; laudibus id est laboribus, ac curis sibi ipse mortem accelleraverit.

P. 10. Quænam post mortem unviderandæ? R. Tria hæc optari solent. 1. Pompa funebris, et Honores habiti mortuo; ut quod Aristoteli statua fuerit erecta cum inscriptione hujusmodi; „Aristoteles Philosophorum optimus„ vel quod uni demetrio Phaleræo Statuæ trecentæ et sexaginta fuerit Athenis positæ vel ejus Georgio Leontino, non aurata ut cæteris, sed aurea Statua erecta fuerit. 2. Spectatus bonorum mœror ac luctus.

Sed nihil in hoc genere comparandum cum incredibili in solitoq; omnium ordinum luctu, et acerbissima militum complanatione post Alexandri mortem quæ elegantissime ita describit Curtius N. 10. L. Suprema hæc vox Regis fuit, „et paulo post extinguitur. At primo ploratu lamentatuq; tota Regia personabat; mox velut in vasta solitudine omnia tristi silentio muta torpescunt, ac cogitationes quid deinde futurum esset dolore converso. Nobiles pueri custodiæ corporis ejus assueti, nec doloris magnitudinem capere nec se ipsos intra vestibulum Regiæ

Retinere

» Retinere potuerunt, vagiq ac furentibus similes totam urbem luctu, ac
» moerore impleverant, nullis quæstibus omissis, quæ in tali casu dolor
» suggerit. — Nec potuerant victi a victoribus in communi dolere discerni. Persis
» justissimum ac mitissimum Dominum, Macedones optimum ac fortissimum Re-
» gem invocantes, certamen quoddam mororis edebant. Nec moestorum solum
» sed etiam indignantium voces exaudiebantur; tam viridem, in flore ætatis
» fortuneq, invidia deorum ereptum esse rebus humanis. Vigor ejus et vultus
» educentis in prælium milites, obsidentis urbes, evadentis in muros, fortes viros
» pro concione donatis, ocurrebat oculis — Persæ comis more suo detonsis in lugu-
» bri veste cum conjugibus, ac liberis, non ut victorem, et modo hostem, sed ut genti
» suæ justissimum Regem vero desiderium lugebant. ad Darii quoq Matrem
» celeriter fama perlata. — Abscisca ergo veste, qua indutta erat, lugubrem
» sumpsit, laceratisq crinibus, humi corpus abjecit — Ad ultimum doloris cu-
» mulum obvolutoq capite accidentes genibus suis neptem, nepotemq aversata,
» cibo pariter abstinuit, et luce; Quinto postquam mori statuerat die extincta est,
» Denique spectantur filii superstites relicti, unde elevari mortis moror, damnumq ali-
» quo pacto sarciri posset ita D. Ambrosius in funere Theodosii M. Ergo inquit, tan-
» tus imperator recessit nobis, sed non totus. Reliquit enim liberos, in quibus eum
» debemus agnoscere, et in quibus eum cernimus, et tenemus. Intelligit autem ho-
» norum, et stipendium, qui Patri in Imperio successere.

2° M. Quænam observanda sunt in Personarum laudatione? R. Tria hic: 1. Ne ad amen-
titas, fictitiasq laudes recurramus, quæ scribit non splendore allerunt
Orationi; sed in veris etiam omnino fide derogare solent. R. Cavendum est,
ne in mediorum rei copia res convertemur vires, et facta leviora. 3. Denique
hic observandum erit diligenter, ut non communes ac pervagatas, sed propriis
cujusq vel saltem cum paucis communes laudes perquisitasque consectemur. Quæ
propiter planæ, ac perspicuæ tibi esse debent, quæ propria sunt illius de quo agit

1° Pars De Oratione Natalitia seu Genethliaca

1. Oratio Genethliaca quæ etiam Genethliacum, vel Genethliacus appellatur est Oratio,
qua alicujus diei Natalis celebratur. ——
2. Oratio Genethliaca quatuor in se continet Partes seu Capita. 1. Continet Laudes Paren-
tum, atq Majorum, quæ jure quodam hereditario pertinere videntur ad prolem.
2. Spem quam præbet puer vitæ aliquando cum laude peragendæ, 3. Lætitiam
et Gratu

et Gratulationem de Prole feliciter Parentibus nata. 4. Vota et preces ad Deum O. M. ut infanti fauste, feliciter, prospereq; eveniant omnia, atq; in Patria decus, et ornamentum adoleveat. —

3. Dispositio Genethliaci debet esse talis. Exordium erit Latitiæ et Gratulationis plenum, et ductum ab aliqua temporis, loci v Personæ circumstantia. Confirmatio continebit Parentum laudem, et varias causas, quæ lota omnia de infante spectare jubeant. Peroratio denig vota, precesq; pro filii et Parentum incolumitate continebit. —

4— Quid est Oratio Lustrica? R. Est ea, quæ a veteribus nonnullis habebatur quando infanti nomen imponebatur. Vocabatur autem Lustrica Oratio quod dies ille Lustricus seu Lustralis vulgo diceretur. verum quoniam illius Orationis genus penitus apud nos videtur obsolevisse in illo tractando operam et dium perdemus. —

S. 3us De Oratione Nuptiali seu Epithalamio

1. Epithalamium ut vox ipsa satis indicat, est Oratio quæ alicujus Nuptias celebrant seu autem appellatur a voce Græca thalamos quæ cubiculum Nuptiale significat.
2. Partes Epithalamii sunt quatuor, 1. dicitur generatim et universe de Nuptiarum laudibus, et de bonis Matrimonii; quos scilicet hominum societas primum cœpit urbes condita sunt, genus humanum propagatur, vita levantur incommoda, et mutua charitas, atq; benevolentia cognationibus et affinitatibus serpit, atq; diffundit. Secunda Pars quæ præcipuam quandam curam, diligentiamq; desiderat continet laudes utriusq; conjugis. Ducuntur autem laudes illæ ex Parentibus, a Patria, ab Honoribus, animi dotibus, et a cæteris illis capitibus, unde laudari homines volent. 3. Laudatur Nuptiarum apparatus, celebritas, popularium et affinium prædicatur lætitia, et aliqua etiam laude aspergi volent, qui ad Nuptias convenere. 4. Denig precipuis et sanctis omnibus claudetur Oratio, et vota Deo, superiq; pro felici liberorum virtu, mutuaq; conjugum concordia nuncupantur.

S. 4tus De Laudatione funebri

1. Oratio Funebris est ea, quæ habetur vel in ipso funere, vel in anniversario funeris die, ejusmodi erant Orationes illæ, quas ad Mausoli Sepulchrum quot annis haberi jussit Artemisia, itemq; quæ Athenis habebantur in laudem eorum, qui in bello pro Patria occidissent quales est Oratio Periclis apud Thucididem, Thucididem.
2. Funebrium Orationum inventor apud Græcos fuit Solon unus e septem Sapientibus apud Romanos vero Valerius Publiola, qui collegam suum Junium Brutum in pugna contra Sarquinios cæsum Funebri Oratione prosecutus e tantos in populi affectus fuit ut exinde mos ille obtinuerit publice

publice laudandi Duces ex, qui in bello occidissent, et a Romanis mos ille ad
cæteras Gentes, et ad ipsosmet etiam Christianos. Hujusmodi fere laudationibus
mendosam factam esse Historiam, Authore ~~Plinio~~ Tullio, et post illum Livio
quos nempe supra modum res in illis augeri volerent, et bene multa assentatorii
magis, quam vere dicerentur, ut fere vita —

3. Orationem Funebrem tribus omnino Partibus constare debere: nimirum laudem-
volationem, et Parenesi vive Adhortatione laudem mortui consolatione Parentum,
et affinium; Parenesi vero Adhortatione ad Superstites, ut in mortui vita atq virti-
tes tanquam in exemplar intueantur.

4. Exordium Funebre magnam quamdam mœroris, luctusq significationem fere
repere omnino debet. Duci autem poterit: 1. ab Exclamatione. Sale est Exordium
brevis illius sed Perelegantis Orationis Tullianæ in morte Cæsaris Oratoris Cla-
rissimi „ O fallacem nostram spem, fragilemq fortunam, et inanes nostras
„ contentiones, quæ in medio spatio vasa frangunt, et corruunt, et ante in ipso
„ cursu obruuntur, quem portum conspicere potuerunt. 2. Duci potest Exordium
a Descriptione funebris apparatus, vel a mesto audientium silentio, quæ res utrag
sacrum horrorem audientibus inuitiat. Sale Exordium a P. Deodonia habita
est, in funere Camilli Archiepiscopi et Proregis Liguriæ, „ Quod tristi silen-
„ tio tacitaq mœstitia defixos, et rerum a me dicendarum expectatione suspen-
„ sos esse vos video am, Auditores, arguit illud quidem dolorem vestrum, ejus
„ rim acerbissimam in vestris animis atrox esse vatio intellego. Ab hac
„ vestra mœror fide expectatio tanta, ne mihi vobisq fraudi sit, est omnino
„ quod timeam. Habent hoc nempe magni dolores, ut superbissimos sit illorum
„ sensus, delicatissimumq fastidium. Habent hoc ut repugnando fœdile reru-
„ descant neq se nisi caute admodum ac molliter pellari patiantur. Verum
„ opprimar ante licet officii fundere, quam illud deseram „ —

3. Duci poterit Exordium a gravi aliqua Apophtegmate de fragili caducaq re-
rum humanarum arte, qua nervis ut cum maxime ante oculos obversatus.

4. Duci poterit ab Adjunctis, quæ forte laudandi mortem circumstetere. Sine
Imperatoris Theodosii M. laudationem funebrem orabit D. Ambrosius, „ Hæc inibi
motus terrarum graves, hoc imbres pluviæ sinabantur et ultra solitum caligo
tenebrosior demanabat, quod Clementissimus Imperator Deo suo reassurus esse se sensit.

e tergo Ipsa

Ipsa igitur Clementia recessum ejus morebant. Calum tenebris obductum, aër perpetua horrens caligine, terra jactabatur motibus, replebatur aquarum alluvionibus. Luctus mundum ipse defleret cum Principem existimet esse naturæ, per quem dura mundi statuta temperari volerent.„

5. — Denique abruptum eorum ad meorandam omniveratione longe aptius videntur, quam temperatum ac leve. Ita Muretus exordiatur in funere Caroli Noni Galliarum Regis„ Hoc igitur unum restabat afflictis, ore jene prostratis infelicis Gallia rebus, ut Carolus Rex, quo se illa recreabat, ac solabatur unus de quo cogitans, in quem intuens, omnium, quae exapit, acerbitatum memoriam deponebant, cum bonorum animos, ad aliquam spem quietis erigere capisset, in ipso incuntis adolescentiæ flore, acerba atq immatura morte raperetur. O fallaces hominum spes! O irrita vota Olubria, et antiquira humana vitæ omnia

5 Confutatio, tribus illis quæ supra memorata sunt partibus constabit, laudem mortui, consolatione, atq Parentes; laude mortui; consolatione Propinquorum ac amicorum, et Parentes adstantes. Quod attinet ad mortui laudem, videnda quæ diximus de Panegyrico, a quo minimum hoc tantum differt Oratio funebris, quod auditorum voluptatem requatur, et capiat Panegyricus: Funebris vero laudatio nihil nisi mœrori serviat, atq tristitiæ, unde Vitandum erit diligenter, quicquam lætitiæ, gaudiumq possit animis ingenerare. Mœrentium dolorem utcunq consolabitur: 1. vitæ ab amicis laudabiliter actæ felix recordatio. 2. Honores viventi mortuoq habiti, et omnia, quæ virtutem ejus testantur, tum publica tum privata monumenta. 3. Spes minime dubia de immortali ævo, quo ille inter felices animas in cœlo perfruitur vel aliquando perfruiturus est. 4. Filii nepotesq superstites de quos paterna virtutis hæreditas transit. — Denique adstantibus, earum, quas celebratissimus virtutum recordatione stimulos admovere conabimur. —

C. Perorationis faciendæ hic est artificium et hæ partes: 1. Æternam pijs mortuis felicitatem apprecari mortuo. 2. Sempiternam ejusdem apud Posteros cogitare, ac polliceri memoriam. 3. Summum illius desiderium in auditorum animis excitare.

§. 5. De Oratione Eucharistica

1. Oratio Eucharistica dicitur ea, qua ob acceptum aliquod insigne beneficium, gratias agimus alijs. Fecit autem illud Eucharistiæ nomen a voce Græca Eucharizeia id est gratias agere. —

2.

2. Tres sunt precipue partes Eucharistici: 1. Significamus latitiam obortam ex accepto beneficio. 2. Accepti beneficii magnitudinem amplificamus. 3. Gratum et memorem animum pollicemur.

3. Exordium hujus Orationis versari debet in aperto quodam, undidoq dicendi genere et magnam grati animi vim quocumque de eximendi gestientis significationem continere. Duci autem poterit 1. a Beneficii Magnitudine, cui pro eo ac par est, verbis exornando, te imparem profiteamur. Sic Fullius in Oratione post reditum habita in Senatu= „Si Patres Conscripti pro Vestris immortalibus in me fratrumq meis „liberisq nostris meritis parum vobis cumulate gratias egero; quoso obtestorque „me & naturam, potius quam magnitudini beneficiorum in tribuendum putetis. „Quæ enim tanta potest existere uberies ingenii, quæ tanta dicendi copia, quod „tam divinum atq inaudibile genus Orationis, qua quisquam possit vestra in nos „universa promerita non dicam complecti oratione, sed percensere numerando? 2. Potest duci Exordium ab excusatione diuturni silentii post acceptum beneficium. Hoc pacto Fullius Exordium unum illud eximium Eucharisticum ad Cæsarem pro impetrato M Marcelli reditu.= Diuturni silentii &c. quo eram his temporibus usus non „timore aliquo, sed partim dolore partim verecundia finem hodiernus dies attulit; tamq „initium quæ vellem, quæq verterem nec pristino more dicendi.„

4. In Confirmatione Orationis Eucharisticæ. 1. Amplificanda est, et in bono lumine collocanda beneficii Magnitudo. 2. Laudanda est persona a qua beneficium est profectum.

5. In Peroratione servandum est hoc: accepti beneficii memoriam nunquam interituram et labali ut ita loquar clavo figendum esse pollicebis. Ita Antonius ait ubiq sibi occurrere Beneficia Gratiani: in templo, in foro, in Curia, in Patio domi= Sic etiam Mamertinus ad Imperatorem Julianum= In referenda gratia hoc tibi polliceor „semperq præstabo mihi, nec in suggerendis consiliis veritatem, nec in audiendis peri„culis animum, nec in laboribus perferendis industriam defuturam.„

§. 6 De Epinicio et Gratulatione

1. Epinicium est gratulatio ob repertatam Victoriam. Sic autem vocatur a Voce Græca Nika victoria.

2. Exordium in hoc Orationis genere debet esse splendidum, floridum hilaritatis ac lætitiæ plenum. Videtur autem abruptum magis esse debere, quam temperatum. —

3. In Confirmatione amplificatur 1. Belli necessitas. 2. Belli difficultas. 3. Æquitas in suscipiendo, diligentia in apparando, virtus in gerendo, celeritas in conficiendo. 4. Enumerabuntur commoda et Utilitates Victoriæ, quæ timore populos, direptione Urbes, vastitate Provincias liberavit. Laudabuntur fortissimi Viri qui in bello strenue pugnantes occidere.

4

4. Peroratio Vota continebit pro Victoria incolumitate, gloria felicitate, postquam Deo O.M. Victoriarum largitori et bonorum omnium fonti grates fuerint, ut par est pro voto Suo si non pro Victoria, seu pro accepto insigni quopiam honoris ac dignitatis gradu fiat alicui Gratulatio; significabit. 1. quantum concepcris animo voluptatem ex illius nova dignitate 2. Quanta sit etiam publica hilaritas, et letitia. 3. Honoris et gradus amplitudinem verbis extolles. 4. Non casu non prehensatione et ambitu non precibus, muneribus, sed meritis rebusq gestis fuisse comparatum hunc honorem, quem multi ambierant, perpauci obtinuerunt. ——

Pertinet etiam ad Demonstrativum genus, Athenæa, Propemptikon Apobaterion, et Gubaterion

1. Soteriam vocamus quandam Orationis genus, quo restitutam alicui vanitatem gratulamur, et pro illius incolumitate, et valitudine grates agimus Superis. –

2. Propemptikon est Oratio qua discedentem aliquem fausta omnibus votisq prosequimur. –

3. Apobaterion Est Oratio, quam habemus discedentes ex Patria vel ex alio quodam loco, ubi cum singulari benevolentia significatione omnium excepti. ——

4. Gubaterion est Oratio, quo habetur ab illo, qui post longam peregrinationem domum incolumis redit. ——

Caput secundum

De Orationibus ad Genus deliberativum pertinentibus

Materia generis deliberativi sunt res omnes in manu et arbitrio nostro positæ: Ut enim aut Virtutis = Sollitur omnis deliberatio, si intelligatur quispiam fieri non posse, aut imponatur necessitas, Neq enim quisquam deliberat, qua ratione perpetuo victurus sit quoniam intelligit sibi morienda necessitatem immunere, neq quisquam deliberat, quo modo valere possit velit enim sibi alas non adesse = — Finis generis Deliberativi est honestas et utilitas. Ad genus deliberativum pertinent Orationes de quibus §is sequentibus

§. 1. De Suasione et Dissuasione

1. Suasio est Oratio deliberativa, qua volenditur quid faciendum sit. Dissuasio ne aliter contrario suadet. –

2. Suasio et Dissuasio ducuntur ab honesto, utili necessario, facili, jucundo cum aliquid suadendum est; et e contrariis capitibus cum est aliquid dissuadendum. –

Honestum id intelligimus, inquit Cicero, quod tale est, ut detracta omni utilitate, per se ipsum laudabile sit, et expetendum, ut di quempiam hortemur ut M. Attilii, Reguli exemplo malit ad mortem, vel ad vincula mori, quam datam hostibus fidem fallere —

Utile est, quod propter commodum expetitur, sive adjunctam habeat honestatem, ut gloria, honor, dignitas; sive non habeat, ut divitiæ, valitudo tranquilitas; malorum depulsio &c. Ex his locis Catilina Conjuratos hortatur ad facinus nefarium, quos ille maximum ait pulcherrimum vocat = Nobis est domi inopia, foris æs alienum mala res spes multo asperiores, Denique quid reliqui habemus præter miseræ animæ? Quin igitur expergiscimini? ‘in illa, quæ vapæ optanda libertas, præterea divitiæ, deq, gloria, in oculis vita et. Sortima ea omnia victoriæ præmia ponit

Necessarium dicitur id omne, sine quo salus aut dignitas stare non potest. Vel necessarium dicitur quod ita utile est, ut sine eo res, nec esse possit, unde et nomen derivatum est. Ejusmodi est Ciceronis argumentum in 4. Philip.= Agit enim non qua conditione Victuri, sed victurine vivamus, aut cum supplicio ignominiaq; pereamus. Facile illud est, quod sine magno labore sumptuve, aut molestia, brevi tempore fieri potest: quo quis vane omnia maximo vunt adpersuadendum momento. Irritra enim suadet id quod vix, aut aegre admodum fieri posse credit.

Jucundum dicitur, quod honestam habet voluptatem vel animi, vel corporis. Hinc ducit illud Argumentum Tullii:= Hoc velim tibi persuadeas, si rationibus meis, ata „procivum esse intellexero magnam te ex eo, et perpetuam voluptatem esse capturū.

3. In suadendo et dissuadendo tria precipuè servanda sunt. 1. Quid sit de quo deliberetur? 2. Qui sint qui deliberant? 3. Quis sit qui suadeat vel dissuadeat. ~~4. Irrita~~

4 Suadentibus et dissuadentibus tria pariter maxima spectanda sunt: Prudentia, Probitas, et Benevolentia.

1. Prudentia= Quia iisdem habere volemus, ait Tullius, quos, plus intelligere, ac videre quam nos, arbitramur. 2. Probitas quia quo quis versatior et callidior, hoc invicta et suspectior detracta opinione probitatis. 3. Benevolentia, quia ut vel maxime prudens et probus, quis credatur, tamen si odisse nos, vel parte alteri melius velle existimetur nq; quam nobis bene consulere velle judicabitur. Tria hæc complexus esse videtur Cicer: L. L. ad Atticum= Nunc mihi et consiliis opus est, tuis et amore, et fide quod cognita, experta sunt omnia. Vide habeo. Nam Consilium ad prudentiam pertinet, fides ad virtutem amor ad benevolentiam.

§. 2. De Hortatione, et Dehortatione

1. Hortatio a Suasione hoc differt, quod suademus ratione et Consilio, hortamur vero motu, atq; impulsu. Unde suasio proprie pertinet ad intellectum. Adhortatio vero pertinet ad affectum. Suasio docet, eoq; plus habet Argumentorum: Adhortatio vero inflammat, ac propterea plus habet Caloris. Suasio facit, ut velis, quod faci oportuit, Adhortatio ut velis et aveas.

2. Affectus in Hortatione sunt ~~cont~~ concitandi. 1. Spes et Fiducia 2. Amor et Desiderium rei, quæ suadetur. 3. Æmulatio alienæ gloriæ, quæ est potentissimum ad virtutem stimulus animos telum. 4. Laudabis virtutem illorum, quos hortaberis, illoq; hortatu haud indigne dices: quia ut observat Tullius, in excitando, et audiendo plurimum valet vi laudis unqa hortando. Illustre Adhortationis exemplum est apud Curtium L. 8. ubi Alexander trecentos Juvenes adhortatus, ut invadant præruptam illam et undiq; abscisam Sogdianorum petram, quæ intriginta stadiorum altitudinem eminabat, et quam Arimazis aut triginta armatorum millibus obtinebat.= Vobiscum o Juvenes, et mei æquales Urbium invictarum ante monimenta

Super

4. Peroratio Vota continebit pro Victoria incolumitate, gloria felicitate; postquam Deo O.M. Victoriarum largitori et bonorum omnium fonti grate fuerint, ut par est precari. Quod si non pro Victoria, vel pro accepto triumphi quopiam honore ac dignitatis gradu fiat alicui gratulatio; significabis 1. quantum ceperis animo voluptatem ex illius nova dignitate 2. Quanta sit etiam publica hilaritas, et lætitia. 3. Honoris et gradus amplitudinem verbis extolles. 4. Non casu non prehensatione et ambitu non precibus, muneribus q. sed meritis rebusq. gestis fuisse comparatum hunc honorem, quem multi ambierant, perpauci obtinuerunt. ——————

Pertinet etiam ad Demonstrativum genus. Ubertio, Propemptikon Apobaterion et Cubaterion

1. Soterium vocamus quoddam Orationis genus, quo restitutam alicui vanitatem gratulamur, et pro illius incolumitate, et salute grates agimus Deo. —

2. Propemptikon est Oratio qua deducentem aliquem sanctis omnibus votisq. prosequimur. —

3. Apobaterion Est Oratio, quam habemus deducentes ex Patria vel ex alio quodam loco, ubi cum singulari benevolentia significatione omnes excepti. —

4. Cubaterion est Oratio, qua habetur ab illo, qui post longam peregrinationem domum incolumis redit. — —

Caput secundum

De Orationibus ad Genus deliberativum pertinentibus

Materia generis deliberativi sunt res omnes in manu et arbitrio nostro positæ: Ut enim ait Tullius = Tollitur omnis deliberatio, si intelligatur quicquam fieri non posse, aut imponatur necessitas. Neq enim quisquam deliberat, qua ratione perpetuæ vitæ usus sit quoniam intelligit sibi moriendi necessitatem immineri, neq quisquam deliberat, qua re uti possit quia enim sibi alas non adesse = — Finis generis Deliberativi est honestas et utilitas. Ad genus deliberativum pertinent Orationes de quibus sequentibus

§1 De Suasione et Dissuasione

1. Suasio est Oratio deliberativa, qua ostenditur quid faciendum sit. Dissuasione autem contrario suadet.

2. Suasio et Dissuasio ducuntur ab honesto, utili necessario, a facili jucundo cum aliquid suadendum est; et e contrariis capitibus cum est aliquid dissuadendum. —

Honestum id intelligimus, inquit Cicero, quod tale est, ut detracta omni utilitate, per se ipsum laudabile sit, et expetendum, ut si quempiam hortemur ut M. Attilii, Reguli exemplo malit ad mortem, vel ad vincula mortis, quam datam hostibus fidem fallere —

Utile est, quod propter commodum expetitur, sive adjunctam habeat honestatem, ut gloria, honor, dignitas; sive non habeat, ut divitiæ, salutis tranquillitas; malorum depulsio &c.

Ex his locis Catilina Conjuratos hortatur ad facinus nefarium, quod ille maximum ait pulcherrimum vocat = Nobis est domi inopia, foris æs alienum mala res, spes multo asperior; Denique quid reliqui habemus præter miseram animam? Quin igit expergiscimini? ite illa ga vaque optatis libertas, præterea divitiæ, deq. gloria, in oculis vita ni. Fortuna ea omnia victoribus præmia ponit

„Senex et plerig truncato ex vulneribus corpore tolerent. Ne dimissis quidem fine „esse militiis, sed aliud vexillum retentos, alio Vocabulo eosdem labores perferre„ et paulo post= Denig in diem assibus animam et corpus aestimari. Hinc vestem, „arma, tentoria, hinc vecticas Centurionum, et vocationes, munerum redimi; ac verbera et vulnera dura hyeme exercitas aestates, bellum atrox aut sterilem pacem sempiterna„ Conciliationi opponitur Conciliatio, qua vel nobis amorem alicujus conciliamus, vel dissidentes partes in concordiam gratiamq reducere conamur. Sic enim Germanicus Caesar tumultuantes legiones prudenti Oratione sedavit, et Julius Caesar exercitum compovit. Quintus appellando pro Militibus, qua una voce obortam seditionem repente compressit. ——

§4us De Commendatione

1. Tria sunt Commendationis Capita: 1. Cavav commendationis aponemus ita modeste et verecunde, ut quod bene quis de nobis, aut de nostris meritis sit: quod simus cum illo sanguine vel amicitia conjuncti: quod perspectissima nobis sit, humanitas, fides, eruditio virtus &c. 2. Exponemus negotium cujus causa commendatur quispiam a nobis. 3. Orabimus, atq obtestabimur, vel dicemus nos pluribus nolle contendere, ne de ejus, quem rogamus humanitate diffidere videamur. Denig tum nostro, tum illius quem commendamus nomine, omne grati ac memoris animi officium pollicebimur. ——

2. Est et obliqua Commendationis genus, quo simulamus nos commendare nolle, quem interim vel maxime commendamus. Ut si dicas: non quidem commendare te alteri Sextium velim, sed orare volum ut propius hominem novisse ne gravetur. Sperari enim futuram id cum gratias agere voleant, qui commendantur alteri tibi gratias agat, per quem viri tanti notitiam vitae consecutus. —

§5us De Petitione et Consolatione

1. Petitio est Oratio qua aliquid postulamus vel pro Nobis vel pro alio. Posterior hac vocatur Intercessio.

2. In Omni petitione hoc observandum 1. Ut facile praestari possit, quod petitur 2. Ut sit justa petitio. 3. Ut habeat modum et adhibeatur in illa Moderatio: hoc est ut si magna dari non possint, minoribus certe contenti videamur 4. Ut sequatur expedita remuneratio.

3. Consolator vel minor est, vel aequalis, vel major. Minori cautius, et mollius erit agendum. Amorem suum imprimis testabitur, et ne de suo plus altero sapere velle videatur, ea quae dicta opus erunt ex quopiam Philosopho vel alio Summae prudentiae Viro se aliquando audisse profitebitur. ——

Aequalis pro Communis amicitiae jure facere videat: Major agat liberius, adeo ut si quis inordinatius etiam ferat dolorem audeat increpare dulciter et amice. ——

Scite omnino Argumentum illud tractat Scaliger L3. de Arte Poetica: Consolator, inquit aut est Major aut Aequalis. Magnitudinem intelligo aut imperio, aut dignitate aut opibus.

aut

aut Sapientia, aut ætate. Aliter enim convolabitur Nasonem Livia: aliter Liviam Naso. Hoc spectat ad imperium. Dignitas autem etiam sine Imperio esse potest. Veluti si Pater Filium Garonem Pompejus. Opibus id vi Ae plebe quemquam Cientum suum Gassius. Sapientia quemadmodum Polybium, aut Matrem Seneca. De ætate opus est exemplis. Major interponet Authoritatem; etiam objurgabit. Sapiens opponet etiam disputationes Sententiæ huic crebriores. Minor obtinebit affectum suæ id a Sapientibus accepisse. Æqualis testabitur amicitiam jus commune benevolentiæ

4. Si mœrentis dolor adeo sit gravis, et adeo recens, ut medicinam videatur respuere bipartita erit Oratio. Priori parte affirmabimus parum idoneos nos esse, qui volemus alium, cum vel ipsi quoq; consolatione plurimum egeamus: simulq; privati nostri doloris causas adferemus. Adimus non nos modo, sed omnes etiam bonos dolere, quod ipsum tamen qualecunq; mœrenti solatium debet afferre: quia scilicet= Leviis communia tangunt. — Altera vero parte asseremus, quæ tamen dolori sunt idonea; qualia sunt trita hæc et pervulgata 1. Vitæ communis conditio, quæ multis malis sit obnoxia. 2. Ejus quem consolamur doctrina, virtus, animi magnitudo. 3. Inutilitas et damnum unde dolor augeatur non irrigatur. 4. Patientiæ vis, quæ mitigat omnia. 5. Quam sit honestum in Altissimo divinæ Voluntatis Consilio semper conquiescere. 6. Quam sit sapienti dignum, quamq; laudabile ratione, consilioq; mitigare dolorem illum, qui diu ipsa ac tempore tandem aliquando deferuescit. —

5to Genus Judiciale, quod bellum togatum jure vocare possumus, pertinent duæ Orationum Species: accusatio nimirum atq; defensio; quæ non alia præcepta desiderant, quam quæ sunt a nobis allata: cum præsertim veterum judiciorum ratio fuerit prorsus immutata. —

Pars Quinta

De Pronunciatione

1. Pronunciatio vi Ordinem in tractando consequens, et ultima facultatis Oratoriæ pars, sed est momenti vel maximi. Unde definitur: est vocis gestuumq; pro rerum verborumq; varietate apta conformatio. Quanta porro sit illius vis, et utilitas docet Sullius cum ait: infantes, et inexercitos homines actionis dignitate, eloquentiæ sæpe fructum, palmamq; tulisse: exercitos vero bene multos actionis deformitate infantes fuisse judicatos. Hinc Pronunciatio recte vocatur ab eodem Sullio Ludorum corporis eloquentia, et alibi, verno corporis ab eo etiam apellat. —

2

2. Ad rite Pronuntiandum tria sunt necessaria: Memoria. vox, et gestus De his seorsivis Paragraphis. —

§. Iᵘˢ De Memoria

1. Memoria est quasi actionis fundamentum de cujus vi gratiaq multum deparead necesse est, si memoriter non pronuntietur Oratio, et si Orator non possit a Commentariis Oculos, et vultum avertere. — Veris tamen Principibus et in Republica vehementer occupatis vitio verti nequit, si nideret, e Commentario, ut olim Augustus qui nè memoriæ subiret aliam vel in edicendo sibi tempus abiret; fere de scripto dicebat, ut Authores sunt Suetonius et Dio. —

2. Memoria ut est eloquentiæ pars definitur a Tullio: Firma rerum, ac verborum recordatio. Est autem duplex Memoriæ genus, alia est Artificialis, alia Naturalis.

3. Artificium Memoriæ a veteribus traditum, constat locis, et imaginibus. Loci vel habent instar chartæ, imagines vero instar Scripturæ. Hanc artem primus apud Veteres prodidisse, apud recentiores Raymundus Lullus illustrasse traditur. Ea vero iis, qui memoria valent minime necessaria est, qui non valent prorsus inutilis.

§. 2. De Voce

1. Ad Actionis usum, ac laudem, maximam sine dubio partem vox obtinet, inquit Tullius de Oratore; nec tam refert qualia sunt, quæ dicas, quam quemodo dicantur.

2. Circa vocem hæ tres potissimum leges diligenter observandæ 1ª Lex est hæc, ut distincte, articulatim, et sincere pronuntietur, ita ut integra verba, syllabæq Omnes proferantur. Nolim tamen, syllabatim vis pronuntiet, quasi si literas, computanda annumeras quæ sunt molestum atq pridium. Ad eamdem legem pertinet etiam, ne volubili quadam præcipitiq celeritate dicendi imitata feratur Oratio: sed vox respiratione recreatur, et Spiritus inter dicendum suspendatur identidem et auditoribus spatium aliquod cogitandi relinquat. —

2ª Lex hæc esto, ut pro argumenti motuumq præsertim varietate, vox etiam opportune variet et situmq se affectum videri volet Orator, et audientium animos moveri, ita etiã certum vocis sonum adhibeat. Jucundia postulat vocis genus acutii, inflatii, crebro incidens: miseratio et mœror flexibile, plenum, flebile, interruptum: voluptas effusum lene, tenerum, hilaretum, motus demissum, hæsitans, abjectum &c. —

3. Præterea mutanda etiã vox erit pro variis Orationis partibus: alia enim vocē flagitat exordii, alia Narratio, alia Confirmatio, Peroratio alia. — In exordio nisi forte indignatione urgetur, vox utendū submissa, ac verecunda: nam hæc Oratoris cura Auditori delectat. — At exordio paulatim invurgit vox, ac in Narratione quidē utimur voce amena, simplici, qualis fere est in sermone familiari.

In Confirmatione & in Argumentatione præsertim vocē retinere amori. In Peroratione demum quasi parta victoria, vox volet esse excitatior, ut ita extendat Orator se in tali benitate causa, magnāq fiduciā in Auditorum bona probitate Prudentiaq collocare. —

§. 3. De Monotonia et Cantu

1. Grate sane Varietati opponit e diametro omnis ille invidiosus vocis tenor, quē Græci Monotoniam vocant, et qui non modo dicentem enecat, sed etiā audientem exanimat, et unde omnis Orationis decor ac venustas deplorasit
2. Huic quam tantopere commendamus varietati opponit etiam cantus, qui nihil aliud est, si queris, quā damosa quædam et uno ferme tenore volubilium vocum. —
3. Huic incommodo remedium adhibebit 1° Si pueri rebus humilibus ac quotidianis æquabiliter et rotunde pronunciandis assuescant, nec vero statim ad tragicam grandilocam prorumpant. 2° Si eos quos pronunciant germanum sensum penitus advertant. 3. Si interdum vernacula non illa insulsa tragica sed simplicia et quotidiana pronunciationis exercendi causa in orationibus illis, quæ varios motus ac vocis inflexiones efflagitant: ut videant, quid submisse, ac leniter, quid petitive, sit atrociter, sit precante, sit comitatius dictum sit. 3° Denique ubi illa pronunciationis quasi tirocinia posuerint, poterunt circa periculum in rebus grandioribus tragicisq versari. — Triplex circa vocem hæc lex est: ut ea pro amplitudine loci, et auditorum multitudine intendatur et remittatur sed tamen nec assurgat ad supremum nec ad extremum descendat. Nam vox nimia vitiosa sit ima vix ullum habet si vero nimium acuta sit, contentaq delicatas ac teneras urbanorum hominum aures offendet. —

§. 4. De Gestu

1. Vocem subsequi debet gestus, ac varios animi sensus cum illa simul aperire. Quæ de re colligemus ex veteribus ea tantum quæ sensibus nostris moribusq sunt accommodata. Mutta vigilis de exactiori gesticulatione prorsus obsoleviße videmur.
2. Gestus inquit Valla, e actio quidem et quasi pronunciatio corporis, seu motus ac conformatio. — Quintilianus: Gestus e totius corporis motus et conformatio. —
3. In gestu generatim et universe cavendum est 1° Nihil in eo sit effeminatum, et molle;

nihil minus exquisitum, aut elegans; nihil quod affectata quandâ diligentiam artemq; redoleat. Monet enim Fabius, actionem non esse deliciis, minimaq; cura molliendâ et compti[s] illis delicatisq; Oratoribus sæpe numero solet evenire, quod olim Sibaritarum æquitatui contigit. Cum enim gens effeminata et horarum ad invaniâ avida, vinos etiâ equos ad numerum symphoniâq; saltare docuisset, cum deinde ex umbraculis in solem ac [illegible] pulverē contra Crotoniatas fuit illis prodeundum, histriones illi, equi, tubæ, et Martis ignavi motibus inusitatis saltibusq; numerosis repente lascivientes, ne et exercitum totum movere perdiderunt. Ita umbratiles illi Oratores ab omnis unquiculis ad vertice[m] usq; Venustuli, quando ex domestica exercitatione in medium agmen, in pulverem, in clamorem, in castra, atq; aciem forensem prodeunt et se et causas suas in magnū quoddam discrimen conjiciunt.

2. Nihil in gestu vit dum aut agreste, nedū mollitiem fugimus, incontinaq; rusticitatis virtū invidere videamur. Quamquā si in alterutro peccandū esset, faciliùs excusaret rusticā quædā simplicitas, quam futilis ineptaq; gestus, vocis et habitus affectatio.

¶ 1. Quid de totius corporis motu præcipiendū? 1° Ut statuā corporis sit celsus et rectus, trunco magis toto virilisq; quadā lateris inflexione quam Orator invidere[t]. 2° Ne in statuæ morem obrigescat et quasi-vera deglutiset, porrigat, ut ya-cete epictetus agebat. 3. Ne crebris et incompositis commotionibus vehementius agitet more furentis sibillæ. — Cui pectus anhelū,
Et rabie fera corda tument. —

2. Vitiosū quippe est hue illuc circumagere quod olim exprobratū fuit domino Asso, qui si agere vel catagere ū illejude dicebat; et cum alius quidam ū minus actuosus Orator, multū conversasset in dicendo sæpe rogavit eū adversarius Virginius: quot demū passuū millia declamasset?

¶ 2. Quid in Capitis, Oriq; totius conformitate servandum est? Vitiosa ē frequentior capitis jactatio. Non tamen dedecet aliquando v annuendo confirmare, v abnuendo negare, v capitis in latus inclinatione languorem, et aversione indignationem, et ejusmodi affectus designare, sed neq; capite erimus immobili rigidoq; quod semibarbarum est. — Capite utamur ū demisso, et abotipo v in cervicem reflexo; sed recto potius celsoq; Capitis demissio aliquando tristitiā, luctum, mærorem, pœnitentiam, et iræ divinæ placandæ studiū perbelle significare. — Sed in ore, vultuq; et oculis sunt indices. Quæ propter pro rei natura vultū induas, modo hilare: modo mastū nunc blandū nunc minaxe. — Frons ex porrecta, diffusaq; hilaritatis indicium ē; contra vero severitas indicat fronte corrugata caperataq; et supercilijs v contractis v inæqualibus. —

Orante & aliquid poscente a Deo, indicant oculi in celu sublati ut res ipsa satis loquit. Oculos avertere aversantis e, v fastidientis, vel negantis. Oculi claudi meditante et cogitante animu produnt. Oculos in imu lovi defixos habent, qui pre admiratione obstupuer.

Q. 3. Quid in brachii moderatione servandu? A. Brachia nec decoru in compserita pendeant, nec immodu projiciant nisi in affectu vehementiori. Brachii extensu ac porrectu, potentia, auctoritate et robur arguit. Contra vero continere, ac cohibere brachiu e pudoris ac verecundie.

Q. 4. Quid circa manus digitosq precipit? A. Manus sine quibus trunca esset actio, ac debilis vis dici potest, quot motus habeant, inquit Fabius. Jam cetera partes loquenti adjuvant. hoc prope est ut dica, ipsa loquant. An non hic poscimus, pollicemur? vocamus dimittimus? minamur, admonemur? abominamur? timemus, interrogamus? negamus? Gaudemus tristitia, dubitatione, confessione, penitentia modu, copia, numeru, tempus ostendimus. Circa manus aute certa quedam sit, ac definita leges, quas sequi oportebit.

1. Manus in exordio si volet extendi. At ubi paulu effervescere cepit Orato, Manus paulu exeritur cu illa, paulatimque cum illa deponitur.

2. Pectori manus admovet, cu de se ipse quis loquit. At cu alloquit alium ad illu extenditur.

3. Manus sinistra minime vola gestu facit, inquit Fabius, dextra vehementer admovet; sive in digitos argumenta digerimus, sive quo, ut ait Hortensius convvecrat, partimur indigitatio que more et hodie inulli n infeliciter imitant, vive adversas palmas, graui repellendo strepitu obiicimus

4. Solecismus gestu committit, cu aliud vox, aliud gestus monstramus; ut Rhetor ille, qui celu appellans, tellure intuebat, gestuq monstrabat.

5. Urgemus crebra manuu impressione. Supplicamus manibus elatis, junctisq. Confirmamus manibus pronis, gravi quodam ac decenti motu depressis.

6. Admirantis e manus tollere. Unde Tullius in Academicis Quæstionibus: Hortensius aute vehementer admiratus, quod quide perpetuo Lucullo loquente fecerat, ut etia manus supra tolleret.

7. Manu extensa fatemur nobis audientia, indicimusq silentium.

8. Manus Ori admota tacentis, et silentiu suadentis habitus e. Digito compressa labella inquit Juvenalis, quo etia gestu simulacru Harpocratis effingebant Ægyptii veteres.

9. Manus optime a sinistro incipit latere, dextroq deponitur.

10. Hoc esse cavendu, ait Cicero, ne nimis sint digiti argutis, neve immodica sit illorum gesticulatio qua vitio laboravit summus Orator Hortensius. Cui enim inquit Angellius manus ejus inter agendu essent argute admodu, et gestuosa maledictis compellationibusq probrosis iactatus e; multaq in eu quasi in theatrum in ipsis causis atq judiciis dicta sunt. — Illud ante omnes, quas hactenus diximus, Oratoris virtutes, arte et labore comparari posse, liquet mirabili Demosthenis exemplo; qui cu prima artis vasa littera discere nequiret, studio et exercitatione emendavit perfecit, ut planissime diceret, et balbutie inditis Ori culpis emendavit asperitateq vocis ad fluctus maris declamando, ac illius fremitus voce vincendo, simulavit angustius spiritus, simul inter declamandu avocans, tande aliquando superavit. Hæc de Pronunciatione manuu sufficiat. Reliqua quæ eade pertinent exercitationi relinquimus: qui vellet plus multo, quam præceptis ea tribuendum existimavimus.

Finis Libri Quinti.

Probatio

Institutionum Logicae

in brevem Methodum redactae

sub Patrocinio ac Protectione

Sancti Cajetani patris

Theatini

in Conventu Generali Michovien. pro Communi Alumnorum Eiusdem Conventus ab Illmo Cajetano Godinski S. Theol. Professore Actu ab A. 1814 ad 21 Januarii

Stradi cepto

Charissime Confratres!

Unicuiq; vestrū nihil tam necessariū esse existimo, quā cultūram intellectū proprie, quā ē fervidus conatibus veā rēi proficuā cognitione acquirendi et augendi; jubet hoc vobis Christiana Religio, spiritus Philip: 1. v. 9 Et hoc oro ut charitas vestra magis ac magis abundet, in scientia, et omni sensu. Exposcit hoc obligatio ad virtutem: ē enim magnus intellectūs in voluntatem influxus: suadet hoc amor sui: quo enim amplior ē utilitū rēi cognitio, eo facilius promoveri potest felicitas propria. Jubet hoc amor proximi: quo plus enim boni novimus, eo magis proximis nostris prodesse valemus. —

Sed ut ad ejusmodi Intellectūs cultūram faciem præferat Logica disciplina, ea vobis libenti ac alacri animo tradendam omni facultiori ac utiliori modo aggredior. Ipse autem sub Patrocinio ac Protectione Divi Cajetani Theatini: qui optime scientia sua ad incrementū Virtutis omnium usus ē: cessui tradendam, ut ille, qui est Providentiæ Patronus, ē Thesauris Divinæ Sapientiæ provideat mihi et vobis veram illuminationē intellectūs, ad cognoscendum, et ad amandū Virū bonū, qd ē gloriā Dei, emolumentū spirituale proximi, ac salus animæ unicuiq; nostrū. Confidite ñ in viribus intellectūs Vestri proprii, qui plerisq; cæcutit, sed in benitate Patris vestri Optimi, qui in Cælis ē. Petite et invocate illū; nā Petentibus se, promisit Spiritū bonū, Spiritū sapientiæ et intellectū, ac pro omni tempore cavete ne quis vos seducat per Philosophiā et inanē fallaciā. Coloss: 2 v 8 Imo brevem ad Vos meū sermonē concludo Verbis Salvatoris nostri Jesu Christi Matt: 6 v 33. Quærite primū Regnū Dei et justitiā Ejus, et hæc omnia adjicient vobis. —

Prolegomena

Origo seu denominatio Logicæ è à Verbo Græco Logos qd sermonem significat: quia Logica sonat facultatem sermocinandi in ea ore quæ mente.

Logica itaq; è ea disciplina quæ recte cogitandi, ac differendi præcepta suppeditat.

Logica duplex se offert divisio in Naturalem nempe & Artificialem. Logica Naturalis nihil aliud est, quam nativa illa rationis humanæ vis, & quidem à dispositio naturalis cæcitiei communi ad habitum deducta, quâ ad penetrandū & cognoscendū veru congenita mentis, & Organoꝝ dispositione apti reddimur, & quæ cognitio usu tantū optinet. Artificialis vero definit: qd sit disciplina legū, sive institutionū & regulaꝝ nunquā fallentiū cognitio, quibus utimur in veritatis cognoscendis, et aliis communicandis. —

Finis Logicæ è Veritas ipsa, & veritatis inventio. Et quoniā via ad veritatem cognoscendā è necessaria, hanc intellectui suppeditat Logica quā sequendo haud difficile cognoscere potest quod verū quidve falsum sit. —

Subjectū Logicæ Est homo, qui denotat substantiā corpore & anima rationali præditam, quæ duo arctissimo vinculo colligata ad invicē sunt, & mutuas sibi præstant operas. —

Sectio De Anima & eius facultatibus

Anima è diversum a corpore Ens facultate cognoscendi & appetendi præditum. Facultates hæ aliæ sunt inferiores id è: ignobiliores, superiores, aliæ id è nobiliores homini soli proprię. —

1. Facultas cognoscendi è sensatio: quæ objectis externis in sensus nostros agentibus acquirit, & dicit repræsentatio rei id est: sensatio. Perveniemus ergo ad cognitionem mediante experientia: per quā de rebus tantū quantū nobis opus è cognoscimus. Et cū natura cognitionis nostræ sic comparata è sequit plurimū interesse quomodo sensus nostri comparati sint? quæ objecta? & quæ sæpissime in eos agere soleant? —

2. Ejus ope sensus interni cognitio acquirit. Sensus itaque internus è facultas animæ diversos status suos, in quibus constituit sibi repræsentandi. Advertentia status dicit Sensio. Hæc è v. Arithmetica, advertentia status corporis; v. Cartesiana seu Logica, advertentia status relata ad verū v. falsū; v. Intellectualis advertentia status sui moralis, id è consensus, v. dissensus cū lege morali: Sensiones habent immoralitatē & acquiescentia nostra influxu multū, id ēq eo magis quo excolunt.

3— Imaginatio è quæ representationes habitas instaurat, et absentes tanquæ præsentes visibl, sæpe etiã fingit. — Lege etiã sequit hanc. 1mo clare et distincte sensatio nes facile restaurant. 2do recentes, et crebriores reddunt Imaginationẽ fortiorẽ. 3tio Imaginationis sibi soli relictæ major è vis vel dũ omnia silent, in tenebris, in soli tudine 4to Im moderatæ alimenta eor præcipua quibus incalescimus usus irritamenta è Imaginationis —

Imaginatio è summè proficua, dũ ei limitibus nõ contenta etiã summè nociva

Proficua è 1. perficiendæ cognitioni per reproductionẽ representationũ 2. Virtuti per vividitatem representationũ, quã voluntatẽ magis inclinat. 3. tranquillitati per elevationẽ gaudiorũ. —

Nociva vero 1 Cognitioni, quia representationes adulterat, errore pro veritate præsentat, et operationes intellectus, et rationis impedit. 2 Virtuti; quia phantasmatis suis voluntatẽ ad absurdissima quæq, facile seducit. 3. tranquillitati, quia præsente calamitate auget, futuram fingit, et ita terrendo nõ cordis tantũ quietẽ, sed corporis etiã sanitatẽ perturbat. Attendamus itaq ne exorbitet —

4— Associatio ideaꝝ è prorsus singularis, q in nobis experimur Phænomenon, id è mutua ideaꝝ excitatio, quã fit ut dũ una ex habitis occurrit, etiã aliæ mentẽ se ingerant. Excitant se vero facillime ideæ similes, coexistentes, et sibi succedentes. Qualis ideaꝝ nostraꝝ combinatio, talis è etiã sentiendi, et agendi modꝰ, bonus, aut perversus, et nisi combinationẽ nostrã pervertere extraordinem, ad emendationẽ pervenire haud poterimus.

5— Memoria ideas habitas asservat, ut suo tempore reddat. Reminiscentia vero easdem esse, quas habuimus agnoscit. —

Perfectio memoriæ in his consistit, ut plurima cito et facile apprehendamꝰ et diu ac fideliter retineamus. —

6— Attentio è unius tantũ rei, ab aliis abstrahendo, consideratio. Hæc confert plurimũ ad claram et distinctam rei cognitionẽ. Et moralitas ejus ratio habenda è: nam ad consequendã virtutẽ multũ interè, ut quã accuratissimã officiorũ cognitionẽ habeamus.

7— Intellectus, ingenium acumen, ratio, nõ sit idem. Intellectꝰ distincte cognoscit, et judicia formati; ingenium res similitudines detegit; acumen res differentias prompte advertit, ratio conclusa facit et decidit. Sit de his quæ sunt theoretica; sit de his quæ fieri oportet concludat, et decidat; practica audit.

Intellectus cognitionẽ perficit; ingenium et acumen ad illustrandas Religionis veritates, ad recte decidendos et suos morales, ad eligenda ad sequendos fines media apta multũ confert; ratio regit. —

Ratio proprie eminentia hominis constituit, et idea v maxime excolenda et sequenda: hanc enim nos homines esse demonstramus, cui ratione obtemperamy.

§ 2dus De Facultate appetendi

1. Facultas appetendi Voluntas dicit, quæ e facultas animæ conformiter suis representationibz appetendi, et quod appetit efficiendi. —
Ipse actz voluntatis Volitio dicit. Facultas aversandi Voluntas, ipse actz Nolitio appellat.
Assentiri, optare, proponere, decernere, actualiter, et effective velle inter se multu differunt, nec idem sunt. —

2 — Determinatio Voluntatis ad appetendu, aut aversandu determinat Voluntas representationibz intellectz, tanquæ motivis eã inclinantibz. Deficientibz motivis nulla potest ad esse voluntas. Solent quidem dicere homines: volo quia volo, sic volo sic jubeo, stat pro ratione voluntas. Att ha dicendi formulæ indicant solu, q ea motiva, quibz ad agendu impulsi st, aliis patefacere nolint, q ea in investigaverint.
Motiva Voluntatem determinantia st tripticis generis: Moralitatis dum auctoritas legis Moralis; Felicitatis alienæ, du benevolentia erga alios; Felicitatis propriæ, du benevolentia erga se ipsu Voluntate determinat.

3 — Gradus Voluntatis. Duo fortiora adsunt motiva, et quo sapius jã illis stead operata e volantas, eo e vehementior.

4 — Influxus intellectus in voluntate. Voluntate ab intellectu determinari vele ratio jã sententiis probatu e. Ignoti nulla cupido, nihil voletu nisi cognitu. Hinc abesy intellectu nulla e voluntas. Non exculto intellectu, debilior e voluntas ad rebistendu concupiscentiz, illusionibz phantasiæ et seductoi astutiæ facilius supplicat. ad promovendu prosimi, et comune bonu incapacior, et in bono instabilior e.

5. — Influxus Voluntatis in intellectu. Apti etiã voluntas in intellectu hoc venenu; qd eã ad cogitanda, quæ cupiditati assideant, inclinare, et ejg representationes ac judicia perpetere valeat. Exemplo sit luxuriosus, qui prius luxuriã execrabz, castitate ut virtute summe necessariã fervidissime defendebat, et adamabat. Occasionibus assiduis in solu deponit dubium, sed demonstrat plane luxuriã ut pote ex stimulo naturæ venientem licitã esse. Et intellectz nihil cogitat nunc jam de re aliter quã quæ luxuriosa voluntas amat. Ex quo sequit: qui ad virtute velectare velint, non solu intellectus, sed etiã et voluntatis excolendæ ratione illis habendã esse. —

6 — Stimuli Naturalis. Sunt quidã Robis connati nisus, seu tendentiz. Duo sunt Amor sui, et benevolentia, originarii, et fontes aliorũ st.

Cū a natura ipsa veniant vitiosi ea se ipsis nō sit: aut ratio tamen eos ordinare, et dominari iis debet. Ordinare ne ordine eis a natura prescripto pertur bent: Dominari ne limites, qui eis positi sit, transgrediant, hominē dignitate sua dejiciant, et in sedītionē deleant. Qui eos bene sequit, de illo verificat illud Psal. 48 Homo cū in honore esset, nō intellexit, comparatus est jumentis insipientibus, et similis factus est illis. Non ergo sentiamus id esse licitum adeo natura dimulamus; quia sana ratio et Religio illos dirigere debet.

7— Affectus è vehementior quidā commotio animi ea majori expeditus, aut aversationis gradu exorta. Affectus hi sunt v grati, v ingrati, v medii
Naturā affectuū è quod 1. ea natura sua brevi transeunt. 2. illi qui se magis interpè esserunt e.g. invidia &c. solent esse diuturniores, et quia incessanter rodunt, etiam pernitiosores. 3. unus affectus facile sibi associat alios. 4. quo frequentiū repetunt, eo magis irradicant. 5. qui prioribus contrarii sit, solent esse vehementiores e.g. Odii erga eū, quē antea teneerrimē amavimus. 6. quo vehementiores sit, eo magis perturbat mentē. 7. nisi eos ratio moderet, pessimos causant reatus. 8. quidā ad eū usq; vehementiū gradū ascendunt, ut repente enecare valeant.

8.— Sunt ne omnes affectus moraliter mali? Sunt qui omnē affectū quo affectū culpandū esse censent. Sed hos sententiā subscribi nō potest ideo: quia impedire affectū ne exoriat nō semper in nostra è potestate; et affectus etiā prosunt utilitate: novas enim addunt vires ad operandū in ira, et proximi salute. Parū certe efficeret boni, si res, quod agit, nunquā cū affectu ageret.
Vitiosus affectus is nō nisi dici potest, cujus causa immoralis, aut vehementia tanta è, ut omnē rationis usū excludat, et quē tamen ne eruerspectet, impedire, aut aut dū eruerspexit suppriimere in nostra fuit potestate. —

9.— Passio è fortior, et continuata erga re aliquā animi inclinatio aut declinatio, seu conatus quasi affectus. Hæc pedetentim a solitudine orit, et crescit, et quo longius durat, eo profundiores radices capit, ita, ut difficillime jam deponi valeat.

10— Passiones affectus pernitiosi sunt. Passiones obnubilant intellectū et judicia ejus pervertunt. Ista enim judicat, et cogitat, ut passio vult vindicta cupiens, vindicta ut bonū; avarus lucrū et finē unicē. Voluntatē ad sua tantū objecta sequentia passione dominante nec perfecta dilectio Dei, nec Proximi, nec officiorū studium simpletio possibilis è. —
Non dilectio Dei: Objectū enim passionis cor totū occupat: duobus dominis servire nemo potest. —
Non dilectio Proximi: hos enim qui eadē nobiscū passione potiuntur, aut cupiditatis

nostrę placitis obediunt, aut inserviunt, laudi, vel saltem quā maxime diligunt. Non officiōr alteri adimplendis: ea enim quę passionis sunt cogitando, dictando, et media via mente, his quę nobis incumbunt, intenti sumus.
Multis innocuis privant gaudiis, quibus alii fruuntur. Unicū enim et totū gaudiū ē passiō dominans nobis, alia nō afficiunt imo fastidiū causant.
Extenuant moralē libertatē: quia quo diutius nutriunt, eo difficiliorē reddunt divitulī, et illius amorē: imo nocent etiā corpori; quia vires semper tenuat debilitant, et vigor eas perit. — Proinde nocent cognitioni veritatis, imo asserunt ea hac vita multos in dimidio dierū suorū, et pro consequens ab homine rationa rectoque judicio ut valente v maxime cavendę. —

§. 5. De aliis causis in Voluntatem hominis influentibus.

1— Temperamentū, quod est specialis quędam constitutio corporis, ū ē nervōr, Musculōr, et succōr status. Hoc dividit in Cholericū, Sanguinicum, Melancholicū, phlegmaticum. —

Temperamentū Cholericū: ē ea corporis constitutio, quę valde multū roboris musculosi, et irritabilitatis habet. Cholerici sunt honoris aspectantes, ad superbiam pronī magnanimi, ingenui, audaces, præsumptiosi, in opere suscepto considerantes: n offendunt facile ea professos; aut si offendunt, præsertim si honor eōr laudę, grandis ē eōr ira. —

Temperamentū Sanguinicum adesse dicit, du cū robore minor adē irritabilitas, sanguine sano, copioso, attemperate tamen corpę permeante. Sanguinici hilares, distractionū amantes, affabiles, sociales, ad promittendū faciles, sed et instabiles sunt: facile etiā tepnes, leves, incuriī, et voluptuosi efficiuntur. —

Temperamentū Melancholicū dicunt mediocrē quadā cū robore irritabilitatem, sanguine frigidiore, et spissiore tardius meante. — Melancholici morosi, indispositi, laboris patientes, ad promittendū tardi, ad ira proclives, ad parcendū difficiles, facile suspiciosi, et ultimatim etiā misanthropici esse solent. —

Temperamentū Phlegmaticum nuncupant debilitatem n irritabilē sanguine frigido tardius circulante. Phlegmatici ad omnia indifferenter sunt, n facile laudant, offensas facilius remittunt, profundiora abjicere abhorrent, sensuī suo firmissime inhærent.
Quod Religionē attinet: Cholericū ad Orthodoxa; Sanguinicum ad Libertinismū; Melancholicū ad fanatismū; Phlegmaticū ad indifferentismū pronū esse dicunt. Præter hos quatuor temperamenta assumit etiā —

2— Temperamentū Hypochondriacū historicū dictū: du magna adest irritabilitas cū debilitate d musculōr subtilitate sanguinis, acrimonia, et denutritē. Hypochondriaci sunt mutabiles, valde sensiles, ad sympathiā, et tristi-

tiam

stilia proclives, pacis amatores, laboris patientes, ad venere promiores, ingenio faciles exorbitantes.

Baotici quadratis humeris: duramultu robur, pereaigna tamen irritabilitas adest. Apud Baoticos, rariores, violentiores tamen cernunt effectus, sympathia eliqua, audacia petulans, et injuriosa, quod sensus, hoc etia eos efficit. —

3— Mistio Temperamentor. sunt, quia etia temperamenta mista, id e: duo simul conjuncta, dari autumant. Pueritia sanguinicu; adolescentia Cholerico-sanguinicu; Virili etati cholerico-melancholicu; Senectuti melancholico-phlegmaticu adscribunt. —

Et quavis temperamenti influxus in Voluntate negari nequeat; attamen minime verum e, tanta esse temperamenti vim, ut vinci nequeat. Mediocre usum n solu temperamentu vincit; sed etia successive emendari potest. —

4— Alias. Pueritia his v maxime qua sub sensus cadunt officiis: e mutabilis, imo ire gera, discendi abstracta comprimis exosa, curiosa, garrula, gloriabunda, vana, iracunda, invida, facile seducibilis, ad imitanda aqua videt promptissima. Hoc omniu ratio partim in tenerioritudine corporis, partim in cognitionis, et experientia defectu sita e. —

Adolescentia quia viribus et vigore audet, in se confidit, audacior, laudis appetens, contumeliis impatiens, socialis, aperta, levis, et ad amandi prolivis est. —

Adulti id e viri, adulti ja viribus prædicti, ampliore jam rer cognitionem, et experientia possidentes, adultiores etia in suadversatione sit; sit sectant, urbaniora, assident honore, amant decoru, legibus promptius obediunt; simulare se magis qu adolescentes norant; passiones iis jam rarius, sed fortius et longius dominant. —

Senes debilitatis ja nunc sensibus, et viribus nimis sensiles, timidi: rer tenaces, morosi, et prosules longam quam acquisierint experientia eloqui, imperandi, et docendi cupidi, eo aqua novitatem sapientes osores sunt. —

5— Sexus. Teneriori debiliori, corporis constitutio, timidiore, irritabiliore, curiosiori, credulu, garrulu, placendi cupidu, varicelu, mutabile, ad commiserationē promptiore, et devotu etia: externa præsertim pietate amante: facili feminei sexus. —

6— Vita genus. In uno vita genere plus negotia requirunt laboris, in alio plus admittunt otii; in uno major, in altero minor e acquirendæ cognitionis occasio: diversa e etia negotior, quos tractant natura; diversa alimenta, diversa commoda, diversi cu aliis nexus. Hæc omnia multu habent in mores hominu influxus. Lanio, Venator, Miles, audaciori, durioris, austeriori; Agricola ad obediendum promptiori, e superstitiosiori; Opifex invidus esse solet. &c. —

6— Clima. Aër etiã ejusq; temperies quod multũ habeat in hominẽ influxũ, nẽ qui dubitat. In Climate Calido quod debilitat, et phantasiã irritat, otiũ amant, ad Venerẽ procliviores, zelotypi, leves, calidioresq; solent esse homines. Clima frigidũ quod vires roborat, vegetiores, industriosiores, minusq; voluptuosos efficit. Clima humidũ debilitat corporis et animæ vires. Clima temperatum conducentissimũ ẽ

8— Solũ. Solum fertile communiter segnes, animosos, magis sensuales, et intemperantiores reddit Incolas. Solo infertili industriosi quidem esse coguntur, sed terrarum solicitudo facile suffocat verbũ, et sine fructu efficit.

9— Fortunæ status. Pauperes multis ex causis facilius Evangelizant: facile etiã sorte sua incontenti, invidi, divitũ contemptores, ad furta, et ad ea splendida malorum hominũ placita proni sunt. Hinc illud: paupertas meretrix. Divites seducunt facile divitiis; unde fit ut in pecuniis, et in se confidant, pauperes temnant, spiritualia curare negligant, illicita sibi licere autumment. —
Optimũ ergo ẽ orare cum Salomone Proverbior 30. Mendicitatẽ, et divitias, ne dederis mihi; tribue tantũm victui meo necessaria. —

10— Educatio quæ in juventute quisq; accipit, basis ẽ futuri illius characteris Moralis. Quæ in juventute discimus, videmus, et quibus assuescimus hæc tota ferè jã vitæ tempore retinere solemus. Proverbia 22. Cus semel est imbuta recens, servabit odorẽ, testa diu.

11— Consuetudines loci. Quod longa jam loci, in quo degimus consuetudo authorizit, id tanta in nos habet vim ut licet malum sit, tamen illicitũ nõ putemus, difficilius etiam quod illicitum sit nobis persvadeat. —

12— Societates. Fortissime agit in hominem homo. Unde fit quod Socior Principia et Mores, fiant etiam Nostra Principia, et mores. —

13— Exempla. Quæ vim habeant in Voluntatem nostra exempla, antiquum in ipsa rei natura fundatum proverbium, et experientia comperitum demonstrat: exempla trahunt. —

14— Religio. Qualis Dei ejusq; Voluntatis in se hominis cognitio, talis est etiam ejus sentiendi, agendiq; modus. Cognitionem Dei veram habendo solo cultu exteriori placere Deo conantur homines, peccandi libertati, odio prosequuntur, dissidentes acerbiq. —

15— Minime etiã circumstantiæ, quæ sæpe haud a nobis advertunt influunt in voluntatẽ nostra, ita ut futuræ nostræ sentiendi et agendi rationis fundamenta jaciant. —

§. 4. De Corpore

1— Corporis præstantia. Corpus humanũ mirifica sua organisatione et aptitudine, omnibus aliis corporibus antecellit, ejq; animæ mirifice ministrat. Et ut ideo jam in honore habendũ. Ad sui conservationem indiget alimentis et vestimentis, quæ diversissima sunt, et diversos respectu profectus, ut noxia esse possunt.

Inest corpori humano vis generandi eaque stimuli carnales oriunt. Hi quidem eo primo tempore, quo intellectus dominari eis jam valet se exerant: est in seductos laqueos incidat homo itaq; caspergefiunt, et nisi intellectus intra limites à Creatore prafixos contineant; horrenda causant mala. Diversa est complexio et temperatura Corporis humanos, cujus etiam diversus est in animam influxus, ut diximus supra.

2— Corporis incrementi, et decrementi. Ea est corporis nostri natura ut non adveniat sed successive ad perfectionem suam pertingat. Infantia primum lucfuerit dein adolescentia postea virilitas ætas, ultimatim senectutis; ubi defectare rursus incipit: tempora percurrit.
Diversus est qualibet hac ætate corporis status, et diversimode etiam animam afficit. In Infantia dominatur facultas sensitiva; In adolescentia Imaginatio; In ætate virili intellectus et ratio; quæ communiter etiam in Senectute ubi reliquæ facultates jam debiliores fiunt dominium retinet.

3— Corporis infirmitas, ac MORS. Ex diversissimis quibusq; causis turbatus bonus virium succus, et sanguinis in corpore status, hoc sanitas et corpus sit infirmum, aliasq; jam sensationes producit. Impeditavit aude Creator media, quæ usu rursus pristinæ sanitati restitui possit. Dum nullum jam juvare potest medium moritur corpus. Mortuum corruit, et naturæ operationi inservit. Ibit aude terram, et quidem eo quo decet modo mandat, tam ipsa naturæ humanæ dignitas, quam homines alii detrimentum inde capiunt. —

4— Corporis restitutio. Corpus rursum resurrecturum animæq; conjungendum, et præmiis, aut pœnis pro suis actibus afficiendum esse, docet nos Religio. Ex his omnibus perspicuum etiam nobis est corporis rationem esse habendam, destruit enim, tam animæ quam corpus influunt in cognitionem veri, et operationem recti; quæ unicuiq; hominum in quo cunq; statu considerent, sunt valde necessaria. —

Series Artis Logicæ-Criticæ tractandæ.

Postquam illud, quod concernit animæ humanæ facultates a nobis omni ex parte investigatum, cognitum fuerit; tum demum ea observabimus quæ ratiocinationi propria ac utilia sunt. Totum itaq; Artis julius modi opus duabus hisce partibus complectemur. —

Pars Prima

Nihil magis cuiquam perspicuum est, quam quod cogitat, velit hæc, et appetat, aut aversatur illa, nunc ventilat frigus, nunc calorem, intelligat, judicat, ratiocinatur; quod itaq; in nobis hæ actiones principium sit, mens humana, vel anima rationalis nunc cupiat. Hinc quilibet de animæ suæ existentia adeo certus; ut si quis in illam amentia prolaberetur, ut de illa dubitaret, hanc ipsam suæ dubitationis suæ errorem aperte refelleret, exerceret enim actiones eas, quæ initium sumunt a mente. —

Simus De Prima Mentis humanæ Facultate

Facultas sentiendi prima ē ea facultatū ibq animæ. Hæcq facultatis istius usq dependet à bene ordinatis, et directis in objecta sensibq. —

1— Sensus [a] primi sunt ea ijs facultatibus quas ineſsē nobis comperimq, nam opē sentiendum omnes rē imagines seu ideas [b] ab objectis externis menti nostræ communicant, et veluti imprimunt, quod adeò verū ē, vt si ijsdē sensibq destituamur, nihil omnino ea objectis naturæ nosceremq. —

2— Neq vero sufficit præditos nos esse sensibq, recte nos illis uti oportet. Omnes eosdē sensus habemus ferè, haud tamen æquè res cognoscimq omnes, quod quidē ex eo sequitur, quod nō omnes æquè benè, rectēq nostris sensibq utamur. Nisi enim æquè si vero illis uti, ac alter, nō habebo hanc rē notitiam, quā habet alter. Quemadmodum vero sensus physicē cooperant [c] ad efformationē ideārū ab objectis externis provenientium, ita sensuum impressiones sentire solius ē animæ. Quum vero anima nō aliter sentiat, tamtū opē sensuū; proinde nos dirigere bene animæ facultate sentiendi nequimq, nisi recte applicando sensus objectis, quæ cognoscere intendimus. —

3— Ea bene utendi sensibq nostris facilis ē, si nimirū eosdem ita dirigamus, et applicemus objectis cognoscendis, quemadmodū id præstitimq eo temporis momento, quo rem aliquā penitq cognoscimus. Nemo enim ē cui aliquando nō contingeret vere rem aliquam cognoscere, præsertim cū ad id urgeat necessitas, aut impellat curiositas, et experientia [d]

---

[a] Vocabulū sensus ē ambiguū, aut enim organa ipsa sentiendi veluti oculi, aurea &c. aut motiones in organis ab objectis factæ, aut hæ motionis perceptiones, sensus appellant.

[b] Quoties rē percipimus, toties quasdā veluti formā ejq, ac imaginē, menti nostræ inēe reddimq. Imago hæc latinis notis, Græcis idea dicitq. —

[c] Ea cerebri pars, qua sedē dicit anima, nervi quidē tenuissimi per totū corpq protenduntq, terminantq in extremis ejq partibq, qua sensuū organa nuncupant, propterea, quod ab illis sensationes oriantur. — Quinīque hujus modi diversa organa, sive et nominari solent, sensus externos deprehendimus in corpore nostro, oculos videlicet, aures linguā cū papillis suis, nares, et tribulos nerveas, per totū corpq æqualiter sparsas. — Unde totidem sunt genera actionū, a facultate sentiendi profectæ, nempe visus, auditus, gustq, odoratq, et tactq, quā primū res externæ organa sensuū commovent, illæ motiones illæ per nervos in organis illis terminatos deferunt ad cerebrū et anima sensationibq illis determinat. Anathomia et Physica tū sensuū organa exhibet idonea ad recipiendas sensationes ab objectis externis, tū modū quo fiunt explicat, colorata enim corpora aquinī in oculorum humoribus, et coloris, cutera tangi capacia per tactū explorantq. —

[d] Vel Observemus in teneellis liberis, quibq cū insit facultas res agnoscendi extra animadversionem suā, leges suas sensuū sequuntq, illi ergo cū à via cognitionis aberrant, id ipsis pro oculis ponendum, quod unde hæc recte facerent. —

Quis primus nos errorib⁹ irretitos eliberat?

§. 2. Deus

Natura præprimis nos instruit, erroribq⁹ nos irretitos eliberat; ac proinde hactenus erramus errarq⁹, et inter ea dum natura nos præcavere deserit.

Quid proprie Natura? — Quamquam necessitates et facultates hisce limitib⁹ circumscriptæ, proprie dici debeant Natura; cū tamen necessitates ejusmodi dependeant ab organizatione, discrepentq⁹ juxta ipsius varietatem; quæ propter organizationem cujuslibet animalis naturæ esse dicantur. —

Quid unusquisq⁹ — Quemlibet oportet invigilare suæ conservationi, subministrat ipsi id ad id natura modos facilis; et certos. Si tenera adhuc homo sola necessitate sciendi ad discendum impellit, sic infans minime capax esset accipiendi doctrinam ab aliis, eo tempore sola natura duce instrueret. Hæc si ille Nutricem suam voluerit cognoscere, mox cognoscit, quin etiam à reliquis personis illa discriminare sint, urgens necessitas potest in prædicto infante falsam opinionem efficere, cum præcipuam sub agere togam, error tamen ejusmodi est brevis. Sua in Nutrice clues infans semel, altera vice sentit necessitatem cognoscendi melius, cognoscit ita, melius alteravicè, et experientia errores ipsius emendat. Sensq⁹ itaq⁹ eliminant, et dissipant sæpè errores, in quos soli nos induserè, nā si prima apprehensio non satisfaciat necessitati, qua nos ad rem percipiendam excitavit, nos eo ipso moniti respiciendā esse rei nō et integro nobis notæ cognitionem videmus. Præcautiones similes nunquam desunt, dū de re in quā cognitione erramus, sunt nobis summe, et omnino necessariæ; interea enim inadæquatam, aut falsam cognitionem sequitur communiter displicentia, aut odiosa tolerātia, atque ad cognitionē adæquatā, et veram, sequitur quædā voluptas, seu complacentia. Complacentia itaq⁹, et displicentia primi sunt velut veluti nostri Præceptores, præcavendo nos num in qualibet cognitione bene rē cognovimus, beneq⁹ de ea judicavimus: simul atq⁹ sunt causa cur in tenera ætate, absq⁹ etiam aliorū adminiculo, celeriter, et cum admiratione aliorū, præveniamq⁹ ad rerum notitiam. Si itaq⁹ nō haberemus necessitatē judicandi, tantum de rebus principaliores necessitates spectantibus, semper judicia formarem vera, et recta. Sed via ea infantia excedimus, comprehendimq⁹ res multa judicia, de quibus nō præcavet nos natura amplius. Quinimo contra evenit; videt enim interea socors complacentia falsis judiciis, quā aliunde sciamq⁹ judicia esse, et effectū veri, et recti judicii. Dum itaq⁹ erramq⁹ in multis circumstantiis, erroris nostri causa est, nimia curiositas, quæ ibi vel unica est necessitas nostra, et quæ juncta ignorantiæ paucis nos vult esse contentos; denique proprietates rē inquirere, veritati obnoxiæ, eliā errores pertinaciores facit. Idem accidit, si etiam, quod frequenter fit, judicamq⁹ de rebus capitū rationis nostræ excedentibus p. e. nā ibi minime ab experientia instruimur poterimq⁹. Si tandem judicandū de rebus aliis nobis est et nos de iisdem rebus judicia ab aliis præcipitanter, et sine inquisitione veritatis accipimq⁹; semel præjudicia ad exemplo f. f. ad experientiā recurrere negligemq⁹. Errare itaq⁹ incipimq⁹ interea dum natura desinit nos præcavere, dū de rebus judicandis nō spectantibus, omnino principaliores necessitates nostras ignoramq⁹, examinare judicia nostra vera sint, an falsa? quæ in negotiis instruendis nos esse artis Logicæ Præceptis oportet.

Quid judicia?

---

i. e. Actus ille mentis, quo hæc ideis informata de objectis, tacita mente illas, inter se comparat, convenientia v. dissentientiam in objecto illor⁹ perceptō affirmando, v. negando judicium dicit, et sic vera, aut falsa ejus mutatio judicium dicit Propositio. —

Quid de Hypothesi? i. f. Quælibet opinio, quæ justis rationibus comprobari nequit, et cujus falsitatem effectus experientiā demonstrant. Præjudicium dicit. Multis laborant præjudiciis homines, plus vel alias, quā rationis in rebus considerandis habentes, quis nō merito risum ejusmodi homines, qui aperto portam aliquā furtis è patibulo acquisitā pœnes se ferentē sortē lucrosā felicē reddere, diemve veneris infaustā esse, lapsum vitā præcurrentem infortunii significare præsagiunt ac. —

Qua è fundamentalis?

§. 3.

Fundamentalis ac unica è regula acquirendæ omniù cognitionù, naturæ Ducè, et Magistrè fideliter sequè, eodem ordine ac modo procedendè, quo evenimus ipsi vali quando ad veræ rei cognitionem. Porro modus hic ac Ordo Analyseos dicit.—

Sunt pleræ alij. 1— Plurima sunt res de quibus bene judicare a puero ac ipso infantiæ tempore, ut idem similiter de omnibus aliis judicemus, et in mentem revocandus esset modus, quo primam olim cognitionem acquisivimus; ac proinde sequi nos oportet ea via, quam sola nobis Natura indigitavit, qua initio in cognoscendis rebus ducere nos dixit, recurrendo semper ad attentionem, et experientiam. Si idem, posseimus nobis in mentem revocare infantiæ dotem, nostrasque in ea cognitiones; pandereml illæ nobis profecto viam ad acquirendas cæteras cognitiones: verùm cùm id fieri nequeat, ut reminiscamur eò, quo in ætate infantiæ pervenimus, satis nos esse brevibus, ni aliter infantes veras cognitiones acquirere, nisi intendendo in res ad utrumque illos necessitatem spectantes, ac proinde ni aberrare, aut si aberraverint, protinus in errore deprehensos esse, præcaveri.—

2— Nobis ergo unicè observandum qualinam modo dirigimus sensus, aut attentionem nostram cum rem aliquam cognoscere intendimus, et si poterimus certos aliunde reddere de adæquata ipsius cognitione deque modo, quo acquisivimus illam cognitionem, similiter idem, quemcumque cognoscere et alias.—

3— Ab experientia docti sumus, quod primo intuitu ad aliquod Objectum multis ex partibus compositum, tametsi illud integrum, et partes ipsius simul videamus, ideam tamen ipsius adæquatam unico statim momento acquirere non possumus. Non sufficit proinde intueri omnes ipsius partes, sed qualibet earum seorsive è perpendenda, et attendenda, quod præstat in nobis sola natura, quæ si cæpcedo nos efficit videndi res multas simul, efficit etiam et ipsas partes.—

Quid ex hoc eventu multis?

4— Evenit quod multi rem aliquam simul intuentes, in eque omnes eandem cognoscant, inæqualitas hæc ex varia tantum, et mutabili provenit organicæ illorum, idæ quoque, ac positione diversimodum, sic objectos; quin etiam in æque omnes in quibusdam veritatibus æquali cognitione gaudent, nihilominus tamen uniformis educatio, frequens usus sensuum, et maxime attentio ad ordinem in quo res nobis exponit Natura inæqualitatem hanc cognitionis tollere, et ad æqualitatem inducere potest.

Qua è optima methodus?

5— Analysis itaque vera resolutio cujuslibet rei in suas partes realis, et unica regula est, quam fideliter sequi in cognoscendis rebus omnibus et necesse. Volentes proinde aliquod Objectum cognoscere, examinabimus seorsive qualibet ejusdem partem incipiendo ab ea, quæ primo oculis subjicit observanda, ac qualibet ipsius parte, comparemus invicem eandem inter se, ut vinculum, et relatio earum deprehendatur: hoc facto efformabit in mente nostra Ordo omnium partium illarum, quem prædictæ partes in suis Naturis habent. Ordo hic cognitionis adeò

verus

veres, et utilis est, ut absq; eo adequata cognitio haberi nequeat; nisi enim cognoverimus quamlibet partem Objecti totius, in poterimus eius simul animo omnia percipere, nec proinde poterimus aliquid de ipsis judicando dicere, ignorantes vero vinculu, et relationē partiū inter se, totius objectu ex iis compositum ignorare est necesse. Methodus itaq; Analytica in eo potissimū sita a, ut conueniens proprietas, aut partes alicujus Objecti expendant, et examinent, ut observe si inter eas dē vinculu, et relatio, et sit eo ordine percipiant a mente, quo sunt disposita in Natura. Nunc primū certos nos meipsos reddere poterimus de vera cognitione rei, si eam in partes resolutā dicamus ita componere, ut talis appareat, qualis ante resolutionem extitit. Methodus hæc Analytica in cognoscendis rebus realis, nota omnibus et utilis e. Quod enim cuidā gigid homini ingēti fracto, ut onus graviss ferre nequeat humeris integris, et indivisū, ferre vero possit si varias in partes illud distribuat; prudens idem hominū mente boni conveniet, ut neglecta partitione objectū percipere intellectu recuset quod facta divisione bene prehendere valebit.

6. — Eadem Methodus ~~Analytica~~ Analytica seu resolutionis ~~adhibita~~ adhibenda e in contemplandis cogitationibus, ut eas integras volumus percipere, facile vero eandem percipimus resolvendo in seorsivas ideas ex quibus componuntur; idem namq; in eo facimus quod in objectis Materia Materialibus. Resolutas enim cogitatione, ipsius rei integratas, ad combinatio facile menti omnium sui procedentium innotescit. —

an etia. methodus analytica?

7 — Ut vero recte sciamus Methodum Analyticam ad res percipiendas, et intelligendas adhibere, videamus quanti momenti sit in veritatis inquisitione versari, quosve objices, et quomodo evitare debeamus. Sane res quæ nostris sensibus objiciuntur percipere, ad indagationem veritatis pervenire negotium ejusmodi hominis est, quam dignius sane nullum cogitari potest, nullum quod naturam magis attingat humanam. —

Quando recte sciri possumus? Multa.

Trahimur enim omnes ad rei cognitionem omnium animis amor quidā veritatis insidet, aut non sine labore, tum ad rerum cognitionem, tum ad veritatis indagationem licet pervenire. Plerumq; frequenter accidit ut v obscuritate rei haream in spedili; v inani specie umbraq; veri decipiamur. Quapropter necessarium omnino est adhibere in mediocrem ad res considerandas diligentiā, ut quæ ipsæ vere, genuinæq; dotes fuerint certo delegamus, et assignamus. Id vero in eo consistit, ut quælibet suscipiant expendā et expendenda locis accommodatis componant. Plerag; enim obstolam perturbationem ambiguæ sunt, et obscuræ, quæ ea ordine collecta nitescerent. Porro ubi locis omnia disportuntur sibi, rei quarūq; principia cernuntur, cernunt illas veluti progressus facile possumus prima postremis adjungi, singula secum mutuo conferri similitudines comparari, unde eandem intelligamus, aut in pluribus simul, et hinnis operam collocet, sed de contrariis ne si detrahendi fructu laboris, pedetentim veritatem investigent, alq; à facilioribus indagatione, securius ad obscuriora gradiatur itaq; solemne habeat, ac constitutum, nihil admittere, quod satis compertum ne sit, nihil relinquere in exploratum, quod secundum regulam

et inter

et interest. Quod circa eas adiscere quidpiam summus enisi in est illico ad ulteriora transiligendum, sed pars est, ut prius quasi nosmetipsos interrogemus, rationemq; à nobis nostra exigamus et accipiamus intelligentiis, nec illa quæ meditabamur sunt deserenda, donec ipsa alicujus animo reposita teneamus

§. 4tus

De Natura et Objectis Idearum

Sensus como considerati, quo repræsentant nobis objecta materialia, proprie dicuntur Ideæ, ideæ vero adæquata perceptio pendet ab ordine, quo sensationes accipimus.

Sensus como considerati quomodo

1— Objecta sensibilia ope sensuum cognoscimus, quemadmodum itaq; res sensibiles præsentes ope sensuum nobis innotescant, ita etiam absentes repræsentare nobis in possumus, nisi commemorando nobis sensationes ab iisdem aliquando in nobis excitatas, omnis proinde cognitio ac scientia de objectis sensibilibus, sua in origine nihil aliud sunt nisi sensatio, et ea hac ratione sensus, hoc modo considerati ideæ dicuntur à nobis. Hinc quotquot sensationes variæ, tot erunt et species ideæ, dum ideæ sunt aut in præsenti sensatione, aut in reminiscentia sensationum antecacte habitarum. Quemadmodum vero cognitio Objectorum sensibilium pendet à sensationibus, quas illa in nobis excitat, ita ejus ordi cognitionis perfectionis, et certitudinis status, pendet à modo qualibet has sensationes adquirendi. Si illas adquirant Methodo Analytica, eandem methodum in animo nostro conservabunt, non difficile erit quolibet in tempore, eas in mentem revocare, cum iisdem suis proprietatibus ac ordine, sub quibus, et sub quo adquirere easdem voluimus. Ab ordine vero convenienti ordine si ab objectis sensationes recipiamus confusæ illæ, adæquatam in mente ideam effingere minime poterunt, atq; ex eis patet Methodum Analyticam rebus cognoscendis convenientissimam esse. Volens ex Mechanica structuram Machinæ alicujus, et ejus partium compositionem cognoscere, necesse habet, aut in partes ejus animo attendere, aut in partes easdem resolvere, ut eas earumdem singulas percipiat: quod si sufficienter fuerit, totam illa jam cognovit. Cognoscere ideo illam Machinam nihil aliud erat, quam mentem habere tot ideis informatam, quot prædictæ Machinæ partes erant, eas quæ profecto partes, eo in ordine, ea in proprietate, in ea correlatione mentis præsentes sunt, quam revera in natura habent. —

Quomodo objecta sensib. repræs.

§. 5tus

Quomodo instruendi ejusque

1— Minime instructi esse possumus, rerumq; idearum plurium cognitione gaudere alteri, nisi in cognitionis, ac scientiæ studio procedendo à rebus nobis ad ignotas; eaindeque facile percipi potest ideas oriri consequentes alias ab aliis primasq; ideas cujuslibet rei semper singulares. —

Quid impellit nos?

1— Necessitas videndi rebus duxit nos ad illarum cognitionem. Cognita itaq; re aliqua ad quam cognoscendam necessitate impulsus fuerat, haud secus alium cognoscam, nisi comparando tandem cum illa, jam mihi nota, et proportio hinc deprehensa inter has duas res, præsentes mihi in mente ideam rei ignotæ. Quamquam vero illi in semper convenientia exempla ad intelligendum rectæ rei

cum re

cum re comparationis eligant; id saltem ex eo conijcies, quòd volent rem ita proponere, ut intelligant sentiendo in se omnino necessitatem rem cum re comparandi. Hac profecto via ad rei multarum nobilium, et ad communem scientiarum aperiendam omnes pervenire, via inquam procedendo à re nota ad ignotæ, via relationis, et comparationis, sic ideæ rei oriuntur consequenter aliæ, ab aliis, et quemadmodum sensationes, quæ ab objectis in nobis excitantur, naturâ suâ sunt singulares, nâ simul, et eodem momento diversæ sensationes à rebus excipiuntur a nobis, hinc profecto profecto et primas rei ideas singulares esse oportet. —

Et quæ via in hac cogni?

An ea ideis singulis? — Ex singularibus ideis mox fiunt ideæ communes: in hujus apertionis testimonium consideremus Adolescentulum, cui prima vice rem aliquam v.g. arborem demonstramus, dicamusque ei rem, à nobis ejdem præsentatam vocari arborem. Adolescentulus etiam similiter arborem vocabit, et vocabulum istud arbor, erit apud ipsum cognomentum unicus rei singularis. Sed si eidem Adolescentulo altera itidem vice, tametsi alterius speciei arborem demonstrabimus, proferimus ille citra inquisitionem, arborem etiã vocabit, sic consequenter faciet quotescunque plantas eidem monstraverimus, eodem modo illa aliquam similitudinem cum visa prius arbore habuerint, et vox hæc arbor sic apud eum communis erit, ut apud nos generici è nomen Planta.

3 — An ideæ ea ideis? — Ex ideis itidem Communibus seu genericis, variæ species ideatæ formantur. Ille adolescentulus in communi, et generico ideas ambitu seorsivas species formandas esse videt, præsertim si necessitate aliquo compulsum sentiat ipse esse sentiat. Introducamus enim ejusmodi Adolescentulum in hortum, liberamus ei perstringamus, decurrere, et edere fructus cujusque speciei, observabimus cum nos percepisse nomina fructuum eadem recitare, quin etiã ipsas arbores discernere posse. Necessitas ergo è causâ, cur tot rerum particulares faciant considerandæ illud notum Philosophis systema ideale. Exempla hujus rei subministrat v. sola historia naturalis, in qua objecta dividuntur in quasdã Regna, hæc dividuntur in Classes, in his Classibus contenta objecta, v. ob aliquã idei similitudinem, v. ob aliquod inter se discrimen dividuntur in genera, et species.

4 — Quomodo ideæ notæ quæ? — Placuit quibusdam præterea multis nominibus ideas nominare, et distinguere. Sic ideæ tum ratione sui originis dividi ab illis solent in Adventitias, et factitias. Ex ratione perceptionis in claras et obscuras in adæquatas et inadæquatas in vividas et debiles. Ex ratione Objecti in simplices et compositas, in absolutas et relativas in Abstractas et Concretas quæ singulæ quidem definitiones ex ipsis hic positis terminis è confici hud difficile.

§. 6tus

De ideis Objectorum insensibilium

An ab effectibus ad? Ab effectibus devenimus ad causas, licet si adæquatas ea ideas effectus nobis nec

nobis non præstent, aliquem tamen similitudinis gradum in his obtinebimus. —

An secundū effectus — 1 — Nos secundum effectus, quos intuemur judicamus de causis; quæ nostros non attingunt sensus. Motus ex corporis alicujus effectus, ac proinde necesse est illius esse causam, licet eam nullo sensu observare, ac percipere valeam voco tamen eam vim motricem. Voc. hæc vis motrix in mihi quidem dat veræ ideam rei à me vocitatæ, signat tantum motum provenire à causa mihi ignota, nihilominus tamen possum de illa ratiocinari, illi vim motricem asserendo fortem vel debilem comparate ad motū, quem intueor tardius, aut velocius abire. —

An Effectus alicujus rei? — 2 — Effectus alicujus causæ, potest esse causa melioris alius effectus, sic motus supra consideratus est effectus à causa, cum animadverto omnia in mundo agitari. Noscendo itaq; leges, et proprietates motus, sensus objectis rite applicando attentionem, et reflexionem sæpe sæpius in objecta dirigendo, perveniet tandem ad detegenda aliqua phænomena, ad æquitatē multæ rei ideæ innotescunt. —

An ex operationibus corporis — 3 — Ex operationibus corporis actus animæ innotescunt. Nam ad hoc satis est in nosmetipsos attendere quidquid patiamur? quales in nobis motiones et mutationes experiamur? item quem timemus, quem optamus aliquid, aut aliqua passione affectos nos esse sentimus, satis inquam ad hoc est, ut ex externis alius corporis signis, timor eius, gaudium, desiderium, aliæq; affectiones dignoscant. Operationes itaq; corporis exhibent ideā actus alterius, seu animæ, licet ei in semper attamen sæpe sæpius nimis etiā recondite revelant, et cognoscunt cogitationes. —

An ex observatione effectuum. — 4 — Ex observatione Naturæ effectuum ideam Authoris Naturæ in nobis efformamus. Quemadmodum considerando motum alicujus corporis de causa ejus judicamus; sic mundum hunc aspectabilem contemplando, qui etiā est effectus, recte ratiocinamur, eundem debere habere suam causam, quam nos Deum dicimus. Et licet si ex motu, ut ex effectu causam investigando vocavimus eandem vim vos tamen hæc vis non adæquate nobis ideam rei vocitatæ exhibet; sic similiter licet si intueamur, et consideremur universum aspectabilem hunc mundum, ut effectum causamq; ejus dicamus Deum vos tamen hæc non possus prorsus mihi exhibet ignotam causam. Mirot equidem supra magnitudinem rerum universi, quam dico Deum ordinem, varietatem, numerum, conservationem totius universi rerum contemplando: neque tamen ex mobilibus corporum percipere valeo, quid sit vis sola in se, et ex majoribus minus percipiam ab operibus Dei, qui invisibilis est. Deus enim in sensibus nostris comprehendi, quandam solummodo notam, et characterem sui rebus sensibilibus tribuit. Observando phænomena alia,

ad alias

ab aliis præcedentia, in quibus permultæ effectus, et causas operantes mente tandem deveniemus ad primam principalemq causam, ubi quasi prima delineamenta Dei in nobis efformentur. Quoniam vero hæc principia principalissima hac causa, in jam amplius ultra attentionem nostram dirigere permittit, hinc æquibus causam illam omnes omnino inferiores perfectiones includere in se debere. Quo idcq cum minori, v majori attentione examinabimq rei effectq, eo debiliori, aut vividiori ideæ Dei à nobis obtinebitur; nunquam vero adæquata, et perfecta. Effectq enim rerum sensibilium incurrunt quidem in sensus nostros, nos eosdem sentimus, et ea ipsis judicamus quantum possumus. de causis, ut ideas hæ causæ adæquatas in acquiramus, fieri tantum modo possunt plus, minusve clariores, prout nimirum eas effectq attentius, et diligentius spectant.

5— Ideas Virtutum, Vitiorum, et totius moralitatis, opere sensuum obtinere possumus: nam quemadmodum virtus dependet ab exercitio bonæ actionum, ita vitium ab iniquis actionibq, in utroq autem casu ejgmodi actiones sensibus subjiciuntur. —

An ideas virtutis?

§. 7mus

De Analysi Facultatum Animæ.

An Facultate sentiendi

— In Facultate sentiendi omnes alias comprehendunt animæ Facultates; equidem considerando sensationes in quantum illæ sunt ideæ rei in his comprehendunt: attentio, comparatio, judicium, reflexio, imaginatio, et ratiocinatio: has iterum solas sensationes considerando, quatenq illæ sunt nobis judicandæ, aut averbo, ab illis ortum ducunt omnes operationes quas voluntas exercet, ut sunt: necessitas, displicentia, perturbatio, desiderium, ceteræq affectiones, seu quod idem est passiones. Instituamus hic igr Analisim Facultatum animæ, et in hac deprehendemus has omnes in Facultate sentiendi.

2— Prima ex his considerandis facultatibus est attentio cum ea res aliqua multis ex partibq composita meis sistit oculis, prime intuitu eandem quidem videre, sed cognoscere non possum; quam ut cognoscam singulam ipsius partem ne perspicere oportet. Perspiciendo unam partem, quamvis alias plures videre possum, has tamen omnes respective ita se habent, ac si eæsdem non viderem, et ea tot sensatio nibus quibus afficior simul à pluribq partibq, mihi unicam tantum modo sensatio est præsens: videt namq mihi non experiri in me interea nisi hanc unam sensationem, quæ ab hac parte quam perspicio est orta, et igr attentio ea mentis actio, qua hæc rebus pluribus simul sibi propositis, unam aliquam eis eligit, et accuratius contemplatur ceteris seppositis. Prima hæc facultas mentis in Facultate sentiendi includit.

Quomodo attendo? Quid sit attentio?

2— Altera Facultas mentis est Comparatio Quemadmodum attendimus in unam rem singulam, ita cosiderare possumus binas simul, et inter ea binas sensationes experimur, dum eas inter se comparamus, nam eas consideramus sibi

Quomodo comparatio?

etan includit in se judicia et quid illud sit

inviceem junctas, nulla jam [illegible] sensatione data forte. Comparatio ideae est duplicata attentio dependens a duabus sensationibus; ita ac si alias nullas experiamur, quem autem non possumus comparare duas res simul quin eas proportionem observaverimus; observare vero proportionem est judicium de iisdem statuere; proinde in solum comparatio sed et judicium ex comparatione procedens in facultate sentiendi deprehendetur. Premisimus definitionem judicii S. d. sub S.

4 — Quarta animæ facultas est Reflexio, quam etiam in facultate sentiendi comprehensam esse deprehendimus, et probavimus, si uno judicio demonstro intervenient proportionem solum inter res duas, proinde si solvero, cognoscere proportionem data alia rei alterum judicium proferam, et sic deinceps. Cum ergo vix sufficienter cognoscere, quo duo objecta inter se discrepent, primo consequenter animad verto omnes partes eor quibus bene cognitis, compare quamlibet partem unius objecti cum parte correspondente alterius objecti; hinc tot erunt judicia, quot partibus constant objecta, sive potius quot partes inter se comparant. Hæc confici attentio mea à qualibet parte objecti unius, ad partem correspondentem objecti alterius consequenter dequid sit procedendo. Actio hæc animæ Reflexio dicitur, quæ nihil aliud est, quam series quædam judiciorum certo numero comparationum complexorum. —

Reflexio animæ in sentiendo.

5 — Præter attentionem rerum, comparationem, judicium, et reflexionem, possumus adhuc cognitas à nobis proprietates variorum objectorum hac ipsa reflexione, colligere, et representare easdem nobis simul omnes in uno objecto, quas in multis dispersas adverteramus. Capacitas hæc et facultas animæ, felicitur imaginatio. — Opera Majori ex parte Poëtæ, Pictores, cæterique Artistæ imaginationis sunt fœtus. Sic Poëta colligendo præcipuos characteres variarum Personarum, representat eorum suo carmine in Persona alicujus Heroïs, licet is ille revera in mundo non exstiterit. Pictor quidquid præcipuum hic ibique eleganti penicillo depictum observat, tandem cum sua Tabella manum applicat, resuscitat in mente suas visas à se olim imagines, imitatur, pictamque à se imaginem variis ac amœnis representationibus ornat. Et sic de aliis loquendo. Res omnia præstat, in eis facultas animæ Imaginatio dicta, à qua ideæ ortæ non sunt actuales, sed confictæ tantum, in animo collectæ, et in unum per Reflexionem junctæ. —

Præter hasce recensitas.

6 — Postrema ex facultatibus animæ est ratiocinatio id est ea mentis actio, qua judicium de re aliqua exprimit, latet in ea et continet alterum judicium, ita, ut aut judicium expressum ab illatio latentis in ea judicii, aut latens in ratiocinio judicium ex conclusione expressi judicii. Ratiocinari namq nihil aliud est quam exprimere et postea duo judicia, quor alterum includit in altero, et nectat eidem. Enim vero in ratiocinatione judicia, quor unum pendet ab altero congerimus, et indebita ratiocinatione, ea, quæ latebant detegamus, et intelligamus. Ex Quarit eorum aër gravis sit.

Ratiocinatio est ratiocinatio

si non proferemus de hujus Propositionis veritate convictum; in ratiocinatione hac modo certus reddi potero: Quod corpora ergo Tellurem premunt, sunt gravia; premit autem aër Tellurem, quia id experimentis constat: proinde gravis est. Scire vo volumus: cum homines omnes naturâ liberi nascantur, & aequales, sitne Dei voluntas id à Principibus regantur? sequenti utar ratiocinio: vult Deus ut homines conserventur; ii sine societate conservari nequeunt, nec societas sine legibus, nec leges sine summo Imperatore, Summos Imperatores vult Deus. Observavimus supra judicia reperiri in Facultate sensitiva, proinde & ratiocinalio, ut pote de judiciis composita in facultate sentiendi existit. —

Prexens. de facultatibus sens. — Enumeratas hactenus Facultates animæ, simul sumptas Intellectum dicimus, videa ita intellecta, quâ meliorem nobis exhibere non possumus, est, continent in se capacitatem attendendi, comparandi, judicandi, imaginandi, ratiocinandi. —

Quis escolo do intellectui? — Hic non incongruum fore putamus aliqua præmittere, quæ ad excolendas intellectus nostri dotes, magis pertinent. Attentio exercium & distinctas rerum imagines acquirendi subsidium, quam frequenti, diligentiq; exercitio augeri posse palam est in pueris, ac adultis: meus enim adhæret objecto magis attendit, in quibus eorum attentio jam sæpius antehac hæsit. Sic Mathematicus in tabulis, aut Figuris Geometricis facilius quam alter mentem defixam tenet, et sic de aliis, exercitium enim diligens id efficit, ut attentio etiam pluribus simul objectis applicari possit. Sic de Julio Cæsare fertur, eandem Epistolam scribendam potuisse quatuor aliis Scriptoribus, Epistolas quatuor distinctas eodem tempore dictasse. Porro de Judiciis tenendum esse vel inde patet, quod ii qui certam disciplinam profitentur de rebus ad suam disciplinam pertinentibus apte judicare soleant, tamen si cæteris in rebus judicii adsint sæpe deprehendantur. Intellectus vero longiori labore adultis, interim ipso usu sensum ad naturalem hebetudinem relabi potest. —

Inter ea cognitiones sensatis ribus — Superest adhuc nobis, ut ex consideratione sensationum, quatenus illæ nobis jucundæ aut acerbæ; explicemus omnes Operationes voluntatis, quarum prima est necessitas. Dum nobis deficiant res, quæ usus frequens nobis fecerit, defectus ille afficit nos passibili molestia, minore, aut majore, quæ à nobis necessitas dicitur, nam in necessitate alicujus rei adesse, idem est ac pati, ideo quod eadem destituamur. Si passio quam experimur non adeo vim sui in nos exerat interea nos perveniscimus aliquid quod nostris faucibus succurrat, ac proposito nostro faveat; atq; inde præsentim experimur molestiam: talis in nobis mutatio dicit incomplacentiam. Experiendo Molestiam: desideramus eandem;

à nobis procul arcere, cognoscimus autem eandem arceri à nobis haud posse, si non curaverimus acquirere rem nobis necessariam, ea cujus defectu Molestia nos esse affectos sentimus. Quoadusquè nos hanc acquisiverimus, in posterum quieti permanere, incomplacentia itaq; obtinere itidem se se in nobis augendo, statum nostrum mutat in alium, qui inquietitudinis status dicit. Quo pluribus obstaculis impedimur in acquisitione rei nobis necessariæ, eo magis in nobis inquietitudo auget, adeo ut possit nos in immensum augere, si res quam prætendimus, nobis sit summopere necessaria. Incomplacentia et inquietitudo à necessitate impositâ tranquillitatem perturbant nostram ex eo, quod determinandæ vires animæ, et corporis, ad capessendam rem nobis necessariam ea ipsius absentia efficiunt in nobis molestiam. — Revocando nobis in memoriâ jucundas sensationes, quas olim in nobis fuerunt experti, occasione hujus rei, quam modo habere prætendimus, conjicimus quam suavem illa sensationem in nobis excitare potuisset, si nobis præsentia defuisset. Imaginatio auget nostram conjecturam, causâ itaq; talis rei obtinendæ, omnes conatus nostros, et vires impendere parati sumus; atq; hinc in finem virium nostrarum determinatio propria dicit desiderium. — Affectiones, seu Passiones, sunt etiam Operationes Voluntatis, res quas nobis sunt jucundæ, usus earum nobis frequens est, inde assumimus habitum iis utendi. Rebus vero præfatis, aut iisdem similibus si destituamur, eas iterum consequi cupimus: Desiderium obtinendi res jucundas, et necessarias sæpè repetitum mutat in habitum, qui habitus affectio, seu Passio nuncupatur. Hinc sequitur, desideria in habitu mutata, magnæ roboris, et diuturni temporis esse debere, si in ea aliquid enervare, ac impedire potuerit. — Semper ejusmodi habitus vehementiores fore, quod desideria intensiora extiterint. Nam quo plus jucunditatis sensatio elicit, ex apprehensione rei modo mihi absentis, eo majori ejus desiderio teneor, quo plus vero cupio, et solicitudinis pronus, in ea acquirenda, eo majorem in habitum convertit desiderium meum. Habitus hic ad extremum cum item difficilis sit, qui non deest, sit vehemens Passio. Desiderio junguntur comprehensiones Spes; nam si desiderem rem aliquam, et in hoc desiderio blandiamur nobis rem à nobis desideratam quasi certo consecuturi, judicium ejusmodi una cum desiderio Spes dicit. Si autem experientia induxit nos in habitum judicandi, adeo ut in nostris cogitationibus nullum inveniamus obstaculum, talis ejusdem habitus Voluntas, nam dicere volo, et exprimere desidero, ita ut nihil mea desideria impedire debeat. — Vocabo extremum Cogitatio sua in significatione continet omnes facultates animæ, et voluntatis; nam cogitare est attendere, comparare, judicare &c. Videmus ergo quod omnes facultates animæ prodientes consequentes ea sensationibus nihil aliud sunt, quam sensatio, variè variè mutabilis in singulis animæ facultatibus.

§. Duo
De causis Sensationis, et Memoriæ.

An in quolibet Corpore

In corpore quolibet animato est motus quidam, qui causâ ejus vegetationis, varii autem determinationes motus sunt causæ sensationibus.

Animæ?

An sensibile possit dispari?

— Experientia constat, reperi quodlibet in corpore animato quendam motum, qui causa est ejus vitæ. Videmus enim quoadusque motus hic perduraverit, eousque quodlibet animal in vita est; contra vero emori, quam primum deficit motus. Nihil certe de eodem motu statuere possumus, qui in nobis, ac in cæteris animantibus existit, id solum ab experientia scimus, quod v.g. sanguinis continua circulatione faciat, quod omnes partes corporis intimæ ideas peragant functiones ad vitæ nostræ conservationem, aut reparationem necessarias. Adhuc vero ignoramus, secundum quas leges, suos effectus peragat motus. Conjecturamus tantum has leges esse debere, quem experiamur, quod illæ determinent uniformiter hunc motum, & quod determinationes ejusmodi motus efficientis vegetationem in animante, sint causa & physica sensationis: namque cum v.g. oculus adaperit ad præsentiam lucis, quæ fit in eo sensatio, fit in aliunde, quam à radiorum repercussione ab eo lumine, qui radii communicando certam determinationem motui, sensationem in anima te excitant: idem dicendum de aliis sensibus. Quilibet species sensationis habet pro causa varie excitatu in corpore motum. —

2 — Motus qui efficit sensationem non tantum peragit in sensorii organis, in quæ agunt objecta externa, sed præterea propagat usq. ad cerebrum, ad eam videlicet corporis partem, de qua nos experientia certos reddit, quod illa principalis sit causa sensationis. Enimvero, quotiescunque soli in nobis, aut in aliis experimur, nulla esse sensationem quamvis in organa sensoria objecta externa agant; toties inferamus cerebrum male affectum, commedicatis a sensibus motibus in obtem peraste, secus vero si minime cerebrum læsum sit, præsumus enim sensationes existere. Ut est enim minime sensuum organa vitia in sensu, si tamen cerebro insit vitium, sensus animalis tollitur. Compressa, inquit Berhave, defissa, pulverata, exesa medulla cerebri, aut cerebelli, omnis actio per nervos, inde oriundos exercari vera statim abolet, licet nervi in integritate sua, & membranis intacti persistant. Etiam etiam potest benevalente cerebro modicum, aut nullum prorsus communicationem habere, cum linguæ liquæ ad sensationem spectantis partis, licet vinculo plano v.g. manus, desit ibidem aut perit omnino sensus. —

3 — Tantum nisi sentimus quantum organa sensuum attingunt objecta, aut ab illis tangentur, motus tamen, quo hæc actio sensationem in nobis excitet non prorsus notus est. — Veritas propositionis istius ex superius à nobis recensitis emanat. Cognovimus ex experientia, quod variæ mutationes motus efficientis vegetationem in animali, sint causa physica sensationis, & quod variæ determinationes, & modificationes motus proveniant ab objectis externis agentibus in sensuum organa: quamdiu igitur hæc aut attingunt objecta, aut ab illis tanguntur, tantum etiam sentimus. Nihil oculus videbit, nisi non objectum tangat illius retinam, in auris audiet, ni objectum sonet, tympanum ejus pulsaverit, & sic de aliis sensibus. Quali vero modo contactus hic in sensuum organis, efficiat in nobis sensationem luminis, coloris, soni &c. haud facile explicare possumus. Possemus rationem dicere si nosse nosceremus animæ essentiam, constructionem oculi, auris, cerebri, naturam radiorum, eorum

incidentia

incidentiam in retinam, naturam actus moventis sympatiendi. Sed cū hæc omnia in genere nobis nota sint sensationis quam in nobis experimur, nec ullo similiū effectuū elucidam explicationem minimè dare possimus. —

4 — Parum omnino refert sentire, ac percipere, nisi illa, quæ sentimus, ac percipimus, memorare & meus, ut pro usu commodo in mentem revocari possint. Hinc quantum licuerit, memoriæ causam Physicam inquiramus = cerebrum adquirit certos habitus motus, & isti sunt causa Physica memoriæ. —

Utrum sufficit dictis ea

Quoniam cerebrum est, ad quod omnes nervi per totum corpus dispersi coeunt; proinde statuendo id ipsum de cerebro, quod de organis sensoriis inde inferre licebit = habitus omnes corporis [illegible] ad illud etiā propagari, mollem fibrillas cerebrū constituentes faciles esse ad omnes motus suscipiendos. Inde patet eam facultatem quæ inest cerebro ulterius ideam objecti alicujus, nihil aliud esse, quam facilitatem se se movendi eo modo, quo nuper movebat, dum idem objectum mollibus in nervi sensuū organ. impressis

Id est causa Physica, quæ retinet, & commemorat ideas, dependet unicè à quibusdam determinationibus motuum in habitus obeuntium. Ejusmodi vero habitus aut sunt stabiles, aut dispergentes, & renovant etiam interea, dum à sensibus amplius eadem toti motus determinationes cerebro nō communicant, sensus nemo minimè possemus revocare in memoriam res à se visas, auditas &c. si in cerebrum habitum contrahi per agendi eosdem solos motus, quos exercebat interea, dum videbamus, audiebamus, tangebamus objecta. Actio enim Mechanica semper fit juxta easdem leges, sive protrudi cum expetimur sensationem præsentem alicujus, sive etiā habitum quendam species sensationis licet in constructionem cerebri perfecti non excedamus; possumus tamen judicare, quod variis ipsius partes adquirant parte adquirant habitus se se movendi per se ipsas simili modo, quo moventibus accedendo sensuum actione; qui habitus ejusmodi cerebri durent, quod quotiès cerebrum his habitibus obtemperat, totiès exhibet sibi, & renovat eas solas ideas, accedentibus sibi iisdem solis commotionibus, verbo quod ideæ, memoriæ includunt. Memoria etiam indicium est, quum ideæ, quæ olim erant ab objectis agentibus in sensus iterum educuntur, & ortum renovatis commotionibus in quibus habitum contrahit cerebrum —

5 — Omnia Phænomena memoriæ possunt explicari facile per acquisitos habitus cerebri. Et quomodo de ide? Innuimus supra memoriam dependere à quibusdam determinationibus motuum in habitus obeuntium. Hinc memoria est habitus.

Quam habitudinem sunt in ea proprietates. 1. Ingenita ni est. 2. Exercitatione acquiritur. 3. Desuetudine debilitatur debilitat, & evanescit. 4. Vis omnibus, quibus vis naturæ humanæ corroborat, auget frangit, & memoria corroborat, auget frangit, velut aëre, cibis, medicamentis, item senectute, & morbis. 5. Minus fatigata, & quo tota ætas major est, quod omnia habitus sunt propria. Si debilis, aut prompta memoria exhibet sibi res, nunc ordine

succedentes

succedentes, nunc confuse modo, fit exinde, quod cum eius ideae excitatae in cerebro, tam diversas inter se commotiones, id impossibile sit, ut ea in claritate, et cum hac semper perfectudine simul omnes resonent; quâ cum facilitate separatim omnes sunt acquisitae. Phaenomena memoriae dependent ab habitibus, quos acquisierunt partes cerebri flexibiles; et motiones has partium quomodo aliis cum aliis communicant, ~~talis ordine~~ tali in ordine sunt in iis ideae reconditae. Et quemadmodum in caeteris habitibus actus, ita se se accipiunt, ut primo positi, quasi naturâ suâ sequantur caeteri; quod in habitibus saltandi, canendi, pulsandi instrumenta musica observatur; ita in memoria excitatâ ideâ quavis, aliae quas cum illa didicimus consociari, subinde excitent, ut altera altera excipiat expeditius et distinctius, aut minus expedite, et minus distincte, pro perfectione, et excitatione habitus, majori aut minori. —

An memoria ad aequalis? — Non eadem memoriae vis inest omnibus hominibus: nam alii citò, tarde alii memoriae mandant aliquid: hi res plures, alii paucissimas retinent. Idem homo pro otatis varietate non aequè praestat memoriâ.

Hos, et similium effectuum facile est causas ex dictis investigare. Stupenda memoriae exempla legimus. De Cyro Rege narrat Plinius, cum singulos milites ad denique millenos versus auditos, eos de memoria recitare potuisse. Seneca de se ipso — Duo, inquit, millia nominum, quae eadem ordine recitata, referebam, et ab his, qui ad audiendum Praeceptorem nostrum convenerant, singulos versus à singulis dictos, cum plures essent ducentis, ab ultimo incipiens, usque ad primum recitabam. Nec etiam desunt exempla subitaneae oblivionis. Refert Plinius in Historia naturali de quodam, qui cibus in capite lapide, oblitus est literas tantum, ea praealto tecto lapsus, Matris, et affinium propinquos capit oblivionem. —

[illegible] Habitus sunt in corpore, sunt in anima, nam exercitatione actuum mentis, simul et corporis acquiruntur inde intellectus, an habitus qui animi dicuntur aut debilitentur aut evanescant omnino, praeter morbis, aut ~~otate~~ otate corpore. —

Somniorum Explicatio

Lucretii somnia explicat. Repraesentationes ideae, quae nobis somniantibus accidunt, persimiles sunt functionibus his, quae in vigilantibus nobis deprehendere licet: praeoccupato enim quopiam negotio cerebrum nostrum, solemus interea deambulare, musica instrumenta pulsare, aut aliquod diuturnum opus exercere. Sunt ejusmodi actiones habitus, qui vident.

qui vident independenter à cerebro hunc exerceri: hinc per analogiam inferamus, ac proinde somnia esse effectus actionis cerebri in sensoria, quod cerebrum tempore etiam somni, et quietis, omnium partium corporis tantùm activitatis habeat, ut possit obtemperare quibuscunque ea habilibus suis. Postquam itaq; cerebrum sic commotum est, dum erat et interea, quum experiebamur sensationes aliquas, protinus agit in sensoria, atque sic in somnio videmus, audimus, colloquimur &c. Sed ejusmodi cerebri actio in somnio repraesentat nobis res saepè numero sine ullo ordine, quin etiam sine ulla connexione: nam habitus quod repetitio somni impedit, interrumpendo magnum numerum necessarias ideas, eo ipso naturam earum ordinem tollunt, atque inde sit, quod illæ ideæ, quæ nobis somnianibus obveniunt saepenumero tales, quales habuimus.

Pro Coronide

Quicunque à nobis hoc in Paragrapho sunt explicata breviter colligimus. Observavimus hic, quod causa physica efficiens sensationem, dependeat à quibusdam determinationibus motus, causa vero physica memoriæ dependeat ab iisdem solis determinationibus motus in habitus mutatis. Utrumq; ex experientia, et analogia probando, inferimus semper in partibus internis corporis nostri quas influeri non possumus, fieri aliquid simile, quod in aliis organis sensoriis: et licet si observare non possumus Mechanismum magnum vq quod satis commoditatis, et mobilitatis habeat, ad acquirendos habitus, per quos certos peragat motus, observavimus tamen hanc illi inesse aptitudinem hanc mobilitatem, et hunc habitum, et inde conjecturam capiebamus, quod idem debeat in esse cerebro, caterisq; internis corporis nostri organizationibus. Talibus innixi principiis, etsi quamquam non habeamus adequatas ideas causarum sensationis, et memoriæ, id tamen quidquid hac in re à nobis conclusum est, petitum est ab experientia, et analogia, ideo magis veri simile est, quam hypotheses aliæ à sola tantum imaginatione suboriundæ.

Finis
Primæ Partis Logicæ
Pars 2da
De Ratiocinii Arte.
Sit Jesus

Quid sua primis nos ratiocinia doceat.

Natura præprimis sola recte dirigendo facultates nostras ratiocinia si nos docet.

jam cognoscimus eorum et incrementa omnium deas, atq; etiã omnium facultatum animq; scimus analysim optime esse adres cognoscendas Methodũ, demonstravimus §. 2. et 6. quid in nobis natura prosteti; percipiendo itaq; res, in eisq; inter venientem proportionẽ considerando, judicia de iis novis observationibus confirmando aut meliorando, quæ omnia nobis sola natura subministrat, et nos in qualibet cognitionis acquisitione idem respeximus, adeoq; verum est: quod natura præprimis sola recte dirigendo facultates nostras ratiocinari nos docet. Hinc videmus illos homines, qui à cupiditatibus obnoxiis, qui non erroribus irretiti, qui à moribus non corrupti, tametsi ipsa re liberali sint, parum res perite, si tamen Ducem et Magistram Naturã suam sequantur, recta ac vera judicia circa deprehendimus; compertũ est: id in iis socialibus hominum quæ recenter detecta, et adinventa erant — Tarlosa è Taapsio Regis insignis parasitus Jndicus cum Alexandro magno collocutus, quam Plutarchus in vita ejus describit. Hic etiam cũ ejus Regionem invadent, sic ad eum Taapsius: id quod hac inter nos mutua bella, cũ tuæ neq; meæ, nec necessaria vitæ alimenta nobis ~~erripere~~ eripere venias, nam hoc solũ homines rari et prudentes ad bellandi necessitatem inducit. Ego vero si te dilexi, me habes ad beneficia tibi prestanda: si vero tu. si mihi gravia prostiteris minime ingratũ me senties. Americani sic de Europæis naturali sanè ratiocinio pronunciare auditi: Mirũ adeo ipsum ipsis erat eos Europæos plus ornamenti auri, argenti, quæ vitrũ, crystallum cũ asperarent hæc magis candidiora esse ac lucida. Mendicantes illi aliquid auri pronunciant: caca Europæos Deus: hunc propter, suas illi deserunt Regiones, nos persequi, et nostris à sedibus nos depellere hinc illi adveniunt; propter ea sese invicem trucidant, continuo bella gerentes, et sibi invicem mutua damna inferentes. —

§. 7 dus

Quid nobis cũ fit cũ natura ducem sequi decrevimus

Quamprimũ decrevimus Naturã ducem sequi, protinus ratiocinia formamus juxta malos habitus acquisitos, unde in innumeros errores præcipites labimur.

Quid depravat ratiocinia ac judicia nostra.

— Si ea semper observare possemus, quæ sana nos docet natura sciremus profecto bene ratiocinari: nam Methodum Analytica, quã nobis invicto Naturæ magistrante ad res cognoscendas adhibendo, deveniremus tandem ad cognitionem cujusq; rei, veram neglecta dicta Methodo, ac debita rerum cognitione posthabita, via Solitis imaginationis easdem nobis effingere volumus, atq; sic labimur in innumeros errores, inde in præjudicia, quibus similes præoccupati, fallibiles ratiocinari consuevimus. Sed quoniam via aliqua intrandi, utile est de ipsis, quæ in itinere vitanda periculis admoneri, operæ pretium est ea, quæ ratiocinia depravant hic primus observare, et procul à nobis abjicere. Depravant vero multi, ac varii errores, qui ad capita sequentia referri possunt: sunt celebriores 1. Authoritas. 2. Animi affectus. 3. Superbia. 4. Segnavia. 5. Rerum debitus ideas sine quæ breviter videamus, quantũ veritatis ratiociniis formalis obtineat.

2— Quid de authoritate

Qui se se authoritati confidentes submittunt vix in pluribus errorem devitabunt. plerumq; enim discere volentibus obest authoritas his eos quibus indum credimus ab infantia, tum eos qui nos docere curant ac profitent. Praejudicium authoritatis efficit ut judicium nostrum adhibere desinamus, et illud habeamus ratum, quod ab iis, quos probamus quaestionem judicet. Inquiem ergo authoritatis, quod puerilis ignorantiq; necessitas nobis imposuit, exuendum est. Caeterum omni prorsus valedicendum authoritati; nam temeritas foret omnibus velle resistere hominum sententiis. Quin etiam sunt casus quidam ubi consensus, et authoritas hominum argumenta sunt veritatis in relatione facta, ut mox demonstrabimus. Hominum itaq; testimonio fidem unam in illis, ubi manifeste claret, à nullis erroris fontibus vulgatas opiniones exoriri, obsit vero magis ut Ecclesiq authoritate, se quisquam liberare cogitet in suam libidinum praecipitatq imperium. —

3— Quando vero

Authoritati seu testimonio hominum quando, et quomodo prudenter credendum? Cum singuli homines omnibus locis, et temporibus praesentes esse nequeant, et cum aliunde unusquisq; societati natq varia tenebat implere munia, et alicui Religioni narrat, addictq, vitam transire nequit, et ab aetate praeterita quidquam ad praesens ovum transferre, nisi confideret testimonio hominum, sed tamen confideret omnino prudenter, nemini enim dubium est, quin sint inter homines plurimi, qui caeteris illudere possint, et velint, dum caeteros sive cupiditate, sive ambitione, aut alio motivo ducti perverso in suam opinionem trahere molliunt; proinde sequentes conditiones, in credendo testimonio hominum sunt observandae. 1. ut id quod narratur sit possibile. 2. Testes nec decepti, nec decipere volentes. 3. Plures quamquam in rempsa vigorose quaerendi sunt, sed saepius tales nos admoneri à viro probo mentis non levis, de aliquo periculo imminente. 4. Facti si grave sit, habeat connexionem cum aliis insignibus, et notoriis monumentis consignati. 5. Valeant ii ipsi quos pluris interest negare, aut utiliter contradicant. 6. Facti si olim peracti sit, fit a saeculo monumentis integra tegrum, ac minime interpolatum, si usq; ad nos via traditionis perducta fuerit. Quidam, cujus narratio his bestiq conditionibus omnem fidem meretur. —

4— An affectus praedominantes opinionibus hominum nocent?

Videamus ad alios errorum fontes. Mirum quantum hominum opinionibus affectus animi praedominentes, consilio, minus quam loco quodam in declinationem impetu ducimur, neq; qualem ratio imperet, sed qualem praeconcepti affectus jusserint, doctrinam amplectimur. vg magistri gerendi norma in deliberationem mittit, timidis levia placent, iracundis violenta. Seligendum ergo est inter sententias, eo ventum arbitrium, quo rapit affectus. Vix reperiantur homines adeo aequi amatores, ut ejus non displiceant inimicorum placita, vix arrideant dogmata amicorum: usq; adeo verum est ponere nos inter judicandum affectibus pulsos, quam veritati. Ea de causa Plebs ac Magistratus adscriptum dederis veritatem. Vita enim studio partium civilis, Patricius opinionibus obsequens homines, ut ad speciem credenda nati videantur, eo ipso quod tali subsidere

vita assueti

vitam auspicati sunt, talemq; videnti indueſſe ſententiam ſtatim ab hujuſ-
illiq; ſocietatis pallium queſtare humeris maluerint. Ratel ea his homines ita ab
effectibq deliedi, ut plura multo judicent odio, aut amore, aut iracundia, aut dolore,
aut letitia, aut ſpe, aut timore, aut cupiditate, aut alio mentis affectu, quâ veritate—

5— Quomodo errores affectuum deponendi? ——— Quis vera, et utilem veritatis
indagationi navare cupit operam, in proprias debet inclinationes inquirere, et
precavere ne quod judicio moliva sunt. Argumentis moveri debemus in inqui-
ſitione veri non affectu, et amoribq: ſit amicus Plato, ſed magis amica veritas. Optu-
me hanc in rem Horatius ——

Animum rege qui nisi paret,
Imperat, hunc frenis, hunc tu compesce catena.

Et Ovidius ——— Principiis obsta nam sero medicina paratur
Cum mala per longas, invaluere moras—

C.— Qui ſuperbia laborat, in amore veritatis, ſed gloriæ ducit, et ideo in veritatis
an etia ſuperbi inventione, imo et ſtrenuitate, vanq, quâ audeſſat gloriolq, motivo cupiſſime
defraudat. Illi quoq; iſta libido tenet ex omnibq ſcientiis aliquid tantùm exter-
pere molliunt, ut ignaris ſe ſcire plurima perſvadeant, ſuisq; ipſis fau-
ant, ne aliquando etiâ doctrinâ fama comparent: illi ea quæ a multis in-
telligi gemunt faſtidioſe aſpernat, ſtudiis tantùm obſcuriori, et difficiliori im-
incumbunt, ſed cenatu irrito. Docet enim experientia in affectatione ob-
ſtruſionis ſcientiæ doctrinam, gloriam acquiri poſſe, verùm pudoris juſtis
inſiſtendo hominum doctoris, qui præceperunt beatiores. Ratellus etiam
quisq; eſſe debet ad errores emendandos. Nullè ſuperbiæ eſſet, qui
nollet in ignorantia torpere, quâ ab aliis quidquam addiscere. Aliud
quoq; porrò detrahit ſuperbia malis gravioribus, judicio nempe præci-
pitatione: ſuperbi enim via aliquid de ſe ignorari aulumat, et trahit
vitat magis, quâ ne appareat ederis nescire: idcq; ſi interrogati, ma-
nulli tapere tamen non cupiata effutire, quâ cunctatione ad exa-
men neceſſariâ adhibere.

4— Ad ii quæ ait errorū Parens ſit ſecunda, et quâ maximè ignavia.
Ignavia. Longius eſſet enumerare, quot opinionū perverſarū cauſa deprehendatur ignavia
viri, inde enim habent novellæ opiniones, ut ſine diſcuſſione veritas
recipiant, præjudicia vetera ut conſervent, partis ſcientiæ ut de-
pereant, et obſolescerent. Nullus ergo ē qui omni opere tenetur allaborare,
et naturalem expellat, et dotnet ignaviā, quæ ſi ullum in ſcientiis, ne
etiā omnium vitiorū fons ē. ———

8 — Denique ydeas perturbatis maximus e obex inquirenti veritatis. Ordinis
Ydeas perturbatis
quippe inter ideas defectu, protinus enascuntur ideæ illæ, quas in cluctis dies scientiæ
via effugere possumus: animi vero quidem attentione quoso, diutrag meditatione obli-
nes, nisi in suo ordini redeant ideæ, ac consequenter claritati. —

9 — Sunt permultæ aliæ errorum causæ, quas hic non comprehendimus, sed has præcipuas
Quæ aliæ errorum causæ et ad quas classes revocantur
docti, facile alias animadvertere, et exitare poterimus. Causæ præcipuæ erro-
rum ad tres possunt redigi classes: nam alii in via animo sunt, alii in corpore, alii
extra nos. In animo potissimum sunt. 1. Brevitas, et imbecillitas mentis. 2. Defectus
voluntatis, et attentionis. 3. Affectus dominantes et mores. In corpore præcipue
sunt 1. Ejus pondus quodlam, et peculiaris naturalis. 2. Ejus temperies; à qua
animus plerumque pendet. 3. Imaginatio seu alias Phantasia. 4. Sensus. Extra nos
primordia sunt. 1. Parentes et omnes educatores nostri. 2. Magistri et Libri. 3.
Populus &c. Quibus errorum causis non nisi maximè omnes obnoxii. Nam quod ab
infantia discimus, discimus aut solâ sensatione, aut imaginatione, aut aucto-
ritate Parentum, Magistrorum, Populis Discimus ut plurimum, quod ad honestum vel
turpe, fas, vel nefas, justum, vel injustum pertinent. Hæc primum in nobis fuerunt,
quæ convenientis rationis usum haberemus. Ea postquam adoleverimus Sapientum
præceptis ad in cum de rationis sunt revocanda, ne ii sint falsa, per totam
vitam nos turbent, omnesque cogitationes, et actiones nostras atro calore
inficiant. Sed ea quæ hic evaderemus, ultro libenterque facere, vix quisquam
mortalium audet, ideoque ob amorem sui quisque cupiditatum, ob dominatum auctori-
tatem populi. Ita dicta perpetuantur, de quibus cordati etiam viri potius conquerun-
quam illa emendant. —

10 — Abusus Vocabulorum in sermonem multorum causa errorum. Vocabula sunt signa
Quem vocabulorum abusus præsit ad errorum causas
ideas nostras, ideæ vero sunt signa rerum. Cogitationes nostras, et animi sensa manifesta-
mus, et explicamus exterioribus, et corporeis signis vocalibus, scilicet vocibus, varieq
characteribus, et imaginibus. Vocabulorum usus, qui modo frequentissimus, et pene com
munis est, nostra hic mens attentionem. Nam vocabula, quæ cogitationum nostrarum fideles
esse debent interpretes, fiunt quam primum inania, et decipientia. 1. Ex primitiva ma
la puerili institutione. 2. Ex parte personæ quæ loquitur. 3. Ex Personæ pro quam
alloquimur. 4. Ex parte rei de qua loquimur. —

Et hæc unde oriuntur
Quantum ad 1m. Omnes qui nascuntur homines primus vocabula linguæ alicujus discunt,
et his vocabulis frequenter notiones infantiles informes, et præjudiciales confusas,
plerumque etiam nullas affingunt. Quas adolescant eadem verba cum iisdem notio-
nibus usurpant, puerilibus per tota vita hallucinant, ineptiunt. Hæc proinde
vocabula, quæ pueri didicimus, horum vocabulorum potestas ad ulteriorem examen, et
penitiorem intelligentiam revocanda. —

Quantu ad 2m Vicij ita suas cogitationes, animiq sui sensa explicat, ut neq
ea ignavia, neq ea negligentia, & malitia, neq etiam ea necessitate adhibeant vo-
ces, aut sensu vacuent vacuas, aut obscuras, aut aequivocas, aut communes. Verbq
e calido Hominu consvelutu, barbara, & intellectu vacua conficiendi Homina, ad
secta sibi faciendam, aut ignorantiam sua, & errores contegendos. Sic Peripatetici
veteres hominibq sensu vacuis naturales effectq explicabant per Sympathias,
Antipathias, Antiparistases, appetibq innatos, occultas claritates et alia bene multa.
Sic veteres Sophistq omnem mentes industriam in eo collocabant, ut hominibq ob
scuris, & aequivocis panderent insidias, et fallaciis deciperent. Sic propter infeli-
cia et rei, et ideae copiam impossibile est, singulis rebq, ideisq suis nomina dare;
hinc factu e ut eodem vocabulo, cu notione multiplici utamur. Quum ita q
aliis in scientiis vocabula arctissimo nexu cum reis colligata proferang, et
si quq nova, aut ambigua fuerint definiamus; ne inde acerrima altercatio
nes, ut olim apud nr nullos Philosophos de solo nomine fiant, nq sepe sepius
omnis disputatio evanesceret, si accurata nominis definitio fieret; naturu-
lem significationem vocu pro omni possibile amplectamur est necesse. —
Quantu ad 3m Obscuritas vocabulo ex parte rei de qua loquimur fit, si illa
v voces in nostra lingua usitatas probe ni calleat, v si dictu quaestionis ni intelli-
gat, v si prima rudimenta scientia, formaq loquendi usitatas ignoret.
Quantu ad 4m Obscuritas oritur ex parte rei de qua loquimur, si res ejusmodi sit,
ut ipsius ni possimus habere ideam claram, & distinctam, ut fit in iis rebq, quae aut
a capitu ingenii nostri superant, aut quae proprietates mentis cognitu sunt, aut
quae subtili subtila, fraudulenter & ab aliisquibq nobis proponant. Exquirunt enim
permulti delectu, et ornatu sermonis, ut ubi ratione ni possunt, ibi arte audien-
tes, aut legentes alliciant. Scimq eos, qui perverse quaestiones dogmata hominum
animis imbibere cupiunt, bilationem frigoris, et fetoris ornare colore, ut nempe
suavitate verbor abteptq lector, latentes errores minus advertat, quamobrem
cu tot erroribq obnoxii simq, mirum ni e, quod secta radicicia nostra ni proferang,
ad quos vitandos errores, hic propositu medio, veu remedia e tribus exequamur,
& ea sequentia monita ac praecepta ad recta nostra radicicia formanda
diligenter adhibeamus

S 3us

De Natura sermonis, Usu, et Fine.

Ea omnibq animantibq solus homo multiplici, variaq sermone praeditq e, quo res singu-
las notare, distinguere, cognoscere, cogitationes suas manifestare possit; idq unice
mone, stare societas humana haud potest. Recte enim Cicero — Societatis hominu e
Vinculu ratio, et oratio, quae dicendo, docendo, communicando concilias inter se homines.
Proinde enitendu e ut sermo humanq ubiq intelligibilis fiat, nitidaq, vera, ac
sincera

Quis e natura sermonis humani.

sincere, mentis nostræ cogitationes explicat, et exhibeat: necesse è itaq; id in hune finem omnis generis linguæ sequentes habeant dotes, et signa. 1. debent esse naturales. 2. Uniformes. 3. externa, quales sunt nutus, et voces. Quantu ad 1m nec ve, vitaq; ejus, nec aliod hominem tueri possent, sibiq; in vicem ferre opem, nisi essent signa quædam, quibus suam voluntatem, ac desiderium manifestarent: signa itaq; hæc ut verius, ac facilius inter homines intelligant, debent esse naturalia, ac veluti innata: nam si essent arbitraria minimè intelligerent homines illos significationem. Quod si interdum arbitraria rebq; dent nomina ediderint tamen præter alia signa, quibuscu hæc arbitraria, aliquà omnino similitudine, relationem à habent; difficile enim esset hominibq; persuadere, ut quædam signa hoc, et n aliud indicent, prima itaq; signa veluti innata esse debuerant. Quantu ad 2m prædicta signa debent esse uniformia; nã si essent differentiæ inter hunc, et alium hominem circa unitos rei designationem, et definitionem, minime se se intelligere valerent, eoq; ac duo alienigenæ diversas linguas sibi invicem ignotas n se intelligunt, quodadmodu uniformiã in utraq; lingua signũ adhibuerint, proinde patet primitiva signa et latisse intelligibilia, ac proinde apud omnes uniformia fuisse. Ac demũ signa ista n essent intelligibilia, si externa n essent, nobis namq; nobis, nullam rem esse extra nos possit dum, quæ aliud in nobis producat sensationem, quã per sensus.

Duas regulas humanæ dotes habere debet.

In ista signa manifestativa cogitationũ observandæ et hæc qualitatis sit.

Quid hic de signis manifestantibq; cogitationem dicimus, hoc quoq; fit in se, tum in aliis debuisset observare, observando attendere per qualia signa externa, quibus id ejus sensa sit manifestavit, atq; sic per Analogiam, aliorũ etiã sensationes, et cogitationes se similia signa intelligere. Porro signa hæc externa duo sunt nutus videlicet seu gestus, et voces: nam aut aliorũ communiter audimus voces, in aliis denq; id in oratoribq; Comœdiis actoribq; de gestibus, et voces simul observamus. Nã illi boni tantũ ex expressione in vocibq; quantũ ideas in mente habitas manifestatio exigit animadvertunt, sed etiã conciones quasdã gestibq; ad vividiorem expressionem adhibent, ut ea quæ intendunt facilius persuadeant, ac majorem per aures et oculos attentionem excitent.—

§. 4.

De variis Gradibus Certitudinis, Conjecturæ et Analogiæ

Dari etiam duas certitudines

Triplex certitudo haberi potest in cognitione rei. Aut enim certitudo aliqua repræsentatæ in duobq; objectis inter se n differentibq; præterquã modo suæ expressionis, sic ex superficies tribus lineis comprehensa, semper apud quemlibet idem è ac trianguli: certitudo hujus veritatis fundat in identitate expressionis, dicit; potest certitudo rationis; si vero in Cognitione rei alicujus attendere debeam ad quodlibet ejus objectum, n deprehendendo inter ea identitatem, certitudo hæc diversa erit a dicta prima certitudine, prosteretq; certitudo ex experientia. Ad extremu si ea quæ fiant intra me, n aliter cognosco nisi per solam sensationem, ejusmodi etiã cognitio dici ejusq; potest certitudo.—

§. 5us

Quid Phænomena

Phænomena, Observationes, et experimenta differunt inter se.

Vox græca Phænomen designat proprie effectus naturales, qui fiunt ut primi causæ naturales juxta leges naturæ agent. Objectum e Physices hæc Phænomena cognoscere, et has leges; diem igit Physicus seriam diligentiam adhibet ut phænomena cum omnibus suis proprietatibus, ac circumstantiis diligenter observent, ejusmodi agendi rationes discat. Observatio. Sed ad peragendas observationes, et intelligenda phænomena, non sufficit illa solummodo animo perpendere, oportet insuper modis omnibus adhibilis, eorum abstrusa, et obnubilata naturam evolvere, et enucleare, clara, nitidaq exhibere, ut itaq ad id efficiendum media certa Physicus adhibeat, agit per Experientiam.

§. 6us

Conjecturæ et hypotheses pandunt nobis sæpenumero viam ad ignotar. rer. inventionem, similiterq Analogia subsidio est in cognitione, quæ habet varios gradus. ——

Haud evenit ut cui alicujus rei statim sufficiens cognitio habeat, in omnibus scientiis, ac artibus, non aliter ad veritatem perveniri est, nisi prius pro meditatione facta, idoneisq mediis adhibitis. Nam ex eo quod novimus, conjecturæ capimus, de iisq ignoramus. Conjecturæ vero ejusmodi fundant communiter in circumstantiis, quæ Physicus aliqua verisimilitudinem habent, quam solam veritatem. Ea nihilominus nobis sæpenumero viæ pandunt ad ignotar. rer. inventionem, demonstrando, ad quid nos oporteat attendere, ut veritatem investigemus. Hypotheses ibi sunt, ubi statuimus rem aliquam, ita se habere propterea quod ignoremus cur aliter se habeat, non ita, ut de ea judicamus. Analogia inquirendæ veritatis intermedius modus e inter certitudinem, et conjecturam; analogia aliquando aut sola verisimilitudine nititur, aut proportione ad unum finem, aut denica proportione causæ ad effectu, aut ~~effectus~~ effectus ad causam. Ea eo unice vi gaudet habilabilis, ut inferat alios Planetas habitabiles, ejusmodi assertio non adeo ponderis est, nam hæc analogia fundat solummodo in verisimilitudine; Sed ut consideremus Planetas habere motum suum, annuum, et diurnum, ac proinde partem unam sui versus solem conversam, ab eodemq collustratam, ut inepta id consideremus, exindeq inferam, ut hic hæc media omnia in planetis observata prodesse, ac in quem finem contextæ serie peragerent, ut non ad considerationem aliquam ibidem habitatoris, talis Analogia, ut potest dicta in proportione medii ad finem, præstare priori, majoris ponderis, ac momenti esse. Postremo Analogia ab effectu ad causam, aut a causa, ad effectum petita, maximi ponderis, de momenti est, et si ex omnibus circumstantiis quidquam certitudinis deprimit, Analogia ejusmodi documenti certissimi sim habeat. ——

§ Vnus.

De Methodo.

Vt res et melius percipiant, et clarius aliis explicent, pro eo est Methodus duplex scilicet Analytica, et Synthetica. ~~Analytica~~ Analytica, qua etiã resolutionis dicit, est ea, quâ mens Objectum expendendum in suas partes dividit, quas minutatim excutit. Synthetica est ea, quâ mens Objectum suis divisum partibus integrat, quas successivè adjungit, ideo Methodus compositionis appellat. Illa à complexis ad simplicia, à ~~Conclusionibus~~ Conclusionibus ad principia, à postremis ad prima, quodam veluti gressu conscendit; hac à simplicibus ad complexa, à principiis ad consectaria, à primis ad inferiora devolvit. Utraq; tum ad inquisitionem latentis veritatis, tum ad aptam explicationem utilis, ~~alq~~ aptq idonea est. De Analysi ejimus supra, hic de recto tantum illius usu, simul et alterius Methodi Synthetikæ, quasdam cautelas proponemus. —

Atq; quantũ ad Methodum Synthetica, illa magis accommodata videt, ad illas quæ jam adinventæ sunt veritates, exponendas, eas nempe nativa serie, variosq; à prima origine progressus, quos persequit, primas, et ideo perfectius expendit. Et hanc ob causam solet usurpare Synthesis, quoties aliquid coteris explicare meditamur, quibusdam illis documenta instillare volumus. Duæ regulæ Synthesees accuratam quidem desideraverit, Geometras adeat, et consideret, utpotis eidem in scientiis, quæ indisciplinis Mathematicis observat. —

In utraq; Methodo hæc serio observari debent. 1. Nulli rei assensus præbeat, nisi perspecta; idaq; cum ad examen alicujus deducimus, rationis momenta requirenda sunt, quibus aliqua insit certa judicandi, et assentiendi nota. Non minus autem hæc probatissimæ regulæ adversant, qui in omnibus assensum cohibent, quã ii, qui res non satis perspectas rum Patrocinium suscipiunt. Cavendum ne in admittendis opinionibus simus faciliores, ac etiam ne tardos nimium, indociles q; nos exhibeamus. 2. Inquisitio veritatis semper fiat à minus difficilibus, ut inde sensim ad magis ardua progrediamur. Ita omnia, celeriterq; comprehendere possumus; quemadmodum vires corporeæ, frequenti exercitio, eoq; temperato in facilibus augescant, et ad difficiliora pares fiant; eadem prorsus ratione cum in minoribus, ac obviis versatq; animus, eos contemplatione veluti amplificat, promptior fit ad obstrusiora percipienda. Hanc si plurimi novissent, et observassent Regulam, difficiliora facilibus penetrassent. —

§ Duus

De Ratiocinii Natura, et generibus

Omnis ~~cognitio~~ cognitio Nostra, aut simplici intuitione acquirit aut ratiocinatione. Per simplicem intuitionem, cum res, aut veritates suapte natura sunt evidentes, ut sunt ea quæ

formata

(numer. 2. vicis.)

mata - totum de majus sua parte. — 2. Hab.

2— Ratiocinatione, dem ejusmodi est aut judicium, aut idea, aut conversus id percipi, aut intelligi nequeant, nisi intellecta ratiocinatione, idea nempe tali combinatione ac serie facta, id per eamdem id quod prius intuitive percipere luculenter vi poteramus, ope dicti medii intelligamus. Si vq proposuero: Summos Imperantes esse necessarios: Propositio haec in protinus quemq convincit, sed si ratiocinatione id probavero, quod etiam Nos jam supra egimus, vera Propositio nostra omnibus erit.

2da — Ratiocinandi modos seu Formas a veteribq usurpatas habemus sequentes, scilicet: Inductionem, Soritem, Dilemma, Syllogismum, Enthimema, Epichirema et Exemplum.

Inductio est argumentatio in qua ex multis singularibus enumeratis aliquid universale erutt, ut si dicam corpora gravitant Cracoviæ, Varsaviæ, Parisiis, Romæ &c: adeoq ubiq gravitant: aut: aurum, argentum, ferrum, plumbum, igne liquescit, ergo omne metallum igne liquescit. —

Sic etiam Persii Carmen — Velle suum cuiq, est nec voto vivitur ieno.

Sic ex singularibus deducitur:

Meribus hic Italis mutat sub sole recenti
Rugosum piper, et pallentis grana lumini
Hic satur irriguo mavult surgescere somno
Hic campus indulget, hunc talia decoquit ille.

Vel: Infans, puer, Adolescens, Vir, Senex, suis subjecti sunt Vitiis. Ergo nulla hominum atas a Vitiis exempta est. —

Ut valida sit haec argumentatio debet fieri, et adaequata partium enumeratio. Hinc perpenam argumentabor; qui in hunc modum concluderet: Poloni sunt Albi, Germani albi, Itali albi, Angli albi; — Ergo omnes homines sunt albi. —

Sorites est Argumentatio, quae veluti gradibus sensim procedit, et ita pluribq constat Propositionibq, ut omnes secum connectant, et prima cum postrema jungat. Sit Propositio: Avari sunt miseri, quae sic probatur

Avarus multa desiderat
Qui multa desiderat, multis eget
Qui multis eget est miser
Ergo avarus est miser. —

In Sorite vitanda est Verbor Equivocatio. Hinc inepta e sequens argumentatio. —

Qui ebrius est bene dormit
Qui bene dormit non cogitat malum
Qui non cogitat malum non peccat.
Qui non peccat salvus erit
Ergo ebrius salvus erit

exigua pisanae hyemis (illegible)

Dilemma est argumentatio conclusa utrinque feriens, in qua quidquid admittat adversarius in ipsius incommodum cedit. Talis est dilemma elegans S. Augustini: Vel fides Catholica est propagata miraculis v sine miraculis; si primum: vera est fides Catholica ad quæ confirmata miraculis; si secundum: hoc ipsum fuit maximum miraculum.

Simile est argumentum Tertulliani in Apologia pro Christianis adversus Trajani præceptum decretum. Vel nocentes sunt Christiani, v innocentes; si nocentes, cur inquiris prohibes? Si innocentes, cur delatis panam irrogas? Vel illud contra Sceptico. De omnibus dubitandum esse v verum, v falsum; si verum: ergo habes judicium per quod verum à falso discernas; si falsum: ergo habes judicium, per quod falsum à vero discernas.

In dilemmate disjunctio debet esse completa; si enim membra omnia simul falsa esse possent, adversarius negando antecedens, vim argumenti eluderet. 2do Quod infert, ex uno membro legitimè profluat, secus adversarius negando consequentiam elabetur. 3tio. Non est reciproca, quod tunc contingit, quando adversarius eadem enunciatione disjunctiva uti, atq; ex ipsius membris aliquid contra argumentantem inferre potest. Exemplum ad 1. Mortem non esse timendam ex eo, quod animus v cum corpore pereat, v post mortem æternum beatus sit. Hic disjunctio non est completa; potest enim animus post mortem esse perpetuo infelix, ac miser. Exemplum ad 2. v anima perit cum corpore, v post mortem est superstes: si perit mors non est timenda, cui nihil ultra est amplius; si manet superstes, mors iterum timenda non est, cum sit beata futura. Utraq; hæc illatio negari potest, neque enim in falsa hypothesi, quod anima pereat cum corpore, neq; ex eo quod maneat superstes, sequitur mortem non esse timendam, cum in primo casu possint gravissimi dolores ipsum interitu comitari, in altero æterna miseria mortem subsequi. Exemplum ad 3. v bene, v male, administrabis munus susceptum; si bene offendes homines; si male, Deum. Quod invertì potest hac ratione: v bene, v male, administrabis munus susceptum; si bene placebis Deo; si male hominibus. Ejusmodi est quoq; illud perversè allegatum Pythagoræ contra Evathlum in jus vocatum: Vel pro me pronunciabunt judices, v pro te: si pro me, mercedem solves ex sententia judicum; si pro te eamdè solves ex pacto. Quod ingeniosè Evathlus retorsit: v pro me pronunciabunt judices; vel pro te; si pro me nihil solvam ex sententia judicum; si pro te, nihil solvam ex pacto.

Syllogismus est argumentatio, qua tria judicia, totidem propositionibus enunciata, ita inter se connexa sunt, ut: Omne ens simplex, est incorruptibile; sed anima humana est ens simplex. Ergo anima humana est incorruptibilis. Et hujusmodi Syllogismus est simplex. Compositus autem quando una ejus propositio est composita ut: Si mundus Providentia regitur, Deus est; atqui mundus Providentia regitur. Ergo Deus est.

Propositiones Syllogismum constituentes communiter tres esse dicunt. Ea in qua terminus major conjungitur cum termino medio Major vel propositio sine addito addito: ea in qua terminus

qua terminus Minor, cum termino medio conjungit Minor v assumptio: utraq; simul premissa: ea demum in qua duo termini extremi inter se copulant consequens, conclusio vel complexio dici solet. vg Omnis virtus est laudabilis. in Major. Atqui modestia e virtus in Minor Ergo modestia est laudabilis en consequentia.

~~Epicherema est Syllogismus cujus v alterutra, v utraq; premissa sua statim ratio~~
Enthymema est Syllogismus, cujus duæ tantùm propositiones proferuntur tertia subaudita vg Anima humana e ens simplex. Ergo est incorruptibilis. Prior Antecedens, altera consequens audit. Seu Enthymema est Syllogismus truncatus, qui ad plenum reduci potest. ——

Epicherema est Syllogismus cujus vel alterutra, v utraq; premissæ sua statim ratio adjungit, quo adversarius uno velut impetu constringatur: Omne ens simplex, est incorruptibile; non enim habet partes in quas resolvi possit: sed anima humana est ens simplex, nam impossibile e ut ens compositum cogitet. Ergo anima humana est incorruptibilis. Vel illud Orationis Tullianæ pro Milone. Licet ~~enim~~ insidiatorem occidere: hoc enim lex Naturæ, jus Gentium, exempla mille comprobant; Sed Clodius insidiabatur Miloni: ut circumstantiis, apparatuq; Viros demonstrat. Ergo licitum fuit Milonis Clodium occidere. ——

Exemplum est argumentatio, qua ex parte partem colligis, habetq; vim similitudinis, sive in re sive in facto aliquo versetur. eg dum Equum assidue exerces, facis ad frenum, et ad ~~Hippodromum~~ rhedam paratiorem. Ergo si animum assidua contemplatione exerceas, facies ad contemplandum magis idoneum, et expeditum. ——

Data sunt argumentationis species, quæ si examinata fuerit, deprehendemus illas Methodum Analyticam seu resolutionis, et Syntheticam, seu compositionis, quas nos ceteris jure præponemus. Nec ideo formis Syllogisticis immoramur: nã ut ei dolo ~~Dolo~~ loquamur: non forma syllogistica, vera ratiocinia nos docent, sed cognitio convenientiæ vel disconvenientiæ idearum, debitaq; eas in ordinem reductio sine his repetitionibus tædiosis, importunis, ac difficilibus. Dicas vericola; ventum esse frigidum, nives condensari, pluvias imminere, protinus, ac facile cognoscit periculosum esse tali tempore extra domum in levi tegumento præsertim cessante vi febris permanere, minime res ejusmodi connectendo vinculo quidam artificioso, et in volvendo longo numero variorum Syllogismorum. Via itaq; analytica progrediendo ab una re ad aliã, clarius, et clarius ubre Syllogismorum ope, res proprietates, connexionem, ac ordinem percipiemus. ——

Additamentum.

Polly syllogismus sive argumentatio polly syllogistica est, cũ plures Syllogismi inter se connectuntur, ac veluti concatenantur. Fit vel duplici modo 1. Ut Conclusio præcedentis fiat præmissa

fiat præmissa sequentis sic vg Omne quod cogitat est Spiritus; Sed anima humana cogitat. Ergo anima humana est Spiritus. Omnis Spiritus ē ens simplex; Sed anima humana est Spiritus. Ergo Anima humana est ens simplex. Omne ens simplex est incorruptibile; Sed Anima humana est ens simplex. Ergo anima humana est incorruptibilis. 2. Ut una præmissa præcedentis, fiat Conclusio Syllogismi sequentis; ut inverlas dicendo: ens simplex est incorruptibile; Sed anima humana est ens simplex. Ergo Anima humana est incorruptibilis. Omnis Spiritus est ens simplex; Sed anima humana ē Spiritus. Ergo anima humana est ens simplex. Omne quod cogitat est Spiritus; Sed anima humana cogitat. Ergo Anima humana est Spiritus. ——

Argumentatio qua vitio laborat, atq; adeo forma sua deficit Paralogismus vel sophisma audit; sic sophista evadis, cum argumentaris: Quod non perdidisti habes; sed non perdidisti centum amos. Ergo habes centum amos. ——

§ 1mus

De Arte Criticâ.

Quanquam in pertractatione totius Logicæ, quædam Fundamenta Criticæ proposuerimus, quæ fideliter observare tenemur; ut facilius tamen ac utilius cæteras scientias notitiam consequamur, ea quæ Critici scire omnino, ac observare oportet, hoc loco apponimus. ——

1— Critici quid debent esse dotes? quei modi recognoscendi Auctorem scripta vera, ac genuina, à falsis, ac spuriis? Lectio Librorum cum debita attentione, ac omni matura judicio; sive ut brevius dicam, cum ex secundum artem criticam, tum Auctores, tum lectores cautos efficit, et perfectiores. Lectio vero varii multiplicisq; generis typis, varias et singulares cautelas requirit, ut recognoscant quid valeant? Hæc dotes præsipuæ critici requirendæ esse debent. 1. Prudentia per quam recognoscat quid ad crisim revocare, quid permittere debeat. 2. Peritia accurata rei à se crisi subjectæ, secus falsa crisis fidem non meretur, idemq; præstabit ut imperfectus criticus reputet partem rei peritus, qui commodo, aut alieno ambitione ductus judicio suo omnia subjicere, decidere, ac concludere nitet vellet, interim ipse inculcus, patiensq; aut nihil literatus existat. 3. Criticus omni prorsus præjudicio careat, atq; in sua crisi sese conformare tempori, personæ, loco, moribus, aliisq; circumstantiis studeat. 4. Criticum justitia maximè commendat. Cum examinat alios scripta, aut dicta, idem præstet, quod præstare sui ipsius respectu; ea non aperat, quæ sufficienti ratione probari nequeunt. Errores, si quos deprehendent, ea qua decet humanitate indigetat, minime errantes verbis distractoris, illusoriis, ac contumeliosis persequendo, aut nomina personas charactereq; ea in apertum producendo de. Si secundæ Regulas Legat Criticus, sana profecto, ac laudabilis crisis ipsius erit. Si secus, erroribus ipse solus fiet obnoxius, criticaq; ipsius degenerabit in commodæ alterius, et sui. ——

Vera Auctoris opera à suspectis, ut plurima ex sequentibus indiciis recognoscemus. 1. Si liber eos contineat errores, quos Auctor non habuerat, Auctori adscribi non possunt. 2. Si scripti

Si liber stylo

id Liber stylo, qui vivente Authore in vigued. 3. Si Author aut in habuerit, aut contrarius fuerit tali sententiæ, qualem inter ipsius opera legimus 4. Si nihil de Authore eodem ipsius meminerint, nec etiam cæteri post eos Scriptores; libri quibus dicti absunt characteres suspecti ac spurii habeantur. —

Appendix ad tom. Partis 3tiæ

Explicatio Vocab. Adventitiæ Ideæ quas ope sensuum acquirimus uti Idea colorum, saporis, calbris, frigoris. &c.

Factitiæ ea sunt, quas sibi mens dependenter ab Ideis adventitiis efformat, ut vg idea montis aurei

Idea clara est, quæ notas exhibet ad Objectum quoties illud denuo reoccurrit agnoscendum, et ab aliis discernendum sufficientes. —

Obscura ea contra, si notæ quas affert objecto, ab omnibus aliis dignoscendo in sufficiant vg uti licet claram ideam habes cui istud herbæ genus bulis objectis facillime dignoscas, ut betonicæ ideo iis obscura es, quibus si ipsa istius herbæ notæ cognitæ sunt sed eam ab omnibus aliis probe discernere possis

Idea distincta est ea, si ea claritate repræsentet objectum, ut ipsas objecti notas à se invicem discernere, ac percensere possis. —

Confusa si notas inæquales à se nequeat distinguere. —

Completa si omnium objecti notas ad sui notio clara. —

Adæquata ubi omnium objecti notas habet idea in tantum clara, sed etiam et distincta Inadæquata è.

Idea virida quæ animum vehementius afficit.

Debilis è contra: Si idea rari cujusdam animalis, v. spectaculi magnifici viridæ esse solet

Idea abstracta et Concreta. Abstracta id quod alteri reapse conjunctum est ab eo repræsentat cui est conjunctum: ut notio albedinis. — Concreta vero illa, quæ conjuncta est, conjunctum exhibet ut idea parietis.

Omnis itaque idea erit vera, si conformis sit suo Objecto.

Finis

Die 26. Martii Anno 1814.

Quæstiones

Ex Prolegomenis Logicæ pro Examine Publico in Conctu Gnali Meichovienz exponendæ ac resolvendæ. d. 26. Aprilis 1677. —

P. 1. Unde vox Logica Nomen habet? et quomodo definit? —
2. Quomodo Logica dividitur? et quid sit juxta suam divisionem?
3. Dei est finis Logicæ? ac illius subjectum?
4. Quid ista denominatio homo significat?

De Anima et ejus Facultatibz et 1mo de Sensatione.

P. 1. Quid est Anima? quotuplex Facultatem animæ elapsis?
2. Quid est Facultas cognoscendi? quomodo acquiritur? et nomine alio vocat?
3. Quomodo ad cognitionem perveniamus? —
4. Quid sensus internus in nobis efficit? et quid dr?
5. Advertentia sua statuit quomodo vocat? et hæc quotuplex? —
6. Quid è Imaginatio? et quam legem sequitur? —
7. Imaginatio estne profitua? et cui? ac an etiã nocia esse possit?
8. Quid est Ideæ associatio? quæ se ideæ facillimè excitant? et quis hujus ideæ combinationis est effectus? —
9. Quid è memoria? Reminiscentia? et in quo Memoria perfectio consistit?
10. Quid sit attentio? et ad quid confert? —
11. Quid est intellectus? ingenium? acumen? Ratio? et quæ eor utilitas?
12. Quid eminentiam hominis cæteras inter creaturas constituat? —

De Facultate appetendi.

P. 1. Facultas appetendi quomodo vocat? et quid est? —
2. Actus Voluntatis quo nomine dicitur? Facultas itidem aversandi, et ipse actus quomodo appellatur? —
3. Voluntas quomodo determinat ad appetendum et aversandum?
4. Quot sunt motiva determinantia voluntatem?
5. Quo fortiores fiunt gradus Voluntatis? —
6. An intellectus influat in Voluntatem? et vice versa voluntas in intellectum?
7. Quid sunt stimuli naturales? et quot? an sint vitiosi? —
8. Quid sunt affectus? Quæ natura hos affectuum? —
9. Suntne omnes affectus ea natura sua moraliter mali? et quis affectus proprie vitiosi? —
10. Quid est Passio? qui sunt Passionum effectus funesti? tum interni? tum externi? —

De ejus causis in Voluntatem agentibus.

P. 1. Quid est temperamentum? et quomodo dividitur? —
2. Quid temperamentum cholericum? et quæ cholerici proprietates?
3. Quid temperamentum sanguineum? et cum quibz adnexis? —

4. Quid temperamentum Melancholicum? et cui quibus conjungi solet?
5. Quid temperamentum phlegmaticum? et quæ illius qualitates?
6. Hæ temperamenta ad quid Religionem se inclinare solent?
7. Quid temperamentum hypochondriacum? quid Bilosum seu quadratum Rusticum?
8. An admitte potest Mistalia temperamenta? et utrum temperamenta in voluntatem influant?
9. Quid de ætate Pueritia? Adolescentia? Adultis? et senibus sentiendum?
10. An etia sexus? Vita genus? Clima? Fortuna status? Educatio? Consuetudines loci? Societates? Exempla? Religio? imo minima etiam Circumstantiæ jaciunt fundamenta futuræ nostræ sentiendi, et agendi rationis?

De Corpore humano

1. Quid de præstantia Corporis humani? illius incremento? Informitate ac morte? tum resuscitatione tenendum?
2. Quod est inde naturale consectarium fluit?
3. Quæ series artis Logico-Criticæ tractandæ.

De Parte 1ma

1. Quid cuique est maxime perspicuum? et quod Principium hab actionem?
2. Quæ est prima ex Facultatibus animæ? et a quo pendet recta cuius facultatis usus
3. An sensus sint primi ex Facultatibus nobis inhærentibus? et quid vocabitur sensus?
4. Utrum sufficiat nos esse præditos sensibus ad res bene cognoscendas?
5. Quid ex rei cognitione sequatur? et hæc quomodo volatur?
6. Quomodo notiones illæ objectos externos ad animam perveniunt? et quot sunt hi sensus?
7. An lex bene utendi sensibus sit facilis?
8. Quid præprimis nos erroribus irretitos liberat, ac instruit?
9. Quid proprie natura è discendum?
10. Utrum unumquemque è necesse invigilare sui conservationi, et quid huic subministrat modos. 11. Quid è judicium? ac præjudicium?
12. Quæ è fundamentalis ac unica regula acquirendæ omnium cognitionis?
13. Sunt ne res aliquæ de quibus bene judicare sciamus? et quid nobis unice observandum?
14. Quæ è optima Methodus, et proprie proprie Mentis in re aliqua cognoscenda?
15. Analysis Methodus Analytica instruit contemplandis cogitationibus?
16. Quomodo recte uti ne possumus Methodo Analytica ad res percipiendas et intelligendas adhibere?
17. Sensus ex modo considerati quo repræsentant nobis objecta Materialia quomodo proprie vocant? et ideas adæquata perceptio a quo pendet?

18. Quomodo Objecta sensibilia cognoscimus?
19 Quomodo sine structi esse possemus rerū pluriū notitiā acquirere?
20. Quid impellit nos ad rē cognitionē? et ipsa via in hac cognitione procedimus?
21. An ex ideis singularibus fieri queant ideæ communes?
22. An ideæ ex ideis communibus seu genericis variā speciem ideas formant?
23. Quomodo ideæ distinguuntur, et diversi modi ~~nominantur~~ appellantur?
24. An ab effectibus deveniamus ad hos effectuū causas?
25. An secundum effectus quos intuemur judicare possemus de causis quæ nostros nō attingunt sens?
26 An effectus alicujus rei possit esse causa pluriū effectuum?
An ex operationibus corporis actus animæ innotescunt?
An ex observationibus effectuū Naturæ, ideæ in nobis Authoris naturæ efformare possimus?
An Ideas virtutum, Vitiorum, et totius moralitatis ope sensuū obtinere queamus?
An in facultate sentiendi omnes alias animæ facultates deprehendimus?
Quomodo sistit se menti attendio? et quid sit?
Quomodo comparatio? et an includit in se judicium? et quid illud sit?
An reflexio in facultate sentiendi comprehendit? et quid sit?
Præter hasce recensitas animæ facultates an detur alia imaginatio dicta?
Quid est ratiocinatio postrema animæ Facultas?
Recensitæ facultates simul sumptæ quomodo vocitari solent?
Quid excolendo intellectui vestro accommodū esse potest?
An ex consideratis sensationibus Nostris explicari possint omnes animæ facultates?
An in quolibet corpore animato detur quidam motus? et cujus sit causa?
An probari possit in quolibet corpore animato dari motum?
An hic motus sit totum in organis sensoriis, et ibi ulterius protendit?
An determinationes motus, sensationem in nobis producentes, sint nobis prorsus notæ?
Utrū sufficit nobis ea, quæ nos attingimus, sentire, et percipere?
Quæ sit causa Physica memoriæ? et quomodo hæc memoria inest homini? ac Physice mem illius quomodo explicari possent?
An memoria sit omnibus æqualis? et qua inæqualitatis illius causa?
Quomodo somnia explicari queant in sua Natura?

Ex Parte 2da

Quid præscribimus nos ratiocinari docet?
Quid nobiscum sit cum Naturam Deum requiescimus?
Quid depravat ratiocinia, ac judicia nostra?
Quid de Authoritate sentiendum? et quando, ac quomodo testimonio hominū credendum?
An affectus prædominantes opinionibus hominū noceant?
An idem de superbia? Ignavia? Ideas perturbatis?
Quid adhuc erroneæ causæ, et ad quas classes revocant?
An vocabulum abusus possit esse errorum causa, et hinc unde oriat?

Item Vocabula cujus sunt signa?
Quæ è natura sermonis humani? quis usus et finis?
Quas sermo humanus dotes habere debet?
An ista signa cogitationū demonstrativa observanda, et quot ejusdem sunt?
Quæ sunt gradus certitudinis?
Quid Phænomena, Observationes, et Experimenta?
Ac quid inserviunt conjecturæ, hypotheses? et an ulla Analogia habeat aliquam utilitatem?
Quid Modus Synthetica, analytica,? qui illius è usus, et quæ in illa observanda?
Quæ è ratiocinii natura, et genus?
Quot ratiocinandi Modi, et Formæ a veteribus usurpatæ?
Quid est inductio, et qualis esse debet?
Quid Sorites, et quæ in illo vitanda?
Quid Dilemma? et quæ illius Regulæ?
Quid Syllogismus, et quot Propositionibus constare debet?
Quid Enthymema? Epichirema? Et Exemplum?
Quid Polysyllogismus? Paralogismus, seu Sophisma?
An Formæ Syllogisticæ non vera ratiocinia docent?
Quid de Arte Critica censendum? seu quæ dotes debent esse Critici?
Quæ sunt indicia (Zoilis) recognoscendi vera Authorū bona à suppositiciis, et spuriis, seu Apocryphis?

Finis

Nro 84.

121. lin

A

53

57.

Institutiones

Moralis Christianæ

sub Patrocinio ac Protectione

S. Cajetani Thienæi

In Conventu Generali Miechoviensi, pro Commodo Alumnorum Ejusdem Conventus a R. Cajetano Godyński Ejusdem Instituti Professo. S. Theol. Professore Actuali die 6ta Octobris 1817.

Iradi cœpta

H. N.

Charissimi in Christo Confratres!

Status ac Vocatio vestra a Vobis exigunt, ut animum vestrum studiis optimis, et vobis maxime necessariis instruatis, ac mihi munus impositum et ame susceptum impellit me ut pro viribus meis vobis faem ad eavem studia properam. Qui laudabiliter Curriculum Christiana Moralis absolvistis, et navare cupistis Operam Illis Dogmatica ac Juri Canonico hacce duo objecta continuabitis. Necessitas harum Scientiarum quam vit utilis et inseparabiliter alligata Statui Spirituali et Religioso et ex hoc cognoscitis quia brevi eritis Ministri Christi, ac Dispensatores Mysteriorum Dei, et ad Vos pertinebit Christi fideles informare, non solum quid agere, sed etiam quid credere illis oporteat et ad hoc valebit Dogmatica. Vobis brevi concredetur aliqua sollicitudo Ecclesiae Dei quae est sponsa Christi Sancta et immaculata, quam proprio Sanguine in Connubium Spirituale sibi indissolubili nexu copulavit, ut itaq casto et Sancto amore eam regatis et Sancta Sancte tractetis, neq permittere ea cainbus sinatis ad hoc juvabit Vos Jus Canonicum illud praecipue quod ad presens tractabitis de rebus Ecclesiis Sacris. —

Qui vero nondum audistis Moralem Christianam, et qui anno elapso Eloquentiae sacrae Rhetorica navastis Operam Moralem Christianam, et Logicam dirigentem rectum usum intellectus humani, incipietis. — Logica perficiet Vestri Intellectu juvabitq ad criterium veritatis. Moralis Christiana instillabit Vobis cognitionem officiorum, quibus erga Deum, Vosmetipsos et proximos estis obstricti. Et quo ampliores in illis cognoscendis progressus faceritis, eo propius ad Deum illiusq cognitionem accedentia Eruditum Vos in hoc plurima Sanctorum exempla, qui per indefessam perfectionis propriae curam, ad quam primario duxit Moralis Christiana ad summum Scientiarum apicem pervenerunt. — Attendite ad quid ad Religionem Sacra Vocati estis, ad quid vocati estis, nisi ut essetis gens Sancta, populus electus, regale Sacerdotium, Ministeriale, et Dispensatores Mysteriorum Dei, Superaedificati, super Fundamentum Apostolor, ipso summo Angulari lapide Christo Jesu. Hi autem tam praecellentes tituli nunc exigunt a Vobis ut vitis vae terrae, huic mundi, ut eatis et fructum afferatis, et fructus Vester maneat. — Sed quoniam hoc fieri haud possit sine notione Christiana Moralis, hanc discite et Vos qui plura vultis, et ab hac incipite et Vos qui altiora velitis desiderare. Vestri futuri non aliud erit munus, nisi animas Vobis concreditas, vi in viribus pervere proprias instruere in rebus fidei et Mor, quod felice ut eorum effectu et Christiana Moralis et Dogmatica jure pleno et haereditario Vobis accedunda. Ego quantum in me erit invocato Supremo Numine, sine Quo nihil validum nihil Sanctum, non parca labori, et si facultas ingenii mei aliquando me deseruerit, voluntas erudiendi nunquam, Vos autem omnes in hunc scopum omne vestrum impendite opera, ut ea, quae credenda sit, et agenda optime addiscatis fructum studii vestri, Augmentum Gloriae Dei, Salutem animarum Vestrarum, et Salute proximor Deo reddatis, ab eoq pro hisce conaminibus Vestris immarcescibilem Coronam gloriae recipiatis. —

Introductio in Christianam Moralem

1. Moralis Christiana est doctrina Morum. Mores hominis sunt ejus verba, et actiones seu Conversatio. Haec Moralis docet, quomodo sentiendum et conversandum sit.

2. Moralis dividitur in Philosophicam, Revelatam Christianam, et Systemeticam. Philosophica est doctrina morum, quae solo rationis lumine acquirit. Revelata quae speciali et extraordinario modo a Deo hominibus patefacta est. Christiana quam nos Deus per Christum edocuit. Systemetica quae doctrinas morum in Systemate id est Ordine et nexu proponit.

3. Nexus Moralis et Dogmatica est artissimus. Ex fide in Deum Providum et Remuneratorem praesertim ut Eum per Christum cognoverimus, acquirit Moralis maximam vim et robur. Marc. 1. 15. Impletum est tempus, et appropinquavit regnum Dei: poenitemini et credite Evangelio. 1 Timot. 11. Paulus Apostolus Jesu Christi secundum Imperium Dei Salvatoris Nostri, et Christi Jesu Spei nostrae. Moralis vero dat pretium et valorem fidei. Matt. 8. 19. Et accedens unus Scriba ait illi: Magister sequar te quocunq ieris. Galat. v 56. In Christo Jesu, neq circumcisio aliquid valet, neq praeputium, sed fides quae per caritatem operatur. Jacob. 2. 14. Quid prodest fratres mei, si fidem quis dicat se habere, opera autem non habeat, numquid poterit fides salvare eum.

4. Utilitas Moralis est maxima: quia a perfecta legum Moralium Observantia pendet hominis dignitas, et vera felicitas, felicitas Civitatis, felicitas humani generis. Utilissima proinde et maximi momenti est doctrina morum. —

5. Necessitas hujus Moralis Christianae, et ex eo quod a Deo revelata sit, negari nequit, et aliis adhuc momentis comprobatur. Nam 1. difficilis est legum moralium solius intellectus ope cognitio. 2. Nullus humanus intellectus ab errandi periculo est liber. 3. Errarunt in Morum doctrina Sapientissimi antiquorum, erravit Plato, Cicero, Seneca, erravit ipse etiam Plato Convictus. 4. Discrepabant semper, et discrepant hucusq in statuenda prima Moralitatis regula Philosophi. 5. Ea quae rationis lumine acquiritur legum Moralium cognitio, fuit vi sensualitatis obumbrata, et vix non obliterata. 6. Apud ipsos etiam Judaeos fuit puritas divinae legis, erroneis Legisperitorum et Pharisaeorum interpretationibus conspurcata. Rebus sic stantibus necessaria profecto fuit doctrina Moralis revelata, quae erroris periculo liberaret et legibus Moralibus idoneam solutio divina sua Auctoritate firmitas, et efficaciam conciliaret. —

6. Christiana Moralis suam habet Praestantiam. Nam 1. continet purissima, determinata, et omnium etiam captui accommodata praecepta. 2. Certitudinem eorum divino suo fonte reddit indubiam. 3. Divina Auctoritate majus eis robur conciliat. 4. Omnia ex castissimis charitatis fontibus derivat. 5. Per Theoricas Religionis virtutes quibus ea conjungit efficacissime docet

6

6, Exemplo Authoris. ℣ Et fortissimis motivis, amore Dei, et Christi erga homines promissionibus et comminationibus ad eorum observantiam potenter excitat. ℟ Et quod Moralis Philosophia ignorat, sed tamen postulat, infirmitati nostræ divinum auxilium, hoc est gratiam promittit. Hæ sunt Christianæ Moralis prærogativæ, æstimanda vane doctrina omni, qui eruit, et sitit justitiam; adhuc magis vero æstimanda ei, qui vi muneris sui eruditurus est, aut jam erudit ad justitiam multos. –

Objectiones

1. Ad extollendam Christianæ Moralis præstantiam extollit Voltairius Doctrinam Moralem Zoroastri, Confucii Machumedis &c. ℟ Qui absq; præconcepta opinione horum, et Illi doctrinam invicem confert et examinat, Christianam præferendam esse agnoscit. –
2. Præstantissime certe scripsit Plato, Aristoteles, Socrates, Isocrates, Cicero, Marcus Aurelius, Epictetus &c. ℟ Verum quidem, sed adhuc præstantius locutus est Christus. „Philosophorum scripta doctrinis Evangeliis æquiparari nequeunt. Nec credibile est, Evangeliorum librum adeo præstantem humani intellectus opus esse. Unde mirari vane oportet, quid Filius Sophronisci, Socrates, Filio Mariæ a quibusdam æquiparari potuerit. Rouss: in Emil: Moralis Christiana adeo præstans est, ut ego certe eum, qui moralem discere avet, ad nullum alium, quam ad Novi Testamenti librum dirigerem, Lectum multi Philosophi scripsêre omnino præstantissima moralia præcepta, aut tacco errata, aut ne evitum nullam eorum Moralis revelatæ habuisse cognitionem.
3. Christianæ Moralis præcepta ratione examini subjici debent. Non itaq; quia Christiana sunt, sed quia ratione probantur obligationem inducunt. ℟ Id est evidentibus rationis principiis conformia esse debent. nec enim possibile, ut principia revelationis principiis rationis cujus Author æque Deus ipse est contradicant. Ad hoc ratio inquirere debet an vere revelata sint. quæ dum comperit jam quia divinis subjicere debet. –
4. Christiana Moralis, præcipit talia, quæ non homini volo, sed et Reipublicæ noxia sunt, Matt. 5. 39. Ego autem dico vobis non resistere malo, sed si quis te percusserit in dexteram maxillam tuam præbe illi et alteram. Matth 16. 24. Si quis vult post me venire, abnegat semetipsum et tollat crucem suam et sequatur me. 19. 21. Si vis perfectus esse vade vende quæ habes, et da pauperibus, et habebis thesaurum in cœlo Luc 6. 36. Diligite inimicos vestros, benefacite, et mutuum date, nihil inde sperantes, et erit merces vestra multa, et eritis filii Altissimi 14. 26. Si quis venit ad me et non odit patrem suum et Matrem et uxorem, et filios, et fratres et sorores, adhuc autem et animam suam, non potest esse meus discipulus. Act. 4. 32. Multitudinis autem credentium erat cor unum et anima una: nec quisquam eorum, quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia 1. Cor: 6. 1. Audet aliquis vestrum habens negotium adversus alterum judicari apud iniquos, et non apud Sanctos. Cap: 7. Vide

Volo enim omnes vos esse sicut me ipsum, sed unusquisq; proprium donũ habet ex Deo. Galat 4.11. Qui autẽ Xti carnẽ suã crucifixerunt cũ vitiis et concupiscentiis. Philip 3.20. Nostra autẽ conversatio in cœlis ẽ. 1. Petri 2.15. Quia sic ẽ voluntas Dei ut benefacientes obmutescere faciatis, imprudentiũ hũũ ignorantiã. Rõ. Recte intellecta hæc scripturæ loca, totã vim objectionis enervant. Christianam Religionẽ obẽe bonæ Reipublicæ, olim jam objiciebant Xtianis Gentiles quibus iam respondit Tertullianus et S. Augustinus. Non sumus Silviolæ et exules vitæ: nõ vinæ foro, nõ vinæ macello, balneis, tabernis, officinis, stabulis nundinis ceterisq; commerciis, ex habitamus hoc seculum. Navigamus, rusticamur, mercamur, et multo exactius quã alii tributa solvimus. Tertul in Apol. Qui doctrinã Xti dicunt adversã Reipublicæ, dent exercitũ talem, qualem doctrina Xti esse Milites jussit, dent tales Provinciales, Conjuges Parentes, Filios, Dominos, servos, debitores, ipsosmet exactores, et redditores, quales esse præcipit doctrina Xtiana; et audeant eam dicere adversã cæ Reipublicæ: imo vero nõ dubitent eã consitteri magnã, si ei obtemperet, salutem esse Reipublicæ. S. Aug. ad Marc: —

5 Moralis Xtiana ẽ imperfecta, eo quod de pluribus, et vix unis necessariis officiis eg de restitutione, bello, statu militari, de amicitia, de statu mancipiorũ, de Autobiria &c nihil docuit, Rõ. Ex generalibus moralis Xtianæ præceptis facile est deducere officia particularia de quibus nihil commemorat. Uberiore responsione rubricis trahunt ea, quæ dũ de particularibus officiis commonerit, docuit

6. Moralis Xtianæ exiguos hucusq; tulit fructus, imo per illa multa jam ẽt causata mala. Rõ. Æquus rerũ arbitros aliter judicat. Per octodecim jam existit sæcula, tulit vere jam uberrimos, vel ut quilibet emendet id proferri nequit. nõ enim ẽ natura mediorũ, moralium mechanica. — Mala pariter nõ per moralem, sed per hines illa abusus facta: quia nulla ẽ res tã Sancta, quã nõ possent malevoli hũũ perverti. —

De Fontibus Moralis Christianæ

Primus Fons est Scriptura Sacra Novi Testamenti, quia in eo doctrina Xti continetur et ex eo primario Moralis Christianæ cognitio hauriendæ est. Audiemus Evangelium sicut proventem domũ. S. Aug. Tract 3. in Joan. Scriptura autem veteris Testamenti in tantum est fons cognitionis Moralis, in quantum in ea præcepta moralia immutabilia, quæ in Novo Testamento repetuntur et confirmantur continent. Matt. 5.17. Nolite putare quoniã nõ veni solvere legẽ aut Prophetas, nõ veni solvere sed adimplere. 2dus Fons est Traditio. Quid Xtus et Apostoli docuerunt? quove sensu doctrina, quæ in Scriptura consignata est, intelligat, id nemo scire potuit melius, quam primarii Ecclesiæ Doctores, idẽ SS. Patres. Unanimis illorum consensus infallibilis est, ut Dogmatica docet. Merito ergo hic unanimis consensus fontem cognitionis Moralis Christianæ constituit. Concil: Tridentinum. Unanimis duo: Quantum singulorum Patrum Authoritas valleat docet ipse S. Aug. Epist 10 et 82. „Ego fateor solis illis „scripturarum libris qui jam Canonici appellantur, didici hunt timorem, honoremq; deferre, ut nullum

„ eorum Authorem scribendo aliquid erraſse firmiſsime credam. Alios autem ita lego, ut quantalibet „ sanctitate doctrinaq polleant, n ideo verum putem, quia ipsi ita senserunt „ Et alio loco: Non quo„ rumlibet disputationes, quamvis Catholicorum et laudatorum hominum, velut scripturas cano„ nicas habere debemus, ut nobis non liceat salva honorificentia, quæ illis debet hominibus aliquid „ in eor scriptis improbare, aut respuere, si forte invenerimus, quod aliter senserint quã veritas habet.„

Fons: sunt universalis Ecclesiæ decreta. Cum Ecclesia universalis in rebus fidei et morum dono inerrantiæ gaudeat; recte ejus in rebus, morum definitiones fons cognitionis Moralis Christianæ statuunt. Distinguere tamen oportet debite inter doctrinam Ecclesiæ; et doctrinam in Ecclesia; ita etiam inter praxim universæ Ecclesiæ, ex qua ejus doctrina cognoscitur, et praxim in Ecclesia. Hæc enim duo diversissima sunt. Decreta Romanorum Pontificum nonnisi acceptatione Ecclesiæ Universæ inerronea sunt: in se ergo fontem cognitionis non constituunt; multam tamen in particularium casuum decisionibus lucem afferunt. —

Fons est ratio humana partim quod et Moralis Actiana leges Morales Naturales, in se complectatur, partim quod ex generalibus Moralis Christianæ præceptis particularia hominis officia ratiocinatione deducenda sint. —

Fons Sanctorum hominum actiones, ut sint fons Moralis Christianæ ad legem Evangelicam dijudicandæ sunt; exempla evadunt tunc primo dum lege Christi conformia esse cognoscuntur. Regula proinde actionum nostrarum, nisi expresse ad imitandum a Scriptura proponantur, non sunt, sed incitamentum sunt solummodo ad legis divinæ observantiam. Aliter tamen de Exemplis Christi, quæ absq peccato fuisse scimus, et cujus exempla imitari jubemur, statuendum est. —

Pars Prima

De Morali in Genere

Caput Jum. De Lege Morali

1. Lex Moralis est Regula juxta quam omnem Creaturam rationalem sentire et agere oportet. —
2. Dari leges inde oportet Morales inde patet. 1. Dantur tales Propositiones Morales, quarum veritas, et jis conformiter sentiendi, agendiq obligatio, adeo evidens est, ut contrarium cogitari nequeat nisi ab eo, cujus intellectum, aut speculatio extravagans confundit, aut qui humanitatem exuit. Non furari, non calumniari, non mentiri, non decipere non esse ingratis &c Suis vanus intellectus hæc non probat. Proferantur contraria, quis intellectus non exhorresc? 2do Quilibet credit sibi competere quosdam jura, quæ non lædendi obligatio aliis innumbit. Hoc ipso ergo agnovit officia: jura enim præsupponunt officia. 3tio Etiam Scriptura adstruit existere

leges

legem, quæ in cordibus nostris scripta est. Rom 2.14. „Cum enim Gentes quæ legem non habent, „naturaliter ea, quæ legis sunt faciunt, ejusmodi legem non habentes ipsi sibi sunt lex. Qui „ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium reddente illis conscientia ipsor„ Cogitationes accusantes, aut etiam defendentes præsupponunt legem. Et vane scripta est adeo profunde, in cordibus nostris, ut etiam is, qui eam non servat, tamen ab alio servari vellit. Ideo offenditur etiam Latro latroni, injuste, seu pro suis inæqualiter prædam dividenti. Maximum hoc habemus naturæ meritum, quod virtus in omnium oculis lumen suum præmittat, quod etiam qui non sequuntur illam vident. Senec. l. 4. Benef 17. 4. – Confirmat id etiam consensus populorum communis. Ostendit nempe populorum historia, extitisse et existere hucusq; apud diversissimos licet populos plures ideas Boni, quæ non obstante magna cultus animi, educationis et formæ civitatum varietate tamen semper eædem et invariatæ perduraverunt. Opinionum commenta delet dies, naturæ judicia confirmat, Dignus hanc in re lic: de leg. l. XII. Tab. Objicit Idea Moralis Boni et mali debet Originem suam educationi, aut Moderatorum institutioni, aut legibus Civitatis, aut conventioni populorum, aut Phantasiæ. Ad. Si educationi et moderatorum institutioni Originem suam debet, unde hauserunt eam Educatores et Moderatores? cur non fuit rejecta, cur non rejicitur educatione finita, dum non sumus amplius sub Pædagogo, sicut rejici volent non raro aliquædam principia educationis tempore hausta? Cur probatur volum illa educatio, et institutio, quæ legi Morali Conformis est? Si ex legislatione venit, quomodo venerunt in ejus Notitiam Legislatores? Qui factum est, ut ea populi tam prompte susceperint?
An non aprobatur bonitas legislationis ad legem Moralem? Quis probaret legem homicidia adulteria, furta, calumnias &c præcipientem? —

4. Divisio Legum. Leges sunt vel Naturales vel Positivæ
1. Lex Naturalis duplici modo spectari potest: vel in Deo vel in Nobis. —
In Deo spectata est summa Dei ratio exprimens primas et immutabiles morum Regulas.
In Nobis spectata, de qua hic sermo est est inserta menti nostræ, legis æternæ per rationum notitia quâ quid rectum, quid pravum sit, naturaliter cognoscimus. Unde dicitur etiã Lex intellectã
A Lege Naturæ Physica, distinguitur Lex Moralis, Naturalis in eo, quod hæc Moralis libertatem præsupponat, Physica necessitatem involvat. —
Leges Morales Naturales sunt. 1mo Originariæ quæ ex nulla alia. Derivatæ quæ ex alia aliqua lege derivantur. eg Lex de servandis contractibus derivatur ex lege Justitiæ. Lex Originaria est superior, derivata inferior, 2do Negativæ vel Affirmativæ id est: prohibentes et præcipientes. Leges Negativæ obligant ad semper, 3tio Internæ quæ quomodo ventiendum? vel Externæ quæ quomodo observandum sit, præcipiunt. 4to Perfectæ quæ rationem sufficientem agendi pro omni casu [illegible] in se

in se continent, id est: quæ actionem, ut necessariam, ejusq; bonitatem evidenter determinant. eg non committe injustitiam; vel imperfecta quæ actionem generatim tantum præcipiunt, quando nam autem ponenda sit, et quantum præstandum sit? no determinant, quia id in particulari casu ex circumstantiis primo determinari potest. eg esto beneficus. 5to Universales quibus omnis homo, vel Particulares, quibus aliqui tantum, aut plures, vel singulares, quibus aliquis propter individuales suas circumstantias obstringitur. eg Abstine a cibo et potu, quibus sanitati nocet. 6to Absolutæ quæ omnes homines indiscriminatim v hypotheticæ quæ tantum præsupposita conditione obligant. eg Esto misericors in egenos. 7mo Subordinatæ quæ ex alia lege originem trahunt, v coordinatæ quarum neutra ab altera derivatur, sed utraq; aut tanquam pars generalis legis Moralis, aut tanquam sequella legis moralis altioris considerandæ est, eg Esto justus, et Esto benignus utraq; hæc lex continetur in hac generali lege, Operare quod moraliter bonum est ostima se ostima proximum: hæ duæ leges sunt sequella illius legis: Ostima rationem. 8vo Leges fortiores quæ inducunt fortiorem obligationem quibus proinde in collisione alias præire, v minus fortes quas cedere debent. — Nota omnis lex Moralis Naturalis, est divina Lex: Deus enim est naturæ et intellectus nostri Author. — Lex Naturæ est vox Dei. —

II Lex positiva est vel specialis Legis Naturalis promulgatio, vel talis lex, quæ præter Legem naturalem speciali Legislatoris voluntate, quia eã salubrè agnovit imponitur, et promulgatur: eg Sanctifica Sabbathum. Posteriore sensu sumpta propriè positiva est. — — Lex Positiva est vel Divina vel Humana. Humana v Ecclesiastica est vel Civilis, hæc a potestate Ecclesiastica, illa a Civili. —

3. Objectum et Subjectum Legis Moralis. Objectum legis Moralis sunt solæ actiones liberæ, ut ipsa legis definitio ostendit. Actiones absolutè necessarias, impossibiles aut jam positas ejus objectum esse nequeunt. — Quæ vi vero Objectum, ejus solæ actiones liberæ sunt, ergo subjectum ejus nemo potest esse nisi creatura, quæ intellectu, et voluntate prædita est. —

6. Ratio et Sanctio Legis Moralis, Ratio, ob quam lex moralis existit nulla potest esse alia, quam verè bonè id est virtus, et per eã vegetanda felicitas. Sanctio legis est ratio obligationis servandi legem. —

7. Materiale et formale legis. Materiale Legis est id quod lex præcipit aut vetat. Formale legis est modus, quo id quod præcipit impletur, et quod vetat vitatur. —

8. Promulgatio legis est actus per quam subjectum legis, ad cognitionem legis pervenit. Promulgationem esse absolute necessariam ostendit ipsa legis definitio. Juxta regulã quam ignoro, sensa et actiones meas instituere non valeo — — Inde illud — — Obligatio legis dependet ab ejus promulgatione, et lex non promulgata non obligat. —

Leges

Leges naturales non indigent speciali promulgatione promulgat eas nobis Deus per intellectum quas nobis donavit – Promulgavit autem eas specialiter in salutem nostram, in V. T. et per Jesum Christum, per quam promulgationem facta sunt simul positivæ. – Leges positivæ debent specialiter promulgari: nullo enim alio modo in earum cognitionem pervenire potest.

9. Differentia inter legem Naturalem et positivam. 1. Lex Naturalis imponitur necessario, lex positiva libere. 2. Lex naturalis vetat, quæ sunt ex se mala, et jubet quæ sunt ex se bona: lex positiva ea jubet, aut vetat, quæ spectatis circumstantiis, virtuti et felicitati a Legislatore prospicua, aut noxia agnoscuntur. 3. Lex naturalis spectat ad omnes absolute homines: lex positiva ad eos, ad quos Legislator vult eam extendi, et quibus ratio spectat ad omnes promulgatur. 4. Lex Naturalis est immutabilis, lex positiva est mutabilis: potest a Legislatore mutari, aut etiam tolli dum eam spectatis circumstantiis ad finem a se intentum non amplius conducere agnovit

10. Possuntne admitti leges divinæ positivæ? R. Si admitti non possent, tum deberent esse evinci, quod aut ex parte Dei, aut ex parte hominum repugnarent. Ex nulla vero parte repugnant. Non ex parte Dei: Ejus summa intelligentia novit optime, quid hominibus utile sit? Ejus potentia habet media illud patefaciendi, et suprema Ejus Authoritas habet jus præscribendi. Non ex parte hominum: potest enim dari talis humani intellectus status, in quo propter ejus debilitatem, et tuitæ divinæ Minorennitatem non solum specialis legis Naturalis promulgatio ad eam perfecte cognoscendam, sed etiam aliarum quarumdam actionum positiva præscriptio tanquam medium, ad eam adimplendam et corroborandam necessaria est: si re ipsa a Deo talis promulgatio aut præscriptio fiat, suppeditat Deus etiam talia media, ex quibus, quod divina sit, cognoscere queant homines. Quid multa? utriusque factum fisse a Deo ex certissimis signis pervasi sumus ex ejus Revelatione? – Quod leges positivas humanas attinet; competere potestati Ecclesiasticæ et Civili potestatem legeferendi in propatulo e.

11. Ad Legem positivam humanam Conditiones sequentes requiruntur. 1. Legitimus superior. 2. bonitas materiæ, id est: ut nonnisi quæ bona sunt præcipiat, et quæ mala sunt vetet. Bonum est hic id, quod ad promovendam salutem animæ, aut Reipublicæ conferat. Malum quod ei obest. 3. Attemperatio ad vires et facultates subditorum. –

12. Datur ne etiam lex permissiva? Lex permissiva, lex illa dicitur, quæ jure tantum aliquid indulget. Stricto sensu rem sumendo, non datur talis lex, ut ipsa jam genuina legis definitio indicat. Cæterum autem omnis lex simul indulget omissionem; lex positiva vero positionem actus. –

13. Potestne etiam consuetudo vim legis obtinere? Quod longa consuetudine publica, nulli naturali, aut positivæ legi divinæ adversa, ei qui potestatem legeferendi habet, nota et non improbata, firmatum est vim legis obtinet: censetur enim esse idem ac tacito consensu præscriptus a Superiore agendi modus, imo quasi, natura ipsius vox 1. Cor: 11. v 14. Nec ipsa natura docet nos quod Vir quidem qui comam nutriat, ignominia est illi &c. –

VI. Dantvne leges pure penales? Lex penalis ea est, qua precipit aut vetat aliquid cum commina-
tione pene. Dividitur in pure penalem per quam tantum intenditur pena, quin conscientia o-
bligetur, et mixtam qua minatur penam, et ligat etiam conscientiam. 1. Ratio si vel solum notione
legis consideret, leges pure penales admittere non potest; nequit enim perspicere, quomodo lex absq
obligatione cogitari possit? 2. Christiana Moralis talem legem pariter non admittit. Rom. 13 v 15. Omnis
anima potestatibus sublimioribus subdita sit. Non est enim potestas nisi a Deo, quae autem sunt
a Deo ordinata sit. Ideo necessitate subditi estote, non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam.
Dicas Si autem Legislator intendat tantum penam? Lex non obligat, nisi juxta intentionem
Legislatoris. R. Potestne id Legislator? et si possit, potestne id prudenter velle? Admisso autem
quod possit et vellat; maneret tamen adhuc obligatio ad vitandam penam? —
Una gravis vero pertransgressione contrahat culpa moralis, idem Regulis imputationis determinatis. —

Caput Idum

De Primo Moralitatis Principio

I. Principium primum seu Regula Moralitatis ea est, ex qua omnes aliae Regulae Morales deducuntur
seu ex qua, quid Moraliter bonum, aut moraliter malum, praeceptum, aut prohibitum sit, cognoscitur. —
2. Qualitates hujus Regulae sunt 1. Quod debet esse determinata, 2 Intellectu facilis. 3 Evidens.
4. Ad casus particulares facile applicabilis. Si enim his qualitatibus careat, cui est usui? —
3. Licet diversa sint Philosophorum de hoc primo principio Moralitatis ventilatis, illis tamen
non immorabimur; sed salubriora secuti, quaeremus illud in Christiana Morali. —
Christus, qui voluntatem Dei hominem eo modo docere venit, ut eam facile capere, ac virtutem
facilius sectari possint, de statuenda prima Regula Moralitatis utique tali, curandum certe
non habuit. Not quaerierunt eam Christiani Moralistae, et diversi diversa de illa, sed eadem
tendentia statuerunt et haec sunt:
I. Fac quod Deus vult. Matth 6, v. 10. Adveniat Regnum tuum, fiat voluntas tua sicut in caelo
et in terra C. D. v 21. et seq. Alius autem de Discipulis ait illi: Domine permitte me primum ire,
et sepelire patrem meum. Jesus autem ait illi: sequere me et dimitte mortuos sepelire mortuos
suos. Rom 12 v 2. Nolite conformari huic saeculo, sed renovamini in novitate sensus vestri
ut probetis quae sit voluntas Dei bona, et beneplacens et perfecta. —
Voluntatem suam Deus revelavit hominibus per Christum. Christianus ergo qui doctrinam
Christi divinam esse, firmissime credit, invenit in ipsa infallibilem actionum suarum normam. —
II. Arma. Ho Praeceptum in Morali Christiana est Praeceptum Primoprimum. Marc. 12 v 31. Secundum
autem simile est illi: diliges Proximum tuum sicut te ipsum. Rom 13 v 9. Uemini quidquam debeatis

nisi ut invicem diligatis: qui enim diligit proximum legem implevit. Ex hoc Praecepto promovantur facile Officia particularia, ea praesertim quae proximo debemus v. Matth 7 v 12. Omnia ergo quaecumq vultis ut faciant vobis homines, et vos facite illis. Haec est enim lex et Prophetae

III. Imitare Deum. Matth 5 v 48. Estote ergo vos perfecti, sicut et Pater Vester celestis perfectus est. 1 Petri 1 v 13. Propter quod succincti lumbos mentis vestrae, sobrii perfecte sperate in eam, quae offertur vobis gratiam in revelationem Jesu Christi. 1 Joan 3 v 2. 3. Charissimi nunc filii Dei sumus; et nondum apparuit, quid erimus. Scimus quoniam cum apparuerit, similes ei erimus: quoniam videbimus eum sicuti est. Et omnis qui habet hanc spem in eo, sanctificat se, sicut et ille sanctus est. Quae sanctitas a Deo (nobis) imitanda incit, divinamus partim ex operum ejus consideratione, partim ex factis in scriptura Dei descriptionibus; partim ex Christi, in quo se nobis Deus videndum praebuit conversandi modo.

IV. Imitare Christum. Joan 13 v 15 Exemplum enim dedi vobis, ut quemadmodum ego feci vobis, ita et vos faciatis. Rom 13 v 14. Sed induimini Dominum Jesum Christum, et carnis curam ne feceritis in desideriis. 1 Petri 2 v 21. In hoc enim vocati estis, quia et Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum ut sequamini vestigia ejus.

V. Fac id quod promovetur bonum commune. Rom. 12 v 4. 6. Sicut enim in uno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eundem actum habent. - Habentes autem donationes secundum gratiam quae data est nobis, differentes; sive Prophetiam secundum rationem fidei. 1 Cor. 12 v 7. Unicuique autem datur manifestatio spiritus ad utilitatem.

VI. Hoc age quod te hic et in aeternum felicem reddat. - Haec sunt principia illa quae diversi Theologi a Christiana Religione statim ab initio removerunt. Si tamen principium in Christiana Morali divina non systematica, seu popularis statuendum est, ita praecipue assentior, qui Praeceptum Amoris supremum Moralis Christianae Principium esse dicunt. Hoc praeceptum is, qui illud ut principium stricte tale non admittit, certe qua ad illud proximi aedificandi admittere cogit. Caeterum autem existimo Christianum, ut Christianam morum doctrinam, ut praeceptum amoris, ut Dei et Christi exemplum, ut denique etiam datam sibi a Deo rationem sui usum Scriptura minime excludit, sin auxilium sumat, Officia sua quantum eget, certo cognitionem quam vis in primam Moralitatis Regulam non inducet.

Caput 3um De Libertate Morali

1. Libertas Moralis est facultas Voluntatem suam ad agendum id quod lex Moralis divina praecipit, determinandi, ita ut nos ipsi actionis nostrae authores simus - seu - est possibilitas agendi, quod lex Moralis jubet. -

Adest quidem in nobis concupiscentia seu sensualitas quae nos ad sequenda sua placita contra legem irritat, sed vis ejus non est tanta, ut id ad quod constat, absolute agere debeamus nec aliter possimus: non dependemus enim ab ea ita, ut necessitatem imponere non valeat, vocatur libertas negativa; potestas vero, seu possibilitas agendi, id quod ex legis praecepto nostri est Officii, dicitur libertas positiva.

2. Adesse nobis libertatem moralem demonstrat. 1. Existentia legis Moralis Naturalis Si liberi non simus lex Moralis est chymera: jubet enim agere quod non potest. 2. Existentia legis Evangelicae Evangelium continet in se voluntatem Dei ad homines; jubet eam servari; servantibus promittit praemia, transgressoribus minatur poenas. Si non datur libertas ergo praecipit nobis Deus impossibilia; injuste praemiat, injuste punit. 3. Propria Nostra de actionibus nostris judicia Aut eum eas probamus, aut improbamus Rom: 2 v 15. Qui ostendant opus legis scriptum in cordibus suis testimonium reddente illis conscientia ipsorum, et inter se invicem cogitationibus accusantibus aut etiam defendentibus. Agnoscimus ergo nos esse liberos earum auctores. Voluit Deus rationalem creaturam, Voluntatis boni munere, et liberi arbitrii potestate dotare, ut boni et mali capax, utrumq naturaliter posset, et alterum voluntate deflecteret, licet quisque nobis eligere, refutare, probare, respuere, nec est, quo magis rationalis creatura alicui praeferatur, nisi quod eum omnia alia conditionis tantum, ac necessitatis bonu habeant, haec vola habet etiam voluntatis. Flier: ad Denatr.

Ob: 1a In natura nihil fit absq ratione sufficienti. Omnis effectus habet suam causam ex qua necessario sequitur: id ipsum ergo et respectu voluntatis humanae statuendum est. R. Determinatio voluntatis oritur omnino etiam ex causa nempe ex motivo ea determinante. Movet nos vel lex, vel sensualitas: neutra tamen voluntatem determinat necessario sed homo determinat seipsum. Lex jubendo quid agere debeat, provocat eum volum, ut se ad id agendum determinet, quod utiq possibile esse debet, quia lex jubet; sensualitas quidem ad suas partes pertrahere nititur aut resistere ei potest, quia id quod lex praecipit facere debet.

Ob: 2a Certum est quod quandoq circumstantiis in quibus constitutus est homo, tales sint, ut libere agere diu nequeat. e.g. dum ei jam dominatur passio. R. Admisso etiam quod minus agat necessario adhuc tamen agit libere, quia initium hujus status ab illius dependebat. Qui in certu passionis male agit non excusatur ab hominibus, sed vim passionis etiam intellectus imputat ei actionem postea, quare? quia persuasq ejus culpa admisse, ut passio adesse posset. valebat.

Ob: 3. Nemo hucusq interiore libertatis naturam quomodo liberi simus explicare potuit. R. Et an propterea libertas negari potest? Nulla vane Philosophia ita argumentatur — quod non

non potest comprehendi non existit - Multa sunt in rerum natura quæ non comprehendimus quin tamen eorum existentiam negare valeamus. -
Ob. 4. Per primi hominis peccatum fuit liberum arbitrium extinctum. R. Non extinctum sed tantum debilitatum Concil. 3ii Sess. 6. can 3. Lex Moralis extitit semper etiam post Adæ peccatum: debuit ergo etiam libertas semper extitisse; secus enim frustranea fuisset lex. -
4. Actiones liberæ, et necessariæ. Actio generatim sumpta est mutatio status, cujus ratio in subjecto ipso continetur; estq vel immanens hoc est interna; vel transiens id est externa. -
Actio libera, seu Moralis humana ea dicitur; quæ a libertate hominis proficiscitur, dum nempe homo, ut ait S. Thomas, sui actus per rationem et libertatem est Dominus. -
Actus Moralis dividitur. 1. in Voluntarium in re seu directe voluntarium, qui directe et immediate ex voluntate nostra provenit. 2. in Voluntarium in causa qui ex causa in re voluntario, ut effectus qui prævideri potuit, sequitur eg actiones inebrietate perpetratæ. 3. in ultroneum quem ultro et libenter ponimus. 4. in invitum quem potius non ponerenus tamen autem ad evitandum aliquod malum ponimus eg servus ne offendat Dominum. Actio necessaria id est naturalis actio hominis, est actio, quæ prorsus non in nostra potestate. Sic Liberæ non sunt Actiones infantium ante usum rationis - actiones amentium - Actiones dormientium quibus vigilando nulla data est ansa - Actiones phreneticorum - Actiones ex ignorantia invincibili promanentes, - Actiones in vehementi terrore mentem omnino perturbante positæ - Actiones per illatam ab alio violentiam extortæ eg. Castitas puerpera vi, cui resistere nequivit violata - Actiones, quæ ex naturali nostra constitutione immediate proficiscuntur eg vis dictimotus primoprimi concupiscentiæ; dolor dum injuriam patimur, reminiscentia injuriæ perpessæ. - Liberæ Actiones autem sunt, quæ ex previa deliberatione - aut ex ignorantia vincibili, vel plane crassa, vel affectata oriuntur - Actiones quæ sunt voluntariæ in causa - Actiones invitæ dum nulla vis ab extra infertur. Verbo omnia, quæ efficere aut impedire in nostra est potestate spectant ad territorium libertatis. -
4.° Gradus libertatis 1. quo major aut minor cognitio homini adest. 2. quo plura et fortiora aut pauciora et debiliora sunt irritamenta concupiscentiæ. 3 quo major aut minor ei hinc ea superandi conatus - eo ipso major aut minor ei libertas. Infallibiliter gradu libertatis determinare voluntatem Deo patet.
3.° Ad id adhuc verum sumitur libertas moralis nempe: pro majori, longior exercitio comparata, concupiscentiæ vincendi, et legem divinam implendi facultate. Hoc verum sumpta, justo tantum longiore jam tempore bene agentibus proprium est. -
Opposita est servitus Moralis nempe status hinc cui concupiscentia dominat.

au

ui proinve admodum difficile audit, legem divinam implere Joan: 8 v 34. Amen Amen
dico vobis, quia omnis qui facit peccatum, servus est peccati Rom: 6 v 17. Gratias autem Deo,
quod fuistis servi peccati obeditis autem ex corde in eam formam doctrinæ in quâ traditi estis.
2 Petr: 2 v 19 Libertatem illis promittentes cum ipsi servi sint corruptionis, a quo enim quis
superatus hujus et servus est. – Unum vult non potest quia quando potuit non voluit:
ideo per malum velle, perdidit bonum posse S Augs: de Verb: Dom: –

Caput 4tum De Obligatione

1. Hoc quod lex Moralis præcipit agere, hoc quod vetat omittere debeo id est obligor. Est itaq Obligatio debitum agendi, quod lex præcipit, et omittendi quod vetat. Debitum dixi in necessitas ita ut aliter agere absolute nequeam: è enim possibile, ita concupiscentia vincar, et aliud quâ lex vult agi. Lex ligat, cui imponitur ligatum; ideo distingui volet obligatio in activâ et passivam. – Obligatio quæ emanatur ex lege perfecta dicitur perfecta eg solve debitum; quæ ex lege imperfecta orit, vocatur imperfecta eg juva egenum eleemosyna. – Una est lege fortiore venit Major; sicus minor est. – Dum unum tantum adest Motivum agendi Obligatio simplex dum plura adsunt Obligatio complexa appellatur; Propria purum motivum, seu ratio Moraliter obligans est tantum unum: nempe Auctoritas legis: cæt possunt præter hoc motivum esse adhuc alia motiva, motiva prudentiæ, seu felicitatis, quæ me quamvis in remoto ad ponendam actionem pariter obligant. –

2. Objecta Obligationis possunt tantum de Actiones libere – Non potest ulla dari Moralis Obligatio.
1. Ad Actiones absolute impossibiles eg ut quilibet loco præsens sim ad petendum auxilium. –
2. Ad Actiones hypothetice impossibiles eg ad dandam eleemosynam dum ipse nihil habeo. –
3. Ad Actiones moraliter impossibiles, quæ alicui legi morali – aut alicui altiori legi adversant eg conservæ manum dum ejus abscissio ad conservandam vitam est necessaria. –
4. Ad Actiones physice necessarias, quæ juxta leges physicas necessario sequuntur. –

3. Subjectum Obligationis moralis nemo potest esse nisi creatura quæ intellectu et libertate prædita est, et cujus voluntas ulla motivis sensualitatis determinari potest. Deus ens illimitatæ a quo omnis sensualitas abest, nulla habet obligationes opus. Ille non potest aliud quia quod optimum è velle.

4. Fundamentum seu ratio Obligationis è ipsa lex, seu legis Auctoritas. Ideo debeo hoc agere, illud vitare, quia lex divina hoc jubet illud vetat. Felicitas per legis observationem consequenda, potest quidem etiam fundamentum dici, seu remotius – Proprie nihil est aliud quam fortius stimulus, qui hominem sensualem ad observationem legis incitat.

6.

5. Officium et Jus. Officium est id, quod ex legis, et conscientiæ ex ea obligatione agendum aut omittendum est. Omni Officio correspondet jus. Jus est facultas ad id quod requiritur, ut Officium impleri possit - vel sine quo illud implere non possis - seu facultas ad id per quod mihi adimpletio Officii possibilis fit. Conserva vitæ est Officium: competit ergo mihi jus ad omnia sine quibus vita conservari non potest. In sensu lato, jus est facultas agendi aut omittendi id, quod nulli legi Morali adversatur - seu moraliter possibile inductum libertate. Moraliter impossibile quod alicui legi Morali adversatur -

6. In Officio distinguenda est Materia et Forma. Materia est ipsa actio quæ lege præscripta est ex benefacere. Forma est Modus quo actio præscripta ponitur, seu relatio Actionis ad Officium ex benefacere propter Officium, id est quia Officium est. -

7. Sicut dividuntur leges, ita dividunt etiam Officia. -
Si objecta quæ respiciunt respiciant, dividunt in officia relata ad Deum ad se et ad proximum. Notissima est etiam divisio Officiorum in Officia coactiva et officia conscientiæ. Officia coactiva sunt ad quæ adimplenda etiam vi externa cogi et cogere possis: conscientiæ, ad quæ quamvis conscientia obliget, externe tamen cogi et cogere non possunt ad hæc referunt. Officia Charitatis; ad illa officia justitiæ.
Nota 1 Officia coactiva sunt simul etiam officia conscientiæ. Obligor enim etiam in Conscientia id agere ad quod me alter cogere potest, et id quem ego cogere possum, obligatur etiam ad hoc præstandum in conscientia. -
2. Coactio respicit tantum externam Officii adimpletionem. Ut faciam quod lex in præsenti casu jubet, ad hoc cogi, et ut alter faciat cogere possum: sed ut faciam, et alter faciat ideo, quia lex jubet: quod proprie est satisfacere legi: ad hoc nec me alter, nec ego alterum cogere possum. -
3. Officia coactiva erga se ipsum non dantur. -
4. Possunt quandoque tales adesse circumstantiæ, quæ me in Conscientia ligant, ne jure cogendi alterum ad externam Officii adimpletionem utar, licet si uterer nemo licite impedire possit ea quin me licite impedire potest in exsequendo jure cogendi debitorem ad solvendum. ponamus autem, quod si hic et nunc jure hoc uterer debitorem in maximam miseriam conjicerem, quamvis ego ex non soluto hic et nunc debito nunc debito nullam paterer? Ah hoc agendo non lædo Conscientiam. -
8. Possuntne Officia coactiva admitti? Ubi: nam enim deberet adimpletio Officii, quod alter erga me habet, unice ejus Conscientiæ relinqui; et tam tractare me posset, quomodo ei libuerit, quod tamen admitti nequit. Ego habeo Officia, possumne eo satisfacere, si dum alter eorum adimpletioni impedimenta ponerem, medium coactivum mihi uti non liceret? Interea optandum tamen foret, ut Nomen Officii coactivi in Morali non audiretur: est enim nomen horrendum, hominis Conscientiæ vocem non audire.

J.

9 Collisio seu Conflictus Officiorum est concursus duor aut plurium Officior inimul, ita ut singula impleri nequeant. – Veri nominis Collisio Officiorum in est talis, ut utrumq in æde casu et eodem tempore servandum esset, dari nequit: Deus enim sibi contradicere, et quæ nobis prescribit non potest. In omni simili casu unum tantum officium adest, nobis solum videntur duo aut plura adesse, quia noster limitatus intellectus non potest omnes prospicere, quod hic in casu Officium esse esset? et quod antefponendum sit? nonnunquam contingit etiam, quod ipsimet collisionem fingamus, quia cor nostrum unum Officium pro alio eludere optat, ut passioni, qua gaudemus satisfiat. –

10. Quod Officium in collisione est præferendum? In Officiorum collisione observanda est hæc regula – Officium fortius præferendum est minus forti. Illud autem Officium est fortius, quod ex fortiori lege, cum primo Moralitatis principio omnes promanat. Præferendum est officium Originarium derivato, absolutis hypotheticis, naturale positivo, negativum affirmativo, perfectis imperfecto. In Officiis imperfectis attendendus est 1. Scopus: quo majoris momenti est scopus, quo juvandum finitionem Officii promovetur, eo majus Officium eg salvare vitam alterius fortius est Officium, quam ad promovenda venustalia jucunda conferre. 2do Quo magis a me petitus, quam ab aliis expectare potest auxilium, eo fortius est Officium eg Orphani Amicitia mihi junctis misereri me oportet potius, quam alieni in egestate constituti, 3. Quo plures salubres scopi Officia obtinentur et promoventur, eo est fortius eg exhibere beneficentiam egeno Patri, proli tuæ bene curanti magis obligor, si cætera paria sint, quam alii alicui. 4. Unius autem omnium salus postponenda est multorum saluti.

11. Quando cessat Obligatio? Quanto hic versus de legibus positivis. Cessat itaq Obligatio: 1. Abrogatione quidem tota lex, v legislatoris edicto, v contraria consuetudine legislatoris nota, nec tamen improbata aboletur. 2. Derogatione dum una duntaxat, aut altera legis pars a legislatore revocatur eg si lex esset – nulla externa merces invehentur – et tamen indulgetur ut hæc et illæ invehi possint. 3. Dispensatione dum quis subveniente gravi ratione ab observatione legis eximitur eg conceditur ei licentia vendendi carnibus etiam die Veneris, Quod legem abrogare, ei derogare, ab ea dispensare nonnisi is possit qui legem tulit, per se patet. –

Caput 3um De Virtute

1. Agendo in quod Obligationis Nostræ est, pertinginus ad virtutem, de qua priusquam agatur præmittenda est explicatio Actionis moraliter bonæ. Moralitas Actionis & Moralis bonitas Actionis Actio Moraliter bona ea est, quæ legi consonans est quo ad Materiam et formam id est id est quando non solum ago hoc, quæ lex divina præscribit, quod est Materia sed ideo

ago

ideo ago quia præscribit, quia eam æstimo, quod est summa. Do eg eleemosynam, administro justitiam, sum temperans, & hæc lex præscribit. An jam ago moraliter bene, quia facio quod lex præscribit? non ad huc. Quare non? quia potest esse quod dem eleemosynam ut lauder: quod non habeam justitiam, quod sim temperans, propter primum finem, quod inde consequi spero. Qui solum ex hujusmodi Motivis legem divinam servat, iste est capax eam etiam transgrediendi, quam primum per ejus transgressionem etiam finem suum assequi potest. Qui tantum legem dnam propter suam utilitatem diligit, ñ lege dnâ, sed se diligit S. Aug.: Duo ergo requiruntur ut actio bona dici possit, 1. Ut faciam quod lex divina fieri jubet. 2. Ut faciam ideo quia lex divina jubet, quia actione moraliter bonâ ñ fiunt solùm factâ, sed bona voluntas, quæ legem divinam æstimat. – Actio quæ tantùm legi externe conformis est, est tantùm legaliter bona hoc est: juridice bona: quæ autem ei etiam interne convenit, quæ ex bona voluntate, et æstimatione legis divinæ proficiscitur: hæc moraliter bona est. –

Hoc credo via in dubium aliquis trahit cum id ipsa Scriptura doceat Matth: 6. v.1. Attendite „ne justitiam vestram faciatis coram hominibus ut videamini ab eis: alioquin mercedem non habebitis coram Patre vestro qui in cælis est. 1. Cor: 13.v.1. Si linguis hominum loquar, et Angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum velut æs sonans, aut cymbalum tinniens. Patet rei veritas etiam ex eo, quod etiam actiones ex conscientia erronea ortas exercemus, quia ex legis, quæ præsupponuntur, licet erroneè, æstimatione fiunt. –

Nota:– Agere ex æstimatione divinæ legis non differt ab eo– Agere ex charitate erga Deum Ex dictis patet jam perspicitur quæ actio dicenda sit immoralis sub duplici nempe respectu potest actio aliqua dici immoralis 1. vel in quantum est directe divinæ legi opposita 2. vel in quantum non est ex legis divinæ æstimatione, vel ex alio aliquo, minus puro fonte provenit. – Primo sensu sumpta est, propriè immoralis, mala, secundo sensu sumpta non est propriè immoralis non tamen mala eo qui temperans est ideo, ne malus sequelas intemperantiæ consequatur agit quidem id, quod lex præcipit, non agit tamen strictè sensu moraliter bene, quia ñ est temperans ideo, quia id lex præcipit, aut actio ejus non est mala: agere enim eo hoc motivo, quo ducitur, non est prohibitum, ut propriè Moraliter bona dici possit, requiritur ut etiam eo hoc et quidem primario ideo temperantiâ amet, quia id lex præcipit. In pertractatione hujus Materiæ exponitur etiam illa Moralistarum sententia – Ut actus humanus sit bonus requiritur, ut conveniat cum lege, et ratione objecti, et ratione finis, et ratione circumstantiæ. Ut autem sit malus, sufficit si repugnet legi, v ratione objecti, v ratione finis, v ratione circumstantiæ juxta illud Dyonis: de div: Nom: c. 4. Bonâ ex integra causa, malum autem ex singularibus defectibus seu bonum ex integra causa, malum ex quocumque defectu. ——— 2.

2. Dantne Actiones indifferentes moraliter? Responsio ad hanc quæstionem dependet a definitione Actionis moraliter indifferentis. 1. Si Actio indifferens moraliter, idem dicit ac actio indulta, licita, quæ nulla expressa lege præcipit, vel nec etiam prohibet: hoc sensu dant Actiones moraliter indifferentes Consilia. 2. Si actiones moraliter indifferentes ea dicuntur quæ qualibet ad consequendum finem æqualiter confert eg ad universendam vanitatem hoc aut illo alimento uti, hoc sensu dant etiam Actiones indifferentes. Ita autem non sit proprie Moraliter indifferentes sed Moraliter æquivalentes. 3. Si vero Actiones Moraliter indifferentes ea esse statuuntur, quæ ad legem Moralem nullam prorsus habent relationem – hoc sensu non dantur moraliter indifferentes – In omni enim actione respectus legis Moralis haberi debet: hoc est in omni actione attendendi habeo, ne contra legem aliquam moralem agam. Quod si hoc attendendi habeo, hoc ipso jam actio mea moraliter indifferens ac negua

3. Ex data definitione Actionis moraliter bonæ, facile jam conijitur, quid sit virtus? est enim: Bona Voluntas quæ vero admittitur agere omnia, quæ lex divina præcipit, propterea vel maxime quia lex divina præcipit. Bona Voluntas cujus primarium motivum est æstimatio divina legis et cetera conatus sunt essentia virtutis. Sola exterior completio eorum, quæ lex divina præcipit, non est adhuc virtus. Potest quis agere id quod lex jubet, sed motivo ejus, quod ei ad agendum determinat, non est bonum, dicemusne eum virtuosum esse? item: possunt alicui deesse occasiones, id quod lex præcipit opere implendi, sed voluntas ejus est bona, ad implendam legem diu semper parata: dicemusne hunc non esse virtuosum? Quid quid vis, et non potes, factum Deus computat. S. Aug. sup. Psal. 57. Ad essentiam ergo virtutis non necessaria actio, sed bonus animus opus reddit bonum. Unde S. Aug. de Nupt. et concup.: Absit eum judicium dici, qui non propter Deum servat fidem uxori. –

4. Virtus Philosophica et Christiana. Virtus in qua tantum legis moralis quæ ab intellectu datur ratio habetur, est virtus Philosophica; si cum fide in Deum conjuncta est Philosophico-Theologica: si fide in Deum caret atheistica dicitur. Mirum modum nomen! et tamen habet etiam Virtus atheistica defensores. Sunt qui virtutem absq fide in Deum consistere posse defendunt. – Quid de eorum opinione tenendum? – Omnes qui recte sentiunt sunt hujus sententiæ, quod omnia Motiva, quæ Atheo ad recte agendum præsto esse possunt, nisi motivis Religionis repellantur, et firmentur infirma sustineant maneant, et inefficacia. Ad Virtutem requiritur, ut non partem tantum quamcunq, sed totum morale bonum bona, et indivisa sectari adlaboremus voluntate, ut sensualitate similiter resistamus; ut lucra, quæ peccato non raro acquiri possunt, contemnamus; et omnia mala ipsam etiam mortem ferre parati simus potius, quam ut legem moralem transgrediamur. Quomodo talis Virtus absq fide in Deum virtutis amatorem præceptorem judicem, et remuneratorem firma consistere valeat? ego saltem in virtuosorum

Author

Atheorum Republica vivere nollem; ei totus assentior qui dixit: Deum timeo: et praeter eum neminem, nisi hunc qui illum non timet – si mortui non resurgunt, manducamus et bibamus; cras enim moriemur 1 Cor: 15 v 32. –

Virtus Christiana est bona voluntas, qua voluntati divinae per Christum cognitae fortiter sentire, et agere serio adnititur vel quod in idem redit: qua Deum ex toto corde et proximum sicut se ipsum juxta Jesu Christi doctrinam diligere satagit. –

Ut generaliter breviterq; complectar, quam de virtute habeo notionem, quod ad recte vivendum attinet, virtus est charitas, qua id quod diligendum est diligitur S. Aug: de Mor Eccl: Sapientia Spiritus, pietas, sanctitas sanctificatio, justitia, innocentia cordis, timor Dei, obedientia, nova creatura, timor Dei, et novus homo, bona opera fructus spiritus – has expressiones in Scriptura occurrentes omnes synonima virtutis. –

5. Virtus apparens ea est, qua sibi ipsa vox imponat, tantum Virtus esse appareat, Speciem tantum ait Apostolus, pietatis non vero virtutem id est veritatem habet. Hanc illi quos Pharisaeos et Hypocritas dicimus, profitent, quorum opera tantum externe legaliter bona sunt. –

Horum duplex est Classis. Alii sunt Hypocritae proprie tales qui ex professo hypocritas agunt. Alii impropriae tales, qui quidem sunt hypocritae sed non ex professo. – Ad primam Classem pertinent illi, qui etsi perversa voluntatis sua sibi conscii sint, tamen speciem pietatis assumunt, sancti sunt verbis, sancti actionibus, qua in oculos cadunt, vivis coloribus depingit eos Christus Matth 6. 15. et 23. Hanc pietatem simulat ideo – vel ut laudentur ab hominibus; vel ut mala „sua convitia tegant, vel ut corda innocentium facilius seducant, vel ut secrete tanto liberius „peccent – ex fructibus eorum cognoscetis eos„. – Alii non sunt hypocritae ex professo et scienter, sed magis ex ignorantia, et simplicitate, sunt ex defectu bonae institutionis, aut ex praedominante aliqua passione, quam illibenter reponerent, aut ex teporitate, qua asperam virtutis refugit. – Ad horum Classem, referendi sunt, illi qui externa pietatis exercitia quam diligentissime peragunt, peccatorum enormium sibi non solum conscii non sunt, sed insuper etiam plura bona agunt, quamvis caeterum his illisve peccatis editi sint, tamen justos se esse arbitrantur; Deum peccata eis intuitu bonorum quae agunt antecedente confessione condonaturum credentes. Horum hypocrisis minorem habet culpam quam priorum: fugienda tamen et ipsa summopere est; est enim status cor Moralis vere malus, converti difficilis, absq conversione vero infelix, nisi forte ignorantia, et simplicitas talis sit quae excusare valeat. –

6. Virtus Mystica ea est, quae ex castissimo quidem fonte purissimo nempe Dei, et Proximi amore promanat, sed omnia reliqua motiva, ut impura reiicit a deo, ut neq; spei vitae aeternae ratione habere medium cat.

Ad

Ad hæc nihil nisi Deum continuo cogitat, hacq cogitatione ita absorbetur, ut mens omnium aliorum oblita, cogitatione ita absorbetur, continuo cogitat quasi in extasi sit. Hujusmodi virtus nec a Christo commendata, nec præsentis vitæ statui accommodata est. Temperamentum Melancholicum, hypochondriacũ, et tenerior fœminens sexus ejus amare facilius capitur quam alii.

7. Virtutes Cardinales. Inter Virtutes Morales quatuor ideo quod quasi cardo aliarum Virtutum promanant, sunt Cardinales dicuntur, —

1. Justitia quæ jura, et debitatem proximi reveretur, et suum cuiq tribuit.
2. Prudentia quæ fines et media dijudicat, et optima semper eligit.
3. Temperantia id est moderatio animi, quæ cupiditatem ne exorbitata coerceat.
4. Fortitudo quæ impedimentis, difficultatibus, et periculis virtutis strenue resistit. — ex fortitudine proveniunt actus heroici seu virtutes heroicæ quæ extraordinariã quandam animi fortitudinem, hoc est, sui ipsius abnegationem, indicant. — Veteres vocabant has virtutes Cardinales ideo, quia cardo virtutis, id est, essentialia virtutis requisita sunt, sine justitia enim prudentia temperantia, et fortitudine, virtus consistere non potest. —

8. Virtutes Theologicæ Fides, Spes Charitas dicuntur virtutes Theologicæ ideo, quia immediatum earũ objectum est Deus. Est nonne et pluribus aliarũ virtutũ eg gratitudinis, reverentiæ erga Deum de immediatum Objectum est Deus? — Mihi profunde magis arridet eorum sententia, qui eas ideo ita nominari censent, quia virtutis Christianæ basis sunt, et quia eas Scriptura speciali gratiæ Dei adscribit. Dum eas Theologi dicunt, a Deo se infusas, ex speciali gratia Dei promanare dicere volunt.

9. Unitas Virtutis Christianæ Sicut una est tantum Sanitas, ita una est etiam tantum virtus, unum indivisibile totum: una nempe indivisa et tota bona voluntas, quæ totam legem divinam æstimat, omnia et singula Præcepta servata (rejpecta) est. Matth: 5 v. 8. Beati mundo corde, quoniam ipsi Deũ videbunt, Nolite putare quoniam non veni solvere legem aut Prophetas non veni solvere sed adimplere. Dico enim vobis, quia nisi abundaverit justitia vestra, plus quam Scribæ et Pharisæi, non intrabitis in Regnum cælorum. 1. Thess: 5 v 23. Ipse autem Deus pacis sanctificet vos per omnia, ut integer Spiritus Vester et anima, et corpus sine querela in adventu Domini nostri Jesu Christi servetur. Jacob: 2 v 10. Quicunq autem totã legẽ servaverit, offendat autẽ in uno, factus est omnium reus. 2. Petr: 1 v 5. Vos autẽ etiã omnẽ studium subinferentes ministrate in fide vestra virtutem, in virtute autem discretionem. — Quod vero attinet Materiã, id est Objecta, Officia; ad quæ hæc bona voluntas refertur, multis dantur, et diversissima virtutes; omnes tamen sunt nonnisi rami, unius, ejusdemq formalis virtutis id est boni cordis, et voluntatis legem divinam æstimantis. Hinc particulares Virtutes omnes,

exercere

exercere, non est quidem semper in nostra potestate, partim occasionis defectu, partim non admittentibus id circumstantiis nostris: propterea autem tamen bona voluntas, quae se ad omnes extendit, et omnes, si posset, implere parata est, pretium coram Deo habet, et praemiatur. Pauper, cui, si posset, juvare, pauperem prompta voluntas adest, non postponitur, certe divite, id agenti, nec perdit mercedem suam –

10. Motiva Christianae Virtutis. Primum et purissimum motivum Christianae Virtutis, est aestimatio, et amor Dei Legislatoris. 1. Cor: 10. v 31. Sive ergo manducatis, sive bibitis, sive aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite. Rom. 12 v 2. Et nolite conformari huic saeculo, sed reformamini in novitate sensus vestri, ut probetis, quae sit voluntas Dei bona, et beneplacens, et perfecta. Ephes. 6 v. 6. Non ad oculum servientes, quasi hominibus placentes, sed ut servi Christi, facientes voluntatem Dei ex animo. Cum bona voluntate servientes, sicut Domino et non hominibus. Cum hoc Motivo conjungi possunt et ea motiva, quae ex representatione boni, virtutem in hac, et in altera vita consequentis, desumuntur, quin propterea virtus impura evadat. Ipse Christus et Apostoli ad aestimandos ad virtutem hominum animos hujusmodi motivis uti sunt. Matt V. 12. Gaudete et exultate quoniam merces vestra copiosa est in caelis. Matt 10 v 41. Qui recipit Prophetam in Nomine Prophetae, mercedem Prophetae accipiet, et qui recipit justum in Nomine justi mercedem justi accipiet. 1. Tim: 4 v 8. Pietas autem ad omnia utilis est, promissionem habens vitae quae nunc est et futurae. – Noverunt nempe Christus et Apostoli verbum Naturam hominis, cui appetitus felicitatis connatus est, melius quam illi Philosophi, qui non nisi eam virtutem, cujus motivum sola tantum legis moralis aestimatio est, puram diis suis declarant. Si hoc verum foret, ad virtutem eluctari homini possibile non esset. Christiana proinde moralis multo melior, et naturae nostrae magis accommodata est. Justa Christi moralem non est impura virtus tua, si non ex sola, et unica, ex sola lege sumpto motivo, quo simul etiam ex motivo felicitatis proveniat. Sol obtinendo curandum est, ut motivum legis, quia divina lex praecipit, sit motivum primarium, et principale, Non est tamen opus, ut in singula actione, bona principalis hujus motivi memor, sed eo immediate ad agendum determinemur, sed sufficit diuma testimonium tibi dare valeas, quod motivo hoc aliis praedominante –

11. Qualitates Virtutis Christianae. 1. Puritas principiale ejus motivum debet esse legis divinae aestimatio. 2. Universalitas non unum, non solum aliqua Praecepta, sed tota lex divina servanda est. 3. Constantia non aliqua volum, licet longiore, sed semper omni tempore, in omnibus circumstantiis servanda sunt Praecepta divina. Nullum enim cogitari potest momentum, quo eum obligandi amitterent. Luc 1. v. 75. In Sanctitate et justitia coram ipso omnibus diebus nostris. 1. Cor. 1 v. 8. Qui et confirmabit

vos

vos usque in finem sine crimine in die adventus Domini Nostri Jesu Christi. Philip: 1 v. 9. 10. Et hoc oro ut charitas vestra magis ac magis, abundet in scientia, et in omni sensu. Ut probetis potiora, ut sitis sinceri, et sine offensa in diem Christi. Et hic valet illud. Qui perseveraverit usq in finem, salvus erit. 4. Hilaritas cum enim prompta voluntate mandata servet, cum ei defectuum sibi conscia sit, in Deo et Jesu Christo semper confidat, tetra noverit, sed jucunda gaudens in Domino semper Coloss: 3 v 4.

12. Virtutis agon seu luctа Propter carnem, quæ adversus spiritum continuo insurgit. Gal: v 17 est virtus nostra hac in terra, in continua luctа constituta, et hunc, qui ad eam eluctari cupit, strenue luctari oportet. Matt: 5 v 8. Si autem manus tua, vel pes tuus scandalizat abscide eum, et projice abs te Galat: 3 v 24. Qui autem sunt Christi carnem suam Crucifixerunt cum vitiis et concupiscentiis. In hac luctа succumbit quandoq Spiritus 1 Joan: 1 v 10. Si dixerimus quoniam non peccavimus, mendaces faciamus eum, et Verbum ejus non est in nobis. et vel ideo Virtus nostra hac in vita perfecta esse non potest; sed approximatio est solum ad planam plenam perfectionem. Licet autem imperfecta tantum sit, propterea tamen virtus manet, Lapsus enim infirmitatis, quibus contingentibus voluntas nostra tamen bona manet, privare nos virtute nequeunt. Id efficit tantus dominans peccatum.

13. Gradus Virtutis Christiana. Duo primaria sunt motiva, quæ major est voluntatis promptitudo, et omnipotentia resistendi fortitudo, quæ constantior e bona voluntas et quo plus operatur boni, eo præstantior e virtus. Qui solo metu infamiæ, vel pœnæ boni sunt, non virtuosi. Qui tantus spe felicitatis ducuntur horum virtus non e pura; Qui quidem legem divinam æstimant, adhuc vespino tamen concupiscentia vincunt, horum virtus adhuc debilis et imperfecta est. Qui vero legem amant, et tentatione fortiter superare laborantes rarius a concupiscentia superantur, horum virtus perfecta e, quamvis virtus humana hac in vita perfecta esse pt.

14. Meritum Christiana virtutis. Meritum significat actionem quæ præmiari meretur. Nos qui id, quod boni facimus, facere obligamur, ad meritum jus stricte tale non habemus. Luc: 17. v 10. Sic et vos vos feceritis omnia quæ præcepta sunt vobis dicite: servi inutiles sumus: quod debuimus facere fecimus. Quod Virtus nostra Meritoria sit, id venit ex gratia Dei, qui eam præmiare benigne promisit. Rom: 6 v 23. Stipendia enim peccati mors, Gratia autem Dei vita æterna in Christo Jesu Domino Nostro.

Caput 6um De ultimo fine Hominis

1. Ultimus finis hominis quem sibi proponere debet e virtus: id patet. 1. ex ipsa natura hominis. Homo hoc ipso quia creatura rationalis e, impossibile e eum aliter judicare posse, quam quod observatio legis moralis sit ejus, qua creatura rationalis ultimus finis ad quem tendere, quæve seu summum bonum desiderare debet. 2. Ita ipsum docuit ei Scriptura Eccl: 12 v 14. Et omnia quæ fiunt adducet Deus in judicium pro omni errato, sive bonum sive malum illud sit. Matt 5. v 48. Estote ergo vos perfecti sicut et Pater vester cælestis perfectus est. 6 v 33. Quærite ergo primum Regnum Dei et justitiam ejus, et hæc omnia adjicientur vobis.

1 Petr:

1. Petri 16. v. 17. Quoniã scriptũ ẽ Sancti eritis, quoniã ego sanctus sum. 2. Petr. 1. v. 5. 11. Vos autẽ curã omnẽ subinferentes, ministrate in fide vestra virtutẽ in virtute autẽ scientiã. Sic enim abundanter ministrabit̃ vobis introitus in æternũ regnũ Dñi Nostri et Salvatoris Jesu Christi. 3tio ≡ Indicat hoc scopus Adventus Christi Titi 2. V. 11. Apparuit gratia Dei Salvatoris Nostri omnibus hominibus erudiens nos ut abnegantes impietatem, et sæcularia desideria sobrie, et juste, et piè vivamus in hoc sæculo. 1 Joan: 3 v 8. Qui facit peccatum ex Diabolo est: quoniam ab initio diabolus peccat. In hoc apparuit Filius Dei, ut dissolvat opera diaboli. 4.° Et scopus mortis Xti 1 Petr: 2 v 24. Qui peccata nostra ipse pertulit in corpore suo, super lignum: ut peccatis mortui justitiæ vivamus: cujus livore sanati estis. —

2. Et Beatitudo. Est autem homo etiã creatura venerabilis; qua talis appetit necessario beatitudinẽ, et non potest illam nõ appetere, Est ergo etiam beatitudo ultimus finis hominis: aut talis, tamen qui ceteris postponendus est. Nam fieri potest, ut lex Moralis, et beatitudo colliduntur: hoc in casu legem præferendam esse, nisi repugnare nobis velimus ipsi agnoscimus. Agnoscimus etiam nonnisi virtute talem nos beatitudine dignos. — Hæc est etiam Christianæ Religionis doctrina. Beatitudo supponitur in illa pariter ut finis ultimus Matth 5. v. 1. – 12. Ubi Christus enumerat beatitudines et dicit – Gaudete et exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cœlis 7 v 21. Non omnis qui dicit mihi Domine Domine &c sed qui facit Voluntatem Patris mei, qui in cœlis est, ipse intrabit in regnum cœlorum. 1. Timot 4 v 8. Nam corporalis exercitatio ad modicum utilis ẽ: pietas autem ad omnia utilis est, promissionem habens vitæ, quæ nunc est et futuræ. 1. Petr. 3 v. 10. Qui enim vult vitam diligere, et dies videre bonos, coerceat linguam suam a malo, et labia ejus ne loquantur dolum, declinet a malo et faciat bonum, inquirat pacem et sequatur eam. 1 Joan: 3 v 2. Charissimi nunc filii Dei sumus, et nondum apparuit, quid erimus. Scimus quoniam cum apparuerit similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est. Hebr: 13 v 14. Non enim habemus manentem hic civitatem, sed futuram inquirimus: ubi Christianum ut ut ad æternum beate vivendum destinatum considerat. – Notandũ tñ quod beatitudinẽ vitæ præsentis, quæ cũ virtute convivere nequit, non temnendam esse docet: Matth 16 v 24. Tunc Jesus dixit discipulis suis: si quis vult post me venire &c qui enim voluerit animã suã salvã facere perdet eã &c et beatitudinem vitæ æternæ tantũ sub conditione virtutis promittit. Virtus ẽ conditio sine qua non.

Virtus ergo et beatitudo, est ultimus finis hominis et summũ bonũ, seu id quod ab homine

cum

summe desiderandum est: ita tamen ut virtus primum, beatitudo secundum locum teneat. Nihil enim magis videri hominem ad id invenit, quod volunt, id est vita beata. Illud enim ultimum bonum est, et sine quo nemo ea dignus est, recte vidicet vivere, id idem volunt. S. Aug. de libr. Arbitr. ——

Nec hic est aliqua Contradictio Theologis quod multi Deum ipsum alii gloriam Dei vel Manifestationem divinae perfectionis et imitationem Dei — et vitam beatitudinem — finem hominis esse statuunt, quia fines hi vanie capiunt idem quod dicti dicunt. —

3. Vera beatitudo est status durabilis acquiescentiae. Acquiescentia et duratio, sunt partes beatitudinis essentiales. Haec adeo clara sunt ut probatione non egeant. Quod si autem ita est, requiritur vera hominis beatitudinem, nec in sola terrenorum gaudiorum fruitione, nec in sola temporalium bonorum possessione, nec in otio, et curis libero vivendi genere, ut multi putant consistere possit. Haec enim, nec ab omnibus, quibus vera beatitudo possibilis esse debet, acquiri queunt, nec durabilem animi quietem praestare possunt, sino mutationi subjacent, mortisque imo. Vera itaq beatitudo consistit in animi acquiescentia, quae ex bono Conscientiae testimonio orit et bona in Deum confidentia, 2 Cor 1. v 12. Nam gloria nostra haec est, testimonium conscientiae nostrae, quod in simplicitate cordis et sinceritate, et non in sapientia carnali, sed in gratia Dei conversati sumus, in hoc mundo, abundantius tamen ad vos. 1. Joan 3. v 21. Charissimi si cor nostrum non reprehendit nos, fiduciam habemus ad Deum, certaq promissae aeternae beatitudinis spe, ac remunerationis corroborata — Fides in Deum Virtutis amatorem, et Aeternum Remuneratorem est ad veram beatitudinem hominis necessaria. Per hanc solam, primo perspicit, quomodo et illi qui lugent, et qui persecutionem patiuntur, propter justitiam tam beati sunt posse

1. Beatitudo Virtutis in altera vita. Beatitudinem vitae alterius maxima fere attendunt ipsa hac imagines sub quibus eam Scriptura proponit. Quantum nobis de ea hujusq statuere articulet, consistit. —

1. In liberatione ab hujus vitae: per praesenti naturae nostrae constitutione, nexuq cum aliis rebus et hominibus provenientibus. 1. Epistolae Rom 8. v 23. Non solum autem illa, sed et nos ipsi primitias spiritus habentes et ipsi intra nos gemimus adoptionem filiorum Dei exspectantes redemptionem corporis nostri 2. Cor. 4 v 17. Id enim quod in praesenti est momentaneum et leve tribulationis nostrae, supra modum in sublimitate aeterni gloriae pondus operatur nobis. Apocalipsis 21. 7. v 16. Non esurient neq sitient amplius nec cadet super illos sol neq ullus aestus.

2. In perfectiori Dei cognitione, et cum illo similitudine. 1. Cor 13. v 9. Ex parte enim cognoscimus et ex parte prophetamus. Cum autem venerit quod perfectum est tunc autem quod ex parte est. 2. Petri 1. 4. Per quae maxima et pretiosa nobis promissa donavit, ut per haec efficiamini divinae consortes naturae fugientes ejus, quae in mundo est concupiscentia corruptionem.

3.

3. In intima cum Jesu Auctore fidei, cum spiritibus perfectis, et omnium temporum justis Societate. 2. Cor: 5. v. 8. Audemus autem et bonam voluntatem habemus magis peregrinari a corpore et præsentes esse ad Dominum. Coloss: 1 v 23. Coarctor autem e duobus, desiderium habens dissolvi, et esse cum Christo, multo magis melius. Friedare loquitur de hac re S. Cyprian de Mortal. „Illic nos chorus numerus expectat – illic Apostolorum gloriosus chorus, illic Prophetarum cælestium numerus, illic Martyrum innumerabilis populus ob certaminis et passionis gloriam „coronatus; triumphantes illic Virgines; quæ concupiscentiæ carnis continentiæ robore subegerunt – ad hos conspectu venire, quanta et illis et nobis in Communi lætitia.' —

4. In specialibus quibusdam a Scriptura quidem non determinatis certo tamen promissis bonis 1 Cor 2 v 9. Sed sicut scriptum est: quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus illis, qui Diligunt eum 2. Cor 4. v 17. Id enim quod in præsenti est momentaneum et leve tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æterni gloriæ pondus operatur in nobis – 5. In interminabili horum bonorum possessione et fruitione Matt: 25 v 46. Ibunt hi in supplicium æternum justi autem in vitam æternam. 1. Petri 1. v 3 et 4. Benedictus Deus „et Pater Dni nostri Jesu Christi qui secundum misericordiam suam magnam regeneravit nos „in spem vivam cum per Resurrectionem Jesu Christi ex mortuis. In hereditatem incorruptibilem, et non inquinatam et immarcescibilem conservatam in cælis in vobis.

6. Gradus hujus beatitudinis. Beatitudinem hanc gradus habitura ostendit ratio, et Scriptura. Luc 19 v 16. Venit autem primus dicens: Dne mina tua decem minas acquisivit. Rom 2. v 6. Qui reddet unicuique secundum opera ejus. 1 Cor: 3 v 8. Qui autem plantat et qui rigat unum sunt. Unusquisque autem propriam mercedem accipiet secundum suum laborem. –

7.° Virtus reddit hanc beatum. Absq virtute nemo beatus esse potest. Sola virtus hanc efficit beatum. Quomodo? non quod cum omnibus hujus vitæ incommodis, et ex limitatione naturæ nostræ, ejusq cum aliis rebus nexu pronascantibus malis libint, terrenisq bonis præmiet: id enim nullibi Scriptura virtuti promittit, nec id Christo, quo in nullo sanctior exstitit, tributum: sed hoc sensu reddit hanc beatum. – 1. Quod veram animi acquiescentiam parcat. – 2. Quod illis malis, quæ ex peccato veniunt, pœnisq peccati naturalem vocant, liberet: illa vero mala, quæ evitari nequeunt peccato mente perferre, juvet. – 3. Quod ei, licet non vertat omnia plurima in bona, quæ naturalia præmia virtutis dicimus, hanc jam in vita comparet. – 4.° Certa favoris divini, æternæq apud Deum beatæ vitæ spe, continuo solet, et ejus consecutione æterna solatura sit. Qui ad comendandam virtutem semper tantis prosperitatem terrenam, tanquam certa ejus sequela promittunt, et depradicant non agunt recte. Posito enim, quod expectatæ hanc prosperitatem non sequatur, tum in vita redditor virtus expectanti, videtur spes sua decepturus esse.

Caput Imum De Impedimentis Virtutis

1. Impedimentum Virtutis est id omne, quod Virtuti est Obstaculo: vi id quod est obstaculo in nobis existit impedimentum internum; si existit extra nos impedimentum externum.

2. Impedimentum internum in nobis existens est natura nostra ex peccato Originali proveniens corruptio, in eo sita, quod adeo facile his, quae sensui delectant abripiamur magis ad sequenda consuetudinis placita, quam rationis, et Religionis praecepta prudentes simus. Rom: 7 v 14. Scimus enim quia lex Spiritualis est: ego autem carnalis sum venumdatus sub peccato. Galat: 5 v 17. Caro enim concupiscit adversus Spiritu, spiritus autem adversus carne: haec enim sibi invicem adversantur, ut quaecunque vultis illa faciatis. Huc pertinent illa - Video meliora proboq deteriora sequor - Nitimur in vetitu, cupimusq negata. Qui hanc corruptionem adesse homini negat, vel ipsa hac negatione confirmat. Prodiverunt tamen consuetudinis, ac circumstantiae, in quibus positi sumus, aucta corruptio hac diversas modificationes; inde venit quod unus magis quam alter ad hoc aut illud peccandi genus propendet.

3. Impedimenta externa sunt 1. Mala educatio. 2. erronea in Religione institutio. 3. Mala exempla. 4. Malae societates. 5. Seductores. 6. Lectio pernicios orum librorum. 7. Mens et circumstantiae in quibus constituti sumus. Prima tamen causa impediens est semper concupiscentia.

1. Tentatio est irritamentum ad malum. Est q v interna, v externa, levis, vehemens, vehementissima. -

2. Origo tentationis juxta Scripturam est Concupiscentia. Jacob: 1 v 14. Unusquisq tentatur a concupiscentia sua abstractus et illectus. - An n etiam causa tentationis diabolus? Scriptura loquit etiam de tentationibus diaboli: sed nec quam frequentes sint asserit, nec signum aliquod, quo ab aliis tentationibus dignosci valeant, manifestat; medius iisdem quibus resistitur malo morali, etiam dum nulla diabolica invidia pavant, resisti ei posse docet Epheo: 6 v 11. Induite vos armatura Dei, ut possitis stare adversus insidias diaboli. 1. Petr: 5 v 8. Sobrii estote, et vigilate, quia adversarius vester diabolus tanquam leo rugiens circuit, quaerens quem devoret. In Christo, qui Satanae regnum destruxit, et homines ab ejus timore liberavit confidendum est hortatur. Hebr: 2 v 14. Quia ergo pueri communicaverunt carni et sanguini, et ipse similiter participavit eisdem, ut per mortem destrueret eum, qui habebat mortis imperium, id est diabolum. Denique diabolo omnibus suis studiis nihil posse apud eos, qui virtutis sunt, studiosi adstruit 1. Joan: 5 v 18. Scimus quia omnis qui natus est ex Deo non peccat: sed generatio Dei conservat eum, et malignus non tangit eum. An n tentat nos etiam Deus? Deus neminem tentat. Jacob: 1 v 13. 17. Nemo cum tentatur dicat: quoniam a Deo non tentatur; Deus enim intentator malorum est: ipse autem neminem tentat. - Omne datum optimum, et omne donum perfectum desursum est descendens a Patre luminum, apud quem non est transmutatio nec vicissitudinis obumbratio. - Dicit enim Scriptura Deum aliquando tentare sine: aut hoc ita sumendum est, quod admittat grave quidquid tenta-

tentatione, ut cognoscamus quanta sit virtus nostra, aut ab alio cognita fiat. Verba Orationis Dnica – et ne nos inducas in tentaõne – habent hunc sensu: ne admittas succumbere nos in tentaone.

6. Tentationis utilitas. Tentatio qua tentati, n tantu n e in ve mala, Deo potius multum proficua.

1. Per tentationem discit homo se noscere: Unusq uisq se tentatione tanquam interrogatio agnoscit S. Aug: in Psal: 30. 2. discit necessitatem attendendi ne cadat. 3. discit compati ei, qui cecidit. Galat: 6. v. 1. Fratres et si praeoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales estis, huiusmodi instruite in spiritu lenitatis, unusquisque te ipsum ne et tu tenteris. 4. Per eam crescit virtutis pretus, et praemium: Vita nostra in hac peregrinatione, n potest esse sine peccato, sine tentatione quia „profectus noster per tentationem fit, nec sibi quisquam innotescit, nisi tentatus, nec potest coronari, nisi vicerit, nec potest vincere nisi certaverit, nec potest certare, nisi inimicu et tentaones habuerit S. Aug: v. 67.

7. Tentationes nec sunt anxie timendae nec condemnendae. 1. Unde unde proveniant tentationes n est anxie timendu. Nam 1. nulla tentatio est tam magna, ut vincere eam n quaeamus utentes requisitis mediis, et adjuti Dei et Christi, qua nobis promittitur gratia. 1. Cor: 10. v. 13. Tentatio vos n apprehendat nisi humana: fidelis autem Deus est, qui n patietur vos tentari super id, quod potestis, sed faciet etiam cum tentatione proventum ut possitis sustinere. Hebr. 5. v. 18. In eo enim, in quo passus est ipse et tentatus, potens est et eis, qui tentantur auxiliari 2. Tanti in eode mundo, in eode, in quo et nos corpore commorantes evaserunt já victores. Potuerunt hi et hae cur n et tu dignu pugna et vince. – Nec contemnendae: Memores enim oportet nos esse imbecillitatis nostrae. Matt: 6 v 13. Et ne nos inducas in tentationem sed libera nos a malo 26 v 21. Et edentibus illis dixit: amen dico vobis, quia unus vestrum me traditurus est. 1. Cor: 10 v 12. Itaq qui se existimat stare videat ne cadat. Davidis et Petri lapsus, est infirmitatis humanae perpetuum testimonium. Praevertim n st vilipendenda ea tentationes, quas ob individualem nostram infirmitatem nobis multo periculosiores esse novimus, quam alii. Ii qui se tentationibus praesumptuose exponunt se ipsos non norunt.

8. Possuntne tentationes impediri? Etsi non omnes multae tamen impediri possunt. 1. Temperantia. 2. Exercitione spiritualis. 3. Cognitione veri bonor temporalium pretii. 4. Fuga malor sociorum, et malae occasionum. 5. Vitatione lectionis perniciosor librorum. 6. Vigilantia ne pessimo mala aliqua in corde vermem figat. Quod si enim semel fixit já continuo tibi adest tentatio.

9. Quomodo nos possumus ad vincendas facilius tentationes praeparare? 1. Amore Virtutis. 2. Frequentiore motivorum Virtutis consideratione, ut tentatione veniente facilius invidant. 3. Diligentia Scripturae S. lectione, et praecipuae quarundae ejus sententiae memoria impressione, crebriore ear

ut praevente tentatione incidant faciliùs meditatione. 4. Exempli Christi et Sanctorum hominū consideratione. Ad hoc inverit totum Caput 12 ad Hebr: 5. Frequentiore et vera bonor prospicitor renovatione. 6. Eorq per fervidam Orationem renovatione. Quem tentatio tentatio imparatu deprehendit jam quasi victus est. Qui se praeparavit duplicatis pugnat viribus. Hic Regula. Fuge quamdiu infirmus es – est bona: est adhuc melior est haec: Fac ut fortior fias, ne fugere semper debeas, cum semper nec possis.

10. Quibus mediis est utendum ad vincendam tentationē praesentem? Praesente jam tentatione fortiter resistendum est 2. Sim 3. totum hoc caput. Hoc ut fiat 1. Mentem ad alia seria convertere satage. 2. Cogita inviolabilem Obligationem servandi legem. 3. Cogita praemia magnum Constantia, damnum vero gravissimum si conveneris. 4. Cogita Exemplum Christi et Sanctorum in tentatione constitutor. 5. Revoca Scripturae sententias quas tibi in memoria notavisti. 6. Memor esto omnivedi, et confidenter ad eum, ne irritamento mali succumbas, ora Ephes: 6 v 10. 11. De caetero fratres confortamini in Domino et potentia Virtutis ejus – Per omnē orationē et obsecrationem orantes omni tempore in spiritu et in ipso, vigilantes in omni instantia, et obsecratione pro omnibus Sanctis – Qui tepide resistit, aut si plene forte animo, cruciat, victor cadere qui

Caput 8um De Peccatis

1. Si concupiscentia non resistitur oritur peccatum, id est: libera aberratio a lege Morali: seu libera transgressio legis dna: Quia haec transgressio dicto, facto, vel etiam sola concupiscentia fieri potest igitur definitur peccatū a S. Augustino: dicti, facti, aut concupiti contra legem Dei aeternam. Ad peccatum itaq ut ipsamet definitio indicat; requiritur cognitio legis divinae, et libertas. Defectus ordinationis dnae legis illud proprie constituit. Hic defectus dicitur formale peccati. –

2. Peccata dividuntur 1mo Ratione legis. Peccatū commissionis est actus dnae legi contrarius ag fortu. Peccatum omissionis est omissio ejus quod lex dna jubet: Mat: 25 v 42. Esurivi enim et non dedistis mihi manducare: sitivi et nō dedistis mihi potum Jacob: 4. v. 17. Scienti igitur bonū facere, et nō facienti, peccatum est illi. 2. Ratione notitiae peccati. Peccata nota, quae nobis vive ea committendo, vive sponte commisimus. Occulta sunt peccata ignota occulta. Ps: 18. v 13. Delicta quis intelligit? ab occultis meis munda me. Haec si nostra culpa ignorantur, reatum habent. –

3. Ratione Notitiae legis. Peccatū ignorantiae est transgressio legis ignoratae. Haec ignorantia est vincibilis dum eam quis impedire potuit Luc: 12 v 48. Qui autem non cognovit, et fecit digna plagis, vapulabit paucis. Omni autē cui multum datum est, multum quaerētur ab eo: et cui commendaverunt multum, plus petent ab eo; invincibilis autē est ea ignorantia quae impedire non fuit in ejus potestate. ignorantia invincibilis nullius est peccati, sed ea voluntas quae vincibilis est Thomas. 4. Ratione minoris aut majoris malitiae voluntatis

Peccatū

Peccata infirmitatis sunt, quæ non ex mala voluntate, nec tantùm ex naturali fragilitate promanant, prenes quæ plena deliberatio, et consensus non adest, quæ mox ut advertimus improbamus, et emendare satagimus. Qui ea negligit emendare, et non satagit imminuere, dicere non potest: pecco ex infirmitate. Peccata bonæ voluntatis, quæ communiter ex ignorantia orium ducunt. – Peccata Malitiæ pro rata, deliberata, ea sunt, quæ animo deliberato, ex proposito, et quasi data opera committuntur. Hoc sensu vero pauci puto dari peccatores, qui eousque malitiæ prolaberentur, ut malum agnitum ex professo patrarent. Unde peccatum malitiæ illud potius vocandum est, quod expectandi habeat, quem etsi vitiamus, tamen illum deponere non satagimus. Hoc sensu dant multi malitiosi peccatores; omnes illi nempe illi qui etsi peccare vitiant, tamen nullis emendationis mediis utuntur.

1. Ad hanc peccatorum Classem, de quibus hic sermo, pertinent etiam peccata Mortalia et Venialia. Mortalia sunt peccata gravia, quæ gratiam Dei privant, et mortem æternam, hoc est privationem vitæ æternæ, post se trahunt. Peccatum ad mortem de quo sermo est. 1 Joan: v. 16. est peccatum ab his quæ mortalia vocant, diversum. Venialia levia, quæ facilis venia consequuntur, et a Regno Dei non excludunt. Quomodo autem dignosci potest, quænam sint illa gravia et quæ levia? Non esse id ut multi putant adeo facile, patet ex ipsius S. Augustini testimonio – Quæ sint levia, et quæ gravia peccata, non humano, sed divino sunt pensanda judicio. Enchir: c. 17. Et rursus. Quæ sint ipsa peccata, quæ ita impediunt perversionem ad Regnum Dei, ut in Sanctorum amicorum meritis impetrent indulgentiam, difficillimum et invenire, periculosissimum definire. Ego certe usq ad hoc tempus, cum inde satagerem, ad cor indaginem pervenire non potui. L. 21. de Civ: Dei. Cap. 27. Cum dixerit: divino hæc pensanda esse judicio ideo scribit L. 1 de bapt: Non afferamus stateras dolosas, ubi appendamus quod volumus, et quomodo volumus, pro arbitrio nostro dicentes: hoc grave hoc leve est; sed afferamus divinam stateram de Scripturis sanctis, tanquam de thesauris dominicis, et in illo quid sit gravius appendamus; imo non appendamus, sed a Domino appensa regrocemus. Conformiter huic sententiæ statuunt Moralistæ.

1ma Regulam juxta quam quod peccatum mortale, quod veniale sit dijudicatur hanc esse: Quæ in Scriptura dicunt, excludere a Regno Dei, esse abominabilia, detestanda, execranda, aut morte digna, quibus væ, aut alia maledictio est adjuncta, mortalia; reliqua venialia censenda.

2da Regulam dicunt esse Traditionem et Ecclesiæ Canones. Quod Traditio, et Ecclesiæ Canones mortale esse dicunt, id pro mortali habendum est. –

3tia Denig Regulam ajunt esse humanam rationem, quæ juxta Regulas Imputationis de gravitate aut levitate peccati decidit. – Ego vix cogito: quando Scriptura, aut Traditio ita loquuntur, supponunt jà corruptum cordis statum, qui ex Regulis Imputationis dijudicandus est, et proinde Regulæ Imputationis primum hoc in re debeant sibi ipsæ. – Pro exemplo sit

Sententia

Sententia Scripturæ 1. Cor: 6. v. 10. Neq Mollesi, neq Masculorum concubitores, neq fures, neq avari, neq ebriosi, neq Maledici, neq Rapaces Regnum Dei possidebunt. Galat: 5. v. 19. 20. 21. Manifesta
„ sunt autem opera carnis: quæ sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, Idolorum
„ servitus, veneficia, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, dissensiones, sectæ. Invidiæ
„ homicidia, ebrietates, comessationes, et his similia, quæ prædico vobis, sicut prædixi: quoniam
qui talia agunt Regnum Dei non consequentur. An omne furtum, omnis gradus avaritiæ è peccatum mortale? Quomodo potuissent veteres docere Moralistæ: posse quandoq fieri ex Mortalibus Venialia? Ergo etiam Septem peccata Capitalia fontes multor aliorū peccatorū, ad Regulas Imputationis dijudicanda sunt.

2. Ad Peccata Malitiæ referuntur in Spiritum peccata in Spiritum Sanctum et peccata in Cælum clamantia Hoc sensu quo Scriptura. Matt. 12. v 31. Ideo dico vobis omne peccatum, et blasphemia remittetur hominibus Spiritus autem blasphemia non remittetur: peccatum in Spiritum Sanctum summ, peccatum hoc a Christianis in committitur. Peccata in Spiritum Sanctum, quæ in Catechismis nostris enumerant, ideo ita vocant, quia juxta Scripturam, Spiritu Sancto Auctori veritatis gratiæ et Virtutis è. Quod peccata in Cælum clamantia attinet hæc denominatio ex Gen: 4. v 10. Quid fecisti? vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra. Et Jacob: 5. v 4. Ecce merces operariorum, qui messuerunt regiones vestras, quæ fraudata est a vobis clamat, et clamor eorum in aures Dni Sabaoth introivit. decumpta est: indicat maximam hujusmodi peccatorum culpa, et a Deo justo illis infligenda pœnam.

3. Ratione Actus interni et externi Peccata interna et externa Interna quæ actu mentis Matt: 5. v 28. Ego autem dico Vobis: quia omnis qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mechatus est in corde suo. Externa quæ actu externo committunt: Matt: 12. v. 36. Dico autem vobis: quia omne Verbum otiosum, quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die judicii. Non ipsæ malæ cogitationes quæ sæpius de repente etiam nobis nolentibus incidunt, peccatum constituunt, sed voluntas mala, quæ illis delectatur, consentit, et occasione data in effectum deducere parata est. Cor est sedes malorum. Matt: 15 v. 18. Quæ autem procedunt
„ de ore, de corde exeunt, et hæc coinquinant hominem. Peccatū ung adeo Voluntarium malum est, et nullo modo sit peccatum, si non sit voluntarium. S Aug: L3. de lib: arb: Cap: 18. Communis Moralistarū Regula circa peccata cogitationis est istaec: ad peccandum cogitatione requiritur delectatio morosa. Quid hæc delectatio morosa sit explicat S. Thomas 1.2.q. 74. Art: 2. ad 3. delectatio morosa nominatur, non ex mora temporis, sed ex eo, quod ratio deliberans circa ea

immo

immoratur, nec tamen ea repellit, tenus et volens liberter, quæ statim ut animum attigerant, respuit debuisset.
Si liberter constituit peccatum. Nam libenter, aut illibenter mala volvamus, id cognoscitur ex his, quæ, dum ea advertimus, agimus: et universim ex morali cætero cordis nostri statu.
Cogitationes mala proveniunt 1. ex perversitate cordis. 2. ex infirma constitutione corporis. 3. ex externis in nos agentibus objectis. 4. ex præcedenti malo cogitandi, agendique modo. Qui ab eis liberari optat, causas earum præscindere debet. — Quæ contra voluntatem incidunt, et quæ dum advertimus mox mente ad alia conversa, aut voluntatis renitentia, aut Oratione ad Deum pura, supprimere valuimus, nullum prorsus natum habent. — Scrupulosi notent sibi in specie vaperius allatum S. Augustini dictum: Peccatum usq adeo Voluntarium malum est, ut nullo modo sit peccatum, si non sit voluntarium et ut de non præstito consensu certiores reddantur, faciunt mox mane propositum generale, quo quidquid inciderit in anteactum jà resumunt, et consensu denegant.
6to Ratione iterationis. Peccatum consuetudinis: id est facilitas transgrediendi legem divinam, ex repetitis transgressionibus orta. Naturale id nobis est, ut quo frequentius eumdem actum repetimus, eo facilior nobis accedat, ita ut ultimatim absq omni deliberatione agamus, et quasi vix aliter agere valeamus. Hinc illud Proverbium: Consuetudo altera natura et quod S. August: L. 8. Confess: dicit: dum consuetudini non resistitur fit necessitas. Inde venit, quod Consuetudinarii adeo difficulter emendentur; in specie illi quorum peccata in naturali coram constitutione damnentium habent, naturæ homogenia sunt, et vi emendantur facile rursus ad propria relabuntur, verificatur respectu illorum vaticinium illud: Naturam si furca expellas, tamen usq recurret. Cavenda ergo Consuetudo. Principiis obsta, sero medicina paratur. — — —
Quamvis vero peccandi consuetudo ultimatim ita libertatem minuat, ut quasi necessario agamus, propterea tamen actiones mala in hoc statu positæ, tanquam liberæ in sua causa, subjacent imputationi.
In dijudicanda gravitate Consuetudinis peccati, videndum est, quousq Consuetudo initio mox, et in progressu a libertate, et propria cooperatione Consuetudinarii dependerit? Memor antiq Consuetudine debilitatis, resentiam totalem Conversionem a consuetudinario non expecta.
7mo Ratione propriæ malæ voluntatis, ejusq etiam in alios influxus. Peccata propria quæ ipsimet committimus; et aliena quæ alii committunt, quorum tamen nos conautores sumus. Rom: 1. v. 32. Qui cum justitiam Dei cognovissent, non intellexerunt, quoniam qui talia agunt, digni sunt morte; et non solum qui ea faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus. 1 Tim: 5. v. 22. Manus cito nemini imposueris, neq communicaveris peccatis alienis. Te ipsum castum custodi.

3. Peccatum philosophicum. Novum hoc est peccati nomen sub finem sæculi XVII inventum, et ab Alexandro VIII damnatum. Per hoc peccatum intelligitur, transgressio legis Moralis ab eo, qui Deum ignorat, aut de eo actu, dum peccat, non cogitat. Judicium de hoc novo peccato facile feremus, si expendamus, an invincibilis ignorantia Dei dari possit? et an imputare possit peccatum ei qui peccando Deum non cogitat? -

4. Utilitas harum divisionem hanc est, quod per eam reddantur homines ad non pauca peccata, eorumq gravitatem attentiores. Quis nescit, quam parum nota sint peccata posse omissionis? peccata interna? et peccata aliena? quæ parum nota sit etiæ ei nonnullos, qui tm, sæpe committere vel peccata vitare

5. Differentia peccator. Peccata differunt specie, numero, et gravitate. Species ex Diversitate Objecti, finis etiam, et circumstantiarum; præcipue tamen ex diversitate objecti; Numerus ex iteratione actus; gravitas ex circumstantiis aggravantibus, juxta imputationis Regulas cognoscitur.

6. Vitium formale est mala voluntas, quæ vel unum præcipiendo obediendo legem Dñi transgredi consuevit. Inter peccatum et vitium formale hoc intercedit discrimen, quod peccatum sit aberratio a lege, vitium vero continuata aberratio, et perversus jam cordis habitus propter prædominantem concupiscentiam. Rom: 6. v 12. Non ergo regnet peccatum in vestro mortali pcorpore, ut obediatis concupiscentiis ejus

7. Vitium formale est tantum unum: relate ad materiam, id est ad Objecta, circaqua versatur mala voluntas exerit tam diversa sunt vitia, quam diversa sunt eorum objecta: vitium superbiæ, avaritiæ, luxuriæ &c: relate autem ad formam id est Voluntatem sub Dominio concupiscentiæ constitutam, unum est tantum vitium: sicut una est tantum Virtus. - Id tamen non in eo sensu animadvertendum est, quasi Vitiosus omnia Præcepta transgrederetur: et omnia peccata condonata in eo extarent, nihilq boni in eo reperiretur: non: sed hoc sensu id accipiendum est, quod perversa ejus voluntas, quasi semina nequitiæ habeat, et licet nunc solum unum alterumve Præceptum transgredi assueverit, ad omnia alia etiam, quæ concupiscentiæ adversantur data occasione transgrediendæ, disposita sit. Verbo: contemptrix est legis divinæ Jacob: 2. v. 10. 11. Quisquis autem totam legem servaverit, offendat autem in uno, factus est „ omnium reus. Qui enim dixit non mœchaberis, dixit et non occides. Quod si non mœchaberis, occideris autem, factus es transgressor legis. - Hoc tamen non obstante sunt bona mixta malis. Dantur vitiosi apud quos plura, saltem legaliter bona, reperiuntur; Quosdam ipsum vitium ac quosdam bona præditiores facit. Luxuriosi ex communiter corpulentiores, et mitioribus ex voluntibus. Horum apud Vitiosos malis mistorum bonorum, magna est in Moreli habenda ratio: præsertim quod sæpe his decepti homines vitia sua excusare et extenuare soleant; præsertim quod communis

Vitiosi

vitiosi, si bona quæ habet laudes, et ab oculos ipsi ponas, non facilius obtineatur; partim quod alii bonorum horum consideratione ab odio in Vitiosos avertantur.

8. Gradus quibus homo ad Vitium deducitur. Sicut non vimus repente boni, ita nec repente mali; sed gradatim evadimus mali. Non curando peccata levissima, non curando primam et primas legis transgressiones, seu repetendo eas frequentius, vitium contingimus: quod ubi vermel cor occupaverit, intellectum obnubilat et motiva Christiana Virtutis reddit inefficacia, habitu pravi ve facillime cæteram vitiorum. Si avaritia, si luxuria, si invidia cor possidet, certe sola non possidet, sed multis aliis comitata vitiis.

9. Signa ex quibus nos non esse vitiosos agnoscimus sunt. 1. Si testimonium nobis dare possumus, quod quantum in nobis est, legem Dei implere, favoremq ejus consequi conemur. Veritas hujus testimonii ex fervido mediorum virtutis usu cognoscitur. 2. Si dum ex fragilitate labimur, lapsum doleamus, propositq emendationis laudamus, eaq adimplere cataginus.

10. Pœnæ vitii. Stipendia peccati mors. Rom: 6 v 23. Pœnæ vitii aliæ sunt Naturales quæ ex ipsa actionis mala natura fluunt: sunt q interna et externa. – Interna sunt decrementum virium Spiritus, auctio ejus inordinatarum inclinationum, et affectuum, imminutio libertatis moralis, amissio pacis et tranquillitas animi. Externa sunt amissio boni nominis, debilitatio sanitatis, egestas &c. Id tamen non est ita universum, quasi omnia hæc externa mala, quodlibet vitium infallibiliter, et proxime subsequerentur. – Hæc reflexio est magni momenti: ne qui vola verissime venturarum panarum externarum minatione a Vitio dehortari volent, semper præoculis habenda: si enim quod minantur non eveniat, confirmatur peccator potius, in malo, quam emendatur. – Alia sunt positiva quæ ex ipsa actionis moralitas mala natura non fluunt; sed ex speciali legislatoris Voluntate legum transgressoribus inferuntur. Quod præsentem vitam attinet, cautissime de pœnis divinis positivis decernendum est, ne veritatem aut charitatem lædamus, ut lædere volent illi, qui dum aliquod extraordinarium infortunium accidit nos decernunt: hæc est manifesta pœna Dei. Potest esse: sed tu manifeste id non scis. Jocus: 9 v 1. 3. Et natus cæcus Jesus vidit hinc a Nativitate ejus de Regno et Jesu. Neq hic peccavit, neq Parentes ejus; sed ut manifestentur opera Dei in illo.

11. Infelicitas peccatoris non emendati in futura vita. Ex expressionibus quibus Scriptura eum depingit colligitur fore summe infelix; et quamvis illa damnatorum pœnas in specie non determinent: tamen quantum ex ratione et Scriptura cognoscere licet, hæc certa, et ad abterrendum a peccato apta sunt. 1. Segregatus erit peccator a Deo suo Luc. 16. v 23. Elevans oculos suos cum esset in tormentis, vidit Abraham a longe, et Lazarum in sinu ejus 2. Thess: 1 v 9. Qui pœnas dabunt in interitu æternæ a facie Domini, et a gloria virtutis ejus. 2. Segregatus a societate bonorum soli habitabit malis Matt: 13 v 49 Sic erit in consummatione sæculi: exibunt Angeli, et segregabunt malos, de medio justos, et torquebitur continuis remoribus Conscientiæ Mar: 9 v 43. Ubi vermis eorum non moritur et ignis non extinguitur. 4. Valet abeq fine Matt: 25. v 41. 46. Discedite a me maledicti in ignem æternum – et ibunt hi in supplicium æternum

12

12. Fugiendum ergo vitium: quia 1. Summa est inobedientia in Deum. 2. Summa ingratitudo, 3. Summus est vilis dignitatis contemptus, ac dejectio sui ipsius: nihil est magis irrationabile, quam peccare. 4. est verū odium sive ipsum. 5. Est verū odium in proximum, cuiquam maxime nocet. 6. Verū odium in Societatem humanā, cujus felicitate subruit. - Eliminatis vitiis, exiguus certe foret malor, quae patimur, numerus - Vitium ergo ē verum et summum malum.

Caput 9mum De Imputatione

1. Omnis actio moraliter bona, habet meritum, et moraliter mala culpam, seu reatum culpae. Omni merito correspondet praemium, et omni culpae correspondet poena. Meritum et culpa actionum nostrarum potest determinari. Haec determinatio meriti et culpae actionum nostrarum, dicitur imputatio moralis.

2. Quae nobis imputari possunt? Fundamentū imputationis nostrae ē libertas. Omnes itaq; actiones, quae libere et imputari possunt.

3. Imputatio admittit gradus. Relate ad agentem datur majus et minus meritum, major et minor culpa. Hoc ex Majore aut minore voluntatis bonitate et malitia determinatur.

4to Merita nostra suos habent certos et determinatos gradus qui sunt:

1. Quo puriora sunt motiva eg agere bonum propter Deum et agere ex timore poenae. -

2. Quo minor est obligatio ad agendum eg misereri cordiam praestare quamvis ipse parum habeat. Marc: 12. v 43. 44. Amen dico vobis quoniam Vidua haec pauper plus omnibus misit, qui miserunt in gazophilatium. Omnes enim ex eo quod abundabat illis miserunt: haec vō de penuria sua omnia, quae habuit misit totum victum suum

3. Quo plura, et quae fortiora impedimenta sunt superanda eg non violare castitatem, quamvis temperamentum, et potius servator promissionibus, et minus ad violandam irritet.

4. Quo magis deliberata est actio eg misereri ex proposito et misereri in impetu affectus aut ob exemplū ab alio datum.

5. Quo plures et salubres sunt actionis sequelae, quae ab agente pravae fuerunt, et intenta. Quando eg actio habet plures et ultimas salubres sequelas; seu agens de illis non cogitavit.

6. Quo longiore tempore agitur bonum, et ob dominantem jam boni amorem faciliores accedunt bonae actiones: eo melior est voluntas agentis: eo majus ergo etiam meritum.

5to Et culpa suos etiam habet gradus juxta quos crevit vel decrevit.

1. Quo major est in peccante gradus cognitionis eg si Religiosus vel Sacerdos peccat. -

2. Quo culpabilior ē peccantis ignorantia eg viquis habet abundantes occasiones obtinendae instructionis, quā neglexit. -

3. Quo magis est deliberatum peccatum eg scribere libellos infamatorios et conciliari in ira: mentiri studiose, et mentiri ex garrulitate: agere ex ignorantia, et agere ex dolo.

4. Quo sortior violata est Obligatio eg si misereri pauperis consanguinei, et false agere contra amicū et benefactorem.

5. Quo debiliora sunt ad malū irritamenta eg furari in urgente necessitate et furari ex gravi necessitate stimulantibus, etiā vocibus

6. Quo pejor ē peccantis intentio eg conciliari proximū ut ira satisfiat, et conciliare hac intentione ut privet pane

7. Quo pejores et malae sequelae actionis, quae a peccante pravae fuerunt, aut praevideri facile potuerunt eg sequelae ebrietatis.

8. Quo frequentior et diuturnior est transgressio, eo pejor reperiri debet voluntas, eo major proinde culpa.

Nota

Notandum 1. Actionum propriarum imputatio facilior est, quam alienarum.
2. Solus nonnisi Deus cui voli gradus libertis in hinc perfecte cognitus e errare in imputatione nequit.
3. Imputatio in foro interno seu Conscientiæ aut in foro fori id est judicio in quo interna ni judicant diversa potest esse nonnunquam ab ea, quæ in foro poli, a Deo fit. Nos de nobis, et Judex de reo aliter, quam Deus de nobis, et de reo Judex quando eq judicamus.
6. Possuntne nobis etiam Actiones ab aliis posita imputari? Possunt: quia diversis modis, liberi earum auctores esse possumus: Rom: 1 v 22. Dicentes se esse sapientes stulti facti sunt. In Psalmo rogat Propheta Deum: ab alienis para servo tuo Modi hi sunt. 1. Idearum in altero excitatio, 2. Voluntatis motio jussione, hortatione &c 3. Consiliorum et Mediorum suggestio 4. Mali quod impedire potuit, et debuit non impeditio. Hos modos expresserunt antiqui his duobus versibus.

Jussio Consilium, Consensus, palpo, recursus.
Participans, mutus, non obstans, non manifestans

Gradus hujus Imputationis ut cognoscantur, an plus, aut minus alii imputanda sit actio ab alio posita, ad hæc duo præprimis attendere debet: Quid? et quare ab illum contulerit? Maxima imputatio est tunc dum alter sine mea cooperatione actionem ponere nec voluisset nec potuisset.

Caput 10m De Conscientia

1. Cum Imputatione arctissime cohæret Conscientia id est: Scientia quam de actionem nostrarum Moralitate habemus; an nempe bene, vel male egerimus, an præmio, aut pœna digni simus. Hic est puto Naturalis, et communis hujus vocis Conscientiæ significatus. Usu Moralistarum autem jam receptum est, ut Conscientia dividatur generatim pro judicio de actionum nostrarum Moralitate Inde sunt pro re Ortum diversæ illæ divisiones Conscientiæ.
2. Conscientia 1. Antecedens Concomitans Consequens judicii nempe quod de actione ponenda vel ab ea comitatur, aut subsequitur. 2. Conscientia recta dum judicium hoc veritati conforme est; erronea si difforme est. 3. Conscientia certa judicium plene convincentibus probabilis verisimilibus, probabilior fortioribus, minus probabilis debilioribus, probabilissima talibus, quæ nullum fere admittunt dubium argumentis innixum; Dubia judicium ob æqualitatem argumentorum suspensum. 4. Conscientia Scrupulosa dum de actione ponenda, aut posita moralitate nullum firmum judicium vel ex levissimis licet argumentis continuo dubitatur. Anxia dum ex levibus quibusdam rationibus ne peccet, aut an non peccaverit formidat. 5. Conscientia laxa dum quis plura quam licitum, licere cogitat. Arcta seu angusta dum plura quæ licent, non licere arbitratur. Tenera dum quis vitia continuo ne offendat, attendit, et minimam quamq a lege dna aberrationem, minimum quod vis peccatum, quod vix

prævat

peccatum est vitare voluerit. 6. Conscientia dormiens vi nec proinde varium, ne quovis actionum moralitatem dirat. Evigilans vi curare incipiat.

Conscientiosus is dicendus est, qui semper legem divinam pro oculis habet, et quid juxta eam liceat, aut non liceat inquirit. Stimuli qui nos, ut Deum ejusq legem continuo respicianus excitant dicuntur Stimuli Conscientiæ. — Res Conscientiæ est omnis res, quæ in se inspicienda non est, vel priusquam suscipiatur, bene pensanda est, ne aliquam contrahamus. Casus Conscientiæ sunt illi casus, in quibus quid liceat, aut non liceat inquiritur. Remorsus Conscientiæ sunt Objectiones Conscientiæ quod male quis egerit, pœnamq promeritus fuerit. —

3. Conscientiæ dictamen est sequendum: quia Conscientiæ dictamen præsupponit legem, cui actio proxima conformis, aut difformis esse judicatur. Sequendum ergo necessario est. Quærere liceat ne agere contra Conscientiam? est idem ac quærere: liceat ne agere contra legem?

1. Etiam Conscientiæ erroneæ dictamen sequendum est: Nam licet nulla lex proinde existat erronea Conscientia tamen eam existere voluit. Agendo itaq contra illam vilipendo legem Rom: 14. v. 23. Qui autem dubitat, si manducaverit, damnatus est: quia non ex fide. Omne autem quod non est ex fide peccatum est. Possumus etiam peccare agendo juxta Conscientiam erroneam; si culpa erroris in nobis posita fuit: proinde quando deponi potest conscientia erronea deponatur. Conscientia erronea plurima jam causavit mala; huc pertinet et illud: putant se obsequium præstare Deo Joan: 16. v. 2. nescivit quid faciunt. Conandum itaq summopere est, ut nobis exactam legis divinæ cognitionem quâ ab errore præservemur, comparemus. —

2. Quid est agendum in dubio? Antiquum jam est effatum: in dubio non licet operari. Verum est hoc effatum. In dubio manet judicium suspensum; voluntas nullum habet motivum; actio moraliter bona non est possibilis. Si agas non agis ex Convictione; agis contra præceptum Apostoli 1. Thes. 5. v. 21. 22. Omnia autem probate, quod bonum est tenete. Ab omni specie mali abstinete vos; ostendis te legem non æstimare; exponis te periculo eam transgrediendi: Quod ergo dubitas ne feceris bene præcipiunt, qui vetant quidquam agere quod dubites æquum sit, an iniquum? Non agere est illud facere quod in dubio agendum est. —

Quid autem si actio differri nequeat? Hic in casu expendendum est quale sit dubium quod habetur? 1. Si dubitamus an prohibita sit actio aut permissa? agamus. 2. Si dubitamus an prohibita sit aut permissa? non agamus. 3. Si dubitamus an sit præcepta aut prohibita? examinemus ad hæc rationes agendi et non agendi, et his examinatis eligamus id ad quod nos bona nostra voluntas magis inclinat. Quum vero differri potest actio si nobis ipsi soli consulere velimus, consulamus sapienti

Ad Consulendum dubio sunt tres juris Regulæ seu axiomata juxta quæ dubia nostra etiam resolvi possunt. 1. In dubio melior est Conditio possidentis quod ad Materiam justitiæ. 2. In dubio tutior para eligenda quod ad quamvis materiam moralem. 3. Pro eo standum, pro quo stat præsumptio, quod ad legem servandam, et prostandam obedientiam spectat.

6ª Estne licitum in Concursu duarum Opinionum æque probabilium licitum sequi eamque favet libertati? Quid ad hanc quæstionem respondendum sit constat ex superius dictis. In concursu enim duarum Opinionum æquè probabilium adest dubium. Sed si una faveat libertati, altera legi: illa est sequenda quæ favet legi: nam qui stat pro lege, tutius elegit.

7ª Licetne sequi opinionem probabilem, probabiliori relicta? Negant: probabilior enim est verior. Id autem quod verius est sequendum est: hoc dictat 1ª Sana ratio - Ubi non potest haberi certitudo, illud oportet sequi, quod omnibus perpensis probabilius videtur - Plato in Phæd. 2. Jubet id etiam Apostolus 1. Thess. 5 v 21. 22. 3. Agimus id semper in communi vita - Stures Mercatores tamdiu accedimus, donec meliores Vestes inveniamus; inquirere ergo oportet etiam doctrinam Christi veram, et eam quæ verior est eligere plus quam vestimentum. S. Chrysost. Hom. 4. in Matt. 4. Opposita sententia aperit januam Vitiis, ut adnotavit jam S. Aug. L. 3. c. 16. contra Academicos ubi hæc illorum Axioma: cum agit quis quod ei probabile videtur non peccat, impugnat. -

8. Status Conscientiæ Scrupulosæ et Anxiæ est status tristissimus 1. Obnubilat mentem, 2. Animum deprimit. 3. Confidentiam in Deum minuit. 4. continuo timore angit. 5. ad negotia et societatem reddit hominem ineptum, 6 Impedit veram pietatem, 7. immo eam gravia perturbat. 8. Sanitatem corrodit. 9. facile ad desperationem, aut desperationem aut eum vitæ taedium perducit,

9 Causæ Conscientiæ scrupulosæ. Conscientia Scrupulosa duxit Originem ex una vel quantis causis 1. ex infirma Corporis constitutione. 2. ex Educatione. 3. ex erronea in Christiana doctrina accepta instructione. 4. ex ignorantia. 5. ex conversatione cum scrupulosis. 6. ex præcedenti mala vivendi ratione eaque nunc compescendi voluntate. 7. ex Auctarii legis Christianæ, rigidiore, quam est, facientium lectione, quadoque ea expressis simulationem

10. Media liberandi se ex tristi Conscientiæ scrupulosæ statu. Ne in eam incidas, vita casta: in Specie autem exacta legis divinæ, et virtutis Christianæ cognitionem tibi comparare studeas. Si jam incidisti, initio mox liberari satage: quo enim diutius perdurat, eo difficilius curatur. Optima media ne liberemini sunt. Medicus. 2. Oratio Matutina. Legem tuam doce me Domine et proposuit Legem tuam volo servare Domine. 3. Distractio. 4. Prudens amicus cujus Consiliis, et Præceptis se totum committat.

11. Requisita Conscientiæ bonæ. Quia ut quis ad Conscientiam bonam requirunt. 1. Ut testimonium dare nobis possimus, quod omni possibili conatu in Voluntatis divinæ cognitionem pervenire satagerimus. 2. Quod cognitam Voluntatem divinam pro viribus nostris semper adimplere admittamur. 3. Quod primarium motivum agendi sit

vit Obedientia, et amor in Deum. - Qui hæc sibi attestari potest, habet Conscientiã bonã id ẽ mentẽ rectè vivendi.

12 Fructus Conscientiæ bonæ est 1. parit tranquillitatem cordis, quæ omnia superat 2. Cor: 1 v 12. Nam
" gloria nostra hæc est, testimonium Conscientiæ nostræ, quod in simplicitate cordis et sinceritate
Dei, et non in Sapientia carnali: sed in gratia Dei conversati sumus in hoc mundo 2. Probat So-
latium in adversis, et dum sinistrè judicamur ab aliis 1 Cor. 4 v 1. 5. Sic nos existimet homo
" ut ministros Xti &c Itaq nolite ante tempus judicare quoadusq veniat Dnus, qui et illuminabit
ab vscondita tenebrar, et manifestabit consilia cordium. 13 S. Morlẽ n timet 2. Cor. 5. v. 1. Scimus enim
3 quod si terrestris domus nostra hujus habitationis dissolvet, quod ædificationẽ ex Deo habemus
domum n manufactam æternã in cælis, habet enim bonam fiduciam in Deum. -
Hoc pretium non adimitur ei, per id quod dicit Apostolus 1 Cor. 4 v. 4. Nihil enim mihi conscius sum
sed non in hoc justificatus sum; qui autem judicat me Dominus est. Sufficit enim si cum eodem Apostolo
quod de se dicit dicere possimus 2. Cor. 4 v. 10. Omnes enim nos manifestari oportet ante Tribunal Dni
nostri Jesu Christi, ut referat propria corporis unusquisq prout gessit, sive bonum sive malum.
13 Media acquirendi bonam Conscientiam. 1. Omni die expergiscendo memor esto dicti Eccles: Deum time,
et mandata ejus observa: hoc est enim omnis homo. 2. Expende sæpius et vario media virtutis, seu
potius motiva. 3. Considera pretium bonæ Conscientiæ. 4. Fac vera proposita. 5. Vigila, 6. Ne in tentationẽ
incidas ora. 7. Cor tuũ vesperi discutere non intermitte. 8. Prima errata mox corrigere sategi.

Caput II.mum De Liberatione a peccato per Christum

1. Christus est Liberator a peccato. Miserandum foret sors hominis, via cupiditate sua victus, in peccatũ
prolapsus, et per illud pœnam meritus a Conscientia sua inquietaretur, nec sciret quomodo veniã
obtinere, pœna liberari, et tranquillitatem nec sciret nisi vno verbo posset? Sua volatica pœnẽ ea doctrina
quæ ñ per Xtũ præstari docet. Xtus venit peccato nos salvos facere Matt. 1 v 21. Ipse enim salvũ faciet pplũ suũ a
2. Quo sensu Xtus ẽ liberator a peccato? Salvator ẽ per doctrinã, per exemplũ, et per mortẽ suã, Quomodo peccatis eor
per doctrinã et exemplũ Salvator sit facile perspicitq Quomodo vẽ etiã per mortẽ, id n nisi ex scriptura discun
3. Quo sensu Xtus salvavit nos a peccato per mortẽ suã? Communis Rationalistar Sententia nostrum
sert: Salvasse nos Xtũ a peccato per mortẽ, quia eã in confirmationẽ doctrinæ suæ passus ẽ
Hæc explicatio vẽ Doctrinæ Scripturæ conformis n ẽ. Scriptura docet, Passũ et mortuũ esse Xtũ
pro peccatis nostris, et per mortem ejus dimitti nobis a Deo peccata. Deus nempe passionem et
mortem ejus gratiose acceptat, ac si eam nos ipsi in pœnã peccatorũ nostrorũ simul cum Christo sustinuissemus.
Mortis hujus intuitu dat veniam, et vult nos pœnis per peccata meritis. Hæc est genuina doctrina
Scripturæ, quam Dogmatica convincentissime volendit. Certe omni acceptatione digna doctrina.

Per

Per hanc volam comparatur vera quies animi, et commendatio accipit incrementa. Num enim sumus asseurati, quod dum vitam emendamus, pœnas damnationis præmissa peccata meritas timendas non habemus, quia Morte Christi ab eis soluti sumus. -

4. An doctrina hæc non præbet occasionem liberius peccandi? Minime, non promittit enim liberatio a pœnis peccati per Mortem Christi omni, vel tantum emendato peccatori. Emendatio & Conditio essentialis ut fructus Mortis Christi participes simus. 1. Petr: 2 v 24. Qui peccata nostra ipse pertulit in Corpore suo super lignum: ut peccatis mortui justitiæ vivamus, cujus livore sanati sumus. Adsunt et alia bene multa Scripturæ Sacræ loca de quibus Theologia Dogmatica uberius tractat nobis dicta sufficiant. - —— - -

Pars Secunda

De Officiis relate ad Deum. Sectio 1a

De Officiis internis, seu de Cultu Dei interno

Fide, Spe, et Charitate colitur Deus S. Augustinus

Caput 1mum Crede:

1. Fides in Deum est firma persuasio de existentia Dei. Cum pro hac existentia convincentissima sint argumenta, obligatur igitur homo ad fidem in Deum. Crede ergo in Deum Hebr 11. v 6. Sine fide impossibile autem est placere Deo. Credere enim oportet accedentem ad Deum quia est: et inquirentibus se remunerator sit. et vadage eum agnoscere. Joan: 17. v 3. Hæc est autem vita æterna ut cognoscant Te solum Deum verum, et quem misisti Jesum Christum. Hæc Fides et hæc cognitio est basis virtutis et beatitudinis. -
2. Fides Christiana & si nimus assensus Doctrinæ Jesu Xti prædicti. Hoc vero ex nimit fides et exigit in Novo Testamento.
3. Obligamur ad fidem Christianam: adsunt enim pro veritate doctrinæ Christianæ convincentissima argumenta Mar: 1. v 15. Impletum est tempus credite Evangelio 16. v 16. Qui crediderit et baptizatus fuerit salvus erit: qui vero non crediderit condemnabitur. Joan: 3. v 19. Hoc est autem judicium quia lux venit in mundum et hines dilexerunt magis tenebras, quam lucem, erant enim eorum mala opera 10. v 37. 38. Si non facio opera Patris mei nolite credere mihi, si autem facio, et mihi non vultis credere operibus credite ut cognoscatis, et credatis, quia Pater in me & et Ego in Patre.
4. Qualitates Fidei Christianæ debent esse sequentes: 1. debet esse firma id est procedens ex convictione. Scire oportet Christianum quare credat. 1. Petr. 3. v 15. Dominum autem Christum sanctificate in cordibus vestris

parati

parati semper ad satisfactionem omni poscenti vos rationem de ea, quæ in vobis è, spe. Joan: 5 v 36.
Ego autem habeo testimonium majus Joanne. Opera enim quæ dedit mihi Pater ut perficiam ea, ipsa
opera quæ ego facio testimonium perhibent de Me quia Pater misit Me 10. v 25. Loquor vobis
et non creditis mihi. Opera quæ ego facio in Nomine Patris mei, hæc testimonium perhibent de me.
2. debet esse universalis qua totam Christi doctrinam, quia pro totius veritate convincentia omnia
argumenta, ut veram suscipit Joan: 8 v 46. Quis ex vobis arguet Me de peccato? si veritatem dico
vobis quare non creditis mihi? Convictione sit Fides viva; absq convictione ineffica est, facile vacillat,
aut plane perit, Et ut universalis sit credere debet doctrinas Dogmaticas etiam eas, quas intellectus
capere non potest, credere debet etiam doctrinas morales, licet convincentia adversent, credere
debet omnes promissiones et pœnas minatas. — 3. debet esse practica id est cum operibus conjuncta
Jacob: 2 v 26. Sicut enim Corpus sine Spiritu mortuum est, ita et Fides sine operibus mortua est.
Si universa Theologia scias, si noveris omnia Mysteria et omnia quam firmissime credas tota autem Christiana
non habeas, scientia tua, et Fides tua nihil est. Christiano nemo dicit recte, nisi qui acto prout valet, operibus congruat. S. Pro
Divisiones Fidei in Theoretica et Practica, Formata et informis explicita et implicita ea Dogmatica nota ee debent. —
3. Effectus Fidei sunt: 1. Adoratio Dei, 2. Spes. 3. Confidentia. 4. Acquiescentia, in Deo. 5. Gaudia in Deo.
6. Gratitudo. 7. Amor Dei. 8. Obedientia. 9. Amor proximi. 10. Victoria in Tentationibus. Ephes: 6 v 16.
In omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere. 11. Vera quies in adversis.
6 Adoratio Dei est supremus reverentiæ et subjectionis gradus. Est q interna quæ in suprema
reverentia, et subjectione cordis, v externa quæ in exhibitione reverentiæ exterioris consistit. —
Adorare Deum jubet 1. Scriptura Matt: 4 v 10. Dominum tuum adorabis, et illi soli servies
Joan: 4 v 24. Spiritus est Deus et eos qui adorant eum in Spiritu et Veritate oportet adorare.
2. Præcipit id ratio, ut ei qui infinitas possidet perfectiones supremam reverentiam exhibeamus.
Intellectus noster cessaret esse intellectus, vid id quod suprema veneratione dignum est Numine
venerandum ni ea statueret. 3. Exigit id virtus non est enim possibile, ut virtus Christiana sine
Dei adoratione consistere queat. —
7. Motiva adimplendam hanc obligationem excitantia. 1. Verus Dei adorator præmiatur a Deo. 2. Fruitur
vera tranquillitate animi. 3. æstimatur a bonis. 4. Moritur tranquillitate. 2ui externe tantum
adorat, verus adorator non est, Joan: 4 v 24. in Spiritu et veritate oportet adorare.

Vitia Fidei opposita

1. Atheismus id est: Defectus fidei in Deum Atheismus Theoreticus. Ejus causæ sunt 1. Summ
gradus ignorantiæ seu Stupiditas mentis. 2. Hyperspeculatio. 3. Vasissime conscientia mala.

1. Sim

1 Tim 1. v 18.19. Hoc præceptum commendo tibi, ut milites in illis bonam militiam. Habens fidem et bonam conscientiam, quâ quida repellentes, circa fidem naufragaverunt. 1. Atheistica conversatio. 2 Atheistici libri. — Miseranda certe sors hominis viventis absq Deo in hoc mundo. — Ex fontibus ex quibus orti, cognoscant facile media, quibus ab eo præservat aut reducit homo. Sæpe nihil aliud ad saniorem mentem reduxit, quam admissa a Deo tribulatio. — Atheismus practicus è vita cognitioni quâ de Deo habemus difformis. Tit 1. v 16. Confitentur se nosse Deum factis autem negant; cum sint abominati et incredibiles et ad omne bonum reprobi.

2. Idolatria est cultus idolor seu falsar divinitatum Idolatria cressa. Hæc deduit ortum 1. ex imbecillitate intellectus. 2. ex neglectu naturæ intellectus. 3. ex educatione. 4. ex exemplis. 5. ex sensualitate, quem etiam promovet. Idolatria subtilis est excessiva rei alicujus terrenæ æstimatio, et amor, Philip 3. v 19. Quorum finis interitus, quorum Deus venter est, et gloria in confusione ipsorum qui terrena sapiunt. Coloss: 3. v 5. Mortificate ergo membra vestra quæ sunt super terram fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiscentiam malam, et avaritiam, quæ est simulacrorum servitus. Dum in sp Deum credentes rei alicui terrenæ totum cor, quasi Deo cuidâ effigit. Hujus Idolatriæ causa è pariter apertenuis Dei cognitio, partim sensualitas, cui ii resistitur, partim defectus cognitionis veri rei terrenæ pretii. — Est directe opposita 1ª Christiana Moralis Præcepto.

3. Apostasia est derelictio semel jam agnita et suscepta fidei. Ejus causæ sunt Magna debilitas intellectus: defectus plena convictionis. Spes commodi, cujusdam desiderium liberius vivendi: metus: exempla: Quo major adsunt cognitio, et quo damnabilior è ejus causa, eo major è ejs malitia. Hebr: 10 v 26. Voluntarie enim peccantibus nobis post acceptam notitiam veritatis, jam relinquit pro peccatis hostia

4. Naturalismus est rejectio revelationis. Ejus causæ sunt: levis quidam in philosophia: fastus ingenii: exorbitans speculatio: studium placendi: spes commodi: appetitus vanæ gloriæ: erronea Christianæ doctrinæ cognitio: infundata in juventute accepta in doctrina Christiana instructio: malorum librorum lectio: cordis corruptio; mala Christianor et in specie Doctor Christiana Religionis vitæ exempla. — Quo abominabilior ejus fons, eo et ipse damnabilior è Joan: 3. v 19. Qui aute non credit jam judicatus è Qui ab eo præservari optat, causas evitet; qui reducere alios avet fontem ex quo manavit inquirat. —

5. Libertinismus est sibi ipsi concessa in Religione libertas, ut libet sentiendi, aut potius nihil sentiendi. Oritur ex iisdem prope ex quibus Naturalismus causis. Est vera degradatio intellectus, qui veritatem non inquirit, est virtutis et felicitatis pestis. —

6. Hæresis est pertinax erroris cognili defensio, et disseminatio, hæresis formalis hæc condemnat se ipsum Tit 3. v 10.11. Hæreticum hinc, post unam et alteram correptionem devita. Sciens quia subversus est, qui ejusmodi est et delinquit, cum sit proprio judicio condemnatus.

Hæreticum facit error contra fidem, et pertinax ejus tuitio: Qui errorem, quem, non audacia sua presumptionis pepererunt, sed a seductis, vel in errorem lapsis parentibus acceperunt, nulla pertinaci animositate defendunt, quærunt vero cauta solicitudine veritatem, corrigi parati cum invenerint, nequaquam sunt inter hæreticos deportandi. S. Aug: in Ep: ad Gloria. — In Imputatione hæresis Materialis considerando sunt ejus causæ: debilitas intellectus educatio: instructio publica Doctorum sectæ; nexus cum aliis quibus convivitur; commoda temporalia. — De his qui bono animo errant, scripsit olim Salvianus. Hæretici ei sunt, sed nescientes; aliæ nos sunt hæretici, aliæ sectæ. Nam tanti sc Catholicos esse judicant, ut ipsum titulo hæreticæ appellationis insumant. Quod ergo illi nobis sunt hoc nos illis. errant, sed bono animo errant, non odio Dei affectu Dei, honorare se Deum atq amare credentes quamvis non habeant rectam fidem, illi tamen hoc æstimant perfectam charitatem. Qualiter pro hoc falso opinionis errore in Dei judicii fumendi sunt, nullus scire potest, nisi Deus. Salv: L. V. —

7. Dubitatio vel consistit in incidentibus tantum contra voluntatem Religionis dubii vel in dilatatione assensus donec veritas magis illuxerit, vel in conatio ad inveniendi, argumenta quibus religio generatim; aut una solummodo ejus doctrina incerta reddatur. 1o Modo sumpta dubitatio realem non habet. 2o Modo sumpta caret culpa, si sincera veritatem inveniendi voluntas adsit, et dilationi non subverteretur aliqua mala causa 3o Modo sumpta oritur communiter 1. ex studio placendi iis per quos fortuna speratur. 2. ex ostentatione ingenii. 3. ex perverso corde quod morsus conscientiæ supprimere, et sibi dubitatione tranquillitatem comparare studet, aut alios ad mala consilia ma facilius permovere sperat. Hæc dubitatio ipsis legibus intellectus adversa, origine sua jam mala a Christo jam in Scripturis damnata est. Quo impurior est fons, ex quo processit, eo major ejus malitia. Maxima est autem tunc, si quis dubia eo fine aliis communicet, ut illis Religionem unicum virtutis et felicitatis veræ eripiat. —

8. Credulitas est promptitudo in rebus Religionis omnia nos cuiq credendi, absq omni examine motivorum credibilitatis. Talis credulitas 1. improbat a Scriptura 1. Thess: 5. v 21. Omnia autem probate, quod bonum est tenete. Hebr: 13 v 9. Doctrinis variis et peregrinis nolite abduci. 1. Joan: 4. v 1. Charissimi nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus si ex Deo sint. Dedecori est hinc ratione præcipite. 2. Impedimento est in raro vera pietatis et tranquillitatis animi. — Origine trahere solet: ex debilitate intellectus: ex vegnitie aut inquisitio veritatis molestæ aversio: ex levitate animi: ex dominante aliqua passione, qua libenter creditque vult. Credulitas, cujq causa est, insuperabilis intellectq debilitas imputationi non subjacet. —

9. Vacillatio seu mutabilitas assensus in rebus Religionis provenit ex debilitate judicii, ex levitate mentis, ex amore novitatis et singularitatis, ex metu, ex spe lucri, ex infirmitate convictionis. In ejus imputatione, causa et res circa quam versillamur consideranda est. —

10. Superstitio dum pis credit, quæ juxta sanæ rationis, ac religionis principia credi possit. Huc pertinet Divinatio

Vana

Vana Observatio, Sortilegia, Magia Somniorum explicatio &c – Fontes Superstitionis sunt: debilitas intellectus, educatio, mala conscientia, passio dominans, avaritia, incautus amor, impostores. Superstitio est vitanda: nam 1. adversatur praecepto quaerendi veritatem. 2. in cognitione veritatis credendi. 3. Noxia est veras pietati: imminuit enim conscientiam et amorem erga Deum, laedit per amorem proximi. Vel maxime autem noxia est virtuti ea superstitio, qua solo externo cultu Deum placari credit. 4. Noxia est saepe felicitati temporali superstitiosi. 5. Noxia est incremento boni communis. – Perfecta Dei, rerumque naturalium cognitione ei efficacissime contrarium. – Haec ex pura debilitate aut stupiditate intellectus orta trahit imputari nequit. Hac ex causa excusat rudis plebs, Ultima tum nunquam fuerit dicere: nullum est meum peccatum, nisi quod his credidi, a quibus nefas esse putabam me decipi.

Caput 2dum. Spera:

1. Spes Christiana est laeta expectatio omnis veri boni, in specie vero aeterna beatitudinis a Deo.
2. Fundamentum Christianae Spei sunt divinae promissiones per Jesum Christum nobis factae, quae certitudo ex Dei bonitate, potentia, et veracitate cognoscitur Rom: 3. v. 4. Est autem Deus verax, omnis autem homo mendax, sicut scriptum est. 1. v. 21. Fidissime autem quia quaecunque promisit potens est facere, 2. Cor: 1. v. 18. Fidelis autem Deus, quia sermo noster qui fuit apud nos non est in illo est et non, 2. Thess: Fidelis est qui vocavit vos: qui etiam faciet. Quia tamen promissiones divinae adnexa sibi habent conditionem virtutis non vero partim infirmitates nostrae partim transgressu jam legis divinae nobis concii sumus, fit ut spei nostrae associet se quidam timor.
3. Sperare jubet nos S. Scriptura Rom. 12. v. 12. Spe gaudentes: in tribulatione patientes orantes instantes. 1. Petr 1. v. 13. Propter quod succincti lumbos mentis Vestrae, sobrii perfecte sperate in eam, quae offertur vobis, gratiam in revelationem Jesu Christi. Proverb: 16. v. 20. Eruditus in verbo reperiet bona, et qui sperat in Domino beatus est. Ps: 61. v. 9. Sperate in eo omnis congregatio populi, effundite coram illo corda vestra: Deus adjutor noster in aeternum. – 4. Sperare obligant fides, et divina promissa. Germana Fidei et Spei cognitio est S. Bernard: Ser: 10. in Ps: 90. 3. Spes est medium efficax corroborans virtutis.
4. Spes Christiana allicit ad emendationem, temperat amorem terrenorum, excitat ad aestandum coelestia. 2. Cor: 7. v. 1. Has ergo habentes promissiones charissimi mundemus nos ab omni inquinamento carnis et Spiritus, perficientes sanctificationem in timore Dei. 1. Joan: 3. v. 3. Est omnis qui habet hanc spem in eo, sanctificat se sicut et ille sanctus est: consolatur in tentatione: volat in afflictione: exhilarat in morte: Vita vitae mortalis, spes est vitae immortalis. S. Augustinus. –
5. Media comparanda spei sunt: 1. frequentior promissionum divinarum carum meditatio considerata. 2. fervidus conatus servandi bonam conscientiam. Quo melior conscientia eo major spes.
6. Fiducia in Deum est firma expectatio ejus quod est optimum a Deo eminentior Spei gradus.
7. Fundamentum Fiduciae in Deum, est firma convictio de ejus omniscientia, Sapientia, bonitate et potentia.

Deum

Deum nihil latet eorum quibus egemus, ille eligit semper optima media ac consequentes optimos fines vult cujusq hominis salutem promovere, potentia ejus nullis nullis est limitibus definita. —

8. Ad Fiduciã in Deo ponendã hortat 1. nos Scriptura Matt. 6 v 25. Ideo dico vobis ne solliciti vitæ animæ vestræ quid manducetis, neq corpori vestro quid induamini. Nonne anima plus est quam esca, et corpus plus quã vestimentũ. Hebr. 10 v. 35. Nolite itaq amittere confidentiã vestrã, quæ magnã habet remunerationẽ. S. Petr. 5 v. 7. Omnẽ sollicitudinẽ vestrã projicientes in eum, quoniã ipsi curæ est de vobis. 2. Credere Deum et noscere ejus summã Scientiã, Sapientiã, bonitatẽ, et potentiam, et dicere: non obligor confidere, est vana prostitutio proprii intellectus. 3. Fiducia in Deum est promotrix virtutis. Virtus habet multa et magna impedimenta superanda. Fiducia in Deum ea superare potest. —

9. Qualitates vere Fiduciæ. Fiducia nostra sit 1. Rationabilis. Non expectemus a Deo plus, quã justa vera perfectionũ ejus cognitionem, expectari ab eo possit. Non expectemus ergo a Deo miracula ñ necessaria, non expectemus auxilium, aut donum, ad finem malũ, ñ expectemus remissionẽ peccati absq emendatione ñ expectemus juvamen absq propria cooperatione; sed sic agamq quasi citra nos, et si confidemq quasi via a Deo degeneret. 2. Universalis respectu rei ipsius confidendum est in omni casu et circumstantia, tam quæ ad Spiritualia, quã quæ ad temporalia bona. Confidendũ est quod ad virtutem pietatis ~~du nobis bene cedit, quod novit~~ dabit, et olim vitã æternã donabit. Confidendũ est du nobis bene cedit, quod nos et porro prosperabit, du adversa patimur, quod nos liberabit. Respectu aliorum ita confidendũ est ñ sui tm, sed etiã aliis, domestici cor, amicis, omnibus bnis respectu 3. Immutabilis sicut Deus ipse immutabilis est. Confidamus omni tempore, etiam tunc, dum exigua spes apparet; du maxima ponunt obstacula, du diu differt auxilium. Sic cognovit Fiducia nostra qualis sit. 4. Semper voluntati divinæ subjecta: quia voluntati nostræ expediat id voli omniscio cognitũ est. —

10. Fructus Fiduciæ 1. Comparat favorẽ Dei. 2. efficit nos patientes in adversis. 3. addit vires ad tractanda etiã difficillima negotia. 4. probat hominibus. 5. mentẽ recedit semper tranquillã. Qui confidit dicit — Si consistant adversũ me castra, ñ timebit cor meũ. Ille solus in veritate dicere pt. Vi fratq illibata Orbis impavidum ferient ruinæ.

11. Impedimenta Fiduciæ 1. Mala conscientia, qua se gratia, et auxilio divino indignã reddit. 2. Fortuna malorum et calamitates justorum. 3. Dubia contra Dei providentiam. —

12. Media ad Fiduciã. 1. Tolle impedimenta. 2. Satage assequi perfectã cognitionẽ Dei, et convince te plene de illius omniscientia, potentia, bonitate, veracitate. 3. Memor esto sæpius protectionis divinæ quã experti sunt Patriarchæ, Populus Israel, Prophetæ, Christus et Apostoli. 4. Revoca in memoriã auxiliũ, quod tibi et aliis, du minime sperabat, sæpe jã allatũ est, probatio omnium. 5. Aspice exempla fidentium in Deum, in specie exemplar fiduciæ Christum.

13. Acquiescentia in Deo cum fiducia conjuncta est arctissime acquiescentia in Deo, id est probatio omnium quæ sunt, animus semper contentus. Eadem argumenta, quæ ad fiduciam habendam obligant, obligant etiam ad acquiescentiam. Acquiescentia est felicissimus qui tantum cogitari potest status.

Cam

O anima mea quando veniet illud tempus quo presenti rerum statu exuta, omnia a Deo venire, et optima esse perspexa, omnia probabis! S. Antonius

17. Media ad acquiescendum in Deo. 1. Convince te nihil fieri in hoc mundo, nisi quod divino est provisum consilio, omnia a Deo sapientissime et nonnisi in hmi salute administrari Sap 17. v3. Tua autem Pater providentia gubernat: quoniam dedisti et in mari viã et iter fluctus semitam firmissimam. 2. Cogita sepe exemplum Christi Matt. 26. v39. Et progressus pusillum procidit in faciem suam orans, et dicens, Pater mi si possibile est transeat a me calix iste: verumtamen non sicut ego volo sed sicut tu. 3. Non tribue bonis temporalibus majus quam habent pretium. 4. Compera cupiditates tuas, et desideria tua, 1. Tim. 6. v 8. Habentes autem alimenta, et quibus tegamur his contenti sumus. 5. divitiæ necessitates veras ab imaginatis et fictis, mala vera ab apparentibus. 6. Noria adversibus tibi majora merita quam habeas, et recogita bona quibus jam potitus es, et potiris. 7. Expende intellectum nostrum esse limitatum ita, ut nobis hac in vita multa incomprehensibilia esse debeant. 8. Expende hac in vita ñ eo omnia et singula mala evitabilia. 9. Recogita quam sepe jam id quod malum putabamus, postea bonum esse cognoverimus. 10. Memor esto vitæ æternæ in qua primo obveniet bonis competens remuneratio; ubi primum agnoscemus omnia quæ Deus fecit, fuisse bona quæ confitebimur q: grati: Omnia recte fecit

18. Inacquiescentia est animus Dei regimine non contentus. Improbatio Regiminis divini orit: 1. ex tenui cognitione Dei. 2. ex limitatione nostri intellectus. 3. ex nimia terrenor bonor æstimatione, 4. ex philautia 5. ex invidia 6. ex Superbia. 7. ex ignorantia veri et apparentis mali. 8. ex defectu amoris erga Deum. Hæc inacquiescentia vitanda est; quia ñ vera Dei cognitione et amore è incompatibilis; minuit amorem virtutis; gignit plura alia peccata, probet malũ exemplu, excruciat animum. —

Peccata Spei et Fiducia opposita

1. Confidentia in vano homine. Ordinata confidentia in homine, cujus cooperatione Deus ad promovendam creaturarum suarum felicitatem utitur ñ vetita vera et spes ipsa est. Totalis vero Confidentia in homine collocata, dum in eo, quasi in Deo quodam, et seposito Deo confidis, peccatum è. 2. Paral: 16. v 7. Quia habuisti fiduciam in Rege Syriæ, et ñ in Dño Deo tuo: idcirco evasit Syro Regis exercitus de manu tua. Ps: 145. Nolite confidere in Principibus, in filiis hmn in quibus ñ è salus. Jer: 17. v 5. Maledictus homo qui confidit in homine, et ponit carnẽ brachium suum, et a Dño recedit cor ejus. Benedictus vir qui confidit in Dño, et erit Dominus fiducia ejus. —

2. Diffidentia in Deo, dum Deum non in necessitatibus Nostris derelinquimus aut mala admissuri

amare

animæ pertinescimus. Ejus causæ sunt: ignorantia Dei, mala conscientia, quæ se auxilio divino indignam agnoscit, exempla pusillanimium. Cavenda est: quia indigna hinc Christiano: debilitat reverentiam, Amorem et Obedientiam erga Deum; Scandalizat proximum impedit propriam operationem: excruciat et reddit quodvis malum, duplo majus, viam æternitati desperationum. –

3. Desperatio est totalis defectus spei et confidentiæ in Deum. Committi potest hoc peccatum triplici modo. 1. Desperando veniam peccatorum propter eorum numerum et gravitatem. 2. Desperando vitæ emendationem propter vim malæ consuetudinis, propter vim concupiscentiæ, et magnam infirmitatem. 3. Desperando auxilium in necessitate. – Desperatio promanat ex ignorantia Dei, ex cauterizata conscientia, ex longa duratione mali, et non obtento expectato auxilio. – Desperatio est summa irreverentia in Deum, pessimum exemplum: via viliorum ad abyssum: funestissimus qui tantum cogitari potest status, Judæ proditore[m] fuisse tam diu, quod commisit, qua indulgentia desperatio fuit pœnitentiæ interim

4. Media contra desperationem. Ne venia peccatorum a te commissi desperes: Conare 1. assequi veram cognitionem Dei, cogita omnibus peccatoribus promissam esse veniam. Joani: 20 v 23. Quorum remiseritis peccata remittuntur eis, quorum retinueritis peccata retenta sunt. Isaiæ 1 v 18. Si fuerint peccata vestra ut coccinum, quasi nix dealbabuntur, et si fuerint rubra quasi vermiculus, velut lana alba erunt. lege sæpius Psalmum 102[um] revoca in memoriam a Scriptura ipsa commemorata exempla veniæ maximorum etiam peccatorum: Misericordia Dei, et miserationes ejus multitudine prosunt, neque numero criminibus. S. Basil: in Reg: brev: Credo mortuum esse Christum in remissionem peccatorum. Non est cur desperes, sed agnoscenda est misericordia Dei et commissa peccata detestanda, quorum condonatio prospexita est in sanguine Christi. S. Basil: ibi: – Ut vero neque tentatio desperantiæ veniæ unquam subeat conscientiam bonæ conversationis adlabora, ut lapsus non assurgere valeas. 2. Ne possibilitate emendationis desperes cogita potentiam gratiæ Matth 19 v 26. Respiciens autem Jesus dixit illis: apud homines hoc impossibile est apud Deum autem omnia possibilia sunt. cogita emendatos maximos licet peccatores: potuerunt hi et hæc cur non tu etiam? Ne vero unquam ad desperandam emendationis possibilitatem tenteris cave peccatum contemnas. 3. Ne desperes in necessitate, gerere curam bonam conscientiæ: hæc non desperat. Omnis inquies conscientia damnum adhuc peccatum vivit, aut peccat in spe, aut in desperatione S. Bernard: expende auxilia divina exempla, crede denegare Deum quando quod poscimus ex sapientissimo ratione

5. Præsumptio est nimia confidentia, dum plus quam contidere licet, confidit homo, aut in se ipso aut in Deo. In se ipso dum omnia tantum a se ipso, a suis viribus, a suo intellectu, prudentia, doctrina, dignitate, absq auxilio divino expectat. Causa hujus præsumptionis est ignorantia Dei: ignoratio hujus infirmitatis prosperitatis, superbia, –

Hæc

Hic præsumptio 1. adversatur Scripturæ in Deo confidere jubenti. 2. improbet directe a Scriptura Prov: 3. v. 5. Habe fiduciã in Deo ex toto corde tuo, et ne innitaris sidutiæ tuæ. 3. est irrationabilis. 4. est contemptus Dei. 5. est in raro etiã temporali felicitati noxia. Sit enim aspe quod directe per illam speratio successus frustremur, et vel ideo tantum magis affligamur. — Per veram Dei cognitionem, per humilitãtem adipiscimur et salvamur. In Deo dum exspectamus a Deo veniã et salutẽ, sine emendatione, vel veniã per veram ex pura caritate Dei amorem, usq; ad venerationem, aut infirmitatis tempus dilata emendatione; vel auxilium sine propria cooperatione seu usu mediorum. Prima duæ species hujus præsumptionis refutabuntur dũ de necessitate et in procrastinatione pœnitentiæ agit. Tertia est vera tentatio Dei. Matth. 4. v. 7. Non tentabis Dñũ Deum tuum.

Caput 3um Ama

1. Amor erga Deũ oritur ex vera ejus perfectionũ morali cognitione. Dum mihi Deum repræsento tanquã Patrẽ cujus voluntas sanctissima, et optima qui nobis sanctissima et optima præcipit, omnes vero Paterno amore complectitur, omnes per voluntatis suæ adimpletionem salvos fieri vult, omnes qui secundũ ejus voluntatem egerunt bona, æternũ salvabit; dum mihi Deus vix repræsentat mihi etiã ipsa mea ratio ut talem Deũ summe æstimem, ut in eo summã complacentiam habeam ut cor meum ad eum tendat, ut sanctam ejus voluntatẽ implere et per hanc adimpletionẽ ei placere studeam. Hæc æstimatio, hæc complacentia, hic conatus ad Deum tendendi, hoc studium sanctæ ejus voluntatẽ adimplendi, et per hanc adimpletionẽ ei placendi, est amor Dei. Hic amor, est amor rationalis, ab ipsa etiam ratione hui præceptus. — Amor sensualis qui per amœnas impressiones in sensus nostros factas excitatur, non est nobis præceptus, Deus enim noster non est sensualiter visibilis. Hic mihi dici posset, an hæc vera complacentia qua usus sum, non indiget aliquid sensuale? Ego puto quod vix possit cogitari et dari complacentia per intellectum excitata.

2. Divisiones amoris diversæ factæ sunt a moralistis, ut ex sequentibus nominibus patet: amor benevolentiæ, complacentiæ, amicitiæ, obedientiæ, desiderii, gratitudinis, amor initialis, actualis, habitualis, prædominans, intensivus, amor purus, mysticus, purus practicus perfectus, impurus, intensivus, imperfectus, pathologicus seu sensualis.

3. Ama Deum. Hoc est primum Christiani Religionis præceptum Matth 22 v 37. Marc. 12 v 30. hoc verbo: ex toto corde, ex tota mente sensus est: dilige sincerissime, omni studio et intentione.

Hic

His verbis inchoavit Dominus ut ad hæc omnis cogitatio, omnis voluntatis cordis torqueatur conformet, ut infallibili affectu amet Deum S. Aug: – Jubet hoc intellectus amare eum, qui amore dignus ē, et amare summo amore eum, qui amore dignissimus ē. Is autem ē Deus perfectissimus et nobis optimus. Deus charitas ē. 1. Joan 4. v 16. Quid diligamus, quod præ[illegible] diligamus, nisi quo nihil melius invenimus. S. Aug: Ep. 52 ad Maced: Charitas est essentia Christianæ virtutis, est viminarium virtutum est felicitatis virtutis. Nihil amantibus durum nullus labor difficilis, Amemus Deum et facile videbit difficile S. Hier: Charitas erga Deum, edisserat proximū quā plurimū. Est hoc præcepto complexi omnia nos ex amore Dei agere debere; Omnes itaq cautiones in Deum sunt referendæ hoc ē in omni actione, quam ponimus habenda ē ratio Dei, ejusq sanctæ voluntatis. Hoc agendo sunt omnia ad gloriam Dei. – Non requirit semper relatio actualis sed sufficit habitualis semper, ut nihil cogitet, et velit quod dilectioni Dei sit contrarium. Relatio actualis in omni actione, ī ē in præsenti vitæ statu facile impossibilis. Motiva ad amandū Deum: amor amit nos Deo Joan: 14 v 23. Si quis diligit me sermonem meum servabit, et Pater meus diliget eum et ad eum veniemus, et mansionē apud eū faciemus 1. Joan: 4 v 16. Deus charitas ē, et qui manet in charitate in Deo manet, et Deus in eo. Comparat vera quietem et solamen animi etiā in adversis. Cadit nobis maximo honori: est enim signum indubium sani judicii nostri, quo rebus terrenis rectissime cautos præfertur. 4. Magna sunt ei præmia 1 Cor: 2. v 9 Quod oculus nō vidit auris nō audivit, nec in cor hūnis ascendit quæ præparavit Deus iis qui diligunt illum. —

4. Qualitates amoris divini: Amor noster erga Deum debet esse 1.mus Primus cujus primarium fundamentū ē ipse Deus, ejusq perfectiones, nō vero sola tantū ejus beneficia, aut alia motiva: Non amat æque propter se nō amatur S. Aug: de civ: dei: Sapit Non ē parum cor quod tantum Deum ac mercedem colit idem in Ps. 31. dixi primarium licet etiam diligere Deum ob beneficia et spem præmii 1. Joan 4. Nos ergo diligamus Deum quoniam Deus prior dilexit nos. Ardens certe accenderit nobis amor, si non cogitaverimus Deū etiā erga nos optimum 2. Sincerus id est amor cordis: diliges ex corde. Verbis et actionibus quibus amorem manifestamus, cor correspondeat, oportet. Deus enim amor noster omnimodo probari nō pt Dilige ita ut dicere valeas tu vis quia amo te. – 3. Prædominans id ē super omnia vinq: quo Deus et ejus voluntas omnibus aliis rebus ante ponit. Dilige ex toto corde. Omnia vitā etiā ipsā postponere potis, quā peccare potius mortali vinq. In hoc amore tri ordinata aliarū rerū dilectio consistere

4.

4. Efficax qui vē opere, id est fervida voluntatis divinæ adimpletione probat: 1. Joan: 5. v. 3. Hæc est enim charitas Dei, ut mandata ejus custodiamus: et mandata ejus gravia non sunt. 5. Constans qui semper perdurat, et nulla re, nec commodis, nec promissionibus, nec præmiis, imo nec morte ipsa, vi propter virtutem perseverandi vit, vincillans recedit Rom: 8. v. 35. 37. 38. Quis ergo nos separabit a Charitate tribulatio? an angustia? an fames? an nuditas? an periculum? an persecutio? an gladius? Sed in his omnibus superamus propter eum, qui dilexit nos. Certus sum enim, quia neq; mors, neq; vita, neq; Angeli neq; Principatus, neq; virtus, neq; instantia, neq; futura, neq; fortitudo, neq; altitudo, neq; profundum, neq; creatura alia poterit nos separare a Charitate Dei, quæ est in Christo Jesu Domino Nostro.

5ᵒ Signa Amoris Dei 1. Gaudium in Deo, 2 Timor filialis. 3. Gratitudo. 4. Imitatio Dei, 5. Obedientia. 6 Amor proximi.

6. Media ad excitandum et roborandum amorem erga Deum. 1. Satage semper Deum magis ac magis cognoscere 2. Expende vaspius hanc pulcherrimam definitionem Dei. Deus charitas est, et ut de ejus veritate plenissime te convincas, expende beneficia tibi a Deo, tibi tuis aliis totiq; generi humano, in specie etiam ea quæ proxime obtinuimus collata 1. Joan 4. v. 11. Charissimi si sic Deus dilexit nos, et nos debemus alterutrum diligere. 2. Memor esto omni in ore divini illius Præcepti Matt 22. v. 37. 4. Sis memor tuis exempla 1. Dei amantium Abrahæ, Davidis Ps: 118. Petri. Joan: 21. v. 15. Pauli Rom: 8. v. 35. Christi Joan 14. v. 31. 5. expende præmia amantibus promissa. 6. confer ex professo amorem tuum, quo in amicos et benefactores terrio, cum eo, quo in Deum terri debes. 7. examina te vaspius an amor tuus in Deum creverit, vel imminutus fuerit? 8. Studе cognoscere veri res terrenas pretii. 9 per quando ex professo Deo sacrificium aliquod eg Mortificationem. 10. Vita omnia quæ amorem erga Deum imminere pot. 11. Ora: Oratio est continua Dei perfectionem mentis visus et ita ad amandum accendit aut in amore roborat.

Vitia amori erga Deum opposita

1. Frigiditas Frigidus erga Deum ille est, qui raro de Deo ejusq; santa voluntate cogitat, et quem me hæc cogitatio, nec quicquam aliud, quod Deum concernit, movet et afficit. Causa frigiditatis est, aut summa ignorantia, aut cæcus terrenorum amor. Cur vitanda sit, patet ex his, quæ de obligatione amandi Deus dicta est.

2. Amor mundi est inordinatus amor rerum terrenarum, dum eis toto corde adhæremus, et per eas ad transgrediendam Dei voluntatem permovemur. Mundus est omnia res quæ inordinate amat. Ordinatus rerum terrenarum amor non sit dici amor mundi. – Ut cognoscas an amor mundi in corde tuo sedem fixerit, examina quisnam maxime rerum mentem tuam occupent? quibus assequendis maxime tanqua limbus inhæres? et præcipui in vitide impedimenta sonant. Cur autem mundum cavere debeas indicat Scriptura ipsa 1. Joan 2. v. 15. 17. Nolite diligere mundum neq; ea quæ in mundo sunt. Si quis diligit mundum non est charitas

charitas Patris in eo. et mundus transit et concupiscentia ejus. Qui autem fecit voluntatem Dei manet in aternum. Philip: 3. v 18. Multi enim ambulant quos sepe dicebam vobis nunc autem et flens dico inimicos Crucis Christi. Sequere potius monitum Apostoli 1 Cor 7. v 29. Hoc itaq dico fratres tempus breve est, reliquum est, ut et qui habent uxores tanquam non habentes sint
3. Edurim Dei tunc adest dum Dei mandata, et omnia quæ Deum concernunt diligunt. Id ex amore mundi ex pessima jam conscientia venire volet Rom: 8. v 7. Nam prudentia carnis mors est, prudentia autem spiritus pax et vita. Quoniam sapientia carnis inimica est Deo legi enim Dei non est subjecta, nec enim pot. — Miseratione dignus, homine indignissimus talis status, ruina Religionis et virtutis proximi.

Explicatio signorum amoris Dei

1. Gaudium Spirituale in Deo est sancta animi Voluptas, qua Deum cogitando, aut de eo audiendo percipimus. Ps: 1. Beatus vir qui non abiit in consilio impiorum: sed in lege Domini voluntas ejus &c. Ps: 24. v 4. Vias tuas Dne demonstra mihi et semitas tuas edoce me. ad hoc gaudium hortatur Apostolus Philip: 4. v 4. Gaudete in Domino semper iterum dico gaudete. Origo hujus gaudii est vera Dei cognitio. Oratio et bona conscientia illud corroborat. Gaudium hoc fortasse, ut illud, quod ex objectis sensualibus percipimus, eo nequit. Nonnunquam accidit ut de Deo cogitantes aut audientes nullum prorsus gaudii sentiamus. Accidit hoc etiam hominibus perfectissimis, et provenit ex dispositione corporis
2. Timor Dei quæ amori gignit, est reverentia erga Deum, qua fecit ut continuo pertimescamus, ne transgrediendo sanctam ejus legem ei displiceamus. Eccle: 2. 19. 21. Qui timent Dnm inquirent quæ bene placita sint ei, et qui diligunt eum replebuntur lege ipsius. Qui timent Dnm præparabunt corda sua, et in conspectu illius sanctificabunt animas suas. Timere Deum est, nulla quæ faciendo aut bona præterire. S. Gregor: Hic timor vocatur filialis quia sic veri filii timere volunt Patrem.
3. Timet Dnum Hoc ipsum præcipit Scriptura Eccle: 1. v 19. Timenti Dnm bene erit, et in diebus consummationis illius benedicetur. 1. Petr: 1. v 17. Et si Patrem invocatis eum, qui sine acceptione personarum judicat secundum unius cujusque opus in timore incolatus vestri tempore conversamini. 2. Actimenti Deum Obligat nos vera Dei cognitio. 3. Ubi timor Dei comitat virtus et ruimus in Vitia Rom: 3. v 18. Non est timor Dei ante oculos eorum. Quia post nisi Deum timemus servare justitiam. S. Aug:
4. Motiva ad Deum timendum. Timor Dei est vera Sapientia Ps: 110. v 10 Initium Sapientiæ timor Dni. Respicit mentem maximo auxilio, Ps: 30. v 20. Quam magna multitudo dulcedinis tuæ Dne, quam abscondisti timentibus te. Conciliat favorem Dei Judith 16. v 19. Qui autem timent te magni erunt apud te per omnia Sap: 1. v 30. Misericordia ejus a progenie in progenies timentibus eum. Æterna refert præmia Ps: 127. v 1. Beati omnes qui timent Dnm qui ambulant in viis ejus.

S.

3. Media ad timorē erga Deū. 1. Vera Dei nostriq ad eum relationis cognitio. 2. Frequentior Recordatio Obligationis hujus. 3. Consideratio eor bonorum quæ per timore Dei consequimur. 4. Removatio omni presentis Dei. 5. Fuga eorum irreligiosor. 6. Oratio. –

6. Timor servilis ē primus gradus, motus primus. Hic timor Christiano hinc indignus ē. Rom: 8 v 15. Non enim accepistis spiritum servitutis iterum in timore; sed accepistis Spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus Abba Pater. 2. Tim: 1 v 7. Non enim dedit nobis Deus Spiritum timoris, sed virtutis et dilectionis et sobrietatis. Ille timor nō ē castus qui venit tantum ex timore pœnæ. S. Aug in Ep: Joan: Quando timore pœnæ nō amore justitiæ fit bonum, nondū bene fit bonum; vi fieri possit impune. Idem contr: Pel. l. 2. Dixi primus gradus motus primus: nam nō omnis timor pœnæ improbandus permovet enim ad emendationem, et præservat a peccato Matth: 10 v 28. Nolite timere eos qui occidunt corpus animam autem nō possunt occidere; sed potius timete eum qui animā et corpus potest perdere in gehennā. In conversionis negotio communiter timor primo occupat mentem, et quasi locum præparat charitati. S. Aug 1 Concil. Vrac. c. 24.

7. Gratitudo erga Deum est agnitio beneficii et animus illud recompensandi. Deo recompensatio fieri nō potest Psal: 115 v 12. Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi? Gratias tibi agere licet, referre nō licet, nō enim potes. S. Aug in Psa: 44. Relatio ad Deum gratitudo, nihil aliud ē, quam agnitio ejus beneficiorum, et continua nostra obstrictionis erga ipsum. Hæc agnitio excitat nos ad agendas ei gratias occasione gratiarū, ad deprædicandam ejus bonitatem rerum aliis, ac bene utendum ejus beneficiis, ad servandam ejus Observationē ejus Præceptor. Hic quatuor et præsertim duobus ultimis modis demonstrat vera gratitudo in Deum. Nonne et nos ipsi vi veri benefactores nescimus, beneficiis nostris beneficiat, et bonæ voluntati nostræ promptus gratiat.

8. Ecto gratus Deo tot gratitudine obligant nos expressæ Scripturæ verba. Ephes: 5. v 20. Gratias agentes semper pro omnibus in Nomine Dni Nostri Jesu Christi, Deo et Patri. Colos: 3 v 15. Et pax Christi exultet in cordibus vestris, in qua et vocati estis in uno corpore et grati estote. 1 Thes: 5 v 18. In omnibus gratias agite: hæc ē enim voluntas Dei in Christo Jesu in omnibus vobis. 2. exemplum Christi Matth 15 v 36. Et accipiens septem panes et pisces, et gratias agens fregit et dedit discipulis suis, et discipuli dederunt populo. 26 v 27. Et accipiens calicem gratias egit et dedit illis dicens: bibite ex hoc omnes. Joan: 6 v 11. Accepit ergo Jesus panes et cum gratias egisset distribuit discumbentibus; similiter et ex piscibus quantum volebant.

3. Ipsa rei Natura. Quid est tam secundū naturā, quam referre Authori gratiā? S. Ambr: o excessus Deo simplicissimus etiā mens intellectus, ingratitudinē ut maximum peccatū damnat. Rectissime: Te enim qui nec ad existentia, nec ad bona quibus fruit, jus demonstrare valet, sed omnia Deo in acceptis referre debet 1. Cor: 4. v 7. Quis enim te discernit? quid autem habes, quod nō accepisti? si autē accepisti, quid gloriaris quasi nō acceperis? si ingratus sit merito damnandus est. 4. Gratitudo inflammat semper magis et magis amorem erga Deum, ac proximum dilatat. —

9. Motiva ad Gratitudinem. 1. gratitudo probat Deo Luc: 17. v. 11. 19. de leproso mundato qui gratias egit Christo. 2. Probat hūnibus. 3. Quamlibet boni fruitionem amplioremredd: 4. Novis beneficiis redditur condigna Matth 13. v 12. Qui enim habet, dabitur et abundabit, qui autem habet et quod habet auferetur abdo.

10. Media ad Gratitudinem sunt. 1. Attenta et specifica beneficiorū Dei consideratio Spiritualiū et corporaliū nobis et aliis collatorū; in specie vero etiā eōr, quæ per Christum nobis collata sunt. Unde Majores ad Deo agendas gratias, quā pro ipsius gratia per Jesū Xtū Dnū Nostrū S. Aug: l. 1. contra adv. legē Prophe 2. Consideratio eōr Magnitudinis. Hæc cognoscitur ex magnitudine peccatiū, quā per ea consequimur, ex eōr cum beneficiis, quæ ab illis percipimus comparatione; ex nostra indignitate. His debite expensis dicemus certe cū Psalmista: Benedic anima mea Domino Ps: 102. et cū Eccl: Deus cujus misericordiæ non est numerus.

3. Recogitatio exemplorū gratitudinis exempli Davidis Ps: 102. 104. 105. exempli Christi, qui semper gratias egit Patri, exemplis Matris ejus Luc 1. v 47. Apostoli Rom: 1 v 8. Primū quidē gratias ago Deo meo per Jesū Xtū pro omnibus vobis, quia fides vestra annunciatur in universo mundo. 1 Cor 1. 4. Gratias ago Deo meo semper pro vobis in gratia Dei quæ data est vobis in Christo Jesu. 2 Cor: 9. 15. Gratias Deo super inenarrabili dono ejus.

4 Oratio, quia hæc gratitudinem nutrit et roborat. —

11. Ingratitudo in Deum est tristitia quædam et deliquium animi quia Deū cogitando et videndo aut audiendo percipimus. Ejus causa est, ignorantia, mentis levitas, superbia, affluentia, et prosperitas maximæ aut irreligiosa vendæ vel in animo Deuter 32. v 6. Hæccine reddis Deo populo stulto et insipiens? nunquid ipse est Pater tuus, qui possedit te, et fecit, et creavit te? Luc 17. v 17. Respondens Jesus dixit: nonne decem mundati sunt et novem ubi sunt? Rom: 1 v 21. Quia cū cognovissent Deum, nō sicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt: sed evanuerunt in cogitationibus suis et obscuratum est insipiens cor eorum. —

12. Imitatio Dei, est conatus ita, ut Deus, cogitandi, volendi, et agendi. Perfectio nec divina

Moralis

Moraler sumuntur in imitatione pro exemplo. Perfectiones physicas imitari n valemus. Imitare Deum. Jubet id Scriptura Matt 5.v 43 & 48 Audivistis, quia dictu e antiquis
» diliges proximu tuu et odio habebis inimicu tuu. Ego aute dico vobis: diligite inimi-
» cos vestros &. ut sitis filii Patris vestri &. Estote ergo vos perfecti, sicut et pater vester
cœlestis perfectus est. Luc: 6 v 36. Estote ergo misericordes sicut et Pater vester celestis
misericors est. Colossi 3. v 10. Et induentes novu eum, qui renovatur in agnitione secun-
dum imagine ejus qui creavit illum. 1. Petri 1 v 15. sed secundu eu, qui vocavit vos
Sanctu, et ipsi in omni conversaone sancti sitis. Docet hoc amor: quia in natura
amoris id est fundatu, ut quem amas eum quoq imitaris. - Filios inumbit imi-
tari Patrem nos vero sumus Filii Dei Ephes. 5. v 1. Luis humanus intellectus vaudeat
» dubitare volumi eum qui perfectissimus e, ad que tendimus, et cui aternu jungendi
sumus, non ee imitandu? Deus Divinu perfectione assequi e impossibile. Ergo.
R. Utique. Nobis vero præcipit quomodo, ut assequi possemus, quantu hu assequi
possibile e. Ut aute huic Obligaoni satisfacere valeamus, satagamus semper
magis ac magis divinas perfectiones cognoscere. -

13. Obedientia erga Deum. Obedire Deo e subiicere suæ voluntte mandatis ejus.
Obediendu ee Deo, si e opus ut puvulus probet eu id revelatio omnu sese agitur
jubeat, et ipsa jam revelaonis existentia indicat. - Obedientia est unicu argumentu
veri amoris erga Deum Joan: 14. v 21. Qui habet mandata mea & servat ea, ille
» e qui diligit me. Qui aute diligit me diligetur a Patre meo et ego diligam eum et manife-
stabo ei me ipsum. Deus est supremus Dns, e perfectissimus ut sit præcipere, nisi
quod optimu e. Obediendu ei e, etiam tunc, du rationes mandati nos explicium ut primu
vidit. Deu præcipere si attendit verus obediens quale ait quod præcipit, hoc solo con-
tentus, quia præcipit. S. Bernardus de prosp: e dispens.

14. Qualitates Obedientiæ 1. Sit prompta qua prono animo absq tergiversatione Dei voluntatem assimplet.
2. Sura qua principaliter ideo obedit quia Deus præcipit. 3. Universalis qua se ad omnia mandata
etiam quæ magis ardua accidunt, extendit. Deuter. 6. v 2. Ut timeas Dominum Deum tuu, et cu-
» stodias omnia mandata, et præcepta ejus, quæ ego præcipio tibi, et filiis tuis, cunctis diebus
vitæ tuæ. Matt 5 v 19 Qui ergo solverit unum de mandatis istis minimis, et docuerit sic
homines minimus vocabit in regno cælor. Relata ad Authore legum argus intellectus sup re-
mus e, sunt singula præcepta maximi momenti, et in illis exceptione facere, idem est ac

ac supremum sapientiam improbare. 4. Sit constans nullu eum momentu cogitari sit qui obligão obediendi cesset.

15. Motiva ad Obediendu Deo. 1. Obedientia comparat Dei favore. 2. apud bonos estimatione. 3. Mentis tranquillitte. 4. In morte solamen. 5. post mortē vita eterna Matth 19 v 17 Si autē vis ad vitā eternā ingredi, serva mandata.

16. Media ad obediendum. 1. Frequentior Obrecordatio Obligationis, et bonor ex obedientia manantium. 2. Consideratio exemplor perfecta Obedientiæ Christi Obedientis usq ad mortē. Abrahæ egredientis de terra sua: Christi Hebreor 10. v. 5. In qua voluntate sanctificati sumus, per Obedientiā corporis Jesu Christi semel. Philip: 2 v 8. Humiliavit semetipsum obediens usq ad mortē; mortē autē crucis. Apostolor Act: 5 v 29 Respondens autem Petrus, et Apostoli dixerunt; obedire oportet Deo magis quā hribg. 3. Renovatione veror propositor toto Ps: 118. Beati immaculati in via &c. 4. Exercitiu in his quæ faciliora audiunt in obediendo: pugna contra concupiscentiā &c. legi repugnantē et contra seductam ab illa phantasia, mandata Dei gravia aut plane impossibilia ee fingentem, multū juvat 1. Joan: 5 v 3. Hæc ē enim Charitas Dei, ut mandata ejus custodiamus; et mandata ejus gravia non sunt. S. Oratio. Dei jussa admonent nos facere quod possumus, et orare quod non possumus. S. Aug: de spt. et grat:

Caput 4tum De Officiis Christiani erga Christum

Juxta ea, quæ nos fides nostra de Jesu Christo, de Natura ejus Patri consubstantiali docet, ejus munere, ac speciali nobiscum nexu, dubitari nequit, obligari nos etiam respectu Jesu Christi ad summam reverentiam, fiduciam, amorem, gratitudinem, imitationem, Obedientiam.

1. Revereamur Jesum Christum. 1. est enim Patri consubstantialis, ut in Dogmatica probatur. 2. Mediator inter Deum et homines 1. Tim: 2. v. 6. Qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus, testimonium temporibus suis. 3. est perfectissimus exhibus Hebreor: 7 v 26. Talis enim decebat „ ut nobis esset Pontifex Sanctus, innocens, impollutus, segregatus a peccatoribus, et excelsior cœlis factus. Supremum honore jubet ei exhiberi Scriptura. Joan 5. v 23. Ut omnes honorificent „ filium, sicut honorificent Patrem: qui non honorificat filium, non honorificat Patrem qui misit illum. Philip: 2. v. 9. Propter quod et Deus exaltavit illum, et donavit illi nomen, quod est super omne nomen; ut in nomine Jesu omne genu flectatur.

2. Confidamus in Jesu Christo. Joan: 14. v. 1. Non turbetur cor vestrum credetis in Deum, et in me credite. Ei data est potestas omnis in cœlo et in terra Matth: 28 v 18. Ille est Dominus vivorum et mortuorum. Rom: 14. v. 9. In hoc enim Christus mortuus est et resurrexit, ut et mortuorum et vivorum dominetur. Ille potest est auxiliari Philip. 4 v 13. Omnia possum in eo, qui me confortat. Hebr: 2. v 17 Unde debuit per omnia „ fratribus similari, ut misericors fieret, et fidelis Pontifex ad Deum, ut repropitiaret delicta populi. —

3.

3. Amemus Jesum Christum. 1. Joan: 5 v 1. Omnis qui credit quoniam Christus ex Deo natus est, et omnis qui diligit eum qui genuit, diligit et eum qui natus est ex eo. Dignius est redamari Joan: 15 v 12. Majorem hac dilectionem nemo habet ut animam suam ponat quis pro amicis suis. Beatus est qui eum amat. Joan: 14 v 21. Qui habet mandata mea et servat ea, ille est qui diligit me. v 23. Si quis diligit me sermonem meum servabit. Ut non amantibus eum. 1 Cor: 16 v 22. Si quis non amat Dominum nostrum Jesum Christum sit Anathema. Quicu vere amet ipsemet indicat. Joan: 14 v 23.

4. Gratissimus Jesu Christo. per quem tanta nobis obvenerunt bona; qui tantum pro Nobis pertulit qui hucusque Advocatus Noster est apud Patrem 1. Joan: 2 v 2. Et ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi. Hebr: 7 v 25. Unde et salvare in perpetuum potest accedentes per semetipsum ad Deum: semper vivere ad interpellandum pro nobis. Huic certe maxima debetur gratitudo. Apocal. 7 v 12. Benedictio et claritas et Sapientia, et gratiarum actio, honor et virtus et fortitudo Deo nostro in secula seculorum Amen —

5. Imitamur Jesum Christum est enim perfectissimus Hebr: 7 v 26. Talis enim decebat ut nobis esset Pontifex sanctus innocens, impollutus, segregatus a peccatoribus et excelsior celis factus. Idem dedit exemplum, ut eum imitemur 1. Petr. 2 v 21. In hoc enim vocati estis, quia et Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum ut sequamini vestigia ejus. Jubet id Scriptura Hebr. 12 v 2. Aspicientes in Authorem fidei, et consummatorem Jesum, qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem confusione contempta, atq in dextera sedis Dei sedet Rom 13 v 14. Induimini Dominum Jesum Christum et carnis curam ne feceritis in desideriis. Is nonnisi qui eum imitatur ei unitus est 1. Joan: 2 v 6. Qui dicit se in ipso manere debet sicut ille ipse ambulavit, et ipse ambulare, et bonam fiduciam salutis habere potest. 4 v. 17. In hoc perfecta est charitas Dei nobiscum ut fiduciam habeamus in die judicii, quia sicut ille est et nos sumus in hoc mundo.

6. Obediamus Jesu Christo. Precipit hoc Deus ipse Matth. 17 v 5. Et ecce vox de nube dicens: Hic est Filius meus dilectus in quo mihi bene complacui ipsum audite. Docuit hoc Ipse Joan 14 v 23. Si quis diligit me sermonem meum servabit et Pater meus diliget eum et ad eum veniemus, et mansionem apud eum faciemus. Is nonnisi dilectione ejus fruitz, et beatus est qui mandata ejus servat Joan: 13. Si hoc scitis beati estis, si feceritis ea. 15 v 10. Si praecepta mea servaveritis, manebitis in dilectione mea, sicut

ac supremum sapientiam improbare. 4. Sit constans nullum eum momentu cogitari, ut quo obligão obediendi cesset.

13. Motiva ad Obediendu Deo. 1. Obedientia comparat Dei favore. 2. apud bonos estimatione. 3. Mentis tranquillitate. 4. In morte volamen, & post mortem vitã æternã Matt 19 v 17 Si autem vis ad vitã æternã ingredi, serva mandata.

16. Media ad obediendum. 1. Frequentior Obrecordatio Obligationis, et bonor ex obedientia manantiu, 2. Consideratio exemplor perfecta Obedientiæ Christi Obedientis usq ad mortem. Abrahæ egredientis de terra sua: Christi Hebreor 10. v. 5. In qua voluntate sanctificati sumus, per Obedientiã corporis Jesu Christi semel. Philip: 2 v 8. Humiliavit semetipsum obediens usq ad mortem; mortem autem crucis. Apostolor Act: 5 v 29 Respondens autem Petrus, et Apostoli dixerunt, obedire oportet Deo magis quã hnibg. 3. Renovatione veriõr propositor toto Ps: 118. Beati immaculati in via &c. 4. Exercitiu in his quæ facilora accidunt in obediendo: pugna contra concupiscentiã duæ legi repugnantem et contra seductam ab illa phantasia, mandata Dei gravia aut plane impossibilia ee fingentem, multu juvat 1. Joan: 5 v 3. Hæc enim charitas Dei, ut mandata ejus custodiamus; et mandata ejus gravia non sunt. 5. Oratiõ. Dei præcepta admonent nos facere quod possumus, et orare quod non possumus. S. Aug: de spir: et grat:

Caput 4tum De Officiis Christiani erga Christum

Juxta ea, quæ nos fides nostra de Jesu Christo, de Natura ejus Patri consubstantiali docet, ejus munere, ac speciali nobiscum nexu, dubitari nequit, obligari nos etiam respectu Jesu Christi ad summam reverentiam, fiduciam, amorem, gratitudinem, imitationem, Obedientiam.

1. Revereamur Jesum Christum. 1. est enim Patri consubstantialis, ut in Dogmatica probatur. 2. Mediator inter Deum et homines 1. Tim: 2. v. 6. Qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus, testimonium temporibus suis. 3. est perfectissimus exhibus Hebreor: 7 v 26. Talis enim decebat „ ut nobis esset Pontifex Sanctus, innocens, impollutus, segregatus a peccatoribus, et excelsior cœlis factus. Supremum honorem jubet ei exhiberi Scriptura. Joan 5. v 23. Ut omnes honorificent „ filium, sicut honorificent Patrem: qui non honorificat filium, non honorificat Patrem qui misit illum. Philip: 2. v. 9. Propter quod et Deus exaltavit illum, et donavit illi nomen, quod est super omne nomen; ut in nomine Jesu omne genu flectatur.

2. Confidamus in Jesu Christo. Joan: 14. v. 1. Non turbetur cor vestrum: credite in Deum, et in me credite. Ei data est potestas omnis in cœlo et in terra Matt. 28. v 18. Ille est Dominus vivorum et mortuorum. Rom: 14. v 9. In hoc enim Christus mortuus est et resurrexit, ut et mortuorum et vivorum dominetur. Ille potest est auxiliari Philip: 4. v 13. Omnia possum in eo, qui me confortat. Hebr: 2. v 18. Unde debuit per omnia „ fratribus similari, ut misericors fieret, et fidelis Pontifex ad Deum, ut repropitiaret delicta populi. —

3.

Vestrarum dixit Dominus plenus sum. holocaustia arietum, et adipem pinguium
et sanguinem vitulorum et hircorum, et agnorum nolui. – Calendas vestras et so-
lemnitates vestras odivit anima mea: facta sunt mihi molesta, laboravi sustinens.
Matth: 7. v 21. Non omnis qui dicit mihi Domine Domine intrabit in regnum celorum sed qui
facit voluntatem Patris mei qui in celis est ipse intrabit in regnum celorum. Matth 15. v 8.
Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est a me. Ioan: 4. 24. Spiritus est
Deus et eos qui adorant eum in spiritu et veritate oportet adorare. –

3. Qualitates Cultus estimi. 1 debet esse Deo dignus non minicus aut superstitiosus. 2 Seruiuo-
modatus, aptus ad exprimendam pietatem eamq internam erroborandam. 3. Sincerus
non aliud, quam cor verbis exprimens. 4 Iudicus, in cujus exhibitione conveniens tem-
pus, locus, et circumstantiæ respiciuntur.

Articulus secundus

De Cultu in specie externo

1. Laus Dei Deum laudare, est animi devota animi commotione perfectiones ejus predicare.
Lauda Deum ad hoc hortatur Scriptura Colosf. 3. v 16. Verbum Christi habitet in vobis
habunanter in omni sapientia docentes et commonentes vosmetipsos, psalmis hymnis et can-
ticis spiritualibus in gratia cantantes Deo in cordibus vestris. Hebr. 13. v 15. Per ipsum
ergo offeramus hostiam laudis semper Deo, id fructum labiorum confitentium nomini ejus.
1. Petr. 2. v 9. Vos autem genus electum regale sacerdotium gens sancta, populus acquisitionis, ut
virtutes annunciatis ejus qui de tenebris vos vocavit in admirabile lumen suum. Psalm 138. homines
et Angelos invitat, ut omnes ma cum ipso laudes sui creaturæ celebrent: Laudate Dominum de
celis &c. Ps: 96. Laudate Dñm omnes gentes, laudate eum omnes populi. Laudatio ab amore est inse-
parabilis; quia impossibile est ut is qui vinceve amatur ñ laudet. Deo quidem laude nostra nihil
accrescit; aut nobis id prodest, et proximo. Nostra pietas perinde roboratur et proximus edificatur.
Laudemus autem non voce tantum sed etiam operibus. Ps: 49. v 16. Peccatori autem dixit Deus;
quare tu enarras justitias meas, et assumis testamentum meum per os tuum. Eccl: 15. v 9. Non est speciosa
laus in ore peccatoris. Matth 5. v 16. Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra
bona et glorificent Patrem vestrum qui in celis est. Non voce, sed moribus laudat Deus. Si vis
ut placita sit Deo laus tua, noli bona cantibus tuis obstrepere moribus malis. S. Aug. in Ps: 149.

2. Reverens Dei adoratio. Ad hanc requiritur 1. ut de Deo rebusq Divinis semper maxima cum reverentia loquamur,
et in omnibus quæ Deum concernunt, verecundiam, modestiam et reverentiam commonstremus. Sancta sancte
tractanda sit. Exposcit ñ debita Deo æstimatio, contrarius agendi modus mox virtuti propriæ, et alienæ:
imminuit enim spei illum semper magis ac magis æstimatio Dei, et Religionis: quæ æstimatio
quoties adest, fortissimum incitamentum obtinendæ ñ. Magnum reputant ñ aliter nisi detecto capite et in
clinato Deum nominasse. 2. Ut quis alios sancta sit ñ tractemus ñ irridemus. Magnum

enim eis probet scandalum, quo ad eos moralem corruptionem veneramur. – Reverentia tractationem Dei ipsa

I. Contemptus Dei. Huc refert 1.° Blasphemia id est turpis fama, contumeliosa de Deo cogitatio, aut loquitio, qua Deo aut perfectio aliqua denegat aut imperfectio tribuit. Delictum gravissimum si vi mente deliberata fiat, in quo per eam honori divino aliquid detrahi possit, vel quod debitum Deo honorem directe impetat, et dum verbis profertur pernicio sissimum scandalum præbeat. Qui eorum obliviscit, omnium certe exterritum capax, et ideo pestis societatis humanæ est. Ideo sacrabant semper blasphemiæ omnes ultiores nationes, puniebantq. eam pœnis capitis. In lege veteri jubebatur quia delictum enimvero pœna lapidationis. In legibus nationis emunctæ naris blasphemi de futura damnandi eorumq. omnium correctionis habeatur. — Fejus est blasphemare, quam pejerare; quoniam pejerando salvare alii, at testis Deum blasphemando autem de ipso falsa dicunt Deo. S. Aug. S. unti mundi. Ad Blasphemiam referenda sunt etiam contumeliosæ cogitationes et sermones de Jesu Christo: et quantum cogitationes et sermones de Sanctis ultimatim ad Deum ipsum referunt etiam contumeliosæ cogitationes et sermones de Sanctis. – In imputatione blasphemiæ inquirenda est ejus causa, et quæ deliberatio habuerit locum? item an iram mutuis, et iterum quibus hominibus irritent? causæ ejus sunt summa levitas, malitia, dementia. – Cogitationes blasphemiæ quæ involuntariæ et reatu peccati non habent, semper tamen ut primum advertunt, abominatione reprudendæ sunt.

II. Irrisio Religionis: sive omnis Religionis sive Christianæ, sive tantum aliquæ ejus veritatum. Quod tum attinet, id etiam si ab eo fieret, qui Deum non credit, tamen magnum peccatum est, quia contemnit id, quod alius venerandissimum, et cujus fides cum ad virtutum summam necessaria est; dat eis promptum occasionem habendi ad irreligiositatem, sedet eos jus. Quod quum et tum venumdat, id pariter grave peccatum est, et defectus vera æstimationis Dei; et eorum juris societatis cui hæc irrisio est maximum scandalum. Quo damnabilior est hujus irrisionis causa, quo simpliciores sunt eorum quibus fit, et quo major est in eos irridendi influxus eo gravius est hoc peccatum. – Non tantum irridendo, vel etiam silendo, dum ad alius irridet Religio committit peccatum: judicat enim hoc silentium, quod et ipse Deum non reverear, aut saltem parum reverear et virtutis proximum verum amicum non vult. –

III. Assumptio Nominis Dei in vanum. Nomen Dei assumit in vanum non volum blasphemando et pejerando. Exod. 20. v. 7. sed etiam quoties cumq. absq. ulla necessitate et utilitate aut cum irreverentia nominatur. Causæ hujus vanæ nominationis Dei sunt: aut levitas mentis aut assuetudo, a tenuis ac quam deponendam eo magis obligamur, quo certius est eam cum debita erga Deum reverentia amovere non posse; quo diutius perdurat Dei æstimationem semper magis ac magis semper imminuere; et proximo malum exemplum præbere. Quod huc etiam assumptio Nominis Jesu in vanum referenda videtur per se patet.

IV. Sacrilegium rei, personæ, aut loci sacri violatio id est impia tractatio. Hoc indicat magnam vilipensionem rerum, quæ æstimandæ sunt, et exemplo suo minuit earum æstimationem etiam apud alios.

V. Simonia est deliberata voluntas emendi aut vendendi aliquid Spirituale, v. spirituali annexum. Nomen traxit a Simone Mago Act. 8. v. 18. Dividitur in mentalem conventionalem, realem et confidentionem

Munera

Munera quæ pene Simoniæ adesse volent, distinguunt in munera a manu a lingua ab obsequio. Detestanda est indicat omni magnâ vilipensione rerū spiritualiū, et probet occasione ut et ab aliis vilipendant, Ecclesia illa semper abominata est et gravissimis penis, ut ex jure Canonico constat in Simoniacos animadvertit.

De Divinis

1. Sacri Conventus. Forma divinor exprese in Scriptura prescripta non est, Quæ fuerit vero apud primos Christianos forma in partim ex Scriptura 1. Cor: 11. 19. Capite. Ephes: 5. v. 19. Colos: 3. v. 16. 1. Tim: 2. Hebr: 10. v. 24. et 25 erunt quod erat Doctrina Sacra, Orationes seu preces hymnor, Canticor, Communio seu fractio panis, petitiones pro salute omnium, eleemosyna, et frugalitas agapes dicta. De hac docet nos S. S. Justinus in sua Apologia: Solis qui dicit die omnium, qui vel in Oppidis vel rari degunt, in eumdē locū Conventus fit, et commentaria Apostolorum, aut Scripta Prophetarum, quo ad tempus fert legunt. Deinde lectore quiescente, præsidens oratione quæ populū instruit et ad imitationē tā pulchrar rer exhortat, habet, Sich hoc consurgimus communiter omnes, et precationes fundimus, et simul refertissimus, precibus peractis, panis offertur, et vinū et aqua; et præsentibus ibidē quantū pro virili sua potest, preces et gratias actiones fundit, et populus fauste acclamat dicens: Amen! et distributio communicatio fit eor, in quibus gratiæ actæ sit, cujus proventi: absentibus autē per Diaconos mittit: Deinde conferunt eleemosyna pro cujusq voluntate, et deinde Præsidi ut in pauperes distribuantur. Apol: 2. Ex his patet hodie nostra divina ea quoad substantiā esse.

2. Quomodo comparata esse debent Nostra divina? Id cognoscit ex eorum fine: finis autem eor est ædificatio, vera ad veram pietatem excitatio, in eaq exhortatio. Ad idem valent. 1. similia nisi tales adhibent orationes, tales cantant hymni, tales dant instructiones, quo prima Fidei Religionis principia continent. Quæ hic populus dicit, hæc vel, et credit 2. Si omnia honeste et secundū ordinē fiant, sit habet 1. Cor. 14. v. 40. 3. Si omnia citent quæ mentis Recollectionē facile turbant. Sic in asservari non possūt quibus omne quod solemnis est exclusū esse volunt. 4. Sint orationes breves ne fatigent. –

3. Frequentare debemus divina. 1. Præcipit hoc nobis 1. Cor: 11. Hebr: 10. v. 24. 25. Et consideremus invicem in provocationē charitatis, et bonor operū. Non deserentes collectionē nostra, sicut consuetudinis est quibusdā, sed convolantes, et tanto magis, quanto videritis appropinquante die. 2. Divina sunt medium unice necessarium ad conservandā et promovendā Religionis notitiā et Religiositatē. Illis desertibus desertibus videremus intra paucū tempus crassa ignorantia et mos brutalitas apud maximā horū partē. 3. Sunt medium efficax ad roborandā fidē, et promovendā nostra propriā pietatē. Sic multos, ideo quod non credentes, sic congregatos devota præsentia, sociata pietas, oratio, cantus, instructio, sacrificium: omnia hæc firmant efficaciter fidē et movent

vos

cor ac pietate, multo magis, quam vi privata vit devotio nostra. 4. Sunt medii salubermi ad edificandu proximu; excitat enim exemplo nostro ad estimatione Dei, ac pios affectus, ad virtutis amorem. 5. Sunt etia medii ad corroborandâ mutua Charitte inter Nos. Hic enim comparemus omnes ut aequales: ut creaturæ unius, ejusdeq Dei; ut Filii unius ejusdeq Patris; ut Redempti unius ejusdeq Christi. Hic attollit se pauper capit, hic cum nec diver nec Nobilis despicere audet. — Quis negare jam possit obligari nos ad hos medios cum obligemur ad finem? Nemo ergo emanare a divinis absq peccato potest, excepto si altiore aliquo Officio, charitate erga se, aut erga proximu aut erga commune bonu excipiat. Divina enim sunt tantu medii. Medii vero Officio adore debet. Ex hac regula intelligi, quo sensu verū sit illud proverbium: Hero servire, idem est ac Deo servire.

4. Quomodo Christianu oporteat adesse divinis? 1. Reverenter compositio ac modestia vestitu, manibus, corpore, frenu imponendo ori. Immodestia et dissoluta conversatio est signum manifestæ irreverentiæ erga Deum, est fini Templor contraria: hæc enim sunt Domus Dei, Domus orationis; est indicium aut exiguæ cultura, aut perversi cordis; est lassie juniu vestitus Christiana: merito ergo etiam a Politia potestate petenda. 2. Attente: attendendo mente vellendo ad ea, quæ hic in altari aguntur, quæ orant, cantant, prædicant. Nuda corporalis præsentia nihil prodest. 3. Cum devotione cordis omnia ad se applicando; in bono se roborando; vana propositia, quæ non demum omittent excitando. —

De Sanctificatione Dierum Dominicorum.

1. Sanctificatio dierum Dominicorum in Sabbati judaici locum successit qua primi Christiani nova ad celebranda divina convenichant ut ex Act. 20. v 6. 1. Cor. 16. 2. novimus hoc die jam tunc Dominica vocata fuit, ut ex Apocal: 1. v. 10. scimus. —
Hac vanita convellendo hac die ad divina convenendi, ex Christi ipsius, aut Apostolor præcepto fluxit. Obligationi vibi primos Christianos, diei hujus celebrationem duxisse, vidimus ex superius relato Sancti Ignatii Christi amatus, dominica celebrat diem testimonio, et ex testimonio S. Ignatii Mar: Post Sabbatu omnis Christi amator Dominica celebrat diem resurrectioni consecratâ Dominus principe omniu dierum. Epist ad Magnes Quod etiam post divina pietati vacaverint, innuit haud vilis obscure S. Irenæus: Unusquisq nostrum sabbatizat Spiritualiter meditatione legis gaudens et operibus Dei admirans. Num autem omni prorsus labore abstinuerint? deficientibus historiæ documentis nec tam facile dictu. Primum quod nobis hac in re constat decretu, est a tempore Constantini M. ab A. 321 quod omnia negotia exercere prohibeti agricolis tm etia hac die fruges ex agris convehendi libertatem permittit. — Subsequis temporibus, ut ex actis hanc in rem nimiu Concilioru

decret

Decretis apparet, erant aliqui Christianor in observatione hujus præcepti, nimiu stricti, alii vero laxiores, donec tandem Universale Decretum Imperantis, et plurium Concilior Decreto omnis communis labor interdictus esset, ut populus ad divina facilius convenire posset; ut pietate vacandi occasione haberet; ut laboriosa hmi classis necessaria, et exoptata quiete ad recreandas vires suas fori valeat.

2. Sanctifica diem Domini Obligatio Sanctificandi diem Domini, cum n tam ex Exod: 31 v 13. 17. quam potius l. ex Christi præcepto quod ex conscientiosa, hujus diei Apostolor jã tempore a primis Xni v celebratione præsupponi debet. 2. ex Authoritate potestatis Ecclesiastici et Politicæ hanc celebrãnem vanientes. 3. Ex magnata animæ quam versionis respectu hujus statuti salubritate devenerit. — Sabbatu judaicu Xnos n obstringere indicat Apostolus Colos: 2 v 16. Nemo ergo vos judicet in cibo, aut in potu, aut in parte diei festi, aut Neomeniæ, aut Sabbator: Secus et illud præceptum Exod: 16 v 23. et 35 v 3. observandu nobis esset. — Sabbatum judaicum erat simul publica Hebdomadalis Confessio unius veri Dei, et medium præservandi Israelitas ab Idolatria. Deliberata ejus violatio erat non tantum delictum morale; sed et criminale ideog morte plectebat. Num: 15 v 36. —

3. Modus Sanctificandi diem Domini. Sanctificare diem Domini est eam ab aliis diebus discernere eig specialem honorem et reverentiã dare. S. Aug: Ser: de Verb: 251. Hoc fiet 1. divina frequentando 2. Operibus pietatis vacando 3. a labore abstinendo.

4. Divina die Dominico frequentanda Frequentatio divinor est præcipua pars Sanctificandi diei Dominici. Divina aute n consistunt in solo Sacrificio Missæ, sed etiã in Instructione. Primitiva Ecclesia hæc duo n dividebat. Hanc doctrinã qui docet Missã die Dominico, vatisecit præcepto penitus ignorabat. Divina in propria Parochia potius quã in aliena frequentanda esse et ratio suadet, et Ecclesia jubet Trid: sess. 22 de Sacr: Miss: — In imputatione omissionis divinor videndu e, cur in facto sit? Necessaria proprii, aliorq aut communis boni cura excusant a culpa. —

4. Vacia die Dominico Operibus pietatis. Opera pietatis quibus die Dominico vacandu e, sunt: 1. Meditatio eor, quæ in concione, audita fuerunt. 2. Lectio libror Spiritualium. 3. Consideratio Operu Creationis. 4. Gratiar: actio pro perceptis beneficiis. 5. Examen Conscientiæ circa hæc quæ per decursu Hebdomadæ egimus. 6. Detestatio peccator. 7. bona proposita et Opera Charitatis. Nimia omnino indevotio et prorsus extrema e, ut vix dies in rebus terrenis consumentes, unii Spiritualibq dã, imo exignã diei partem nobilib: adhibere. S. Chrisost: hom: 3 in Matt: Sacru tm du Dnico audire, et nihil ultra de animæ salute agere, n e die sed media tm horulã, vix tn adhuc vanctificatã vanctificare. —

Operibus pietatis adversâ, et maxime peccatis venâ servile opus sui huius diei directe oppositis. Hæc de causa dicit peccatis die Dnico admissis gravius esse, quàm alio die admissis – et in nulla die plus forte peccat, quàm die Dnico.

3° Die Dnico abstine a labore. Per laborem a quo die Dnico abstinendum intelligit juxta Levit: 23 v 7 labor servilis. Quid est autem labor servilis? Opera servilia, sunt opera corporalia quæ pertinent ad servos ut Thom: Quæ opera huc referenda ad determinatum non est. Rures Moralistæ hanc statuunt Regulam. Ad opera servilia pertinent. – 1° Opera Mechanica. Ruris, nempe, arma, rates, vulnera, lana fabre.
2. Forensia et ministerialia. Mercatura, forum, nec non tranvectio mercis.
3. Quæ Mechanica. Pingere, piscari, venari, radere barbam. Hæc determinatio autem plures patitur exceptiones. Melius fecisse hæc inservit regulæ – Omnis labor non necessarius, qui propriam, aut alterius pietatem impedit, aut absq; offendiculo publici peragi non potest, illicitus censendus est.
Publicum opus est omnis labor, qui legibus, et consuetudinibus locorum non vetatur.
Labores Corporales qui ad cultum divinum spectant, sunt absq; peccato Matt 12 v 5. dixit non legistis in lege, quia Sabbatis Sacerdotes in templo Sabbatum in templo violabant et sine crimine. Si Labores quos charitas, erga se, vel proximum, vel communis bonum necessarios facit, a tantis sunt absq; peccato sed officium est eos peragere. Matt 12. v 1. In illo tempore abiit Jesus per sata sabbati discipuli autem ejus esurientes cœperunt vellere spicas et manducare. Marc: 2 27. Et dicebat eis. Sabbatum propter hominem factum est et non homo propter Sabbatum. Luc. 14. 5. Et respondens ad illos dixit: cujus vestrum asinus, aut bos, in puteum cadet, et non continuo extrahet illum die Sabbati? Rustica et Artificialia Opera peragere non licet, nisi necessitas incubuerit: id decreverunt Concilia. Frequentissime autem venditum est – ut audeat Pastor consensus – si id necessitas exigat. – Ex his principiis jam facile cognoscere est – quid de variis die Dnico servo labore obeuntibus – De artificibus Sabbato usq; ad mediam Noctem, imo usq; ad tempus statutum labore protrahentibus – de Opificibus die Dominico mane Operariorum voluntate, aut vespere laboris die Dnico suscipiendi præparatione se occupantibus – de Ancillabus vitia nentibus aut texentibus – de feminis ad pallendum tempus idem agentibus – de barbitonsoribus – de capillos componentibus – de popinariis, fidicinibus – de Aurigis vecturas agentibus – de iis qui equo, aut curru iter agunt – de venatione – de studio – pictura &c. venitne dici? In decisione sine præcepti prætermittendis habemus necessaria. His quæ audita Missa, tota recitata dei parte in alio transigunt dixit S. Aug: Melius facerent, si tota die laborarent.

6° Die Dnico utne licita animi recreationes? Illa recreationes, quæ requisitis hac die pietatis officiis, et exercitiis obstaculo non ponunt, permittuntur ut virtuti, et vires ad debitum conferunt, vel deficientes prohibitæ censeri non possunt. Luc. 14. 1. Et factum est, cum intraret Jesus, in domum cujusdam Principis Pharisæi Sabbato manducare panem, et ipsi observabant eum.

7° Imputatio in Sanctificatione Diei Dnici. In Imputatione videndum est, quæ subversata fuerit causa? et aspicias ne id fiat? quomodo cætera cor erga Deum paratum sit? Hi qui die hoc ab aliis ut plurimum peccant

graviter

graviter vilipendunt praeceptum; negligunt efficax virtutis medium; maximum dant malum, si virtutis vel dignitate eminent, aliis exemplum, et Religionis Christianae dedecore quid ego minimum? Quae de Sanctificatione dierum Domini dicta sunt, etiam dierum festorum convenientem attinent.

De Oratione

1. Oratio generalim sumpta est omnis vera, et cum motione cordis conjuncta de Deo cogitatio, vel mentis ad Deum elevatio. Ita sumpta includit in se boni petitionem, gratiarum actionem, laudem Dei, invocationem et interpellationem. Strictiori sensu sumpta Oratio est petitio boni a Deo. Bonum quod petitur est v. Spirituale v. Corporale, et petitur v. pro se, v. pro aliis et dicitur interpellatio; v. vocalis mentis et est Oratio mentalis; v. oris, et est Oratio Oralis; v. propria, oratio propria v. aliorum verbis Oratio formularis. Bona desideria quae nobis etiam alia agenda inidunt, et momentanea tantum sunt, vocantur pia suspiria; longior rerum Spiritualium ponderatio, meditatio dicitur. —

2. Ad Orationem Obligamur non ideo, ut Deo, quasi Domino quodam terreno, homagium praestemus aut ut eum primo ad beneficiendum moveamus. vid. 1. Ratio Orationis nobis praescripta est Matth: 6. v. 9. Sic ergo vos orabitis: Pater noster qui es in coelis sanctificetur nomen tuum. Luc: 18. v. 1. Dicebat autem et parabolam ad illos: quoniam oportet semper orare et non deficere. Philip: 4. v. 6. Nihil sollliciti sitis, sed in omni Oratione et obsecratione cum gratiarum actione, petitiones vestrae innotescant apud Deum. 1. Thes: 5. v. 17. Sine intermissione orate. 2. Ratio ipse Christus praebuit exemplo Matth. 26. v. 36. Tum venit Jesus et discipulis suis, sedete hic donec vadam illuc et orem. Mar: 6. 46. Et cum dimisisset eos, abiit in montem orare, et erat pernoctans in Oratione Dei. 9. v. 28. Factum est autem post haec verba fere die octo, et assumpsit Petrum et Jacobum, et Joannem et ascendit in montem et oraret. — 3. Ratio Oratio est efficacissimum medium ad virtutem. Addant rationes Stud: de Orat. Mirandum est quod tam adeo naturalis est, ut auctorum etiam Orationis impugnatores, sanandi tam multos Orationes impugnatores in necessitate constituti, cum quasi oblii, Dei auxilium implorent. Juvat ut ait Tertullianus animae naturaliter Christianae Impugnatio Orationis, est signum aut summae levitatis, aut irreligiositatis.

3. Fructus Orationis sunt: 1. exaudito Matth: 7. v. 7. Petite et dabitur vobis, quaerite et invenietis, et pulsanti aperietur. Luc: 18. v. 1. 14. Oportet semper orare et non deficere — Dico vobis descendit hic justificatus in domum suam ab illo. Hebr: 4. v. 16. Adeamus ergo cum fiducia ad thronum gratiae ut misericordiam consequamur et gratiam inveniamus in auxilio opportuno. 1. Joan: 3. 22. Et quicquid petierimus accipiemus ab eo, quoniam mandata ejus custodimus et ea quae sunt placita coram eo faciemus. 1. Jacob. v. 5. 6. Si quis autem vestrum indiget Sapientia, postulat a Deo, qui dat omnibus affluenter et non improperat et dabitur ei. Postulet autem in fide nihil haesitans. 5. v. 16. 17. Confitemini ergo alterutrum peccata vestra, et orate pro invicem ut salvemini. multum enim valet deprecatio justi assidua. Elias homo erat similis nobis passibilis, et oratione oravit ut non pluceret super terram, et non pluit annos tres et menses sex. 2. Virtutis confortatio. 3. animae mentis consolatio. Jacob: 5. v. 13. Tristatur aliquis vestrum? oret. aequanimo est psallat. Quae ja est consolatio, si cor tuum in amicum vinum effundis v. et ultimus vitae momentis dum neq. amici ja solari potest, volat in sacra Oratio ad patrem. —

7. Quis est in Oratione a Deo petendum? Hoc docemur ex oratione Dominica, quâ abipso Xto Dño edocti sumus Matth. 6. v. 9. = Pater noster qui es in cælis, sanctificetur nomen tuum. Pater omnium nostrûm Pater Cæli Dne, semper te hnes ut summum Numen coluit, et venerantur, esto rex noster et hic et in æternû. Accedat nos participes felicitatis per Christû partûs in hac et in vita æterna. Fiat voluntas tua, sit ab Angelis et Sanctis in Cælo; ita fiat ab omnibus hnibus etiã in terra — Nr̃a substantiã nostram tribue nobis quotidie. Dimitte nobis peccata nr̃a et nos dimittimus illis, qui in nos peccaverunt. Non patiaris tentationem in qua succumbere mus. Sed libera nos a malo vero malo. Vide S. Cypr. Ser. in Matth. 6. et S. Cypr. de Orat. Dom. = Hæc sit ergo contentû omnium Orationum Nostrarum Prima petitionis indicant petenda esse ante omnia bona Spiritualia. Deinde autẽ peti a Deo bona temporalia indicat petitio quarta. Christus ipse docuit etiam ac Patrem — ut eum salvare ex hac hora et ad transiret ab eo calix iste. Matth. 26. v. 42. Petenda autẽ et bona temporalia semper cũ hac conditione: fiant non ego volo, sed fiant tua. ut id quod peto saluti meæ spirituali proficuũ agnoscas. Posse nos dia Oratione aliis verbis, quinquo in Oratione Dnica expressa et tibi, patet ex mira memorata Oratione Christi Matth. 26. v. 42. —

8. Petitionem Orationi Oratio nostra præmittis debet ea Vanitate, ea tum postulanda sit, quæ a Deo Sancto postulari possunt 1. Joan. 5. v. 14. Et hæc est fiducia quã habemus ad eum: quia quidquid petierimus secundũ voluntatẽ ejus, audit nos. Cave ne postules in postulanda S. Romanorum 25. Jacob. 4. v. 3. Petitis, et non accipitis eo, quod male petatis, ut in concupiscentiis vestris insumatis. 2.o Cua: continens in se ea, quibus maximè indiget Philip. 4. v. 6. Petitiones vestræ innotescant apud Deum. Humilitate pectoris maxime egeo pro humilitate ergo maxime ora. Ex libro precatorio orant, non ea, quæ aperto libro occurrunt, sed ea, quæ te magis urgent orationes ora. 3. Humilis in infirmitate propria agnitione, et sensu consumita Judith 9. v. 16. Non enim in multitudine est virtus tua Dne, neq in equorum viribus voluntas tua est, nec superbis hominibus placent tibi: sed humilium, et mansuetorum semper tibi placuit deprecatio. Ps. 101. v. 18. Respexit in orationem humilium et non sprevit precem eorum. Luc. 18. v. 14. Quia omnis qui se exaltat humiliabitur: et qui se humiliat exaltabitur. 4. Devota quo sit cũ debita modestia et reverentia. 5. Attenta penes quã id cogitat quod orat. Quando stamus ad orationem frustra cavere debemus, vigilare, et incumbere ad precem tota mente debemus: cogitatio omnis carnalis et secularis abscindat; nec quidquã tunc animus, quã id solũ cogitet, quod precatur. Deus et quidem ante orationem præfatione præmissa parat fratrum mentes dicendo ut sursũ corda: et responsione populus habemus ad Dnũ, admoneat, nihil aliud se quã Dnũ cogitare debere. S. Cypr. de Orat. Dom: 6. Sincera id est oratio mentis, nec eo ore precetur, quo Deum intuetur, nec oculos. Matth. 15. v. 8. Hypocrita bene de vobis prophetavit Isaias dicens: Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est a me. Joan. 4. v. 24. Spiritus est Deus et eos qui adorant eum in spiritu et veritate adorare oportet. 7. Cum fiducia conjuncta Matth. 7. v. 11 si ergo vos cum sitis mali nostis bona data dare filiis vestris: quanto mag

magis Pater vester, qui in cœlis est, dabit bona petentibus se. Matt. 11. 24. Propterea dico vobis omnia quæcumq orantes petitis, credite quia accipietis, et venient vobis. Jacob: 1. v 6. Postulet autē in fide nihil hæsitans. 8. Voluntati divinæ subjecta. Matt. 26 v 42. Hæc est amicitia principalis 1 Joan: 5. v 14. Et hæc est fiducia, quā habemus ad eum: quia quodcumq petierimus secundū voluntatē ejus audiet nos. Nobis petentibus sæpe potest dici: nescitis quid petatis et hæc est causa verissima: quæ etiā nē eam deneget, exaudiat nos Deus. S. Aug: 9° Cum propria cooperatione connexa. Debita cooperatio, id est usus mediorū ex parte orantis virtutē orationis demonstrat. Petere a Deo humilitē, et nō operari ut humilis fias, est hypocrisis. 10° In Nomine Christi facta, id est omnia petunt a Deo per Xtū per quē nobis Pater omnia donavit et donat. Ideo terminat ecclesia etiā suas orationes his verbis: per Xtū Dm nostrum. Cogitationes quæ ad materiam Orationis nō pertinent vocant distractiones. Hæ imputari possunt in peccatū tunc, dū ex voluntaria inve u in causa. Voluntarias inve vimt, dū etsi eas advertamus, in mente colligere negligimus. In causa dū cor amore terrenorū amplectū et: tunc enim fit naturaliter ut mens distrahatur. Media contra distractiones optima vimt hæc: 1° Præparatio ad Orationē Eccles: 18 v 23. Ante Orationē præpara animā tuā et nōli ee quasi homo, qui tentat Deū, quæ in eo consistit, ut primo quā oret cogitet: quis vis? ad quē oret? et quid ab eo oret? Quomodo obtinebit quis, ut in oratione sensus ejus nō vagetur? vi certus sit adsistere ante oculos Domini? S. Basilius. — 2° Amor virtutis. Si amor virtutis cor tuū occupat, tū volabit te oratio, et nō invident tā crebro alia: vattem facilius advertentur et fugabuntur. — 3° Media ad non negligendā Orationem. 1. Expende frequentius præcepta. 2. Satage cognoscere tuas necessitates et infirmitates. 3. Recogita fructus Orationis. 4. Contemplare exemplum Xti, Apostolor et elector Sanctor omnū. 5. Non repræsenta tibi Orationē ut negotium grave, aut tale quod ad volos tuos vacuos velis. 6. Vita societatē cor, qui oranis orare vt. 7. Stude conservare bonā conscientiā: bona conscientia orat libenter, mala orationem refugit. 8. Ora ut det tibi a Deo Orationis Spiritus. —

8. Ora pro aliis. Pro illis quibus cū caritas unionis es. Act: 12 v 5. Petrus quidem servabat in carcere. Oratio autē fiebat sine intermissione ab Ecclesia ad Deū pro eo. 1 Tim 2. v 2. Pro Regibus et omnibus qui in sublimitate ut quieta et tranquillā vitā agamus in omni pietate et castitate. 1 Thes: 5. v 25. Fratres orate pro nobis. Coloss: 1. v 9. Ideo et nos ex quā die audivimus nē cessamus pro vobis orantes et postulantes ut impleamini agnitione voluntatis ejus, in omni sapientia, et intellectu spirituali. Jacob: 5. v 16. Orate pro invicem ut salvemini. 9. Pro omnibus hominib orandū. 1 Tim: 2 v 1. 5. Obsecro igit primū, omniū fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus. Unus enim Deus, unus et Mediator Dei, et hominū homo Christus Jesus. Hæc intercessio est sequela, et simul etiā corroboratio charitatis erga proximū, Deo maxime grata 1 Tim 2. v 3. Hoc enim bonum est et acceptū coram salvatore Nostro Deo. Ut autē Orationes pro aliis Deo acceptæ esse possint, requirit 1. Ut dū pro omnibus fiant, nemo ex iis minime quibus excipiatur. 2. Ut cor nō odio odii, vel etiā invidia liberū sit. 3. Ut præmuniamur ejus præsidio bona spiritualia Philipp: 1. v 9. Et hoc oro ut charitas vestra magis ac magis abundet in scientia et in omni sensu. 4. Ut adsumme bonum dei nitamur etiā ex parte nostra cooperemur. —

De

De Jure jurando

1. Juramentu ē invocatio Dei in testem ne confirmationem veritatis, vtq; 1. Assertorii v promissorium. 2. Solemne v simplex. 3. Formale cum; vt. Materiale absq; deliberatione factum. 4. Corporale quod corporales quasdam actiones comitant; eg: elevatio manus &c: —

2. Finis Juramenti Qui jurat, eo fine jurat, vt dicto suo conciliet fidē. Qui juramentu profert eo fine, vt de veritate dicti, aut facti magis asseurat. Credi enim vix potest, quod homo Deum videns, eo tempore quo eum omnisciuum, omniverauem, omnipotentem et justissimū in testem invocat, et se ejus justissimis ipsius subjicit, mentiat, eorum verbor: sic me Deus adjuvet. veneus ē: hac tm conditione si veritatem loquar, nr de juvet. —

Si omnes hmes vere pes fuissent, et essent veraces, juramenta n fuissent, nec essent necessaria. —

3. Perjurium ē juramentum, quo falsitas dicti, aut facti confirmat, aut id q̄d complere n vis, v implere te n posse novisti, tn promittit, aut tempore subsequo, et si implere possis, tamen n implet. Alii distinguunt inter pejeratione, et perjurio, pejeratione p juramento falso, perjurio vo p falsatione juramenti munit.

4. Et nec licitu jurare? Licitu ee patet. 1. Ex Dei ipsius præcepto: Deutr: 6 v 13. Dnm Deu tuu timebis, et illi soli servies, ac per numen illius jurabis. Exod: 22 v 11. Jusjurandum erit in medio, quod n extenderit manu ad rem proximi sui; vnusquisq; Dnus juramentu, et ille reddere n vogt: quod a Xto sublatū n ē Matth: 5 v 17. Nolite putare quoniam veni solvere legem aut Prophetas n veni solvere &c. 2. Ex Xti exemplo Matth: 26 v 63 & Jesus autem tacebat, et Princeps sacerdotu ait illi; adjuro te per Deum vivum, ut dicas nobis, si tu es Christus Filius Dei vivi? Dixit illi Jesus: tu dixisti veruntn dico vobis: amodo videbitis Filiu hmis sedentem a dextris virtutis Dei et venientē in nubibus cæli. 3. Ex exemplo Apostor Rom: 1 v 9. Testis enim mihi Deus cui servio in Spiritu meo in Evangelio Filii ejus, quod sine intermissione memoriā vestri facio, 2 Cor: 1 v 23. Ego aute testem Deum invoco in animā meā, quod parcens vobis n ultra veni Corinthu: n quia dominamur fidei vestræ; sed adjutores sumus gaudii vestri: nam fide statis. — Matth: 5 v 34. Ego autem dico vobis, n jurare omnino, neq per cælu quia thronus Dei est. Neq per terrā, quia scabellu pedu ejus est; neq per Jerusalē, quia civitas est magni Regis est Jacob: 5 v 12. Ante omnia autē fratres mei nolite jurare neq per cælu, neq per terrā, neq aliud quod juramentu, n prohibent juramenta indiscriminatim, ut Quakeranani putant; sed prohibent tm juramenta frivola, et diaphona, quibus Judæi uti solebant; propter quæ ja Romani: quod Judæis nulla fides haberi possit, conquesti sunt. — Dei aut propria, aut proximi salus, aut ecclæ communis, id exigit, n solu licitum est jurare; sed peccatu est non jurare. —

5. Conditiones juramenti 1. Fieri debet per invocationem Nominis Dei, sive eluceat ex ipsa definitione vis. Deut: 6 v 13. Hebr: 6 v 16. Homines enim per Majorem sui jurant, et omnis controversiæ eor finis, ad confirmationem est juramentum. Nemo enim alium præter Deum omniscium, omnipotens, et justissimus ē, cujus pœna timenda sit. Quia vero jurando per creaturas primis pa

vogtal

cogitat Deus, ad quam referunt, ergo et per eam jurando, jurat per Deum, Matth: c. 23. 16. Vae vobis duces cæci: qui dicitis: quicunq jurauerit per templu nihil e: quicunq jurauerit in auro templi debet. Stulti, et cæci, quid enim majus e? aurum, an templu quid sanctificat aurum? 2. Sit deliberatum. Qui usu rationis destitutus est jurare non potest. Iuramentum ex pura consuetudine, et impresse meditate prolatum, reatus quidem est, sed non vere juramentum. 3 Justum: res quæ juramento promittit, debet esse moraliter licita. — 1. Verum. Id tantummodo juramento firmandum est, quod ita se habere certo scimus; illud tantum promittendum, quod implere possumus et volumus. Id quod nobis dubiu e juramento firmare n licet. — Ad veritte pertinet etia in jurando. sumant verba in communi significatione, in qua etiam ab ee, qui juramentum imponit sumunt. Jurandu e in animu imponentis. Id exposcit Juramenti natura, et finis. Reservatione ergo et restrictiones admitti nequeunt. 5. In gravi nonnisi causa et semper maxima cum veritate fiat, et reverentia. Est enim ut ipsa definitio ostendit summus Religionis actus. Dum nullum aliud medium de veritte se asseverandi suppetit, tum primo juramento locus esse deberet. — Omnes hæ conditiones ad has tres Jer: 4. v. 2. expressas revocari volunt: in veritatem justitiam et judicium. Per judicium autem n tã forum judiciale, quam potius discretionis seu deliberatio et gravis causa intelligit, ita S. Tom: 2. 2. q. 89. a. 9.

II. Vitandum Perjurium. 1. Illud Prohibet Scriptura Lev. 19. v. 12. Non perjurabis in nomine meo, nec pollues nomen Dei tui. Ego Dominus. Matth: c. 23. Iterum audistis quia dictum e antiquis: non perjurabis. Reddes autem Domino juramenta tua. 2. Docet hoc summa, qua Deo debetur et qua etiam a prudentibus promovenda e reverentia. Exod: 20. v. 7. Sanctificamini et estote Sancti: quia ego sum Dns Deus vester. Perjurii est summa quia deliberata in Deum irreverentia, vera blasphemia, maximum, dum invocavit scan dalum. 3. Lædit id bonum commune. Iuramentum est necessarium et efficacissimum conservandæ mutuæ confidentiæ remedium. Hoc medium perjurio recidit inutilium. Donamus luxe perjuria, et jam corruit felicitas societatis humanæ. 4. Perjurio precamur. 1. in Judicem et potestatem, quam decipimus. 2. in proximum, quem contemnimus et lædimus. 3. in Nos ipsos; partim quia dignitatem nostram qua nobis qua hominibus competit annihilamus, ipsi enim nos a prudentibus nosmetipsos contemnere debemus; partim quia propriæ felicitati quam plurimum nocemus ut ex sequentibus videre e. His ex causis perjuria omnibus nationibus cultioribus maxime semper abominationi erant et hucusq sunt. Perjurium adeo malum magnum est ut etiam illi qui lapides adorant, per lapides jurare timeant. S. Aug: Ser: 108. de verb: Apost. His ex causis adnumeratur etiam a Scriptura maximis peccatis. 1. Tim. 1. v. 10. Quo levior est perjurii causa, et quo magis deliberatum est, eo gravior em reatum infert.

7. Motiva ad vitandum perjurium. Perjurium turbat cordis tranquillitatem: reus enim habet sibi continuos conscientiæ remorsus, præsertim tempore calamitatis. Imminuit amorem, et confidentiam in Deum, cujus vindicta timet. Inde fit quod perjuri communiter non solum pejores evadant, sed facillime etiam ad irreligionem delabantur. 3. Divina justitia pœnas evadere non potest. Zachar. 5. v. 3. 4. Hoc est maledictio, quæ egredietur super faciem omnis terræ, quia omnis fur secundum eam, quæ scripta est, judicabitur, et omnis jurans eadem ex parte similiter judicabitur. Educam illud, dicit Dominus exercituum, et veniet ad domum furis, et jurantis in nomine meo mendaciter: et commorabitur in medio domus ejus, et consumet eam, et ligna ejus, et lapides ejus. 4. Detecti adhuc manent infamiæ notam; privat confidentia, et severe punit. 5. Mortem reddit averbam; etiam emendatum tamen adhuc in morte anxietatem causat. —

Motiva a vero scelerosis perjurantem hac in vita pœnis desumpta caute utenda esse juste: ne si non sequantur malis plus adhuc juramenta temnendi occasio, bonis vero dubitandi subministretur: ne dicant cum Scripta: esse Deus videamus fidem juratam fefellit, et fauces illi quæ fuit ante manet. Caute dico: nam ut plane motivi hinc emittat.

8. Causæ perjurii sunt ignorantia, mentis levitas, commoda privata, irreligio, etiam facilitas absolutionis.

9. Media ad vitandum perjurium. 1. Expende vero gravitatem hujus peccati. 2. Studeque vindictam Dei Majestatem semper magis ac magis agnoscere. 3. Laborare ut privatim intense amas: nam qui amare amat, non facile perjerabit. 4. Satage cognoscere vera temporalium pretium ne lucrentur. 5. Recogita sæpius sæpius tristissimas perjurii sequelas. 6. Cogita quamdiu non emendat perjurium, tamdiu ejus venia sperari non potest. 7. Quia arcta sit ejus emendatio. 8. Suspende quod de alio, qui in te perjurus esset judicares. 8. Præsertim quia pares recogita quia magna res juramentum sit? Cogita Deum, mortem, æternitatem. — Ceteri ad impediendum numerum perjuriosum multum confert 1. Determinatio specialium casuum, in quibus ad deponendum juramentum admittendum sit hmus. 2. Formula quæ tenor ad movendum animum casuum. 3. Publicitas. 4. Solemnitas. 5. Exclusio irreligiosorum. —

10. In quibus casibus cesset obligatio implendi Juramentum promissorum? 1. Si res juramento promissa moraliter mala est: tale juramentum ipso in se illicitum. 2. Si idem objectum ipsi impossibile. 3. Si conditio juramento adnexa fuit, aut necessario subintelligi debuit, et postea a quo exceptum fuit, re vera evenit. 4. Si juranti debitum rationis usum non habuit. 5. Si in ejus promissio facta est, ab ea absolvat.

11. Quo abstinendum sit de juramento ex pura mentis levitate aut assuetudine in vita communi jurandi. Est quidem etiam verba judicii jurare licitum, dicit ingravis exposcit causa. Rom. 1. v. 9. Testis enim mihi Deus cui servio in spiritu meo, in Evangelio filii ejus, quod sine intermissione mem

memoriâ vestri facio. 2. Cor: 1 v 23. Ego autem testem Deum invoco in animâ meâ quod parcens vobis non veni ultra. nullo enim in Deum hic committit irreverentia. Ast convertendo minima quavis ex causa fugiendi, peccato minime caret, Observat enim 1. Doctrina Christi Matth: 5 v 37. 2. erit veniæ signum minoris reverentiæ erga Deum, et minuit eâ veniæ pars magis aut magis. 3. disponit facile ad perjurium: Nemo è qui frequenter jurat, quin aliquando non perjuret; vicit qui convertit multa loqui, aliquando loquitur in peccatum S. Chrys. Homm in Matth 5. 4. Dat alijs malum exemplum.

12. Media ad dejuvenda hunc malum conveniunt. 1. Cæpende ab ipsius Monitis Matth Matth 5 v 37. 2. recogita omni die mane Majestatem Domini. 3. sui veniæ proposita, 4. invigila linguæ. 5. facto proposito imponere tibi aliquam pœnitentiam. 6. Objecta amici qui eorum admissi admoneat. 7. Vita quantum fieri potest. convertia temere juraturum.

De Confessione Religionis

1. Per Confessionem Religionis intelligit exterior manifestatio fidei coram alijs, v. gr. christionis v. in Christum non credentibus. Confessio quæ cum vitæ amissione conjuncta, vocat martyrium.

2. Confitere Religionem 1. Coram Christianis: jubet hoc Scriptura in omnibus illis locis, in quibus nos Sacros Conventus frequentare mandat, in specie vero Rom: 10 v. 10. Corde enim creditur ad Justitiam, ore autem confessio fit ad salutem. Novit hoc reverentia ad salutem erga Deum, et Jesum Christum. Veritatis debita æstimatio. Salus proximi, qui hac confessione confirmat.

2. Etiam coram non Christianis, si a legitima potestate interrogaris, etiam si profectus hanc confessionem jactura bonorum, imo vitæ ipsius sufferenda sit. 1. Mandat hoc expresse Scriptura Matth 10 v 32. Omnis ergo qui confitebitur me coram hominibus, confitebor et ego eum coram Patre meo. Luc. v 26. Namque me erubuerit et meos sermones; hunc Filius hominis erubescet, cum venerit in Majestate sua, et Patris et Sanctorum Angelorum 12 v 8. 9. Dico autem vobis: omnis qui confessus me fuerit coram hominibus, et Filius hominis confitebitur illum coram Angelis Dei. Qui autem negaverit me coram hominibus, negabitur coram Angelis Dei. 1. Petr: 3 v 15. Dominum autem Christum sanctificate in cordibus vestris, parati semper ad satisfactionem omni poscenti vos rationem de ea, quæ in vobis est spe. 2. Tim: 2 v 13. Si non credimus, ille fidelis permanet, negare seipsum non potest. 2. Requirit hoc amor erga Deum, et Jesum Christum, qui debet ei prædominare, et hac confessione, ut talis demonstratur. 3. Amor erga alios, qui hac confessione delinquant, ab re gaudere vero scandalizantur. Constantia Martyrum ipsos etiam movit gentiles. Valentinianus S. S. Instit. S. Justinum ad amplectendam Religionem Xnam perduxit. Just Apol: 1. 4. Salus communis. Religio est maxima salus Reipublicæ Constanti ejus Confessione roboratur et promovetur ejus æstimatio, pretium et salus Civitatis.

Pœna quæ per hanc Confessionem admittunt, recompensantur per Majora Matth 10 v 36 et 39

et minimis

Et inimici hmis Domestici ejus. Qui invenit animam suam, perdet illa: et qui perdiderit animam suam propter me, inveniet eam. Luc: 18. v 28. 29. 30. Ait autem Petrus: ecce nos dimisimus omnia, et secuti sumus te. Qui dixit eis: Amen dico vobis: nemo est qui reliquit domum, aut parentes, aut fratres aut uxorem, aut filios propter Regnum Dei, et non recipiat multo plura in hoc tempore, et in seculo venturo vitam æternam. 2. Tim: 2. v 12. 13. Si sustinebimus et conregnabimus, si negaverimus et ille negabit nos. 4. v 7. 8. Bonum certamen certavi, cursum consummavi fidem servavi. In reliquo reposita est mihi corona justitiæ quam reddet mihi in illa die justus Judex, non solum autem mihi, sed et illis qui diligunt adventum ejus.

Hæc Confessio autem semper cum decentia et Modestia erga legitimos Magistratus facienda est.

De Zelo Religionis

1. Zelus Religionis est pervidus conatus, cognitionem Religionis, amorem, virtutis ejusque inter alios propagandi. Hic zelus naturalis est effectus reverentiæ, et timoris erga Deum, et veri amoris erga Proximum. Indifferentismus circa id, quid alii credant, est ei directe oppositus. – Non est tamen omnis zelus laudabilis. Ut Deo probetur sequentes habeat notas, seu qualitates.

2. Ejus qualitates 1. Sit secundum Conscientiam: nam cognitio nostra, quam propagare volumus debet esse vera Rom: 10. v 2. Testimonium enim perhibeo illis, quod æmulationem Dei habeant sed non secundum scientiam. 2. Ex sancta intentione procedens, ex reverentia et timore erga Deum, et Proximum exortus, nihil aliud nisi propagationem veritatis et virtutis spectans. 3. Prudens, qui convenientia media adhibet et opportunitatem circumstantiarum observat. 4. Mansuetus qui Spiritu ipsius Christi Domini imitatus. Luc. 9. v 55. 56. Et conversus increpavit illos dicens: nescitis cujus Spiritus estis. Filius hominis non venit animas perdere sed salvare. Quem aut hypocriticum provocavimus, et zelus rabiosus Deo probari nequit.

Pars Tertia
De Officiis relate ad se ipsum
Sectio Prima
De Officiis internis

1. Amor sui est desiderium, et conatus felicitatem suam promovendi. Hic amor est vequela necessaria æstimationis sui ipsius, cujus fundamentum est cognitio sui ipsius. Hic amor sui ipsius est nobis 1. Connaturalis Ephes: 5. v 29. Nemo enim carnem suam odio habet, sed nutrit et fovet eam, sicut et Christus Ecclesiam. 2. A Christiana Religione quæ tota ad felicitatem nostram tendit, jam hoc ipso præsupponitur. 3. A Christo ipso Matth 22. v 39. ut norma amoris erga proximum commendatur. –

2.

2. Qualitas amoris erga se ipsum. Non omnis, sed tantum recte ordinatus amor sui ipsius probari potest. Recte ordinatus est ille, qui 1. ante omnia alia virtutem, et talem tantum felicitatem, quæ cum virtute consistere potest sectatur. 2. Amorem erga Proximum in se includit juxta illud Matt 22 v 39. Philip: 2. V. 4. Non quæ sua sunt singuli considerantes, sed ea quæ aliorum. –

3. Cognitio sui ipsius. Hanc amor sui præsupponit. Hæc cognitio consistit in eo, ut noverca quid? quis sis? quas prærogativas? quas vires? quas perfectiones habeas? quibus motivis ad recte vivendum incitaris? quæ tibi adhuc desint perfectiones? cur perfectior non sis?

Cognoscendo se ipsum agnoscitur: —

I. Magna dignitas hominis. 1. Dignitas naturalis quæ consistit a in prærogativis corporis. b in prærogativis animæ – Homo est vera imago Dei, aller quasi Deus inter creaturas.

II. Dignitas Supernaturalis. Hanc constituunt Specialia Dei beneficia a Beneficia per Christū humano generi collata b Spes participandæ in æternum gloriæ Christi. 1. Joan. 3 v 2. Charissimi nunc filii Dei sumus, et nondum apparuit, quid erimus. Scimus quoniā cum apparuerit similes ei erimus: quoniam videbimus eum sicuti est. c Gloria resurrectionis corporis 1. Cor: 15 v 42. Sic et resurrectio mortuorum, seminatur in corruptione, resurget in incorruptione. Philip: 3 v 21. Qui reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ, secundum operationem, quo etiam possit subjicere sibi omnia. Quis considerata hac dignitate non exclamat! Sancta elatio animi homine dignā!

II. Sancta elatio animi est sui ipsius æstimatio, quæ ex vera cognitione excellentiæ suæ exoritur. Sancta est 1. si nos ad vitanda omnia ea, quæ indecens nostrū sit, excitet. 2. si ad vivendum dignitati nostræ conformiter extimulet: = Agnosce ô Christiane dignitatem tuam, et divinæ consors factus naturæ, noli in veterem vilitatem degeneri conversatione redire. S. Leo Pap: Ser. 1. de Natiū Dom: Dignitati Nostræ conformiter vivimus, tum, dum, sui cogitare, sui sentire, sui aspirare, sui agere admittimus, ut hominem ratione præditum, et a Deo edoctum, ad æterne vivendum destinatū cogitare, sentire, aspirare, agere, tolerare exspecit. 3. si nobis ad superanda obstacula et insuperabilia virtutis animum roboris addat. 4. si ne zeroi hujus simus comparati. 5. si ad æstimandos etiā alios hinc quia æquale nobis cū dignitate possident instamus. Hæc omnia simul sumpta dicuntur dignitas hominis acquisita; absq quia nec dignitas naturalis nec supernaturalis nec suprema prodesse aliquid potest. Ex vera sui cognitione, non solum æstimatio sui, sed etiam humilitas, per quam æstimatio limitatur inæquissentia in se ipso, et sui ipsius abnegatio, promanant. —

5. Humilitas quæ est limitatum de nostris prærogativis judicium. Judicii hujus ratio est.
1. quod omnes prærogativas nostras dona Dei sciamus. 1 Cor: 4 v 7. Quis enim te discernit? Quid autem habeas quod non acceperis? Si autem acceperis, quid gloriaris quasi non acceperis?
2. quod nobis etiam imperfectionum conscii simus 1 Joan: 1 v 10. Si dixerimus quoniam non peccavimus; mendacem facimus eum, et verbum ejus non est in nobis. —
Effigies hujus humilis. Humilis dnus 1. Prærogativas suas contra veritem n negat. 2. plus quam verum sit sibi non tribuit. 3. Deo omnia in acceptis refert. 4. Imperfectiones suas sibi non celat. 5. earum memor alte de se non sentit et se non extollit. 6. neminem despicit. 7. Cuilibet competentem reverentiam exhibet. Talem humilitatem conspicimus in Apostolo 2 Cor: 11 et 12. Capitibus 1 Cor: 15 v 9. 10. Ego enim sum minimus Apostolorum qui non sum dignus vocari Apostolus, quoniam persecutus Ecclesiam Dei. Gratia autem Dei sum id quod sum. et gratia ejus in me vacua non fuit, sed abundantius illis omnibus laboravi: nego autem sed gratia Dei mecum. — Non convixit ergo humilitas Christiana in prærogativas suas abnegatione, imperfectionum, quas non habemus appropriatione, affectata quadam vilitas et vocabulorum demissione de —
6. Moderatio id est discretio filia est humilitatis, est temperatum de propriis, et æquum de aliorum prærogativis judicium, eig convenientis agendi modus.
Effigies Moderati humilis. 1. Pretium sibi majus quam sit non facit. 2. de Prærogativis suis, si loqui non adigatur, silet. 3. plusquam oportet de illis n narrat. 4. Sorte sua contentus est. 5. Aliorum Prærogativas agnoscit. 6. de aliis indulgentius judicat. 7. in serviendo se potius aliis existimat. Philip: 3 v 3. Nos enim sumus circumcisio, qui Spiritu servimus Deo, et gloriamur in Jesu Jesu, et non in carne fiduciam habentes. 8. Etiam erga eos superiores, quos defectus, et debilitatem novit, reverens est, et vicios eorum coram aliis non exaggerat. 9. inferioribus ita conversatur, ut etsi eum superiorem esse sciant, tamen non sentiant. —
7. Esto humilis. Ad humilitatem obligat singulos quosq. 1. Præceptum Scriptura Philip: 2 v 3. Nihil per contentionem, neq per inanem gloriam: sed in humilitate superiores sibi invicem arbitrantes. Colos: 3 v 12. Induite vos viscera electi Dei, Sancti et dilecti, viscera misericordiæ, benignitatem, humilitatem, modestiam, patientiam, 1 Petr: 5 v 5. Similiter adolescentes subditi estote veneribus. Omnes autem invicem humilitatem insinuate, quia Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. — 2. Exemplum Christi Matt 11 v 29. Tollite jugum meum super vos et discite a me quia mitis sum et humilis corde, et invenietis requiem animabus vestris Philip: 2 v 5. et seq Hoc enim sentite in vobis quod et in Christo Jesu. Qui cum in forma Dei esset &c. Sed semetipsum exinanivit &c. Humiliavit semetipsum &c —

B.

3. Ratio, quae aliter nisi ut veritati consonum est, sentire, indulgere non potest.
4. Obligatio ad virtutem obligat etiam ad humilitatem: est enim humilitas fortis exercitium ad se magis perficiendum: est mater virtutum est pronissima exsamandum Deum, ad confidentiam, ad obedientiam, ad gratiarum actionem, ad vigilantiam, ad mansuetudinem, ad offitiositatem &c Hac ex causa dixit S. Aug: Si centies interrogaveris, quae sit prima virtus Xni, dicam semper humilitas. Et S. Gregor: L. 26. Moral: Origo virtutis humilitas est.
8. Motiva ad humilitatem. 1. Conciliat Conciliat Dei favorem Luc: 14. v 8. Cum invitatus fueris ad nuptias ñ discumbas in primo loco, ne forte honoratior te sit invitatus ab illo. 18. v 10. 14. Duo hñes ascenderunt in templum ut orarent unus Pharisaeus, et alter Publicanus. Dico vobis: descendit hic justificatus in domum suam ab illo: quia omnis qui se exaltat humiliabitur, et qui se humiliat exaltabitr. Jacob 4. v. 6. Majorem autem dat gratiam. Propter quod dixit: Deus superbis resistit humilibus autem dat gratiam. Syr: 2. v 4. Omne quod tibi applicatum fuerit accipe: et in dolore sustine et in humilitate tua patientiam habe.
2. Lucratur favorem hominum, et vi quavis magnatica patientiam habe, attrahit cor a Deus est, qui posset non esse bonus humili? ideo impletur corpus jam et in hac vita illud xti dicti: qui se humiliat exaltabitur. Job. 22 v 29. Qui enim humiliatus fuerit erit in gloria et qui inclinaverit oculos ipse salvabitur. —
9. Media ad humilitatem a expende saepius obligationem, et Motiva. b. memor esto saepe hujus quid habes quod non accepisti? c vatage te noscere et contemnas quam verum sit illud Galat. 6 v 3. Unusquisq enim onus suum portabit Jacob 3. v 2. In multis enim offendimus omnes. Si quis in verbo non offendit hic perfectus est vir: potest etiam freno totum circumducere corpus.
c. Aspice saepius eum, qui se usq ad mortem humiliavit. e Vince te et perfer ex professo humiliationem, quam quandoq patimur etsi eam ñ mereamur. f. Fuge Adulatores. g Fuge elationem sortia Superborum. h non fuge inferiorem. i Non comparate eum illis, qui te pejores sunt ne et tu gratias agas quod non sis sicut Pistori k. Cogita rerum terrenarum caducitatem, cogita mortem l. Si perfectus tibi videris recordare priorum peccatorum et ejus Monita. 1. Cor: 10 v 12. Itaq qui se existimat stare, videat ne cadat. Galat: 6. v 1. Fratres etsi praeoccupatus fuerit homo in aliquo delicto vos qui spirituales estis, hujusmodi instruite in spiritu lenitatis considerans te ipsum ne et tu tentaris. m Ora ut det tibi a Deo Spiritus humilitas.
10. In acquievientia in se ipso. Non illam hic cogita in acquiescentiam, cujus causa temperamentum hypochondriacum, aut corporis aegritudo aut calamitas aut aliorum fallacia, aut non adepta vota esse solent. Hic sermo de illa inacquievientia, quae ex cognitione imperfectionum suarum oritur, dum nempe: ideo in nobis non acquiescimus, quia nedum ii, qui esse debemus sumus

Ita

Hæc inacquiescentia, est vera tristitia secundum Deum 2. Cor: 7. v. 10. Quæ enim secundum Deum tristitia est, pœnitentiam in salutem stabilem operatur: sæculi autem tristitia mortem operatur, est valde salutaris: quia nos excitat ad emendationem, ad indulgentiam, et misericordiam erga errantes: quia et Nos nobis operis, quos portamus omnium.

II. Abnegatio sui ipsius. Cognoscendo nos, cognoscimus etiam magnam vim concupiscentiæ, quæ vincenda necessario est, si ad virtutem eluctari velimus. Hæc Victoria de concupiscentia relata est abnegatio sui ipsius. Aliis verbis definiri ita potest= Est moderatio seu frenatio concupiscentiæ per intellectum, et religionem, ne dominium acquirat, et legem divinam transgrediatur. Aut etiam ita= Est abstinentia a illicitis, ad quæ concupiscentia incitat, et tolleratio malorum ex amore virtutis=

Hæc duo Abstine. Sustine, sunt in abnegatione sui essentialia. Abstine ab omnibus, Sustine omnia potius, quam contra Dei legem peccare. Concupiscentia allicit ad luxuriam, ad avaritiam. Abstine pecuniæ, honores, omnibus quibus potes: Abstine. Virtutis causa patiendum est: Sustine. Infortunia, Infirmitates, paupertas &c: tolerandæ sunt: Sustine! — Ex hac definitione apparet ad abnegationem sui ipsius minima requiri, ut stimuli naturales tolerabiles sufferiantur, via bona temporalia et gaudia sensualia contemnantur; omnis sanitas vitetur, ergo corpus nimis rigide curandum est.

II. Abnegate ipsum. 1. Jubet id Christus Matth. 16. v. 24. Si quis vult post me venire abneget semetipsum Luc. 9. v. 23. 24. Dicebat autem ad omnes: Si quis vult post me venire abneget semetipsum. Qui enim voluerit animam suam salvam facere perdet illam: nam qui perdiderit animam suam propter me, salvam faciet illam Rom: 8. v. 12. Ergo fratres debitores sumus non carni ut secundum carnem vivamus Galat: 5. v. 24. Qui autem sunt Christi carnem suam crucifixerunt cum vitiis et concupiscentiis, Coloss: 3. v. 5. Mortificate ergo membra vestra, quæ sunt super terram &c: 2. Jubet ratio, quæ ratione ideo enim Superior est ut sensualitati dominetur. 3. Absq; sui abnegatione impossibilis est virtus. Ideo abnegatio sui dicit: Officium Officiorum, disce sui imperare. Subtibi, Intellectus tuus sensualitati.

III. Media ad abnegationem sui ipsius. 1. Expende vestrum obligationem, 2. Considera tristissimas sequelas, si officium hoc negligat: Observa primum quemq; inordinatos Concupiscentiæ motus. 4. disce te abnegare in rebus minoribus. 5. Satage cognoscere verum rerum temporalium pretium. 6. Cogita quam sæpe abneget se honor amittat aut decori gratiæ? 7. Sum vel maxime dum concupiscentiæ ad malum aliud moveri esto dignitate tua. 8. Considera omni die dictum Filii: Quid prodest homini, si mundum universum lucretur &c. 9. Intuere vestrum exemplia Patriarchar Abrahæ, Isaac, Jacobi, Josephi &c. exemplia Apostolor et aliorum. 10. Sæcularia proposita concupiscentiæ resistendo. 11. Nimium hoc præceptum esse impossibile. Velis illum et orare. = Durum videtur et grave quod Deus imperavit ut si quis vult eum sequi, abneget semetipsum. Sed non est durum et grave quod ille imperat, qui adjuvat, ut fiat quod imperat. Quidquid grave est in præceptis, ut fiat hoc charitas facit. Novimus quanta amor fecit. — Quanta dura homines passi sunt, quam indigna pertulerunt, et intolerabilia, ut pervenirent ad id quod amarunt. S. Aug: Serm 96 de divers: alibi 45.

Vitia vera sui Amori opposita

1. Philautia est illi Solipsismus qui est extremum sui tantum cultus in omnibus quæ agimus respectus: dum nempe in omnibus tam nosmet ipsos quærimus, nosmetipsos pro suspicimus: Cujus filiæ sunt Philautia et sui tantum commodi studium. —
Philautia est illimitata in se ipso complacentia, seu amor sui cultus. Hic suos tantum videt prærogativas, et complacet sibi in illis plus quam nimis, se omnibus aliis antecellere judicat, defectus suos, ut amore prolium excæcata mater, aut non videt, aut excusat, magna sua errata extenuat, parva merita augel, sui tum ipsius plena in omnibus sibi ipsi plaudit, et admirari postulat.
Hoc vitium cavendum. Est enim 1. cum sano intellectu incompatibile. 2. Omnem virtutem commaculat. 3. gignit multa peccata: contemptum proximi, jactantiam, invidiam detractionem odia &a: 4. emendationem aggravat: imo vix id impossibilem reddit. 5. Turbat mentis tranquillitatem, dum quod sæpissime fit, finis suos non consequitur. 6. Aliis animos reddit sibi offensos.
Sui tantum commodi studium pariter cavendum. Hoc vitium 1. admittit omni virtuti pretium. 2. Est omnis objectionis omnis veteris luci gratia capax. 3. Bono communi etiam ex hac parte pernitiosum, quod ab omne obsequium et officiositatis genus sibi nihil sperandum est, sit invisissimum. Merito proinde semper abominandum et semper abominatum. Scriptura docet Solipsismum Rom: 15. v. 1. 2. Debemus autem nos firmiores imbecillitates infirmorum sustinere, et non nobis placere. Unusquisque vestrum proximo suo placeat in bonum ad ædificationem. 1. Cor: 10. v. 33. Omnibus ego per omnia omnibus placeo, non quærens quod mihi utile est, sed quod multis ut salvi fiant 13. v. 5. Non est ambitiosa, non quærit quæ sua sunt non irritatur, non cogitat malum Philip: 2. v. 4. Non quæ sua sunt singuli considerantes, sed ea quæ aliorum. 2. Petr: 2. v. 10. Magis autem eos qui post carnem in concupiscentia immunditiæ ambulant, Dominationem contemnunt audaces, sibi placentes, verentur introducere blasphemantes.
2. Superbia quæ est nimia sui ob prærogativas suas cui alios contemptui conjuncta æstimatio, tumor animi inflati. Superbus plenus est se ipso, nullum sibi præbet in etiam externe facie, gestu, gressu, &c. quam alte de se sentiat, spernit alios ubique vult honorari, non desipit facile. — —
Ejus causæ sunt 1. Defectus veræ cognitionis sui ipsius. Unde illud proverbium – Non novit se pro Superbia – 2. erroneum judicium de valore suarum prærogativarum. 3. Erronea idea honoris. 4. educatio: dum puero jam nimis præ aliis eminentia deblateratur & Adulatores. 6. Quandoque etiam non promeritus contemptus, quem ab aliis experimur, ad superbiam irritat. –

Fugienda Superbia

1. Quia id expresse præcipit Rom: 12. v. 3. Dico enim per gratiam quæ data est mihi omnibus qui sunt inter vos: Non plus sapere quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem, et unicuique sicut Deus divisit mensuram fidei 1 Tim. Nulli malum pro bono reddentes, providentes bona non tantum coram Deo, sed etiam coram omnibus hominibus. – —

2.

2. Quia adversatur vano intellectui est certe vera insipientia. Vel enim Superbis ob prærogativas, quas ipsa possides, vel quas tibi tantum imaginaris. Si eas possides: stultum est superbire ea, quod est alterius donum. - Id autem sunt omnes nostræ prærogativæ, sanitas, pulchritudo, divitiæ dignitates, talenta, scientia &c: 1. Cor: 4. v. 7. Quis enim te discernit? quid autem habes quod non accepisti? Si autem accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris quasi non accepisti? Si tantum imaginaris: adhuc stultius est superbire ea quod non est. -

3. Quia est impedimentum virtutis a impedit emendationem: Superbus errores suos non videt, bonum se esse judicat, et doctrinis aliorum obedire renuit: quomodo ergo potest emendari? Est scaturigo multor peccatorum. Ex ea emanat præsumptio, vana gloria, jactantia hypocrisis, inobedientia, pertinacia, detractio, Contumelia, despectio aliorum, invidia, contentiones, ira, odium, Vindicta, Ultipensio superiorum, tyrannis erga Inferiores &c: Radix omnium malorum, et Regina omnium Vitiorum Superbia est, de qua Scriptura attestante dicit Initium omnis peccati Superbia S. Greg: 4. Moral. Præterea Superbia hi effectus funesti. -

1. Quia Deo est abominationi Proverb: 16. v. 5. Abominatio Domini est omnis arrogans: etiam si manus ad manum fuerit non est innocens. 2. 16. v 18. Vos estis qui justificatis vos coram hominibus: Deus autem novit corda vestra, quia quod hominibus altum est, abominatio est ante Deum 18. v. 9. Dixit autem et ad quosdam, qui in se confidebant tanquam justi et aspernabantur cæteros parabolam istam. 1 Petr: 5. v 5. Omnes autem invicem humilitate insinuate: quia Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. -

5. Turbat mentis tranquillitatem: vapæ enim honorem quæ quærit non assequitur quem nova parit afflictionem.

6. Est exosa hominibus: quis enim superbum ferre potest? unde illud Proverbium Sordet præ Superbia imo nec ipse superbus superbum ferre potest. Omnis fere vitiosus diligit sibi similem; solus superbus odit latus: unde inter superbos semper et jurgia Prov: 13. v 10.

7. Præcedit communiter lapsum. Aut labit superbus ex nimia in se confidentia in peccatum quod ignominiam causat; aut humiliatur et cadit ex altiori loco per alios, et ita impletur sæpe jam in hac vita illud Prov: 16. v 18. Contritionem præcedit Superbia, et ante ruinam exaltatur Spiritus Luc: 18. v 14. Omnis qui se exaltat humiliabitur. -

Media ad evitandam Superbiam

Præter Motiva humilitatis, et recensitas superbiæ causas, de quibus jam superius dictum 1. Revisite in ipsa origine - Vitium Superbiæ ab ipsa radice secandum est, ut quod latenter erit, tunc vigilanter abscindatur, ne profectu vigeat, nec usu roboretur. S. Greg: 4. Moral: 2 Recogita quam abominabilis sit tibi in alio Superbia. 3. Considera quam pauci hominibus tuæ prærogativæ notæ sint: forte in prossimo, nec ate longe disito loco sunt quoquo quis vis? aut quid vis? imo forte nec in loco in quo moraris 4. Cubitus te conferendo cogita

cubare

cubare tecum superbiam tuam. Nascendo, dormiendo, moriendo omnes sumus aequales
S. Francisco Mortuarium perpende: hic est omnis distinctionis finem. Coram Deo
autem sola distinguit Virtus. De divitiis et floribus, et Majorum Nobilitate te jactas, de vultus
„ et pulchritudine corporis, et honoribus, qui tibi ab hominibus deferunt, te exaltas, respice
„ te ipsum, quia mortalis es, et quia terra es, et in terram ibis: circumspice eos, qui ante te sydereis
„ fulsere splendoribus. Ubi sunt quos ambiebant Civium potentatus? ubi insuperabiles
„ Oratores? Ubi qui conveniendum festa disponebant? ubi equos splendidi nutritores? Ubi
„ exercituum Duces? Ubi Satrapae et Tyranni? nonne omnia pulvis, nonne omnia favilla? Nec
„ in paucis versibus eorum vita memoria est? Respice Sepulchra et vide quis vermis? quis Dnus?
„ quis Dives? Discerne vispotes vitii a Rege, fortem a debili? pulchrum a deformi? Memor
itaq tui esto ne extollaris: memor autem eris, si te ipsum respexeris. S. Prosper. in suis Sent.
6. Exerce quandoq actu humilitatis ex professo. S. Gratias age Deo frequenter pro ejus beneficiis.
Memoratu digna est hac in re S. Augustini Sententia L. 14. de Civ. Dei. Audeo dicere. Superbis
esse utile, videre in aliquo apertu et manifestu vitiu, unde sibi displicant, quia ja sibi placendo occiderunt.

Humilitas Spuria

Spurie humiles sunt 1. illi, qui bonas qualitates quas habent habere se negant, ad omne malum
se inidoneos profitentur, et vel adeo sibi solis vivunt: addunt etiam defectus sibi fingunt.
Horum humilitas adversatur directe, veritati expressis praescriptis Christiana Religionis
de impendendis donis Dei in utilitatem proximi Matth 25 v 14. Sicut enim homo pe-
regre proficiscens, vocavit servos suos et tradidit illis bona sua 1. Cor. 12 v. 7. Unicuiq
autem datur manifestatio Spiritus ad utilitatem 1 Petr. 4. v. 10. Unusquisq sicut accepit
gratiam in alterutrum illam administrantes sicut boni dispensatores multiformis gratiae Dei.
2. illi, qui humilitatis praetextu servitia agendo se abiiciunt. Id adversatur dignitati hominis.
3. illi, qui humilitatem simulant, et se humiliant, tamen superbissimi sunt, semper
tantum de defectibus suis loquuntur, et dum vel alienos defectus incusant vel parum
indignantur: infimos se omnium profitentur, et dum se aliis postponi vident magno
opere exacerbantur. Multo illo deformior est superbia, quae sub quibusdam humilitatis vi-
gnis latet. Nescio enim quomodo turpia sunt vitia, quae virtutis specie celantur S. Leo in Mar-

Sectio 2da

De Officiis externis relate ad se ipsum

Ad officia externa relate ad se ipsum pertinet 1. Cura animae. 2. Cura Corporis. 3. Cura bo-
norum temporalium. Relinquimus hic omnem istam distinctionem animae a cura corporis: proprie enim
loquendo adimpletio omnium officiorum ad Curam animae pertinet.

Caput

Caput Primum de cura animæ

1. Cura animæ è cura excolendi intellectu, et voluntatem, seu quod idè: fervidè veritatis et virtutis studiu. Quærite primù Regnù Dei, et justitiam ejus Quid enì prodest hìs, sì universù mundù lucretur, et perdat
2. Cultura intellectus: est fervidus conatus veræ rei propriæ cognitionè requirendi, et adaugendi.
3. Hæc intellectus Cultura est necessaria 1. quia id Jubet Divina Religio Philip: 1.v.9. Et hoc oro ut charitas vestra magis ac magis abundet in Scientia et omni sensu. 1. Petr 2.v.2. Sicut modo geniti infantes rationabile sine dolo lac concupiscite ut in eo crescatis in salutem.
2. Exposuit hoc obligatio ad Virtutem, est enim magnus intellectus in voluntatem influxus.
3. Amor sui: quo enim amplior est rerum utilium cognitio, eo facilius promoveri potest felicitas propria. 4. Amor erga proximum: quo plus enim boni novimus eo magis proximis nostris prodesse valemus. — Ex obligatione excolendi intellectum cognitivam etiam Obligatio excolendi suos sensus: quia sensus sunt canales cognitionis nostræ, et quo perfectior est eorum status, eo facilior cognitionis acquisitio. Excolendi memoriam; quæ excolit debita attentione, idearum associatione, signis commemorativis. Excolendus Phantasiam utili lectione, et naturæ considerazione, ut ei inutilia Materialia, quibus se occupet, subministrentur.
4. Rerum autem Sequentium cognitio est præcipue comparanda. 1. Religionis Cognitio. 2 Cognitio sui ipsius. 3. Cognitio hominum. 4. Cognitio eorum quæ status Noster requirit. Divina ipsius ut intelligatur aliarum rerum cognitionem minime excludi.
5. Omnium utilissima est Cognitio Religionis, id est vera Cognitio Dei, et vera Cognitio Jesu Xti.
6. Cognitio Dei est cognitio ejus perfectionum, ejus Providentiæ, ejus Mandatorum.
7. Hujus cognitionis necessitas. ad cognoscendum Deum 1. hortatur Scriptura Isa: 1.v.3. Cognovit bos possessorem suum, et asinus præsepe Domini sui: Israel autem non cognovit me, et populus meus non intellexit. 2. Jubet id ratio, quæ nihil agnovit dignius cognitione ejus, qui noster et omnium rerum Author est. 3. Per cognitionem Dei promovetur vel maxime virtus: optime de Deo existimare verissimum est pietatis exordium S. Aug. L.1. de lib: arb: 4. Est vera felicitas nostra nostra. Joan: 17.v.3. Hæc est autem vita æterna, ut cognoscant te solum Deum Verum, et quem misisti Jesum Christum.
8. Media ad cognoscendum Deum sunt 1. Consideratio Operum Creationis Rom: 1.v.20. Invisibilia enim ipsius, a Creatura mundi, per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciunt, sempiterna quoq; ejus virtus, et divinitas; ita ut sint inexcusabiles. Sap: 13.v.5. A Magnitudine enim speciei, et creatura cognoscibiliter potest Creator horum videri. 2. Lectio et auditio verbi Dei: in Scriptura enim manifestavit se nobis clarissime. 3. Attenta consideratio universalioris Amicti dum in terris degerit: quia in Xsto divinitas se nobis conspiciendam præbuit. Ille est vera Imago Dei Joan: 14.v.9. Dicit ei Jesus Qui videt me, videt et Patrem meum. Lectio Librorum Spiritualium, et Rationalè Naturalè cum reflexionibus Religiosis perlustrantium. Oratio.

9. —

9. Qualiter hujus cognitionis. Non sufficit vero qualiscunq cognitio Dei, sed requiritur ut sit vera. 2 Viva, que ad attingit et movet. 3 Continuo crescens.

10. Cognitio Jesu Xti: est cognitio 1. Ejus divine et humane Nature 2. Ejus muneris. 3. Ejus doctrine. 4 Ejus Vite. 5. Ejus mortis. 6 Ejus continua adhuc erga nos ejus charitatis. 1 Joan. 2. v. 2 Et ipse est propitiatio pro peccatis Nostris, non pro nostris autem tm sed etiam pro totius mundi.

11. Ejus necessitas. 1. Scriptura eam precipit Joan: 17. v. 3. Hec est vita eterna, ut cognoscant te solum Deum verum, et quem misisti Jesum Christum. 1. Petr. 3. v. 18. Quia et Christus semel pro peccatis nostris, mortuus est justus pro injustis, ut nos offerret Deo, mortificatus quidem carne, vivificatus autem Spiritu. 2. Fides quam profitemur eam necessario requirit Credere in Christus, et non cognoscere Christum que inconvenientia? 3. Per cognitionem Jesu Christi dicitur Christiana virtus. 4. Et crescit vera tranquillitas cordis et beatitudo. Joan. 17. v. 3. Non turbetur cor vestrum neq formidet. Qui videt me videt et Patrem meum. Philip. 3. v. 8. 9. Verumtamen existimo omnia detrimentum esse, propter eminentem scientiam Jesu Xti Domini mei, propter quem omnia detrimentum feci et arbitror ut stercora, ut Xtm lucrifaciam. Et inveniar in illo non habens meam Justitiam que ex lege est sed illam que ex fide est Xti Jesu que ex Deo est justitia in fide. Ego sum via veritas et vita, tanquam diceret: quo vis ire? ego sum via. Quo vis ire? ego sum veritas. Ubi vis permanere ego sum vita. S. Aug: super: Matth.

12. Media ad cognoscendum Jesum Christum. sunt. 1. Lectio Scripture novi testamenti in specie Evangeliorum. 2. Auditio Verbi Dei. 3 Lectio librorum de Xto de ejus doctrina, vita, morte, aut ex professo de ejus cognitione tractantium. —

13. Cognitio sui ipsius est necessaria ad quam requirit ut nos totos ex bona et ex mala parte cognoscamus. Necessitas illius cognoscit 1. ex Scriptura Matth. 7. v. 1. 5. Nolite judicare ut non judicemini — Hypocrita ejice de oculo tuo et tunc videbis ejicere festucam de oculo fratris tui. 1. Cor. 11. v 28. Probet autem se ipsum homo. 2. Cor. 13. v. 5. Vosmetipsos tentate, si estis in fide, ipsi vos probate. An non cognoscitis vosmetipsos quia Christus in vobis est? nisi forte reprobi estis. 2. Aug illa impossibilis est virtus. Quomodo amine ages bonum? quomodo proficies in bono? quomodo resistes impedimentis boni? quomodo prodens aliis? quomodo vitabis pericula? quomodo emendabis mala si ea ignoras? 3. Per illam etiam promovet felicitas nostra temporanea. Si enim diligenter nosciente se ipsum status, ad quem aptus est capacitas; ea suscipiunt tm negotia, ad que suscipienda, et feliciter in effectum deducenda aptos nos esse novimus; ea inuntur tantum societates que periculosa non sunt. Hic ex causis venit illud Antiquum jam Sapientum, in Apollonis templo publicatum exposita precepta: Nosce te ipsum. Et in tanta dicamus, et in re sere nemo tentat condescendere.

14. Impedimenta hujus cognitionis sunt. 1. Dominans sensualitas que virtute sua tenebras, et ejus medium cognitionem sui suspendit. 2. Mala Conscientia que in se intuspicere timet, ne sedeum

ne falsam, qua se jactat pacem turbet. 3. Nimis distractum vivendi genus. quod moram in ea desiderandi non admittit. 4. Salva principia sæculi justa qua non pauca, quæ virtutis nomen non merent virtus dicunt, quæ quia agimus, jam nos satis habere virtutis arbitramur, quin ulterius in rei veritatem investigemus. 5. Comparatio sui cum aliis qui nobis multo pejores sunt: tam mali cum non simus bonos nos esse censemus. 6. Philautia qua optima de se ventire assueta est. 7. Adulatores qui vitia nostra extenuant, virtutes vo assingunt audacissimi.

18. Media Cognitionis sui ipsius. 1. Remotio Impedimentorum. 2. Frequentius et diligens sui ipsius examen in quo usq ad divisionem animæ et Spiritus penetrat. 3. Continua attentio ad ea quæ agitas, sentis, agis, et quare? 4. Prudens et virtutis amans amicus, qui fideliter judicia sua fundit. 5. Judicia inimicorum. Hi observant nos ex professo acutissimis oculis, et ipsas plane intentiones rimantur, et dicunt sæpe vera, quæ amici indulgentiores dicere noluerunt. Hic patitur exceptionem hæc Regula: Nunquam alii de te quam tu tibi credere noli. 6. Lectio Scripturæ et Librorum, qui vitas hominum pragmatice describunt. 7. Oratio: orando enim cognimus nos nisi quales esse debeamus? et quales sumus? Hinc de causa averrant mali hanc orationem.

16. Cognitio hominum. 1. de eorum Characteribus, sentiendi agendique rationibus. Hæc cognitio est summe profutura: per eam divinis, quæ imitari, quæ vitare, quomodo, et cum magis conversari? cui te confidere Matth. 7. v. 15. Attendite a falsis Prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ovium intrinsecus autem sunt lupi rapaces. Ephes: 5. v. 17. Propterea nolite fieri imprudentes, sed intelligentes quæ sit voluntas

17. Media ad hanc cognitionem. Quantum experientia jam docuit et hucusq docet, maxima pro parte homines ita sunt comparati – imperare malunt potius quam subinitti, alta de se sapiunt: appetunt honores sunt proprii commodi studiosi; hos quæ longa consuetudine authorizata sunt tenaces sensualitate facile seducibiles = Hæc pulo adsq peccato de hominibus in genere statui possunt. Caterum ad accuratiorem hominum cognitionem hæc media conferunt. 1. Cognitio sui ipsius: in multis certe similis sibi est natura humana. 2. Attenta Observatio: Hæc tamen ita instituenda est, ut dum observant observari se nesciant. 3. Judicia eorum multa jam experiorum. 4. Fide digna narrationes itinerantium. 5. Historia illa præsertim quæ pragmatica est. 6. Physiognomia. — Individualis cognitio nonnisi longiori conversatione et solertissima observatione, sæpe etiam juxta illud = nosce te ex sese = unsiversam acquirit. Non est etiam sui acquisita erroris periculo libera: vix enim usq adeo sibi abscita pertingere, et veras semper agendi causas certo detegere possibile. Non esto ergo de alterius proximi tui charactere sententia præcox. Facile dicit: hic talis est talemque habet charactrem = Sed facile etiam hic judicando erratur. — Physiognomia est medium incertum, sæpe enim jam Sapientes Romani ajebant: hic major est, hunc tu Romane cavelo. Alii dicunt: hic niger est, Fidelis est. —

18.

18. Cognitio eorum, qua status, quem elegimus aut eligere cupimus, requirit, necessaria est, ut eo bene fungamur. Ab hac bona functione dependet felicitas societatis hinc, et felicitas propria. Cognitio hac rer de quibus superius dictum, vocari volet uno verbo cognitio veritatis. Cum autem hac cognitio latius pateat consultum judicavi, de studio veritatis in specie loqui.

19. Studium veritatis. Veritas est conveniencia cogitationis cum re ipsa. Studium veritatis ergo, est studium seu conatus versus rebus ipsis convenienter cogitandi: id est ita, ut re ipsa ut cognoscendi.—

20. Stude cognoscere veritatem. Ad hoc studium nos obligant: 1. Expressa verba Scripturæ Philip: 1. v. 9. Et hoc oro ut charitas vestra semper magis ac magis abundet in scientia et omni sensu. Ephes: 5. v 21. Omnia autem probate quod bonum est tenete. Hebr: 13 v. 9. Doctrinis variis et peregrinis nolite abduci. Optimum est enim gratia stabilire cor non escis, qua non profuerunt ambulantibus in eis. Ephes: 4. v. 14. Ut jam non simus parvuli, et circumferamur omni vento Doctrina in nequitia hominum in astutia ad circumventionem erroris.—2. Amor erga Deum: quia Deus est ipsa purissima veritas. 3. Ratio, qua ideo data est, ut veritatem inquirat: Inquirit tantum, quantum potest, et debet, dat operam inveniendæ veritati, id etiam si non inveniat, beatus est; totum enim facit, quod ut faciat natus est. Aldig: 2. l. contr: Hæd: c. 3.—4. Amor erga proximum: cui eo plus prodesse possumus, quo majore cognitionem veritatis habemus.—5. Ipsa Obligatio ad virtutem. Augmentum vera cognitionis confert quam plurimum ad incrementum virtutis.—

21. Motiva ad quærendam Virtutem. 1. Veritatis studium probat Deo, qui veritas est. 2. Magna est jam remuneratio cognita veritatis: uti gaudium, quo de cognita veritate perfruimur, et omnino ea quæ per eam acquirimus.

22. Cognoscenda veritati studendum est. 1. Per intentionem id est ex amore veritatis. 2. Cum proposito inventa veritate bene utendi. 3. In intermissa omni conatu, et nulla occasione prætermissa. 4. Inventes tamen: ea præcipue eligendo, quæ cognitu magis necessaria et fructuosa. 5. Vic: omne accepta cognitione ad promovendam veritatem, et virtutem, salutemq. proximi applicando.

23. Impedimenta cognoscendæ veritatis. 1. Nimia vegetabilitas, qua quod Spiritus est abominatur. 2. Nimis distractum vivendi genus, quod moram serum investigandi non admittit. 3. Audia, qua laborem, qui cum veritatis investigatione conjunctus est, refugit. 4. Studium proprii commodi: dum error cupiditatibus favet, aut quæ ea nobis defert. 5. Superbia, qua mutare sententiam dedecori suo ducit. 6. Authoritas alicui propter quam eam credimus. 7. Præjudicium antiquitatis, quo omne id quod antiquum est verum; quod novum falsum judicat. 8. Amor novitatis, quo via qua nova est, quin examinem non probent. 9. Præjudicium, quo putat curam inquirendæ veritatis ad solos tm Sacerdotes et Doctores pertinere. 10. Comune proverbium: ignorantia non excusat.

11.

11. Contentiones Doctiorum propter quas creditæ veritatis inventionem non esse possibilem.

24. Excolenda etiam Voluntas. Sola intellectus cultura minime sufficit: dant enim etiã doctissimi Nebulones, illustratus intellectus et pessimi ex, ñ ut certe rara phænomena; excolenda est ergo etiam Voluntas. 1. Frequenti et viva officii, motivorumq; consideratione. 2. Seria propositorum renovatione. 3. Solerti Mediorum usu. 4. Exercitio boni. Sic primo pervenitur ad virtutem, sic geritur vera cura animæ. Sed huic opposita est. — —

25. Acedia: id est torpor, et desidia in tractando salutis negotio in gerenda animæ cura. Acediosus nempe negligit culturam intellectus, fastidit media, quibus ad cognitionem Religionis et veritatis pervenitur, parum curat media virtutis, occasionibus bonis, aut non utitur, aut si quid boni agit, agit imperfecte: vult pigre et non vult:

26. Causæ acediæ sunt: 1. Magna ignorantia. 2. Immoderatus amor terrenorum. 3. Exempla acediosorum. 4. Conversatio cum acediosis. 5. Vulgaris illa opinio = Sufficit si ultimum tantum locum in cælo possedero = 6. Præsumptuosa in Dei bonitate confidentia. 7. Ñ raro etiã relapsus; qui adhibitis licet mediis, ñ contingit et pusillanimitate causat, quæ acediã post se trahit. –

27. Vitanda est acedia 1. Opponitur enim primo Ænæ Religionis, de diligendo Deo, præcepto. 2. Adversatur expressis Sacræ Scripturæ mandatis. Matt. 25 v 13. 30. Vigilate itaq; quia nescitis diem neq; horam. Et inutilem servum ejicite in tenebras exteriores: ibi erit fletus et stridor dentium. Rom: 12. v 9. 11. Dilectio sine simulatione. Odientes malum, adhærentes bono – Spe gaudentes, in tribulatione patientes: Orationi instantes. 13. v 11. Et hoc scientes tempus: quia hora est jam nos de somno surgere. Nunc enim propior est nostra salus quam cum credidimus. Philip: 2 v 12. Itaq Charissimi mei: sicut semper obedistis, non ut in præsentia mea tñ, sed multo magis nunc in absentia mea, cum metu et tremore vestram salutem operamini. 2. Petr: 1. v. 10. Quapropter fratres magis satagite, ut per bona opera, certam vestram vocationem et electionem faciatis: hæc enim facientes non peccabitis aliquando. 3. Adversatur rationi, quæ summi momenti negotia celerrime agere jubet. 4. Generat plura alia peccata: uti nauseam rerum Spiritualium, derisionem hominum proborum, contemptum bonorum monitorum, odium contra monentes. 5. Dæmoni dat pessimum exemplum, et est sæpe interitus ejus causa. 6. Quo diutius durat, eo difficiliorem reddit conversionem. Inde fit ut non raro incidat ultimatim in desperationem. Deo ergo necessario displicere debet. Apocal: 3. v 15. 16. Scio opera tua, quia neq; frigidus es, neq; calidus, utinam frigidus esses aut calidus. Sed quia tepidus es, et nec frigidus, nec calidus incipiam te evomere ex ore meo. Invenit est homines pusillanimes, et remissos, deficientes sub onere, virga et calcaribus indigentes, quorum brevis, et rara compunctio, animalis cogitatio, tepida conversatio quor

" obedientia

„ obedientia sine devotione, verbo sine circumspectione, ratio sine cordis intentione,
„ lectio sine edificatione: quos denique vix pœna metus inhibet, vix pudor cohibet, vix
„ frenat ratio, vix disciplina coercet. Nonne horum tibi vita inferno penitus appropin-
„ quare videtur? Expurgamus, quicunq; hujusmodi sumus, revarciamus animo, spi-
ritum recolligamus, abiicientes pernitiosam tepiditatem. S. Bernard: Ser: 5. de Assum: Dom.

28. Media contra Acediam 1. Frequentior supra dictor recordatio. 2. Frequentior consideratio finis in quem creati sumus. 3. Quotidiana et vera proposita, omnia media, quæ ad perfectionem nostram conferunt, voleter adhibendi. 4. Consideratio fervoris Sanctorum. 5. Actus pietatis plane tunc, dum graviores accidunt ex professo exercendi. 6. Quotidianum examen Conscientiæ, in quo non solum quod peccaverimus, sed simul etiam quantum boni, et quomodo egerimus? expendatur. 7. Sepius instituta comparatio studii, et fervoris nostri in negotiis terrenis cum studio et fervore, quæ in spiritualibus adhibemus. 8. Fuga vocum accidiosarum, et remotio reliquarum causarum acediæ. 9. Pia lectio, et Oratio ut ut, initio displiceat.

Caput secundum de Cura Corporis

1. Cura Corporis complectitur in se 1. Curam Vitæ. 2. Curam Sanitatis. 3. Curam perficiendi Corporis.

Habe curam Corporis.

Rationabilem curam Corporis injunxit ipsa Scriptura. Rom: 12. v 1. Obsecro itaq;
„ vos fratres per misericordiam Dei, ut exhibeatis corpora vestra hostiam viventem,
„ sanctam, Deo placentem, rationabile obsequium vestrum. Scit enim in uno corpore
multa membra habemus; omnia autem non eundem actum habent. Ephes: 5 v 29
Nemo enim unquam carnem suam odio habuit, sed nutrit et fovet eam, sicut et
Christus Ecclesiam. Coloss: 2. v 20. 23. Si ergo mortui estis cum Christo ab elementis
„ hujus mundi: quid adhuc tanquam viventes in mundo decernitis? Quæ sane quidem
rationem habentia Sapientiæ in superstitione, et humilitate et non parcendum
corpori, non in honore aliquo ad saturitatem carnis. Philip: 3 v 19 Quorum finis interitus
quorum Deus venter, et gloria in confusione ipsorum qui terrena sequuntur. Rom: 13. v 14.
Sed Induimini Dominum Jesum Christum et carnis curam ne feceritis in Desideriis.
2. Corpus est Instrumentum quo anima ad acquirendam cognitionem veritatis et
ad operandam virtutem indiget. Habet cura corporis ipsius animæ ad quam fit relatio. S. Chrys. Hom. 24.

Articulus Primus De Cura Vitæ

1. Cura vitam: id est cura ut te quam diutissime conserves. Cave ergo omnia ea, per quæ vita abbreviatur, et utere omnibus mediis, quibus prolongetur. —

2. Ad vitam curandam Obligamur, 1. Quia vita est donum Creatoris Act: 17. v 25. Nec manibus humanis colitur indigens aliquo, cum ipse det omnibus vitam et inspiracne, et cia datum ideo, ut eo subsistente virtutem operemur, ut prosimus aliis. Rom: 12. v. 10. Charitate fraternitatis invicem diligentes: honore invicem praevenientes. ut merita pro vita aterna ponamus. Rom: 2. v. 6. Qui reddet unicuiq secundum opera ejus. 2. Cor: 5. v. 10. Omnes enim nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisq propria corporis prout gesserit, sive bonum, sive malum. Galat. 6. v 8. Quis enim seminaverit homo haec et metet. Quoniã qui seminat in carne sua, de carne et metet corruptionẽ; qui autẽ seminat in Spiritu, de spiritu metet vitã aternã.

2. Ipse etiam naturalis a Deo ipsi nobis implantatus vivendi stimulus, indicat velle id Deum ut vitã conservandã curam geras. Cura vitã quae ex motivis N. 2. adductis provenit est cura Moralis Christiana Deo placita. Cura vero vitã, cujus motivum solatium fruitio vitae aut desiderium gaudiis terrenis quam diutissime fruendi, aut timor mortis, quae omni fruitioni finem imponit, nullum habet meritum, et Christiano homine prorsus indigna est.

3. Suicidium Obligationi curandi vitam directe opponitur, et est voluntaria vitae suae ademptio. Suicidium est vel directum dum quis sibi violenter, et ex proposito mortem infert: v indirectum, dum tales ponuntur actiones perquas vita mediate et successive adnihilatur v.g. per neglectum mediorum ad conservationem vitae necessariorum per intemperantiam, per vehementes affectus, et passiones. Suicidium indirectum est vel deliberatum dum actiones hac hac intentione ponuntur, ut vita abbreviatur: vel indeliberatum dum causa harum actionum ignorantia, vel negligentia vel levitas mentis est. ——

4. Causa Suicidii communiter sunt sequentes. Aegra Corporis constitutio. 2. Dissolutam vivendi genus, ejusq immediata pessima sequela. 3. Remorsus Conscientiae. 4. Vehementes passiones, ambitio, invidia, zelotypia, ira &c. 5. Commissorum scelus, quod publica poena plectitur. 6. Magna egestas, et calamitas cum diffidentia in Deum conjuncta. 7. Praejudicium, quo suicidium ut licitum, aut plane ut actus heroicus suspiratur 8. Quandoq etiam meticulositas labendi in peccatum propter tot pericula quae nos circumstant. 9. Aut desiderium citius adipiscendae salutis. —

5. Se ipsum occidere non licet. 1. Quia vita nostra Dnus est Creator. Act: 17. v 26. Fecitq ex uno omne genus hominum inhabitare super universa faciem terrae, definiens statuta tempora, et terminos habitationis eorum Suicida invadit ipsius supremum jus, et deserit suam stationem ingua a Creatore constitutus est. — 2. Praecepto 5to Non occides prohibet etiam occisio sui ipsius — Si non liet privata potestas hnẽ occidere innocentẽ profecto etiã qui seipsum occidit hominem occidit. Cur autem non vetat expresse Scriptura — Non occides te ipsum? R. Partim quia illicitae suicidii tanquã rẽ evidentissima praesupponit; partim quia ea dilucida ejq doctrina de positiva a Deo Vitae nostrae termino — de currendo in hac vita tanquam in stadio, de bene seminando, et operando bonũ

bonum donec tempus est – de administranda vita in utilitatem proximi – de conservanda in maximis etiam calamitatibus patientia – ubi etiam ex exemplis suicidæ Abimelecha, Saulis, Achitophelis, Judæ, quæ improbat prohibitio se ipsum occidendi intelligitur.

3. Suicidium illicitum esse docuerunt continuo SS. Patres et Ecclesia – Hoc dicimus hoc asserimus, hoc approbamus, neminem sponteneam mortem inferre sibi debere; velut fugiendo molestias temporales, ne incidat in perpetuas. Neminem propter aliena peccata, ne hoc ipse incipiat habere, gravissimum proprium, quem in polluebat alienum. Neminem propter sua peccata præterita, propterq hanc vitam magis opus est, ut possint penitenda sanari. Neminem velut devitando vitam melioris, quæ post mortem speratur, quia nos vitæ mortis, melior post mortem vita non suscipit. Nullibi in Sacris canonicis libris præceptum permissumve reperiri potest, ut ex ipsius accipiendæ immortalitatis, vel ullius cavendi carnificinque mali causa, nobismetipsis mortem inferamus. L. 1. de Civ. Dei. Cap. 21.

Ecclesia suicidium adeo semper detestata est, ut suicidii consuetam sepulturam denegaret, et ut aliis incutiatur pavor, nec commemorationem pro illis in Sacrificio fieri admiserit. Conc. Brac.

4. Suicida peccat gravissime in se ipsum, annihilat enim suam propriam dignitatem et destinationem tollendo sibi ipsi occasionem exercendæ virtutis et meritorum pro vita futura.

5. Peccat in Societatem humanam, cui vivendo prodesse potuisset, et cui se occidendo non solum subtrahit, sed insuper perniciosum exemplum præbet.—

6. Peccat in Patriam quam utile membro privat.

7. Peccat in suos quibus se subtrahit, quibus infandum dolorem causat, et de quibus facta sua aliis diversa viam stra judicandi causam præbet. – Patet vero intelligentia hæc esse de suicidio deliberato, non directo solum, sed etiam indirecto, quod non raro majorem etiam culpam habet, quam directum, quia propter longiorem moram temporis magis deliberatum est. Quia nobis quovis suicidium voluntarii vit, difficile est cognoscere, ideo convultur ut admissum potius ea charitate quantum possibile est excusemus quam ut Suicidam in Majorem adhuc animorum dolorem indiscriminatim damnemus. –

Suicidium subtile non deliberatum imputari in tantum potest in quantum ignorantia, negligentia, et levitas mentis, ea qua procedit magis, aut minus culpabilis est. –

Ob: 1. Scriptura Suicidii nullibi prohibet. Ergo. R. Ad hoc revolvendi sufficiunt sub N. 5. posita.

Ob 2. Si vita sibi ademptio majus vit bonum quam conservatio, cur non liceat se ipsum occidere? R Calamitates ferre majus est bonum, quam ut ab illis liberemur vitam sibi eripere = Fortius ille facit, qui miser esse potest. –

Ob: 3. Si vita donum esse cessat, cur non possit reddi? R Utpiam nunquam cessat esse donum, quamdiu eam Deus conservat. Nullus enim datur vitæ status, imo nec ullum momentum quo bonum operari, et merita pro vita æterna cumulare homo nequeat. –

Ob. 4. Si inutilis sum mundo cur vivam? R Etiam in maxima calamitate dum nihil aliud jã operari licet, exemplo patientiæ tamen adhuc utiles nos aliis esse licet. –

Ob. 5.

Ob: 5. Cur non competat mihi jus resignandi vitalis humanæ? R. Ideo ñ competit, quia te illi qua membrum ejus debes. Quid fieret si quilibet jus hoc sibi competere diceret?

6. Media contra Suicidium sunt 1. Attenta et frequentior meditatio eorum quæ superius dicta ℣. 2. Convitium medii ægrotante corpore. 3. Invigilatio ne ulla cupiditas evadat vehemens. 4. Cura conservandi bonam Conscientiam. 5. Suppressio primo primæ cogitationis vitæ finiendi. 6. Considerationes quæ subtilia sunt illa argumenta quibus Suicidium licitum esse pretenditur.

7. Exceptiones ab Obligatione conservandi vitam. Dantur enim casus in quibus vitam non solum sacrificare licet, sed plane oportet. 1. Dum aliter nisi per legis divinæ transgressionem, aut religionis abnegationem conservari non potest. Matt. 10. v 28. Et nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere, sed potius timete eum qui potest et animam et corpus perdere in gehennam. 2. Dum id vocatio postulat Act. 20 v 24. Sed nihil horum vereor, nec facio animam meam pretiosiorem quam me, dummodo consummem cursum meum, et ministerium verbi quod accepi a Domino Jesu testificari Evangelium gratiæ Dei. 1. Joan: 3 v 16. In hoc cognovimus charitatem Dei, quoniam ille animam suam pro nobis posuit, et nos debemus pro fratribus animas ponere. 4. Dum pro conservatione plurium, aut etiam unius, in quo tamen multo plus quam in me positum est, sacrificanda est. In omnibus his casibus amissio vitæ majoris boni, quam conservatio.

8. Estne duellum licitum? Duellum est pugna duorum armis, tempore et loco destinato instituta ad vindicandam illatam injuriam, in specie ad tuendum honorem. Duellare illicitum esse sequentia demonstrant. 1. Duellum adversatur legi Christianæ, quæ amorem, pacem, et injuriæ condonationem commendat. 2. Adversatur præcepto conservandi vitæ propriam et vitæ proximi: Nam in duello periculo utrique exponit. 3. Tuta legem Christianæ quærenda et satisfactio pro illata injuria apud legitimam potestatem. 4. Inhibent illud leges Ecclesiasticæ. Can. Si. qui 23 Defensores duelli objiciunt. 1. Honor est maximum bonum. Ergo: R. Utrique; perditurne autem ad duellum ad duellum ñ provocando, aut provocationi ñ acceptando? Sapientum judicio ñ tum ñ perdit, sed potius conservat, et augetur. 2. Si adsit inimicitia, adsit animus occidendi, et lædendi ineat duellum hoc in casu illiciti ce ñ potest. Ergo: R. Præterquam quod periculi semper manet et ea ideo illicita, quia est contra legem. Si inimicitia vi animus lædendi abest, cur non pugnatur armis ex stramine, vel pappyro confectis?

9. Licetne sibi optare mortem? R. Ex bona causa animo, altera in divinam plane voluntatem resignato licet. 2 Cor: 5. v. 8. Audemus autem et bonam voluntatem habemus magis peregrinari a corpore et præsentes esse ad Dominum. Philip: 1 v 21. Mihi enim vivere Christus est et mori lucrum. — Optare sibi mortem ex impatientia, inacquiescentia, diffidentia in Deum peccatum est. Suspirare ad Deum ut per mortem doloribus diuturnis infirmitatis finem imponat, animo in voluntati ejus subjecto peccatum ne. Momentanea desideria mortis, quæ afflictis extorquet Christianis indigna dicunt. Alioquin non sunt vera. —

Articulus 2dus de Cura Sanitatis

1. Sanitas est bonus virium, succorum, et sanguinis status, quo presente singula membra peragendis suis functionibus apta sunt.-

2. Cura ut valeas. Id est Cura sanitatis habenda est ideo, 1. Quia obligamur conservare vitam. 2. Quia id jubet Scriptura. Eccles: 38 v 1.4.9. Honora medicum propter necessitatem „ etenim illum creavit Altissimus.- Altissimus de terra creavit medicamenta, et vir prudens non abhorrebit illa- Fili in tua infirmitate ne despicias te ipsum sed ora Dnm et ipse curabit te. Matth: 9. v 12. Non est opus valentibus medicus, sed male habentibus. Joan: 5 v 5. Erat autem „ quidam homo ibi triginta et octo annos habens in infirmitate sua- Dicit ei Jesus: surge tolle grabatum tuum et ambula. Et statim sanus factus est homo ille. 1. Tim: 5 v 23. Noli „ adhuc aquam bibere, sed modico vino utere propter stomachum tuum et frequentes tuas infirmitates. 3. Quia Sanitas maximum est bonum: Eccles: 30. v 15. 16. Salus animæ „ in sanitate justitia: melior est omni auro, et argento, et corpus validum, quia non est census super censum sanitatis corporis, et non est oblectamentum super cordis gaudium. Non est census super censum sanitatis corporis, et non est oblectamentum super cordis gaudium. Valente enim corpore, valet et anima melius, estq ad peragenda officia vitæ aptior. Infirmitas impedit adimpletione officior: ipsi etia virtuti diversis modis impedimento esse potest. Sanitas equiparari potest bene ordinatæ virtuti pacis tempore. Quia infirmus facit ejus pretium obtinere nequit. Sæpissime anxia cura sanitatis quæ communiter apud imaginatione infirmor reperitur, sæpe- terquam quod Christiano in Deum fiducia non congruat et veram tranquillitatem perturbet; ipsi sanitati, de qua non committenda metuitur, noxia est.-

3. Quomodo gerere se debet respectu sanitatis suæ Christianus? 1. Roget eam a Deo Job: 8 v 6. Surgentes autem pariter instantes orabant ambo simul, ut sanitas daretur eis. 2. Petitas agat pro ea Deo Luc 17 v 15. Unus autem ex illis, ut vidit quia mundatus est regressus est cum magna voce magnificans Deum. 3. Studeat eam conservare, et ideo agat omnia, quæ ei profuturæ, et vitet omnia, quæ ei nocitura sunt, ex hoc solo fine ut juxta Dei voluntatem Officia sua peragere et proximo prodesse valeat, Joan: 5 v 14. Postea invenit eum Jesus in templo et dixit illi: ecce sanus factus es: jam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat. Alii fines Christianum non decent. 4. Imprimis ad eam juxta voluntatem Creatoris, in hunc finem, in quem unusquisq est, hoc est ad bene operandum, et utilitatem proximi. 5. Amissam valetudinem medicorum usu recuperare. 4 Reg: 20. v 5. Dixit Isaias afferte massam ficuum, quæ cum attulissent, et posuissent super ulcus ejus curata est. Eccl: 38 v 1.4.

4. Media conservandi sanitatem sunt: 1. Aër et Commotio. 2. Quies. 3. Mundities. 4. Temperantia. 5. Laboriositas. 6. Cautitus. 7. Hilaris mens. 8 Exhilarationes animi.-

I. Aër et Commotio. Quantus purus aër et commotio in aëre libero provit, non est opus primo probare. Probat id experientia. Fratres aëris et commotio vehemens nocend. Moderata commotio in aëre libero tum prodest, maxime, dum mente curis, et studio vacua, et in societate alionim fit. ut

II. Quies. Ut labor et commotio, ita etiam quies et somnus ad conservandam sanitatem necessarius est. Nimis parus somnus irritat phantasiam et debilitat memoriam. Nimis longus etiam debilitat memoriam, et efficit hebetem, pigrum et babetiorem. Quot in prie horis somno indulgeri possit? id quilibet sibi ipsi optime determinare potest. Duo ad magnam hominum partem certe Septem horis dormisse satis est = Plus autem dormire quã vigilare vitaq; hrũ ẽ hominum. Regulariter eundum est cubitum ante noctis dimidium, qui mane etsi vigiles delectari solent lecto longiori tempore, molles sunt, et facillime prolabuntur in cogitationes noxias. —

III. Mundities Per munditiem intelligit hic munditiem corporis, vestimentorũ, Cubilis, supellectilis, Alimentorũ, vasorum culinariorum &c: Hac munditiem commendat Christiano Philip: 4. v 8. Deuteros fratres, quæcunq; sunt vera, quæcunq; pudica, quæcunq; justa, quæcunq; sancta, quæcunq; amabilia, quæcunq; bonæ famæ, si qua virtus, si qua laus disciplina hanc cogitate. Est præcipuũ conservandæ sanitatis medium. Conciliat amorem aliorũ hrũ. Est rarus signũ interioris hrnis.

IV. Temperantia in genere est moderatio concupiscentiæ, per quã in omnibus rebus debitam mensuram et limites ad legem rationis et religionis servant. Hanc temperantiam docere nos advenit Christus. Absq; hac temperantia nẽ est profectibilis virtus. Nulla sanitas ẽ tam fortis, quæ absq; ea nẽ destruat. Nulla voluptas tam amœna, quæ cum temperie navseam nẽ pariat = Moderata durant = et ipsa felicitas nisi se temperet premit =.

Temperantia affectuum Vehementes affectus sunt virtuti et sanitati nocui. Sunt similes crapulæ quæ si etiam edormias tamen capitis dolorem post se relinquit. Vitiosæ passiones transeunt sunt vera infirmitates. Sunt ergo moderandi. —

Media eos moderandi sunt: 1. inquire eorum causam et hanc removere satage. Satage, verum gaudiorum et bonorum temporalium valorem cognoscere — Occasionem fuge — id vigila quantum fieri potest sensibus: hi enim sunt janua affectuum. 2. expende vanitatem ipsorum novitatem. Principiis obsta. Dum incipit affectus mox revelle, ea quæ ad eum comprimendum præmeditatus es, in mentem revoca; mox te negotio aliquo occupa, aut distrahe. 4. Rebus et fidelem amicum ut admoneat require. 5. Plurimum vero prodest exercitium resistentiæ venet, iterumq; repertata victoria facilior erit labor. —

Temperantia in cibo et potu. Christiana Religio indulget usũ omnis cibi et potus, attamen temperantiæ in cibo et potu. Christiana Religio indulget usũ omnis cibi et potus, attamen temperantiæ ante. 1. Tim 4. v 4 Quia omnis creatura Dei bona ẽ, et nihil reiiciendũ ẽ quod cum gratiarũ actione percipitur. Temperantia est habitus usum cibi et potus moderandi, ita ut hic virtuti, nec alimenti, nec rei familiari noxius evadat. Temperantia ẽ magis ardua virtus, quã abstinentia: fruitio enim excitat ad repetitionem et continuationem. Christianus alimentorum usum ille e: 1. per quem nec virtuti. 2. nec sanitati, 3. nec rei familiari nocetur, et 4. quorum recordatione dantur conjunctus est. Qui sic manducat et bibit, in gloria Dei manducat et bibit. 1. Cor: 10. v 31. Omnis Christianus multo magis Religiosus temperans sit in cibo et potu. 1. Temperantia præcipitur. Sir 11. v 34. Lucerna corporis tui est oculus tuus, si oculus tuus fuerit simplex totum

totum corpus tuum luridum erit: si autem nequam fuerit, etiam corpus tuum tenebrosum erit. Rom: 13. v 13. Sicut in die honeste ambulemus non in comessationibus, et ebrietatibus, non in cubilibus et impudicitiis, non in contentione et emulatione. 1 Cor: 10. v 31. Sive ergo manducatis sive bibitis, sive aliud quid faciti, omnia in gloriam Dei facite. Tit: 2. v 12. Erudiens nos, ut abnegantes impietatem et sæcularia desideria sobrie et juste, et pie vivamus in hoc sæculo. 2. Est conformis dignitati hominis: quia intemperantia deprimit illum infra pecus. 3. Reddit nos aptos ad implenda debite officia: intemperantia vero aut plane inaptos, aut saltem minus aptos = 4. Preservat a multis peccatis ad quæ intemperantia seduxit. = Gulæ appendices sunt lasciuia atq luxuria. Serf. 2. de Jejun: 5. Facilitat ad implendum præceptum dandi eleemosynam. 6. Est præcipuum medium conservandæ sanitatis. Eccl: 31. v 22. 23. Si in medio multorum sedisti prius illis ne extendas manum tuam, nec prior poscas bibere. Quam suffficiens est homini erudito vinum et aliquum, et in dormiendo non laborabis abillo et in sentius dolore. 32. v 32. 34. Noli avidus esse in omni epulatione et non omni anima omne genus placet. Propter crapulam multi obierunt, qui autem abstinens est adiicet vitam. Modicus cibi, Medicus sibi, Norme corpora moderate edentium robusta sunt, sensusq expedite admodum munus suum implent? S. Chrysost. hom. de Jejun: — Intemperantia itaq destruit sanitatem. 7. Temperantia præservat a pernicia, ad quam intemperantia sæpissime perducit, 8. Continuo hilariorem, et liberiorem; intemperantia gravat. Quantum autem proprie de cibo et potu sumendum sit? id quisq sibi optime determinare potest. Regula hæc volet præscribi = Tantum ede et bibe, ut officia tua possis prompte adhuc obire = Aut = Non ede et bibe, ad officia tua plenissimam usq sanitatem = Nimia anxietas improbanda est. — Estne lautiorum alimentorum usus licitus? Si eum facultates admittunt, et virtus periculi periculitat? Licitus. Estne voluptas quæ ex alimentorum sumptione capitur suppriminda? Quod ipsa alimentorum et potus Nostri natura secumfert malum non est. Aut si tantum ideo lautioribus alimentis oblectaris, ut tantum palatui facias satis, tum nutris carnem ac desideria Rom. 13. 14. et Venter tuge Degtug. Philip. 3. v 18. 19. Media ad servandam temperantiam in cibo et potu sunt sequentia: 1. Expende serio et sæpius obligationem, et bonas temperantiæ; intemperantiæ vero malas sequelas. 2. Cogita finem ob quem alimenta sumenda sunt = non vivimus ut edamus; sed edimus ut vivamus, et bonum operemur. 3. Non obliviscere in sumptione alimentorum dantis = Hac recordatio dimittet abrupto, et præservat ab intemperantia S. Chrysost. Hom. 2. de Anna: 4. Denega tibi ea professo quando q lautiorem cibum appetum. S. Severe in sumendo cibo, et potu Ordini, ne fias hac in parte similis prolibus. 6. Examina te quotidie an fueris temperans, et feu seria proposita. 7. Reggita sæpius exempla temperantium, Vitum pauperum. 8. Fuge occasiones. Quod si evitari semper nequeant, seriis propositis te præmuni, Attentus, bonique amici qui moneat auxilio periculum superare valeat. 9. Otium fuge: otians enim edendo et bibendo longam temporis moram explere conatur, ac insuper ora,

Temperantiæ Opposita Vitia

1. Gula quæ est inordinatus cibi et potus usus. Gula potest committi 1. quo ad quantitatem 2. quo ad qualitatem Ciborum. 3. quo ad delectationem quæsitam. 4. etiam quo ad tempus, præsertim tempore jejunii. Quare vitanda est superius dictum. —

2. ado

2. Ebrietas. Ebrietas sumitur vel pro actu, id est inebriatione, vel pro habitu potum vim inebriandi habentem, in tali quantitate sumendi ex qua obnubilatio intellectus sequitur. - Signa ebrietatis perfecta, seu crapula Theologis, solent passim hæc statui. 1. si videtur honestum et inhonestum distinguere jam nequeas, et miscellanea quæq; quæ rata rotundis miscendo blatteres. 2. Si pridie, quæ pridie locutus es, aut egisti, licet admoneariis, non recorderis. 3. si pedes vacillent. 4. si alias mansuetus et pudicus sumpto liberius vino, in contentiones, risas, maledicta, turpiloquia se prorumpas. Sed vel me non monente quid de his signis statuendum sit? agnovisti.

3. Causa ebrietatis sunt 1. Amor, aut indulgentia erga socios et socias. 2. Defectus occupationis. 3. Otium. 4. Luxuria.

4. Fugienda ebrietas. 1. id jubet Scriptura Luc: 21. v 34. Attendite autem vobis ne forte graventur corda vestra in crapula, et ebrietate, et curis hujus vitæ, et superveniat in vos repentina dies illa. Rom: 13. v 13. Sicut in die honeste ambulemus, non in comessationibus, et ebrietatibus. Ephes: 5. v 18. Et nolite inebriari vino in quo est luxuria. 2. Ebrietas deiicit te gradu tuo, privando te dono, quo præstantius non datur, hoc est ratione. Quid differs o homo a brutis animalibus? rationis dono creatura cujuslibet principe effectus es, et Dominus. Per ebrietatem privasti te intelligentia, ac cognitione, comparatus es jumentis insipientibus. S. Basil: homil: in ebrios: Solus homo bibit vini et fit peior illo bruto. Gallus: 3. Reddit inhabilem ad obeunda officia, non solum tempore crapulæ, sed suo tempore etiam pro semper propter debilitatem virium, quæ eam subsequitur. 4. Seducit ad multa alia peccata, ad revelationem secretor ad iram et calumniationem, ad risas, ad turpiloquia, ad luxuriam. Ephes: 5. v 8. Nolite inebriari vino in quo est luxuria Proverb: 20. v 1. Luxuriosa res vinum, et tumultuosa ebrietas: quicumq; his delectatur non erit sapiens. 23. v 20. 21. 29. Noli esse in conviviis potatorum, nec in comessationibus eorum, qui carnes ad vescendum conferunt. Quia vocantur potibus, et dantes symbola consumentur et vestietur pannis dormitatio. Cui væ! cui patri væ? cui rixæ? cui foveæ? cui vitis causa vulnera? cui suffusio oculorum? Eccles: 19. v 1. Operarius ebriosus non locupletabitur, Osee 4. v 11. Fornicatio et vinum, et ebrietas auferunt cor: Ebrietas est omnium flagitiorum mater, culparum materia S. Aug: ad Sacr: Virg: Nunquam ego ebrium castum putabo S. Hier: Cogita Lothe Petita ebrium Alexandrum Titum suum ense perforatum. Plus inebrians immoderate sumptus est vere poculum Circes homines infernas convertens. 5. Pessimum præbet exemplum quo vescuntur multi, et non rare infelices æternum reddantur. 6. Summa est prostitutioni. Quis turpius ebrio, et temere vagante? S. Chrysost: An non diffunditur ipse ebrius pudore postquam ebrietate discussa ad se redit? Hac ex causa solebant Spartani inebriare mancipia sua, ut filii eor rei turpitudine ab ebrietate abstinuntur. 7. Consumit sanitatem = Quæ hominis constitutio est tam valida, ut temulentiæ malis obsistat? Quibus enim artibus fieri possit, ut corpus semper incalescens, semperq; vino madens non efficiatur evanidum, et pluribus? Hinc tremores debilitates q. S. Basil: Sum: in ebr. Unde gravedines capitis, Unde corruptorum hominum redundantia? unde alii morbi? nonne ex intemperantia vel vino plusquam oporteat hausto? S. Chrysost hom de virgin: - Nec alicujus est ponderis quod obiicere volunt: dari ebrios, qui semper robusto, vegeto sunt corpore, et summam attingunt senectutem. Nam hujusmodi exempla non adeo sunt copiosa, et in regula morum, quod est dictum manet. -

S.

8. Diminavit facultates, et ultimatim redigit non raro usq ad inviras Proverb: 21. v 17. Qui diligit epulas in egestate erit: qui amat vinum, et pinguia non ditabitur. – 9. Excludit a Regno celorum 1 Cor. 6. v 10. Nec ebriosi Regnum Dei possidebunt. Isa: 5 v 11. Ve qui consurgitis mane ad ebrietatem sectandam, et potandum usq ad vesperam, ut vino estuetis. Quicunq ebrius ipsam penitentiam non egerit, sed usq ad mortem in ebrietate vita permanserit, in eternum profecto peribit: quia non mentitur Spiritus Sanctus per Apostolum dicens: ebriosi Regnum Dei non possidebunt. 1 Cor. 6. v. 10. Malum exemplum in specie potatori obponendum. Forte enim male sanata ebrietas, infirmitas, diminutio facultatum, de: apud illum locum non habet: putare ergo posset se non peccare, aut saltim non adeo graviter. Interea etsi apud eum locum non habeant, tamen apud alios, quos exemplo suo seduxit, et ita etiam illi qua seductori continuo imputantur. Hoc malum exemplii e etiam una ex precipuis causis localis, totius alicujg loci aut vicinie potandi consuetudinis.

5. Media contra ebrietatem. Qui a vitio ebrietatis preservari optat, utatur his medijs: 1. expendat sepius, et attente superius relata. 2. expendat causas ebrietatis, et attendat sibi. 3. recogitet consuetudinem se inebriandi facile exoriri, et ultimatim ita roborari, ut difficillime deponi valeat. Experientia docet paucissimos potatores vere emendari. 4. quod si intemperantiam seu ad illam inclinationem in potu sentiat, tempus sibi et certam mensuram prescribat, et ab hac absq gravi causa non recedat. 5. inter bibendum memor sit dantis. 6. vitet quantum fieri potest occasiones. 7. Contra potatorium effugia se premuniat. 8. Exempla sobriorum pre oculis habeat. 10. Omni die mane oratione et veris propositis se premuniat. Qui ebrietati jam assuevit, et emendari cupit huic preter alia media consulendum est in specie. 1. ut consuetam quantitatem potus in dies minuat. 2. locum et socios bibendi mutet. Alius locus alii socii nimis invitent. 3. Dum occasio excitari neguit, oratione, meditatione, et veris propositis se muniat. 4. Recorletur mane et ante sumptionem potus possibilitatem resipiscentie mortis 1 Thes: 5 v 1. De temporibus autem et momentis fratres non indigetis ut scribam vobis. – Qui enim dormiunt nocte dormiunt, et qui ebrii sunt nocte ebrii sunt. 5. Amicum qui admoneat eligat. 6. S. propositum frangat, ipse sibi novam penitentiam aliquam imponat.

Y 6. Labor est utilis virium corporis et animæ applicatio, utilis occupatio. Utilis quæ laborantem, et ejus proximo verum emolumentum adfert. Occupatio quæ nihil prodest, quæ officio status conformis non est, aut quæ ex malo fine suscipitur, laboris nomen non meretur. —

Y. Ad laborem sumus destinati 1. Illum in finem Deus nobis concessit vires, ut eas impendamus. Sobria natura est continuo operosa. Vade piger ad formicam 2. Religio Christiana laborem præcipit Matth 25 v 14. 30. Sicut enim homo peregre proficiscens vocavit servos suos, et tradidit illis bona sua, Et inutilem servum ejicite in tenebras exteriores, illic erit fletus, et stridor dentium. Rom: Ro 4. 11. Sicut enim in uno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eundem actum habent. – Que quidentes – Solicitudine non pigri. Spiritu fervente, Domino servientes. Ephes 4 v 28. Qui furabat jam non furetur, magis autem laboret, operando manibus suis quod bonum est, ut habeat unde tribuat necessitatem patienti. 1 Thes: 4 v 11. Et operam detis, ut quieti vitis, et ut vestrum negotium agatis et

Operæ

Operemini manibus vestris, sicut praecepimus vobis, et ut honeste ambuletis ad eos, qui foris sunt, et nullius aliquid desideretis. 2. Thess: 3. v 11. 12. Audivimus enim inter vos quosdam ambulare inquiete: nihil operantes, sed curiose agentes. His autem qui ejusmodi sunt denuntiamus, et obsecramus in Domino Jesu Christo, ut cum silentio operantes panem suum manducent. 3. Laborem commendat exemplum Christi Mar: 6. v. 3. Nonne hic est faber filius Mariæ, frater Jacobi et Joseph, et Judæ, et Simonis? Nonne et sorores ejus hic nobiscum sunt? Joan: 17. v 4. Ego te clarificavi super terram: opus consummavi, quod dedisti mihi ut faciam. 4. Obligatio ad laborem fluit ex obligatione promovendi bonum commune. Cogita turbam otiosorum — quæ miseria? 5. Labor fert magna commoda. Commoda spiritualia: impedit multas malas cogitationes, et actiones: facilitat virtutem beneficentiæ Ephes: 4. v 28. conciliat favorem Dei Matt: 25. v 14. 30. Commoda corporalia roborat corpus et vires, elevat curarum, et somni voluptatem, auget facultates, comparat æstimationem. —

6. Qualitates Christiana laboris vitalis. Vere Christiana laborat. 1. Devote ideo, quia ut laboret Dei voluntas est; ita sicut Dei voluntas est; commendat suum omne labore Deo, et rewndat ejus dia laborando. Laborat ergo etiam hoc ipso. 2. Fideliter cum omni possibili diligentia, et attentione mentis; aliis laborat semper ita, ut labor ejus justo eorum voto, et expectationi respondeat; semper alienus a dolo. 3. Absq; pavitate etiam tunc dum labor arduus est, dum aut infortunio, aut malitia hominum, aut quavemumq; causa infructuosus efficitur. 4. Moderate ne fractis viribus nocet sanitati et vitæ. Immoderatus labor est signum aut avaritiæ, vel exiguæ in Deum confidentiæ. Sevit communiter ipsum. 5. Ordinate Omnia suo tempore Eccles: 3. v 1. 9. Cum debita negotiorum distributione, absq; dilatione agendo. Huic tamen Ordini non est ita manifestat, ut ab illo justa ex causa recedere nefas esse ducat. Qui sic laborat in Nomine Domini laborat. —

9. Christiana laboris utilis opponit Otiositas dii nihil agit, aut nihil utile agit, aut quod agi debet negligenter agit.

10. Otiosus 1. ingratus est Deo cujus talentum abscondit, 2. est inimicus proximi sui, et hostis societatis humanæ, cui ut prodesse posset non prodest: imo non raro et gravis accidit. 3. est inimicus sui ipsius. Nocet enim bono suo Spirituali: multam enim malitiam docet otiositas Eccles. 33. v 28. 29. Unde et apud Ebræos proverbium: Ludamus ne nos otiosos inveniat. Nocet et corporali: Sanitati: corpus enim motu destitutum, simile est aquæ, quæ non movetur et putrescit. Rei familiari: habet enim otiositas comitem egestatem. Provers. 24. v 34. Et veniet tibi quasi cursor egestas, et mendicitas quasi vir armatus. Famæ. Otiosis enim tribui solitus est titulus: Famosa.

11. Media evitandi vel ad laborem 1. Recogita sæpe magnitudinem Obligationis. 2. Fac omni mane firmum propositum vires tuas Deo voluntati constanter impendendi. 3. Fuge vitam mollem. 4. Vinate dum labor accedit gravior. 5. Quemlibet etiam exiguum laborem fugere sicut oportet. 6. Ordina tibi tua negotia. 7. Nulli differ. 8. Vita sedentaria otiosior. 9. Memento rationem, quæ reddenda erit Deo de impensis cum tempore tuis negotiis.

VI. 12. Castitas est abstinentia a Venere, id est ab omni carnali voluptate, ordini a Deo, ad propagationem generis humani instituto, et fini matrimonio contrario: seu est moderatio, et refrenatio stimuli carnalis juxta institutum a Deo ordinem ad propagandum genus humanum, et ejus finem. Castitas est virtus sub jugo rationis imperium libidinis refrenans. S. Augustinus Hoc ipso complectitur etiam in se 1. Pudicitiam, quæ etiam omnes lascivas cogitationes, imaginatio-

Pudi-

et desideria abominatur Matth 5 v 28. Ego autem dico vobis, quia omnis qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam moechatus est in corde suo. 2 Cor: 7 v 1. Has ergo habentes promissiones, charissimi, mundemus nos ab omni inquinamento carnis et Spiritus, perficientes sanctificationem in timore Dei. Colos: 3 v 5. Mortificate ergo membra vestra, quæ sunt super terram, fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiscentiam pravam, et avaritiam, quæ est simulacrorum servitus. 2. Ridiculum, quia omnes exteriores, lasciviam animum indicantes, aut ad lasciviam irritales actiones, solertissime vitat. Ephes: 4 v 29. Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat, sed si quis bonus ad ædificationem fidei, ut det gratiam audientibus. 5 v 4. Aut turpitudo, aut stultiloquium, aut scurrilitas, quæ ad rem non pertinet, nec nominetur in vobis, sicut decet sanctos. – Cogitationes lasciva, tunc solum peccaminosæ sunt, quando voluntaria sunt, et conversus in eis prabetur. – Jam autem violatio pudicitiæ peccaminosa ideo: quia ut jam ex corde lascivo procedit; aut quia ad lasciviam disponit et alios etiam irritat. Vitium castitati oppositum vocatur luxuria, et libido, major gradus libidinis dicitur sala citas.

13. Causæ luxuriæ. Causa luxuriæ non est, ut putatur, sola vehementia stimuli carnalis, hanc enim Deo adjuvante refrenare valemus; sed causa est 1. Negligentia parentum, et educatorum debite prolis, non invigilantium. 2. Mala societas. 3 exigua cura pudicitiæ. 4. lectio librorum amatoriorum. 5. intemperantia. 6. Calida alimenta, quæ sumuntur; indoles. 7. exempla. 8. Otium. 9. nimis longus somnus. 10 evagatio oculorum. 11. liberior cum personis alterius sexus conversatio, et vel maxime secreta conversatio. 12. denique ignorantia, irreligio, et prosperitas. –

14. Casti castus ad id nos obligant. 1. Momenta Christiana Religionis. a voluntas Dei est, ut simus casti. 1. Thess. 4 v 3. Hæc est voluntas Dei sanctificatio vestra, ut abstineatis vos a fornicatione. b Ad castitatem vocatus est Christianus per suam Religionem: ibid. v 7. ideo consolati sumus fratres in vobis, in omni necessitate et tribulatione nostra per fidem vestram. c Luxuria est vitium gentilium Christianos minime decens. Rom: 13 v 13. sicut in die honeste ambulemus non in comessationibus et ebrietatibus, non in cubilibus et impudicitiis, non in contentione et æmulatione. 1 Cor 6 v 13. Cibus ventri, et venter escis et hunc et has destruet, corpus autem non fornicationi, sed Domino et Dominus corpori. v 20. Empti enim estis pretio magno, glorificate, et portate Deum in corpore vestro. d Luxuria est vitium grave excludens a Regno cælorum. Job. 31. v 1. Pepigi fœdus cum oculis meis ut ne cogitarem quidem de Virgine. Galat 5 v 16 Dico autem Spiritu ambulate, et desideria carnis ne perficeritis. Eph: 5. v 3. 5. Fornicatio autem, et omnis immunditia aut avaritia nec nominetur in vobis sicut decet sanctos. – Hoc enim scitote intelligentes, quod omnis fornicator aut immundus, aut avarus, quod est idolorum servitus, non habet hæreditatem in Regno Christi et Dei.

Momenta Rationis

1 Luxuria est vera degradatio viri ipsius. Quid turpius quam subjicere corpus et membra sua concupiscentiæ ad perversendum Ordinem, ad propagationem generis humani in viticulum? Sedat personam Hugo. 2. Est summus contemptus Personæ cum qua exercetur: non tractatur enim dignitati suæ conformiter, sed tanquam res vilissima, cum qua ut libet disponi possit. 3. Est summa vilipensio humani generis, cujus propagationi obex ponitur. 4. divertit a Deo et virtute, est origo multorum peccatorum

Zelo

Zelotypiæ, Suspitionum, Celi, risarum, prodigalitatis, fastidii, Spiritualium ac. 3. Ad gerenda debite status Officia reddit hominem incapacem: est enim mens luxuriosi distracta – ubi est thesaurus tuus, ibi et cor tuum. Hæc ex causa contraria est etiam amori erga Proximum et erga commune bonum. Luxuria est una ex precipuis causis cur tam pauca Saluti Reipublicæ profutura fiant inter homines. 6. Exemplo et artibus suis causat irreparabilia damna.

Reliqua motiva

1. Debilitat intellectum: ultimatim reddit mentem stupidam. 2. inurit notam infamiæ. 3. Parit rei familiaris detrimentum. 4. Turbat non raro pacem domesticam. 5. enervat corpus. 6. Causat fœdissimas infirmitates. 7. Accelerat mortem.

Media contra luxuriam

1. Expende sæpius et vere magnitudinem obligationis ad castitatem, sub N. 14. Esto castus.
2. Da Operam ut primos motus Concupiscentiæ motus carnalis advertas et suffocas. Initiis occurrendum: malas cogitationis mala resistere, et recedere a tali; nam mala cogitatio generat delectationem, delectatio consensum, consensus factum; factum consuetudinem, consuetudo necessitatem, necessitas mortem æternam. S. Bern.
3. Stude conservare pudicitiam. Perminimas etiam pudicitiæ violationes, si mitio non emendent pervenit paulatim ad abyssum malitiæ. Id docet ipsa rei natura et experientia. Esto vere pudicus, et habe tui reverentiam etiam dum solus es – cubans et vigilans.
4. Vita volenter omnia quæ excitandis impuris cogitationibus et desideriis ansam subministrant. – Oculi tui ne jaciunt in aliquem figantur in neminem. S. Aug. ad Secundin. Ep. 211
5. Cave intemperantiam: intemperantia enim primus est ad inconstantiæ gradus. Ephes. 5. v. 18. et nolite inebriari vino in quo est luxuria, sed implemini Spiritu Sancto. Esus carnium, potus potus vini ventris q saturitas, seminarium est libidinis. S. Hier: Ideo rogat Ecclesia – Carnis terat Superbiam potus, cibiq parcitas.
6. Fuge Otium quod periculosissimum est castitati. – Vitium libidinis facile ex vacantia et otio nam definitio amoris hæc est: anima vacantis passio. S. Chrysost. super Matth. Otia si tollas periere cupidine. Ovid.
7. Evita quantum fieri potest conversationem cujuscumq sexus alterius sexus præsertim adolescentiores caute vidua sevita.

Species luxuriæ

A. S. Thoma jam enumerata sunt sex: Fornicatio, Adulterium, incestus, stuprum raptus, vitia contra nat.

1. Fornicatio est promiscuus concubitus hinc solutis cumqualibet placita persona alterius sexus pariter soluta. Mulier quæ quæstus gratia viris corporis sui usum permittit, vocatur Meretrix, meretricius, scortum, prostibulum.

Cavenda Fornicatio

1. Prohibetur hoc Vitium ex Christo Matth 15 v 19. 20. De corde enim exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes &c. Hæc sunt quæ coinquinant hominem. 1. Cor: 6 v 9. An nescitis quia iniqui Regnum Dei non possidebunt? nolite errare neq fornicarii. Hebr: 13 v 4. Fornicatores enim et adulteros judicabit Deus. 2. Juxta continuam Ecclesiæ doctrinam fornicatio est grave peccatum. Peccatum fornicationis tetrahale habet culpa S. Aug: L. de bono Conjug. 16. Ideo in Concilio Viennensi damnata fuit propositio contraria – fornicatione in tentatione commissa, cui ad id natura inclinat peccatum non est. –
3. Fornicator peccat in personam cumqua fornicat, quia utrem vilissima tractat, et fornicatione ad promovendum ejus infortunium concurrit. – 4. Peccat in Prolem, quia ejus educationi, ut oportet, prius

ad

Ad Prolis educationem n requirit solu cura matris a qua nutrit, sed multo magis cura Patris, a quo instituenda et defendenda est. S. Thom: — S. Peccat in societte humanam: impedit enim omnia illa commoda, qua ex Ordinato Matrimonio in Civitte redundant: praterea in Societte humana propagat morbum pestilentissimum, cujus effectus, ad varias usq generaones extenduntur. 6. Peccat in se: Nam continuata fornicatio debilitat, et corrumpit animum ita, ut n tantum erga Deum et Virtutem frigidus, sed auctis peccam in immensum carnalibus stimulis ad omnes fere Veneris species proclivissimus reddat. Gerat praterea Vir corporis, et luit communiter debitam in vemetipsa peccati sui panam. —

2. Incestus est peccatum luxuria cum consanguinea, vel affini intra gradus prohibitos.

Incestus cavendus est

1. Inhibet alioquin jam generatim per prohibitionem luxuria: in Specie vero 1. Cor: 5 v1. Omnino audit inter vos fornicatio, et talis fornicatio, qualis, nec inter gentes, ita ut uxorem Patris sui aliquis habeat. Lev 18. v. 6. Omnis homo ad proximam sanguinis sui n accedet, ut revelet turpitudinem ejus. Ego Dominus. Deut: 27 v 20. Maledictus qui dormit cum uxore Patris sui, et revelat operimentum lectuli ejus: et dicet omnis populus Amen. 2. Est Violatio honoris qui debet Parentela. Hac ex causa turpior e fornicatione. — Nervus quomodo in nulla vereanda quidda naturale, atq laudabile, ut cui debet causa propinquitas vereandus honore abea contineat. S. Augustinus de Sal.

3. Stuprum est concubitus cum Virgine. — Stuprum est gravius peccatum simplici Fornicatione — Superaddit enim Specialem malitiam, ac deformitatem fornicationi, in specie luxuria sit: S. Thom: Aug: Aggravant illud in Specie mala qua per illud 1. Virgo 2. ejus amicitia, 3. Publicus ipse patitur.

1. Virgo defloratus, facit jacturam famae, adqua evitanda n raro citi, mediis abortu procurantibus; amittit inter na tranquillitte; amore Parentu; Spe felicis matrimonii; Moralis ejus status communiter deteriorat. Plerug enim continuant Virgines hujusmodi corruptu priore impudicitiam, et ultimatum efficiuntur meretrices.

2. Amicitia Parentes et amici, summo animi affiiuntur pudore maxore, quo non raro etiam desperant; imponitur eis onus diutius alendi filiam; magna inter eos exoriuntur dissidia. —

3. Publicum amittit ea commoda, quae ex Virgo non violata, qua honesta conjux et Mater prodisset; patit maxima detrimentum perinde, quod defloratae Virgines praecipue qua pauperes sunt, quaestum corporis sui porro facere, et ita exercitorum numerum in maximu damnu publicu, augere volent. Stupratio violenta est summa injuria qua Virgini infertur: multo gravius ergo peccatum illa, qua consentiente Virgine fit. Virtuti vero Virginis corruptae non est stupratio violenta adeo nociva, ut illa, qua precibus, vel adulatione evincitur. Deuter: 22. v 26. Puella nihil patietur, nec est rea mortis: quoniam quemadmodum surgit contra fratrem suum et occidit animam ejus, ita et puella perpessa est. Violentia enim odium qua in proximum ad illud excitat. Adulatoria vero concupiscentia inflamat; in adultero vo perseverate mala voluntate indicat Violatio personae Deo sacrae, aut actus venereus a persona Deo sacra, vel in loco Deo sacro commissus dicit Sacrilegium; est ita peccatum multo gravius fornicatione simplici, et stupro: supponit enim multo Majorem malitiam voluntatis. Ecclesia in illud ut ex Jure Canonico constat, semper gravissimas poenas advertit. Clericos Sacrilegos ad altaris ministerium non admisit. Monachos

vero

vero et Monachas Ecclesiarum coetu, et conventibus eliminari jussit. — Ipsi gentiles a virginibus Vestalibus summam castitatem exigebant, et violatam severissime puniebant. — Si persona Sacri-legium committens sit ligata voto solemni, vel utrag sit Deo sacra, aut huc cumqua peccatar sit penitens: hæc omnia stantia delictum aggravant. —

1. Raptus est violenta abductio Mulieris explendæ libidinis causa. Circumstantia illatæ vis aggravat hoc peccatum. Ideo volebat Ecclesia raptores, si Clerici erant gradu suo deiicere; si laici, excommunicare. Concil. Chalcd. Can. 27. Frid. Sess: 24. Cap. 6. — Quid autem si abducat puella si abducat consentiens, invitis suis Parentibus.

2. Peccata contra naturam. Peccatum contra naturam est frustratio humani seminis, quod ad generationem datum est. Cujus species sunt 1. Mollities. 2. Sodomia. 3. Bestialitas. —

1. Mollities est voluntaria Corporis pollutio, seu humani seminis extra Matrimonium effusio. Solet alias vocari Onania ab Onan de quo Gen 38. scriptum est; cujus peccatum tamen in eo positum fuit, quod ne proles haberet, semen effuderit. Sed v. 10. additur: Et id circo percussit eum Dominus, quod rem detestabilem fecerit. Voluntaria dixi: contingit enim quandoq etiam involuntaria e.g. ex natura debilitate, ex morbo, in somno nulla previa data ei occasione; ex robore naturæ superfluum semen expellentis &c: In his casibus patet imputari eam non posse — Corporales motus non pertinent ad meritu, vel demeritu, nisi secundum quod a voluntate tanquam a principio causant: et ideo si illi motus sint omnino involuntarii non peccatis. S. Thom. Voluntaria potest esse vel in se, vel in causa. — Voluntaria pollutio est grave peccatum. Id apparet 1. ex Scriptura Gen: 38. v. 9. 10. 1. Cor. 6 v 10. Nec molles regnum Dei possidebunt. 2. Est summa abjectio sui ipsius et summa vilipensio humani generis: quia per illam innata vis generandi frustranea efficitur. 3. reddit hominem ad Matrimonium, efficacissimum contra hoc peccatum medium, incapacem, et ita impedit populationem. 4. funestissimos causat effectus quod ad corpus, et quod ad Spiritum. Ad habitum pervicta difficillime deponitur, et quo imaginatione causat, adhuc magis nocua est directe enim vires Spiritus aggreditur. — Media liberandi se ab hoc malo sunt 1. frequentior et seria gravitatis hujus peccati consideratio. 2. Occupatio. 3. Sobrietas. 4. Mentis distractio. 5. Medicamina. Ultionem cum adire non abstineret pudor. Et præcipue: Oratio, novissimorum seria meditatio, ac Prudens Confessarius. — Sodomia dividitur in imperfectam et perfectam. Imperfecta est inordinatus concubitus, sive extra Matrimonium, sive in Matrimonio per quem generatio prolis impeditur. — Illicite et turpiter etiam cum legitima concumbitur, ubi proles conceptio devitatur: quod faciebat Onan filius Judæ, et occidit illum propter hoc Deus S. Aug: l. 2. de Adult. vi Conj: c 12. Inter conjugatos est hujusmodi concubitus damnatus inter non conjugatos — Perfecta est Concubitus ad personam ejusdem sexus: seu potius. Omnis luxuriosa ejusdem sexus damnatio. Peccatum hoc tanquam absurdissimum naturali Ordini directissime adversum damnat Scriptura Rom: 1 v 26. Propterea tradidit illos Deus in passiones ignominiæ. Nam fœmineæ eorum immutaverunt naturalem usum in eum usum qui est contra naturam. Gen: 19. totum caput, Lev: 20 v 13. Qui dormierit cum Masculo coitu fœmineo, uterq operatus est nefas, morte moriantur, sit sanguis eorum super eos. Ecclesia pœna excommunicationis plectebat Concil. Later: III. Lex Civilis sub Theodosio Justinianis addicebat — Flagitia quæ sunt contra naturam, ubiq ac semper detestanda, et punienda sunt, qualia Sodomitorum fuerant, quæ

" que si omnes gentes facerent eodem criminis reatu divina lege tenerentur; quas non vi fecit
homines ut se illo uterentur modo. S. Aug: L 3 Confes:
Bestialitas est venereus usus bruti. Hæc exorbitantissima libido, ab eo nonnisi, qui homine
exuit, ignorantissimus, et in abyssum salacitatis iam demersus est, committi potest. Moyses ipsum
capitis distavit Levit 20. v 15. 16. Qui cum jumento, et pecore coierit morte moriatur: pecus quoq;
occidite. Mulier quæ succubuerit uilibet jumento, simul interficietur ei eo: sanguis eorum super eos.
Utraq etiam Potestas Ecclesiastica et Politica gravissimis pœnis in eam semper animadvertit.
Luxuria imperfecta. Per luxuriam imperfectam intelliguntur cogitationes obscenæ, aspectus
libidinosi, Verba et colloquia lasciva, osculæ amplexus, et tactus lascivi. – Etiam hæc luxuria
solertissime vitanda est: ducit enim ad peccata luxuriæ graviora. In imputatione videndum
præcipue est, quæ deliberatio habuerit locum? an voluntas sit ipsa iam lasciva, an non?
In imputatione sermonum de attendenda est etiam in specie circumstantia scandali,
est enim certissimum hujusmodi exempla cooperari, ipsi plurimum ad propagationem luxuriæ in vitæ hmæ.

VII. 1° Hilaris mens è Antidotum infirmitatis Magna cum corrodunt cum corpore mentem. Hæc ex cuni-
sa varia temperamentum hæris, qui vibices etiam adversos eventus cordi in multum summit, temperamentum felix
Qui illum habet superfluas valde excitat curas et conscientiæ bona conservare ad laboret. Bona conscientia è promotrix hilaritatis.

VIII. 2° Exhilarationes animi. Per exhilarationes animi, intelliguntur eæ res, per quas animæ sensationes excitan-
tur, e pure Spirituales e.g. Meditatio; vel corporales e.g. saltus vel musica eg peregrinationes.
3 Exhilarationes animi in genere suo licitæ. Hoc colligit. 1. Ex ipsa creatione, quæ tam diversa
bona nobis suppeditat, ut eis fruamur cum lætitia Psal. 103. v 14. 15. Producens fœnum jumen-
tis, et herbam servituti hominum. Ut educas panem de terra, Et vinum lætificet cor hmis
Act. 12. v. 17. Annuens autem eis manu ut tacerent narravit quomodo Dominus edu-
xisset eum ex carcere, dixitq; nuntiate Jacobo, et fratribus hæc. Et egressus abiit in alium locum.
2. Ex natura hmis, quæ indiget remissione, ut officia sua perfecte adimplere possit. Arcus nimis tensus frangitur.
3. Ex Scriptura quæ ad lætitiam excitat. Eccles: 3. v. 12. 13. Hoc itaq; visum est mihi bonum ut comé-
dat quis, et bibat, et fruatur lætitia ex labore suo, quo laboravit ipse sub sole, numero
dierum vitæ suæ quos dedit ei Deus, et hæc est pars illius – Non enim valet recordabitur
dierum vitæ suæ, eo quod Deus occupat deliciis cor ejus. 9. v 7. Vade ergo et comede in læ-
titia panem tuum, et bibe cum gaudio vinum tuum; quia Deo placent operatus. 1 Tim.
4. v 4. Quia omnis creatura Dei bona est, et nihil reiciendum quod cum gratiarum actione percipitur.
4. Ex exemplo Christi Luc: 14. v. 1. Cum intraret Jesus in domum cujusdam principis
Pharisæorum Sabbato manducare panem. Joan: 2. v 2. Vocatus è autem et Jesus et discipuli ejus ad nuptias.
4. Licitæ sunt exhilarationes animi tantum illis à quo fini suo, hoc est, refocillationi corporis

eg

et Spiritus, accomodata sunt. b quæ nec propriæ, nec alienæ virtuti periculosæ, sed potiùs profuturæ sunt
c quæ adimpletioni aliorum officiorum impedimento non sint. d quæ statui, ætati, decoro, et facultatibus proportionata sunt.
3o Christianus illa uti debet. 1. Moderatus ita utatur rei familiari, nec sanitati, nec tempori,
et negotiis status noceat. Omnis enim exhilaratio est tantum medium ad refocillandas
vires, non vero finis. Huc potest applicari illud: est modus in rebus, sunt certi denique fines,
quos ultra citraque nequit consistere rectum. 2. Pius. Pius est, si nec tuæ, nec alienæ virtuti
sit periculosus Rom: 14. v 13. 20. Si enim propter cibum frater tuus contristatur, jam non
ambulas secundum charitatem. Noli cibo tuo illum perdere pro quo Christus mortuus est.
Noli propter escam destruere opus Dei. Omnia quidem sunt munda, sed malum est homini qui per offendiculum manducat.
1. Cor: 8. v 9. Videte autem ne forte hæc licentia vestra offendiculum fiat infirmis. V. 13. Si esca scandalizat fratrem meum, non manducabo carnem in æternum, ne fratrem meum scandalizem. Cap. 10. v 23. 31. Omnia mihi
licent, sed non omnia ædificant. Sive ergo manducatis, sive bibitis, sive aliud quid faciatis, omnia in
gloriam Dei facite. Si frumdo Benefactoris non obliviscaris Act. 14. v 17. Hæc dicentes vix sedaverunt
turbas, ne sibi immolarent. Colos. 3. v 17. Omnia quæcumq; faciatis in verbo, aut in opere, omnia
in Nomine Domini Jesu Christi gratias agentes Deo, et Patri per ipsum. 1. Tim. 4. v 4. Quia omnis
creatura Dei bona est, et nihil reiiciendum quod cum gratiarum actione percipitur. Si continuo
tibi invigiles, ne usu earum abripiaris, et aliquid dignitati tuæ inconforme admittas. Si omni
occasione, quæ te ad operandum bonum eis durantibus offert, utaris. Talis occasio offert se
præcipue in exhilarationibus vocalibus. Hic datur non raro occasio ignorantem docendi,
errantem benigne corrigendi, animos divisos conjungendi, absentium famam tuendi,
mœstos erigendi, bona consilia suppeditandi, pro eo, qui ope eget, intercedendi.

Quædam Species Consuetarum Exhilarationum earumq; Moralitas

1. Convivia, per quæ utcunque nullum officium lædatur, sunt vera Patriarchalia gaudia, ad refocillationem
virium, et corroborandum Spiritum charitatis aptissima. Ipsi ipsius exemplo sanctificata. Matt: 11. Luc: 14. Joan: 2.
Talia volumus quæ illis similia sunt, de quibus Luc. 14. v 12. 15. sermo est, aut quæ ex sola gula pararentur,
rei familiari nocent, multum temporis, et sæpius absumunt, temperantiæ, et honestatis limites excedunt
a Christiana Religione improbantur. De his in veritate dici potest Eccles: 40. 3. Melius est ire ad domum
luctus, quam ad domum convivii. Non perditorum ad panitum tollimus, sed consuetudinis pro-
pensionem, tanquam calamitatem ei spectatam habemus Clem: Alex: Pæd. l. 2. c. 1.

2o Spectacula id est Comœdiæ suos habent Curios, et defensores. Sunt qui eas universim ut scholam virtutis
extollunt, et ipsis planè Sacris dictionibus anteponunt: et sunt qui eas universim velut proximæ periculi
occasionem fugiendas esse statuunt sententiæq; suam Sanctorum Patrum Authoritate confirmant.
Ego tamen justo faciendum esse discrimen inter Comœdias et Comœdias. Comœdiæ quæ Comœdiæ universim
improbari nequeunt. Si ita comparatæ sint, ut comparatas esse oportet, id est si in eis utilia, aut innocua,
modo ad distrahendum innocue animum accomodata præponant. Quæ Moralis eas condemnet?

Ita

Ita comparata utiles sunt: dixi enim in illis prudentia, decorum, conversatio politior, sermo cultior, declamatio, actio, et virtus etiam potest. Concionibus vero, etiam ita comparatas, comparare erubesco; anteferre plus erubesco. Si enim ipsa haec verba Comoedia et Convivio, si finis utriusq, si Personae, si locus, tempus, et circumstantiae consideretur, mirandum profecto est, inveniri homines tale quid proferentes. Quare multi ne et, qui per theatra in Urbe ja professi sunt? Quod Sancti Patres Spectacula damnantes attinet, observandum est, non condemnasse eos Spectacula universim, ut spectacula sunt, et Spectatores distrahunt: sed condemnasse eos spectacula Gentilium in quibus cultus Deorum commendabat, et atrocitas, luxuria, aliaq vitia implantabant. Id ex ipsis Sanctorum Patrum verbis elucet – Nihil est nobis dictu, visu, auditu, cum in arena Circium cum impudicitia theatri, cum atrocitate arenae de Sert. de Spectac: Is certe non peccat, qui spectacula Auditorium lascivis, scholam intemperantiae, et impudicitiae dixerit. S. Chrys: Talia Spectacula, quae aut Materia sua, aut producendi modo, virtuti periculosa sit, et hucusq illicita, et Deo vitanda. Regula circa spectacula sunt sequentes. 1. Ita nonnisi adeunda sunt, quae virtuti periculosa non sit. Cui ignota sunt exquirat judicium prudentis, et probi amici. 2. Spectaculi tempore phantasiae solerter invigilandum est. 3. Ad passionem usq hoc distractionum genus non excrescat. 4. Risu famigeriari non liceat. 5. Adimpletione officiorum status non impediat. 6. Ab eo, cui propter individuale moralem infirmitatem periculosum est, aut cujus praesentia infirmis offendiculo esset, non frequentanda. 3° Chorea, seu saltus Mariis, et Feminis ad invicem cadentes musicis conformati, illi nonnisi veri possunt liciti, per quos decorum, honestas et pudicitia non laedit, vires non defatigant, sanitas detrimentum non patitur, et temporis jactura non sit – Utinam omnes praecipue ajuvulgus, ita comparati forent! Omnibus aliis praeferendi sunt illi, qui publice, honesta in societate, ubi omni dissolutioni praecavetur, fiunt. Qui infirmitatis suae sibi conscius est, ab hac distractione abstineat – Qui sibi in choreis peccati mortalis periculum timet, si accedat peccat mortaliter. Idem dicendum si rationabiliter timere debeat. S. Carolus Borrom. Opusc. de Choreis.

4° Ludus potest in veritate ita definiri, quod sit: occupatio Otii In dijudicanda ejus moralitate videndum est. 1. Qualem ludum ludas? an talem qui fini suo correspondet? an non prohibitum? 2° Quo ex fine ludas? Unicus finis ludi est relaxatio mentis. Qui ludit tantum ad fallendum tempus, ignorat quomodo utendum est tempore? Qui ludit ut lucretur, ludet brevi ex passione – Qui ludit ex passione est infelix. 3. Quo pretio ludas? an tuo, et colludentium rei familiari proportionato? Ludere magno pretio est irrationabile. Nemo libenter perdit. Qui ludunt magno pretio, conveniunt quasi inter se, ut se velint humaniter despoliare. 4. Quomodo ludas? an absq dolo? an remota et placata mente? absq ira, clamoribus, invidia &c. Para avis luctor ubi aequo aequalis. 5. Quamdiu ludas? an non cum magna temporis jactura, et officiorum tuorum neglectu? – Ex dictis perspicitur, quales qualitates debeat habere ludus ut sit licitus? – Nota 1. Ludus quo vires corporis roborantur, aut mens amoenitate occupatur est homine dignissimus. – 2. Ludus solitorum cum vita sedentaria non bene convenit. Vulgo videtur fortius dissuadendus. Pro vulgo sunt ludi publici Optimi. 3°

3. In omni lusu regnat egoismus? – 4. Qui affectus, qui lusu tam facile excitant, moderari nō potest, nisi
5. Lusus sic dicti Hazardii sunt jam in se summe nocui, et insuper transgressio legis Principis terræ.
6. Lusu alearum, aut Sortina fortunam cogere velle, est seipsum spoliare.
7. Unde natum est illud Proverbium – Optimus lusus nihil valet.

Articulus 3.us De Cura perficiendi Corporis

1. Perfectio Corporis completitur in re 1. Conservatione et perfectione membrorum ac Virium Corporis. 2. Pulchritudinem. 3. Decorum. 4. Vestitum Corporis. –

I 2. Conservatio et perfectio membrorum, et virium Corporis. 1. Cura conservare singula membra corporis: Nam nullum est tuum, nullum est superfluum: singula sunt ad promovendum bonum aliorum membrorum ad gerenda negotia, et adimplenda Officia ad tuum et proximi bonum utilissima. Hoc innuit S. Paulus toto capite 12. Epistolæ 1. ad Corinth: Ne membra ipsa corpus considera: qui tibi ut reliqua corporis partes non comites solum virtutis, sed ministri etiam videbantur. Cui desp: Mutilatio est turpis sui ipsius despectus. – Illicitum est ergo seipsum mutilare. Qui id fecerunt ad subterfugiendam malitiam peccant insuper in terræ Principem, et in Patriam. Quid fieret, si quilibet ineptum se ad militandum redderet? Ideo abominabat etiam primitiva Ecclesia eos, qui ne milites fieri cogerent, se mutilabant. –
Quid sentiendum est de mutilatione ad vitandas tentationes carnis? R. Damnabilis est. Saluti Spirituali semper potest aliter subveniri, quam per membri præcisionem: quia peccatum subjacet voluntati. Juvat nos esse castos, et non infirmos. S. Basil. Ecclesia talem clerum rejiciebat Conc. Nic. Deut. 23. Non intrabit Eunuchus attritis, vel amputatis testiculis, et abscisso ventre Ecclesia Domini. Amputatio vero membri alicujus ad conservandum corpus in toto inducta, sed insuper prætecta.
3.o Perficere membra id est cura ea reddere robusta, et agilia. Per id enim roborantur etiam vires spiritus, simusq ad agenda negotia aptiores. Ideo amabat Græcia balnea et corporalia exercitia.

II 4. Decorum. Per decorum intelligitur actionum externarum, cultus, gestuum, motionum corporis, sermonis, ad naturam, et politiorum judicia, conversationemq conformatio. Hoc facit id conversando, nō volum non displicearmus, sed insuper etiam placearmus. Decoro opponit rusticitas, inurbanitas, et fabricatio. Hæc olim. Cura decorum 1. id præcipit Scriptura 1. Cor: 13. v 4. Charitas patiens est, benigna est; Charitas nō æmulatur, non agit perperam, nō inflatur. Vertit Syrus interpres li perperam vertit barbare. Philip: 4. v 8. Deinceps fratres quæcunq sunt vera, quæcunq pudica, quæcunq justa, quæcunq sancta, quæcunq amabilia, quæcunq bonæ famæ, si qua virtus, si qua laus, disciplinæ hæc cogitate. Colos: 4. v 5. In sapientia ambulate ad eos qui foris sunt, redimentes tempus. Sermo vester semper in gratia sale sit conditus, ut quomodo oporteat vos unicuiq respondere. 2. Potest hoc æstimatio, quam tibi ipsi debes. 3. Amor erga te ipsum: affert enim decorum multa commoda. 4. Amor erga proximum: decorum enim ducat animos alios flectitq eos ad ea, quæ in Proximi gratiam ab illis flagitamus. – Quod idem decori gradus ab omnibus postendi nō possit: sed ratio statuum habenda, ubi se patet. –

Quomodo

Quomodo dicit decorum? R. Non tam multitudine Praeceptor, quàm potius observatione ipsius naturae, exemplis, usu, experientia. Bonus animus juto etiam hic plurimum conferti saltem ubi adest, instituuntur recte etiam omnes actiones externae, ita, ut non facile offendant.

III. 3° Pulchritudo Corporis est apta membrorum compositio, quae delectat. Includit etiam in se veluti Venustatem. Haec pulchritudo cum donum Dei sit, perquod diversa, et vera commoda obtineri possunt, non è negligenda, sed potius liciterum mediorum usu conservanda. Est autem haec pulchritudo, tantum pulchritudo accidentalis mutationi obnoxia; et si cum essentiali conjuncta non sit, verum valorem non habet. Cave ergo ne propter illam superbias, et eum, qui illa, absq; sua culpa caret, contemnas. Sed cura potius ut ei pulchritudinem essentialem adjungas. — Pulchritudo essentialis est pulcher et bonus animus, qui se in omnibus actionibus externis manifestat. Hujus curam commendat Scriptura praecipue Colos. 3 v. 4. Cum Christus apparuerit vita vestra, tunc et vos apparebitis cum ipso in gloria. Nam qui habet placet Deo, et etiamsi cetera facie, et corpore deformis sit, praestat multum etiam venustissimo ea carente. — Deformis turpis proprie nemo dicendus è, nisi is, qui actionibus externis animum coelestem prodit. —

Quid de pigmentis faciei statuendum? R. Usus pigmenti est l. quasi tacita correctio Creatoris. Finxit enim homo a Domino Deo suo: bonum habet artificium, noli bonam deleve picturam S. Ambros: Manus Dei sunt, quando id, quae ille formavit, reformare et transfigurare contendant S. Cypr: de discip: et habit: Virg: 2. Noxius è Virtuti: quatio faciei è quaedam species fictionis, per quam dicunt homines etiam mores fucare, id est, hypocritas agere. 3. Noxius è plus minus Sanitati: quae jam demum cum sit pigmenti Materia. Haec de usu pigmentorum in genere. In particularibus tamen ea sibus inesse imputatione considerandum est semper ejus causa. Possunt quandoq; tales adesse circumstantiae, quae aut prorsus excusant, aut saltem aliquam imminuunt. Idcirco animadvertit S. Thom. 2. 2q. 169. a. 2. Non semper talis fuatio est cum peccato mortali; sed nec solum quidem fit propter lasciviam, vel vel Dei contemptum.

IV. 6° Vestitus. Quali proprie novo oporteat uti vestitu, cum in parte multum e circumstantiis dependeat, Christiana Moralis non determinat. Quantum autem tamen ex Libris Novi Testamenti, iis quibus de vestitu verum est occurrit, et ex fine, ob quem vestitu egemus, qui vestitus, et conservatio, corporis est, colligi; haec circa eum servanda sunt Regulae: 1. Sit honestus, nec honori, nec professio, nec alicui virtuti noxius. 1 Tim 2. v 9. Similiter et mulieres in habitu ornato, cum verecundia, et sobrietate ornantes se, et non in tortis crinibus, aut auro, aut margaritis, vel veste pretiosa. Vestitus qui vel lasciviam indicat, et ad lasciviam provocat Omnibus indignus è. Denudatio iubenem apud mulieres spectatum do oculos pudicos offendet, Sanitati etiam nostrae est. 2. Sanitati inservias. Non a similiare ergo Vaniculis, qui corpus, aut vestibus sufficienter non tegunt, aut minus comprimunt. Nec avaris, qui ea, nec necessarium vestitum faciunt: nec denique deliciatibus, qui continuo meta ludente sanitatis anguntur, et ideo, vestibus, quasi pulvinaribus septi sunt. 3. Mundus. Immunditia est contemptum, non enim Sanitati stat causam suspicienti de inordinato statu cordis. Pauperrima, etiam attrita vestis, dummodo

munda

mundus sint tamen placet. Precipue autem mundus, et dum fieri potest, ornatior sit vestitus tuus diebus Dominicis et festis. 1 Tim. 2. v. 9. – 4. Rei familiari attemperatus: ne propter vestem tuam, tu, proles, debitor, aut pauper patiatur. 5. Statui et introducte consuetudini accomodatus: singularitas enim, et discrepantia ab introducta consuetudine offendit, et exponit risui. – Ex his Regulis de Vestitu facile colligi potest, quis ornatus Domus et Cubilis Christiano sit licitus? Illi moralistæ qui omnem absq; discrimine ornatum damnant meminerint S. Aug: Epist. 246. cap. scribentis. Note ut de ornamentis auri, aut vestis properam habeas in prohibendo Sententiam. Et S. Thom. 2. 2. q. 169. a. 2. scribentis – Si mulier conjugata ad hoc se ornat ut viro suo placeat, potest hoc facere absq; peccato – quia id est levitate, vel vanitate quadam facit, non sempenest peccatum mortale, sed quandoq; veniale. Nota 1. In mutanda forma vestium regat Christianum semper prudentia, ne aut rei familiari noceat, aut vanitatis argui possit. Hæc ratio vestium magis profana est, retinet, si alteroquin commoda admittat, mutanda. – 2° Amictus corporis enuntiat de homine. Eccles. 19. v. 27. Amictus corporis et risus dentium, et ingressus hominis enuntiant de illo. – 3. Qui solummodo ornatum vestium curat, et ornatum animi, qui principaliter curandus est negligit, similis est exornate statuæ vitâ carenti 1. Petri. 3. v. 3. 4. Quarum non sit extrinsecus capillatura, aut circumdatio auri, aut indumenti vestimentorum cultus. Sed qui absconditus est cordis homo, in incorruptibilitate quieti et modesti spiritus, qui est in conspectu Dei locupletes. – 4. Qui vestitu superbit, pauperem contemnit, aut vestitu aliorum ad invidiam provocatur, desipit. – 5. Illi vestibus alterius sexus absq; necessitate erat Gentilibus in Sacris Veneris consuetum, et vetitum est Deuti 22. v. 5. Non induetur mulier veste virili: nec vir utetur veste femineâ; abominatio enim est apud Deum, qui hæc facit. – est propter seductores innocentiæ periculosum, et lædendæ pudicitiæ occasio. Cur mentiris hominem, vel tu femina Virum? vetis unumquemq; vestu induit „ natura vestimentis. Mendacium et in verbo est, et in habitu. Si vere dixeris inconveniens est. Merito illic non servatur castimonia, ubi non servatur vestis distinctio. S. Ambros. Epist. 69. ad Irenæum. Potest tamen id fieri absq; peccato propter aliquam necessitatem, vel causa se vestiendi ab hostibus propter defectum alterius vestimenti, vel propter aliquid hujusmodi. S. Thom: 2. 2. q. 169. a. 2. ad 3.

Caput 3um De cura Bonorum Temporalium

1. Nomine Bonorum Temporalium id est externorum, venit honor et facultates. Verum horum bonorum pretium venit a recto eorum usu. Curanda esse Christiano hæc bona patebit ex dictendis
2. cura Salutis, et cura bonorum temporalium sibi non adversantur. 1. Utrag est præcepta. 2. Ordinata bonorum temporalium cura, est simul etiam cura salutis. 3. Ipse Christus etiam gessit curam honoris, et laboravit. 4. Paulus et Sancti, quos jam cælum tenet fuere idem. – Quod multi ex vulg credent curâ salutis, cum cura bonor temporalium componi non posse; hujus ratio est erronea, quam sibi singuli de cura salutis idea; cogitant enim consistere ea in continua Oratione, spirituali lectione meditatione

Ad

Articulus 1us De Cura honoris

1. Honor est aestimatio, quam apud alios habemus, et quam nobis etiam externis reverentiis signis manifestare volent. Fundamentum hujus aestimationis sunt praerogativae quas possidemus. Haec sunt vel accidentaliter tantum nostrae quas absq nostra cooperatione obtinuimus. (Nobilitas hereditaria de vel propria nostra quas primâ cooperatione acquisivimus eq.) vel doctrina, Virtus, de Ita plerumque bonam de nobis apud alios aestimationem, quâ si propagatur bona fama, et si unanimi plurimorum judicio confirmatur, gloriâ ditatur. Curare ergo honore, est curare, ut tibi apud alios aestimationem compares, et comparatâ conserves.

2. Curare honorem jubet Christiana doctrina 1. Eccles: 41. v 15. 16. Curam habe de bono nomine: haec enim magis permanebit tibi, quam mille thesauri pretiosi et magni. Bona vita numerus dierum: bonum autem nomen permanebit in aevum. Rom: 12. v 17. Nulli malum pro malo reddentes, providentes bona, non tantum coram Deo, sed etiam coram omnibus hominibus Philip: 4. v 8. De caetero fratres quaecunq sunt vera, quaecunq pudica, quaecunq justa, quaecunq sancta, quaecunq amabilia, quaecunq bonae famae, si qua virtus, si qua laus disciplinae, haec cogitate. 2. Christi ipsius exemplum, quem contra Pharisaeos calumnias honorem suum defendisse novimus. Huc exemplum imitatus est Apostolus 1. Cor: 9 v 15. Bonum est mihi magis mori, quam ut gloriam meam quis mihi evacuet. Videatur Caps: 12. 11. Cp: 2. ad Cor: 3. Cura honoris est etiam Virtuti summe proficua. Honor retrahit potenter a malo, et incitat fortiter ad perseverandum in bono. Amissus vero honor, delevit iam apud multos omnem sensum pudoris, et precludit eos ab abyssum vitiorum. Ideo dicit: Ve homini, qui omnem jam amisit sensum humanitatis.

4. Honorem habendo possumus proximo diversis modis amplius prodesse. Obligat ergo ad curam honoris etiam charitas erga proximum. 5. Honor etiam confert ad promovendam etiam felicitatem nostram temporalem. An non docet experientia multos totam fortunam suam tantum bono suo nomini in acceptis referendam habere? et e adverso multos propter nomen malum, aut ad eam non pertigisse, aut si pertigerunt, eos ea decidisse? Dies porro promoveri ad fortunam saepe etiam melius. 6. Nemo promovetur ultimatus.

6. Quid autem de cura honoris tam multa, cum id naturale nobis sit, ut nemo male de se sentiri, nemo contemni velit? ideo et mali occultant sua malefacta, et transformant se in Angelos lucis. Omnes qui humanitatem non exuimus, agnosimus veritatem hanc dicti, quod Prover: 22. v 1. legitur. Melius est nomen bonum, quam divitiae multae. Omnes nomen bonum, ut alterum, ut post vitam maximum bonum, agnovimus: ideo nihil tam aurbe, quam jacturam famae pertimuimus.

2da Christiana honoris acquisitio. Ut studium honoris Christianum sit, hae tria requirunt.

1.

3. 1. Ut non quæramus honorem apud homines tanquam ultimum finem. Honor vera Dei, sine quo summus etiam honor apud homines nihil est, sit nobis maxima cura Joan: 5 v 44 Quomodo vos potestis credere, qui gloriam ab invicem accipitis? et gloriam quæ a solo Deo est non quæritis? 2. Ut ad acquirendum honorem modis licitis utamur. Unicum honestissimum medium est studium Virtutis: Gloriam et honorem non debet sequi virtus, sed ipsa virtutem S. Aug: L 2. de Civ Dei. 3. Ut in quærendo finem bonum præsertim habeamus, nempe Deo solum quæramus ut plus boni operari, et proximo magis prodesse possimus.

4.° Christiana conservatio honoris. Ad conservationem honoris pertinet 1. Neutram culpa propria pervertamus. 2. Defensio, si laesus unquam fuit. — 1. Cura ne eum culpa propria pervertas. Hæc cura exposcit, ut omnimus ea, quæ vera æstimatione digna sunt, agere; et ipsam etiam speciem mali evitare satagamus 1. Thes: 5 v 22. Quod bonum est tenete ab omni specie mali abstinete vos. Hæc cura eo magis necessaria est, quo difficilius est honorem honorem semel defensum integre rursus acquirere. Etenim quamodum difficile etiam sit tenebras factas jam malas impressiones ex omnibus humanis cordibus penitus emendare. 2. Defensio, si unquam lasus fuerit debet fieri a convenientibus argumentis. Matt: 9 v 1. 8. Et ascendens in naviculam transfretavit et venit in civitatem suam. Videntes autem turbæ timuerunt et glorificaverunt Deum, qui dedit talem potestatem hominibus. Luc: 11 v 14. Et erat ejiciens Dæmonium et illud erat mutum. Et cum ejecisset dæmonium locutus est mutus, et admiratæ sunt turbæ. Joan: 5. 8. v 48. Nolite mirari hoc quia venit hora, in qua omnes, qui in monumentis sunt, audient vocem Filii Dei. Responderunt ergo Judæi, et dixerunt ei: nonne bene dicimus nos, quia Samaritanus es tu, et dæmonium habes? Respondit Jesus: ego dæmonium non habeo, sed honorifico Patrem meum, et vos inhonoratis me. 6 Cum debita mansuetudine ut allata viti exempla ostendunt. Ubi nihil prospectura provident vitandum est potius. Matt: 26 v 62. 63. Et surgens Princeps sacerdotum ait illi: nihil respondes ad ea, quæ isti adversum te testificantur? Jesus autem tacebat. Deum, qui juste judicat committenda. 1 Cor: 4 v 1. Sic nos existimet homo ut ministros Christi, et dispensatores Mysteriorum. 1. Petr: 2 v 23. Qui cum malediceretur non maledicebat; cum pateret non comminabatur tradebat autem se judicanti injuste. Et falsitas detractionis perseverantis bona conversatione refutanda. 1. Petr: 3 v 14 Sed cum modestia et timore unquemque habentes bonam in Christo et in eo, quod detrahunt vobis confundantur, qui calumniantur vestram bonam in Christo conversationem. Qui præterea, quos injuste infamatos in bono deseruit, aut plane a bono deviavit, his pia fides imbecillis et amor virtutis exiguus. 5 Ut nullum juvat medium et tua, tuæ, aut magna alicui utilitas id exposcit, confugias ad legitimum judicem. Sunt appellandi casus

Sictne

Licetne ad defendendum honorem detegere vera errata calumniatoris? R. Dum id circumstantiæ exigunt licet: Philip 3.v.2. Videte canes, videte malos operarios, videte concisionem. Minime tamen licitum est, impingere ei falsa crimina, aut plane occidere. —

3° Christianus usus honoris. Christiane uteris honore 1. si eo nō efferaris, nec alios contemnas. 2. Si eo ad vitandū malū, et sequendū bonū inciteris. 3. Si eum ad utilitatem Proximi Spiritualem et corporalem impendas. Ad Spiritualem doctrinis, admonitionibus, exemplis. Ad corporalem opem ferendo, oppressū defendendo, recommendando, intercedendo. Defensio, recommendatio, intercessio honorati multum valet.

Vitia Christiano honoris Cura Opposita sunt

1. Ambitio quæ est immoderatus appetitus honoris, dum honor appetitur tanquam finis ultimus. — Vita ambitionem 1. inhibet, a Scriptura Luc: 14.v.7. Dicebat autem et ad invitatos parabolam, intendens quomodo primos accubitus diligerent. Galat: 5.v.6. In Xto Jesu neq; circumcisio aliquid valet, sed fides quæ per charitatem operatur. 2. Est irrationabilis et turpis, eo quod honorem tanquam finem ultimum vectet, proferatq; honorē apud homines, honori apud Deum. — 3. Est nocua virtuti. Commaculat enim eam per finem obquem operatur bonum. Matth. 6.v.1. Attendite ne justitiā vestram faciatis coram hominibus ut videamini ab eis. Generat multa alia peccata: contemptum aliorum, invidiā, odium erga nō vatis honorantes, vel plus honorantes, hypocrisim, jactantiā, negotionem alicui meriti ejus sibi appropriationem, jactantiam neglectum officiorum, quæ admirationem nō excitant, detractionem calumnias, contentiones, vindictam, homicidium, etiam et suicidium. — Ambitio fatale malū, secretū virus, pestis occulta, dolus artifex, Mater hypocrisis, livoris parens, furoris causa, Citor Origo. Bern:

4. Turbat internam tranquillitatem a Dum alios plus honorari cernit, cogita Aman Ester. 2.6. Dum quod sæpe evenit, nō assequit, sine onu. c dum eum assequitur: siquidem iterum plus appetit. — O ambitio, ambientium crux, quomodo omnes torques! omnibus plus? nil acrius cruciat, nil molestius inquietat: nil tamen apud mortales mi verus celebrius negotiis ejus. S. Bern: l. 3. de consid: Ambitio nō patit quemquam in eadē mensura beatū unquiescere, qua quondā fuit ejus insatiabilis votum:

v Nemo agit de tribunatu gratias, sed unquisq; ejus ē ad Pretura avq; perductus. Si devit Consulatus, nec hoc quidem sufficit, sinuus ē ultra, cupiditas enim nō ubiq; venerit, respicit sed quo tendit. Seneca

5 Civilissa est omnibus hominibus, ut id experientia docet. —

2.° Jactantia et Vanitas sorores sit ambitionis Jactantia ē habitq; prærogativas suas deprædicandi, æquirendæ gloriæ causa. — Jactabundus similis est mercatori, qui omnes suas merces in nundinis exponit. Sicut autem Mercator etiam eas, quæ ejus nō sit mercatui exponit, ita jactabundus nō raro prærogativas sibi effingit, et virtutes alienas sibi appropriat. —

Vita jactantiam: Nam 1. improbat eam Scriptura Galat 5.v 26. Non efficiamur inanis gloriæ cupidi invicem provocantes invicem morientes. Philip: 2.v.3. Nihil per contentionē, neq; per inanem gloriā: sed in humilitate superiores sibi invicem arbitrantes. Prov: 27.v.2. laudet te alienus et non os tuum, extraneus, et non labia tua. 2. Est vera insipientia 2 Cor: 12.v.11. Factus sum insipiens vos me coegistis. Ego enim a vobis debui commendari: Nihil enim minus fui ab iis qui sunt supra modum Apostoli: licet nihil sum. — 3. Inquinat Virtutem

Matth

Matth. 6. v. 1. Attendite ne justitiam vestram &c. Justus servanda sunt quæ agimus, si ab interno orbi vicem recipere nostri operis expectamus. S. Gregor: L. 8. Mor: c. 31. Occulta, quæ agis in quantum vales, quod si ex toto ñ vales, vitrianimo ocultandi voluntas; et ñ erit de ostentatione ulla lamentitas. S. Isid. de Conflict. Vit. H. Est Origis plurimi alior peccator, et hominem experitriori. Quis amat gloriabundos? laus proxima sordet. Si ea quæ jactantur falsa sunt, peccatur insuper contra veritatē. Si immoveat mendacium, tum in laudis affectata locum succedit pudor, et fides postea etiam veris narrationibus non adhibetur. An ergo nunquam se ipsum licet laudare? R. Ex bono fine licet 2. Cor: 11. 12. Quod si ergo necesse sit, ut te ab his, quos injuste obtrectantur purges, aut ut alios exemplo tuo ad similia benefacta extimules, aut ut alijs amplius prosis, aut ut quemcumq alium bonum finem consequaris. laudare ejusmodi licitum est S. Chrys: Ser: sup: 11. Cor: c: 11. Non est tamen gloriandum amplius quam veritas admittit, et ad assentionem finis, quem perinde assequi volumus sufficit.
Quid est sentiendum de illis, qui etiam de malefactis gloriantur? R. Isti sunt, ve ignorantissimi, vel corruptissimi hominum: Corrumpunt bonos, et confirmant in malo malos. –

3.° Vanitas est habitus se ostentandi ad excitandam admirationem, et inde quærendam laudem. Hos quibus vanitati ostentant diversissima. R. Omnia fere serviunt vano ad ostentationē: talentū, suppellex, ornatus, minutissima quæq. Fuge ostentationem Vanitatem 1. ad eam fugiendā hortat Scriptura locis jam adductis Galat 5. 26. Philip: 2. v. 3. 2. Indignum est in homine rationali, et Christiano æstimare laudem hominum ut finem ultimū. 3. Est periculosa vero pietati. Duo magis enim desiderium consequendi applausus crescit, et dissipatior, tepidiorq efficit ad pietatem animus. Generat etiam plura alia peccata, ira, invidia, &c. R. Causat negligentiā officior status. 3. Consumit inutiliter tempus. 4. non est non raro etiam rei familiaris. 5. Turbat interna tranquillitē, dum finem suum, quod sæpe fit non consequit. 6. Imminuit æstimationē apud prudentes. Omnis prudens subridet, et compatitur amiculo, tanquam puero minutiis se se ostentanti. – Admittit vero vanitas diversos gradus: ideo in ejus imputatione id præcipue considerandū est: an ea iam in habitum excreverit? an ja a pleno Officijs animū averterit? an ñ noceat tempori, et rei familiari? an ñ negligant propter eā Officia et negotia sui status? Media ad vitanda hæc vitia. 1. Considerent ambitiosi jactabundi, et Vani sæpius, et attente momenta, quæ ad fugienda hæc vitia obligant. 2. Expendant quantū in honore humano sit inane. 3. Recogitent sæpe omni die mane dictum Apostoli 1. Cor: 1. v. 31. Ut quemadmodum scriptum est: qui gloriatur in Domino glorietur 2. Cor: 10. v. 18. Non enim qui se ipsum commendat, ille probatus est, sed quem Deus commendat, faciamq primum propositum, nihil per inanem gloriam faciendi. –

4.° Abjectio sui se ipsum abjicit is, qui boni nominis curam non gerit, qui honoris et pudoris laudis et vituperii indifferens est, qui se ad abjectissima servitia offert, qui ut dicimus serpit, et quidquid illi dicant vel faciant nihil curat. – Hujus modi character adversatur directe obligationi curandi honorem.

Articulus 2.us de Cura facultatum

1. Cura facultatum est cura acquirendi, conservandi, et augendi Opes, sive possessiones. –
2. Hæc facultatum cura commendat Divinis Scripturis. 1. Matth 25. v. 27. Oportuit ergo et te committere pecuniam

manu-

meam mammularii, et veniens ego recepissem utiq quod meum est cum usuris. Luc: 16. v1. Homo quidam erat dives, qui habebat Villicum, et hic diffamatus est apud illum, quasi dissipasset bona ipsius. 16. v. 9. Et ego dico vobis: facite vobis amicos de mammona iniquitatis: ut cum defecerit, recipiant vos in aeterna tabernacula. Ephes: 4. v 28. Qui furabatur, iam non furetur, magis autem laboret manibus suis operando quod bonum est, ut habeat unde tribuat necessitatem patienti. 1 Tim. 6. v 9. Thesaurizare sibi fundamentum bonum in futurum, ut apprehendant veram vitam. 2. Huic huc obligatio ex praecepto conservandi se ipsum, et suos. 3. Facultates sunt media ad multa bona operanda. Huic cura non adversantur dicta Scripturae Matt: 6. v 24. Non potestis Deo servire et Mammonae 19. v 21. Si vis perfectus esse, vade, vende, quae habes, et da pauperibus, et habebis thesaurum in coelo, et veni sequere me. Luc: 14. v 33. Sic ergo omnis ex vobis, qui non renunciat omnibus, quae possidet, non potest meus esse discipulus. Act: 4. v 32. Multitudinis autem credentium erat cor unum, et anima una; nec quisquam eorum quae possidebat, aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia. Non divitias habere sed in eis confidere et non bene iis uti malum est. Mar: 10. v 24. At Jesus rursus respondens ait illis: filioli quam difficile est confidentes in pecuniis, in Regnum Dei introire! 1 Tim: 6. v 18. Bene agere, divites fieri in bonis operibus facile tribuere communicare. Ez: 61. v 11. Nolite sperare in iniquitate, et rapinas nolite concupiscere; divitiae si affluant, nolite cor apponere. Luc: 16. v 9. Homo quidam erat dives qui induebatur purpura, et bysso, et epulabat quotidie splendide. — Non divitiae malum est, sed malus est usus. — Dives eputo non ideo cruciatur, quia dives, sed quia dum in hoc fuit. S. Greg: 3° Immoua acquisitio facultatum. Ad immoderatam earum acquisitionem haec duo requiruntur: 1 Bonus finis, dum ideo eas quis acquirere conatur, ut ubi unicuique providere, et bonum operari valeat. Alius vero ideo finem ut vg. Concupiscentiae voto satisfieri possit, abominatur Chrisostomus Jacob. 5. v 1. 2. 3. Agite nunc divites, plorate ululantes in miseriis vestris, quae advenient vobis. Divitiae vestrae putrefactae sunt, et vestimenta vestra a tineis comesta sunt. Aurum et argentum vestrum aeruginavit: et aerugo eorum in testimonium vobis erit, et manducabit carnes vestras sicut ignis. Thesaurizastis vobis ira in novissimis diebus. 2. Licita seu justa media. — Licita media sunt 1. Labor et industria. 2. Donatio. 3. Hereditatio. 4. Contractus. 5. Occupatio rei quae nullius est. 6 Accessio, dum aliquid rei, quam possidemus accedit. 7. Praescriptio, id est acquisitio juris ad rem alienam, quia ejus Dominus longiori tempore jure usus non est. — Ad Praescriptionem requiruntur 1 Titulus justus, 2. Bona fides, 3. Longius legibus determinatum tempus. 4. Non interrupta possessio. — Bona fides possidet rem is qui alienam ee novit, nec vincere potuit; secus e possessor mala fidei. Illicita media sunt 1. Fossio thesaurorum. 2. Mendicatio. 3. Furtum. 4. Fraus. 5. Monopolium. 6. Compensatio occulta. 7. Detentio rerum inventar. 8. Laesa minus contractio debitorum. 9. Pravitas usuraria. Fossio thesaurorum e fastu superstitionis, credulitatis, cupiditatis habendi, otiositate, frustrationis: deducit ad diversa peccata; nocet rei familiari per neglectum officiorum statuo et inanes expensas, e lege Principis prohibita. Labor e maximus thesaurus. — De reliquis mediis illicitis est uberior sermo.

4to

4° Conservatio facultatum. Facultates conservantur, et augentur bona rei familiaris administratione. Ad quam administrationem requiritur 1. Ordo, 2 Vigilantia. 3. Parsimonia. — Ordo tenetur dum omnia suo loco ponuntur, et suo tempore peraguntur. Quantum in rei familiaris administratione, in Ordine positum sit, ipsa res loquitur. Etiam hic, Ordo est anima rerum. — Vigilantia attendit ne damnum per injuriam causet; ne ulla res ante tempus atteratur, corrumpat, et inutilis reddat; imo et micas colligit teste Joan: 6 v 12. ne pes domesticus v extremos aliquid auferat, ne proxima domestici, v alius culpa ignis in domo exoriat. Parsimonia est prudens moderatio expensarum. Parcus non facit expensas superfluas; in necessaria expendit prius, quam in commoda in omnibus, in alimentis, vestitu, exhilarationibus, sait sibi moderari et servat sæpe modum; ita ut nullum alium officium perinde unquam laedat. Per hoc distinguit a tenax, avarus, qui nec sibi necessaria sanet, nec alii quod eo titulo æquitatis pertinet, dat; nec pauperibus, quod potest tribuit. Strictiori sensu sumpta parsimonia, admonitio dicta, est solers attentio, ne id, quod adhuc usui esse potest corrumpatur, et id, quo ipsi egemus in alios distrahatur. —

5° Amanda Parsimonia 1. Parsimoniam commendant divina eloquia: Eccl: 19. v 1. Operarius ebrius non locupletabitur; et qui spernit modica paulatim decidet. Joan: 6 v 12. Ut autem impleti sunt, dixit discipulis suis: colligite, quæ superaverunt fragmenta, ne pereant. 2. Obligatio ad Parsimoniam fluit ex Obligatione curandi facultates. 3. Parsimonia reddit nos aptiores ad curanda negotia salutis, ad moderandas facilius cupiditates. 4. Sinit ut simus potentes providere nostris, juvandi alios, benefaciendi egenis. 5. Præservat a diversis peccatis, ad quæ prodigalitas reducit. 6. Præservat ab egestate, cum eas conjunctis miseriis: vel maxime tempore infirmitatis, vel senectutis. Inde hæc Regula, qui in senectute egere non vult, sit parcus in juventute. 7. Morte redit tranquilliore mente sibi boni usq bonis unde redituri consuta. —

6° Media ad Parsimoniam. 1. Revolve sæpius obligationem. 2. Examina debite an ea, quæ tibi necessaria videntur, vere necessaria sint, an vero tantum imaginaria? 3. Proventus tuos ultimos præoculis habe. 4. Esto memor temporis venturi. 5. Ama temperantiam in Cibo et potu. 6. Reprime concupiscentiam, quæ singula sensuum oblectamenta ea appetit. 7. Comprime inclinationem, omnia quæ potentes et divites agunt imitandi, eo te æquandi; aut plane hac in parte de primatu cum illis certandi. 8. Suge solicitudinem providorum. 9. Recogita oppida parca, splendidas vestes, et supellectilem nec ea veras prærogativas. 10. Persona omnibus tuis proventibus decerne a puero simpliciter quomodo eos ad bene administrandum domum tuam expendere velis, et instituere sæpius computum expensarum, ut ad superfluas non facias cogiteas. 11. Nil te moveatur irrisio alionum, qui Parsimoniam tuam avaritiam, dicunt.

Vitia Parsimoniæ opposita

1° Avaritia animia cupiditas operis conservandi, et augendi. Solent enim hæc duo ita distinguii, ut nimia opes conservandi avaritia; augendi vo cupiditas habendi dicat. Interi sæpe fere ut hæc ad invicem conjuncta. — Nemo fere cognovit se tam difficulter qua avarus; diversis enim pretextibus avaritia sua excusat, et palliat, ita ut ei plane etiam virtutis nomen tribuat. Necessarium proinde est ad notare signa, ex quibus cognoscere se, et cognosci ab alio possit. —

Sigan

Signa Avari 1. Avarus si possit sibi, et suis etiam necessaria denegaret. 2. Jerg iversatur prestare officia justitiæ. vg solvere debita, operariorum mercedem &c. 3. Ledit æquitatem: premit emendo, vendendo, a familitio exigit rigide omnem minimi etiam damni reparationem &c. 4. Negligit Officia miserioordiæ. 5. Dolet dispaciendo et expensas. 6. Ubi etiã illicitis mediis ad acquirendas opes. 7. Minimu quodvis rei familiaris damnu, sumit sibi nimis cordi. – Ex his signis cognoscenda e an avaritia cor occupet, et ad quæ gravia jam exercerent. –

Causæ avaritiæ 1. Educatio: dum jam Parentes exemplo præeunt. 2. Nimius Valor, qui facultatibus tribuit. 3. Parvus fortasse amor auri, argenti, et aliorum, quæ dũ comspiciunt, delectent. 4. Exigua confidentia in Deum. 5. Nonnunquam etiam passiones eg nonnulli avari sunt, ut ope pecuniæ dignitates assequantur, aut ut concupiscentiam carnalem satiare possint. –

Fuge Avaritiam 1. Jubet id Scriptura: Hebr: 13. v 5. Sint mores sine avaritia contenti præsentibus: ipse enim dixit: non te deseram nec derelinqua. 2. Adversat, directe primis duobus præceptis Legis Religionis Matt. 6. v. 24. Nemo potest duobus Dominis servire &c: Non potestis Deo servire et mammonæ Luc: 16. 13. Homo quidã erat dives qui habebat villicum et hic diffamatus apud illũ quasi dissipasset bona illius. 3. Est radix multor peccator 1. Tim 6. v. 6. 10. Est autem quæstus magnus pietas cum sufficientia. Radix enim omnium malorum e cupiditas, qua quidã appetentes erraverunt a fide, et inseruerunt se doloribus multis. Ex illo fluit ut jã S. Greg: in L: Mor: 31. C 17. adnotavit: fraus, dolus invidia, perjurium, proditio, injustitia furtum, etiam homicidium, imo et suicidium. – Cum avaritia aliqui dominat, subiectus malis omnibus demonstrat; quia de avaritia omnia mala oriunt, et peccator omnium ejus fines procurant. S. Aug. de liber: Arbitr. Avaritia nec Deũ timet nec hnem reverett, nec Patri parcit, nec Matrẽ agnovit, nec fratri obtemperat, nec amico fidem servat, viduã oppressit, pupillum invasit testimonium falsum protert. Ide de Ver: Dom: Avarus etiã animã suã venale habet. Eccles: 10. v 10. Auri sacra fames, quid non mortalia cogis pectora! 4. Est summa stultitia, stultum est media ut finem ultimum vivacissere: Stultũ e non divitias possidere, sed ab eis possideri. Pecunia ejus inquietudine. – Quis dolore habuit in ipsa vita comspicientia fatigatione, qualiter concupita acquirat, acquisitas alius cum dolor fatigat, ut cum sollicitudine timore custodiat. S. Greg: semper insidiatores metuit, nemini fidit, semper quasi unus alligatus thesauro custodiendo invigilat. Ob minimũ quodlibet damnũ perpessũ lamentat et mœrore consumitur. Nec pario ergo nocet vanitati: Ideo dixit Seneca: Avaro quid mali optes, nisi ut diu vivat. 6. Morte redditur nimis amara. Nemo mortem tam amare, quã avarus. Et tamen nihil, nisi dũ moritur recte fecit. 8. Privat felicitate æterna Mar: 10. v 24. At Jesus rursus respondens ait illis: quã difficile e confidentes in pecuniis introire Regnũ Dei introire. Colos: 3. v 5. Mortificate ergo membra vestra quæ sunt super terram – et avaritia quæ e simulacrorum servitus. –

Media contra avaritiam. Avarus difficulter emendat, quia se non novit, et insuper sub virtutis larva occultare se novit. Ante omnia alii itaq opus e, ut avarũ se esse agnoscat. Id autem via aliter fieri potest, quã si ex judicio prudentis, et fidelis amici subiiciat. Postquã se cognovit his utatur mediis. 1. Inquirat fontes ex quibus avaritia ejus manat, et eos obturare satagat. 2. Consideret supius allegata supra motiva avaritiæ.

Fuge &c.

fugiendæ. 3. Recordet omni die mane in quę finem vocavit nobis Deus opes, et reddenda nobis esse aliquando de earum usu ratione Luc: 16 v 1. 2. Redde rationem villicationis tuæ. 4. Vesperi vero recogitet verba Christi Luc: 12 v 20. Stulte hac nocte animam tuam repetent a te, quæ autem parasti cujus erunt? 3. Sit continuo memor Precepti de diligendo Proximo. 6 Conet ex professo vincere aversionem benefaciendi. Recte tunc dum aversione vestit, misereat, pauperis, et benefaciat. 7. Examinet sæpius eleemosynas suas, an tantum, quantum potest largiat 8. Non contemplet et numeret sæpe accumulatum aurum, et argentum. Hæc contemplatio, et numeratio facile resuscitat vetere amore erga idolum. 9 Oret seriò ad Deum, apud quem omnia sunt possibilia Matth 19 v. 26. Aspiciens autem Jesus dixit illis: Apud homines hoc impossibile est: apud Deum autem omnia possibilia sunt. Cui autem hæc peste nondum infectus est caveat 1. quæ diligentissime initia: crescit enim Avaritia ulterius, et difficultius deponit: Cum cætera vitia senescente homine senescant, sola avaritia juvenescit. S. Hier: Obsequiatur consilio Apostoli 1. Tim. 6 v 6.8. Est autem quæstus magnus pietas cum sufficientia. Habentes autem alimenta, et quibus tegamur his contenti simus. Sufficientia, qua hic Apostolus commendat est vera beatitudo.

2. Prodigalitas est vitium, quo modus in expensis excedit: dum dum nempe superflua & præventibus humanæ data expensa sive in alimenta, sive in Vestimenta sive in supellectile, sive in ædificationes, sive quidcumque aliud infine finit. Ejus causæ sunt 1. irrefrenata passiones: ambitio, gula, Luxuria, &c. 2. Conditio status. 3 Mentis levitas. 4. Seductores. 5. Nimia bonitas, quæ nihil cuiquam denegare potest. —

Cavenda Prodigalitas 1. est enim obligationi curandi facultates directe opposita ut supra dictum. 2. Fini bonorum temporalium, de quibus usu ratio Deo reddenda est contraria. 3. Est perniciosa virtutibus. 4. Statutis animus Prodigi negligit adimpletione Officii status. Seduxit facile ad diversa peccata, partim ipsa prodigalitate, partim per sociis commodo proprio studentes. — Sopitis Conscientia Stimulis ultimatim erga Deum, et virtute totus refrigescit. 4. Alios adhuc post retrahit pessimas sequelas a Egestas et ejus pedissequa, quæ quia insueta intolerabilis accrescit. 6. turbat pacem domesticam. et ad eludendum miseria aut desertores, at plane mortem sibi inferunt. —

5. Conscientia exigilante exsurgit continuo morsu; continuo sibi ipsi abiudendo: tu ipse es tui, et tuæ miseriæ Author, et Morte redditaceptissima: partim ob circumstantes propinquos in egestate derelinquendos, partim ob brevi jam reddenda mone villicationis.

Media evitanda Prodigalitatis 1. Experientia sæpius momenta modo primum recensita. 2. Certandæ prodigalitatis causas. 3. Considerandus sæpius finis facultatum. 4. In memoria revocandum reddenda de aliquando de illarum usu rationem. 5. Utendum fideli amico qui commoneat. His, qui ex nimia bonitate liberales sunt, est fidelis amicus, absq; cujus consilio nihil agant, præcipue necessario. —

3. Cum prodigalitate non confundendus luxus id est ampliores in deliciis, et pompas sumptus. Luxus in discriminatim improbari, et peccati argui non potest. S. Christus Magdalenem in sui honorem factum sumptum non improbavit Joan: 12 v 3. Maria ergo accepit libram unguenti pistici pretiosi, et unxit pedes Jesu. 2. Ipsa a Deo creata diversissima rei delectabilium copia, et ornatu instructa natura Orbis dit, hinc hic Dei donis in usu pate frui posse. 3. Luxus magna præstat utilitate: excitat ingenia, promovet laborem artes, firmat sociabilitatem, alit, et præservat ab egestate millenos homines. — Aliter hic statuendum est de luxu in concreto id est in individuis. Iste in statu, et rei familiaris attemperatus non sit; vi Officio justitiæ aut beneficentiæ aut non deminuens

Officia

Officio impedimento sit, aut si ex malo male fiat fine, peccatu constituit. 2 u damnabilior ejus causa, et sequela, eo damnabilior et ipse.

Usus facultatum. Circa usum facultatum generalis Regula haec est: 1 imponendi in necessaria 2 in utilia 3 in honesta. Ordo expendat sequens statuit potest. 1 primas partes sibi vindicat conservatio vitae et sanitatis. 2 Educatio prolis. 3 Merces Operariorum. 4 Solatio debitor. 5 Tributa. 6 Pauperes. 7 Distractiones animi. 8 Commoditates.

Officia Divitum. Illa exponit Apostolus 1 Tim: 6 v 17. 18. Divitibus hujus seculi praecipe, non sublime sapere, neq sperare in incerto divitiarum sed in Deo vivo, qui praestat nobis omnia abunde ad fruendum. Bene agere divites fieri in bonis operibus, facile tribuere communicare.

1. Non sublime sapere: quia divitiis nullum habent valore. Omnis eor valor dependet a bono eor usu. Absq bono usu sunt zeno, nihil. Dives nulla habet praerogativam propterea quod Dives est. Animo quidem adorat; eor Deo autem sic populus valet ob merita sua pauper. Divitiis facile seducunt ad malum. Prov: 30. v 8. Mendicitate, et divitias ne dederis mihi, tribue tu victum meo necessaria.

2. Non sperare in incerto divitiar: Non in eis confidere: non affigere eis cor; non facere ex eis Deu suum. Sunt enim 1 incerta: mali hnes, casus, mors, eis privant. 2 Vera felicitas minime in eis consistit: possident cum angustia, non possunt ab infirmitte, nec a morte liberare. Si in eis vera felicitas consisteret, an eos Deus proprio suo Filio, qui eis dignissimus fuit denegasset? 3. Divites fieri in bonis Operibus; facile tribuere, communicare: quia hoc adimplentes cumulare sibi possunt, et certe cumulabunt thesauros in aeternum elaturos.

Pars Quarta
De Officiis relate ad Proximum
Sectio 1ma
De Amore Proximi in genere
Caput Primum De Amore Proximi.

1. Explicatio Praecepti de amando Proximo Matth: 22 v 37. 1. Dilige id e, bene ei velis, paratus esto ad benefaciendum! et dum benefacere potes bene ei fac. Naturam hujus Amoris nemo descripsit praestantius Apostolo 1 Cor: 13 v 4. 8. Charitas patiens est, benigna est; Charitas non aemulat, neq; perperam, non inflet. Charitas nunquam excidit, sive prophetia evacuabunt, sive benigna cessabunt, sive scientia destruet. Hoc dicit certe Religioni suae veteri adversi. 2. Proximus tuus. Proximus e omnis homo qui hunc Levit. 19 v 18. Non quaeras ultionem nec memor eris injuriae Civium tuor. Diliges amicum tuum sicut te ipsum dicit Dnus. Matth. 5 v 43. 44. Audistis quia dictum est: diliges proximum tuum, et odio habebis inimicum tuum. Ego autem dico vobis: diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos, et orate pro persequentibus et calumniantibus vos. Luc: 10 v. 29. Ille autem volens justificare seipsum dixit

ad

ad Jesum: et quis est meus proximus? At Respiciens autem Jesus dixit: homo quidam descendit in latrones et. Rom: B v 8. Nemini quidquam debeatis, nisi ut invicem diligatis S. Aug: Epist: 155 ait: Proximus hic rationis vocatur pensandus est, in qua vocati sunt omnes homines, cui quibus natura nobis communis est. Dilige ergo hominem ergo et hæreticum, et Judæum, et gentilem et inimicum. Quare? quia homo ratione a Deo præditus est. Dilige in hoc naturam hanc. 3° Sicut te ipsum. Dilige æque alios ut te ipsum diligis: Æstima æque rationalem naturam hanc in altero, sicut eam in te æstimas et huic æstimationi conformiter agentias, et quæcumque quidquid rationabiliter velle potes ut tibi faciant alii, qua hanc hoc et tu pari illis qua hominibus Matt 7 v. 12. Omnia ergo quæcumque vultis, ut faciant vobis homines, et vos facite illis. Hæc enim lex et Prophetæ

2° Ama Proximum. Quod probat Momentis Xnæ Religionis. — 1. Amor proximi est maximum Præceptum Xnæ Religionis. Matt 22 v 39 Diliges Proximum tuum sicut te ipsum. Mar: 12 v 31. Secundum autem simile est illi: diliges proximum tuum sicut te ipsum. Rom: 13. v. 8. 11. Nemini quidquam debeatis, nisi ut invicem diligatis: qui enim diligit proximum, legem implevit, Et hoc scientes tempus: quia hora est nos jam de somno surgere. Nunc enim propior est nostra salus, quam cum credidimus. Jacob: 2 v 8. Si tamen legem perficitis regalem secundum scripturas: diliges proximum tuum, sicut te ipsum. — 2° Deus et Jesus cujus exemplum sequi debemus diligit omnes homines. Matt 5 v 45. Ut sitis filii Patris vestri, qui in cælis est: qui solem suum oriri facit super bonos et malos, et pluit super justos et injustos. Joan: 13. v. 34 Mandatum nuchones novum do vobis: ut diligatis invicem sicut dilexi vos, ut et vos diligatis invicem. C. 13. v. 14. Hoc est præceptum meum ut diligatis invicem, sicut dilexi vos. Vos amici mei estis si feceritis, quæ præcipio vobis. 3. Omnes simus ad invicem artissimo nexu conjuncti. Ephes: 4. a v. 1. ad. 6. Obsecro itaque vos ego vinctus in Domino ut digne ambuletis in vocatione, qua vocati estis. Cum omni humilitate et mansuetudine cum patientia supportantes invicem in charitate. Solliciti servare unitatem Spiritus in vinculo pacis. Unum corpus, et unus Spiritus, sicut vocati estis in una spe vocationis vestræ. Unus Dominus, una fides, unum baptisma. Unus Deus, et Pater omnium, qui est super omnes, et per omnia, et in omnibus nobis. 4. Amor Proximi est certum signum veri amoris erga Deum. 1. Joan: 4. v 12. 20. 21. Deum nemo vidit unquam, si diligamus invicem Deus in nobis manet, et charitas ejus in nobis perfecta est. — Si quis dixerit quoniam diligo Deum, et fratrem suum oderit mendax est. Qui enim non diligit fratrem suum quem videt, Deum quem non videt quomodo diligere potest? Et hoc mandatum habemus a Deo, ut qui diligit Deum, diligat et fratrem suum. 5. Ex Amore cognoscit vere discipulus Christi. Joan: 1 v 27. Et vos unctionem quam accepistis ab eo, manet in vobis. Et non necesse habetis, ut aliquis doceat vos: sed sicut unctio ejus docet vos de omnibus. Joan: 13 v 35. In hoc cognoscent omnes, quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad invicem. 6. Amor præstat omnibus prærogativis. 1 Cor: 13. v. 1. Si linguis hominum loquar, et Angelorum charitatem autem non habeam factus sum velut æs sonans aut cymbalum tinniens: ipsis etiam sanctis. Mar: 12 v 33 Et diligere proximum tanquam se ipsum, majus est omnibus holocaustomatibus et sacrificiis. — 7. Amor est conditio essentialis ad obtinendam salutem. Matt 25 v 34. Tunc dicet rex his, qui a dextris ejus erunt: venite benedicti Patris mei possidete paratum vobis regnum

a vobis

a constitutione mundi. 1 Joan 3 v 15. Omnis qui odit fratrem suum homicida est. 4 v 17. In hoc perfecta est charitas Dei vobiscum, ut fiduciam habeamus in die judicii, quia sicut ille est, et nos sumus in hoc mundo. Id ipsum probat momentum rationis. 1 Omnis homo est qua creatura rationalis, quia Dei opus et imago existimandus: ergo etiam amandus. Obligatio ad existimandum hunc induxit in vel etiam obligatione ad amandum hunc. 2 Amor est vinculum hujus societatis, et causa ejus felicitatis. Tolle amorem, et jam inutilis etiam felicitas, imo et ipsam substantiam hujus generis. 3 Omnes sumus creatura Dei, filii unius Patris qui omnibus bene facit Act. 17. v 24. Deus qui fecit mundum, et omnia quae in eo sunt, hic coeli et terra cum sit Dominus, non in manufactis templis habitat. 4 Omnes sumus creati ad virtutem et felicitatem. Hic finis absq mutuo amore non potest obtineri. 5 Ab aliis volumus amari Matt 7 v 12. Omnia ergo quaecunq vultis ut faciat vobis homines, et vos facite illis: haec enim est lex et Prophetae. 6 Amor facit summam divinam quasi convolationem verbis, cui nulla terrena delectatio aequiparari potest. Amare proximum est gaudium omnium gaudiorum maximum. 7 Amor conciliat existimationem, et reverentiam. 8 Amor liberat a multis malis, quae ejus defectus post se trahit. 9 Amor conciliat multa commoda et promovet propriam felicitatem. 10. Amare proximum mortur quiete et feliciter. vectamini ergo felicitatem charitatem, amulamini spiritualia. 1 Cor. 14 v. 1.

3. Qualitas amoris erga proximum. Verus amor erga proximum debet esse. –
1= Universalis, qui se ad universos homines indiscriminatim, et ad universa eorum salute extendat. ad universos homines nullo excluso (cosmopolitismus) quia homines sunt. Tolle hinc omnes alias prorogativas, doctrina dignitates, divitias pulchritudinem, et alia, haec prorogativa „homo Dei“ ei semper manet. Ad universam salutem: non in aliquibus tm, sed in omnibus, quantum in nostra potestate est ad eorum felicitatem conferendo. –
2. Cautus ex amore Dei providens, et christianis motivis superstructus ut S. Joannes 1. sua Epistola C. 3. v 14. loquitur. Beatus qui amat te o Deus! et amicum in te et inimicum propter te S. Aug: l. 4. Confess: Amor qui ex vano proprii lucri studio, aut ex vanae laudis appetitu, aut ullo aliquo impuro fonte provenit, nullum habet coram Deo pretium 1. Cor. 13 v. 2 Et si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, et si tradidero corpus meum ita ut ardeam, charitatem autem non habuero nihil mihi prodest.
3 Sincerus absq hipocrisi, non in ore solum positus, sed in corde radicatus. Rom: 12 v 9. Dilectio sine simulatione. Odientes malum adhaerentes bono. 1 Petr 1 v 22. Animas vestras castigantes in obedientia charitatis, in fraternitatis amore sinplici ex corde invicem diligite attentius. 4 Efficax non in nuda tm compassione, pulcris verbis et vultu situs, sed opere se manifestans. 1 Joan: 3 v 18. Filioli mei non diligamus verbo, neq lingua sed opere et veritate. Id ipsum docet Caput 2. S. Jacobi integrum. –
5 Constans nec ingratitudine, nec difficultate, nec tempore mutabilis: sunt enim ratione amandi eadem invariabiles Rom: 13 v 8. Nemini quicquam debeatis nisi ut invicem diligatis; qui enim diligit proximum legem implevit. Vult Paulus permanere, et nunquam cessare amandi debitum charitatis: hoc enim et quotidie solvere

volvere et semper debere, expedit nobis. Origen: in Ep: ad Rom: 13. –
6. Heroicus qui etiam non diligentes diligit, etiam incommoda cum dilectione conjuncta sup
fert, etiam propria commoda, imo si opus sit, etiam vitam ipsam proximo conferrat.
1. Joan: 3 v 18. Filioli mei non diligamus verbo, neq lingua sed opere et veritte
4. Gradus perfectionis amoris erga proximum. 1. Quo superiora sunt amantis motiva. 2. Quo major amoris extensio. 3 Et quo major Magnanimitas, eo perfectior est amor noster erga proximum.
5. Vana effugia 1. Ego sum mihi ipse proximus: amor incipit a semetipso. R. Caeteris paribus tu ubiq praevius. Haec praecedentia rite intellecta praecepto amandi proximum non prohibentur.
2. Aliquos obligor amplius aliis amare: Parentes, Amicos, Benefactores, Affectas fidei, Cives, Patriotas. R. Omnino. hoc autem amori proximi non obstat. Omnes homines diligendi sunt qua homines. Dum cuibus alia motiva diligendi accedunt, habet major dilectio locum. 3. Omnibus precor et favere omnia bona. R. Charitas debet esse effica. 4. Quid ad me alii? R. a plurimum quid homines 6. etiam postremus hominum nobis prodesse potest
5. Multi non videntur digni amore. R. Vitia eorum non sunt amore digna, ipsi autem digni sunt.
6. Omnibus eodem modo affectus esse nequeo. R. Id non requiritur. Hic non est sermo de amore ex sensuali affectu, sed de amore ex aestimatione humanae naturae promanante. 7. Ab alio etiam non amor. R. Ama tu, forte ipse quoq amoris causa es. 8 Exhibitio amoris parit suspiciones. R. Prudens exhibitio non parit. Si abeq ulla tua parvat, quid te morantur? –
9. Media excitandi ad amorem proximi, aut eum roborandi. a. Expende saepius magnitudinem Obligationis amandi. b. Recogita saepius inexplicabile amorem Dei, et filii ejus erga omnes homines. c. Contempera dignitatem hominis, et nexum, qui inter nos qua homines et qua Christianos, intercedit. Unus nos condidit fecit, unus nos creavit animavit; eodem cuncti utimur cibo, eodem aere – dedit autem nobis majores diligendi proximi causas Christiana gratiae latitudo. S. Leo. – d. Recogita bona quae ex amore illorum. e. Colloca te in circumstantias aliorum, et vinere ex te, quid in illis constituatur tibi ab aliis fieri velles quare. f. Examina omni die amorem tuum, et dic, qua nihil boni proximo praetitisti pereritam eam Tito puta. g. Quere occasiones benefaciendi et ubi oblatas prompte, etiam si sensualitas renitatur. h. Satage te convincere neminem hominum esse, cujus opera tibi necessaria esse non possit. i. Sta et renova saepius vincera propositta amandi proximum. k. Suffurine quidam solertissime causas peccator contra amorem proximi ex superbiam, suspicionem, sinistra judicia. l. Ora pro aliis: hoc oratio quidem jam ex amore manat, aut simul etiam eum roborat. m. Ora ut det tibi Deus Spiritu dilectionis

Caput 2. De Amore Inimicorum

Historiæ Ecclesiasticæ Synopsis

Historia est scientia rerum Gestarum

In principium facies memoriæ causa proposita

1° Fontes Historiæ Ecclesiasticæ et leges in iis utendis necessariæ.

2° Fontes Historiæ Ecclesiasticæ sunt vel publici vel privati.

2° Ad primos revocanda sunt documenta quæ ab integra auctoritate vel confician[tur] v. a privatis confecta pro publicis ab ea ipsa accepta. Hujus generis sunt Concilia, Decreta Pontificum, Privilegia Principum, Monumenta et cetera ejusmodi.

3° Ad Privatos vero referuntur Epistolæ Manuscripta et omnis generis Instrumenta quibus hines privati res a se v. coram se gestarum memoriam reliquerunt.

4° Quæ vero in iis fontibus continentur alias nunc Divinæ alias humanæ sunt auctoritatis, inde fit, ut etiam Divini et Humani dicantur.

5° Historicus Ecclesiasticus ut rite res gestas audeat narrare

§ 1. Sunt tamen quædam Leges ad quas fontes ipsi ad Historici disquisitionem

1° Primum in Auctoritate fontium inquirimus de eorum genuinitate et veritate ut cum Critica adhibita esto.

2° Fontes Publici maxime sunt Auctoritatis modo partium studio vel præjudiciis opinionibus factor circumstantiæ [illegible] mutata non sint.

3° Fontes privati iisdem Legibus quibus Historici disquisitionem [illegible]

4. Historicus ut oculatus ut prudens, ut omnis fraudis alienus et veritatis amans tempori suæ humanæ suæ opinioni immor[illegible]

5. Tandem qui legunt Historicam caveant animis a veritate neg. eam ullo pretate confundant. caveant ne in superstitionem et immodica dubitatione unus ea prospiunt hines devenia[illegible]

dubitando ut Petiam in proprio existentia asperendo hoc
videant

Historia Circa Dei perfecta rerum gestarum narratio (ar rerum
que vel societati illi cui nomen a Christo est extrinsecus ac
rum & intra quo finis gestae sunt in qua facta cum fac
ita copulant & prae videntia Dei in ea voluntatem & pro
servanda agnoscant dominicam & vera pietate in mi
atq sapientia crescant. —

2do De statu civili et Religioso cui gentili quam Altis
tus est. Quinq sunt quae aperte prime docent in plenitudine te
poris Salvatorem nostrum advenisse, quae communitas, Re
gio, doctrina, Vaticinium. —

1. Etsi maxsonas de Templo Jani Arte nascente revere
to contra Orexum omnesq antumantes per Illum
templum Jani tum clausum fuisse, facile videatur, ho
tamen dubio vacat eam qua Altus natus est aetatem sin
superiori conferat, quia plenam vocari possit. Vide enim
ab Actio Antonio Augustus Caesar Imperii potitus est
epiq ii. Editionem venerunt vel pacem ab omnibus
pulsa Thraces Dannonii Egipti Cantabri, Asturi, Ca
pes, Parthi, Rheti Sriones illi alibiq populi quorum
pauli ante orbis terrae bello conflagrant. vide Rosweid
Dixi unio Livius:

2o Arrogantes gudum verbis — inquit Dannemayerus —
totius orbis Dominos vere diarunt Romani, cum in
Oriente Parti ad Euphratem ad Ostium Ponti Caspii
ad Indicum usq dominarent ut privilegium de Jove
nio qui ad Rhenum Victoria Romanos arma relata
rum & hoc tri certum est innumeros fere gentes
serimone et moribus diversas Romanis parere co
communi quasi vinculo cor legibus et disciplina

sociatas continere unde mira facilitas communicationis
& commodatus pro Evangelii predicatione manavit
vid. Cruz. l. 2 adver. Celsum. —

4e Licet ad objecta cultus tam temporis animum convertas
que erant substantiæ creatæ aeq. e spirituales e corporeæ
utrarumq. accidentia quedam effectus & symbola, sive ea
ea que de Dijs tetr. Velneio apud Ciceronem narrabant
predictiones vultnera et cetera ved tandem ad cultus
rationem que victimis etiam humanis ac impuris fœdis
mysteriis absolebatur, nihil magis a ratione abesse inveniet nihilq
adversus in animis fœcunda commodius qui superstitionis illius formam
cujus omnes ferme populi in cato et zoolibus provolvebantur inde
colligo quam ceciderint ut Deus ipse evereret nos de potestate tenebrar
& transferret nos ad lumen & regnum filius dilectionis ved ubi Rosp. debet

2. Atas Augusti vulgo aurea appellatur in ea omnis literis et Philosophia
quando a Græcis mutuati sunt Romani, cumulus ac prisce virtutis
qui tn in sectas que tunc temporis obtinebant Cic. ipse ad hæc
minor Historiarum, Aristotelis platonis diligentius inspicia & pue
dicandum esse censeo de Marcelli laudatori & Genio gli Gra
ipsos videbant apud Judæos non potest non haberi e contra re
ligionis ortus vel obscurescit veritate disputando errorem tuis
cui ipsa ratione incidebat et nemo potuerat nisi Deus ipse
inde evenerat. Sapientes enim perhibebant in vaticinationibus relig
& magis magisq. cor eor tenebris abjunctabat. Lege Ap. Paulo Rom

3e Tandem - tarda erat Nationum confessio de tempore adventus
Messiæ ut orienis totius ad Stellarum tuum ~~gentes~~ exspecta
ad ætq. die Pentecostes post Ascensum Dni Major immonero qui
Terræ tyrannum adederunt. Status autem in quo erat Judæa Respu
blica parum ad universo mundo prædicabat. - Scriptum enim a
Domo Jude ab Asmonæis videbat et ad errorem transire ad
De qui primus ex talenigenis apud Judæos regnavit Paul. Ens. h. E. l. 1. c. 6. -

3a Prælectio - De Vita Jesu Christi & Testimoniis que de ipso extra Apostolos
scripta inveniuntur. —

Duo vobis subjicio perpendenda, facta veritate Jesu Christi
1º et Testimonia de illo
1º Quod ad facta inspiciendum duo ab Ejusa ejusmodi natura
Quoniam illa incerta est Jesum vulgarem eligo, non
quia sit verior, sed quia communior est. Quo igitur author
Dionysius statuit natum Jesum Christum 8º Calendas Januarii anni urbis conditæ 753. anno 1ª Olimpiadis 193.
Ut ea quæ a dicto acta sunt in unum revocem adeo tandem
ac nam vetum vitæ genus duxit ille, ogpletum molestiis
periculis tantæ inexpertus in cadit omnium scibaret
miracula ut omni labe vel errorio vel fraudis et ma-
chinationis animi ambitu purgendi eum omnes com-
muni consensu. —
Quam a Deitate placitis remota est doctrina illius. quam
bella de summo bono inveniendo, ut virtuti favet et
cogitationes ejus frenat, ne dum actiones moderatur
Ita, ut Respondeo Jesum sit, Si præcepta decretis sunt
viri sapientis, illa Jesu dicti sunt Deo tribuenda. —
Nullus præter Judæos sua doctrina instituit Actores ut
ne aliqua excusationis species et via eis eum non agno-
scentibus. — Quos sibi adjunxit erant plebes et inere-
dibili ne malis humanis consilio prudens Legationis
eos tribuerent — Resurgens vero a mortuis notabilis-
simis testibus suis ostendere se, quoniam ipsos animos
mirabilia videndo assuetos, vid magis dare illa solitos
hoc etiam vi risu exciperent et eidem arti tribuerent
2º Verba Abgari ad Epistola sua ad Jesu dicti non mi-
nus ac illa Jesu dicti ad hunc Deum Regem, sapiendi
vim huic dictum qui rumore vel vere gesta vel ve-

vulgo credite casus est ad quitatis suae grandes posteris commendatas. Eadem dicito de Evangelio sequentis praecipue vero de Nicodemi Evangelio quod sabbatis Autum scaterest de Passione et Resurrectione d. Xti. Sed timenda vero quia d. 1° Saturnalii de puero Bethleemitica aede inventus Joseph. Lib. 18 Ant. De Xto et Joanne Baptista, Allegoria desonio delegio in Xti morte tacitus et tandem de ejus Xto d. 15° Ant. pro vero tuenda sunt. — Salutio 4ta

De causis Salutis et causis prosperis propagate Religionis

Facta. ——

1° Deus familiariter cum homine versatus est, miraq immumera patravit creans illum in verbo et regenerans per gratiam Jesu Xto.

2° Adjuvit Apostolos promissus Spiritus S. in 50° die qui animos ab ignorantia et timore exoneravit, illorq linguar dono et mira culos insignes reddidit in oculis populorum. —

3° Paulus ad gentes mittendus eligit ab ipso Xto, ut ab Apostolis electus fuerat Mathias, paulo post Ascensionem Jesu Xti. Salutis autem propagandum Evangelium baptismus Eunuchi Regine Candacis per Filipum Diaconum et conversio cornel. Centurionis per Petrum Apostolum jedam inuicebant.

4° Postqm intra Palestinam Hierosolymis vedelicet et Romae Caesaris, Joppe et Cetera constituerunt Apostolorum ecclesias etiam inter gentes exederunt Ecclesiam Antiochenam, ubi nomine Xtiani primo usi sunt, Romanam, Alexandrinam, Ephesinam, Smirnensem, at quibus in provinciis singuli Apostoli praedicarunt minime explicatum est.

Causa

1. Charitas vera ad vitæ gestas Christi doctrina sanctitas nonnulli apud ipsos Imperatores commendavit / vide Haseum de vita a Tiberio in Deos numeris cognitum. —
2. Altera potissima causa propagandæ Religionis est vis illa supernaturalis et Divina, qua in Apostolis non minus ac in Magistro et Patrono periranda portendebatur. —
3. Artis tenuem est quia dona extraordinaria quibus præcebant Apostoli, etiam aliis communicare poterant. —
4. Qui vero putant amorem Dei erga pauperes, ignaros et imperitos allexisse, vel vitia Sacerdotum a Deo cultu hominis avertisse, non reddunt, non reddat ignaros nullomodo tolleratos a Deo et divites fuerint oportere ab pauperibus subvenedi et non reddant Deo Religioni periculo vitæ et infamiæ. — Prolatio 5

Sæculi II. Factis et Causis prosperis propagatæ Religionis. —

Facta

1a Valterus Moyle de legione fulminea et Justinus Martyr in Dialogo cum Tryphone testant ad amplissima multitudinem crevisse hoc sæculo, Deo Juvante et Quadratus verissimile est Indos, Germanos, Britannos et Gallos ab Apostolis doctrinam Christi accepisse certum est Pantænum apud Indos Latinum apud Gallos et Sæc Bedæ fides rerum habenda est, Lucii Regis epistola ad Britannos Doctores Deo ab Eleutero Pontifice impetratos accepisse. / De Celtis Germaniis vid Aug. Calmet. Tillemont et Bollandistas in Actis Sanctorum. —

Causæ

1. Dona Extraordinaria divina etiam hoc sæculo in causa fuerunt

undi creverit Religio nostra apud Romanos Jos. Mamachius Origines Christianæ
2.° Animi benignitas erga Xtnos Traiani Antonini pii ac Martii Aurelii
eos identidem adversus injurias plebis et Sacerdotu munivit. Just. Mart. Eus.
Ecc. Hist. C. L. 4. Tertull. Apol: ad Senatum. —
3.° Ut prima Judæos Deus sub Vespasiano credentes in Evangelio con-
firmavit ita secunda Imperante Adriano Xtnos ab Judæorum
tribus et injuriis liberavit. vid. Just. Mar. Dialog. in Tryph. —
4. Sanctus Scripturas Irenæus Apologiæ Commentariis contra
Hæreticos magno fuisse præsidio et fructui Xtnis docet tabulis
nemo est qui non videat. vid. Aug. de Doctr. Xna L. 2.°

De Legione Fulminea

Si quis autem miraculis hujus seculi nollet annumerari
id quod de legione fulminea refert Eusebius Hist. Ecc. L. 5. c. 5. et Oro-
sius naturali causa illud tribuere, ille inauper fuisse magnæ
Literas Martii Aurelii in quibus ipse victoriæ tribuere Deo
Xnio, ostenderetq. se veniæ fulminum erga illos cogitet om-
nes tunc temporis prodigiis annumerasse, illud tale dici
fuisse fulmina ut exercitum integrum in fugam converterent
cogitent denique testem de Epistolis non habere Tertullianum
qui nunquam in Apologia sua ad Senatum ita scripsisse ut
errores arguisse posset a veris Ethnicis ad quos eam instituit.
Si Marcus Aurelius in monumento publico Jovi pluvio
Miraculum dedit ad opinionem vulgi ut adscripsit Tertullianus.
Sæculo 6.° De factis causisq. prosperis Propagatæ Relig. ad 3.m

Facta

1. A Testimonio Tertullianæ colligimus jam ab initio seculi 3.i Xtnos implevisse omne
Imperium Romanum, Castra, Palatium ipsum et Senatum, vid. Apolog. c. 38.
2.° Arabes Religionis cognitionem ab Origene hac ætate habuerunt. vid. Eus. L. 6. c. 18.
Gothi vero a Sacerdotibus Xnis qui ex Asia adeos pervenerant initiatis Turoni allata
Arelata aliisq. locis in Gallia Ecclesias constituerunt septem pii viri Dionysius Gatia-
nus Trophimus, Paulus, Saturninus, Martialis, Stremonius, qui Decio imp.

eo confugerant Ecclesiæ tandem Germanicarum coloniensis Trevirensis &c
Vrbis aliarq Patres fuerunt hoc seculo Eucharius, Valerius, Maternus Colo-
nens. Illos etiam probabile est Scotos hac ætate hucm Evangelii recepisse:

Causæ

frequentionibus
1° Bonis Extraordinariis Dei hoc seculo impraehensionibus etiam quam pro-
cedenti acceperunt Martyrum et Sanctor appartiones quibus huic commu-
ti Religionem vtra professi sunt Teste Eusebio H.E. l.6. c.5. de Ag. Dela-
2° Lentas ei Anno Imperator Caracallæ Elogabali Gordiani Juve-
nis vero Alexandri Severi et Philippi: quem nomen dedisse Re-
ligioni Xnæ Eusebius narrat l.6. c.34. aut parum Xnis profuisse videtur
3° Versiones etiam Sacri Codicis hoc seculo peractæ sunt et ab Origene præser-
tim ejus notitiam facilorem omnibus comparatam esse certo scimus
4° Tandem benignitas Amor erga miseros atq ipsos hostes et legum reveren-
tia quam duo iam secula Christi commendaverint etiam ei venerab.
atq in Delictis tutos eos fecerat atq accepsos, qua ei re si aliquis do-
mio et arguto dando e placuit hoc efficit culpa, neq inter causas
Propagationis commemoranda, imminuit enim inde Religio Deo di-
cedente non propagatur. —

Prolatio 7ª Facta et causæ adversæ Xnæ Religioni
Seculo 1°. —

1° Fuit ut ita dicam Historia Ecclesiastica externa et Imperato-
rum et Regum Historia et interna Pontificum. - Augustus Cæsar
primus Imperator qui hoc seculo Romæ dominatus est. Mortuus est
anno Jesu Xti 14° Cui Tiberius anno 37° Caio Caligula 4
anno. 4° Claudius 31. 5° Nero 68° 6° Galba - 7° Otho - 8° Vi-
tellius vix integri anni spatio annis omnes petiere. 9° Vespasia-
nus 79° 10° Titus 92° 11° Domicianus 96° 12° tandem cum Nerva
2° 98° Nero primus Imperatorum orsus est in Christianos sevire an-
no Jesu Xti 64° Medio minae Gloriæ dum cupere[t] invidiæ ignis ad
ipso Romæ excitati in illos repundere Paulus et Petrus Apostoli

sub eo

eveo Martyriam consecuti sunt. —

3° Anno 95° in eos impetum convocavit Domitianus eo quod adhuc erat ex cognatis Xti progenitum hominem qui nova inolim in Imperium conaretur. Principio Martyrum fuerunt Flavius Clemens, Consul, ejusq uxor Flavia Domitilla. Joannes etiam Apostolus a fervente deo evasus in Pathmum exulare jussus est. —

4° Ad Romani exemplum sevierunt in Xnos ab ipsis Judaeis auspicandi de quibus certo scimus et ipsos qui Jerosolyme versabant et ipsos qui extra Palestinam columnis aliq ipsa morte Xnos affecisse. Stephanum Jacobum Zebedaei et Jacobum justum Jerosolymae Episcopum ab ipsis ex Actis Apostolorum et apud Eusebium et Josephum recensentur.

5° Simon de Gitton sive Magus et Apollonius Thianeus praestigiis vim unam divini legati officium imitari et aliquid Emissemi propagandae Religioni apponere.

Causa

1° Separatim causas expendo brevitatis gratia, ad quae in una productione constitui ad alias duas quae proxime insequentes pertinere putandum est.

1° Romani contra Xnos stetisse videntur quod hostes Reipublicae eos existimarint, et hac duplici de causa, quia Religionem adversabantur quae cum forma civitatis maxime conjuncta erat, et quia cum nulla haberent cultus externi signa quae ab Atheniis prodarentur, Atheos putabant videlicet genuis humani pestis atq inimici. —

De Petri Martyrio Romae sub Nerone

Non Chronologia difficultatibus id factum sit, nec ne in dubitationem revocem, cum esse censeo cum etiam de mundi creatione hac lege dubitandum sit. Ad potius testimonior ponderare quae habendus a priscis aeq temporibus tenendum. Testantur enim de Martyrio Petri et Pauli sub Nerone Clemens Ignatius Papias, qui ab Apostolis eruditi sunt, Irenaeus autem Xc. Cajus Presbyter Dionisius Corinthius, Clemens Alexandrinus Tertullianus, Origenes etc. Nay a Patribus in posterum in dubitationem revocatus, vide Calmet. dict. in Biblia Academicis. —

Prelectio 8va Pars Causæ Religionis Una adversæ
Secundi II Facta

1ª Successor Veræ 1ª Trajanus mortuus anno dñi 116. 2ª Adrianus vero 138ª 3ª Antoninus pius 161ª 4ª Marcus Aurelius 180ª 5ª Commodus 192ª 6ª Pertinax 193ª 7ª Didius Julianus tandem 193
2ª Hi Trajanus morem gerens Divis Provinciali Adrianus Severo Graniano, et Antoninus pius indoli suæ licentiæ accusator edicto refrenare conati fuerunt. tamen immunes Deor ira Imperantibus omni genere calamitatum a plebe a sacerdotibus a Magistratibus affecti sunt. Sub Trajano Simeon electus filius Cleophæ Severo Antiocheno, et Ignatius Antiochenus Episcopus Martyrio coronati sunt. Sub Adriano vero acerbius Judæi duce Bar Kokebeo in Deos quam ipsi Ethnici sæviebant. —
3ª Et Marcus Aurelius et Severus etsi legeo præcedentium Imperatorum non tollerent edictis vero suis Christicolas ut frequentissima ejus Deorum supplicia. Sub Marco Aurelio Polycarpus Smyrnæus Episcopus et Justinus Martyr interfecti sunt, cotiq. Lugdunensis et Viennensis in Gallia prope destructi. —

Causa

2ª Duæ Judæa et Ethnicos plebem in Deos crudelissima effecit hæc integra periodo fuit sacerdotum timor ne Auctoritatem perderent in populo cum ipso Religionis ministerio, et Deor omnium, qui a cultu Deorum alienos lucrabantur avaritia.

Prelectio 9 Pars Causæ adversæ Unæ Religioni a secundo 2ª ad Constantium Magnum. — Facta

1ª Severus Africanus susceptio Imperio anno 193ª mortuus e anno 211. 2ª Caracalla vero anno 218ª 3ª Alagabalus 221. 4ª Alexander Severus 233ª 5ª Maximinus 236ª 6ª Pupienus et Balbinus 237ª 7ª Gordianus 244. 8ª Philippus Arabus. 249. 9ª Decius 251ª 10ª Gallus et Volusianus 254ª 11ª Valerianus 260. 12ª Gallienus 262ª 13ª et 14ª Gyrannis 268ª 17.

14° Claudius ℔ 1 ℥ 10 ℈ 15 Aurelianus ℔ 1 ℥ 5 ℈ 16 Tacitus ℔ 1 ℥ 6 ℈ 1 ℥
17 Probus ℔ 1 ℥ 18 Carus cum Carino Caesare ℔ 1 ℥ 8 ℈ ab hoc anno
ad 313. fuerunt 4or Imperatores. Diocletianus et Maximianus
qui simul regnarunt 20 annos egregie. Valerius Constantius et
Galerius
2° Severi lex ut nemo religionem suam cum Judaica et Xna commutaret
ii causa fuit novi ritus Xnos vexationis in qua domus nova Pater Ori-
genis, Perpetua felicitas, et Potamiena Marcella alii pericrunt.
3° Persecutio Maximini a metu erata est ne sui ulciscerent mortem
Alexandri qui illis aperte favebat.
4° Illa vero Deci multos Xnos crudelitate adversus aegit qui pertra
sacrificatores, thurificatores et libellarii vocati sunt.
5° Galli, Volusiani et Valeriani persecutiones a calumnia in Xnos
et a superstitione erata sunt. Mortuus est in hac pestilentia
Cyprianus Carthaginensis Episcopus, Alexander Pontifex Romanus
Laurentius Pontifex Romanus
6° Aurelianus 1° Imperii sui anno edicta contra Xnos tulit sed
parum post mortuus est. Pauci ejus sub eo pericrunt.
7° Diocletianus et Galerius ultimi fuerunt Imperatores qui Ecclesiam leg-
ibus persecuti sunt. — Causae

9° Causa quae animum persequentium adduxerunt fuerunt scripta Celsi, Cre-
scentii, Hierocli Luciani Samosatensis, Porphirii, Porfiri quae adversa Christi
contra Apologias pugnando magis criminibus reos Xnos procedi
caeant. Constitutio Historia Ecclesiastica interna

Praelectio 10

Librorum Apocryphorum Catalogus

Quod brevissime Author Abbotsb. Blg nos integris praelectionibus
docebimus quarum una libros Apocryphos Catalogo proponet, 2ª
altera frequens indicia colliget quae in unoquoq libro exhibentur,
3ª regulas tradet opera apocryphos dignoscendi tumquae Apostolos
juvant aut, tam quae alios trahunt. —
Divino Apocryphos per aeonta quod ad Apostolos est in Evangelia, acta
Apocalypses, Epistolas, Liturgias, Symbolum, Canones et Constitutiones

1°= Evangelium secundum Apostolos quod ab Ebionaeis Sabbatheis dicebatur ad suum confirmandum errorem de Trinitate. Evangelium secundum Hebraeos Syriace scriptum quod non habuit a Nazaraeis Evangelio vocitatis Ebionitae. Jacobi Proto Evangelium. Nicodemi Evangelium quae omnia conficta sunt a Manes, ab Haeretico vero Evangelio Petri, Thomae Matthiae Bartholomaei, Philippi Judae Proditoris denique Thaddaei, Barnabae, Andreae,
2°= Luciani Presbyteri Pauli discipuli primum Lucae nomine Pauli acta supposuit et nec fraude a Joanne convictus est. Haeretici autem confinxerunt Acta Petri et Pauli, Andreae, Joannis et generatim Apostolorum Acta Philippi et Thomae Acta, doctrinam Petri, continentia Pauli, Apostolorum Itinerarium. —
3°= Pseudepigrapha restant Apocalypses et Revelationes suppositae, ad magnorum Apostolorum Revelatio, Petri Apocalypsis, Pauli Arcana, Thomae Stephani Revelationes. —
4°= Quoniam non possumus eorum haereticam sententiam qui Barnabae Epistolam suppositam dicunt, inter spurios tantum ponimus, illam autem ad Hebraeos Judaizantis ad Corinthios Dei ad Philippenses, et Epistolam ad Senecam quae Paulo Apostolo adscribuntur. —
5°= Liturgia vel Missa Graeco Latina Petro afficta ab Lindano in lucem emissa est anno 1589°. Est etiam Liturgia Aethiopum Missae, et haec quae sub Matthaei nomine fertur. Sed haec nemini unquam suppositia est quam altera quae Marci Liturgia nominatur quamque Masselius edidit Parisiis. Una cum spuria Jacobo afficta Liturgia Jacobi Apostoli a viris non indoctis frustra tamen adhibetur.
6°= Inter ea quae ab Apostolis una existimant compacta Constitutionum est Symbolum cujus vulgo ipsi omnes perhibent Auctores. —
7°= Sunt etiam 85 Canones qui quoniam Apostolos tribuunt Apostolorum nomine gaudent. —
8°= Sunt denique Constitutiones Apostolicae Libri octo qui ab S. Clemente ferunter Scripti. De his omnibus specialis erit et Critica descriptio in 10a= Praelectione. —

Relatis 11a= Judicia Baurii in Libros qui Apostolos dicunt.

1°= De Evangelio illud primo tenendum nempe Eusebio teste illa de Apostolica laude ejus ab antiquis. 2°= Proto Evangelium vero Jacobi et Nicodemi Evangelium Pseudo Matthaei vertere et Acta de Virginis Nativitate Vita et Apparitione, de Passione et Resurrectione Jesu Christi. 3°= Passim in posteris invenitur errores Gnosticorum. —

Ebionitarum, Manichæorum etc.

2° Eodem postremo ordine argumentorum ad acta et Apocalypseos Apocryphas dijudicandas.

3° Quod vero ad Epistolas illa ad Laodicenos inde orta est, quod Paulus præscripsit in sua ad Colossenses et Epistola a Laodicea legatur. Sed illi immerito eorum inde scripta. Quid non Epistolam ad Laodicenos misam. Ita etiam illa sententia ad Corinthios 1° et 2° Scripsi vobis in Epistola ne fornicatoribus immisceamini. Non eam ad Corinthios Epistolam contingenda immixtæ, sed ita locum explicandum est. Cum eam scripsi in hac Epistola, superveniis videlicet fornicatoribus immisceamini etc.

4° Quod vero patet Apostolorum esse Liturgias in quibus nominant quatuor 1° Concilia, homines, preces, et verba, quæ nonnisi sequiori ævo in Ecclesia obtinuerunt.

5° De Apostolicis Constitutionibus animadvertendum est absurdos errores, Anachoritas sustinere. Prohominibus hoc unum satis est c. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47.

verba, mores, inveniet in opere quæ non sunt illius dicta, in quæ scripsit dixit Auctor vel ab ipsius Dogmatis et moribus dissident. 3°. Stylus in verbis in elocutione et in ipso ordine et contextione discernit a ratione dicendi Scribentis quæ animis in operibus idem Auctor usus est. —

3°. Argumenta tandem externa colliges 1°. a Manuscriptis quæ communia quo vetustiora 2°. a silentio vel testimonio Veterum. 3°. In omnibus tamen sanum adhibe Concilium et omnia probe perpende ne pia monumenta dubiis partiaris, neu levissimis conjecturis atq suspicionibus opera antiqua et genuina rejicias. In quo Protestantes Critici nostris præsertim temporibus sibi nimis quidem placent. —

Prælectio 8ª. Scriptores Ecclesiastici secundi.

1. Novi Testamenti Authores, 1°. Matthæus Publicanus Judæis primum Apostolus scribit Evangelium Hebraica anno 39 æræ vulgaris. 2°. Marcus Discipulus Petri precibus fidelium qui Romæ erant scribit anno 43. 3°. Lucas Medicus Antiochenus scribit anno 56°. Evangelium, Acta vero 58°. 4°. Joannes filius Zebedæi Apocalypsin anno 95°. Evangelium 100°. Tempus Epistolæ incertum est. 5°. Paulus scribit anno 52°. Duas Epistolas ad Thessalonicenses 56°. Epistolam ad Galatas et 1m. ad Corinthios 57°. ad Romanos 62. ad Ephesios ad Philippenses ad Colossenses ad Hebræos et ad Philemonem, 63°. Priorem ad Timotheum et Epistolam ad Titum. 64°. Posteriorem ad Timotheum. — 6°. Jacobus cognatus Jesu Sti. et Episcopus Hierosolymitanus tempus quo Epistola incertum est. 7°. Petrus Romæ filius verisimiliter scribit 1am Epistolam anno 44°. vel 45°. Alteram vero sub vitæ finem mortuus è anno 67°. Judas filius Alphæi aliter vocatus Thaddæi, post mortem Petri cui ipse credit. 8°. Patres Apostolici dicuntur illi qui cum Apostolis aut eorum discipulis versati sunt. 1°. Clemens Episcopus Romanus natione Græcus duas ad Corinthios scripsit Epistolas et mortuus è anno 105°. 2°. Ignatius Antiochenus Episcopus ex tribunus 15 Epistolas (cautem pro genuinis habentur) 1°. ad Ephesios 2°. ad Magnesios 3°. ad Trallenses 4°. ad Philadelphenses 5°. ad Romanos 6°. ad Smirnenses 7°. inde ad Polycarpum mortuus est anno 95°. 8°. Polycarpus Episcopus Smirnensis ex tribus ad Philippenses Epistola Martyrio vitam finivit anno 167°. —. 9°

3° Barnabæ Epistola et Hermæ Pastorem canonica non esse testimonia Patrum et Ecclesiæ praxis declarant. Feminina tri ejus et ad Anoc ædificationem pertinere eadem testimonia et eadem praxis pro argumento nobis sunt, qui tenendum sit ut diximus in prælectione.

Prælectio 14ª Scriptores Ecclesiastici sæculi 2ⁱ

Græci

1° Inter eos qui hoc sæculo græce scripserunt præcipui sunt: Irenæus Justinus Martyr, Irenæus et Clemens Alexandrinus Athenagoras atq Theophilus. — 1° Justinus Sichemi in Provincia Samaria natus omnes fere Philosophi sectas degustavit sed vera sapientia et Philosophiæ præcepta in Anoc familia tandem inventa Religionis propagandæ studiosissimus binas pro Anio exaravit Apologias quarum primam Antonino pio atterans Senatui Romano obtulit. 2° — Irenæus Lugdunensis Episcopus et Polycarpi ac Papiæ discipulus plura quidem scripsit sed quinq tantum supersunt contra hæreses libri e Græco tamen sermone in latinum converti. — 3° Clemens Alexandrinus Pantæni auditor ejusq in schola Alexandrina successor plura reliquit Christianæ rei monumenta; ad nostram ætatem pervenerunt exhortatio ad gentes, Pædagogi libri tres Stromatum libri octo. 4° Athenagoras Philosophus haud contemnendus cujus Apologia et de Resurrectione liber magnum sapiunt ingenium. — 5° Theophilus Antiochenus cujus pro Religione nostra libri 3 ad Autolycum unum ad nos pervenerunt. —

Latini

1° Inter Latinos hujus ætatis Princeps est Tertullianus primum Sine controversia Deinde Presbyter Carthaginensis, postremo Montani Apostata. — Præcipua ejus opera sunt, ante lapsum: 1° Apologeticum. 2° De testimonio animæ. 3° De Spectaculis liber unus. 4° De Idololatria crimine. 5° De corona militis 6° De Pœnitentia. 7° De Oratione Dnica 8° Consolatio apud Martyres. 9° De Patientia. 10 De habitu muliebri. 11. De cultu fœminarum 12. De Velandis virginibus. 13 Libri duo ad Uxorem quam 14. Unus adversus Judæos. 15° De Præscriptione 16 De Baptismo &c. Post lapsum vero Liber de exhortatione

castitate. 2° De Monogamia 3° De Fuga in persecutione illsita
4° De Jejunio 5° De Pudicitia. –

Apollogeista

3° Opere precium fuit scriptorum eorum ordine prosequam quod fuerunt hoc seculo Apollogeista. 1° Quadratus Atheniensis Episcopus, primus Adriano Apollogiam obtulit anno 120. 2° Aristides Philosophus Atheniensis eidem Imperatori obtulit Apollogiam circa idem tempus. 3° Justinus Philosophus pariam obtulit Antonio pio Apollogeam anno 15° Oc. alteram 166° Senatui Romano. 4° Melito Sardensis Episcopus Marco Aurelio anno 170° 5° Eidem Imperatori obtulit Apollogiam etiam alteram pro. 6° Tertullianus tandem unam scripsit Apollogeticum Severo Imperanti. Praeterea 15ª

Principui Scriptores Saeculi III= Graeci

1° Omnium qui hac etate floruerunt Scriptores, facile Primus habet Origenes Leonide filius et Schola Catheketicae Alexandriae Praefectus, a patientia in laboribus Adamantinus appellatus fuit. sex millia librorum si Epiphanio fides, conscripsit. Quae autem ad nos pervenerunt sunt Hexaplorum et Comentariorum in Sacram Scripturam reliquiae. Libri octo adversus Celsum Libri quatuor περι αρχων circa principium. Tractatus de Oratione, Exhortatio ad Martyrium et Epistola ad Africanos. – 2° Hippolythus Episcopus Portuensis, cujus opera omnia deperdita sunt, praeter Cyclum seu Canonem Paschalem et alia sed dubiae fidei. – 3° Julius Africanus superest ejus Epistola ad Origenem de historia Susanna. – 4° Dyonisius Alexandrinus Episcopus; habemus Ejusdem Epistolam canonicam ad Basilidem Episcopum Pentapolitanum. 5° Gregorius Thaumaturgus Neocaesariensis Episcopus superunt ex Ejus Scriptis Mundina Panegyricus Confessio fidei et Epistola canonica. Huc jungendi sunt. 6° Methodius Cypri in Foenicia 7° Firmilianus Caesareae in Cappadocia Episcopi. 8° Complurimi alii. –

Latini

2° Tascius Caecilius Cyprianus Afer Carthaginiensis Episcopus conversus ad fidem Christi anno 246° Martyrio autem coronatus anno 258° Inter Ejus opera enumerantur 1° Epistolae 2° Tractatus de Bono vanitate. de lapsis. De Unitate Ecclesiae, de mortalitate. 3° Testimoniorum Libri tres adversus Judaeos 4° De bono patientiae de Zelo et caetera. 2° Minucii tandem Felicis habemus Dialogum qui Octavius inscribitur. 3° Arnobii tandem Africani Libri septem contra Gentes. ———

Italy

Prælectio 16ª

Caput II. Scuti Im. Controversiæ Theologicæ de Lege Mosis Vigubratio.

Una quidem re fuit hoc ævo Controversia de necessitate scilicet Legis Mosaicæ ad salutem consequendam a credentibus Judæis excitata: Tempore autem et loco in quo orta est et eorum Auctoritate a quibus definita fuit duplicem fuisse apparet. —

Primo enim Antiochiæ ubi hunc temporis Paulus et Barnabas docebant, nonnulli credentes a Judæa prædicarunt, neminem sine circumcisione et Legis Mosaicæ observantia salutem consequi posse. Accedunt igit Paulus et Barnabas Jerosolymam ibiq cum Petro Joanne, Jacobo Concilio habito statuunt: Non Imponendum esse jugum Legis Gentibus illud q satis esse si abstinerent ab Immolatis, a Fornicatione, a sanguine et Suffocatis (Actor 15.). —

Romæ iterum Judæi qui ægre ferebant Gentes eodem dignari honore cum ipsis in Ecclesia Cœtare inceperunt ac justitiam consequendam nihil amplius opus esse, quam Lege et Operibus a Lege præscriptis. Paulus igit Epistolam suam hac de causa mittit ad Romanos ibiq plane demonstrat non operibus Legis sed Fide et Dei Christi merito salvos nos fieri. —

De Lege Mosaica

Pria vobis propono perpendenda in probatione quam nova via ducere reducamur, cur tanti facerent cæremonias Legis Judæi; an Jure steterit contra illos Apostoli? cur Judæi eas tollere non adtinuerint? —

Quod vero ad primum attinet dicam id fuisse quia perpetuam easdem fore sensum Scriptura scilicet, neq ipsos velle perpetuum illud ut par et Pentateuchi. Quia insuper hostili animo a cæteris Gentibus ejus causa abhorrebant.

2ª Æternitatem illam uti Davidici Regni æternitatem explicandam esse Per q Jeremiæ Vaticinium ait: Ut satis patere illesciam Partum novum fore velle cum omnibus Gentibus, satis unde cæremoniis adhæsse in Pharisæis Matth. 12 etc. —

3ª Non autem illam puritas e medio sustulisse Apostolos, quia in ea forma Scripturæ Judaicæ pœna erat q animos tantopere exasperare nolverunt. Non hunc ictus tollebant aut Respectus ut Synagoga cum honore respectetur. —

Prolectio 17ª Quæ fuerit sæculi II.di Controversia et num vitæ illius causa Asiarchæ a communione sua se prorsus removerint

1.o Solemne Asiæ erat ac primis usq temporibus Christi nascentis Ejusq Resurrectionis memoriam agere. At Asianorum Ecclesiæ neq una die neq una agebant solemnitatem. Die videlicet 14ª Lunæ Martii ritu mul cum Judæis agnum Paschalem in Christi mortis recordatione simul cum Judæis edebat; tridduo vero post Christi triumphum de morte celebrabat: Lux in re Triumphum Jesu Christi et Apostolos Soannis et Philippi traditione sæculi profitebat. Occidentalis vero Ecclesiæ præsertim Romana uno eodemq die id q Dominico utrumq festum recolebat, neq hoc Institutum a Petro et Paulo tenere contendens. —

2.o Tres enumerantur causæ cur diversis quidem temporibus hac super re una controversia orta est: 1.o mox agnum comedendi apud Judæos Jejunium magnæ hebdomadæ intermittebat. 2.o Sæpe vero decimam quartam Lunam ad id semper exspectandi illud efficiebat ut nisi in feriam 5.am Ipsa incideret non ante Dnica Resurrectio recoleretur. Quod incommodum magnopere videbatur. 3.o Illud quoq incongruum erat Triumphum in Ecclesiis diversa tuentibus Institutis hunc lætitiam, inde luctum; hinc Epulas, inde abstinentiam aspicere. —

3.o Excitata est Controversia Imo Anno 152.o Duo tempore Polycarpus Romam ideo venit et cum Anicéto Pontifice collocutus est: Utrumq vero a Traditione suoq more discessit. Anno autem 194.o cum Polycrates Ephesinus Episcopus renunciaret Victori Pontifici consilium habuisse ibiq morem Asianorum de Paschate celebratum 14.o communitatum fuisse atq confirmatum; Victor id egre tulit et Concilio convocato Asiaticos a communione Ecclesiæ removere minatus est. At Irenæus pacem literis equis ad Victorem Ecclesiis restituit. Sed causa tantum finita est in Concilio Rhiano ibiq mos Occidentalium Universæ Ecclesiæ rescriptus. —

4.o Eusebius cujus cæteri omnes utiuntur testimonio hac de Ecclesiarum dissensione ita loquit ut revera non a communione segregasse Asiaticos persepius colligat. Ait enim H. E. L. V. c. 25. de ipso Victore ΑΠΟΤΕΜΝΕΙΝ πειρᾶται abscindere conatus. De Irenæo vero ipso hortatur

Victorem

Victorem ne segregaret ἀποκοπτοις, nondum igitur segregaverat ante illius Epistolas. Nec postea vero segregasse inde patet, quia Irenæum episcopum appellat paulo antea. Verbum autem ΣΥΝΕΞΕΣΘΑΙ quod Clarissimus Irenæus ait significare Prosecutionem datis literis prescriptam, nil aliud sibi vult quin infamia notare Victorem in aliquem civilem orationem. — —

Controversiæ Theologicæ Seculi 3ii et primus Stephanus Excommunicationis sententiam tulerit in Afros?

Quatuor sunt præcipue huius ævi controversiæ.

1ª Fuit de mille annorum regno quod Christus ageret inter homines ante orbis terrarum exitium. In Origenem enim qui sententiam hanc reprobaverat surrexit Nepos Episcopus Ægyptius qui in libro contra Allegoristas ea tutatus est. At Dyonisius Alexandrinus binis de promissionibus libris Orientem hanc tempestate compescuit.

2ª Origenes ipse in causa iterum fuit cognitionis quod ab Episcopo Cæsareæ et Hierosolymitano Sacerdotio ordinaretur passus est. Demetrius enim Alexandrinus Episcopus eo gradu illum ingenium præmunivit quia se ipsum evirasset. Hic inde forsan veteres acquisivit quia in libro quo de principiis errores quos plurimi reperti sunt. Demetrius itaq Concilio ceu vasto numero Præceptores in Schola Alexandrina et Sacerdotii honore ~~spoliavit~~ spoliavit — spoliavit

3ª cum Cyprianus Carthaginensis Episcopus nimia indulgentia Martyrum libellos pacis tradentium iis qui sub Decio sua deseruerant a Religione fortiter obstitisset, magna inde lites ortæ sunt: illum tu Victor dixisset.

4ª Controversia de Baptismo iterando inde suspicor enatam esse quia cum nonnulli hæreticorum formam baptismi substantialiter ortho- dox in Ecclesia Asiatica et Africana id moris cum obtinerent illis baptismum iterum conferendi qui ab hæresi ad Ecclesiam redirent. At cum Firmilianus Cæsareæ in Cappadocia Episcopus et Cyprianus Carthaginensis Antistes id ita tuerentur quasi hæretici Spiritum S. conferre non valerent, quia non habebant ideo Concilium Sacerdotio firmarent. Stephanus Patriarcha restituit et nihil innovandum de tra- ditionum Majorum servandam esse declaravit. —

At in eos etiam Excommunicationis sententiam tulit: id enim Firmilianus

vocat

aperte in Epistolis suis docet, et ipse Dionysius Alexandrinus confirmat. Ita quidem Novatio visum est. Potius autem non sic: 1° Quia Firmiliani verba excommunicationis sententiam non innuunt seu separationem. Nam quam Stephanus minatus est: cum Legatos Asiæ non admittere noluit. Et re quidem vera Cyprianus iterum Litteras ad Stephanum postea dedit eumq Fratrem nominavit in Epistola de Conjugium. 2° Verum non est, Dionysium ullis verbis illis in Epistola sua neq se cum illis communicare velle, sed aliud videre scilicet nonnullos illis communicaturos quæ verba minas tantum sapere videntur. Vide Cuseburn Lt. C. L. L. S. - 3° Si sententiam talem tulerat Stephanus cur successores ejus cum Asiis haud intermissa baptismi reiteratione communicarunt? 4. Credendum igit potius Hieronymo et Augustino qui disertis testantur quem reipsam non finisse. De his omnibus pravis et clarius in Prælectione. -

Sæculi 1ⁱ Hæreses præcipuæ. - I Gnostici

1. Gnosticorum doctrina ad hæc potissime capita revocanda est. - 1° Esse omnium rerum principium æternum omnig vitio immune ejus tamen naturæ comprehendi non posse. Bythos seu Abyssus vocabatur. 2° Esse insuper materiam æternam increatam tenebris obvolutam nullog ordine præditam. 3° A principio illo æterno duos manasse Eones sive Spiritus viventes neq perfectos neq omnipotentia præditos eosq Matrimonio credidisse in immundum. 4° Ab Eonibus mundum despectum fuisse præcipue a Demiurgo imperfecte tamen et malis repletum. 5° Deum toto pectore certasse ad remedium malis mundig imperfectionibus admovendi per Legatos suos quos identidem misisset. sed vim Fabricatorum mundi plene domare non potuisset. 6° Eones animas quæ a Deo sunt alligasse corpori quod omnium libidinum sedes est. Eosq si ad Bythum redire velint motus et cogitationes appetitivæ materiæ excitatas reprimere et vincere teneri; ni id faciant in alia corpora libero migrandum illis esse. Ad eum vires comparandas Magica etiam arte utendum esse. -

Errores

2. Vetus Testamentum damnabant, quia mundus a Deo creatus ele-

dicitur: Legem autem a Demiurgo traditam putabant Judæis ut gloriæ sue in mundo consuleret. Abhorrebant etiam a matrimonio videli et a multiplicatione illa quæ Scriptura commendat: crescite et multiplicamini ut ne materia propagaretur que mala est. 2° Christum neq ut Deum neq ut hominem venerabantur: non ut Deum, quia filius Demiurgi erat et priscorum natura: non ut hominem, quia corpus vere non accepit quoniam malum est: simulavit igit corpus accepisse et pati in cruce tantum visus est. 3° Moralis eorum doctrina in ea versabat ut corpus edomarent vel injuriis afficiendo vel omnibus mundo voluptatibus, nullum etiam inter hominis actiones sive bonas sive malas discrimen apponebant. —

Disputatio

3. Sunt qui ab Orientali Philosophia manare putent Gnosticorum doctrinam, ideoq Patres primorum seculorum damnant ut pote qui a Platone existimant descendisse neq poterant bene eam refutare errorum Origine non bene perspecta. A Platone tamen proxima ex parte manare potuisse testis est Plato ipse in Timeo et Cicero de rerum universitate. Bona vero usi sunt nec ne sunt argumentorum copia Irenæus, Clemens Alexandrinus, Origenes Tertullianus et Epiphanius, testor item Libros eorum qui pro monumento adhuc sunt quos inspiciatis lector non labrum reprehensiones audiatis. —

De Hæresibus 1ⁱ Seculi Pars altera

2°. Simoniani

1° Ita vocantur illi qui Simonis præcepta secuti sunt acq ad 3ⁱ seculi initium. Simon Magus ex Gitton Samariæ oppido in Schola Alexandrina Magiæ artes et Orientali Philosophia imbutus est. Miraculis Philippi a Judaismo ad Fidem conversus ut Apostoli sibi traderent vim Spiritus Sancti in ponendis manibus communicandi oblata pecunia flagitavit: Actor 8. Sed Petri reprehensione castigatus ac Magiæ præstigia relapsus est. Ipse Gnosticorum doctrinam apprime sequebatur. Perfectionem omnium eorum in se moralis prædicabat alterum sexus in sua Helena quam sibi Tyri vocaverat et ipsum Deum a Deo ut Fabricatorem mundi vim edomaret et ab eorum Imperio Helenam eriperet. —

Si rectius in rem inspicimus Pseudo Messias potius, quam hæreticus

appellandus est. quod idem affirmatum vere etiam de Theodoto et Melchisedech quorum alter ut vulgo creditur Simonis Magister extitit alter vero discipulus. –

3.° Cerinthiani

2.° Sectatores Cerinthi usq ad initium seculi 3.i Cerinthiani vocati sunt. Cerinthus Judeus Alexandrie similiter Philosophie operam dedit. Gnosticorum doctrinam cum placitis Judeorum cum nostra Religione ita composuit. 1.° Fabricatorem mundi Judeorum Deum esse. 2.° Christum esse Eonem, missum a primipio eterno ad Fabricatorem illum edomandum. 3.° Jesum ipsum esse, naturalem filium Marie et Joseph in quem Christus descendit quando a Joanne in Jordano Jesus baptizatus est. 4. Cepto vero a Judeis Jesu avolasse Christum et Jesum solum passum esse. 5. Sectatoribus suis mille annorum Regnum pollicebatur. Irenæus Libro 3.i 11. contra Eum scripsisse Evangelium suum tentatur.

4.° Nicolaitæ

3. Denig Initio seculi primi ut verbis Dannemayri utar recte annumerantur Nicolaitæ. De his loquitur Joannes Apoc. 2. 6. At unde ita dicti sint nihil certi habemus. Existimarunt fas esse carnibus idolothytis vesci et cum scortis volutari. Irenæus vero similes eos fuisse Gnosticorum familiæ. —" Seculi 2.i Hæreticorum Familiæ

1.° Nazarei Legem Jesu Christi cum Lege Mosis ita componebant ut baptismum et Circumcisionem requirerent in Christianis a Judaismo conversis. In Gentilibus autem satis putabant baptismum recipi. –
2.° Christum a Virgine natum fatebantur incertum tamen ut eum etiam sinere ut Deum agnoverint. 3.° Adscitamenta Legi a Pharisæis appetita respuebant. dicunt usi sunt Evangelio Matthæi illudq tradidit Hieronymo a quo Latine versum est. Nomen retinuerunt quod olim Judeis commune fuerat. –

2.° Ebionitæ Ita appellati sunt a ab Auctore vel a pauperitate qua premebant. 1.° Primo duo capita Matthæi Evangelio erasebant. 2.° Hominem tantum Christum esse et naturalem Mariæ filium putabant. 3.° Pharisæorum traditiones plurimi faciebant. 4.° Paulum Apostolum utpote qui a lege defecerat eamq inutilem esse profitebatur abominatum. –

3.° Elcesaitæ. Ab Elxai Judeo nomen suum acceperunt Græcano

docuit 1° Solis titani posse ei mœro mense alitatione abhorrere
2° Deum unum colendum. 3° Legem Mosis Allegoriam esse 4° Spiritum Sanctum Jamino vetus esse præceptum quia nomen ejus יה Jamini unum est. 5° Patres nimia aliquando vidente gravere de Martyrii & continentia laudibus id factum ait Maurinus ut Ecclesiastici licentiam comprimerent. —

4° Saturniani Discipuli Saturnini ita dicti sunt. Saturninus Philosophus Antiochenus duo putabat esse Principia æterna, unum bona indole præditum, alterum iniqua. Unum Deum, alterum Satanam appellabat. 2° Septem Deos a Deo manasse, Satanam vero immateriam dominari. 3° Septem Deos materiam disposuisse in quo Deo alij invito Satana, credens in septem Planetis posuisse. 4° Deum bono illius operis ordine captum, rationali mente hominem animasse qui primis erant, Animali tantum vita præditi. Satanam autem invidia motum malignos homines creasse. 5° Christum ad hisse ad septem Spirituum Imperium quo abutebantur destruendum animasq redimendas, sed umbratili tantum corpore indutum. 6° Jejuniis corpus & carnium abstinentia domandum præjubat. In Veteris Testamenti & Matrimonii damnationem cum Encratis ut apprime conveniebant. —

De 3ª 6ª et 7ª Hæreticorum Familia Sæculo II

5. Certo Marcionitæ Marcion a Patre suo Ponti Episcopo, stupri illati causa communione Ecclesiastica sine spe veniæ privatus Cerdonis Partes secutus est, qui Simonis doctrinam profitebatur. Systematis sui fundamentum triplex erat dubitatio, unde mala essent in mundo? cur primus homo peccavit? cur tandem animæ corporibus inclusæ tenerent. Ut omnia igitur componeret, ajebat 1° Homo a duobus principiis æternis creatus est a bono animam, a malo corpus obtinuit, et legem Mosis. Hinc animorum captivitas peccatum et mala in mundo. 2° Deus spirituum Pater atque conditor, unum est illius umbra corporis vestivit ut homines docret abstinendum esse ab omni voluptate quæ spiritalis non sit si vellimus iterum ad cœlum redire. 3° Matrimonium & Vetus Testamentum damnandi. Unum Christus Cain et Sodomitas ab inferis duxit quia haud legi obtemperabant, neq Patriarchas reliquit qui plurimi eam fecerant. 4° Baptismus plus una vice administrandus est ut magis magisq purificet.

Bapti

6. Bardesanistæ Exstitit in Mesopotamia, verba sunt Eusebii l. 4. c. 30. Bardesanes quidam vir eruditissimus Syriaco sermone disertissime ut de quâvis disputando ad vivam Marcionis aliorumq varias opiniones Authorem atq Assertorem. Patriis Linguæ dialogos conscripsit. Hic primum fuit Valentini æmulator, postea vero ejus doctrinam improbavit, suo errori videlicet non penitus exturbato. Colebat enim duo æterna principia Veritatem numeratam, corpore ut olim Angelos apparuisse contendebat corporum tamen Resurrectionem denegabat.

7. Sabianistæ Discimus Christianæ Religioni additum fuisse Sabianum, atqadhuc enim inter Judæos quidquid Baptismus dissentiat scripsisse. Recessit ab illa demortuo Justino cujus erat discipulus atq Orientali Philosophiæ animum attulit, eamq inde in Mesopotamiam Patriam suam professus est. Jis quæ cæteri tenebant suo marte addidit Adamum æternam salutem non est consecutum. Ast vitæ austeritate quâ cæteros materiam fere omnes oderant; adeo tenuit et domuit ut discipuli ejus per nomina adhuc eorum more indifferentia a religiosis cuti discernerentur. Encratitæ enim vocati sunt, quia solidum et veram agebant et a communibus hujus vitæ prorsus alienam: Hydroparastatæ autem quia in ipso Missæ Sacrificio pro vino aquam tantum apponerent. Sacra nunc Novum Testamentum opus Dei boni faciebat esse quatuor Evangeliorum compositum, et Pauli stylum elegantiorem videri solitum est.

De 8ª 9ª et 10ª Hæreticorum Familiâ quinti II

8ª Basilidiani Basilides Alexandrinus Pythagoræ et Platonis instituta cum Christianorum Institutis comparavit ad normam Platonicæ Philosophiæ ajebat: 1º Unaquæq Gens suum habet Deum, Ille vero Judæos cæteris potentior cum fuerit, alicui suo subjicere Imperio conatus est. Unde odia Populorum in Judæos atq inter se dissentiones. 2º Christus adfuit ut hunc omnia componeret sed umbra corporis incertus, Basilidiani vero docuerunt Christum Passionis tempore formam transiisse suam Simoni Cyrenæo eumq pro Illo sublatum fuisse. 3º Observandum est Voluptatibus Cogitationes enim nostræ necessariæ sunt et ab ea Deo in animo positæ. Juxta vero Pythagoram arbitrandus est Unitatem in qua vis significata, septem Planetarum et dierum quod in anno sunt numerum, hujus mundi Fabricatorem admirandæ profunda cogere posse. Aliquando Græca inter quæ in nomine Abraxas extenduntur Potentiis dissagintæ quinq numero exprimunt tot esse omnibus præesse Cœlq Angelos Ordines ab illis Cœlibus Dignari et Sapphiri Lunitorum Cœlis autem et Angelis ipsis supremum Dominum nomine Abraxas præfuisse ut cæteris Gnostici contentiosi.

9ª Harpocratiani. In iisquibus Harpocratis Philosophia ab Illa Discipulis quam Gnostica Ægyptiaci profitebantur. 1º Christum nulla alia re fuisse

alios hominibus superesse quia animæ sortitudine et præstantia
2ª Levandi necessitatem imperitam nobis esse ideoq actiones omnes
indifferentes sunt. 3ª Divina Voluntate omnia esse communia et ipsas
etiam mulieres 4ª Melchisedechianos etiam admisse Harpocratia
ni ferunter. —

10. Valentiniani Secta Valentini Rome enata est qui Cipro veterum
Doctrinam Gnosticorum plenius ordinaret Valentinus ajebat de
centum 30ª Eon fuisse Masculos et Femineas et quatuor celibes Eon
nempe Silum Veritatis custodem. Christum Spiritum Sanctum
et Jesum. Ultima eorum Sophia genuit Filiam Achamoth seu
vim animandi que ope Jesu Demiurgum peperit. Demiurgus
animalem a materiali substantia secrevit. Mater vero quæ Spiri-
tualem et Cœlestem substantiam addit. Christus animali et Spiri-
tuali substantiæ unitus Demiurgum per Mariæ corpus tanquam
per canalem descendit. Cui dum a Joanne Baptizaretur juncta est Je
Jesu. Sed comprehensus a Judæis Christo Jesu et animæ Chri
rationali Patriesse avolavit.

Ex Tribus ultimis seculi II^i Hæreticorum Familiis

A Gnosticorum amentia aliquantulum respirandum est.
Multo igit dicere de Cainianis qui Cainum Rorce Datham Sec
Sodomorum Incolas Judam Christi Proditorem laudabant de Ophitis qui serpen-
tes colebant eoque ille qui Protoparentes ad peccandum adduxit Christum
aut Sophiam quidabant fuisse deq aliis innumeris vel sanum dixe-
runt a cæteris ne non dare in Historia indicant. —

II^a Patripassiani.

11ª Antitrinitariorum princeps Praxeas ut Græcæ Philosophiæ
Christianorum Dogmata conciliaret distinctionem in Trinitate nega-
runt et personam Patris tantum passus est. Pater igit æquæ in æ-
ternitate e solo descendit. De Maria Virgine natus proq nobis passus e.
Zberii discipuli quis Patripassiani et Monarchiani vocati sunt. —

12 Artemonitæ Eadem Gnosticorum Philosophia illecti Theodotus Coriarius
et Artemon Rome Trinitatis doctrinam eodem tempore atq nixeum
fere aggrediebant. Ajebant enim non personam Patris seu naturæ di- 33
vinæ partem Christo nascenti junctam fuisse illorum vero discipuli
argumenta contra personarum distinctionem Geometrica volvebant

ito

ita enim de illis testatur Eusebius, abjectis Dei Scripturis Geometriæ student quippe qui terrestres sunt et loquuntur terrena et illum qui de cælo advenit ignorant. —

3. Montanistæ Montanistæ qui et Cathafrigæ vocabant teste Gennadio utrum Testamentum approbant ne novos Prophetas ad recipiendos et antiquos adjiciunt et Montanum quendam et Priscillam prædicant. Montanus Eunuchus Pepuzæ in Frigiâ natus Paracletum quem Christus promisit a Spiritu Sancto dixerat se illum esse Paracletum prædicans qui omnem veritatem docere Christum posset Christum docebat. Virgit Christi doctrinâ plenior eam haberet atq perfectiorem. 1° Venam in gravidora jejunia detrahendi ab Ecclesiâ nolebat. 2° Jejunia multiplicabat et deserebrationes præscribebat. 3° Secundas nuptias, cultum corporis humanos libros damnabat. 4° Fugam in persecutionibus illicitam prædicabat. Priscilla et Maximilla ipsig Tertullianus allocutæ Doctrinam sectati sunt. —

De 3ia Sæculi Hæreticorum Familiis. —

1° De Manichæorum Familia

1° Si vera sunt quæ vulga narrantur Religionis quam Manes proposuit Author fuit quidam Scythianus in Ægypto qui Libros suos Ægyptio dicto puto Terebintho, hic vidua Rosa, hac tandem Lubricus quem agitatum pecuniarum sibi vi emerat. Lubricus post vidua mortem Manes appellatus est.

2° Manes ad commentis suis fidem faceret Paracletus quem Christus impleturum se promisit haberi voluit. Vetus Testamentum penitus rejecit et Novum pro arbitrio immutavit. In eorum locum libros alios Apocryphos substituit eumq præsertim Evangelium quod ajebat sibi a Deo dictatum. —

3° Duna Manichæi regna fingebant æq æterna Lucis videlicet et Tenebrarum utroq Principem quemdam vi subditarum sibi similes gignendi præditum præficiebant, Lucis Rectorem Deum appellabant tenebrarum vero Principem Hylen seu Demonem. —

4° Bello ex illato inolas tenebrarum invasisse regnum Lucis Deum vero ejus opposuisse primum hominem numerosa exercitu comitatum hunc infeliciter pugnasse et partem Regni amisisse. Deum alium exercitui suo Imperatorem Spiritum vivificantem addixisse. Atq eum

Et si rem bene gereret Celestis iquis particulas illas Materie vitio
es illigatas tem Deo reddere potuisse neq impedire quominus ma
la orirentur. —

3o Demonem nepratam amittere Adamum formasse atq in eo omnes
illas animas quas asperat conduxisse. Ex hujus cum Eva contra legem
Dei connubitu homines descendisse binis animatus concupiscentiis
et rationali preditos. —

4o Deum ut malo huic mederet per Spiritum viventem mundum creasse
duasq ex se naturas sibi similes produxisse Christum et Spiritum S.
Christum descendisse, ut bonum agri vitium esse et finita legatione mea-
lem sedem suam promisso Paracleto redisse. —

5o Manes Leges morum Legislatoris prescribebat. Predicabat etiam ani-
mas que iis perfecte obedirent post Purgationem in corpore inhoctam
in Luna continuatam et in sole perfectam, in terram suum cor
pore ad originem suam revertentes recipiendas; cæteras vero in alia
corpora donec purgarentur migraturas. Lucem autem multo meliorem
regi posuit eos limites Regni tenebrarum custodituram ne illuc in
lobe bellum inferrent. —

6o Soli secte unus preerat qui Christum referre dicebat. Decem hujus
erant duodecim Magistri, sequebantq 72 Episcopi quorum singulis
presbyteri et Diaconi parebant. Duo Manichæorum secta duraret
per omnes terras Provincias propagata est.

De Reliquis seculi 3ii Hæreticorum sectis

2o Hieracithæ Texte Epiphanio ab Hieracæ Antiochiæ Episcopo et Doctore quodam Leon-
topoli quod Egypti Oppidum est oriundo qui Resurrectionem carnis respuit.
Unum illi Veteri et Novo Testamento atq nuptias penitus interdixit et que
vos ante rationis usum Regni celestis participes esse negant quod nonem
ullamne carnis portionem sensit. —

3. Noetiani Noetus Smyrnæus ex Asia Deum quem Patrem appel
labat et divisionis omnis nescium esse contendebat hominis Christo quem
Filium vocabat se junxisse et ita ex natu permasq passum esse disputabat.
Se vero Moysen Fratremq Aaronem dicebat. —

4o Sabelliani Sabellius ex Patris sua Pentapoli docebat unam esse in
Dei natura personam que Pater vocatur. Filius et Spiritus S. unaq Per-
sone Patris qualitates et operationes, uno verbo Pater Sol et Filius lux
lator vero Spiritus sanctus. — 33

5. Paulliani Paulus Patris Samosatenus atq Antiochiæ Antistes predictus

Regine Zenobie ad animum Religioni nostre applicaret. Fo. de Ta-
tio alq Incarnationis mysterii facilora intellectu reddere studuisse.
Docuit enim unam esse in Deo Patris personam, Filium autem et Spi-
tum Sanctum impliem esse operandi vim qua se humilius Deus cre
dere voluit, Christum igit̃ cum quo vis Dei Patris conjuncta fuit, in
proprie solum Deum appellari posse contendebat. —

6o Novatiani Auctores habuerunt Novatiani Romane Ecclesie d
Novatum Carthaginensis Presbyterum. Novatianus a Cornelii Ponti-
fitio rejunctā de verbo quia Fabius Cornelius ipsi videbat ad eos qui
Decio Ecclesiam persequente defecerant iterum resipiendos, recipiendos vera qui ad fidem Romanam quam ipse amplectebatur assumptus
fuerat. Novatus autem a Cypriano censurus juste plurimum Roma
Confugit et partibus Novatiani favere voluit. Docebant igit̃ Novatiani
Ecclesiam esse neq illos qui a Fide vera defecerant neq alios qui
post Baptismum gravius aliquid admiserant; ideoq Ecclesiam care
re potestate peccata gravia remittendi. Eos qui ad eos redeun
transibant Baptismum iterabant et quoniam puritatem doctrine
apud se tantum inveniri profitebantur Cathari etiam vocati sunt.

1m Disputatio De Manichæis

Bozobrii in Historiā Manichæismi delegit meus. —

1. Manichæorum Familiam diu duraisse et late propagatam esse non est dubium et ab
Baylorio colligere; labente enim seculo 4to finisse Manichæos in Affrica inde
evinimus quia Augustinus contra eos fortiter pugnat. Anno 405 Anastasii Im-
peratoris Mater Manichæis favet; sæculo autem 5to Manichæa Fœminam Gallinicca
Filio suo Mandio doctrina imbuere non dubitat eoq ad Hunnam gubernatorem
vocat in Armeniam demittit. Sed eum anno 811 Theodosia Imperatrix
in Manichæos Religionis et Imperii hostes graviter animadvertaret, partim
ipsi eum Saracenis foedus inirent, partim in Bulgariam in Gallias alq
Italiam confugiunt totam fere peregrinant Europam. Priscillianistæ, Bulga
ri, Albigenses, Paulicialii Bannitæ, Hernicani alq Petrobusiani &c
alia omittam Nomina sunt, quibus familia eorum hoq ad sæculum 16um duc
gravit. Semina tandem qua in Germania ipsaq Anglia jecerant Emissarii
et Ecclesiarum Familiæ exercuisse nemo facile mirabitur cognitis ideis.

2o Illud æque compertum est Manichæos a Saracenis et Saracenorum et Sacrar Imagini
abhorruisse animus enim Saracenis ideo in fidem suam eos recepisse suisse
etiam Iconoclastarum Errorem a Manichæis non minus quam Mohabedanis
ortum, eum repetere posse.

3o Cum igit̃ Bozobrius fundamentum et Patronum amplissimum Protestantium
sæculo Doctrinæ sint dizeptissima in Manichæis posse statuam maledicere et Historio

Manichæi et Priscillianorum quos conscripsit contendens Patres neq ante neq prothe neq penitus eos oppugnasse, nam ipse innuit quoniam Manichæos presertim qui Patres verum perzenitus est Protestantes et Reformatos saniches quosque iam annis perpetuitatem successionis et antiquitatem originis in Manichæos prætendere posse. Tum enim si fidem illi haberemus a Lutero usq ad Manichæum repetendo inveniremus ubiq plurimos qui veræ Ecclesiæ formam corrumperent et Christianitatem supra montem constituerent. ~

Historici Ecclesiastici est obiter indicare libros atq horum impietates detegere Theologi vero refellere atq obtundere. Reprehensiones tamen quibus passim Baronius abundat arguit Patres commodius ac finem sanctiorem pro Augustini tempore dictas esse recurrere. Id tantum hic non silendum rationem disputationis qua Baronius Hæreticos omnes ne dum Manichæos benigne purgat et quantis culpa detrahat illis in Patres convertat neq Brutero quidem sanctius visum neq Moremio in omnibus arrisit. Viam enim sanctæ Deiparæ damnat. et Apostolos in prora decasia, quorum fratia Patres Ecclesiæ a Baronio damnantur. ~ 1. Mens Baili de Malorum origine explicatur.

Mundum quatio num est quæritur an opus Dei Omnipotentis atq beneficentissimi posset esse? quam a Baylo quæstionem pertam solvere affirmative conatus sunt. p. Clarissimus Lingius, Dubitii Episcopus, Libro de malorum origine dicens: Deus mundum creavit, et potentiam suam illi exercere et atq suæ bonitati dona creaturis communicare. Ab exercitio bonitatis bona fluerent, et vera potentia in omnibus patet, aliquando ea accidunt quæ mala appellantur.

2°. Jacquelotus in opere Fidei una ratione conversus contendit nunquam a Deo conditum fuisse, et suæ ultro ipse gloriæ consulere. neq ita gloriosum fuisse Illi, si hinc libertate spoliasset unde malum morale repetendum est, nec mala quæ Physica appellantur minus valent ad gloriæ suæ incrementa in potentia extendenda

3°. Clericus præsertim dicturumque malorum in hac mundo atq æternitate in alio argumenta sua fulcivit Baylium in opere duobus tibulus: Parrhasiana sententiam Origenis amplectens et ita ut aperet ipse damnatorum pœnas æternas a pure Omittunt quæ Lactantius Theodicæa Malebranchius hac super re adhuc ante Baylium scripta, post Baili mortem in lucem prodierunt. — Et hinc id Jacquelotus et Clericus ipsi Baylius vicens modo jure modo injuria pluribus reprehendunt nec opere dubitavit Manichæos principio malitiæ quæ cæteras

sententiæ difficultates a proposita quæstione prospicere. Neg Patres omnes vitare potuisse, modo Philosophia Platonici mentis caverent duo quæ fere de tali Idearum Systema de malo origine antiquo, è quo ista Manete repetabantur. 2. Videmq; eos illud in conventibus Philosophis vetatos inde a seculo 3°. — Patres præcipui q̃ verit duo primis quæ pugnarunt de Verbo hanc cum Mare: Archelaus in sua cu Manete conuentione. Augustinus opus suos Novio. Ex qua certa re omnibus Eccl̃ure visu è. — Malu qd forte appellamus, hoc è subsistentia majorio boni privatio tem è. Negbonu neg malu absolute inveniri in omnibo. Mala et bona, quo dicunt necessario in re scripta et debent. Ad necessario in re scripta è natura rer atq in perfecta, longe plurib⁹ in bono q̃ in malo, id est malu videt ide ejicito de malo cu majori infelicitate collato tum eni bonu cum Deo tu? Mala q̃ quo physica et necessaria et quia creaturæ imperfectio una cum alia ordinis necessaria è; moralia aute malu a libertate abusu de creaturis, malitio tm̃ e libertate fruit

De Forma Synodorum expressa ab illa Synodo quæ habita fuit Hierosolymis habita fuit.

1°. Conciliorum Auctoritas in iis verbis posita est quibus Jesus Christus discipulis suis promiserat se Paracletum a Patre impetraturum qui semper cum iis maneret eaq omnia quæ ipse prædixerat confirmaret atq omnem eos docuret veritatem. Joannis c. 14 et 16 et reqiidem vera orta tradizione de lege Mosis ad supra dictum est Apostoli et Seniores qui Hierosolymis convenerant ita de illa constituerunt, visum est Spiritui S. et nobis quæ verba illa Jesu Christi aim supponunt atq explicant. Actor 15 v 28.

2°. Quod extendit in Synodo sed dogma est vel disciplina. Utrare ergo non suppremendum sine communione ingino ad salutem pervenire, dogmatica est opinio. Act. 15 v 1. Contra illam statare et decernere tantum a contaminationibus simulacrorum et fornicatione et sanguine et suffocato abstinendum esse dogmatica et disciplinaris sententia est. —

3°. Magna conquisitio fuit ibi facta ad Act. 15 v 7. Semo quem primum omnium Petrus habuit ad eos qui convenerant. Silebatur silentium meditatur inio sibi Deus Judicium Jacobi electio tandem verorum ad pereos mittendos Epistolas, ito qui erant Antiochiæ et Syriæ et Cylicia, ibi de 22 et in causa erant cur judicamus ii reliqui etiam convicti et Spiritus ea regere et utriusq sententia momenta exponi a Patribus primas Pontifici Romano et legatis ejus libenter dari judicium fieri, ab ipsi vespis tantum non vero a postpulo, Ecclesias de illo judicio per litteras certiores fieri. —

4°. Finum quam habet Ecclesia in Concilio difficile est planius docere quam ab Innocentio Francisci actum est his verbis. Hoc inquam semper nos quidquam præterea hæreticorum novitatibus excitata Concilio vel Decretis Catholica perfecit Ecclesia nisi id quod prius a Majorib⁹ sola Traditione susceperat. Posteris etiam per Scripturæ Hebdomadum o Finotheæ inquit Apostolus depositum custodi devitans profanas vocum novitates. Inde patet Episcopos in Concilio nova Dogmata haud constituere posse, sed tantum de iis quæ a sensa Ecclesia tenentur

I. Jam a natura Deus Sanctus et Justus, ut Proverbia Sapientiæ loquitur, quidquid peccatum est, odit. Deus nulla est Deus, nisi Deus sanctus. Deus sanctus, nisi Deus justus. Deus justus, nisi Deus vindex. Deus vindex, nisi Deus punitor. Deus punitor, nisi Deus damnator. Deus damnator, nisi Deus æternus. Deus æternus, nisi Deus infernus. Deus infernus, nisi Deus æternus. Deus æternus, nisi Deus damnator. Deus damnator, nisi Deus punitor. Deus punitor, nisi Deus vindex. Deus vindex, nisi Deus justus. Deus justus, nisi Deus sanctus. Deus sanctus, nisi Deus Deus.

a Principio testari.

2° Quis autem ait Concilia convocare cuiq. prendere ? difficile erit arguere pertendentibus non alii quam Petro Christum dixisse pasce agnos meos pasce oves meas. Quod erit idem, ac si dixisset Prospice omnibus Ecclesiæ necessitatibus. Quod de primis Ecclesiæ sæculis Imperatores convocarunt ea ipsa q. Pontifices ut id agerent hortati sunt, quod factum est, quia subditi Imperator fere omnes tum erant Episcopi, nullus q. invocationis expensas nisi Imperator persolvere poterat. Annotandum tamen est, ante Constantinum solum quinque etas partibus Concilia que non poterant nisi a Pontificibus indici.

Opponitur quod Ravenagel in Concilia præsert alibi tres inventor reperiant hic satis est animadvertere nil Pontificem Concilio approbasse quod ipsi non in Synodis contra Arminianos invitatum ita ab Arminianis iisq. approbatæ.

3° Acta igit. Conciliu Episcoporum Conventus ad quæstiones de fidei vel morum, vel disciplina ad Scripturam et traditionem dirimendas ita q. diudicandas. Quod de totius Ecclesiæ Episcopi convocati fuerint sed aperum Decretis præstiterint Quamobrem vocat Concilium si totius Gentis Episcopi Nationale Provinciale tandem dicit si a Metropolitano Provinciæ celebratum est. — —

De Secundi 2i= Conciliis.

Si forte queras cur paucis admodum primis Ecclesiæ sæculis fuerint Concilia duplex ratio reddi a in promptu est respondeo.

1° Quia temporis Persecutionis Episcopi difficile et magno cum periculo convenire in unum potuerant. 2= Quia cum adhuc recens esset Apostolorum memoria et traditio in ita opus erat monere fideles contra hæreticos, qui ab omnibus ut a communione abstinerent habebant et corrodarit magnopere.

3° Concilia in Paschatis controversia ita ab Eusebio enumerant libro 5. 23. extat etiam nunc Epistola Sacerdotum tum in Palæstina congregatis sunt, Alia item extat Epistola Synodi Romanæ ad Victorem Episcopi nomen præfixum est. Habent præterea Litteræ Episcopi Pontiq. quibus Palma ut opto antiquissimus præfuit. Epistola quæq. Ecclesiæ Gallie extat quibus præerat Irenæus Ecclesiarum quæq. in Osroena Provincia et Urbibus Regionis illius, constitutarum Litteræ visuntq. Horum vero Bachilis

dirigere, et si Concilio ecclesiæ ad omnes ? Concilio evocati sunt, ut omnes ? Concilio evocati sunt, ut omnes ? Concilio evocati sunt, ut

Corinthios Ephesios, alios q̃ plurimos Scriptos extant q̃
omnes eandem Fidem, eandemq̃ doctrinam profitentes unanimi
sunt sententiam, ut scribit non aliò quam Resurrectionis Domi-
nicæ die jejunia solvi liceant: quibus verbis bene perspexis
duo tantum fuisse Concilia in hac causa, Ephesinum et Pla-
renese contendit Mosemius; Erat melius tamen fecit Du-
pinius, addito etiam Romano. —

3ᵒ Contra Montanistas plura item habita fuisse Concilia ab
Eusebio libro 5. c. 16 colligit; ubi ait nam cum Fideles qui
erant asiæ et in plurimis aliis locis ejus rei causa disputa-
de Montano: convenissent, novam illam doctrinam examin-
nasent et profanam atq impiam judicassent, damnata hæresi
iisti ab Ecclesia et Fidelium communione expulsi sunt, miror
igit et Autorem Nostrum et Dannenmayer inter inertia Con-
cilia illa retulisse; cætera vero quæ in his etiam talia vidi
non attingo; videa si libet in ipso Dannenmayer supralat.

De Sexti 3ii Conciliis

Dubio

Inducto 1. Plura habita sunt de Baptismo hæreticor Concilia. In Sexto invenio ex Victore et Hygino Episcopis, Carthagine collegit Agrippinus in quo decretu fuit rejiciendum esse baptisma ab hæreticis collatum. In eam sententiam abierunt diam Iconiense et Cypriadense. Ille om-
ni maximo ponderu accedit Auctoritas Cypriani, quod de Carthagine tria Concilia cogit
anno 255ᵗᵃ 256ᵗᵃ. —

2ᵒ In causa Novati et Novatiani Cyprianus Carthaginem Episcopo convocavit anno 251ᵐᵒ
Felicissimo et 5 presbyteros Anathemate percussit et distinctione facta inter Libellati
cos Thurificantes &c illos qui dum prosura cubabant valetudine nulla juxta tenuit am
ni ratione ediderunt, disciplinam in lapsis rejiciendis prudenter sanxerit. Dacr
ta ultra cum Epistola ejus ecclesiæ Romanæ ad Cornelium missa sunt, qui eodem ecc
anno Romæ collegit et sententiam Novatum rata habuit. Anno 252ᵈᵒ Alius
Concilium Carthagine 60ᵃ Episcopor habuit Cyprianus in quo rigorem in
lapsos imminutæ persecutionis pericula diligatenus relaxandi et post Fluvere recentes
patere ante diem 8ᵐ ab baptismate decretum est. —

3ᵒ In his celebriora sunt Arelatense contra Novatianos Samosatanum Concilia; Primum habitu sunt
anno 269ᵗᵃ Verum Paulus dogmata sua nonnulla callide ecclesiastica retexit et insinuan
evasit. Consequenter 2ᵒ quo anno ejus certe 2 sed varias mentis disputat. Cum ille ecclesiæ
se correcturum promisisset sententia dilata est, et tum demum post 3ᵗᵒ Concilium habitum
an. 269ᵒ cum opera Malchionis errores convictus dignitate Episcopali et Ecclesiæ communione spoliatus
Romæ ejus sodalem suffecto. Ejus ante ejectionem missum ad Dionisium Romanum
Romæ ejus sodalem suffecto. Ejus ante ejectionem missum ad Dionisium Romanum

4ᵒ Ad ceteros diæ Ecclesiæ celebrata Concilia sunt: Concilium contra Basilidem et Martialem a Cyprianno anno 254ᵗᵒ
ducta varia de causis celebrata Concilia sunt: 1ᵐ de ejus persona Celtica liberor suor tutore testamento relap-
Carthagine 90 circiter duo Romana quor 1ᵐ de ejus persona Celtica liberor suor tutore testamento relap-
queret Paulus et in altero ante Natalem duo Alexandrina anni 230ᵗᵃ et 231ᵗᵃ contra Origenem et ordinationem ejus Hierosolymis
presbyterii 2ᵒ. Stante duo Alexandrina anni 230ᵗᵃ et 231ᵗᵃ contra Origenem et ordinationem ejus Hierosolymis
et Romani sub Zephyrino etc.

Synopsis Historiae Ecclesiasticae

Prolusio 32.

De Religione Christianorum 1mo Ecclesiae seculo

1. In illo verbo Joannis 13v 34 Mandatum novum do vobis ut diligatis vos invicem. In hoc cognoscent omnes quia discipuli mei estis si dilectionem habueritis ad invicem, Christiana societas constituta est. Hujus mirabilis charitatis impulsu omnia in unum comportabant Fideles, ut omnia omnibus communia essent / Actorum 4. /—

2do Vetus & Novum Fedus accepisse illos ab Apostolis pro Fundamento doctrinae manifestum. Proventum est igit ab initio ut publice legerent atq ad omnium captum facili interpretatione accomodarent. Quanta autem simplicitate et quam longe a Philosophor subtilitate Christiani docerent primis Ecclesiae temporibus ab Apostolorum Epistolis conjiciendum est.

3to In hac autem docendi ratione distinctio facta est inter eos qui baptismo jam initiati erant, et eos, qui postulabant initiari. Catechumeni isti illi Fideles dicebantur. Catechumeni autem a certis hominibus et certa quadam ratione pro ingressu aetate instituti volebant, illi in binas classes dividunt Magistri apud antiquos, nam Institutor nomine et rudiorum vocabantur. —

4to Sed etiam pueri Christianorum solliciti a teneris erudiebant. Schola pro illis constitutae erant, pro adultis autem Gimnasia. Tales Judex aperuit S. Joannes Ephesi et Polycarpus Smyrnae / vide Irenaei L. 2 adv. haer. c. 22. neq improbabile videt a S. Marco instituta fuisse schola Alexandrina quae Catechetica postea dicta est / consule Joannem Schmidium de schola catechetica Alexandrina /. Ab alterâ ista ratione docendi ad catechumenos et Christianorum pueros diversa aetate accomodata arcani disciplina repetenda est. ni forte velimus aliquid etiam tribuere temporibus quando periculorum erat atq incautum omnia de mysteriis aperte tradere.

5to Christianor mores simplicissimos fuisse et pietati omnino addictos exemplis passim ostendunt. Atq ea propensa lege qua vetimus inter duodecim Apostolos proditorem fuisse ita et in coetus fidelium vitia matura irrepere in coeperunt / vide Actor 5. de Anania et Saphira. / Pro gravioribus autem criminibus Excommunicatio tanqm medicina constituta est / confer Paulum 2am ad Corinthios 1mo et Basilium in libro de Origine juris Ecclesiastici. Resipiscentibus autem venia dabat ad remedium tantum ut a Morinis commentario de disciplina Poenitentiae L. 9. c. 19 colligitur.

De Christianorum Doctrina seculo 1mo

Prolusio 33

1. In Scriptoribus hujus seculi investigandum id quod in primo positum rium erat copiosius in hoc et Doctrina videamus et moribus confirmata Apostolorum exemplo Graeca ac Scripturas diligenter versitandeas cohortat Justinus Martyr. Cohortatio ad Graecos capite 35, 36 et 38. in quibus verba sunt

Seculo 1° Clemens Romanus ad Corinthios et Ignatius Martyr ad Philadelphos. Maximo insuper in pretio habendam esse Traditionem et Ecclesiæ Auctoritatem legimus in Irenæo libro 1. c. 10 adv. hæreses et in Tertuliano de Præscriptione adv. hæreses c. 19 et 21.

2° En igit quæ juxta Scripturæ traditionem et Traditionem cred. ipse videlet ad Jⁿ Religionis nostræ constitutionem manifestum est. 1° Deum esse unum, qua de re in hoc seculo Testimonium habemus Athenagoræ / legatione pro Christianis c. 8. / 2° Trinitatem in Deo quam in 1° seculo aperte defendit Ignatius Martyr Epistola ad Magnesios c. 13. De ea autem ita in hoc idem Athenagoras. „Quis non miretur cum Atheos verari audeat eos qui Deum Patrem et Filium Deum et Spiritum S. asserit„ hanc eorum unionem potentiam et in ordine distinctionem demonstrent? / legatione pro Christ. 3° Divinitatem astipularat iam Clemens Romanus 1ª ad Corinthios et Ignatius Martyr Epla ad Ephesios Justinus autem Martyr in primis aperte in hoc seculo comprobat Apologia 1. c. 13. 4° De Peccati Origine Justinus Martyr de Baptismo Christi disputans ita ait, Christum baptizatum in ejus aquas lavacro indigere, sed pro genere humano, quod ab Adamo in mortem et peccati fraudem incidérat / Dialogo cum Tryphone c. 88. ab eo in ablutione Fluenti testimonium ut quo d in Adamo peredideramus in Christo Jesu recuperemus libr. 5. c. 20. — 5° De Satisfactione Christi pro omnibus idem Justinus addendus est. Deum Parentem universorum ait ille voluisse ut Christus maledictiones omnium in se susciperet et ejus livore genus hominum sanaretur. Dialogo cum Tryphone c. 95. Item testati erant seculo 1° Clemens Romanus 1ª ad Corinthios c. 58. et Ignatius Martyr ad Smyrnenses c. 1. 6° Item etiam Justinus asserit Baptismi necessitatem Dialogo cum Tryphone 13. — 7° In sacra Cœna Carnem et Sanguinem Jesu Christi esse Apologia 1ª c. 66. — 8° Tertullianus autem de Pœnitentia et Exomologesi ad quam Clemens Romanus jam a seculo 1° hortabatur 1ª ad Corinthios integrum scripsit librum de Pœnitentia ut jam vidimus. — 9° De Resurrectione et extremo Judicio ut verba Clementis omittamus 1ª ad Corinthios c. 24. et 25. / Documenta habemus aliquot prima apud Tatianum Oratio contra Græcos, Tertullianum libro de Resurrectione carnis, atq Athenagoram de Resurrectione mortuorum. 10° In verbis denique illis Justini nempe Corpora exanimata tabi omnium quidcunq exstiterunt hominum ac dignoscere quidem corpora. inducet Insurrectione, in quorum autem in perpetuo vinculo mansuri pravis demoribus in ignem æternum mittend Apolog. 1. c. 52. de fatis animis post mortem, quid sentirent seculi 2° Fideles facile intelligimus quid autem

ipsi

ipsi etiam de Purgatorio professi sint contra Moserminum prorsus
prolectione disputandum est. —

De Purgatorii Doctrina

Prolubio 34.ª

Dogma Purgatorii non ese neg a Patronis neg a veteribus L.ª doctrina
hoc ordine argumentorum ostendit. —

1.ª Ese locum in quo animæ Justorum detineant quamdiu animis
ante Christum credebant iam et nunc etiam credunt Judæi Con-
sule Tobiam c. 4 v. 18. Ecclesiastici c. 7 v. 37. Machabæor. 2 c. 12 v. 46. Verba
Jesu Christi Matth. c. 12 v. 32 de peccato in venido futuro remittendo
non possunt non intelligi de Purgatorio. Item dicito de panis Se-
pulchri a quibus Jesum Christum liberatum fuisse ait Petrus Actor.
2 v. 24. et de probatione per ignem a qua liberantur Evangelii Prædica-
tores ut ait Apostolus 1 Cor. 10 v. 13. —

3.ª Traditione Patrum id abunde confirmatur vide Justinum Martyrem
in Dialogo cum Tryphone N.ro 105.º Clementem Alexandrinum Stro-
matum L. 6. c. 10 et 11 Tertullianum Libro de anima c. 33. et 58. Ty-
phanium hæresi 49.ª. Cæteros vide apud Fratres Walburgicos Tra-
tatus 2.º de Purg. qui etiam utuntur Auctoritate Chalcedonensis 4.ª Con-
cilii Generalis 3.ª Carthaginensis et 1.ª Aragonensis. —

4.ª Calvinus ipse Institutionis L. 3. c. 25 sententiam suam profert quæ
multum a Purgatorii nostra sententia non discrepat. Anglicani
mortuorum officium custodiunt. Augustanæ Confessio preces
pro mortuis impedire non vult. Lutherus tandem et Brentius eadem
ferme sentire non dubitant. —

5.ª At si redeat unusquisque Deus communem operam quomodo hoc experiunt
Protestantes qui in sententia ejusdem est conditionis Peccator
qui tandem in ultimo fine ad bonam frugem revertitur et ille qui
vitam integram virtutose peregit. —

6.ª Non vacat reputare Dallæum qui in opere de panis et Satisfa-
ctionibus humanis omnem movet lapidem ut doctrinam illam
evertat. Moserminum autem qui Historiæ Ecclesiasticæ secundo 5.º et
Jurejo qui in opere ille quæ cavere jubet ne Religio immutetur Arti-
culo 3.º aperuit doctrinam Purgatorii tribuendam esse Ministris
Ecclesiæ hi dixerunt in memoriam revocamus illam in ecclesia
ab illis temporibus quando nulla erat pro iis precibus restrictio

7.ª Sed ab iis quæ Concilium Tridentinum constituit Sess. 6 de Justif. Can. 30 et

Synopsis Historiæ Ecclesiasticæ

cons. 2
tamen ex c. 22 de Sacrificio missæ quatuor hæ veritates di manum
1ª Reatu æternæ pœnæ deleri per pœnitentiam, remanere autem reatum
pœnæ temporalis 2ª Romam hanc ex ex colendam v in hoc sæculo vel in
futuro. 3ª Presbyteris et Bonis operibus viventium juvari posse mortuos. —
4ª Missæ Sacrificium ex etiam Propitiatorium et pro vivis atq defunctis
vim habere. — Sæculi 3ti Doctrina et Disciplina

Prolectio 35ta

1. Num videndum est unde orta sit illa in veteri Scripturarum multiformis distinctio
et Sacræ Theologiæ tot nomina. — — Origenes primus omnium veterum pro-
prium moralem et Mysticum in Scripturis docebat esse quorum ultimum iterum
subdividebat in Terrenum seu Allegoricum, in Cœlestem seu Anagogicum. —
Theologia Dogmatica quæ sæculo 2º orta erat a Scriptis Arabiani et Sapiæ in hoc
magis versatur, ab ipso Origene a Gregorio Thaumaturgo et Hippolyto.
Et ipsa Theologia Polemica ab Apologeticis Scriptoribus veteris 2ti inspici in hoc au-
tem a Felice Origene et Cypriano aucta est. — Scholastica seu Philosophica Theolo-
gia tota Origeni et disciplinis ejus in accessis referenda est. — A quo autem orta sit
Mystica Theologia non patet. Platonis Philosophiam sapere certum est. —
Moralis Theologiæ auctor Justinus dicendus est sæculo 2º. In hoc autem Cyprianus
opis auctor amplissimus.

2. Quatuor Publica Pœnitentiæ gradus Primum distincte nominant vir Epistola Lau-
reatis Gregorii Thaumaturgi qui anno 270º mortuus est. Hi autem gradus erant.
Fletus, Auditio, Substratio et Consistentia. Primi in vestibulo Ecclesiæ stebant.
Audientes in ultima Ecclesiæ parte manebant ubi Scripturæ standum et Ser-
mones audire debant. Substrati intra templi ambitum usq ad Ambonem
ubi Epistola et Evangelium legebantur. Ipsi autem Episcopus manus impo-
nebat. Consistentes denique in omnibus cum cæteris communicabant præterquam
in oblationibus et in Eucharistia usu. Duplex autem Reconciliationis genus
distingui potest altera prima seu minima quæ incipiebat a 3º ad 4tum
gradum transeuntibus et conjunctam habebant absolutionem a peccatis: altera
ultima seu Major quæ Pœnitentia absoluta dabatur. De cultu tandem exu-
viis Martyrum et Sanctorum deinde consulendo eundem acta S. Ignatii viri
Apostolici et Epistola Ecclesiæ Smyrnensis de Martyrio S. Polycarpi. Pontia-
nus denique Diaconus de Cypriano. — — » — » — » — » — » — » — » — » — » — » — » —

Prolectio 36ta

Liturgia Apostolica seu Ritus Sæc. 1mi

S. Joannes solemnem atq Apostolicam Liturgiam in sua Apocalypsi perspicue videtur
1º Primo enim refert se fuisse in Spiritu Dei in die Dominica quando videbat fideles
ad Sacram celebrandam convenire in unum c. 1. 10 Fuit in Spiritu Dei in Dnica die &c.
2º Coetum describit ubi Magnus Pontifex præsidet et in circuitu Thronum illius 24 Seniores
seu Sacerdotes assistunt. 4. et supra sedium Throno et in circuitu Sedis sedilia 24 et super

thronum 24or Seniores etc. —
3o Inveniunt in primis vetus capitibus passim Sacerdotum vestis amictus alba, corona, septem candelabra, lampades septem, altare, thuribula, thronus liber obsignatus etc. —
4o Sexto ibi est de hymnis canticis precibus de iis qui die ac nocte adstant in templo, de purificationibus in sanguine Agni de vitae aquae fonte. —
5o Ante thronum et in medio seniorum est Agnus quasi victima quae divinis dignatur honoribus c 5 v 6, 8, 9. Et in medio seniorum Agnum stantem 24 Seniores circumdant coram Agno. —
6o Sub altari jacent Martyres qui flagitant vindictam de sanguine suo c 6 v 9-10 Vidi subtus altare animas interfectorum propter verbum Dei et clamabant voce magna usquequo non vindicas sanguinem nostrum. Notum est primos Ecclesiae fideles super martyrum ossa festa et sacra celebrasse vide Iust. dem. Resp. ad
7. Quod Joannes quae in coelo viderat sub imagine rituum Ecclesiae descripserit apud Ecclesiam ab ipso suae caeremonias exprescrit hoc certum est Liturgiam hanc Apostolicam esse ita enim concludit S. Irenaeus adv. haer. L. 4. c. 17. Consulenda praeterea apud quae S. Ignatius in Epist. suis profert de Eucharistiae consecratione quae fiebat in medio seniorum. Acta Martyrii S. Polycarpi de more convenendi ad Martyrum sepulchra; Apologia 1i Justini de iis quae solebant fieri in coetibus suos ut intelligamus a 1o jam saeculo audisse vere in terris quae refert Joannes in coelo a se visa. —

Monumenta quae sauli 2i ritus comprobant illos autem sauli 1i confirmant.

Prolectio 37.

1. Festa Dominicam diem fuisse divino cultui dicatam habemus apud Justinum Apolog. 1. c 69 et Tertullianum in Apologetico c 16 et Divinum Libro 10 Ep. 97. Sacram etiam fuisse diem Sabbathi colligimus ab Auctore constitutionum Apostolicar L. 2 c 30 et a verbis Actor 13 v 14. Et ingressi synagogam die Sabbathor sedebant. Sanctus videlicet et quies cum eo erant. De Pentecoste testatur Tertullianus de bapt. c 19. De Paravave Origenes contra Celsum L 8. De Natalitiis Martyrum Tertullianus de corona militis et Epistola Ecclesiae Smyrnensis ut iam vidimus laudem de Pauchate in suis ad Victorem Epistolis Irenaeus testatur. —
2. Usum imaginum gravioris rarum inquit author, aliquot tm in primis fuisse secutis id patet quia 2i imagines vetustissimi haeretici Marcionitae et Manichaei una cum Judaeis oppugnabant

De lectione Scripturar precibus cjus loquit Justinus Martyr.

3.° Testat Tertullianus l. 2 ad uxorem c. 5. olim Fideles Eucharistiâ in via deserta servum tulisse ab Episcopis Romanis Victore anteriorib. Eucharistiâ tanqm signum pacis mutuæ missa fuit ad Episcopum in remotis etiam Asiæ partibus degentibus, licet Irenæus apud Euseb. tempore Tertuliani trinam immersionem usitata fuisse in baptism. ipse testat adversus Praxiam c. 26 non semper sed ter ad singula nomina in Personas singulas trigimur. Apud Eundem invenitur etiam mos adhibendi susceptores et sponsores in baptismo imminendo gratiæ Catechumenos post ipsum in humilitatis testimonium deprecandi.

4.° Tandem de jejuniis cum ipso Tertulliano testat Irenæus Euseb. De osculo pacis Justinus Martyr Apol. 1. c. 65. De signo crucis Tertull. me de corona cujus verba juvat referre in integrum adeo præclara sunt. Limine Quamvis ad Baptismum: antequam in aquam intramus in ipsa aqua et aliquanto prius in Ecclesia sub manu Præsulis protestamur nos diabolo, pompis ejus et angelis renuntiamus. Deinde ter immergimur plura respondentes quam in Evangelio a Christo Domino determinavit. Ex traditione lavacri hac et mox de altaris monemur. Oblationes pro Defunctis et ad festa Martyrum annua facimus. Die Dominico jejunare aut genuflectere nefas putamus: eadem exemptione a die Paschatis usq ad Pentecosten utimur. Agre ferimus si quid de calice nostri aut panis aliquid in terram cadere permittatur. Ad omnem actum nostrum motus ingressum et egressum cum calceamur, cum lavamur, cum mensæ assidemus, cum lucernæ accendimus, quodcunque agimus, frontem crucis signaculo terimus.

Prolectio 38

Nomen, Necessitas, causæ et vera Ceremoniarum origo atq permanentia

1. Sacri ritus quibus Deum colimus ceremonias appellant; quæ de causa manifestum est. Quidquid enim de iis præcipit a pluribus vel a scribendi ratione vel a rei significatione longe juris est. Consuetudinis fuisse videntur ii qui a cor et moneo nomen hoc deduxerunt.

quasi Cæremonia essent digna quæ monerent quomodo cor adhærere Deo eiq ser-
vire hic ritibus certet. —
2° Et reipsa dem vera amor erga Deum signis pateat necesse est homo autem sine
signis in quietate sive hostili sive Religiosa continuari non potest. ut omnia adm
tum paulatim recidant, in cæremonias quibus præditi summis signis identide quamocaus
3° Hæc est legitima rituum causa, non ea quæ a Claudio Dever deponit in aliquo
tantum immodo vitando ut si forsi eq adhibiti fuerint solem ad tenebros
discutiendas et thus atq aromata ad foetor tetrum odorem expellendum. Eius
enim sententiæ a Clarissimis Sanguetio et Le Brun probe admodum refutatæ e
4° Neq cæremoniæ sunt antiquæ sæculo 2° mista mentium Mosaicis. 1° ut Judæis
et Ethnicis morem gererent Ecclesiæ ministri. 2° ut Atheismi crimen vi-
tarent, 3° ut Orientales in Mystico cæremoniar usu imitarentur. —
5. Cæremoniæ a primis hominibus inventæ sunt patet Gen 4. et in 1° mun-
di ætate unitatem Dei prædicabant. Sub lege autem Moisis ab ipso Deo
fuerunt institutæ Deum qui omnium Legislatorem et Judicem contendebant.
Jesus autem ejusq Discipuli in sacramentis cæremoniar opus docuerunt Hæc
tam omnibus dari; et bene morata ducem illam, opus esse. Sancti Li-
turgiam a Sancto Joanne traditam vidimus. Justinus Martyr in 2° sæc.
eam illustravit in 3° autem sæculo Cyrillus Hierosolymitanus, laudum
in 4° integra ante absoluta Liturgia publico Juri facta et disputata videbimus.
Consule Benedictum de Dei perpetuitate l. 3. et 4. —
6° Quod si Ecclesia augere aliquando ritus visa est, ab Errore inde Populis com-
mendando ut Prolectantes vulgo clamitant tantum abfuit, ut potius
solum contra errorem id factum inveniamus, ita ej Kyrie in missa ter
positum est Privatum, Trina immersio in Baptismate, Gloria Patri
ne laudum, ideo præcepta sunt ab Ecclesia, ut Trinitatis contra Gnostricos
Sabellianos, Arianos, Marcionitæs veritatem apertius tegaretur. — Prælectio 39.

Sæculi 3ii Cæremoniæ. —

1. Diebus quos Festos habebant Christiani ante solis ortum Sacri causa qui
unum locum convenire volebant. In ipsis tamen a genuflectebant sedebant
in jejuniis et Pluries id sibi faciendum docebant. Precor in tres partes more Judæor
dividebant, ideo ter quotidie orabant hora 3ª 6ª et 9ª Sed quoniam Cyprianus
aut Lib. de Orat. Dnica, Necessarium esse orare mane vespere et nocte videt
verbis istis immore non illas solum fuisse precum partes hunc in Ecclesia viz.
Origen. de Orat. et Clemens Alex. Strom. L. 7. et Conatus Aphriar L. 8. Longio
res hoc modo ad populum sermones habere primus Origines incepit. —
2° Sacræ Cænæ participes fuerunt etiam infantes vultum a sæc. 3° longiores preces

majorq apparatus ab iis additus et ritibus Sacror cura commissa erat. Vasa aurea et argentea in illa sacra adhibita inter alios Prudentius Auctor est

3° Et ex hoc exorcismus Protestantibus exorcismus forma solu hoc sonto pro missam sacra Baptismo non in eo cum illis conservative posumus illa ex a Platonico Philosophia. S. Justinus Martyr et Tertullianus exorcismum referunt inter Baptismi ceremonias hoc factum est quia Exorcismi in pars ceremonia illa erat in pro Catechumenis utebatur Ecclesia de eos ad Baptismum disponendos, quod ab ipsis Patribus colligitur ex Lud Apol 2 Nr 62. et Tertul in lib de anima c 39. Quare baptizati ut saltem Spiritus S recipierent manibus in positis unguebant ac confirmati erant aliq unguere et sanguine Christi respectus ex Cypr. Ep. 70 ad Januar et Origene in Exod. Solemnia baptismatis peracta per eundem definita erant sacra videlicet Eucharistia.

4° Jejunia majora quæ antea sanctitas et necessitas adamplata. Latini quod mai dictum erat Septimo etiam hebdomadis die jejunium sibi indixerunt. Feria igitur sonto 3ª in unaquaq hebdomada jejunia Feria videlicet 4ª 6ª et Sabbatho dies. Quicquid contra militat Origenes Spiridionis exemplo cum a Socrate relato jejunii abstinentia carnium quoq obligasse probabilius videtur cum Socrates Dionysium cum ante Socrate Xerophagiam in jejuniis servanda decrevit.

Prolutio 40ª

De Hierarchia Sacra Tribus Primis Ecclesiæ seculis

1° Hierarchia his ordinibus constabat ab ipsis Religionis immunabilis Præfecti Ministris et Populo. Necessitas illius inde colligit ait Movernius quia omnis Religio corrumpit, nisi adsint qui eam perpetuo inculcent animis et asserant.

2° Apostoli erant omnes divinitus instituti cum potestate legis ferendi, imperandi coercendi, miracula deniq patrandi ut omnes de via salutis adducerent. Probabile est Septuaginta discipulos quos Christus 2 to Lucæ adjunxit Deinde quis mortem Evangelistarum munere functos esse.

3° Quamvis Christus omnibus Apostolis æqualem dederit potestatem unum tamen Petro ad unitatem conservandam in Ecclesiam unitatem quandam prærogativam. Inde exorti sunt gradus Ecclesiastica potestatis qui Hierarchiam constituunt. Ideo Primatus Petro ejusq successoribus datus, Episcopatus quem Apostolorum successores gererent, Presbyteratus qui compotes sunt Episcopis divinorum.

4° Ab Apostolis fuisse etiam Diaconos institutos quando Hellenistæ querebantur in dispensatione oblationum viduas suas obliviscis habetur Actor 6 quod manuum impositione factum est. Antiquissimus et etiam

Subdiaconatum et Ordines Minores testat Tertullianus Lib. de resurr: c 41. et S. Cyprianus Lib. 3. Ep. 22. Ad pres eterùs lor nelius Papa in Epistola ab Eusebio relata L. 6 H. c. 43. Ille dicit fuisse in Ecclesia Romana præter Episcopos Presbyteros et Diaconos etiam Subdiaconos septem Quadraginta duos Acolythos, Exorcistas autem et Lectores 52. Constituebant præterea eum a tempore Apostolorum Diaconissas 1 Tim. c. Rom. 16. Quarum officium erat ægrotos visitare et famines adultis dum baptizarentur adstare. —

2do Modus quo quis ad Hierarchiæ gradus assumebatur hic temporibus non unus fuit nam loco Judæ Legerunt Matthiam Apostoli sortes, septem diaconos elegit duodecim discipulorum multitudo; Jacobus Apostolus a Petro et Joanne teste Eusebio H. E. 22 c 1. in Jerosolymitanum Antistitem assumptus est. —

3. Hanc denique Hierarchiam esse Divina institutionis patet ab Apostolis verbis 1 Cor. 12. v. et 28 Ephes. 4. v. 11. 1 Tim. 3. 17. Tit. 1. v. 5. Act. Apost. 20. v. 28. Jure igitur a Tridentina Synodo statutus est Sess. 23. de Ordine can. 6 „Si quis dixerit In Ecclesia Catholica non esse Hierarchiam divina Ord. „natione institutam quæ constat ex Episcopis et Presbyteris et Mi„nistris anathema sit. —

Prælectio 41.

De Cœlibe Ministrorum Hierarchiæ Ecclesiasticæ vita

W. Arthonus Theologus Anglus de cœlibe Clericorum vita id asserere non dubitavit. —

1o Quod neg. a Jesu Christo neg. ab Apostolis id genus vita præceptum fuerat. At Jesus Matth. 19 v. 12. ait Sunt Eunuchi qui seipsos castraverunt propter regnum cœlorum, qui potest capere capiat. Hanc autem sententiam ne huic explicat versu 29 Et omnes qui reliquerint domum vel fratres vel sorores aut Patrem aut Matrem aut Uxorem aut filios aut agros propter nomen meum centuplum accipient et vitam æternam possidebunt. Luca autem 14 cap. addit Si quis venit ad me et non odit Patrem suum et Matrem suam etc non potest meus esse discipulus. Id autem fecisse Apostolos omnes a verbis Petri aperte colligit Matth. 19 v. 27. Ecce nos reliquimus omnia et secuti sumus te. —

2. Contendit item Theologus cœlibem statum neg. præstantiam suam in se continere neg. Ecclesiæ utilitate: At Apostolus 1 Cor. 7. dixerat Bonum esse homini mulierem non tangere etc 1 Tim. 5. v. 22. dit. Te ipsum castum custodi etc: et Sanctus Joannes Apoc. 14. v. 4. Altiori parte gloriæ collocat 144 millia

hominum qui empti sunt de terra. Hi sunt qui cum mulieribus non sunt coinquinati et. Populi item omnes Aegyptii Persae Indi Graeci Romani Graeci Gall Peruani et cateri Nobiliorem esse celibium vitam et sacerdotem decere providerunt utile est autem Ecclesiae Ministros habere qui tales sunt in sacramentis administrandis. Qui uxorem habet et filios neq; ut ius datus est potest neq; ut instituit et pauperibus adjuvandis ut ministrum Ecclesiae decet. —

3. Ait Urbanus legem quae contrariam praecipit injustam esse Deique institutis adversam, at injusta tum jubere vocari posset ut Ecclesia ubi nonnulli parent ministros cogeret. Unusquisq eam sibi imponit et libere quidem et ea aetate quid valeant vires agnoscere potest. Verba autem Dei creascite et multiplicamini non legem constituere ad benedictionem ab ipso recte utilitatem: illa ni super non bonum esse esse hominem solum faciamus illi et ad ipsum adjumentum referunt et ad primam hominum aetate ni qua multiplicationis necessitate et delegumq et cum consanguineis matrimonia tolerabant: dei et haec provarus postea immutata sunt neq; illa verba pro lege perpetua accipiamus ni velimus scripturam Scripturae adversari posse. — —·— —

Praelectio 42 4. Dicam vult idem Author verum esse neq; unquam celebratum in Ecclesia neq; omnibus ejus Ministris praeceptum fuisse multos adhuc primi medium Episcopos qui uxorem et filios habuerunt, at Apostoli vel ab his jurandi omnes et uxorigati lege amplius cum uxoribus versati non sunt, via Christum secuti inceperunt Cum nos reliquimus omnia. Errore enim dicit Clemens Alexandrinus de filiabus Philippi, habuit enim Philippus Apostolo quod Philippo Diacono dandum erat. vide Act. notas lib. 21 Rom. 16. Errat iterum putans se fuisse uxorem Pauli illam feminam de qua loquitur ipse 1 Cor. 9. 5. Nunquid non habemus potestatem mulierem sororem circumducendi sicut ceteri Apostoli et fratres Domini et Cephas. At ipse loquitur de feminis illis quae tecte eodem Clemente nonnil uxores adducebant, ut ita cum eis ut sine ulla suspicione cum feminis versarentq easq docerent. Verba insuper illa ejusdem Epist. 1. Tim. Duo autem nuptiis et vinculis bonum est illis servire maneant sicut ego. de Apostolo edibe intelligi. Paul Petrus ferme omnes. Nec eo video enim non posse aut intelligi quando quidem. voluerunt adversari Apostolum de uxore sua iterum voluisse ut supra ad Philip. 4. 3. Et illa quae post primam ad Corinthios scripta sunt. Caterum dum est autem Episcopus illos vel Presbyteros post Episcopatum et Ordines conjugaliter ut ajunt

cum uxoribus ut ipse quæ nondum adversarii præditerunt. Duæ enim
de Synodo referunt S. Gregorii Nazianzeni parte, nimium quantum
ad causam eos dolere inveniunt. Narrat enim Baronius An. C. 371.
Ordinari Sinceamus adversatum fuisse quia nolebat uxorem suam
relinquere neq. iam eam convenire et purum amorem ad uterosme-
ribus coniugium are. Episcopus igit debebat uxorem relinquere et ita
conveniebat deuter habebatur. Hæc autem sunt verba quæ Gregorii
Nazianzen. Patre filio dirigi. S. Gregorius de vita sua, Verba Patris
Nondum tantum emensus eo vitam quantu effluxit ni hi de-
ex spicor tempus. Sigit Gregorii ajunt Protestantes natus est post
tempus sacrificior post quo dedicat Episcopatum. Ad vocem Sicion
Sacrificor ni Episcopi officia significabant sed idolorum sacrificia
ui quibus altus fuerat epis Pater idem S. Gregorius vinum Orat. 2. ubi
ait. E Paternor Deor Servitute fuga elapsum illum fuisse. Hilting quo
ita Bellarmista natum Gregorium ostendit 7 annos ante Patris
Baptismum, 18 vero ante Episcopatum Nom. B. Ea quibus omnibus
patet quamois Præceptum hoc in Evangelio clare non inveniat Eccle-
siam semper id quovisse ut Ministros suos celibem ducerent Vitam.
id q ad seculorum primor doctrinam atq disciplinam

De Romano Pontifice Sæculo 1°

1. Petrus Galilæus Andreæ Apostoli frater primus sedit annos 7 Antiochiæ Tiberii
tempore, inde Romam accessit Imperante Claudio ut Eusebius testatur L. II. C. 15
ibiq tenuisse Ecclesiam dicit annos 24 Menses 5 dies 12. Ab anno V. C. 74 ad 68.
2. Sanctus Linus Volaterranus Petri Apostoli discipulus et ab eo ducente cum
S. Cleto Coepiscopus ordinatus sedit Romæ absente ad Superiorem Pe-
tro annos 11 menses 3 dies 12. — 3us Clemens Romanus cui dixit
Petrus paulo ante mortem ligandi et solvendi omnimodæ potestatem
quam ipse a Christo acceperat sedit annos 9 menses 4 dies 26.
4us Cletus Romanus pur in ordine Episcoporum Romanorum habet
addito Lino 2us vero post Christum Petrum nam sunt Coepiscopus
Clementis et Petri fuerat Linus. Sedit autem annos 6 menses 3 dies 3.
5us Anacletus Antiochenus a Petro Apostolo ordinatus sedit an. 9 mens. 2 dies 10.
6us Evaristus Syrus sedit annos 13 menses 3. —
2. Vis Petrus divinitatem Jesu Christi fassus est Matth. 16 v. 16 respondit
ei Jesus v. 17. Beatus es Simon etc. v. 18 et ego tibi dabo claves Regni cælorum
Jo. 20 v. 21 Christus dixit Apostolis omnibus, Ego dispono vobis, sicut dispo-

dispositi mihi Pater meus Regnum. Tibi autem Petro tuba Dei Simon Simon diligis me? ecce Satanas expetivit vos ut cribraret sicut triticum. Ego autem rogavi pro te ut non deficeret fides tua et tu aliquando conversus confirma fratres tuos. Post Resurrectionem autem Joan. 21. ter Christus Petrum interrogat Simon Joannis diligis me? ter ipse affirmanti, Etiam Dne, respondit pasce agnos meos pascebat oves meas. Martirio tandem Apostolos recensens ait primus Simon qui dicit Petrus. Ignibus omnibus ab Evangelio petitis argumentis utuntur primatus Honoris et Jurisdictionis habuisse Petrum a Jesu Christo expendunt.

3ᵒ Et re quidem vera admodum Petrus ut Collegii Apostolici princeps nomine Apostolos proponit eligendum Act: 1 v. 15. Post Spiritum Sanctum illapsum, primus levavit vocem coram Judaeis Act: 2 v. 14. Solus pro Apostolis in carcere detrusis Judaeis dat responsum Synedrio Act: 4 v. 8. Ananiam et Sapphiram morte multat Act: 5 v. 3. 1ᵒ in Concil: Hierosol: surrexit Petrus

4 Fuisse tandem Romae Petrum testantur praeter Papiam et Clementem Alexandrinum, quos testimonio adfert Eusebius L: II. c. 15 Dyonisius Corinthius, Irenaeus Lugdunensis Presbyter Origenes et Tertullianus. Fide de hac re autem est superius dictum Martyrio Petri Apostoli in Urbe Roma.

Saulo

7. Sanctus Alexander Romanus creatus anno 109 sedit annos 7. menses 2 dies 1ᵐ
8. Sanctus Xystus Romanus sedit annos novem menses 10 dies 9ᵐ
9. Sanctus Thelesphorus Graecus sedit annos 11. menses 8 dies 25ᵐ
10. Sanctus Ignatius Philadelphi Thracis Athenaensis sedit annos 4.
11. Sanctus Pius Rufini filius Aquilejensis sedit annos 11 menses 3 dies 2.
12. Sanctus Anicetus Syrus sedit annos 9 menses 8. dies 29ᵐ
13. Sanctus Soter Fundanus sedit annos 7. menses 11 dies 18.
14. Sanctus Elaburcensis Eleutherus Graecus sedit annos 15 dies 13ᵐ
15. Sanctus Victor Afer. sedit annos 12 menses tres dies 28.
16. Sanctus Elaburcensis Zephirinus Romanus sedit annos 20 dies 11ᵐ

Nota 2. Primatum Petro datum successoribus etiam ejus in Romana Ecclesia communicatum passe colligit ex Promissionibus Jesu Christi portas inferi contra Ecclesiam nunquam praevalere posse seu usque ad seculorum consummationem permansurum. Colligit etiam a facto et traditione trium primorum Ecclesiae seculorum.-

3. Corinthi cum discordia agitati ad S. Clementem Petri successorem deferunt literas earum de rebus suis consulunt. Justinus Martyr ad Fidem conversus ejusque in Judaea natus Apologiae confert Romam earum Religionis centrum ope credit. Hegesippus Ephesi Pontificum prorum Episcoporum enumerationi componit Ao. 84. 85. Cum Paulus Samosatenus Domo Ecclesia non ejecisset non interpositus Aurelianus Imperator rectissime hoc negotium dijudicavit

ad Eus. l. 7. c. 27 Ita dominum tradi præcipiens quibus Italiæ tres
Religionis Antistites et Romanus Episcopus crederent. Tandem-
21.° Tradito qua Romanas Episcopos Petri Cathedra et Pontificis pote-
tas agnovit inventi apud Victorem de presbr. c. 32 et 33 Irenæum
adv. Hær. l. 3. c. 3 Basilidem hom. 4. in Exod. et Epla ad Rom.
Sanctum Cyprianum in Epla ad Cornelium 52.am et in l. de Un. Ec.

Seculo 3.°

17. Sanctus Dominicus Callixtus Romanus creatus è anno 218 sedit an. 5 menses 9 dies 13.
18. S. Urbanus Romanus sedit annos 7. menses 7. dies 2. —
19. S. Calphurnius Pontianus Romanus sedit annos 5. menses 5. dies 2. —
20. S. Anytheus Græcus sedit menses 1 m dies 14. —
21. S. Fabius Fabianus Romanus sedit annos 14. dies 11.m
22. S. Cornelius Romanus sedit annos 2. menses 2. dies 3. —
Schisma primum in Romana Ecclesia causa Novati —
23. S. Lucius Romanus sedit annos unus menses 8 dies 13. —
24. S. Stephanus Romanus sedit annos 2 menses 6 dies 25.
25. S. Sixtus Græcus sedit annos 1. menses 10 dies 23.
26. S. Dyonisius Monachus sedit annos 10 menses 5 dies 5.
27. S. Felix Romanus sedit annos 4. menses 3. —
28. S. Eutychianus Tuscus sedit annos 8 menses 6. dies 4.
29. S. Caius Dalmata ex genere Imperatoris Diocletiani sedit an. 12. mens. 4. d. 6.
30. S. Marcellinus Romanus sedit annos 7. menses 4. dies 27. regn. an. 304.

Hunc autem Sanctis titasse sub Diocletiano satium extendit Bene-
dictus 14. l. 4 de Beatif. canonisatione idq. ex triplici capite 1.° ex
silentio veterum Scriptor. Eusebii imprimis et Theodoretti 2.° ex
ipsam Donatistarum labore qui fictum illud Catholicis objicerunt
nunquam tu probare potuerunt. 3.° Ex fide Liberiano Comitio
2.° 10 Unionis Episcoporum Communi ad Christum aquos quos fraxerunt
ita Petro aquos Apostolos Ministros videlicet Ecclesiæ sed omnes
Jerome in Pelagium eadem de causa tradidisse certum est. Officia
igit quæ Episcopus exercere debet in sua Diœcesi ea Romanus
Pontifex exercebat ubiq. nisi ipse ad Episcopi Officia do ipse
in Evangelio docuit et Paulus præsertim in suis ad Titum
et Timotheum Epistolis. Primis igit ad Evangelii propagatio-
nem tenet Pontifex juxta illud Marci 16. Prædicate Evangelium
omni creaturæ. erit Proterea Munus Officium doctrinæ meritus
fidelium et ejus debitum necessario consequitur cultus externi ritibus
præsidere. Ut nihil in Religione et moribus innovet aut præter

que tempori Accommodant. Petio tandem si video mea esse hanc Authoritate si legitime consequat quid Romani Pontifices colligendi tam hic ibi Presidendi quandoque jam sit illius de doctrina disciplina et moribus agendum est. At de hoc ita dicimus si Canonibus et Decretis videbimus in unaquaq eo quae Ancmenica appellant plura inveniri unde possimus clare colligere annitam fuisse inde si illis Romanae Ecclesiae usque adeo Primatum. —

Appendix de Asceti et Anachoretis

1. Asceti dicunt qui ex Evangelii praeceptis severiorem instituunt vitam ea ea exerent. Ut sic igit Asceta non debet ab hominum consortio necessario recedere sed unita propter Deum satis est si reliquerit et pregressa vera primi Religionis nostra Asceta medius in Urbibus versabant. Anachoretae vero solitudinem quaerebant ibiq in vita illa perfectiori laborabant et Monachi idem appellabant.

2. Eusebius libro 2 c 17. judicat Philonem Romae Claudii Augusti temporibus cum Petro qui verbum Dei illic praedicabat familiarem congressum habuisse et Ecclesiasticas regulas quae a nobis servant ex illius Asceti et Therapeutis adumbrasse. Facultates enim suas illico abjecisse testatus in sobriae vivendi jejunii labore et meditatione vitae fuisse. Sermones vero quos Therapeutas dicit in perpetua et voluntaria castitate vixisse —

3. Manifeste cum Mosemio sacri Authoris qui vitae eremiticae duplicem causam fuisse dicit. 1a In praeceptis Philosophiae Platonicae et Pythagoricae in quibus distinguit inter vivere secundum naturam et supra naturam: 2da In Aegypti Regione ubi erecta est quae regio naturae quadam lege tantum copia hominum Melancholicorum et atra bile laborantium pepererit quanta in nulla alia tellus. Si enim cum cum Therapeutis non facere debebant istius rationes ut par est reputare et justius verae investigare causas. —

4. Siquidem de Asceticis videndi ratione vitae de eremitica sermo est causae sunt in Evangelio atq Apost doctrina. Nam Ex Matth. 19 perfectionem vitae posuit in illis verbis Si vis perfectus esse vende omnia quae habes et da pauperibus et sequere me Ador. 4 narrat neminem fuisse inter discipulos et primos Ecclesiae fideles qui eorum quae possidebant aliquid suum esse crederent sed erant illis ea communia

Apostatus ad exemplum Iesu Xti ait Castigo corpus meum &
in seruitutem redigo 1 Cor: 9 v 27. Arrius iterum recepit in de-
sertum ut per jejunia et 40 diebus et 40 noctibus Mat 4 v 1 &
loquens autem de Joanne Baptista qui erat in deserto laudat
cum nemineng ait ex maiore surrexisse Mat 11 v 11. Paulus
tandem laudat Prophetas Quoniam in solitudinibus fuerunt in
montibus & speluncis et in cavernis terrae. —

S. Patres eremitarum & Monachor his temporibus fuerunt Paulus
& Antonius. Paulus Aegyptius recepit in Thebaidem an 250
ut a Decii persecutione evaderet duq 90 integros annos moratur e.
Antonius Aegyptius in solitudinem confugit audito illis Evange-
lii verbis: Si vis perfectus ee etc. —

Ce Aegyptii ex relatione Cassiani integro anno jejunabant. omnis
autem cibus eis erat panis et aqua consolebat orationi vacabant
et etiam laboris ac litterae nescientes illud Pauli 2. Thess: 3 v 10
si quis non vult operari nec manducet. —

Epocha 2da a Constantino M. ad Carolum M.

De Rebus prosperis Christianis Relig: saecul: 1e

1. Ineunte hoc saeculo duo Augusti Diocletianus et Maximianus Her-
culius et duo Caesares Constantius Chlorus et Maximianus Galerius
Romanum Imperium administrabant et Maximianus Galerius
Diocletianum ipsum et Maximianum Herculium Imperio
pellebat Maximino sororis filio et Severo Constantis filio ab.
adjunctis Constantio vero cupio infirmam valetudinem nocebat
eundem relicto. Cum anno 306e Constantius Chlorus in Britannia
decederet milites filium ejus Constantinum Augustum salutabant.
Interea Maxentius Maximiani Herculii filius Imperium in-
vasit et Patrem ab exilio revocavit. Severo item occiso Galerius
Maximianus anno 308e Augustum Licinium nominavit.
At anno 311. Maximianus Galerius mortuus est. Constantinus
autem Maxentium anno 312. ad Pontem-milvium superavit et
ejus collega Licinius anno 313 Maximinum Orientis Dominum
ut ille mortem conscisceret coegit. Tandem Licinio devicto
Constantinus anno 325e solus Imperium potitus est (Cic. de Divin.)
2do Inter edicta quibus Imperatores Xtis favere inceperunt hac aetate
primum annumerari potest Maximiani Galerii edictum quo ipse

morti proximus pacem illis restituisse anno 311. relatum est. Deinde
a Constantino et Licinio anno 312. decreto cum Maxentio decreto in qu
Fertium ab eodem Mediolani anno sequenti 313. quo plenam in utero
concessam Libertatem Christianis proprijs Legibus et Institutis vive
di confirmabat. 4to Ab ipso Constantino anno 324 de Templis Id
lorum destruendis et Sacrificijs tollendis. Decreto Licinio solus
ac Rerum Constantinus regnavit. et Consilio Legibus premijs etiam
Christiana Sacra per Orbem Romanum proferre conatus est. Du
ctiam ab ejus successoribus pauca si excipiens per integrum se
lum quaestum est.—

4. His igitur de causis mire hoc seculo Christiana Religio aucta est. 1o V
ter Armenos Opera Gregorij Anaxi filij quem Illuminatorem app
lant Quinq; in Armenia Episcopus a Leontio Cappadocie Antistite Co
natus est. 2o Inter Abyssinos et Auxumitas Autore Frumentio qui a
Athanasio in Auxumitarum Episcopus creabat. In Iberia mun
Georgia vita sacto cujusdam Famine quae captiva in illa terram a
ducta fuerat. 3to apud Gothos Lege Valentis Imperatoris qua Reg
eor Thervingeos ancepsit Gothorum in Moesia regentium Epis
hac etate fuit Ulphilas qui propria Gothis dedit habere litera
et Sacrum Codicem in Linguam eorum Converti. 5to Sanden
apud Gallos praedicatione et miraculis S. Martini Turonensis
Episcopi.—

4 Quoniam quid veniendum sit de edicto Donationis a Constantino Silve
Pontifice tradito Commentitium illud est ostendit. 1o Primo
quem factum hujus narrat quia videlicet a Silvestro baptizatu
opere Lepra mundatus fuerat cum illud certum sit ex Nicomed
enes Episcopo Eusebio Constantinum sub vita finem baptizatu
fuisse. 2o Stylo distinctitudo ab aliis Constantini decretis.
3o Constantini decretum in quo Italia et Roma ipsa filio su
nato minime attribuit. 4to Unde us quae Pontifices Domin
Rome ceteraq; Provincias a Pipino Rege Gallor postea co
cessit sunt. 5to Silude De Rebus Prosperis Urbis Ro

1. Theodosius Magnus anno 395to moriens Imperium inter Arcadium et Ho
rium partiebat. Honorius Ravennae in Occidente sedit ab anno 395to ad
Valentinianus vero ad annum 455to Maximinus eodem anno Romae

avitus ad annu 456. Majorianus ad 461. Anthemius autem Olybrius Glycerius Nepos usq ad 475 ann. Augustulus tandem anno 476 ab Odoacra Herulor Rege devictus est, extremus ille fuit Romanor Imperator in Occidente. Odoacre Paulo post devicto a Theodorico Gothor Rege Regnum Italiæ constitutum est anno 493.

2. Theodosius Junior varias constituit hac legeo de Templis Deor eor Ritus destruendis aut vto Sanctis hominibus dedicandis de Sacrilegiis Cæremoniis retinendis abrogandis de Amicis Deor ab omni Reipublicæ Procuratione arcendis apparet in Codice Theodosiano T. 6 p. 387.

3. Sacra hæc Religionis susceperunt hoc seculo habitatores Montis Sinai et paro Arabiæ Suasione et Auctoritate Simeonis Stylitæ. In Creta vero Judæi ab Impostore quodam delusi spontæ hanc Religioni nomen dederunt. Socrates narrat H. E. L. 7. c. 30 Burgundiones ad Rhenum habitantes sub initium hujus seculi Arrianæ sectæ proprio motu imbuisse. Quonam vero tempore quibusve Authoribus id etiam a Vandalis Suevis Alanis factum fuerit adhuc dubium est. Illos Alexandrinis et sine dubio Marcianæ Clodoveus Saliorum Rex qui Francorum tribus erat superatis apud Tolbiacum Alemannis an 496. Remis baptizatum suscepit Primusq Hispanus et Ecclesiæ Principem tutus salutat. In Hibernia primus Palladius postea vero Patricius a Celestino missi Religionem hanc propagarunt Patricius insuper superstitiones illas oppugnavit Armachæ sede Archiepiscopi collocata an 472. Hactus Hibernor dictus est.

4. Juda vero ad eam vero propagatæ hoc seculo et præcedenti Religionis non diam Constantinum Clodoveum Caterosq Principes tantum rationibus Acta nomen dedisse Chosroe pio Mauricio Valerio visum est. Illos Divi Divinitus eam sibi delegatam 1774 diam pectus dona miraculorum varia Juisse neq omnibus hujus ævi Prodigiis fauste Credendum. Monumenta tamen quæ de Signo Crucis a Constantino visa testantq magna sunt quam ut dubitare de eo prudenter possimus. De Columba vero quæ ampullam oleo plenam de cælo exportavit in Clodoveo Baptismate videndus est Clarissimus Bertholus Memoire de l'Academie des Inscriptions Tom 4.

Seculi 6ti De Rebus Prosperis Anno Reb

1 Hoc seculo ineunte et præcedenti ad finem vergente in has partes di
visum videmus Occidentis Imperium. 1o Angli et Saxones Britann
invasunt eamq septem in Regna partiuntq quæ divisio in historia Ec
Heptarchia nominatur. 2o Francorum Regnum incepit in Gallia ope
Pharamundi Merovingorum Familiæ Author. 3 Libere in Germani
Barbarorum familiæ hoc tempore exurrebant. 1o In Italia primum
Heruli postea Ostrogoti tertio tandem Longobardi dominabantur
5o In Hispania vero Alani Vandali et Visigothi. —
2o Populi qui hoc seculo Anno Religioni nomen dedere in Oriente sun
Abasgi populus Ponti Euxini. 2o Heruli Oras ultra Istrum inco
lentes. 3o Alani. 4o Lazi. 5o Iberi quorum sedes ignorat. In plu
risq Imperii Græci Provinciis latebant adhuc Deo ulteriores quor
magnum numerum Joannes Asiæ Episcopus Justino Imper
rante Anno 6to sacris initiavit. —
3 In Occidente vero Reinigius alter Isaiæ Agius magno studio
Anno Religione inter eos propaganda operam locavit. In Britann
anno 596o Augustino cum 40 Apostolicis viris eo misso Ethe
berto hortante etiam Berta ejus Uxore Anno Sacra suscepit. Ec
et Scotos, Columbano Monacho Iberno Servatori nostro consecr
incepit. In Germania Boëmi, Thuringi, Borii Religionem nostr
susceperunt. Judæi tandem non exigua manus in urbe
Borii in Lybia, in Gallia etiam et in Hispania sæpe sæpe subje
4o Jus mittendi Nuncios ad exteros populos ut eos sæpe adeundi Ro
mi Pontificis proprium esse videmus. Visum etiam summo su
mi Pontificis proprium esse videmus. Visum etiam summo su
certo in tempore locoq quando et a quo Missionarii Ordo Cons
tutus sit quoq viri ejus familiæ. Occasione Missionis Gregorii M
opera Augustini Monachi ad Britannos adnuntiandi e Monasm
ceterisq Protestantes homines ut propria in Religio reprehens
ne declinent quod ipsi de populor conversionibus e omnino
verant e admodum reliqui papam de conversionibus seculi 9
X Cti etcetera affirmare conversiones illas sinceras non justæ
Soli itaq sunt præsertim Monachi in fraudibus conquirendis fictus
aliquando missi Nuncii sunt, in fictis miraculis inventendis, in co

minibus quibus populi post conversionem adhuc detinebantur exagerandis ita ut nihil aliud Mozarabis prosperitatum est quo ostendat ea Sueros illas expeditiones quae missiones vocant e tum Romano Pontifici utiles et cujus auctoritate idcirco creandi in dies. Miror ab auctore nostro sententia hanc Mozarabii papam referri et quoniam non refutatam tacit etiam laudit qui tacet enim videri in proverbio consentire videtur. Quod quo sit absurdum et a vero hic facem. non quaq in seculo observabimus hic tantum subjiciendi animadvertere barbaros quos in conversionibus tota seculo 8^m invadebat Europa ope tantum Ame Religionis mitiores factos atq humaniores. —

Saculo 7^m De Rebus prosperis Ame Relig.

1. Romanum Imperium a Valentino 1° in Occidentis et Orientis Imperium divisum fuit anno 364. At Occidentis Imperium in Augustulo adhuc non perdatum est et paulatim in Regna Britannia Galliae Germaniae Italiae subdivisum. Anno 450 Hengistus et Horsa Saxonum duces Britanniam cum pandis ibiq Heptarchiam constituunt. Burgundiones Franki et Visigothi Galliam in partes dividunt atq in ea sedem unusquisq suam ponit. Burgundiones anno 413. duce Gundigaro. Franki anno 420 Rege Pharamundo. Visigothi an. 418. Auctore Athulpho. — Germani Europam invadunt sed a Clodoveo devicti et a Francis intra fines cohibiti, qui prius erant errantes familiae nunc certo manendi in loco populis nomen acquirunt. Primi fuerunt Sveui, Barbari et Thuringi. — In Italia Occasa Orientis Imperium anno 476° Theodericus illi Regnum Ostrogothorum constituit anno 493. Alboinus Longobardorum Regni anno 568°. — Alani Vandali et Sveui una cum Suevis anno 409° Hispania potiti sunt. Alani vero a Visigothis pulsi nec quicquam anno 417. — Visigothi tandem a Mauris et Arabibus anno 701° Secundum denig Occidentis Imperium a Carolo M. constitutum fuit anno 800. Gallia universa Italia ipsaq germania vel sorte e armis consentio. — Athulpho devicto Ravenna exarchatum Romanus Ecclesiae largitus est, hanc vero largitionem Carolus M. gratia ratam habuit atq auxit. —

2. Populi qui Ame Religionem saeculo 7^m amplexi sunt 1° Hiberni opera Restorianorum anno 636° cum Jesuitibus Gadensis Restorianos regeret. 2° Reliqui vero Anglosaxonum Regnuli praedicatione Monachos

qui demortuo Augustino eo missi sunt, totam Britanniam Ante nomin
Dei d. S.ᵗ Columbanus in Hibernia nomen Servatoris propagavit Etia
hoc sæculo hac præterea in Rhæticis Regio Francor. aliisq Germaniæ
populis unum discipulis depulit. 4.ᵗᵒ S. Gallus Helvetios et Rhæticos
veritatis Dei cognitione imbuit. S. S. Christianus Scotus inter Francos
Orientales Ante magnam hujus viri collegit. 6.ᵗᵒ Anno 690 Willi
brordus in Bataviam profectus est ut Frisios Ante convocaret ad Ch
eorum Archiepiscopus a Romano Pontifice creatus est.

3. Injurias ire nolo inultos eorum, qui ad exteros populos mittebantur
aliqua immanior fraude usos esse ut animos terrerent eorum
qui rationis luminibus parere obtrectabantur. Ad id Ab Ecclesi
usi probatum semper est non minus quam vi et armis ad
in Religione promovenda. Nefas tamen est quod nulli admiscu
omnibus tribuere atq inter causas conversionum turpissimas de
eius recordare quod minimum quantum a veritate remoti est.

Prolatio

Sæculo 4.ᵗᵒ De Christiana Relig. rebus adversis

1 Orientis Imperatores hoc sæculo erant Constantius ab an 306 sedit annos 3
2.ᵘˢ Constantius an 337.ᵐᵒ annos 25. 3. Julianus 361 an. 2. 4. Jovianus an 36
anno 1.ᵐᵒ 5. Valentinianus an 364. an. perm. 1.ᵐᵒ 6.ᵗᵘˢ Valens 364 an 14. 7.
Gratianus M. an 379.ᵐᵒ an 16. 8.ᵛᵘˢ Arcadius 395 mortuus est anno 408.ᵛᵒ

2. Christianam vero Reipublicam persecuti sunt 1.ᵐᵘˢ Diocletianus qui im
pellente Galerio genero suo et Matre primum sanctæ editum in Nicos
anno 303. 2.ᵈᵘᵐ 86 incendium in Nicomediensi prætorio excitatum e Palat
tribulum 3.ᵗᵘᵐ tandem orbis in Armenia et Syria sedentibus quarun
etiam culpa in Nicos recidit. 8.ᵛᵘˢ Licinius anno 324.ᵗᵒ ut facilius Co
stantinum superaret Deorum cultores sibi devinciebat Nicos grave
mis non modo injuriis afficiendo verum etiam Episcoporum Chri
passos crudeles interficiendo. 3.ᵗᵘˢ Julianus Julii Constantii fratris
Constantini M. filius anno 361. partim Edicto Familiæ Constantinæ qu
Patrem, fratrem et cognatos ejus interfecerat partim Sacerdotum et M
Josephorum Suasionibus ad Ethnicorum sacra relapsus est. Christia
non autem Religione omnibus artibus infirmare et convellere ni de
bitavit. Eo dominante Judæos Templum Hierosolymis instaurare vo
luisse et globis ignis e terra erumpentibus ab incepto deterritos fa
bre est omnia testatissima minime in dubium revocanda. Libri
Sus Evangelii toti orbi exosum vol. 122. ubi collecta sunt testimonia

4.ᵗᵒ

4° Athalaricus Gothor Rex eam suæ gentis partem quæ Ario nomen
dederat acriter aliquandiu vexavit. 5° Sabores II^us Persarum Rex
ab an: 330 ad 370: atrocissimum terrarum suarum Xnis bellum intulit
Vocantibus Judæis omnes Xnos Romano Imperatori favere et Nine-
onem Archiepiscopi Seleuciæ et Ctesiphontis loco Constantinopolin
Rex Perscribere. —
6° Inter Philosophos autem qui contra Xnos insurrexerunt hoc ævo
emmerunt 1° Ierocles qui Xm cum Apollonio Thyaneo compa-
rare ausus est. 2° Julianus Ipse qui grande volumen Xnis opposuit
3° Himerius et Libanius qui in Declamationibus publicis et
Eunapius in Vitis Philosophos de dignitate Religionis Xnæ de-
traxerunt. Ammianus tandem Marcellinus Valesius et Ze-
mistius nec Xm oppernendum nec Deos contemnendos esse ar-
bitrati sunt. — Sæculo 5° De Xnæ Religioni rebus adversis

1 Theodosius junior Arcadii filius ab anno 408 annos 42 sedit sociata
sibi in Imperio sorore Pulcheria. 2° Marcianus cum Pulcheria post
fratris mortem nupta est ab an 450 an: 7. — 3° Leo huc qui Thrax
etiam et Senex dictus ab anno 457 sedit an: 17. 4us Zeno Isaurus
qui primus Imperatorum ut visum sumus Dogmata Fidei definire
et potius temperare ausus est ab an: 474 sedit 17 annis.
5° Anastasius ab: 491 anno 518 mortuus est fulmine ictus. —
2° Barbari omnes illæ gentes a quibus Europam occupatam diximus
a Deorum auctoribus in Xnos incensæ calamitates quam plurimas
illis attulerunt. Bene rebus humanis ante Xm et mal agebant Chri-
ci cum Dii contempti omne malorum genus in orbem terrarum
immittunt. Frustrati tamen sunt in machinationibus suis. Bar-
baris enim ut vidimus Xto potius se subjicere quæ viribus eorum
obtemperare visum est. 2° Gothi tamen et Vandali immanes Xnis
in Gallia vim intulerunt. 3° Anglo-Saxones in Britannia Majori
Deos avitos colentes Religionem Xnam penæ pudicitia exercebant
ad magnam Xnor mutationem crudelissime necabant vide pro-
ter Bedam Eusebium Ant. Ec. Brit. — 4. In Persia Abia anno 348
Episcopus qui templum Ignis consecratis dirutis ab Isdegerde rege
necari jussus est: anno 414 et solo Xnor ædes prostratæ sunt.
5. Filius ejus Vararanes anno 421. partim magorum instinctu par-
tim odio Romanor quibus ea bella gerebat nova in Xnos excitavit

gravorem vexationem incepit. 6° Iudæi quoq; ad Heraclium qui grav
et opibus pollebant in Orientis regionibus valebant quibus poterant incom
Xnos lacessebant et premebant Sozom. l. 7 c. 13. Nullus vero in
festionem et arrogantiorē illis esse videbatur quam Nemedrei Patriarc
Iudæor vir potentissimus quem idcirco Theodosius junior an 415 sin
gulari edicto reprimebat Vid. Cod Theod. l. 6 p. 162. —
3. Fuisse etiam hoc seculo privatos homines qui libris et sermonibus sec
tatum Xnam carperent facile credimus quandoquidē Rhetores et Ph
sophi ubiq; adhuc Scholas tenerent. Libri tamen hujus generis nulli
pervenerunt nisi forte Olympiodori et Zosymi Historiæ quæ Rhodi in

Seculo 6° De Xna Relig. rebus adversis

1. Hujus seculi Imperatores in Oriente fuerunt 1° Justinus Senex dictus a
pietatis laude commendatus ab anno 518 ad annum 5. 2° Justinia
nus Diuturnum Imperium a tabernibus Curio lenonii Triphon
ni Vandali et a rebus a Belizario et Narsete gestis ab an. 527. ad
anno 89. 3° Justinus Junior cum uxore Sophia ab anno 56
an. 11m 4° Tiberius IIus qui Duce Mauritio Chosroem Pervaru
Regem sæpe devicit ab 578 an. 4. 5° Mauritius pietate laud
dus imprimis ab 582 anno 602 a Phoca immani furiis an
nisi exitus est. —
2. Neq; hoc quidem seculo defuerunt Publici Xnæ Religionis hostes
1° Infestationes persecutionem quam præterito sæculo in
peravit neq; hoc mente dimittebant neq; eam tantisper relaxa
bant dū crudelissime Xnos insectabantur 2° Hunni in Thraci
et Græciā duo Imperatoris Græcorum fasum injurio Xnos af
ficiebant. 3° Longobardi Justino Imperante duce vero suo rege Alb
no Italiam invadebant et infinitis primum Italos Xnos calami
tibus consalarent. 4° Omnes tamen Chosroes Persar rex Ba
bario superavit qui publice non Justiniano ut unquam illo annu
dæ Xnos Deo bellum inferre prædicabat, narratur ab Evagrio l. 6
sub exitu vitæ ab Chosroe baptismum susceptum fuisse. —
3. Pestis quæ Imperante Justiniano Erasmo e quibus incerte tum r
bus Exitium averruncandum vel. Mentio tamen præterea ea
non est. Sta de illa Evagrius ibidem c. 29 ubi et Petechiam nom
minat. Erasmo quæ his temporibus ingruit et quæ decimus ann
quagesimus annus quem nunquam antea ab ipsa lege graspata est

et Universum fere orbem terrarum Orbem depasta. Etenim vicinior
postea capta a Persis Antiochiam pestilens morbus grassari
coepit, aliquatenus quidem similis illi quem Dionysius Thuri-
dides, aliquatenus autem dispar. Haec minutum quidem cum post
ea Aethiopia ut tunc fere bat, Omnem vero terrae Orbem per quas-
dam vices peragravit, nullos ut opinor mortales intactos
relinquens. —

4 Privati denique hoc Religionis tempore seculo insignes fuerunt
1. Damascius qui in vita Isidori multas in suo continuatas
edidit. 2. Simplicius qui in explanationibus Aristotelicis
Dogmata nostra haud obscure mordet. 3. Proclus in 3 li-
bris contra Xnos. 4 Calcidius autem et Alexander Lyco-
politus non minus a sna Dei Religione distare praedicabat. Protectio

Saeculo 7mo De rebus adversis Xnae Religioni

1. Persae interfecto Mauritio Imperium susceperat anno 602 regnat annos 8. 2. Hi-
raclius a Photino adjutus ad Imperium accessit anno 610 regnat an 31.
Hic fuit qui in causa Monothelitar Ecclesiam perpessit. 3. Heraclius II ab
anno 641 regnat menses 6. 4. Heraclius 3. autem 6 menses. 5. Con-
stans ab anno 641. regnat 27 annos Hic Typum in eadem causa dedit
est. 6. Constantinus Pogonatus ab 668 regnat an 16. 7. Justinianus
Junior ab 685 regnat annos 10. 8. Leontius ab 695 an. 3. Tandem
9. Tiberius Mezzmarus ab anno 698 regnat annos 7.

2. Reges Anglosaxones et Gothi aliquantulum etiam hoc seculo in Xnos in-
surrexerunt. Sed Potentissimus omnium Christianor hostis Heraclio Im-
perante anno 612. surrexit Mahomedes in Arabia Urbe nobili loco
natus ac pauperrimus et Damasci a vidua nomine Cadyja post Patris
sui Abdaae mortem susceptus primum ut oeconomus postea vero
ut conjux. —

3. Ac ortum Numinum everterendum et coterar Religioni abunde omen
dando se in ipsum a Deo praedicabat, sed cum ei bene res succederent Ecclia
de Imperio constituendo cogitare incepit. Novam igit legem vendidit Horam
dam vocans ut assentire suis armis cogebat. Epocha illa quam Arabes
Hegiram seu ferventionem appellant ab anno 622. die 16 Junii feria 6 a
incipienda est. —

4. Si quoras causas cur haec Religio tam longe lateq dissaminata et prima
apparebit ex vis et arma quibus usus est Mahomedes quibq successores
2. Lex ipsa vitiis et moribus Orientalium accommodata. 3. Ignorantia populor
quibus praedicabat. —
quidem

5. Post mortem vero Mahomedis Abubeker et Aly hic gener illo vivente
qui in duas factiones gentem cum religione diviserunt: altera Sonnita cum
altera Scythanum familia vocat. Illam Turci, Tartari, Arabes, Aegyp-
tii dotum plerique; hanc Persae et Mogores probant.
6. Extincto anno 632. Mahomede sectatores ejus ex Arabia egressi Syriam, Persi-
Aegyptum, aliasq regiones occuparunt ubi innumeris malis Ann. vexarunt.

Sect. 2da Historia Ecclesiastica interna Cap. 1. De statu Literario Saeculi 7mi

1. Literati qui saeculo 4to inter Graecos et Latinos vigebant eloquentiae, Poesi et Historiae op-
tam dabant omnes in summa laude longo intervallo recedebant. Principes Poetarum
hujus aevi Ausonius fuisse perhibetur.
2. Philosophi hujus saeculi ex eor prope omnes familia erat qui juniores Platonici
appellantur. Mirifice fuit erga eos amore Julianus quem libri ejus abunde testan-
Praecipui inter illos habiti sunt Jamblichus Chalcidicus Academicus et Maximus
In Aegypto vero Hypatia illustris femina Isidorus Olympiodorus Synesius
3. Ab Imperatoribus Scholae inter Christianos erectae sunt et Bibliothecae a
structae et artium liberalium et Philosophiae studiis operam darent. Incredibile
tamen illi qui judicabant conversionem veram pietati nostrae allegorizantium

Saeculum 5tum

1. In Occidentis Regionibus praecipue in Gallia Hispaniis Italiae
nis excultae fuerunt: Macrobius Salvianus Vincentius Lyrinensis Eu-
dius Sydonius Apollinaris Claudianus Mamertus Dracontius
at Barbari populi bonas artium studia passim suffocabant. Invoqu
Philosophia duae veritatis explorandae cupiditate trahebant hoc aevo veteres
Platonici usque ad Sydonium Apollinarem cui in Epistolis docet.
2. Juris Prudentiae quivenet diu laverant in Oriente Beritum in Phoeni-
cia Alexandria potiores habebant. Medici et Chemia studiosi Alexandriae
item profectus habebant. In eruditione autem et bonis artibus Alexandriae
Constantinopolitani et Edessani ceteros superabant. Platonica Jam-
etiam hoc aevo obtinebat vicissitudinem loco cedere Philosophiae Aristotelis
vogebat praecipue cum contendendi libido inde ortas acquirere posse
via ed.
3. Scholae publicae Christianae earum in urbibus Roma Alexan-
Edessae, Nysibi, et Carthagine Eugenius Augustae Trevirorum flores-
Magistri quos sumptu Imperatorio alebant.

Sec 6

Prælectio de Stud. Ecclesiastica

De Seculi 6i et 7i Statu Literarum

1. Inter Latinos Literæ & Liberales artes in irruptione barbar universe perisserunt ni Epi & Monachi Scholis passim institutis ac fide diligentia cur vitiis qntu potuerunt remorati essent. Monachis præsertim quibus sancti Scriptores Antiqui tum Sacri tum profani quibus adhuc utimur accepti referendi sunt: ab illis cor Codices describendo multiplicati cum fuerint. Princeps Philosophorum Latinor dictus hujus Boëtius tantum erat qui scriptis suis Aristotelis Philosophiæ Latinis commendabit
2. Id inter Græcos majorum passim studio artes ingenuæ colebant & Philosophia Platonica in Scholis Alexandrina atq Athenensi florebat donec Justinianus illam sibi decere singulari lege prohibuit. Tum Aristotelis Philosophi opera præsertim Philoponi e tenebris emerst.
3. In Oriente insuper Nestoriani & Monophysitæ Aristotelem vectatoribus suis commendabant, quippe qui ad ea parativos sibi ad contendendum intelligebant. Hinc Sergius Basaynensis Syriaco Sermone & Uranius Persico convertebant.
4. Calumniant mere Gregorii M: qui dicunt multos illum Scriptores veteres flammis absumi voluisse Bibliothecæ autem Palatinæ revera absumptisse Bibliorum hujus generis nisi in operibus offendunt nisi Desiderii Archiepiscopi Reprehensio quod magis profanis qui sacris Literis operam dabant. Alio item in loco profanas Literas ad Sacræ Scripturæ intelligentiam tantum dicit ingeniosa. De Palatina tandem Bibliotheca quod ajunt unus Sarioberinus B. Seculi Scriptor enarrat casu superfuisse tribus barbarorum incursionibus ipsis Braillio & Barthey rano improbabile videtur.

Seculo 7mo

1. Quidquid reperierat eruditionis & sapientiæ ni orbe præsertim Latino Monachorum Septis conclusum erat. In plerisq etiam Collegiis eorum Statis quidem temporibus de illis quæ legerant inter se colloqui ac disserere debebant. At ingeniorum artium fines qui intelligerent pauci admodum erant. Rari etiam Episcopi qui sermones componere possent quos ad populum haberent.
2. Historiam Græci cæteri ac Latini minime despravabant. Ea enim quæ vel ipsi quondam sermonibus de rebus antiquis perebant nullo obstante habito sese scriptis mandata erant.
3. Latini qui Philosophi vices colebant Boëtium et Isidorum memoriæ commendabant. Græci vero Platone Aristotele relicto ad Aristotelem declinabant ut a contentionibus hoc tempore exortis ligido apparet

Prælz.

Prolectio

De Scriptoribus Ecclesiasticis Sæculi 4ti Græci

1. Eusebius Cæsareæ in Palæstina Episcopus cujus opera præcipua sunt. Libri 10m Historia Ecclesiastica Libri 4. De vita et laudibus Constantini M. Chronicon a Nativitate Abrahami ad ann Chri anno 329 Libri 15m De præparatione Evangelica et eadem de Demonstratione. Floruit Constantino Imperante et ab arriatica Dam
2. Ex Martyrio ab eo cognomentum sortitus est. — 2. Epiphanius Salamina in Cypro Episcopus Panarion adversus hæreses 80 Scripsit quoque alios celebres de quibus dicit Vincentius Hieronymi præsbyter. — 3. Athanasius Alexandrinus Episcopus scripsit præclare admodum de Incarnatione de Spiritu S. contra Apollinarem contra Arianos contra gentes arrianus præsbyter mortuus est anno 371. — 4. Basilius M. Neocæsareæ in Cappadocia Episcopus Scripsit suis homiliis Libro de Spiritu S. Epistolis Ejusdem Asceticis, aliisque innumeris nomini suo denuo consecravit obiit anno 378. — 5. Ephrem Syrus aut Hieronymus multa Syro sermone composuit. Legi ejus de Spiritu Sancto volumen quod quidam de Lingua Syriaca verterat et auctum nonnullis in genii in translatione cognovit obiit anno 384. — 6. Cyrillus Episcopus Hierosolymitanus Catechesis 18m et Mystagogicas 5 insigne de ritibus veteris et novi Testamenti monumentum reliquit obiit anno 386. — 7. Gregorius Nazianzenus Doctrina et Sancti monumenta reliquit obiit anno 386. — 7. Gregorius Nazianzenus Nysæ in Cappadocia et deinde Constantinopoli Episcopus rerum Theologicarum Scientia Theologus dici meruit. Composuit Orationes Epistolas et Carmina varii generis obiit anno 389. — 8. Gregorius Nyssenus Basilii frater minor reliquit Scripta Exegetica Dogmatica Polemica Moralia Historica. Inter hæc vero primatum tenent Orationes 12 contra Eunomium. 9. Dydymus Alexandrinus Scripsit quidem plurima de quibus ad nos pervenerunt nempe Libri De Spiritu S. Enarrationes in Epistolas Canonicas Liber adversus Manichæos obiit anno 395. — 10. Joannes Chrysostomus Episcopus Constantinopolitanus vernaculæ pene ingenita. Inter ea vero quæ ad nos pervenerunt maxime celebrant Libri de Sacerdotio Homilia et Epistolæ obiit anno 407.

Latini Sancti 4ti

2. Arnobius Ambrosius Afer Libris 7. adversus gentes Fidei Christianæ veritatem defendit 2. Firmianus Lactantius Arnobii discipulus Scripsit Duos Institutionum Libros 7. Carmine Epitomen Librum de Opificio Dei de ira Dei de Mortibus persecutorum Merito quidem Cicero Christianus appellatus est. 3. Optatus natione Afer Milevitanus urbis in Numidia Episcopus Libris 7. Ex quibus Hieronymus de Schismate Donatistarum adversus Parmenianum optime meretur. Hilarius Pictaviensis ni Gallia Episcopus reperiuntur nobis Commentarii in Psalmos Tractatus in Matthæum. Libri 12 De Trinitate Liber de Synodis Responsio Apologetica, Libri contra Constantium, Fragmenta Librorum quorundam

Arimenensis et Seleucensis Synodi continet. 5° Ambrosius scripsit suis
partim Scriptura Sacra illustravit veluti Libros 6 in Hexamenon et Li-
bros 10 in Evangelium secundum Lucam, partim materias alias forte ne-
mini quin graviter perbraclavit Libros 3 de Officiis ministrorum Clarus. —
6° Hieronymus varia reliquit ingenii sui monumenta. Plerag in-
terpretanda Scriptura Sacra interpretatus est alia vero sunt Polemica Histo-
rica alia Ipse enim integrum de suo ipso novum Testamentum Graece
Fidei vero dixit Vetus juxta Hebraicam transtulit. Eusebii etiam Chroni-
con Latinitate donavit scripsit Helvidium qui conabatur ostendere Ma-
riam ex Joseph plures filios suscepisse: contra Jovinianum de Celi-
batus excellentia scribens: contra Rufinum qui sententias Origenis
plus aequo extollebat contra Vigilantium qui reliquias ad cultum rejiciebat
vitam Monasticam damnabant Clericos continentia devi debere. 7°
Sanctus Augustinus Hipponensis Episcopus Doctor acutissimus con-
versione sua et conversione celebris inter cujus scripta praecipua
sunt Plures. Libri 22 De Civitate Dei Libri 9 De Doctrina sua
sua Plures. Libri 13 Confessionum Libri 2 Retractationum Liber de anima &c.
Libri 15 Epistolae 8 Optatus Episcopus Universa Scriptura Sacra excepto
forte Regum et Paralipomenon in Patrum sermone convertit

Scriptores Ecclesiastici Seculi 5°

1. Scriptorum graecorum hujus aevi facile Princeps habet Cyrillus Alexandrinus
Episcopus scripsit quinq contra Nestorium. Libros decem contra Julianum, com-
mentarium in Pentateuchum in Prophetas et Evangelium Joannis, scripsit
etiam De Trinitate Incarnatione, Recta Fide, et Epistolas plurimas. —
2° Synesius Cyrenaeus Episcopus cujus Epistolae Judice Dionysio elegantia
gravitate subtilitate nulli imitanda scripta sunt. — 3° Isidorus Pelusiota
cujus Epistolae in quinq Libros divisae exstant. — 4° Theodoretus Cyri Episcopus
De Theologia Sacras Litteras Interpretatione atq de Historia Ecclesiastica in-
signiter meruit. 5° Dein Gennadius Massiliensis ex his est Palladius Episcopus qui
Historiam Lausiacam Auctor fuit. — —

2° Scriptores Latini Aurelius Prudentius Clemens, Patria Hispanus Poeta
Christianus. — 2° Joannes Cassianus Presbyter Massiliensis qui reliquit 12.
Libros de Institutis Coenobiorum et de Octo capitalibus vitiis: Collationes Patrum
24. Librum septem de Incarnatione adversus Nestorium. — 3° Hilarius Episcopus
Arelatensis scripsit vitam Honorati sui Decessoris, laudem Hieronymi de Viris
Historia Epistolas aliquas &c. 4° Leo Pontifex Romanus sanctitate
sapientia et facundia insignis plures scripsit Epistolas quibus Catholicam

veritatem asserui. Extant sermones ejus 65. in præcipua anni festa et Epistolæ 141. — 5us Pelagianos fortiter oppugnavit Prosper Aquitanus Doctrinæ Augustinianæ scriptos studiosissimus. — Cæs Sidonii Apollinaris Arvernorum Episcopi extant Epistolæ in Libros novem distinctæ et carmina 24. 7. 35 alia, auctor Presbyteri Massyliensis ad nos pervenerunt Libri octo de gubernatione Dei, Libri quatuor adversum Avaritiam et Epistola nona. 8us Ecclesiæ presbyter fuit Gennadius de cujus operibus superesunt Liber de Scriptoribus Ecclesiasticis et de Dogmatibus Ecclesiasticis. 9us Vincentius Lyrinensis natione Gallus scripsit duos Commentarios adversus hæreses, quibus illud tenendum est in Ecclesia quod ubique, quod ab omnibus creditum est.

Scriptores Ecclesiastici Sæculi 6i et 7mi

1. Inter Græcos laudem sibi conciliarunt 1us Procopius Gazæus ab urbe quam incolunt ita dictus, Libros quosdam Scripturæ interpretatus est. 2us Eulogius Episcopus Alexandrinus plura literis consignavit ex quibus præter Homilias quasdam a Photio servatas exstant Homilia in ramos palmarum et Disputata de duabus naturis Jesu Christi. 3us Joannes Patriarcha Constantinopolitanus Jejunator dictus a persecutionibus quas habuit quarum ab editis disputationibus notitiæ est. 4us Evagrius Scholasticus Historiam Ecclesiasticam scripsit. 5us Anastasius Synaita Episcopus Alexandrinus scripsit quinque orationes et sermones tres. —

Latini

2. Gregorius M. Papa Sanctitatem Antonii Cypriani eloquentiæ et Disputationem Augustini dialectæ consecutus, scripsit Commentaria in Libros Scripturæ divinæ Dialogos Libri IV Moralium quatuor et Epistolarum duodecim. Liturgiam ritusque Ecclesiasticos explanavit atque ordinavit. 2. Dionysius quo natione secta professione Monachus Canonemeum Ecclesiasticarum et Apostolicarum decretalium Pontificiarum collector et ære vulgaris Auctor fuit. 3. Boetius Senator Romanus qui præter plura scripta Philosophica Theologica quæque reliquit edidit librum de duabus Naturis in una Persona Christi, librum de Trinitate, Libros quinque de consolatione Philosophica. 4. Marcus Aurelius Cassiodorus inter cujus opera Theologica eminent Institutiones ad divinas Lectiones Libris duobus comprehensæ et Commentarii in quosdam Sacræ Scripturæ Libros. — 5tus Liberatus ex Africanis trium capitulorum defensoribus unus scripsit Breviarium Causæ Nestorianorum et Eutychianorum. —

Sæculi 7mi

1. Joannes Moschus Jerosolymitanus in Prato Spirituali quem ad annum Christi

Thiberium Monasticum rudi ac simplici stylo exaratum reliquit.
3 Joannes Philoponus Literis Philosophicis apprime eruditus impegit
ibi quidem in varios errores et Scriptar parem vulgo habet; attamen
quos scripsit de Creatione Libros 7 et Disputationem de Paschate magno
pere commendat. 3us Maximus Monachus ejus tum scriptis aliis
tum iis praesertim quae contra Monotelitas edidit clarum nomen
adeptus est. 7us Huc pertinet etiam Anastasius Sinaita cui prae-
daria tribuit Odikos sive Dux viae adversus Anacephalaeos.
2o Latini Isidorus Episcopus Hispalensis inter suos opera praeci-
pue commendant Origines sive Etymologiae Libri 20. Liber
de Scriptoribus Ecclesiasticis et Libri duo de Divinis sive Eccle-
siasticis Officiis 2us Fredegarius Scholasticus scripsit Chronicon
a mundo condito usq ad annum 642. 3us Marculphi Monachi
Galli Libri duo Formularum Ecclesiasticarum perutiles sunt ad miserum
statum Rei Literariae saeculi septimi cognoscendum.

Saeculi 4i Haereses et Controversiae

1. Controversiae inter suos satis serae hoc aetas edidit. Inter has eminent motus Meletii, Eustatii, Furbae Luciferiana, et Liles Aeriana et Eu-
genianae. — Meletius Lycopolitanus in Thebaide Antistes a
Petro Alexandrino Episcopo munere suo depositus vel quia Dis
sacrificasset, vel potius quia nimia erga lapsos veterata fuisset,
vententiam Petri contemnebat et omnibus munerum partibus
id antea fungebatur. — Eustatius in Armenia nuptias, vini
carnisq unum amoris convivia et alia prohibuisse, contra vero
conjugium divortium suasisse Liberii et Servio faudatorem Da-
ventium et Dominorum mandata Religionis obtentu violendi
dedisse dicitur. — Lucifer Calaritanus in Sardinia Episcopus
ob ab Ecclesia communione segregavit, quia veniam expe-
dam Episcopis ea decrevisset qui sub Constantio ab Arianis par-
tes defecerant. — Sub idem fere tempus Aerius Presbyter
primum Episcopus inter et Presbyteros nihil interesse divino
jure statuebat. Preces deinde pro mortuis jejunia et Festum
Paschatis condemnabat. — Liles tandem Eugeniane inde orta

sunt opponeam nullis scriptis quos Arianis fuisse posse existiman
nullis autem illa ab hac reprehensione purgarent.

2° Mortuo anno 311 Menourio Carthaginis Episcopo, Maxima popul
Sacerdotum pars Caecilianum Archidiaconum eligebat. Numi
Episcopi quippe qui vocati pro more una fuerant ad Caecilianum o
nationem convitia subito indignis eum Episcopi loco pronuncia
obtenta causa consecrationis quis ut rite peractae a Felice Aptun
tano qui traditor fuerat. Erat inter Numidas nullus vehemen
tior et ferocior erat Donato Casae Nigrae Episcopo. Quare facile
nem Caecilianum adversam ab hoc nomen accepisse existimant nu
alii vero a Donato quem Magnum appellare volebant Donatistae
quippe sub Constante anno 348 fortiter concordia restituerat. Erro
Donatistarum in hoc positus erat. Putabant ipsi omnes Ecclesiam
cum Africana conjunctam pollutam esse ergo sive ritus sive sacra
ta omni virtute carere; baptizabant igitur iterum iterumque qui
bant eos qui ab Ecclesiis illis ad suam accedebant.

3° Non multo post exordium hujus belli anno videlicet 317. alia e
quidem capitalior tempestas in Ecclesia exorta est. Causa litis erat
Dogma de tribus in Deo personis. Alexander Episcopus Ale
drinus de hoc dogmate in consessu Presbyterorum loquente, stim
eandem quam Pater non dignitate tum veram etiam aperte
habere tradebat. Presbyterorum vero unus Arius, odio in Epis
cum motus filium toto genere cum ipsa essentia differre ar
tre contendebat esse nimirum nobilissima tum natura qu
Pater in fabricanda rerum universitate usus erat. Multi a
Arii partes statim consecerunt, quos nobilissimus Lucianus
Nicomediensis Episcopus qui Athanasium Alexandrinum Epis
pum Constantino consentiente sicentius adgressus est. Ver
Constantini et Arii mortem Constantius Orientis Imperator fa
ni Arianae impense favebat. Ioannis Romanus Pontifex Liber
ad subscribendum Arianae formulae in Nicaea consubstantialis ver
Desiderabat, vigebat anno 357.° Haec secta tandem divisa est in

Arian

Arianos qui docebant Filium non esse genitum a Patre sed factu
in semiarianis qui Patri similem Omoiusion essentia esse da
cebant: in Anomoeos, qui Christum Etherousion sive Ano
mion de dissimilem substantia eum alios rebus Patri esse
disputabant. —

Hereses Sæculi 4ti

1. Photinus in Galatia natus Marcelli Ancillani discipulus postea Syrmi
ensis in Illirico Episcopus docuit unicam esse divinitatis personam
adhuc Patris, nec Verbum nec Spiritum S. Personaliter existere
Christum esse purum hominem attamen ex Virgine natum quique
virtute quadam divina ei junta esset — Deus aut Dei filius
dici posse. Errores suos divulgare cœpit anno 347. —
2. Arii errorem de Filio excepit hæresis Macedonii de Spiritu Sancto.
Erat Macedonius Semarianus et Episcopus Constantinopolitanus
sed anno 360 a sede sua dejectus fuit. Ejus discipuli dicti sunt
Pneumatomachi eo quod omnino adhuc de Spiritu S. doctrinam
impugnarent. Nonnulli enim Spiritum S. nec Deum nec Cre
aturam diere volebant. Nonnulli ad solam Creaturæ conditionem
redigebant; alii Deum pro virtute divina tum eum habebant.
Hæc doctrina late per Thraciam Bythiniam et Stellespontum propagata e.
3. Ad idem fere tempus pertinet Apollinaris Junior Ecclesiæ
Laodicenæ in Syria Episcopus. Ecclesiastica communione privatus
novæ sectionis Sectatores sibi præbuit docuitque dari animam sibi quidem
corpus et animam sensitivam, non rationalem, ipsius vicem
ipsum verbum Divinum substituerat. Ejus discipuli in sectas
dividi Polemiani etiam et Valentiniani veteri sunt.
4. Novam in Hispania Sectam condidit Priscillianus Marci
magusda Ægyptii discipulus — et Abilinensis Episcopus. Mundum
Mundum expectabilem in Dei sed deminuis opus esse docebant
donec seu Emanationes ex Deo procedebat, corpora hominum
vero esse in quibus animæ detinerentur, Nuptias damnabat.

mundanum etiam si nullo credendi et perjurio junctum Pelagius
docebat.

5to Circa annum 360m In Mesopotamia moluerunt Macedoniani ex
Euchitis qui asserebant quemlibet hinc ab utero matris demonem
sibi junctum habere, nec nisi secreta oratione ejici posse. Duo parte
Spiritum S. in ejus bonum animum, nec postea jejunio aut doctrina
opus esse ad corpus ad unitatem ad malum propulsionem retinendum.

6. Circiter Secundo Antidicomarianitarum secta Mariam Virginem
post Servatorem nostrum natum cum Joseph viro suo concubuisse
habuisse profitebatur. —

7mo Contra Collyridiani eam Deae instar colendam esse collyridis
sive placentae oblatione placandam judicabant.

Haereses Seculi 5ti

1. Pelagius et Coelestius Monachi ille Britannus hic Hiberus primo Romae
et tum Carthagine etiam et in Palestina negabant peccatum originale et quo
vultro decedentes sine baptismo aeternae damnationi ee obnoxios. Asse-
bant hinc sine ope gratiae per solam naturam ingenitasque liberi ar-
trii vires quodvis bonum opus edere posse et gratiam dari intu
meritorum: docebant hominem solis liberi arbitrii viribus ad sum
perfectionis statum assurgere posse in quo laudum in peccabilis fieret
Coelestius Romam reversus Zozymo Patre Liberium correxit et in
quo fidem suam ex Tractatu. Ejus confessio vitia est Zozymo Eccle
sia in quod Coelestii dogmata probaret, seu quod apostolicae Sedis
judicium amplecti se paratum omnino exhiberet.

2. Si illis credendum est qui asserunt secundo 5to Justae Praedestinatae
non de eor doctrina sentiendum est: quatenus ecce Deum ingen
non ad poenas illi aeternas verum etiam ad culpam et peccata p
destinasse. verbo Liberum arbitrium penitus subvertisse. Primi in
illos Monachi Adrumetini adnumerentur. —

3. Patroni Haereseos Semipelagia non quae Pelagianae appendix est
et Purenchus, existit habebant ad initium fidei et bonorum ope
necessarium ee gratiam vocatio superq sufficere vires liberi
arbitrii verum profectus ad manere in capto cursu nemini
posse nisi ope et gratia divina perpetuo perseveretur. S. Augustinus

dectr

Praelatio Christo vies —

doctrinam rejiciebant languem novam minis duram
que sub ipso praedestinationis nomine fatalem necessitem
inducere ℣. —

℣ Nestorianorum familia Parantum habuit Nestorium Constan-
tinopolitanum Episcopum qui Anastasio presbitero palâ
in Ecclesia professenti Mariam Virginem Dei matrem di-
cendam non esse in solum non obstitit quag cum Auto-
ritate disputari erroremq; ipse etiam in Ecclesia
in qua frequens erat multitudo plures sermones habuit
de Incarnatione Dominica atq in iis diserte negavit unio
nem hypostaticam Verbi Divini atq subinde vere natii tru-
ci ipsius et mortem esse. Praeterea asserebat cum Anastasio
beatam Virginem non esse Theotokon seu Deiparam sed tan
Matrem Christi. Duos enim in Christo filios distinguebat
quorum alter erat Dei filius ab aterno genitus Patri con-
substantialis, alter vero ex Maria Virgine natus sed solum
gratia et adoptione Filius Dei. Adversarios nactus est plu-
rimos quorum praecipui fuerunt Eusebius simplex Laicq
postea Doryllei Episcopus et Cyrillus Alexandrinus Antistes.

Continuatio Haeresis Saeculi 5ti

Multi dum vitium vitare Nestorii in contraria rumpunt vitia. Eutyches Abbas Collegii Monachorum Constantinopolitanum anno 448 et Nestorium ut vehementer infensus tanto fortius reprimere et Aegyptiorum formam dogma de persona Christi explicabat docebatq; unam tantum esse in Christo naturam, Verbi nimirum Incarnati. Hanc humanitatem Jesu Christi negare putabatq; ab Eusebio Doryllei in Concilio quod Flavianus Constantinopoli congregaverat accusabatq; At ille non acquiescebat sententia Concilii sed ad totius Ecclesiae judicium provocavit hinc conventus Patrum Oecumenici Concilii Ephesi congregatus anno 449 in quo Flavianus Doris missere debebat et Episcopo legatus paulo post diem obibat. Hinc Petri Fullonis barbe qui favore Acatii Antistitis Constantinopolitani Cathedram Antiochenam invadebat et Theopaschitarum sectam condere putabat Verbis enim hymni Sanctus Deus et fortis et immortalis formulam addebat

qui Crucifixus est pro nobis ut dogma de una Christi natura mentibus
suis affixis figeret. Hinc tandem Henoticum Zenonis seu pacis formu-
la qua innitebat ea omnia quae in Concilio Nicaeo Constantinopol.
Ephesi contra Arianos Nestorianos Eutychianos sanita erant, Concilii
vero Chalcedonensis mentionem nullam addebat. —

V. Chelidonius Bonae adserere ausus est Mariam ante post partum Vir-
ginitatis jacturam Jesum filiosq ex carnali cum Joseph congressu pro-
creasse dicunt virginitate insuper et Continentia aversabat Ma-
trias impudice extollendo. —

3. Jovinianus Monachus Virginitate et Continentia nil secius ac Chel-
vidius impugnavit Victor ni hac arta sicut et praemor qui
Deus post hanc vitam justis retribuet inaequalitatem negavit
ad crapulam et libidinem hinc exercitat dicendo. Nolite time-
mus qui semel in Christo baptizatus est habere non potest.
4 Vigilantius natione Gallus haeresin suam coepit revovere ann.
406. Impugnabat ille sacrar reliquiarum cultum Invocatio-
nes Sanctorum eorumq miracula. Vigilius damnabat ni Basili
Martyrum haberi voluit. Jejunia, Vericorum celibatum, Virg
nitatem et Monasticum Ordinem improbabat et Pudicos Satanae
errores libros 7m Esdrae Apocryphum veluti canonicum ha-
debat. Vigilantii errores non minus ac Chelidii et Jovi-
ni placita S. Hieronymus invictissime aggredietur. Extra

Praeludia

Haereses Saeculi 6i et Controversiae

1. Libri Origeniani iterum hoc saeculo pullularunt in Oriente opera Mon-
chorum quibus Theodorus Caesareae in Cappadocia Episcopus favebat.
Re ea Imperatorem Justinianum delata is edicto copioso ad Mennam
Constantinopolitanum Antistitem misso graviter Origenem et Orig-
nis dogma condemnabat proponig ea vetabat. —
2. Hinc orta est illa quae dicit de tribus Capitulis controversia. Nam Theo-
rum Caesarensis Origenis Clarum olumen Monophysitas Eutho-
persuasit Justinianum ut edito edicto scripta Theodori Mopsuesteni
Theodoreti Cyrensis adversus S. Cyrilli anathematismos et Epistolam
Ibae Edessen damnaret Concilio certe spe hanc brevissimam fore via
qua Monophysitae ad unitatem Sedi Chalcedonensis revocari possent

Obstiterunt huic edicto Imperatoris Occidentales Antistites quoniam illum Concilii Chalcedonensis Auctoritati adversum esse existimabant.

3. Tertia hujus controversiæ via ex varietate est, num Commune Dei possit unum de Trinitate in carne passum esse? Abhibebant hanc formulam Monachi Scitæ aliique complures quibus via animo erat fortiter Nestorianis per eam obsistere. Alii vero Eutychianorum errori obnoxiam esse arbitrabant. —

4. Pertinebant huc Sectæ hæreses Donatistarum Arianorum et Nestorianorum; imprimis vero Eutychiana familia Majores augere vires visa est. Id autem est opera Severi Antiocheni Episcopi qui omnes intendit vires ut Chalcedonensis Concilii Auctoritatem imminueret. Jacobus item Baradæus Episcopus totum Orientem peragrabat ut lacentes Monophysitarum animos erigeret. Ideoq Severitarum pariter et Jacobitarum familia hæc apud Orientales appellari. —

5. Agnoetarum Nomen imperitum est illis qui hoc sæculo asserebant Christum causa humanæ naturæ sibi junctæ plura ignorasse. Authores hujus sectæ Themistius Diaconus et Theodosius Antistes Alexandrinus habiti sunt. —

6. Eadem a controversiis cum Monophysitis Christum trahentibus nata est Secta Auctore quodam Joanne Ascunage qui in Deo tres numero ponebat naturas seu substantias prorsus inter se æquales et nullo quasi communi vinculo Essentiæ conjunctas. —

Hæreses Sæculi 7mi

1. Græci hac ætate maxime sub Constante Constantino Sexto et Justiniano cum Paulicianis quos Manichæos vocabant, qui in Armenia et vicinis regionibus commorantibus acerrime dimicabant non argumentis tm sed militibus gentis hujus legibus et supplicio. Constantinus enim quidam sub Imperatore Constante factionem hanc multis rebus attritam resuscitabat et magno cum successu propagabat. —

2. In Italia Longobardi Arianorum dogmata Concilii Nicæni auctoritati præferebant. In Gallia et Anglia lites Pelagianæ et Semipelagianæ varios adhuc motus excitabant. In oriente ubique passim veteres Sectæ legibus Imperatorum compressæ minime vero domitæ

ac vitae caput attollebant et animos sibi parabant. Legum et pravarum
metus et haec altas ut habebatur ac tempus quaerendi commove-
bant. Restituto autem non nihil post horum hostium vi pectus
animos iterum erigebant. –

3. Monothelitarum haeresi ortam dein et pervasionem Heraclii Imper-
tor qui deceptus fuerat in congressibus quos habuit cum Paulo et
Athanasio Monophysitis ut eorum familiam ad unitatem reduceret
Uterq enim persuaserat Imperatori omne certamen cum Graecis fore
tolli posse modo isti unam in Jesu Xto esse post naturas congru-
dentem voluntatem et voluntatis operationem faterentur. Ephe-
tentibus semper Sergio Constantinopolitano Cyro Alexandrino
Athanasio Athenarum Antistite et parum caute se gerente Hono-
rio Romano Pontifice a Sergio subdole convicto Monothe-
tarum vi prospere procedere primum visa est. Anno
anno 624 a Sophronio Patriarcha Jerosolymitano Concilio hab
damnata est difficillima haec contentiones orientales. –

4. Heraclius anno 638 Confessionem Fidei a Sergio concinnatam
sub nomine Ecthesees publicatam in qua Monothelitarum
trina damnata omnes de quaestione illa num una an duplex
sit in Xto voluntas disputationis prohibebat. Progrederen-
tu lite Constans Imperator novum edictum quod Typus dicebat a
646 rogabat quo Ecthesis tollebat imperito item silentio
silentio quid vero sentiendum sit de Honorio Monothelitar cau
Patrono breviter in Catalogo Pontificum monebimus. –

De Conciliis Saeculi 4ti

1. Sub Constantino M. et sub aliis Imperatoribus mos in Eccle
obtinuit ut Episcopi unius Provinciae singulis annis Concilium
Provinciale diebus celebraret. Si quae vero inter Episcopos dissentio orie
diversarum Provinciarum Antistites convenirent et Concilium Nationale tum
diebus. Denique sub eodem Constantino etiam totius Orbis Episcopi Con
congregari coeperunt quae hac de causa Oecumenica dicta sunt. –

2. Primum fuit Nicaenum 1um sub Constantino Imperatore coactum anno 32
1e ad Arii haeresin damnandam. 2. 381 Meletii Schisma extinguendum. 3e 431
dissentiones de Nestorii die celebrando tollerent. Concilium tantum praeter

hec omnia 20 quoq disciplina Canones definiunt. Osius Cordubensis Episcopus, Vitus & Vincentius Presbyteri præfuerunt Romano nomine Sylvestri Romani Pontificis ut diverse testatur Ecclesiastes Lyciennes l. 2 Hist cap. 7. Nicen. Quod vero ad Convocationem a pietate Constantini et ab hoc eodem jure quod paulo post aquilum fuit in Romano Pontifice a Patribus Concilii Constantinopolitani anni 381 mutuo jejunii verisimile non videri consultum non fuisse antea ab Imperatore Romanum Pontificem —

3 Secundum Œcumenicum seu Generale Concilium fuit Constantinopolitanum 1m sub Damaso Pontificatu an 381 et sub Theodosio Seniore congregatum. Damnatus est in eo Maximus Cynicus qui Constantinopolitana sede invaserat proscriptus idem cum errore Macedonio negantis Divinitatem Spiritus sancti. Non aderant ibi Episcopi occidentales qui Romam convenerant, Œcumenicum tu evasit ammente ejus Constitutionibus ipsa quoq Occidentis Ecclesia. —

4 Concilium Sardicense sub Julio Romano Pontifice Constantii et Constantis Imperator omnium convocatu ad Præter Hosium Cordubensem Episcopum præfuerunt illi ut Romani Pontificis legatis Athanasius et Theodorus pueri Œcumenicum non solum Convocatione ut patent omnes sed etiam celebratione et exitu. Convocatum fuit in eadem causa Ariana: creditum tu Fidei symbolum ediderunt Patres Sardicenses Nicæna Fide conforme. 20 tu seu 21 ediderunt Canones in quibus præter alia pro quoq appellationum Romani Pontificis non indicarunt ut nonnulli putant sed potius confirmarunt. Concilia particularia omittimus quippe quæ in hæresibus et controversiis attigimus inter. —

Concilia Œcumenica Sæculi 5i

1. Concilium Ephesinum quod inter Œcumenica tertium numeratur in causa Nestorii indictum est an 431 Theodosio 2o Imperante. Fri datis Literis omnes Metropolitas una cum Provinciarum quarum Episcopis ad diem Pentecostes id est ad diem septimam Junii hujus anni Ephesum venire jussit. At Joannes Patriarcha Antiochenus

qui

qui Nestorio favebat moras in vias carere de industria premisit Legatos qui synodo de nimia Patriarchæ mora querentè diserunt. Mandavit nobis Joannes Antiochenus ut pietati vestræ indicemus no synodu provocatu ri ipsum amplius tardare contigerit sed potius quod opus est facto ei fa Concil Eph: Actión 1 S. – Quapropter eo adhuc absente Nestorio ad causam in synodo dicendam ter vocatus sed vitare esse omnino removans omnium Patrum sententia damnatus a c depositus est in ipsa Concil sessione 1a. – Cœlestinus summus Pontifex Legatos eo miserat Arca & Projectum Episcopos & Philippum presbyterum. Cyrillum Alexa tasque Diœcesis Pontificis huic Concilio præfuisse certum est. –

2. Theodosio vita functo qui Leonis M Concilium postulantis desiderio sat facere voluit Marcianus successor ejus Novum anno 451 Chalcedo Concilium cogebat quod 4m Generale vocari solet. In hac frequentis nio conventu Leonis M. qui Eutichianos dogma publice cum celebe me ad Flavianum epistola condemnaverat Legati primas partes age bant. Ista causa cadebat Dioscorus a munere ejectus in Paphlago niam missus Acta Concilii Ephesini quæ tali crimini deinceps reos debent. Ejus Leonis M. jura legi credens recipiebat. Eutiches qui am in exilium pulsus & Presbyter dignitate ab Imperatore spoliatus cu absens damnabat. Denique ad alia hujus concilii decreta præterea credere omnes sibi jubebant: Unam esse Jesu Christi personam i hac vero in Eo naturas distinctas nullaq ratione confusas Fuis

Concilia Seculi 6i

1 Sexto inuente seculo seu anno 503 habita est Roma Synodus dicta marris a loco ubi celebrata fuit. In ea autem Laurentius Antipapa damnatus est et Symmachus Papa Innocens declaratus. At hæ Synodi Episcopi ultro agnoverunt non potuisse Pontificem ju diare nisi illorum Judicio ve se exponte Symmachus subjecisset Palam enim professi sunt se esse minores Judices quorum ju dicio subjacere minime poterat Romanus Pontifex. Denique Pariter exprimarunt se non judicasse nisi conventus et volente Symmacho Summo Pontifice, imo et ipsi judicium Auctoritatem deferente. –

2. Post varias contentiones placuit Concilio Universæ Ecclesiæ cognitio ni litem trahere de tribus capitulis quæ dicebatz. Concilio Calcedonensi

Justinianus
Imo Oecumen
Chalcedonen
Orientis, nam
dicebant. D
tis absentib
ab Imperator
quam post
Si qui hunc
recepernt.
apud occid
darentur.
nam propte
Pontificum
constat ins
dam consti
vum probasse
trum cap
verat omn
eandem
Justo la ca
cui adhæren
tificatum
pro ecumen

Cono Parisinu
Romano Pon
œcumenicu
raut, præsi
presbyteris e
tum est Pa
a ratione qu
præsuisse da
finiens subsc

Justinianus anno 553 Concilium Constantinopolitanum Im quod 5m Oecumenicum vocatur. In hoc preter Origenis Dogma tria Chalcedonensia capitula quae volebat Imperator ab Episcopis Orientis, nam ex Occidente per quam aderant Ecclesia nostra ju diicabant. Vigilius Constantinopoli presens Concilii hujus Decreta adscribere nolebat; quare multis contumeliis affectus est et ab Imperatore in exilium pulsus. nunc non ante revertebat quam post recepta Concilii 5ti Decreta. Pelagius tunc porro ejus hunc secuti sunt Romani Pontifices omnes ea Decreta receperunt. Sed nec horum, nec Imperatorum Auctoritas tantam apud occidentales Antistites valebat ut eorum exemplum emularentur. Multi etiam a Romani Pontificis communione hanc propter causam recesserunt. Hac tamen continua Pontificum approbatione Oecumenica etiam 5ta Synodus evasit constat insuper Vigilium in Epistola ad Eutichium Patriarcham Constantinopolitanum 5tam Synodum Auctoritate sua comprobasse non solum sed et constitutum et alia quae pro hujus capitulorum defensione antehac scripserat ea ge serat omnino rescidisse. Postremo Sanctus Gregorius M eandem 5tam Synodum approbavit ut aperte colligi ex ejus Epistola ad Joannem Episcopum Constantinopolitanum: cui adhaerentes aliae Synodi Oecumenicae quae post hanc Pontificatum in Ecclesia fuere celebratae hanc 5tam Synodum pro Oecumenica seu Generali agnoverunt.

De Conciliis octo Tis

Constantinus Pogonatus filius Constantis in Concilium Agatone Romano Pontifice anno 680 Concilium generale quod 6tm dicitur Oecumenicum Im autem Constantinopolitanum rogebat. Convenerant praesidentibus Romani Pontificis Legatis Theodoro et Georgio presbyteris et Joanne Diacono Episcopi quo precise numero inter tum ex Patriarchatu Romano Constantinopolitano et Antiocheno a ratione qua subscripsit Imperator qui interfuit Concilio haud eive propterea dare colligi dicit enim: Legimus et convenimus non definimus subscripsit ut Episcopi volebant. Convocatum fuit in causa

Monolhelitica Monolhelete autem in Concilio cum Catholicis sedebant
Horum partes Legati Pontificii imprimis tuebantur Horum vero placita
pree cæteris defendebat Macarius Antiochenus qui una cum discipulo suo
Stephano presbytero et Monacho damnatus a Patribus et depositus est.
In Sessione 12ª lecta sunt Epistolæ Sergii ad Cyrum et Honorium, ne
non hujus ad Sergium responsio omnes q in Sessione 13ª repetitæ
Damnationis sententia lata est in ipsos Monolheletismi Authores Se
quum Petrum Alexandrinum Cyrum Theodorum Pharanitan
et Honorium Pontificem in Sessione 16ª Constantinus Ossanen
sis in Syria presbyter qui defendentes reconciliatarus pretendebat
Christum voluntate humanam in morte exuisse damnatus est. Ho
vero ad Honorii damnationem cum ex acta parte constet in Epis
quis hæresim non esse quæ in Catalogo Pontificum breviter inse
ex altera diverte a Concilio fuisse damnatu. si dicas tantam hæresim
damnatum fuisse de Concilii prudentia actum est, quippe quæ
ei tribuit quod a scriptis suis non erunt. Damnatus igit fuit
scribit Leo 2us ad Hispanos Episcopos, Quia flammam hæreticæ
gnatis non ut decuit Auctoritate Apostolica viri prudentes extinx
sed negligendo confovit,, Conjecturam Baronii asserentis acta Sex
non fuisse corrupta n probat. Bellarmini autem sententia dicentis
Patres hujus Concilii erraße in examine causæ quin amplectar
reverentia pro Concilio summopere profitetur. —

De Doctrina et Disciplina et Moribus etiam

1 Fidei Catholicæ doctrina nulli unquam mutationi obnoxia esse debet
quando tamen necesse est dum ab hæreticis impugnatæ clarius ex
proponi; et nobis vocibus contra novos errores tanquam arma
muniri, quæ in hoc seculo factum videmus de Trinitate et In
carnationis Mysterio. In eo enim verba illa Omoousion Consu
stantiali substantiæ Natura, persona Hypostaseos vel tum
primum reperta sunt et frequentius a Patribus usurpata.
Neq Patres de Incarnatione et Trinitate loqui decuerunt, sed omnia
Sanctæ Religionis nostræ dogmata pro circumstantiis illustrarunt
In offendo illos fere poterit percurrere sat tantum si exigua ex
deas Constitutionum editi Libri multis erroribus contaminantur
2ª

2.° Preter Festivitates Patriarchali Pauchali et Pentecostes
mos erat hic seculo celebrare diu festo in honore Martyrum
praecipuum in eo loco in quo martyrium passi erant. Qui Ba-
ptismo initiebantur Sacramentes Confirmationis et Eucharistiæ
simul recipiebant ad os in quo martyrum sanguis tum de cathe
instillabat. Eucharistia etiam in manibus laicorum celebatur
quibus liberum erat eam domum deferre ibiq asservare. Pœni
tentia publica quæ 4.° seculo vigebant adhuc Clerici in admi
bantur, nec si aliquis capitale crimen admisisset ab Officio
Clericali dejecti ad communionem laicalem recipiebantur hoc est.
Intra Sanctuarium cum reliquis Clericis Eucharistiam non ac
piebant. In Oriente diebus Mercurii et Veneris Stis
Jejunare etiam solebant. —

3.° Doctrina Moralis 4.° seculi adhuc eam integritatem retinuit.
Solemne erat Episcopis frequentes Catheticas de quibusdam
habere in quibus cum præcipua Moralis dein Dogmata ex
cebant. Spectacula omnia in quibus Tragici Histrionis et omnis
generis Ludi interdicebant. Quamvis negari non possit com
plurimum Eorum mores hoc seculo fuisse corruptos. Multo plu
res tamen extiterunt, quorum si vitam laudemus Clericis nihil san
ctius, si doctrinam nihil purius si zelum pro defensione Ec
clesiæ nihil ardentius esse potest. Eodem seculo 4.° In usum
coeperunt Ad illustranda loca Sacra peregrinationes, in quas ti
mida superstitionis quædam et licentia a mundi plerique antur
Gregorius Nyssenus stylum amare non dubitavit. — —

De Doctrina Disciplina et Moribus Sec. 5.i

Quinto seculo statutum est 1.° contra Pelagium peccatum Originale
ab Adamo in omnes filios posteros propagari: nec quemquam,
nisi vitali gratia posse salvari; Baptismum ad salutem consequen
dam parvulis esse omnino necessariam; neminem esse bonum
suis viribus nisi participatione ejus qui solus bonus est.
2.° contra Semipelagianos Sancti Patres unanimi consensu docu
erunt gratiam prævenientem necessariam esse ad omnes et singu
los pietatis actus, etiam ad initium fidei et bonorum operum; insuper

in super et perseverantiam usq in finem esse speciale Dmagni Dei don
Tandem contra Nestorianos et Eutichianos unam in Xto esse jura
nam ex duabus constantem naturis Divina et humana, Deum esse
natum passum et te Mariam fuisse Matrem Dei:

2o Eadem plane Disciplina Ecclesiastica que in 4to seculo vigebat fuit
eumdem observata in 5to Ecclesia seculo, sive in iis que pertinent ad
Sacramentorum Administrationem sive in iis que spectant regu
las morum et observationem Canonum eorum qui ad prefigendum
tempus morum peragende penitentie antiquitus fuerant constitu

3. Patres 5i seculi ad omnia vere virtutis et pietatis officia verbo et
scriptis fideles adhortabant. Nihil juxta doctrinam eorum amare ni
hil mirari, nihil expetere debet homo, nisi Deum aut prospere de
inquiquid ille agat sive dormiat sive vigilet seu edat seu bibat ei
cedunt in commodum proximi. A Doctoribus vitam et status celebrati
illud Sancti Augustini Concilium: „In his que salutis sunt tene re
tum dimitte incertum:„ Denig Patres 5i seculi Justorum animo
sanctum timorem non salutis securitatem ingerebant, diuturnam
et laboriosam penitentiam imponebant. Penitentiam autem que in
fertur usq ad mortem incertam et suspectam appellabant, eam
que tanta ab omnibus esse penitentiam docebant que fit in hac vita
et nascit ex amore Dei et odio peccati ut loquit Sanctus Augustinus.

De Doctrina Disciplina et Moribus sec. 6i

1. Doctrina Seculi 6i eadem plane invenitur que nunc obtinet in Ecclesia Ca
lica et que ab Apostolis profecta multorum seculorum serie ad nos u
constanti perpetuaq Traditione propagata est. Profitebantur omnes fideles
unam in Deo Scientiam et tres personas contra Arianos et Sabellianos
duas in Christo Naturas Divinam scilicet et Humanam contra Eutichi
anos, Unam Personam, seu Divinam contra Nestorianos. Preterea Sanc
tus Gregorius Magni Pontifex datum hoc seculo gessit in Epistola Synodica ad
Episcopos Hispaniarum testatur se quatuor Concilia diuturna suscipere et veneran
ter sancti Evangelii quatuor libros. A Joanne Diacono tandem invita
ejusdem Pontificis discimus Anno Incarnationis seculi prima fide credidisse
ralem Jesu Christi in Eucharistia Sacramento presentiam ac ut Episcopi
videat audacia Albertini Sectatoris Calviniane Ministri qui ab Anastasio Bibliothe
ta et a Jacobo Ermijanense Episcopo negatam esse hanc Presentiam affirmat
in libro de Eucharistia Sacramento.

2o

2 Cultum Dei Publicum Vernacula minime negligi populi lingua celebrabat. Verum Signis aliisq rebus passim augebat. Canonem Missæ prescripsit seu potius auxit Gregorius M. Baptismus ni si necessitas intercederet diebus festis illisq majoribus conferebat. De Litaniis & Sanctor. & de Stationibus Gregorii seu alate inventa mitto dicere. Diebus festis aliisque hoc seculo dies memoriæ Purgationis B.M.V. in loco Hypapanti, Dies Conceptionis Servatori sacer. Dies Nati Sancti Joannis recreationi dicatus. —

3 Patres Ecclesiæ seculi aliorum gli ipsos præseferant vestigiis insistentes doctrinam Moralem tum in Operibus Exegeticis tum in Homiliis quæ ad populum habebant diligenter ac erudite exponerunt. Inter ceteros autem Joannes Chrisostomus apud Græcos et S. Gregorius M. apud Latinos.

De Doctrina Disciplina et Moribus Sec. 7i

A Sancto Eligio M. hujus ætatis viro facile q colligit quæ olim ab Episc. et quotidie docerent. Bonus clerus e ingressu ille qui ad Ecclesiam frequentius venit et Oblationem quæ in altari Deo offertur exhibet, qui de fructibus suis ne gustat nisi prius Deo aliquid offerat qui quotiescunq festa solemnitas adveniunt ante multos castitatem charam unusquisque uxore custodiunt ut secura conscientia ad Dei altare accedere possunt Dei postremo Symbolum et Orationem Dominicam memoriter teneat.. Redimite animas vestras de pœna cum habetis in potestate remedium, ad Ecclesias quoq frequentius convenite Sanctor. Ecclesiæ hymnos humiliter expetite quæ cum bene observaveritis securi in die judicii ante tribunal æterni Judicis venientes dicetis, Deo Domine gratia debamus

2 Græci in Concilio quinto Oecumenico appellato varia de ritibus et Deum colendi rationibus constituerunt quæ in omnibus illis retibus tempore cepta sunt, qui Græcis Imperatoribus parebant. Diebus festis accedere diei Signo tribus quibusdam servatoribus quatuor affixus fuit Mysterio Crucem in Coelum dicati. Templis suis Baptisterium Basilicis adtribuit. De vestitu sacerdotum et reliquo apparatu quæ adhuc sanctæ celebrationem hujusq conventus ad Deum colendum constandos necessarios videbat dicere nolo. Collapsa vero inter Latinos pœnitentiæ disciplina instauravit severisq regulis munivit Theodorus Cyliciæ Græcus Monachus et Cantuariensis in Anglia Antistes

B 4

3. Verbo Dei præcones fideles admonebant de dilectione Dei et proximi
de fide Spe in Deo, de humilitate Patientia de castitate Pœni-
tentia de benignitate et misericordia de abstinentia et confessione
peccatorum sicut Apostolorum suis sermonibus oratione Sancta docuerunt.

De Hierarchia Ecclesiastica Seculi 4i

1. Post mortem Marcelliani quæ acciderat an 304 Sedes Romana vacavit annos tres
menses tres. Marcellus enim Marcellini Successor ordinatus fuit Pontifex
anno 308 sedit autem usq ad annum 310m 2s Eusebius Marcello succes-
sit 4 menses 4or et dimidium. 3s Miltyades vero seu Milziades Eusebio
successit et mortuus est an. 314. Donatistæ ab hoc Pontifice damnati cum
Marcellino et Marcello idololatriæ insimularunt calumniam hanc nunq
probare potuerunt. 4us Sylvester post Milziade sedit annos 21 menses 11
5us Marcus Sylvestri Successor sedit annos 8 dies 20m. 6us Marcus a-
tem Julius qui obiit an 352. — 7s Liberius qui sedit an. 14 ille est qui Si-
rmii in Thracia relegatus cum videret sedem a Felice quam Ariani eleg
runt occupari damnavit Athanasium et Formulæ fidei Sirmiensis subscripsit non
quidem secundo quæ Ariana et sed prima, quæ sensum Catholicum capi potuit quoq
contra Photinum edita erat. 8s Damasus Liberii Successor migravit ad Dnum an 384
Ursicinus epus Successor Pontificatum punctis schismate turbavit. 9us Damasus
Successit Syrinus sedit an 13 menses 11. 10s Syricius tarde Successit Anastasio
qui obiit anno 401.

2s Quarto Ecclesiæ Secula ignotum adhuc erat Patriarcharum nomen quorum sub Chal-
donensis longis tempora usurpari cœpit. Principes tamen sedes habebantur
Romana Alexandrina Antiochena Hierosolymitana et Constantinopolitana

3s Metropolitanis superiores erant Exarchæ qui in Orientali Ecclesia tres præ-
erant habebant. Ephesinum Therapeensis et Cæsareensis, sed qui in Occidente
Exarchæ dicti erant, Primates in Occidente appellabantur.

4s Metropolitani in singulis Provinciis Episcopis præcedebant ita autem dicebant
quia Apostoli primas Ecclesias in primis Provinciis scilicet Urbium fundaverunt.

5s Mos erat hoc seculo ut Episcopus a populo et Clero delegeretur. Tres Episcopi Eum
ordinabant et Præses ei erat aut Episcopatum deferre aut ad alium transire
Ecclesiam. Pagorum autem Ecclesias regerunt Chorepiscopi qui Clericos
tantum minores ordinare poterant.

6s Presbyteri hoc seculo sub Episcopis curam animarum gerebant et Parochias
quæ Romæ Tituli appellabantur administrabant.

De Hierarchia

1. Mortuo Anastasio Innocentius hic creatus est Pontifex sedit annos 15m 15s Hieronymus

vero post eum sedit annum 1m 8 menses Qui vitio errore facti deceptus
Pelagium et Celestium Innocentio arbitratus ne recte-matutinos perpetra-
ra eos paulo post damnavit. 2us Post mortem Zosimi duo electi
sunt Pontifices Bonifacius et Eulalius et hic fuit Urbis Ecclesiarche-
nandi Schisma post illud Novatiani adversus Cornelium et Ursicini
contra Damasum. Bonifacius qui tandem pro legitimo Pontifice
habitus est sedit annos 3 menses 8. 3us Celestinus natione Cam-
panus sedit an 9 menses 10 quibus Xistus 3us Celestino subro-
gatus obiit an. 440. 6us Leo Papa cognomento Magnus Attila
Italia excedere persuasit. sedit an. 21. 7m Hilarius natione
improbavit Sylvanum Calaguba Cypri qui ut Cypri Prosby-
terum ordinaverat sedit an 3 menses 6. 8. Simplicius sub quo
extincto e Occidentis Imperio sedit annos 15. 9us Felix 3us qui
Henotici cum Zenonis damnare ut dubitavit presul fuit Roma-
nus an. 8 menses 11. — 10us Gelasius in Concilio Romano 70 Epor
Libros canonicos Ecclesia Catholica et Scripta Sanctorum Patrum
exinde et certa ab incertis secrevit sedit an 4 menses 8. —
11us Anastasius 2us qui gratulatus est Clodoveo Francor regi
de suscepto Baptismate sedit annos unus menses 11. — 12us Sym-
machus tandem nationes Sardus ordinatus est an 498 cui
paulo post etiam Calvis Laurentius a Festo Senatore Romano in
Antipapam creatus est. —

2us Patriarchat Privilegia hoc ævo erant Ordinationes Metropolitanor
in suis Diœcesibus Conciliorum Nationalium Convocatio Major causarum
judicium Provocatio Executionis canonum in omnibus Provinciis
suæ Jurisdictioni subjectis, quæ jura quadrant etiam Metropolitanis
in unaquaq Provincia. —

3us Cypri Consecratio et votis Clericor et Matrimonio plebei actum eligen-
bant. Cypratus enthronum ac desiderium illicitum sese cum adeuntibus Pa-
tres 4us Ecclesiæ recuti nec migrationes Cypri de una sede in alte-
ram petiebantur; nisi Ecclesiæ Auctoritate et propter quas utilitates
fierent. Cypri nunquam Laicos sibi designabant, Adjutores ea
cum ope futuræ successionis sibi adjungebant sic Valerius Cypri
Hipponensis Augustinum Coadjutorem asciverit.

7us Bona Cleri 7us in partes erant distributa in Cleri Episcopi, quarum Cypri
altera Clericis, 3a Templor restaurationi 7a tanti pauperes sustentationi debat.

sed Epi et Clerii bonor Ecclesiatticor xe ni dnos sed Dispensatores et Pa
nistratores existimabant. Verum enim vero bona vita vendere v alienare

De Hierarchia Ecclesiastica Seculi 6i

1. Mortuo Symmacho suffectus e Hormisdas qui statuit a libris Augustini au
dam ese veram de gratia viti doctrinam sedit autem annos 9. 2. Joannes 1. eju
successor a Theoderico in arcerem conjectus Martyr ibi occubuit anno 526
3. Auctoritate Theoderici Felix 4. a Clero Romana constitutus est Joannis
successor sedit annos 4 menses 8. 4. Bonifacius qui Schismate Dioscori
versatus est sedit annos duo. 5. Joannes 2. Romanis tabem quae in ec
clesiasticos Epos et Pontifices grassabat radicibus extirpandam curavit
Pontificatum tenuit annos 2 menses 4. 6. Agapetus sedit menses 9
obiit 9 Constantinopoli quo a Theoderico Gothor Rege pacis obtinendae gra
a Justiniano missus fuerat. 7. Sylverius a Vigilio Romanae com
cente in Bellizario in Palmariam deportatus ibi obiit anno 538. —
8. Vigilii qui pauto ante Archiepiscopi fuerat electioni Cleri tandem con
versus Bellizarii potentia coactus et pacis Ecclesiae conciliandae studio pu
motus, mortuus est Vigilius in Sycilia an 594. 9. Pelagius Vigili
successor sedit an. 4 menses 10 — 10. Joannes 3. Ecclesiam gubern
vit annos 12 menses 11 — 11. Sedit Interpontificium menses 10 d
decem 21 Benedictus Joanni successit sedit 9 annos 4 menses 1
12. Pelegius autem vacuum Benedicto successit sedit an 11 menses
13. Denique post Pelagii 11 obitum ecclesiasticis Pontificatu decem menses
Dies 25. Romae electus est Gregorius M. qui Joannis Cantha
negotii Epi ve Oecumenicum seu Universalem Episcopi vocabu
lis fastum coercuit sedit annos 13. menses 8. —

2. Aquilejensis Metropolita a Schismatico Epo qui trium capitulor
mnatorii subscribere noluerunt Patriarcha institutus est ac ca
thato Schismate nuncum Patriarchae nomen retinuit.
In Epor electionibus quae hoc seculo fiebant caput Ecclesia mul
tum Imperatoribus et Regibus indulgere ad eos patrocinium pro
merebat ac canonum executione et ab bona Ecclesia servanda
Epi ad residentiam in suis Ecclesiis tam justa antiqua statuta quam
Oecumenum leges a Justiniano promulgatas obstringebant. Erant autem

Turres

Jurisdictio erat amplissima hoc tamen nam Joan Imperator ipsos de omnibus Monachos et Monasterium causas judicare voluit earum cognitione judicibus civilibus interdicta. Non licebat in Epos post Consecrationem bona quae sibi comparaverant transmittere ad Haeredes. —

Epi et Presbyteri ante annum aetatis 30m Diaconi vero ante 25m non ordinabantur. Lex celebatus Cae secuta duo Diaconi in Ecclesia Latina inportuna fuit. In seminariis instituebant Juniores Cleri et Majores, plenius in Ecclesiis. sub Epi disciplina in iisdem Scholis agebant et communi stipendio alebantur. ——

De Hierarchia Sancti Tmi

1. Gregorio M. successit Sabinianus post Interpontificium mensium 6. sedit autem annum 1 menses 5. Qui 2= post mortem Sabiniani vesa- vit Episcopatus menses 11 dies 26 Bonifacius tandem 3us= Pontifex renuntiatus est Vetuit Phii ne de Epi suo successore agerent nisi post Pm ab Epo morte aut depositione diem obiit anno 607= post Epi mortem fuit Interpontificium mensium novem et dierum 15 post quos Bo- nifacius 4tus= Epus successit sedit annos 6 menses 8= Vacavit Sedes Ro- mana post mortem Bonifacii 4= menses 9 dies 11. 4ta= Deus dedit Bonifacii successor sedit annos 3. — 5us= Vacavit iterum sedes Roma- na annos 1 et dies 16 et Bonifacius 5= Deus dedit successor sedit annos 3 menses 10. — 6us= Honorius hus sedit annos Xm menses 11. En era quae respondit Sergio illum de duplici in Deo Voluntate per litte- ras consulenti. Quia a Divinitate assumpta est nostra natura non culpa, illa profecto quae ante peccatum creata est, non quae post Praevarica- tionem vitiata. 7us= Post Interpontificium unius anni et mensis Tm Severinus consecratus est qui sedit menses 2 dies 4or= 8us= Joannes 9us= sedit annum 1 menses 9m. Qui= Theodorus autem annos 6 menses 9. 10us= Martinus Epi gratia quem Damnaverat a consortio in exilium pulsus obiit anno 653to. Ab anno 653 usq ad diem 8m Xbris anni 654= Ecclesia gubernata fuit ab Archidiacono Archipresbytero et Oeconomo. 11us= Eugenius Superstite adhuc Martino Pontifex creatus sedit annos 2 men- ses 8. 12us= Vitalianus Epus successit sedit annos 17m 13 Theodatus vero

annos p.- 14° Donus 15° Agathio 16° Leone 17° Benedicto anno 18° Joanne 5m 19° Conon Juerunt in Sede Romana ab anno 676 ad an. 686 Mortuo Cononi Summo Pontifice exstitit Schisma Theodorum Archipresbyterum inter et Paschalem Archidiaconum quod ut cito tollere et Sergium consecratus est qui obiit anno 701. —

2m Sancto Ec. Vm Mos erat ut Episcopi a comprovincialibus Episcopis diligenter examinarentur Electiones a Metropolitanis confirmarentur. Bonorum Ecclesiæ Administratio erat penes Episcum, omnia tamen bona ab Episcopis acquisita in pias Ecclesiæ cedebant. Pluralitas vacantiarum non minus quam in præcedentibus prohibita erat Canonicorum pluralitas, cætera ut in superioribus sæculis adnotavimus ita hic præsenti eidem forme verbis recolenda ejunt. —

De Monachis Sæculi 4i et 5i —

1 Quamvis in præcedentibus sæculis multi extiterint qui ab vitæ austeritatem discesserint Asceta et plures ex utroq sexu perpetuam Virginitatem exercuerint, nullus tamen legitur ante hoc Ec. sæculum extructa Cœnobia in quibus communem vitam Monachi degerent. Quare primi Monasticæ vitæ parentes existimare apud omnes habentur S. Antonium Eremitam et Hilarium, qui hujus immunerosum exemplo suo ad eam vitæ rationem deduxerunt. Ex Egypto et Thebaide Romam demigrare cœpit institutum Monasticum an. 339 cum S. Athanasius ea profectus Ammonium et Isidorum eximiæ virtutis Monachos 141 vis comites adscivit. Divinis Psalmodiis singulis diebus vacabant Monachi manibusq operabantur. Denique Puellæ sanctimonia quæ Juerunt Virginum Monasteria, quæ hinc parebant Matri corporis integritate servare debebant. S. Antonii soror inter illas sacras Virgines versabat et in præfecturam cœnobii electa fuit. Sanctum quoq Pachomium sororis suæ Monasterium non longe a suo dispositum coluisse ipse legimus. —

2do Præter plura Monasteria cum ordinum mulierum quæ S. Augustinus tradit Possidio in Quis vita instituit in Africa multa alia cœnobia eaq celeberrima in Gallia erant ac sæculo extructa videlicet Massiliense a Cassiano fundatum Lyrinense S. Honorati Agaunense sub regula S. Severini etc. Præter hæc eam recensita Monasteria alia adhuc in Gallia Magni nominis erant videlicet Cœnobium quod S. Martinus Turonensis Episcopus constituit Monasterium Lugdunense apud Insulam Barbaram. Etiò perpetuum celebrium

vixerunt

indiebant Monachi et qui prae corporis infirmitate manuum labori-
bus incumbere haud poterant. iis pro regula indulgentia Codices
describere et probissimorum studiis aliorum operas compensare licebat.
Quem laborem ut optime observat Mabillonius strenue unusquis-
que postea Monachi Benedictini cum posteris suis quasi te
stamento reliquerunt. — " — " —

De Monachis Saeculi VI et VII

1. Monasticum Institutum VI. et Saeculo floruisse et in occidentis par-
tibus longe late prae reliquis propagatum liquido colligi ex bene
multis Monasteriis quae eodem saeculo in Italia Gallia et Hispa-
nia condita sunt de quibus legendus doctissimus Mabillonius
Tomo I Annal. Benedictinor. ubi datae opera de tempore quo hae
Monasteria fundata sunt et de disciplina monastica quae in illis
observabat accurate et eleganter disserit. S. Caesarius Arelat.
pro suis duo pro Monialibus Regulam. S. Columbanus multa
extruxit Monasteria quorum praecipua sunt Luxoviense et Bo-
biense in Gallia. Bobiense autem in Italia in quo et ipse
sepultus est. S. Benedictus Monachorum in Occidente parens
Nursiae in Ducatu Spoletano natus ad cuniculum qui Sublacum
dicitur in altissimam speluncam secessit. 12 Monasteria de-
inde struxit. denique mortem. Casinum petiit ubi deiecto simu-
lacro fundamenta posuit condendo regulam quae a subsi-
bus Monachis dominum professis est. Justo saepius regula
Benedicti. Fo. Monachorum genera enumerat. Coenobitarum
qui sub Abbate in congregatione vivebant. Gyrovagorum qui
voluntatem recolebant. Sarabaitarum qui nullam sequebant
regulam sed suo quisq. vivendi arbitrio. Egrovagorum qui
de uno in alium Monasterium diverterent quae illecebras pue-
rebant. Hos vero ait perpetuo stylita. Rebeude exorti atq. ita
dicti a Simeone Stylita. — =

Doctissimus Mabillonius in praefatione ad saeculum Ben. Benedicti
notum quod est Ecclesiae Dei ait. Unum amandum non solum
Monasteria virorum in Belgio sed etiam Coenobia puellarum

Nivellense Melbodiense Castrilocense Marcianense et alia innella
funda se duplicem in unoquoq conventum pariter virorum ac
et feminarum, quas ab illis de more regebant. Ab progressu
temporis factum est ut in Cenobia illa Belgica Collegia canon.
corum et canonicarum succederint, Interque Mirraeo teste
Nivellense est omnium apud Belgas antiquissimum. —

Periodi 1ª et 2ª Historiæ Ecclesiasticus Appendix

De Legibus Imperatorum Disciplinæ Ecclesiasticæ

1. Constantinus Imperator anno 321° diem Solis celebrari jussit atq in
Urbibus tribunalia a litibus et populum a laboribus quievere. Prima
Julii ejusdem anni legem emanavit ut cuiq liberum esset quæ vellet
Ecclesiæ Catholicæ de bonis suis relinquere. Aliis autem Decretis 1°
Abrogavit leges juris Romani contra celibatum. Suppliciumq Cruci
abolevit. 2° Partibus litigantibus Magistratus seculares declina
re permisit et Episcoporum regi judicium. 3° Prohibuit au
tem aliter in Clerum ordinari nisi id ei alterius defuncti
orum succederet. 4° Edixit tandem tales in Clericos nonnisi ele
ctos qui sublimiori loco nati essent, quam diviles debent ipsi
ipse pendere vectigalium exactiones, pauperes vero Ecclesiæ bonis
nutriri. Eisdem Constantino M. debent Clerici inimitia privilegio
rum tum realium tum personalium quæ jam habuerunt aut
etiam nunc habent ut ab omnibus oneribus publicis sint exemp
ti, ut nulla re a Religionis servitia avertantur. —

2. Constantius Constantini filius anno 353. Clericos exemit a cau
su pendendo ab funerum prosecutionem et ab oneribus servilibus
quales erant farinam pistori, ligna ac regiam supppellectilem de
tributo lustrali quæ mercatores solvere tenebantur. Tandem an
no 367 omnibus Clericis exemptionis a Tributis extraordi
nariis concessit. — " — " — " — " — " — "

3. De Asylis etiam quedam Imperatorum leges in hac Epocha inve
nimus; nam Imperatores id summopere quærebant ut Ecclesia Christianæ

Auctoritas augeret et privilegium templorum et vicorum minueret
At successu temporis quoniam asyla abusi coepisse et Theodo-
sius decrevit extrudendos esse ab Ecclesia qui eo cum fugerant eoque
tributa ferre nollent. Et quoniam fuerit initium asyli fraudes
esse comminiscerantur eos recipi vetuit Arcadius et Honorius Anno
414 Theodosii Junioris Constitutione extractio rei ab Ecclesia
Laesae Majestatis crimen erat. Alter Justinianus Imperator ea-
rum legum restrinxit et Homicidas Adulteros
Virginum Raptores asylo excludi imperavit. — —

2do Valentinianus hic inquit Author in favorem Judaeorum legem
edidit ut propter Festi Paschalis laetitiam carceres aperiantur et capti
ac libertate donentur exceptis Sacrilegis Adulteris et Laesae Majestatis reis
3to Lege Theodosii Advocatis a fide asserendis testimonio vetabantur inja-
mes arcebantur Testamenti condendi erant incapaces et a nemine
haeredes scribi poterant nec non dignitate vita et natiua civitate
privabantur. Item Imperator Consobrinor conjugia prohibuit quam
Legem Ambrosius et Augustinus laudarunt.

6 Valentinianus et Valens prohibuere curialibus ne Monachi fiant
alia lege Valens Monachos ad Militiam revocavit et Probentes fu-
stibus cedi jussit. —

7mo Valentinianus Civ vetuit prohibuit ne invitis Dominis ad mu-
nus Clericale accederent aut Monachis aggregentur.

8vo Leo Imperator sequentes edidit Leges. 1ma Ne quis cauvidicum aut
Advocatum ageret coram quovis Tribunali nisi Catholicus sub
pena exilii perpetui. 2da Omnibus Clericis Privilegium con-
cedit ne coram alterius Tribunali de quocunque lite possint nec
possint defensionis causa Ecclesias relinquere teneantur, nec alibi
contra Clericum lis illius Judex moveat. Medici sumptus a
Clericis actionem movendibus exigantur et qui eos tenere
persequuntur ac expensas damnentur. 3ta Legem promulgavit jus-
sit de Festorum Observatione ne quis Actus forenses ne sumptus
quidem citatio die Dominica fiat, item prohibet ne Theatra

a Circi aut Bestiarum pugnantium Spectacula exhibeant. Si illigeri
ures vita commissa a suis legem hanc violaverint Officio & bonis suis
privent. 4° Anno 469° Legem dedit contra Simoniacos quam iidem
cum crimine Laesae Majestatis pœnis vindicat.
9° Haec ab Imperatoribus sancita Invenimus ut aut Augustinus con-
tra Crescentium verba Aug. Jus hoc Reges sunt & divinitus praecipit
Deo serviunt in quantum Reges sunt si in regno suo bona jubeant
mala prohibeant, non tantum quae pertinent ad humanam socie-
tatem verum quia pertinent etiam ad divinam Religionem. —

Historia Ecclesiastica Epocha 3ª

a Carolo Magno ad Gregorium VII.um

Fata Ecclesiae prospera et adversa saeculi VIII.i

1° Dum Mahumedani pulcherrimas Asiae provincias vastant Nestoriani
duce praeterim Timotheo Tartaros Turcanos populos ceteras etiam
gentes Bactrianam Margianam et Sordianam molenter religionis
suae notitia imbuebant.
2 In Europa vero Winifridus Monachus Benedictinus illustri genere
in Anglia natus anno 715 ex Patria sua cum duobus sociis pro-
ficiscitur inter Frisios semen Christi frustra primum spargebat. —
Anno vero 719 a Gregorio II° Romano Pontifice valenter mis-
sus inter Teutonicos Hessos & Thuringos idolatriae sunt doctores
minus debet. Prius Episcopi postea etiam Archiepiscopi di-
gnitate ornatus a Gregorio II et III. et Carolo M et Pipino pro-
vidis pretus plures Episcopatus in Germania fundavit Herbi-
polensem Buraburgensem Herfordiensem Libros tradente
quibus celebre Collegium Monachor Fuldense adebat. —
Meruit Winifridus postea Bonifacius appellatus propter tot
labores nomen Apostoli Germaniae. Supremum laborum pre-
mus

premium Zacharias S. Pontifex decernebat a quo Archiepiscopus Moguntinus Germaniæ et Belgiæ primas constituebatur. Præter Bonifacium aliique quos Gentes Germanas a Christo alienas superstitionis vinculis solvere studuerunt. Valas Corbiniamus et Rupertus Galli, Valis etiam Lebuinus Anglus. Cæteros minoris famæ prætermittimus. Saxonum gentem magnam Germaniæ partem occupantem Carolus M. Francorum Rex domare et simul a simulacrorum cultu abducere aggrediebatur primo anno 772° per Episcopos et Monachos postea vero bellis contra illos susceptis. ——

3° Saraceni libere per Asiam et Africam hoc seculo vagabantur et Christianam Religionem ubique deprimebant. Successerunt his medio ferme seculo Turci Tartaror tribus, quæ ex angustiis Caucasi montis prosecta primum Saracenos postremo et Græcos debellarunt.

4 In Occidente idem Saracenus trajecto mari quod Africa dejungit ab Hispania anno 711 Rodorici Gothor in Hispania Regis exercitum proditorem Julianus dux junxerant. In Hispania igitur et Sardinia sub his Dominis insignem clades Xtiæ Religio patiebatur. — Facta Prospera et adversa Xtianæ Rel. ab Gr.

1. Carolus M. dum vixit: vivere autem desiit anno 814°: nihil eorum omisit quæ ad propagandam et inter Francos Saxones Frisios alios q populos firmandam Xtianam Religionem necessaria videbantur. Par ei hac ex parte fuit, alias licet rebus valde minor filius Ludovicus Pius qui Imperante ad Sacra Xtiana migrantium. Dani anno 826° convenientes cum Rege Haraldo Chlack hortantibus autem Religionis Xtianæ Præconibus Ansgario et Autberto Suecis et Cymbris interque eos Ansgarius a Ludovico novæ Ecclesiæ Hamburgensis et totius septentrionis simul Archiepiscopus jam oratus itinera varia suscipiebat cultum Christi colligebat, colentes omnino cum vita perenni confirmabat.

2° Myssi Bulgaros Jazygas primum deinde et Bosnenses et Moravos medio fere seculo duo Græci Monachi Methodius et Cyrillus Constantinopolitani a Theodora Augusta missi Gentis suæ ritus Christianos Græcique sequi docuerunt. Sub Basilio Macedone Græcor Imperatore Slavor populi, Croatorum et Alii Dalmatiam incolentes sponte missis Constantinopolim Legatis in Græcor ditionem transibant et simul ad sacra

ad Sacra Xna susc[ipienda] se praeparato profitebant. Idem Imperator bella
za Ruthenor gentem postqm pacem cum illis fecerat mutuis bellis abstinere
pervasit ut se Xto nomen daturos ese per legatos polliceren[tur].
3° Saraceni vi pausas demas Regiones Asiam ac Indorum fines Africa pa
tem optimam, in Occidente Hispaniam Sardiniam & Siciliam tenebant.
Idem Cretam Corsicam aliasq insulas partim vexabant partim occupabant
Haec gentis bellis & rapinis assueti & Xnis iniuriis prosperitas quantis ubq
rei Xna detrimentis attulerit, nemo est qui non intelligat. —
4° Alia & ulterior etiam pestis ex terris septentrionibus subjectis Xno im
Europa viventes invadebat. Normanni, dicti populi Dania Norvegia &
Sveseia oras maris Baltici incolentes. Hi Deum & rapinis assueti
fuerunt donec Majorum superstitiones cum Xtor Religione commutabant

Tabula prospera & adversa Rel. Xnis usq X

1. Seculo 10° Otto Imperator magnus in Germania praesertim in Saxonia religionem
Xna propagare aut nondum satis stabilitam roborare Episcopatus Misnen[sem] condi
tuendo studebat. Rollo Normanor dux & Archipirata a Carolo simplice Gallor
Rege ope matrimonii cum Gisella filia adducti cum suis nomen dato & de
Author Conversionis Hungaror fuit Imperator Henricus II^us^ a quo Stephanus
rege Hungarico sororem ea conditione despondebat ut baptismum susciperet
& subditos suos ad Xti Religionem pertraheret. — Danor Rex Haraldus anno
975 Victorio sui Ottonis Religionem una cum subjectis recepit ne filii
Sveonis pervicitas qui postea veterem superstitionem iterum stabilire studebat.
Norvegia insulis Haco rex anno 943° in comitiis sustentibus religionem Xna
parvasit. Ex Norvegia ad Orcades insulas Islandiam atq Grenlandiam gradu sed
Xna pervenit Religio. —
2° Miecislaum Polonorum ducem Xna uxor Dombrobka Bohemor ducis Bole
sai filia paulatim inclinabat ut an. 965° Majorum superstitionem cum Xna
Xnio commutaret. Quare recepta Joannes 13us Pontifex Egidium Suevum
Episcopum, multis ex Italia Gallia & Germania sacerdotibus comitatu in Polonia
mittebat qui duci & uxori ejus omnibus Polonor Xna Religionis praecepta
indubie adjuvarent. — Quod Mieshemius dux Plugosio de eodem Archiepisco
pis & septem Episcopis a Micislao creatis aut, improbabile videt Cathedra
sententibus hodiernis Historicis Polonia ea quae tum erat ex quis Pol
nor Ecclesia limitibus circumscripta eaque admodum & sacerdotum num
ro praedita monumenta praeterea historica haud probe narratum Plugosium
quadrant quae nos hos videlicet.
3° Jam ante 10. Conciliorum de bello Sacro Maguntinus Palatina Treverensibus inter
do inter Europaeos reges et principes Silvestro 2° Auctore agitari coepit. Verum
nulli tum erant qui Pontifici obedire vellent praeter Saxones in Italia —

...n seculo pergebant Saraceni sua Religionis praecepta disseminare
quod studium magnam de numero suor. multitudinem detraxit. Etiam
in Credente populi illi qui ve dato non subjecerant praesque Normani
Slavi Bohemi et Dani graves ubig in ejus vel doctores inimicitias exercuerunt.

Historia Interna De Statu Litterar et Eruditionis sec 8.

1° Vix nominari jeparamus hoc seculum ex Graecis aliqui qui vel eruditionis
et ingenii amenitate vel eruditionis et scientia copia, vel denig veritatis
investigandae studio, nomen sibi jeperarunt. Nemo tamen apud eos de
Aristotele promeritus est Joannes Damascenus qui Libellis quibusdam
Dogmata ejus ruditorum causa compendiarie illustrare voluit. —

2° Sui laudem ingenii praecoperis ex Latinis consecutus sunt in a Gallis
et Italis quibusdam divisis omnes prope Britanni aut Scoti ide et
Hiberni viruit. interquos doctrinae et literae relicto continenti se praece-
perant. Sui ignorantiae Statui Carolus M. se opponebat accitis pri-
mum ex Italia deinde ex Britannia et Hibernia eruditis viris qui literas
Ordinem et scholas in dignitate et honore vocatos erudirent. Auctoritate
itaq et jussu ipsius Archiepiscopi et Abbates passim scholas constituebant.
Ab antiquis Septem artium Ordo septem continebat disciplinis, quas
artes Liberales nominant, Grammatica Rhetorica Dialectica Musica Arithmetica
Geometria et Astronomia, quarum tres priores trivium quatuor
posteriores Quadrivium appellant. —

3. Ex Graecis scriptoribus Germanus nova Romae Antistes aliquem
ex ingenii facultate majore ex imaginum defensione claritate accepit et
Cosmas Hierosolymitanus Hymnos pangendi facultate gloriam in-
venit. Georgii Syncelli et Theophanis Historias inter Byzantinae
rerum scriptores aliquo in numero sunt. Sed princeps Graecorum
et Orientalium scriptorum est hoc aevo Joannes Damascenus qui
Philosophiam Peripateticam et Dialecticam disciplinam illustravit
usque in ejus Christiana Dogmata ex sensu Aristotelis detorquendo
studium. —

4. Latinorum scriptor primus ipse Carolus M. tenet, cui Leges quae Capi-
tularia vocant, Epistolae, Libri de Imaginibus et alia tribuuntur aliena
licet cum calamo et ingenio plerumque suum esse vix dubitari possit. Se-
cundum Deum quem Venerabilem de virtutes vocant Alcuinum Caroli Magi-
ster et Paulinum Aquileiensis viri diligentia et studio eor amore nostris
suo merito collocari debent. Accedunt huic Angelbertus inclytus vates
Caroli et alii Librorum scriptores Paulum Diaconum Ambrosium
Autpertum Theophilum Aurelianensem Dominus prope habebimus qui de sacra et
profana eruditione scripsere haud male meruerunt. —

Status Litterarum et Eruditionis

1. In Oriente Arabes Almamunis Babilonis et Egypti Califphes an
erga studia Litterarum excitati delectari coperunt Graecorum disciplinis ac
cultioram propagare non in Syriam tantum et Africa sed etiam in Italia,
Nam quos a seculo X^mo in Europa ex artibus Mathematicis et Astronomia Med
na Philosophia tradita fuere ex Arabum in Italia et Hispania scholis et
Libris plenius hausta sunt. Quare Saracenis orta ratione instauratores Litte
rarum in Europa vocari possunt. —

2. In Occidente Graecis quamvis Imperatores Theophilus cum filius Michael III.
et Bardas Caesar studiis Philosophiis favissent, multa haud sane tetenderunt qui
Litterarum et Sapientiae amorem non potuerunt non restinguere. Ita quoq
apud Latinos Ludovicus pius Carolus Calvus et in Italia Lotarius pater ejus
dignatus collapsas prossus Litteras erigere studebant. Sed parum eorum con
tus effecisse videns cum per totum secundum ingeniorum prossus inopia
Italia manserit. In Anglia Rex Alfredus magnam laudem sibi ex Ph
losophia ac Litterarum studiis promovendis et honorandis peperit.

3. De Graecis Scriptoribus hi aetatis nobilitate antecellunt. Photius nove
Romae Pontifex cujus Bibliotheca Epistolis et relegia variola nunqua
adhuc ubertatem habend. Nicephorus Antistes pariter Constantinopolita
suus qui Scriptis suis Sacrarum Imaginum adversarios aggressus est.
Theodorus Graptus Theodorus Studites Theodorus Abucara Methodius
Petrus Sicilus Nicetas Davidis aliq nulla forte memoria extarent Theod
mi Graecum Latinis de variis rebus et praesertim de cultu Signorum
inter se rivali essent. Inter Syros Moses Barcephae nomen illustre e
Nec immerito. — —

4. Latinorum Scriptorum familiam jure suo ducit Rabbanus Maurus Mo
linus Antistes, Cujus quae cognitas habent venditas in qua pe
tuor fere saecula Latinorum meliores semper et crediderint et callet
Hinc ortum sunt Hincmarus Rhemensis Archiepiscopus cujus ex
sita varii generis Victoriam statis in qua vidit illustrand. Godeschalcus
litem de gratia divina et Praedestinatione concitavit, Paschasius Radbertus
notissimum in controversiis de vera Coena nomen. Bertrammo sive
Rabbanus ejus discipulus et Joannes Erigena Scotus qui Philosophia
cum sacras Scripturas studio conjunxit et magnam sibi famam Scripti
comparavit. **Status Litterarum et Eruditionis** saeculi

1. Aegyptus difficili licet subjugo genere habuit tamen quae varios eruditos quae de praeter
tia ingeniorum Graecis certare potuisset neq, ut caetera taceamus quae ad rem
illor testa

vetat Eutyches Alexandrinus Antistes qui rem Medicam & Theologicâ variis Scriptis ornavit. Inter alteros Arabes nobilis illa utilis formâ vicentiar amor qui superiori seculo accensus erat pertetum hoc eorum flagravit.

2. Summam sæculi hujus inscitiam fuisse in Occidente, Arabes Hispaniæ si excipias literasq neglectas penitus fuisse patent universe. Erant quidem qui Leonem Decimum Leo Sapiens ejusq filius Constantinus Porphirogenita qui bonas artes patrocinio tuebantq. Verum parum industria hæc Imperatorum exempla secuti sunt. Quid quod Constantinus ipse nonio studio litteras juvandi, nonisse illis imprudens putatur cum ex superiorum temporum Scriptoribus excerpsit juvaret quæ ejus plinio lucem afferre possent. Ignavi enim Græcorum Imperatorum Elogio contenti, ipsos unde hausti erant Scriptores contemnebant. Latinos etiam omnes summa barbaries & conobritos tenebat. Horebant quidem in plerisq Europæ Provinciis scholæ partim in Monachorum claustris, partim in urbibus quæ vetera Episcopia erant. Sed hæc quidem facile numerantq, & ipsa paucitate sua temporum infelicitatem demonstrant. Inter has tenebras quod mirum tamen rerum subtilis illa de Universalibus quæstio, quæ Nominalium Realium sectas peperit oriebat. Poloni hujus cum venationibus & rebus multo dulci potius erant, quam Litteris quippe qui paulo ante valediserant Religioni quæ totos ad bellum paratissimos efficiebat.

3. Inter Græcos Simeon ille vidit Constantinopolitanus qui quæ in Vitas Sanctorum in elegantiorem sermonem transtulit, Metaphrastes cognomen accepit. Nicon Monachus Armenus qui libellis de religione Armenorum reliquit. Sunt qui hoc ævo Cathenas Scriptores Olympiodori Cæsareensis vidisse autumant sed inserta tantum in conjectura eorum Commentariis quæsierunt qui Suidam celeberrimum Lexici Authorem ad hoc sæculum referunt.

4. Latinorum Scriptorum princeps est Gerbertus seu Sylvester II qui Artes Mathematicas omnes scitissime scriptis illustravit. Religiosorum sibi Cluniacensis Ordinis fundator, Atto Vercellensis qui versus de præsuris Ecclesiæ Dunstanus Anglus concordiæ Monachorum Regularium Author Burchardus qui Decretorum volumen in 20. Libros distribuit. Odo tandem Augustinensis qui frigido quidam sermones reliquit, qui mediocres veram satis laudati sunt.

Prælectis

Controversiis et Hæreses seculo 8°

1. Primas Controversia de Imaginibus sic intitulas Philippicus Armenus exci
qui Conventante Patriarcha Joanne anno 712 Tabulam in qua Conciliorum gene
le C^{um} depictum erat e portico Templi S^{ti} Sophiæ auferebat quia Monothelitis ad
hoc Concilio damnatis favebat. At Constantinus Pontifex Romanus in Concilio
Romæ coacto diversos veros Religionis Imperatore condemnabat. Sub Leo Isa
rico anno 726° edicto proposito ex Templis omnes SS. Imaginum
tolli cultumq earum prorsus abrogari jubebat. Germanum quoq Constantino
politanum Antistitem imaginibus favente munere ejiciebat Anastasio
in ejus locum surrogato. Hæc omnia sub Gregorio 2 et 3° peracta sunt. Sub
Leonis Constantinus Copronymus imaginum cultum eq pertinax oppu
gnabat Concilio anno 754° contra imaginum cultores Constantinopoli habito
Idem qui Avo et Patri animus erat Leoni 4° qui anno 775° post Constan
obitum Reipublicæ admovebat. At sub Irene ejus uxore anno 786° Nicææ in
Bithinia Concilium congregatum ed. Nicæni 2^{i} nomine interveniebat 3^{i} quo
Imperatorum leges una decretis Constantinopolitani Concilii a Constantino habiti
Adriano Pontifice abrogabat, imaginumq et Crucis cultum statuebat. Concilium
Francofurti ad Mœnum a Carolo M. congregatum imagines retinere quidem ac in
sacros ædibus collocari. At cultu quodam Religionis sine supremi Numinis injuria ap
non posse deferebat. —

2° Ferventibus hic de imaginibus pugnis alia hic inter Græcos et Latinos nascebat
De Processione Spiritus S^{ti} quem quidem Latini ex Patre Filioq, Græci vero
Patre tantum procedere contendebant. Symbolum Constantinopolitanum Græ
ni primo deinde etiam Galli vocabulo Filioq insertum, quotempore aut qua occasi
in Dogmate de Spiritus S^{to} auderant. —

3° In Ecclesia nova Germanica quam colligebat Bonifacius Archiepiscopus Moguntinus
et Clemens Scotus plures errores disseminabant, et ignota Angelorum nomi
quantum ab ipsa Bonifacio colligi, precibus adhibebant. Utrumq Bonifacii in
ctu Zacharias Pontifex Romanus in Concilio Romæ anno 748 vetuit
mavit. —

4° Multo majores in Hispania Gallia Germania motus, dedonante seculo
comitatu Felix Hispanus Urgellitanus Episcopus qui ab Hispano Elipa
spizuepo Toletano convictus quia dixerat Filius Dei quatenus homo est
783 Xto Deum natura non vero adoptione filium Dei nominasset
Dei esse. Is sapere et præcertim in Concilio Francofurti damnatus
con

condemnabat, episq ejusdem abdicationem nomen acquirebant.

Controversiæ et Hæreses sæculi IX.

1. Hoc ævo Paschasius Radbertus Scripto anno 831. Libello de Sacramento Corporis et Sanguinis Christi docebat, post Consecrationem in Sacra cœna Figuram tantum Panis et Vini remanere, verum autem Corpus seu Carnem Christi de ex. Virginis per Consecrationem Quis Bertramus seu Ratramnus et Joannes Scotus vegui eos quidem in universum vident, qui Corpus et Sanguinem non vere in Sancta Cœna adesse nec permanere et Vinum repræsentari tantum opinantur.

2. Eodem quo hoc certamen fervebat tempore alia Controversia de Gratia Divina et Prædestinatione exorebat. Gottschalcus Saxo apud Eberardum Comitem præsentem Nottingæ Episcopo Veronensi de Prædestinatione disputebat atq Deum alios quidem ad vitam æternam, alios ad pœnam inferos ex infinito tempore prædestinasse asserebat. Hac de re inimicus ejus Rabbanus Maurus adactus in Concilio Moguntiæ anno 848. congregatis eum condemnabat, condemnatum ad Orbinarum Remensem in Gallia Antistitem mittebat. Hi Gottschalcum iterum damnabat, quang mutare sententiam non vel virgis cogere jubebat et custodiæ in Claustro Altivillarensi committebat. In hac carcere Monachus infelix nec indoctus, verum elati animi et pertinacis anno 868. ætat 80. supremi diem obiit, sententiam quam susceperat constantissime ad extremum spiritum servans.

3. Omnium Controversiarum quæ hoc ævum agitarunt nobilissima et ad tristissima illa est quæ Græcos et Latinos disjunxit. Photius doctissimus Græcorum hujus temporis Ignatio Remoto Antistes Constantinopolitanus a Michaële Imperatore anno 858. creabat, atq a Nicolao I. Pontifice in Concilio Romano condemnatus. Nicolaum ipsum vicissim in Constantinopolitano damnabat, et sub Basilio Macedone adacta privatam vitam agebat. Et Concilium anno 869. Constantinopoli convocabatur, quæ Adriani II Pontificis Legati moderabantur. Latini Concilium hoc Œcumenicum 8vum vocant. Interea Photius Epistola Encyclica ad Orientales Patriarchas missa Romanos Episcopos ac Bulgaros increpat et per hos ipsam Ecclesiam Romanam vehementissimis formulis vere Religionis corruptæ seu hæreseos accusabat.

4. Certatum est hoc eodem ævo de verbis illis de trina Deitate, unaq personis quæ Photianus convertere tolli per ea Simplicitatem divinæ naturæ atq tres Deos indui. Certatum quoq in Germania et in Gallia de modo quo Salvator et vitæ Mater prodiit in lucem. Nova Hæresis hoc ævo nulla erat sed Græci vario marte cum Paulicianis secta Manichæis cognata et in Armenia potissimum residente crudelissima bella gerebant.

Controversiæ et Hæreses sæculi X.

1. Græci de Nuptiarum iteratione acriter hoc ævo inter se pugnabant. Leo evgrammis Sapiens Imperator cum tribus uxoribus nullam prolem masculam

suscepisset, eparchiam deserebat Roem ipsumet in loco natam. Quae nuptias cum secundis Graecorum sive pro vivente habererent, Nicolaus Patriarcha Imperatore Sacris prohibebat. Is gravissime ferens Leo Nicolaum munere spoliabat, Euthymio in ejus locum suffecto, qui ad sacra quidem Leonem admittebat ac legi tamen resistebat de quarta nuptia quam Imperator ferre volebat. Hinc acerrimum in Sacro Ordine dissidium alios Nicolao, alios Euthymio adhaerentibus. Et eo motus Gravis periculosus ad componendi Leonis filius Constantinus Porphyrogenita, anno 920 Oecumenicum Constantinopoli indicebat. In quo nuptias omnino prohibebat 3as certis conditionibus permittebat. —

2. Manichaei id est Pauliciani de quibus supra dictum est in Thracia sub Imperatore Joanne Tzimisce non mediocriter augebant. Ex Thracia in Bulgariam et Italiam transibant, quibus in Regionibus postea Pontificem maximum et aliquoties Basileensia tempora versantem 15um domicilium habuerunt. —

3. In ipso vanti 10i exorta plebeji quidam homo Leutharius apud Drumetium in pago Catalaunico novam molliebat Religionem et vulgi in modica partem brevi ad se trahebat. Imagines illo ferre nolebat nam Servatoris nostri simulacrum confregisse dicit. Decimas Sacerdotibus negabat dandas esse in Veteris Testamenti Patribus alia esse vera dicebat alia falsa. —

4. Rathierio Veronensi Antistiti ab anno 939o jugnandum erat cum Antistite pomeriensi. In Vicentina enim tractu plures erant non decreti tantum sed etiam Sacerdotes qui Deum forma esse humana praedicabant. Pars stultitiae in eorum superstitione est qui nescimus quibus rationibus ducti arbitrabantur Sanctum Michaelem singulis Lunis diebus Missam ab eo apud Deum cantare et nec his diebus alter Sancto Michaeli dicatus altare volebant.

Doctrina Mores et Disciplina Sae. VIII

1. Salva sunt in Scriptoribus tam Graecis quam Latinis illa Dogmata quibus Religio Nostra tanquam fundamentis innititur. Nec id dubitabit qui ex Graecis Joannis Damasceni de Orthodoxa Fide opus et a Latinis Caroli M. professionem inspexerit. — Puro autem huic et Divino semini tantum ubique infelicis zizaniae additum est, omnem ut plene fidem superet. Omnes enim plus aequo praedicabant homines sanctos aut panis sponte suscepti aut donis Deum facile pro peccatis placare. — Ubi vero desiderabant Acta Martyrii aut alia monumenta de pietatem fidelium movendam facile affingebant, factaque aequo animo pro veris habebant. Dum Atas ista omni ferme critices arte spoliata est. —

2o

2. Tota ferme pietas et Religio hujus et sequentium aliquot seculorum posita erat in votorum, et laudis amplificandæ simplici et facili in peregrinationibus ad loca sacra maxime in Palæstinam suscipiendis muneribus instituta. Certabant in his officiis quæ summa haberi vim ad salutem æternam obtinendam judicabant probi simul ac sancti ut celeribus et flagitiis propitium facerent Deum illi ut et hujus vitæ commoda obtinerent a Deo et faciliorem sibi ad futuram felicitatem aditum munirent. Verior quæ mores fuisse magna ex parte corruptos leges a Carolo Magno et Pipino et Carolo Min eo lata dare testantur.

3. Ratio sacrum canum celebrandi quæ prima cultus Deo debitis fuisse habebatur, varia ubique et instituta protracta est. Privatarum quæ vocant Missarum magis exempla hoc seculo apparent, vestigia erant ab ætate sive Augustini, sive Ambrosii et Theodoreti a quibus tamen non condemnabantur, erant forte etiam a primis Ecclesiæ seculis, qui clam in cryptis sacra celebrabant. Caroli M. diebus festis numerum definivit. Parem ejus Pipinus rationem postulavit quæ Romæ usitata erat ubique observari mandaverat. Hujus vestigia Caroli leges Adriani Pontificis exhortationibus pareas, deducebat operam ut omnes Latini ea tum tota cultus uniformia Romam peterent et quod ea Ecclesia Mediolanensis a cæteris dissidebat nullo unquam modo potuerunt ut vetere suum colendi Deum more mutarent.

Doctrina Ritus et Mores seculi IX.

1. Græci nonnisi quam Latini in dogmatibus sacris tam explanandis quam probandis officium negligendum hoc seculo haudquaquam erant. Ratio vetus est, memoriæ quidem intelligentiæ accommodata. Græci Damascenum plerumque sequuntur. Latini ratum id habent quod ab Augustino judicatum esse videant. Cum Moralem æquiter et imperite omnes curant qui ad eam tractandam hoc seculo accedunt. De Religionis summa contra Judæos Deorum cultores et alios pauci pugnant quia lites Unos intestinæ omnem otium eorum abrumebant quibus disputare erat animus. Non defuerunt etiam hoc seculo qui exegeticam Sanctorum qui munera exhibuerant nominibus et historiis operam dabant.

2. Vita civilis et privata Unos præsertim Latinorum multos abusus habebat institutis ex impia vetere derivatis. Barbari enim populi qui Unis sese sacris adjunxerant a Majorum moribus et Legibus valde licet a Unæ Religionis norma alienis, dicelli sese haud facile sinebant

mio ritores quibus perniciati vivebant Nationes in eandem exemplorum amentiam inducebant. Exemplo sint notissimi vinicentium in latibulis et accusationibus demonstrandi modi. 1ᵐ per aquam frigidam. 2ᵐ per ignitum ferrum. 3ᵐ per candens plumbum. 4ᵐ per crucem et alii qui hac et frequenti etate ubique inter Latinos usitati fuerunt. Nemo hodie sanus dubitat, hos dubios et pernitiosos canones extendendi formas ex barbarorum moribus originem trahere, in re falsas esse, et a vera Religione inde abhorrere. —

3ᵐ Ritibus et Ceremoniis publicis paulatim multa esse addita et illis gimento sunt, qui interpretationes earum, rudi populi causa hoc tempore scribere ac edere coeperunt, ut Amalarius, Joannes Diaconus, Walfridus et alii. Corpora hominum Sanctorum aut per longinquas Regiones allata aut Sacerdotum diligentia reperta, novos dies festos rituum aliquam in illis diversitatem retinuerunt. Hinc illustrior ille in Templis apparatus, hinc supplicationum frequentia, hinc splendida Sacerdotum vestimenta, hinc Missae ad horum Sanctorum dicata, fiebant frequentiores. Publicis Latinorum precibus Omnium Sanctorum Commemorationi sacer fragor additus est. Festus vero S. Michaëlis dies quem eximia Orientales Itali magna religione celebraverant, inter Latinos frequentior esse coepit. —

Doctrina Mores et Ritus seculi X^i

Gravissima Religioni huic capita variissimis opinionibus obscurata fuisse et singulis aetatis hujus Scriptoribus quos jam enumeravimus compertum est.

2. Magnam Cleri Sacri partem inter Latinos praeter ignorantiam quae omnium erat duo potissimum vitia deformabant quae plerique horum temporum Scriptores deplorant. Concubinatus et Simonia. Per universam ferme Europam grassabatur opinio jam apud Gregorium Magnum praedivulgata fore ut Mundo nato anno decimo decimo repetitam Antichristatum ventorum et ultimum orbis terrarum vexationem — Spiritus immundos, relicta bonis suis in Tabernaculum profugerabant ubi Deum de tali desertorum esse adjudicandum de humano genere putabant, hinc alii vendidisse quae Templis et Monasteriis servanda debuerant, hinc multos in locis sacris profanos ac quarum sub tum in posterum usum fore arbitrabantur collabi vidimus, immo ipsi diruebant. Omnium hoc donationum appellari potest, quarum causa plerique horum temporum Scriptores [illegible] —

2. Acta Conciliorum quæ in Anglia Gallia, Germania, Italia, celebrata sunt quantum cæremoniar copia crevere hic caute abunde declarant. Scribo Latinos diebus anno 995 Augusti Authertitte Odonis Abbatis Cluniacensis ille qui quotannis Commemorationi omnium animarum fidelium defunctos dicatus est Romana deinde Ecclesia id comprobavit et subinde celebrari jussit. sub exitum sæculi mox apud Latinos invalescebat in honore Mariæ Virginis singulis Sabbatis Missas celebrandi a cornibus abstinendi, Deinde quotidianum Mariæ Virginis Officium quod Parvum Latini vocare solent increbuit quod quidem Urbanus II.us apud in Concilio Claromontano confirmabat Deinq Rosarii quod vocant et Coronæ B.æ Mariæ Virginis ut obscura hæc ætate non vestigia comparent. Nam qui S. Dominicum XIII sæculo Rosarii Auctorem extitisse prædicant certa ni fallor opinionis hujus testimonia.

3.ia Non videtur silentio prætereundum sint Cromerus de rep. Pol. Lib 3. Sigonius sub hac Principe Mezislao mox invaluisse apud Polonos ut homines aqueo ritu divinis in Templis dum sacerdos apud altare pronunciat sunt recitaturus vel Evangelium, gladios medio tenus stringebant quasi profitendos Evangelii Religionis defensionem. Hoc autem ritu sæculo Gloriatibus Dominæ natalis recondebant. Deinq hic mos manavit in Bohemiam.

Hierarchia

1. Veneratio et Auctoritas Cæsarum et totius Cleri quamvis non probis moribus magna erat tamen hoc sæculo præsertim in Occidente ubi barbaros gentes quæ sacrorum rerum in potestate antea fuerunt, nihilq; sinceorum doctrinæ aggrecientes summa hæc Auctoritatis jura in sua Religionis Antistites transferebant. Ut honores et jura divitiæq; quæ sacratum accedebant. Invalescebat enim reputæ inertium quibus Auctoribus omnium animos hæc opinio pœnas peccatorum quas Deo hominis pendere debent liberalitate erga Deum Sanctos Templa Ministros Dei et Sanctorum Reliquias posse. Roma vero hæc non privata tantum erant, verum publica etiam et Principibus ac rebus publicis propria quæ Regalia nominant. hinc bella de investituris et Regalibus repetenda sunt. Volam tamen opinionem illam magna hac munera exprobrasse credendum est. Prædicatores enim libris fere operabant homines Religione obligatos et Deo sacros quam procerum civitatis, homines ædibus et rapinis apud eos et per Episcopos etiam clientes suos turbulentos plerumq; in officio Reges continere volebant.

2.o Anno 751.ma ex Zacharia qui hunc Ecclesiæ Romanæ præerat per Legatos a Pipino missos perebat hæreditatis Ravennensis Portus et Pentapolis

Regem ignavum et nullam Imperii partem utilem, Trono deturbare atq[ue] loco ejus cognitorem et jam ducem de Republica egregie promeritum, salvo jure divino, assistere posse? Respondebat Zacharias qui Franco et Regni utilitati ac commodo Longobardos ipsi permolestos intelligebat ex quorum tutam. Nemo itaq[ue] in Gallia regnabat nisi Major Domus cui dignitate regia coniuncta erat et Pipinus Regis auctoritate potiretur. Igitur Zacharia Stephano II^us sub eodem Pipino et Hadriano I^us Carolo M. Imperante inveniq[ue] de causis confirmabat. Pipinus itaq[ue] et Carolomagnus Filius terras Ravennatis et Pentapoli et Desiderii Longobardorum Regum invasionibus ablata liberales Romanae Ecclesiae libenter donabant. Gratianus civitatem Pentapoli territorium Sabinense Duatum et Telanum Beneventanum aliaq[ue] plura, inde resplendens cui mox Romanum Imperium serenae coronae. Omnium primus hac nomine legitur Nicolaus primus Zuplici vere corona Fidem ornare coepit Nicolaus 3us et Hadrianus adhibit Urbanus 2us

Gelasio 2° ac Calixto II° vergente Isidorus quidam Mercatorum compilator novas Epistolas in suo natas cerebro ut fidei Author a Clemente Pontifice usq[ue] ad Miltiadem singulis et Decretis usq[ue] ad Gregorium Magnum Pontificibus affingere, immo et genuinas quotquot reperit deprauat aut mutilate aut adulterare non erubuit. Cum praecipue in primis decretalibus Isidorianis constitutum sunt ut illimitatum Romani Pontificis Imperium a primis Ecclesiae seculis constitueretur.

Hierarchia Ecclesiastica Seculi 9^i

Pontifices Romani suffragiis universi Sacerdotum Ordinis ac populi creabantur, Electi ab Imperatoribus antequ[am] consecrarentur probari debebant. Extat quidem Ludovici pii constitutio anno 817° lata qua jus hac Imperatorum abrogat atq[ue] Romanis potestatem concedit non Pontifices tantum eligendi, vel etiam electum vero expectato Imperatorum assensu inaugurandi, et consecrandi, verum multis argumentis hoc edictum hac Diploma Magni veri denonstrant. Nonae autem terrae illis quae iam liberalitate regum Francorum tenebant ac possidebant nullis constat certe fide documentis. Nam quae denuncierent Ludovici pii tradantq[ue] nullam veri speciem habent. Tantum tamen abest ut donationes Ludovici ei non suppeditent titulos multis certe in locis potestatis

pag

Neq certius est quod plurimi tradunt Carolum Calvum anno 875
cum auxilio Joannis 8i Imperatoris dignitatem imperatoriæ omni
re jure ac Imperio in urbem Romam ejusq tractum abdicasse,
multaq alia Pontificibus maximi pretii bona largitum esse. —
2a Inter Leonem 7mum et Benedictum 3m Mulierquedam Joannis nomine
quæ verum mantilla Literis et ingenio viam sibi munivisse ad solium
Pontificium, Ecclesiam ac tempus gubernasse dicit. Joannam Papissam
vidgo nominant. Atthanc narrationem fabulam esse argumentis va-
riis evincit. 1o Multus Scriptorum seculi 9ni et 10i de hac re mentione
facit neq ipse Photius cui Romana sedis imperia fuerunt. Primus qui fa-
bulam hanc in vulgus Martianus Scotus ejusdem seculi 11i Scriptor. —
2o Scriptores seculi 9ni omnes Joannam Papissam ex serie Pontificum
excludunt, siquidem Leoni 4to immediate Benedictus 3m succedere dicunt.
3o Fabula hæc semper Magis magisq evoluta et variis aucta ad
eruum usque seculi 13i. Sunt qui fabulæ originem repetant ex Adelaide
Ottonis 3ti opera Theodoræ cujus amator erat, belle ex Jo-
anne 12o impuræ vitæ, Baronius vero ex bonitate animi Joannis 8ti
qui in Photii restitutione consensit. —

Hierarchia Ecclesiastica Sæc. X^mi

1. Historia Romanorum Antistitum, qui hoc seculo vixere multis est
repleta flagitiis quorum causa præcipua in temporum calami-
tatibus quæri debet, quæ in maxima Europæ parte et præ-
sertim in Italia consecuta sunt, postquam Caroli Magni
extincta erat Auctoritas. Cleri et Episcoporum etiam hoc
seculo inidoneq de causis augebat. Atte vero Magnus hyc
de Pontificis nominis consensu et consentiente Imperatore
Romano creando Regavit quæ ab ejus tempore ad finem
seculi vigent. —
2. Paulo post susceptam fidem Micislaus primus Auctore Dlu-
gosso Basilicas novem diversis locis ædificavit eisq augustiss.
omnis generis supellectile ornavit, cenobios et sacerdotium tum fabricavit
et in Diœcesi distribuit duas quidem ex his Archiepiscopis
nempe Gnesnensem et Cracoviensem, reliquas vero suæ sedi Posnaniensem.

Smogolvienoe qua postea Brienaio et demu Vratislaviensio
dicta est Cracovienzem, qua Vratislavia ancepan tempore
translata est, Posenzem, Culmenzem, Lubucenzi et Lam
bergensem singulis Episcopis attribuit, ius q dedimus omn
generis frugum de ecclesia justa dari nobilitatis plebisq agr
cedito perpetuo adcrispant.

Nouem has Ecclesias a Mecislao I= fundatas fuisse reu
tores clari Historici Polonii Cromero et Dlugoszo libent
concedunt, sed tanquam Parecias potius et Praepositur
quas vocant, Hierarchia enim Ecclesiae Polonicae ad tu
pra tempora est in multis quidem aliis, in eo vero maxim
a veritate discedit quod Archiepiscopali sanctae Ecclesiam
et Episcopalem Culmiam a temporibus Mecislai I. pe
tendo enim utrique ad hunc honoris gradum ascendi
quemadmodu suo loco indicabimus. Boleslaus hic rec
cognomento Chrobris illas quas diximus Parecias seu
Praeposituras ferme omnes Episcopias fuisse a multis
et praesertim recentioribus putatur. Duo autem anno
id ab eo pro unaquaq Ecclesia perfectum ad adhuc sub ju
dicio est. De Cracovensi tamen certum id certo dicim
Episcopum ibi fuisse iam ab anno 999e nomine Pe
quem Boleslaus ad Otthonem III= legaverat. De Gnean
sensi autem Ecclesia gradu Episcopali in Archiepiscopa
honorem commutatae anno 1000e Ottonis 3. opera
qui Ioannem Gnesnam primum adsperat. Certo tamen ita
fuit num per id temporis ab Episco regeret, potius ejus
rii Episcopi Posnaniensis praepositum habere nam si
fides Bonfalio habenda est Posnaniensis ante Ioann
Gnesnensi Ecclesiae adlectus sibi regebat qui tolius Poloniae Ep

dixbat. Eppe igit Gnesnenſis Cracouiensis et Pomeranensis huic seculo proprietatis adhuerent. ceteræ uo proxime diximus regnanti coniuncte parte unum fuerint postea Boleslaus ad regiu honore autore eod. Ottone sucrit exectus, Polonia uero a tributo et omni iurisditione Romanor Imperatorib liberata.—

Historya

I.

Historya wyraz wzięty z Greckiego, znaczy Badam rozważam, przeglądam. Dzieła poznane własnem przekonaniem nazywali Grecy Isoglitta, Marcyan Isoria dzieiow, czyli opisanie dzieiow rozmaitych. Wielu pisarzy niepotrzebnie zagłębiaiący się w nadaniu definicyi Historyi, rożnie ią opisywali. Między innemi nadawano iey i to znaczenie iż iest Statystyką biegnącą; Statystykę zaś nazywano stoiącą historyą: to iest, że nadawszy teraźniejszemu stanowi świata, i na nim wydarzonym wypadkom ruch postępuiący, powstanie stąd historya. Rownież dowcipna definicya Architektow, że iest muzyką zmarłą. Pominąwszy iednak wszystkie tym podobne marzenia, nad tem raczey nam się zastanowić należy, iak ogrom Dzieł wznych, bo dziwnych obeymować powinna Historya. Mowię dzieł wznych, bo dziwnych znaczenie tego wyrazu, nietylko wypadkow nadzwyczaynych współczesnych, iak dawniey czyniono; zawiera w sobie opisy, ale nadto ma względ nadawne i teraźniejsze. Że zaś zawsze na świecie całym w rownym sposobie liczne wypadki się zdarzały, z tąd rożnie też za materye na które Historya miey względ winna. Stąd liczne rodzaie Historyi powstały, i tak;

1° Historya Świata zastanawia się nad zdarzeniami fizycznemi na ziemi lub około ziemi przybywaiącemi ciałami np. idące kiedy zmiany na ziemi, iak w iednem miejscu góry powstały, lub w innem ginęły, iak rzeki zmieniały swoie koryta, całych obmian ieziora, morza, wyspy, lub przestrzeni lądy doznawały.

2° Historya Natury to iest Zwierząt roślin i kopalnych rzeczy nie iest tem co nazywaią Fizyką Naturalną, bo ta zawiera w sobie ta cząstkowość nazywaią ley się tylko powinna opisaniem natury, nauką przyrodzoną; gdyż zastanawia się nad rzeczonemi własnościami przyrodzonemi, i w teraźniejszym czasie widocznemi, i nigdy się nie odmieniaiącemi. Ale Historya Natury zastanawia się tylko nad zmianami szczegolnie zaszłemi, podług zwyczaiu całey nad dawniey

wyce

wydarzonemi skutkami w naturze tak np gdy wystawia iakie zwie-
rzęta, kiedy się zniedowadzą, iakie były w ten czas ich własności, iakie
poginęły, iakie nadzwyczayne wyszły po między nami zeszły, lub
np rośliny z iednych części ziemi do drugich przechodzą, iak się
ludność liczba lub bogactwa zmniejszały &c. — B. Historya ludzi
samych wprostem znaczeniu, uważa rozrodzenie się, pomnożenie prze-
chowy ludzi, siły ich fizyczne, ich zatrudnienie postępie ich zwiększa
rozmaite, stąd znowu takie rodzay Historyi na inne się oddzielą gałęz
a Historya Religii, we względzie na rożne wyobrażenia, o istocie nayważ-
niey. — a tąż — a Historya Kościelna, b/ Historya zakonu, religijney
B. Historya Narodów mieyąca względ na rożne związki towarzystw a tąż —
C. Historya Polityczna we względzie na wielość Państw, na kształt ich rządu
D. Historya Industryi, przemysłu, handlu, sztuk, umieiętności, nauk, we
względzie na ich postępki lub upadki &c.
E. Historya Obyczaiow. — Historyą w takim sposobie dzieie wy-
mawiaią, iakeśmy ią wyżey podzielili, uważa albo wszystkie razem na-
rody, pod imieniem Historyi Powszechney albo iednego Narodu pod
mieniem Historyi szczegolney. — 1.° Do Historyi Powszechney wszystkie bez
wyiątku względy ze wszech miar uważane należą. 2.° Do Historyi
szczegolney, należą prócz wystawienia dziejów Kraiu iednego, opisy
osób poiedynczych, podług ich właściwych charakterów, iakie czyn
i porownywaiących z innemi ludźmi we wszystkim względzie.
Taki opis nie ogolnego wzrostu mieć nie powinien, wystawienie ży-
tobu życia, działań, lub przymiotów cielesnych, do opisu wybranego na
powinno mieć na takiego, coby do wszystkich innych podobnych
to stosować można było. Na miesce tutaj należy, historyę mieszk
lub Zemlow poiedynczych, które z tą ostrożnością wyliczane bydź
powinny, żeby w nich nie wyrażonego nie było, coby wielu bydź
ogolniejszem, lub żadnego wpływu nie mieszczem na Ten polityczny
ważniejszy lub inne okoliczności to mieyca charakteryzuie. Nakoniec historye zakonu Religijnych
i ich Obrzędów.

Taki

Jak w każdey rzeczy tak i w Historyi pewny sposób w ięy wystawieniu obierać sobie potrzeba, pospolicie dwa ich rodzaie naznaczyć można. 1. Synchronistyczny, gdzie Dziejopis usiłuie mowić o rożnych narodach, razem aby ich czyny w iednym czasie wydarzaiące przytrafione, mowić iż usiłuie, gdyż niepodobieństwem iest zadość uczynić ułożeniu takiemu. Zkąd bowiem chociażby na iak nayprzedniejsze Epoche, podzielił Historyą, mógł ieden mowić wprzod o iednym narodzie, a potem o innym, w temże samym oddziale. Zbliża się tedy do drugiego sposobu daleko naturalniejszego, który się nazywa 2° Etnograficzny, gdzie Dziejopis trzyma się układu podług ludów, kiedy powiedziawszy Historyą iednego narodu, dopiero do drugiego przechodzi. gdzie i właściwie synchronistycznym sposobem, możnaby tylko krótką tabellę Chronologiczną lub Mappę Historyczną, ale nigdy w opowiadaniu tego zachować nie można. Te dwa tedy sposoby czynią pomiędzy Dziejopisami różnicę. Ale z innych ieszcze względów, można ią w Autorach Historyi uważać: ieżeli bowiem Historyi piszą tylko daty i wypadki, żadnych uwag nad temi nieczynią, ani przyczyny słusznie do wyiaśnia ich natenczas prostym Kroniarzem podaią tylko do pamięci, proste czyny ludu iakiego. Więcey się zbliży do prawdziwego znaczenia Dziejopisa, kto przy rzetelnym wypisie z Kronik umie ich głębszego badania owoce, i obok słusznie przyczynę iego okaże. Przeciwne wady wytykaią sobie Niemcy i Francuzi, pierwsi zarzucaią drugim, iż za nadto się nad wybranemi uwagami ozwych zabawiaią Dziełach. Ci wytykaią Niemcom tylko ciężkości w dziełach nadchnienie dzieł suchemi faktami, i nudną rozwlekłością. I ciężkich i drogich wady, nayuorzytniey umiarkowali Anglicy w swoich dziełach — Filozofią Historyi owe teoryczne badania i uwagi nad samym rodem ludzkim, całym sposobem ze Stanu Natury przechodzenia do Cywilizacyi; iako powstawały związki i towarzystwa ażalem

wiele

ustawy ich i prawa, niektórzy w tekstach uwagach, dzielą pod ludzki na
plemień, czyli stopni współrzędne i nad niemi czynią rożne uwagi. Dru-
dzi zaś wystawiają sobie Historyą Filozofii co zupełnie inszey postaci
w nauce tey czynią oni uwagi nad czynami narodow, takich co
względzie moralności, psychologii i fizyki, stosunek ie do teraźnieyszego
stanu ludzki: ale wtym razie są Pany tutorzy przestawszy
ta swoie podobnemi uwagami, i niemało upatrzyć starają się Hi-
storyą rożnemi wykwintnemi marzeniami; lub uszczypliwemi
opisami nieznaiomych sobie narodow. Na czele takich iest
Woltes. W Historyi swoiey zasiedza ten Autor na zwoiey mnie-
many maxymie słuszności podług tutorey sądzi religię pa-
nuiącą Królow, ich dworzanow obyczaie itd. ale wtey
słuszności swoiey błądzi często bardzo. ponieważ dawne zwyczaie i u-
stanowienia porownywa ze zdaniem teraźnieyszem i opinią. Mo-
żna to obaczeć na nastąpiącym przykładzie kiedy Konarski
1748. r. założował Konwikt szlacheckie czyli; że Instytut swoy prze-
znaczał tylko do kształcenia młodzieży stanu Szlacheckiego. czy
też go można o to obwiniać? Prawda iż gdyby się w czasach ter-
raźnieyszych z tem kiedy odezwał słusznie poczytano by to za za-
mach Patryzowy ale że Konarski miał tylko do tego powody
był w takich okolicznościach, iż poznawszy one nie można mu
w tem odmowić słuszności. Woltes zaś w tym razie bardzo
źle chybia, ale często ieszcze dodaie, wiele śmieszności dla czy-
nią zdarzeń lub opisow, dowcipnemi zarzutami i żali mo-
wi o polsce w W. 15. tym że przywilejem szlachty była moc uczynienia
swemi poddanemi, a nawet długo Panu wolno było zabić, wojnie wa nemi-
nem captivabimus nisi prius victum, lubo to ieszcze prawo w Anglii
trwa ieszcze dotąd i naród utrzymuie się w postępie przytacza do tego Veto
lubo ten zwyczay nadużyć dopiero w W. K. przez Siwińskiego r. 1652 bliż-

pisarzy

pierwszy raz Seym był zerwany. Ale z innej strony Wolter ma wiele zalet w swoiey Historyi, stanowi on Epokę w Historyi, gdyż on dopiero polazał Niemcom iak trzeba pisać o tey Nauce, iak swoie uwagi czynić, i ich one zastosowywać należy, nie zaprzątaiąc się tyllko samemi datami. Nadto iego Dzieła, Historya o Piotrze W. ma wiele zalet, więcey ich niż storya o Karolu 12. Naygorzey zaś Historya powszechna i Niemiecka. —

Podział Historyi. Historya Starożytna Średnia, i nowa, na 3. części na które pospolicie dzielą Historyę, lepiey ią wszak dzielić na Starożytną i nową dla tego iż nowey bez Średniey poznać dobrze nie można, a zna iomość samey Średniey nie wiele pożytku przynosi. Wziąwszy więc za nową Erę Chrześciaństwo, odtąd bowiem wcale inny sposób myślenia i nowe obyczaie między ludźmi powstały. Zadnego używaią powszechnie prawo człowieczeństwa, poznano równość wszystkich ludzi przed Bogiem, i ohydny wyraz serwus od tego czasu zaginął. —

1. Celem Historyi iest wyśledzanie iakie był stan ludzi i dla czego był taki.
2. Doiścianie prawdy bez stronności: artykuł ten drugi, nieładzemu się podoba: między innemi nasz Dziejopis Długosz, napisawszy bezstronnie Historyą Biskupów, nie mogł ią rozgłaszać, zanim niespawił ią, i niewystawił duchownych, iako ludzi niewinnych i świętych.

Historya przekonywa nas 1.° że żadne przekształcenie bary nie trwało. 2.° O rzetelności przesądów tak że względu na nasz umysł, iako i na zastosowanie praktyczne: daley, że siła rozumu przewyższa siłę fizyczną i dla tego utwierdza stałość charakterem. 3.° że wszelka bitwa, która dotychczas rozstrzygnęła losy ludzi, ieżeli nie była skutkiem natury, była własną winą. Koszyści z Historyi odnosimy, iż dzieie Historyi, nadaią nam tęgość duszy i pewny charakter, a praca wspomnienia lub badania ustala duszę naszą. Nadto umysł nauczony badać, rzeczy przeszłe, teraźniejsze, czyni wniosek o skutkach przyszłych, które przyczyny teraz poznaią. — Historya odsłania iednostaynę naturę człowieka, wszechwiedzę przeszłości, przyszłość nam wyiaśnia. Znaiomość przeszłości doprowadza do zastosowania iey do teraźniejszości, abyśmy wspaniałe

przyszły

pożytek Historyi dla wielu Panow. i tak: Administrator maiący Panow
urządzenia, może się przekonać o skutku tego, ze skutkow iakie dawniey po
dobnez zrządzało. Prawnik tąższy powinien obszerną wiadomość Dzieio.
Wojownik ożywia swe męztwo przykładami starożytnych lub bliższych
Prywatny Wodzow cnotom duszę do czynow wielkich i poznanie że dzieie ich
rateiem, cnota i moralność, zawsze nam towarzyszyć powinny, choćby po
wielkich i nieszczęściach nayuięższych. — Nieumiejący Historyi Czytaiąc
ich Cudzoziemcem w własney ogrzyznie, a ze znaiomość samych tylko dzie
iow krajowych iest zwykle ciężki się nie ożywia wiadomościami Historyi
szwiadow a zatem wynika znowu pożytek Historyi w ogole. Nakoniec
Starożytni nazywali Historią esse lucc veritatis, a iako uczy poznawać
charakter, duszę człowieka, i iego skłonności z przykładow, nazwać ią przy
to można psychologią praktyczną. O pożytkach historyi pisze Bolimbrok
Anglik tłomaczone przez Peterlein, a na Francuzkim przez Anonyme.

§ O naukach pomocniczych Historyi. §. I. Zaimuiącey się zatrudnieniem
historycznym, ma się starać o poznanie nauk do niey należących, to iest
umieć powinien iak nayprzod języków, 2re Statystykę, 3e Ekonomią po-
litykę. 4e Ogolne zasady Administracyi. 5e Teografią. 6. Chronologią
zaniedbanie bowiem tych nauk daie się przyczyną do wypaczeń zagma-
towanych, i dla tego wielu historyą rewolucyi zapadłych, wcale czy nieroz
mieli, tam bowiem szczegolniey uważać potrzeba co wyżtkie te umieiętności
§ II. chcący zgłębić Historyą, niepowinien nigdy przestawać na opisach krótkich
lub obrazkach ogolnych.
§ III We wszystkich gatunkach szczegolnych, trzymać się należy samych
zrzodeł to iest Autorow piszących o własnych ogrzyznach. Mimo
nieobitą znaiomość wielu ięzykow posiadaiąca, i tak subtelney nie
zmiernie mąż, nie byłby zdał się tak sławnym przez swoią historyą
Prokopy, gdyby nie był posiadał ięzykow potrzebnych, oraz żeby nie był
zachował następuiącego prawidła. — Chcąc uczynić postępek w historyi
i pisy

i przyłożyć się w tey mierze uczonemu światu, nie trzeba mieć na celu, całey Historyi, ale obrać raczey szczegolney iakiey części albo naylepszy wypadek iaden Jednowładcę iakiego, lub naodstatek lub naodstatek Biografią męża iakiego. Są tacy iak np Schlezer, Müller i Rousseau którzy własne życia opisali. Historya Starożytna ma naywięcey powabow, i naywięcey kształci umysł ludzki, bo z autorow Starożytnych, nabieramy znaiomości, o Stanowi dawny, charakterach, przez co sami tęgości nabijamy, krotko mowiąc zaś to co starożytności iuż iest skończone, — wyiątki robić potrzeba, ale rozsądnie pamięć bowiem ludzka, nie iest w stanie zatrzymać w sobie to co iuż Historya w sobie zawiera, przez porownywanie zaś, przez robienie, wyiątkow, rozsądnie obrany, można wiele nowego, choć iak i w starey Historyi. Stąd z rozwagą czytaney Historyi Rzymian, Niebur raczej stanu Prusk, teraźniejszy poszedł do Rzymu, wydał niedawno Historyą rzymską, w którey wiele zmienił

§ VI Naostatek co wyżey wspomniałem, o nauce pomocniczych trzeba iest wiekszey wiadomości o krytyce Historyi, o Pomnikach o czytaniu Dzieł dawnych, tj. Dyplomatyki, Genealogii, Numizmatyki, które tych stanowią zasadę historyi, iakoto Geografia i Chronologia: inne są pomocą do krytyki np Genealogia, Dyplomatyka.

§ VII Co do języków Stanowi nayspotrzebniejsze we względzie historyi Saintes Francuzki, Niemiecki, mniey Angielski i Włoski. Z Francuzow znakomitsi pisarze są Mallet Roth, Tondot, Domoron, Rollin z Niemcow Schletzer Müller, Galleti, Krause. Schletzer ma wiele uwag nad czytaniem Słowiańskiemi a szczegolniey w czytaniu Historyi Rossyyskiey z Kommentarzem z Anglikow. Bolingbroke, z Włochow Machiawela (Historya Florencka) Nigdy iednak nie czytaj tłomaczeń, bo te iak świadczą uczeni są podobne do bicia z tyłu strony lub do zimna nie owanego. Adelunga, Mitrydates, zbior uwag nad rozrodzeniem się języków. Leybnitz de Cognitione Gentium quod ad Linguas, Gaterrery, Antoine o plemionach Herbian ludzi podług języka samego. Przy porownywaniu języków, te iednak dwa prawidła zawsze zachować należy. 1mo Abyśmy nigdy nie porownywali

poiedynczych wyrazow, ale całą mową. 2° Należy poznać pierwiastek wyrazow, a
mamy przykład zmieszkości na Dzbołęckim ilo. — Uważać i to należy że do
ustawiczy zagłady języka dwie za główne okoliczności 1. Zawojowanie przez na
obcy. 2. Zabronienie odprawiania nabożeństwa w języku Ojczystym. —

Filozofia w Historycznem znaczeniu est rozumowaniem samowolnem,
dach ich zwyczajach stosunkach, działaniach, aże to rozumowanie bywa rozmaic
definicye zatem filozofii bardzo są rożne. Przedmiotami rozmyślania są Bog, świ
człowiek i stosunki tych istot pomiędzy sobą a zatem celem filozofii est poznanie
tych istot. Potrzeba tedy znać drogę całą się idzie rożnym dziwnie, aby tez zbliży
celu. Geniusze same sobie torują drogę a zatem i tworzą filozofią dla siebie ale z
tatowe Geniusze są wyjątkami rzadkiemi, tedy dla dobra ogolnego godzi należy,
ty rezonowania samowolnego i tem to właśnie zatrudnia się Filozofia, naukę
Ogromy nieskończona. Części do pomocne do Historyi są Logika Psychologia Empir
ozna, iako zbior zjawisk i odmian duszy na doświadczeniach opartych, służąc
do poznania charakteru ludzi. Prawo Natury, dające poznać stosunek towarzyski
poiedynczych osób małżeństwa, ojcowy, etc. lub towarzystw złożonych iako to
prawa Ustawy zgromadzeń, narodowe i ludowe
Historya Filozofii daiąca poznać rożne zdania, zdady sekt filozoficznych, które
szczególnie mogły być przyczyną całkowitego zamieszania w narodzie. i tak np. m
wią że rewolucyi Francuzkiey przyczyną były tak zwane Encyklopedyści, Trzeba te
poznać dobrze ich prawa i ustawy, aby zgubnej przewodzie w Historyi, tey Anarchii
Użytek Historyi Filozofii w trzech punktach uważać się może. 1° Formalny
2° Materyalny, 3. Osobisty. — 1° Formalny do którego Sokrates iedynie
służyć może ieśt krytyka właściwa. 2° Materyalny, tedy staramy się
z części poiedynczych ogół uczynić i do powszechnych wzniesć się uwagi
aby rzeczom przyszłościowym prawidła ogólne zadać można. 3. Osobisty uczy
indywidualny, na tę osobę wpływ mający, które się iey podaie, dla tego iż um
usposabia do społeczności i bezstronności, tak historykowi bardzo potrzebney
allowium ukształca go we względzie moralnym. W nowszych czasach zaca
ta się uczyć do Historyi Filozofią Metafizyczną, wcale to niepotrzebnie
Niemcy zrobili, iako skłonni do systematyzowania wszystkiego. Sceptyk
Poeta Niemiecki, i Kant Filozof, pierwszemi byli, którzy Metafizykę
do Historyi wmieszali. Kant wydał Dzieło Idee zur algemeine Geschich
in Weltbürger Absicht. Pressia tego czasu iest to zdanie że zadaniem całej Historyi
ma zaprowadzić towarzystwo powszechnego. Historya rodu ludzkiego

2v

~~Historya Filozofii~~. Historya rodu ludzkiego może być uważaną za udoskonalenie tego planu, to sprawiło że każdy z historyków upatrywał w budowaniach swoich, to tylko iak się ludzie doskonalą coraz bardziey, i że twierdzili, że coraz bardziey idą doskonałym Rod ludzki, Niemożna tego gdzie lecz w ten czas, kiedy się o tey prawdzie zeszłe tania historyków przekonywamy. Ale z tak iem zdaniem dopiero przystępuiąc do Historyi błądzić często musimy, co innego bowiem iest spostrzedz że się doskonali rod ludzki, a co innego że iest przeznaczonym do doskonalenia się coraz coraz bardziey. Byłoby to iedno co przeczą. Kto też powiada dwojaki gatunek dowodu 1.o a priori dowod z samego rozumowania 2.o a posteriori dowod na doświadczeniu zasadzony dla tego też Francuz Kondorset, trzymaiący się pierwszego rodzaiu dowodu że udoskonalenia się rodu ludzkiego, tutaj odnosi uwagę, iż nabrał zdania, że naród ludzki w niewoli tylko wzbogacaiąc, i chciwości życie i zdrowie że stoty nieszczęście sprawiedliwości, na ziemi, gdzie będą Monarchie i Religie, Kant iednak deistyczny i moralny rzeczy tę uważa. —

Oddział III. Statystyka albo Politika

Państwo lub naród iest zbiór ludzi mieszkaiących w iednem mieyscu połączeni z zdaniem iuż to dla ubezpieczenia się, iuż to aby sobie pomocnemi wzaiemnie byli. Powszechne prawidła do rządu państwa służące, może wszystkie Statystyka, Poznanie, ukształcenie, i wzrost należą do niey a przeto są potrzebne wiadomości urządzenia krajowe. Dzielimy ią na 2. części 1. Na Znaiomości Elementow — 2. Na zastosowanie i połączenie tych Elementow do celu i administracyi Kraiu tak zewnętrzney iako też wewnętrzney. — Pierwsza iest tedy właściwie Statystyka ogólna druga Politika Elementa są ziemia, płody, ludzie, przyrodzenia, zprzod iakim ludzie z płodów Rozrzedzaią i stąd tego Statystyka w Geografii ludności kraiu iest poważną w Statystyce a to na stałe wrownowáżi z płodami ale to nie iest pewną rzeczą — wielkości Państwa związki narodowe, daley przymioty Kraiu na osobliwe na ich Organizacyą do państwa należą prowincye odległe, granice, daley ludności kraiu ten ważny przedmiot, o którey ludzie mowią iż iest doskonała do skutku luz to nie iest dostatecznem twierdzeniem, bo w niektórych miejscach mniey ludzi a więcey owocow, iuż to przez wygody i inne okoliczności. Liczono tabele klasztory. Daley w rozumowaniu Nat. fizyczne i Moralne spostrzeżenia

ma

ma wiele wpływu a nikłe zda. Charakter narodowy składają umysł zwy-
czaje Klima, Religia rząd wpływa. — Używaią do ludności dwa środki
albo sposoby gdzie ich niemasz używaią rachunku przybliżonego. To pewniey
że ze Stworzenia nayległszy porządek stały policzył. W iney Epoce ożeniło
się Umarło dzieci, w iney dorosłych, w iney starych. W krajach niektórych do-
wiadczono, że wojny dorosłych umarło. Pierwsze iest pewniejsze drugie ras-
mniey wyborne dzieło gdzie się polazuie urodzenie i śmierci. Süssmilch
Die Göttliche Ordnung Der Menschen wydało roku 1741. w Berlinie
Stan Statystyka lub dochodzi przez rachunek przybliżony ludności, zwarcia
renale powinna na wielkość kraiu, na prowincye rożnorodne, ztąd do czego służy
wyborne dzieło Anglika pewnego Malchusa wydane roku 1807. w Jezyku
Płodem nazywa się to wszystko co przyrodzenie wydaie albo co ludzkie gleba
uszlachetnia. Wszystkie potrzebuią płodów, posiadanie takowych nazywa się
Maiątkiem. Między płodami przyrodzenia nayważnieyszy Rolnictwo i chów
wanie bydła Maiątek składaią. Kraie nie maiące rolnictwa podnieść się nie
mogą. Potem Górnictwo [illegible] ale te są małe
Potem połowy, rybołostwo, ~~to bydła nie można policzyć~~. —
Fabryka Wszystkie płody potrzebuią przerobienia nim ich użyć można
przerobienie to odbywa się przez Rzemieślnictwo lub fabrykanctwo. Nie we
wszystkich krajach fabryki i rękodzielnie dadzą się zaprowadzić. 3. ~~fabryki~~
Warunki fabryk pomyślnych. — 1° Podatki i cła" Materyały
2° Obfitość pieniędzy i niskie procenta. 3° Wiewiorka opłata Rzemieśl-
ników i "cła" płodów. — Płody otrzymuią się albo przez zamianę albo
przez wartość, ztąd pieniądze powstały, czyli znaki do zamian w Krajach
cywilizowanych. Stępel zaręcza wartość, Menica że Wyścia. Chwytono się cała
papierowych pieniędzy a to przez brak pieniędzy kruszcowych, ale że ich na
życie złe skutki sprowadzało, starano się z tych zawieszyć gdzie ztąd że skutki
a ztąd maiątki pojedyńczych osób obalone zostały. Zamiana płodów dała
się handlem, gdzie większe ilości nabywaią rzeczy niż ich mogę oni płacić
bezsai dla Spekulacyi i zysku. — Przy wzroście cywilizacyi handel wiele
się podnosi, i ztąd wiele się handel do uszlachetnienia rodu ludzkiego przyczy-
Handel iest albo zewnętrzny albo wewnętrzny albo pośredni, przeto handel

są towary ogólnie. — Daley iest rzymy albo lub ciemny, prowadzi się albo
lądem, albo powietrzem, lądem albo wodą, swemi statkami lub naięciem.
Dla wygody lub ułatwienia spraw handlowych, wiele wynaleziono lub ułat-
wiono ustaw, np. Jarmarki, targi, Wexle, Banki, i powzty. a przez wszyst-
nie tych urządzeń handel wiele innym bez iest iak był przedtym...
Życiem i duszą handlu iest wolność, dlatego rządy maią się starać
aby tey ile możności nieśmiesnie w tey mierze iest dzieło Büschla,
wyszło w Hamburgu 1792 Roku.

Wykład ustaw Administracyynych

Stosunek Artykułów wprowadzonych do wywiezionych nazywa się
Handlową równowagą czyli Bilansem. — Korzystny bilans handlowy
iest zasadą Systematu handlowego, w tym Systemacie zasadą iest Pie
szczenie i dobro kraju zależy na gotowych pieniądzach, tego ustawianiem
iest masę pieniędzy ile możności pomnożyć, nie wzgledzie to systema
iest zniesione, to sprzyia fabrykantom, kupcom ze szkodą innych
Obywateli. Chociaż zawsze są wady tego Systematu utrzymał się
jednak w wielu krajach, bo powściąga władzę rządu, jego nadużycia
nia wolności prywatney usprawiedliwia i kaszom rządu nad mają-
tkami prywatnych wielką przewagę nadaie. —

W szczególnym rozbiorze Systematu handlowego okazuie się iż gdy by
każdy rząd tenże ustawicznie handel u pasiebny musiał. W tym
Systemacie nie ma miejsca złoto, srebro, lub handel zawadza się
szczególniey na szkodzenie dobr.

2. W ogólnym widoku Systematu handlowego sprzeciwia się Systemat
Fizyokratyczny, zdawały iego za daleko zgodnieyszy z wyobrażenia-
mi związku towarzyskiego, lubo praktyczne iego użycie ze wszech stron
wielkie trudności spodziewa. Ziemi iego iest bogactwo kraiowe, powstaie z tego
co ziemia daie, wydaie i sama przyrodzenie tworzy.
Rolnik sam stanowi klassę płodzącą, wszystkie stany klassy obywateli

Grabs

należą do klassy nie płodzącey. Utrzymują że podatki bydź powinny pobierane nie od całkowitego przychodu (brutto) lecz odszczególnego (netto), że cały sposób aby produkcye i czysty dochód powiększyć jest oswobodzenie ich ludzkich, a zatym kapitału osobistą wolność, kunsztów i handlu, wyjęcie nie rządu od wszelkiego wpływu w działania i industryą narodową. Z tąd też zasady tego systematu wielki wpływ miały w rewolucyą Francuzką wynalazku tego był Lekarz Francuzki, Quenai tableau Economique a Paris 1758 nie tylko we Francyi ale i w Niemczech wiele przyczyniło. Tym wszystkim sprzeciwił się Adam Schmidt Szkocki Edozof mąż wspaniały Quenay, utworzył on nowy układ, który na pięciu zasadach opiera się a te są. 1° Bogactwa Narodowe, zawsze wszelkie dobro zewnętrzne. 2° Źródła ich jest nie samo przyrodzenie ale i praca ludzka. 3° Producentami są Rolnicy czyli płodzącemi kapitalizm, płatni za swoią pracą; i dzielą się na 2 dwie części; na płodzących, a ci się fabrykami i nie płodzących, jako Urzędnicy, Lekarze, Woyskowi, a zatym w Systemacie przemysłowym nayspieszne miejsce trzyma rolnik, po nim Rzemieślnicy i fabrykanci a nakoniec kupcy. — Majątek Narodowy formuje się przez wyprowadzenie użytecznych przedmiotów i dzieli się na 2 części to jest 1° na Magistrat Konsumcyjny, który nie pomnaża Majątku Narodowego. 2° Na Kapitał stały jako to budowle Manufakturyy i t.d. 3° Na Kapitał obiegowy to jest na pieniądze kurrencyą i całą Massę towarów na przedaż wyładowanych. — Majątek Narodowy pomnaża się przez przymnożenie stałego i obiegowego Kapitału i oraz przez nadanie nie wolności i zabezpieczenie własności osobistej i nadaje rządowi nie pomnaża się wpływ ciągłych wydatków narodowy.

Dobra Administracyi starać się o to będzie ażeby nie tylko były dobre prawidła, ale ażeby do rządu dobrze zastosowane były, czyli ażeby Teorya z praktyką połączona była i na tym zależy cała Statystyka. Elementa

Polityka Wasciwa

Ta dzieli się na 2 części, 1° na prawo Rządowe, 2° na Administracyą szczegółową czyli politykę właściwą czyli ziemską. — Prawo

Prawo rządowe
rząd prawo
lami i osobo
ogólnym czyn
nego stanu
który nazy
Stanowi
1° albo rzą
i onych wyk
dowczą a rz
nikowe i n
kowe i tak
czy ma
Kratyczny
one wyłon
ona wolność
czonych, t
przez się
głosowanie
W Rzą
dzy cego
ich wolno
narodowe ha
od charakteru
urzędników, o
W Starożytno
nawiali się
rych zdarzeń
Obrót od czasu
Wolnego na

Prawo rządowe nadaią mu rożne nazwiska, iako to zasady rządowe, rząd, prawo publiczne, czyli stosunek zachodzący między obywatelami i osobami wykonywającemi zasady rządowe i nazywa się prawem ogólnym czyli Constitutio sprawy powszechne tutore znaczą się do ogólnego stanu Państwa polecaią się prawu pewnemu wyższemu osob ktory nazywamy rządem. —

Stosunek pomiędzy rządzącemi i rządzonemi może bydź dwojaki 1° albo rząd ma prawo nieograniczone, stanowienia praw powszechnych i onych wykonywania, albo obywatele zachowuią władzę sobie prawodawczą a rządowi wykonywanie onych poruczą, a tedy rządy ograniczone i nieograniczone. w tych obydwoch przypadkach zachodzi monarchia albo Despotyczny gdzie panuiący ma władzę nad maiątkiem i wolnością osobistą; albo Autokratyczny kiedy panuiący może wprawdzie stanowić prawa i one wykonywać podług praw władzę iego określaiących i nie ma władzy nad maiątkiem i wolnością. — W Rządach ograniczonych, kiedy stanowienie się ustawicznem stanowieniu prawa albo przez się albo przez reprezentantow a to albo wyborem przez głosowanie albo z przyczyny większości maiątku. —

W Rządach ograniczonych ważnym hamulcem dobrego tego sprawy reprezentantow iest opinia, tutorą podpórami iest wolność myślenia i drukowania. — W nieograniczonych niemasz hamulca dla panuiącego oprocz Religii tutorey wpływ tylko na życie od charakteru rządzącego zależy. — W statystyce ogólnej uważaią należycie urzędnikow, czyli ci się do iey zawodu tutorymi lub tylko do czasu i ciężar się obciążaią etc. W starożytności do wprawy filozof przyrównywano iż Mężowie tacy zaiść nawiązali się nad rządem i to ich było przedmiotem. — Dla wyiaśnienia niektorych zdarzeń przebiegniemy historyą prawa Literatury na ięz. Chrecow. —

1. Chres od czasow naydawniejszych, cała tylko ludzie rozumowali przezeli do Karola Wielkiego nazywano ten Chres Starożytności. Klasycznemi Chresem,

Inny

znayduią się w nim zdania czerpane w Dziełach wyborney Arystotelesa, Seurona de Officiis et legibus &c. Nadto znayduią się w nim ważne, bystre, delikatne rozumowania Rzymskiego.

2. Okres od Karola Wielkiego aż do początku 16. wieku czyli reformacyi Lutra w tym okresie od 8ego aż do końca 15. wieku przytłumiona została wszelka prawdziwa wiadomość starożytności. — Upatrzmy także sprzeczne zdania ograniczonych w władzy Duchowney i Cywilney iż Bóg podzielił władzę na dwie części świecką i Duchowną, Duchowną oddał Papieżowi, świecką Cesarzowi z dodatkiem że Władza świecka podległa Duchowney. — Wniosłowano że w obowiązkach między rządzonemi i rządzącemi iż zadzić nie można było, tylko podług praw Papieżskich ta opinia wzięła z powodu dekretaliów, które nayprzód zebrał Dionizius exiguus; pomnożył one w wieku 6. Izydor Biskup Hiszpoleński w wieku 8. a w wieku poznieyszym zimnił się oszust Izydor Merkator który zbiór nowych i fałszywych dekretaliów rozsiał pozwala się Prawny Prawa dzielili się na Legistów i Dekretystów, pierwsi się rządzili prawem cywilnem, a drudzy Duchownem nieznano albowiem innego prawa oprócz Rzymskiego.

3. Okres od Sutra Marina Borzkopisma aż do Hugona Grocyusza, czyli do dzieła jego Dzieła w Roku 1625. de jure belli et pacis. Od czasów Herezyi Wiklefa, zaczęły się rozterki we Władzę Duchowną i władzę Panującego względem swoich poddanych, i swoim poddani mogą wypowiedzieć posłuszeństwo, lub gwałtem się opierać, do tego służą Holandyi i Francya, szczególniey zaś pierwsza, która w tym Okresie zaczęła się wybijać z pod władzy i carstwa Hiszpanow. Jedni ią usprawiedliwiali, drudzy ganili, jedni bronili poddanych przeciw Rządzącym inni przeciwnie, pierwsi nazywali się Monarchomachami, drudzy zaś Machiawelistami od Machiavela pisarza wieku 15. który dodawał rozwodów i sposobów Monarchom, ich inni zwalczali, ale żaden z nich zupełności otrzymać mogli. — Nie jednak te walki władzę nieograniczoną w niey zupełności utrzymać mogły. — Nie ieden nauki te Systematycznego nie ułożyły, aż dopiero Hugo Grotius uzupełnił i one rozłożył na Księgi, to swoim Dziele de jure belli et pacis nawet o Prawie Natury i o Prawie Politycznym.

4. Okres od Hugona Grocyusza do Jana Jakoba Rousseau. W tym okresie znajdujemy początki Systematycznego Układu, co do Praw, wszystko albowiem działo się według Systematu Hugona. — Wzięli także stanowczym ich Hobes. Jego dzieła Elementa Filozofia, Lecz ci ludzie boiaźnią z bezbożnych, połączyli się z towarzystwa

o nazywa instytutem bezpieczeństwa, tutoryest nayleszym środkiem Wo-
narchicznym nieograniczonym, dla tego był z nieograniczonym i od Cywilnych
i od Duchownych iakoż nieograniczonym został pomiędzy Rzeczami Machiawela
Wojna 30 letnia w Niemczech od r. 1614 do 1648 podała Materyą do pism
rożnych z stron Westfalskiey i Niemieckiey. —

§. Okres od Jana Jakoba Rousseau aż do naszych czasow a osobliwie do przywro-
cenia na Tron Francuzki Burbonow od r. 1782 do 1814 Burbonowe a zatem zasady Prawa Rządowego w tym
roku przywrocone zostały. Rousseau w Dziele swoiem położył iakio regułę Prawa
z rozsądku wynikaiącego że Nayswyższa Władza znaydować się powinna przy
Narodzie a Monarcha zaś ma tylko bydź Nayswyższym Urzędnikiem onę wykonywaiącym.
Jakii wpływ dzieło to miało we Francyi dowodem tego iest Rewolucya Francuzka.
W Niemczech wrażenie iego było nieweliuckie. Martini Dzieło iego iest po łacinie
i po Francuzku de jure civitatis. Sopa, Schlettzera i Kanta
Zasady główne tych celnieyszych Pisarzy są te co i Hobesa. +

O Polityce czyli Rządzie Państwa Administracyjnym.

Ażeby Państwo w dobrym zawsze stanie postrzegano i dążyło do celu potrzebuią Obywatele
Jego a/ Bezpieczeństwa, b/ wydoskonalenia się swoich. +
Bezpieczeństwo uważaią niektórzy iednostronnie za szczególny cel stowarzyszenia
się ludzkiego — W kraiu dzieie się ono przez wydział Sądowniczy i Policyyny
który ma czuwać nad odwracaniem tego wszystkiego, co kolwiek złego, mogło
mogło współczesności i nad wymierzaniem Sprawiedliwości. Zewnętrzne bezpie-
czeństwo zachowuie się ustalenie harmonii z Państwami Zagranicznemi
które zależy na Prawie Narodow i na innych zawiązkach, oprócz tego zachowuie się przez utrzymanie siły zbroyney, która w prosperyi z wielkością
dochodami Państwa tworzona bydź winna. Historya albowiem dowodzi, że
więcey zależy na złe dobrze ukształconey, a nizeli na ilości, Siła zbroyna
iest lądowa i Morska. b/ Celem Towarzystwa iest iego doskonalenie się i
fizyczne i moralne czyli urządzenie zmierzaiące do doskonalenia się tych powinności
1. Dozor wyższy Rządowy nad Rzemiosłami
2. Instytuta Naukowe i Artystyczne. +
3. Ożywienie Moralności i utrzymanie Religii, z tąd albowiem powstaią uczu-
cenia kościelne. — Żeby potrzebom Rządowym zadosyć uczynić po-
trzeba środkow to iest ma Prawo Rząd wzywać i używać i dobywa-
telskich szczególnych. — Część Mienia tu Obywatelskiego powinna dla

Rządu nas

nazywa się skarbem Narodowem – Nauka traktująca o zawiadowaniu Rzeczy skarbem nazywa się Nauką Finansową Skarb Narodowy z rożnych źrzodeł wypływa albo to z Regalow, czyli z Dobr tutore są przywileiami Rządu zakaz Soli, Gornictwa, Poczty, Chut i rożnych Monopolio oraz Procentow od pożyczek Kapitałow – W dawnieyszych czasach sprzedniety te były głownym źrzodłem Skarbu Narodowego – Systemat podatkowy przyszedł do tego stopnia, iż go z dawnym porownać nie można. W Państwach Despotycznych dochody skarbowe i oznaczenie podatkow, zostawione są samemu Rządowi. W Państwach zaś ograniczonych Obywatele maią prawo one stanowić, iednakże ci zostawuią na Deputacyi Urzędnikom podatki rozłożone bydź muszą podług zasad Sprawiedliwosci. Podatki są albo pośrednicze albo bezpośrednicze, ostatnie są tutore wprost odbierane są. Nauczyciele Finansyi nie wyczerpanemi są zdali, ażeby coraz nowe źrzodła i przedmioty podatkowania wynalezli i należą tutaj podatki od maiątku od rzemiosł zarobkowe, gotowane, dla Cła itd. Pośrednicze są te, tutore na Konsumpcyę wkładane bywaią np. Czasowi W nayodawnieyszych czasach uważano aby Rządy zbierały Skarby na przykłady nadzwyczaine, na przypadki, ale i teraz Rządy antycypuią podatki, tak w Francyi Dzierżawcy Dobr Narodowych wypłacali Dzierżawcę tom anticipative na kilka lat. – Lecz gdy i antycypacye nie dostarczały dawano się do Kredytu Narodowego; to widzimy teraz w Anglii, tutorey dług wynosi aż 900,000,000 co koniecznie zniszczenie wielu obywatelow za sobą pociągać musi. Dziel o tym rzeczy dokładnych nie mamy. Büschyngh tutory w roku 1788 o Statystyce pisał rzeczy, nie ich Byciem. Odłączył on od Geografii wiadomość i nazwał ią Statystyką. Dawniey powszechnie uważano za rzecz potrzebną nie przypuszczać oprócz urzędnikow do Tayemnic kraiu czyli do wiadomości wewnętrznego iego stanu i siły; obawiaiąc się iednak to zdarza. Lecz przekonano się iuż, że takie tayemnice dla obcych ludzi są niepotrzebne, a dla swoich szkodliwe. Skutkiem przy ich wiadomości, tatrzeby ustalonego wagi, tutore dla dobra kraiu wprowadzać należy i że na znaiomości tych tylko polega całe szczęście kraiu, dobrem iest o tey mierze dzieło stworzyć, żeby powziąć lepsze wyobrażenie, ogłosimy nasze uwagi w Statystyce wszystkim tu kraiu tutaj powtorzenie tego co się o niey powiedziało.

1½

1°. Powinna podawać Statystyka Kray uważany co do ogranu Jego Powierzchni co do Klimatu, Własności przyrodzenia, płodności z produktów surowych i Podział Kraju polityczny.

2°. Naród uważany w Masie co do początku historycznego i języka co do ludności stanowiącey Naród i Jey stanom – Ludność obrachowaną rozmaitym sposobem i prostowaną podług rozmaitych Klass Mieszkańców – Własności Fizyczne Mieszkańców, Ich moc, charakter Narodowy, dary umysłowe, skłonności Narodowe bez względu na Cywilizacyą –

3. Konstytucyą, i Kształt Rządów, Ustawy Fundamentalne, Obiązkowe wewnętrzne np. Tytuły, Dwor, wyrobnie dostoieństwa, Urzędy Koronne i t.d.

4. Administracyą Rządową, Radę Gabinetową, Seymy, Parlamenta, Stan Ministeriow, Stosunki Ich między sobą rozmaite itd. Porządkowanie Władz Administracyynych, Zasady ich Sądownictwa, bieg interessow – Jaka manipulacya w rozmaitych Krajach – Urzędnikowie Charakterystyka – Wskazanie dróg do otrzymania Urzędu lub Godności publicznych –

5. Rozmaite Klassy Mieszkańców np. Podział na Duchowieństwo, Szlachtę, Mieszczan, Chłopow – Ich przywileje i sposob życia w ogolności –

6. Moralność i Środki do ukształcenia służące np. o Religii o Jey stosunkach z Rządem Jeżeli iest panuiącą lub cierpianą tylko – Stosunek wyznań ich przywileje, Stosunek duchowieństwa, ich dochody, Hierarchią Kościelną – Stosunek Zebrany uporządkowane, Ich wpływ na moralność – O Edukacyą czyli ieh publiczną lub prywatną, o Domach Sierot, Podrzutkow, Dzieci Woyskowych. Szkołach dla nich, i jeżeli o nich kiedy myślano? Stan Nauk i umieiętności w całym Stanie Szkoły publiczne? O Bibliotekach – Zakładzeniach Religijnych Medycynalnych, Szpitalach, o Publicznych zabawach i ich rodzaiach. O Prawodawstwie Kryminalnem i Cywilnem – O stanie Urzędników Kryminalnych O Elekcyach jakie bywaią –

7. O Stanie Ekonomiki Krajowey np. o chowaniu bydła rogatego i nierogatego ile go bydła może w Kraju całym – Rolnictwo i Gornictwo w całym Stanie Środki spomnażaiące Ekonomiki pożytki – Chandel Zewnętrzny i Wewnętrzny Pieniądze, banki, kredyt – Co do Kompanii handlowych jeżeli exystuią Towarzystwo asekuracyynych – iakie u nas towarzystwo ogniowe, w innych Krajach i wiele różnych rzeczy. – O miarach i wagach czyli z nowszych.

O Stan

O Stosunkach Klassy Handlowey z innemi Mieszczanami – czyli Pan Rzpcrta
iest w Szacunku, czyli przypuszczany bywa do innych Towarzystw? czyli zam się
tamey z Nimi lub oddala się od nich? O Konsulach o Statutach Handlowych
O Roznych Rzemieślnikach i Rękodziełach o Liczbie Miast. Wsi, Domow i
o Stanie tychże pomieszkań – Słowem o rożnych zatrudnieniach Mieszkańców
czyli przywileie im nadane są zachowane lub nie? —

8. O Skarbach i Długach Narodowych – O dochodzie z Regaliow czyli Artykułach
wyłącznych – z podatkow iakie są? Poborze od Maiątkow Dobr, Duchowieństwa
Obywateli, Włościan i Żydow i td. O Podatkach z Soli i Arkzyzo z Monopolium
pieniężnych, tudzież Skarb sobie zachowuie o dochodzie z Loteryi, czy ieit i całego
rodzaiu, oraz o dochodzie z rożnych grow i iakie są te?

9. O Wydatkach Rządowych, na Listę Cywilną – Na Urzędnikow – w Ogolności na
Listę Sądowniczą i Woyskową – Długi iakie są Rządowe? Kredyt, Pensye Daskawy chleb
wyli. iest i

10. O Woyskowych i broni Jch o Pensiach Woyskowych, o Werbunkach
o Milicyi o Żołdzie i Opatrzeniu Woyskowych – O Stosunkach wewnętrznych
Państwa to do zawiązku Politycznego z rożnemi Państwami w do Traktatow
Kartelow, o pożyteczności lub szkodliwości tychże – O utrzymaniu względem Ceł
Woyskowych, i o Jch pożyteczności. Iakie tedy są przedmioty Statystyki na
ktorych wyiaśnieniu Nauka się ta kończy. —

Nauki Elementarne o Chronologii

Chronologia w ogolności iest Nauka podziału czasu

Chcąc zmierzyć czas dobrze wymierzony, trzeba go dzielić, do czego albo samo słońce
nie wiodące Srodki, albo też do tego służące sposoby artyficyalne. – Wtenczas tedy za-
czął się ich podział czasu odbywać, kiedy nastąpiły Obserwacye Astronomiczne
a z tych powstał Systemat pewnych Regut i Zasad, ktory mianuie się Chrono-
gią Matematyczną, rożna od niey iest Chronologia Historyczna, ktora nauczy
iak rożne Narody czas podzielały, i tym sposobem ogolnie uiszczabie czas do
użytku historycznego – Z tubo ona zasięga niektorych od Matematyki, pomoc nie
wiedzie się iednak ich ile w onych, zatrudniaiąc się iedynie tylko tem czego użyć
tudzy do rachowania czasu. – Żeby iednak nie pominąć tych części Mate-
matycznych wspomnimy o nich tyle ile tylko te mogą do Historycznej Chronologii
Ogolne wiadomości Chronologii Matematycznej służyć ze zastrzeżeniem Historycz-
nie nastąpi się. — 1mo Czas przez ktory Słońce bawi się nad Horyzontem

nazy

nazywa się dniem naturalnym, czas zaś niebawienia nocą. Obie czyści razem wzięte dniem Cywilnym.

2. Żeby proste te podziały czasu w lepszym zawarzć obszerze użyteczne periodyczne odmian ciał Niebieskich i tak nayprzód obserwowano przywracania Słońca zkąd powstaie przywracanie Księżyca od pierwszego Światła po nowiu do drugiego Nowiu, czyli Mając periodyczny zawierający dni 27. godz. 8. minut 43. sek. Dalej powstał Miesiąc Synodyczny, ponieważ każde spotkanie Słońca z Księżycem potrzebuie dwóch dni a zatem ten ma zawierać dni 29 godz. 12.

3. Do wymiaru większych Okresów służą Obiegi Słońca które się odbywaią w dniach 365. godz. 5. min. 49. i sek. 15. Podzielowszy ten rok na dwanaście równych części mamy prawdziwy miesiąc słoneczny zawierający dni 30 godz. 5.

4. P. Mies. Synodycznych składaiących rok Księżycowy Astronomiczny maią 354. dni 8 godz. &c.

5. W liczeniu potocznem rachuią się tylko liczby całkowite, mniejsze podziały opuszczaią się, a liczby uformuią dzień, tydzień, &c. zowią.

6. Czas i podział Jego oznacza się albo sztucznemi albo materyalnemi środkami. Pierwsze są tylko, periody, Okresy, &c. Drugie są Komety. Pierwsze iest pewien przebieg czasu wracaiący się do stałości. Epocha iest początkiem rachuby lat, albo też czas rachuby iak Era.

7. Wyliczenie lub spis iednego lub więcey lat albo dni poiedynczych nazywa się Kalendarzem, od wyrazu Kalendae który był pierwszym dniem Mca u Rzymian. Nauka wiadomości Chronologii czyli liczenia czasu w dawnieyszych czasach bardzo była ograniczoną i znaioma tylko Kapłanom lub wyższym Urzędnikom i z tąd wynikła iż historyy w oznaczeniu czasu niedokładnemi są. Ustawania Greckich Pisarzów, aby różne rachowania porównać zadawucie dozdy do nas w ustomkach. Ptolomeusz starał się sprowadzić wszystkie rachuby na rok Egipski i Erę Nabonassara do tego posłużył się spisem Królów tak zwany Kanon Ptolemeon. W nim porównał panowanie Królów Assyryiskich Perskich &c. Joźmiyża starała się dokładnie oznaczyć jakoto Vallis Sextus Mayhamus, i inni usiłuią dokładniey oznaczyć rachubę od Stworzenia Świata. Dopiero po odrodzeniu się Nauk na Chronologią zwrócono uwagę. Johan Skaliger iest na czele uczonych 1640 Profes. Leidenski który wydał Dzieło de emendatione temporum i wielu naśladowało go Aurelianus Petavius osobliwie, który wydał Dzieło: de doctrina temporum Riccioli - Usher Irlandczyk 1656. co dziele: Annales N. et V. Testamenti, pomimo innych, którzy ułożyli rożne Systemata, których imie wcale wyszczególnić tak Skarga; i rozmaita była 1300 lat od Narodzenia Chrystusa.

Liba

Dla poznania Chronologii rożnych Narodow dawniejszych przydzielimy do rozbioru każdego w szczegolności. — Wszystkie Narody, które iakokolwiek się uyw ilizowały miały swoią rachubę. Z początku tylko podług odmian przyrodzenia, aż dopiero wyższe rozwinięcie ich towarzystwa złożonem pozwoliło oznaczenie czasu potrzebę uczyniło, We względzie historycznym, tylko na tem nam zależy abyśmy poznali Chronologią tych ludow, którzy w rachubie powszechnie li znaczeni; te zaś na dwa wielkie oddziały dzielę się. a/ na ludy przed Er. b/ na ludy po Chrystusie.

Chronologia dawnych ludow przed Chrystusem

Egipcyanie 1° z wyżnau należy za Chronologia Ich iest bardzo niedostatecznie ponieważ Ich Hieraglissy są dotąd dla nas ciężkie Zagadkami. 2° Pisma od nich samych wiadomości mamy ie tylko przez innych, iako to: przez Rzymian, Grekow — a wiadomo ie iest że wszystkie wiadomości, przez obcych podane są niepewne i niedostateczne. Najdawniejszym Pisarzem iest Herodot ale i ten żył dopiero na 5 wiekow przed Chrystusem i ludy nie dla niego Hieroglify były zagadkami trudnemi do rozwiązania — Jednak ile można będzie zaczerpnęły z Niego wiadomości i tak Egipcyanie rachowali dzień od poranku do poranku. rok składał się z 12. Miesięcy z których każdy miał dni 30 ponieważ nieważano na owe pięć dni i to. które się z 365. dni zostają od 30 Miesięcy wypada to; że był rok niedostateczny, i za cztery lata przybywał dzień jeden. Początek roku wypadał z Konstellacyą Raka tu koniec Sierpnia. Początkiem o obrocie Słonecznym przełomano się; wydało się oraz, że opuszczano dni godziny, minuty i Sekundy zbywaiące — Wyrachowano zatem, że w przeciągu lat 1461. na tem sam dzień przypadał Początek roku. —

Ta dawniey znana Egipcyanom Peryoda nazywała się rokiem Rozkim roku wielkim — i ta rachuba zachowała się u Nich aż do czasow Augusta, w ten czas albowiem nayprzod Aleksandrya przyięła rok Juliański, lecz z pewnemi Modyfikacyami: 1° zachowali formę i Imiona Miesięcy Egipskich i w cztery lata przydawali szosty dzień przybyszkowy. 2° Rok Ich zaczynał się 29 Sierpnia według Juliańskiego Kalendarza. Z tym wszystkim dawna rachuba długi ciężkie czas trwała. — Co do Er: u Egipcyan były kilka Er: a/ Liczyli podług Panowania Krolow i Ich Dynastyy Dla niedostatku wiadomości o latach niepodobna z pewnością Ich Kredulizacyi —

6/ Era Nabonassara używana tylko pomiędzy uczonemi lecz nie w towarzystwie życiu. — 7/ Pod Ptolomeuszami Era Filipidiska mająca swoię Imię od Brata i Następcy Aleksandra W. Filipa Arrydeusza, i której Epoha zaczyna się 12. Listopada roku 324. przed Nim teraz następuie Lud

Lud Babiloński czyli Chaldeyski

Chronologia Babilończyków czyli Chaldeyczyków nadto iest ciemną i zawiłą i mało co znaiemy. — Niewiadła bowiem iest ilość dat dochowana, domniemania tylko i wnioskowania obaczuią, że Żydzi będąc w Niewoli Babilońskiey pomiędzy wielu innemi i Chronologią Babilończyków przeidi. Lecz iest to tylko niektórych. Dzieiopisarzów domniemanie. Ery Ich rocznie nie są wiadomemi zdaie się iednak, iż te liczyli podług panowania Królów swoich, lecz i to nie można twierdzić z pewnością. — Dwa lub trzy tysiące lat przed Chrystusem następuiące były u nich Ery

1/ Era Nabonassara, tak nazwana nie od Króla Nabonassara, lecz że pewien Astronom Egipski przy zaczęciu Rządów Króla tego ią Epochą nazwawszy, tenże Astronom naypierwsze ią liczyć zaczął, i onę upowszechnił, kładąc za punkt główny, widzialne zaćmienie Słońca, które istotnie w roku wstąpienia nowego Króla Nabonassara przypadło roku 747. przed Chrystusem dnia 26. Lutego. —

2/ Era Alexandryyska czyli Seleucydów-Chaldeyczykowie od czasu panowania przez Królów Macedońskich Syryi, przyięli rok Grecko Macedoński, zwłaszcza ta Era istotnie od Zwycięztwa Seleucia Nikatora nad Demetryuszem Poliorcetem Epoha iey iest roku 312. przed dniem 30 Października. — Wynalazcy tey Ery chcąc się przypodobać tym dworskim wybiegom Seleucydowi, nazwali ią Era Seleucydowską. — Era ta lubo nienayszlachetniejszy miała początek, używana była iednak w Syryi i nawet Świątnie Rocznicami 2ch i 3ch Wielu po dziś podług niey lata liczyli iako Efraim i t[e]p. Co więcey za do dnia ieszcze dzisieyszego trwa one w Syryi między Chrześcianami tam mieszkaiącemi. — Ponieważ rok Jego panowaniem są Turkowie nazywaią ią Era Grecką. —

Lud Żydowski

Naród Żydowski co do Dat piśmiennych iest nayd[a]wniejszym lecz co do wiadomości z przyszłymi dopiero do nas dzięki Świętych Politycznych przechodzki Jak Egipcyanie i Chaldeyczykowie. — O tym Narodzie pewniejsze mamy wiadomości z przyszłymi dopiero do nas dzięki Świętych. Dzień u nich zaczyna się z zachodem Słońca co ułożenie zachowuią Żydzi aż do teraźniejszych czasów a nawet i Boże Obchody na cześć Żydowskiego zaszczyt[u] [illegible]

i teraz iszcze trzyma się tego sposobu i Święta swoie od pierwszych do drugich
rachuie Nieszporow. Dzielili oni dnie swoie nie na godziny lecz na pewne przy-
rodzone zdarzenia: np Poranek, Południe upad dnia, wieczor &c tydzien miał
dni 7. Miesiące są księżycowe i Synodyczne na przemiany mające 29 lub 30
dni nazwiska ich mało nas obchodzą. Rok był dwojaki Kościelny i Cy-
wilny. Pierwszy zaprowadzony był przez Moyżesza i zaczynał się od po-
rownania dnia znowu w czasie wiosennym czyli w Marcu, drugi brał
swoy początek z jesiennem porownaniem czyli w Wrześniu. Stosunek
lat tych iszcze nie iest dobrze wytłomaczonym; niektóre zdarzenia przyszłe
do pewnych były przywięzywane Miesięcy np doyrzałości jęczmienia
pszenicy &c lecz ze tąd inney wypadała niezgoda, ażeby jednostajności
zaprowadzić po upłynieniu pewney liczby lat w rowano Miesiąc 13.
Viador. — Cry rozney u nich za Rodzaiu: nayczęściey mieszczą iednak iest
rok Szabasowy 6cio rok 7. do tego należy rok wielki Szabasowy, czyli
Jubileusz od Słowa Hebrayskiego Jobel ז׳ו׳ב׳ל był to rok 49 czyli od
Łacinników nazwany annus reductionis w Rzymie 7. nazwany annus rok ulgi
miłosciwego; tłomacz Moyżesza miał rzecz tę dobrze przed oczyma, miał albo-
wiem rok ten to właściwego, że w nim wszystkie spoczywały pola, uwol-
nieni zostawali Niewolnicy, dobra sprzedane przed 50 lat wracały do wła-
ściciela &c więcey o tym w księdze Levid c 25. — Prócz tych tutay wspomnio-
nych cyklow nie mieli żadney Cry powszechney. — Moyżesz w Historyi 7.
rachuie podług pokolen, niemasz atoli pewności wiele lat także zawiera
to pokolenie, wielu zgadza się na to iż lat 25 lub 30. w dziejach swoich histo-
rycznych rachuie się podług panowania Królow albo też podług zda-
rzeń szczególnych np Potopu wypuścia z Egiptu, od Budowy Roskosz Salo-
nowego albo niewoli Babilonskiey 600 przed Chr. Nar. Trzeba tutay dodać iż żadna
część Chronologii, nie kosztowała tyle i natrudzenia i dowcipu iednak nie iest iszcze
iawną, osobliwie co do różnicy Roku Kościelnego i Cywilnego. Późniejsza Era Ży-
dow pochodzi od Rabbina imieniem Chilel z Syperyady w Judei 20 mil od Jero-
zolimy odległy ten żył 330 lat po Azie i rachował od Stworzenia świata po-
dług tey rachuby rowy rok zaczyna się z nowiem Miesiąca Tisri czyli Październiku
mają cykl 19=letni w którym znayduie się 7 lat przybyszowych, mają 6 gatun-
kow lat; a/ rok pospolity b/ rok pospolity krotszy c/ rok pospolity dłuższy

d/ roku przybyszowy pospolity e/ roku przybyszowy słoneczny f/ roku przybyszowy przedłużony i iest różnica między naykrotszym i naydłuższym Roku. Lecz rachuba ta tak iest zawsita, iż nawet sami Żydzi zrozumieć ią nie mogą. Żydzi w do Er rachowali według Er Seleucydonskiey, pozniey nazywali Er umowy czyli Kontraktowo w wielu 11. podług zaczynali liczyć od Stworzenia świata, nie wiedzieć iednak tego był Autorem tey rachuby; od 17 Października według Julianskiego Kalendarza liczące na 3761. lat przed Nim wynika że rok teraźniejszy iest 5579. Pisarze co do Chronologii Żydowskiey różnią byli, między innemi Affons des Vignoles Chronologii de l'Histoire sainte et des Histoires etrangeres qui la concernent Michalis de historia Mosis ante et post diluvium. ← Grecy

Ci mieli początkowo 30-dniowe Miesiące i 12. miesięczne lata Księżycowe; lecz ażeby Święta ich zawsze na ieden dzień przypadać mogły, co dwa lata wstawali ieden Miesiąc. Ta perioda nazywała się Cyklem 8. letnim albo Tetrygis różniła się od Słonecznego dni 19. a od miesięcznego dni 11 3/4. Tey niezgodności zaradzić chciano poprawą, lecz literą tylko sami Kapłani robili i znali. Solon żyiąc przed X. 530 lat ważne poczynił odmiany, ale nie zupełne bo w 4. a potym co 8. lat przybyszowe lata stanowili. Tym czasem Meton przed X 432 lat Astronom wyrachował, że po upłynieniu 235 Synodycznych Miesięcy Słońce i Miesiąc na tem samym punkt Ekliptyki z którym przed 19 lat były spodziałone, że w pewnym przeciągu lat przybywał Rok przybyszowy. W tym Roku ten System upowszechniony został u Dworu Ateńskiego dla lepszego onegoż upowszechnienia. Z tey przyczyny został on wyrytym na tablicach złotemi literami i publicznie na rynku wystawionym. Z tąd to poszło że liczba obszerna tego roku iest biegnąca, nazywa się u nas liczbą złotą. Lecz obszato się, że i rachuba Metona nie była dokładną ieżeli ona w porównaniu ze słońcem o 9. Godzin 32 Minuty i 48. Sekund, a w porównaniu z Miesiącem o 1 Godzin 48. Minut 15. Sekund za długą; po upłynieniu tey pewney liczby lat, mogłaby ta różnica bardzo iż znaczną; poprawił ią tylko Kallippus w 100 lat poźniey wyrachował, że w takiem czwartym Cyklu Metona czyli w lat 76 trzeba opuszczać ieden dzień. Zaczyna ona się w r. 330 przed X. w którym też przyięła została w Atenach w 100 lat poźniey

Solury

Odkrył Hipparch błąd w rachubie Kalippa i obliczał iż ten w 300 lat iden
Dzień nadrachował; lecz poprawa iego nie była przyięta. Za rachuba od Ateńczyków
tylko była przyięta, ich nowy rok wypadał 1mo dnia w 1m Nowiu poprzedzaiącym się
dnia z nową czyli w początkach Lipca. Nazwiska Miesięcy brali Grecy od swoich
z naszemi porownać ich nie można, bo nie cali początek i koniec iednostayny.
Dzielili Miesiące na IIII Dekady i rachowali np pierwszy dzień pierwszey Dekady
pierwszy dzień nowiowey Dekady ale w ostatniey dekadzie t.i. dnia 20. rachowali
wstecz tak iak Rzymianie. Dzień u nich, tak iak u wszystkich narodow
zaczynał się od Zachodu Słońca i był podzielony na 24. Godzin cywilnych
lecz tylko między Astronomami; wspomnieniu towarzyszącym ogolnych trzy
mano się Znaczeń np wschodu Słońca, pełnego rynku i t.p. sposob rach
wania innych ludow Greckich tylko ułomkowo nam cali wiadomy. Do
Zwyczaiow Alexandra W. r. Macedonskiego i Miesięcy Greckich wzy
wali, późniey roku Iulianski z zastosowaniem iednak nazwisk m.m. Mcia:
Do spraw w życiu towarzyskim przywiązywano pewne stałe zdarzenia lecz
te nie wtenczas roku przypadały ponieważ Astronomowie ułożywszy one na
tablicach wyryte wystawiali na rynku i to stanowiło Kalendarz powszechny
Nie mieli Grecy żadnych Er powszechnych, ale czas ich zachował się według
pewnych Urzędnikow, którzy z tego nazywali się Urzędnikami i mianowali
επωνυμοι dla tego iż oni nadawali imię rokowi; rożnie u rożnych Naro
dow nazywali się; u Ateńczykow Archonami u Spartanow Ephorami u Ar
golczykow Kapłanica Junony u Delfow Pythia Kapłanica u Magnetow
Archiereus u Smyrneńczykow Stephanophorus &c. Każde przytym osobne to
warzystwo miało swoich szczegolnych Urzędnikow rokowych. Za oboiętnością
utrudniała poznanie Chronologii Grekow: lepiey było i iawniey u Rzymian gdy
zawsze dwoch Konsulow obierano. Zdaie się tutay iż Grecy wcale nie mieli
w rachubie swoiey potomności przed oczyma i można ich tutay oskarżyć
samolubstwo otharzać nie uważali oni, że co dla nich wtenczas było iasno nie
będzie tak po 1000 lub więcey latach. —
Co do Er Nie mieli oni żadnych powszechnych Er, czas u nich rachowa
nym był według rożnych sposobow, i tak Herodot rachuie na pokolenia ale
w tych iasno się tłomaczy, trzy albowiem pokolen na ieden wiek przypada
Tucydydes rachuie według wojny Peloponezkiey. Potemszy u nas nayw

Emi

Pomiędzy inszemi nayważnieysze zdarzenia Greciow bezwątpienia należą tak nazwane Gry Olimpijskie które co 4 lat odbywały się i nadzwyczaj ożywiały i utrzymały Duch narodowy umiały. Początek ich zasięga nayodleglejszych czasow ludu Greckiego; tak dalece że go z pewnością oznaczyć niemożna, nawet wspomnienia o nich idące za czasow Herkulesa a więc w czasie Mitologicznym. Do rachuby zaś Chronologicznej, dopiero za czasow Króla Ifita naznaczone były, które Imiona zwycięzcow na tablicach wyrytowali rozkazywał. Odtąd Gry te stały się punktem orzednowym Chronologii Greckiey. Chociaż ta Era za powszechną w całey uznana była Grecyi, iednak powyższey każdey prowincyi rachuby właściwe nie przestały. —

Epoka Olimpiad od Ifita urządzonych wypada w r. 776 przed N. w czterow. tak bowiem utrzymuie Gatterer: Petawiusz za Epokę uznaie r. 777 przed N. Usher 752. Kalwizyusz 1584 iednak chociaż mała zachodzi między temi dwiema rożnica, rachuba według Gatterera powszechnie iest przyięta — Spis zwycięzcow Olimpijskich uzupełniony mamy przez uczonego X l'Enclaus du Frenoi. —

Używano w Grecyi innych ciekawe grono do oznaczenia czasu np Pythyjadow których Epoka w r. 584 przed nam wypada Nemieadow Isthmiadow i te lecz te w tych tylko miejscach, w których ie obchodzono używane i niebyły upowszechnione.

O Chronologii Rzymian

Rzymianie ci najodleglejsi bardzo niedostatecznie roku mieli, może wzięty od Albanczykow, który 10 zawierał Miesięcy, lecz rownie nie iednostajnych gdyż niektore miały 29, a niektore 30 dni, co porządku Miesięcy nayspierwszym był Marzec. Numa Pompiliusz drugi Król Rzymski uporządkował Kalendarz przydał do Roku dni 50 i na przemiany podzielił iednym z tych tak że na przemiany miały 29 drugie 30 dniowe — z tych przyczyny to czynące ix według powszechnego w ten czas mniemania, liczba nieparzysta była nieszczęśliwa, podług tey poprawy marzec był pierwszym Miesiącem z 12 Miesięcy, gdyż Numma przydał ciekawe 2 do 10 iuż będących cały rok zawiera dni 360 lecz po upłynieniu kilkunastu lat widziano że ten rok nie zgadzał się z rokiem słonecznym zaczęto tedy rozumieć miesiąc przestępny, który dodawano po dniu xxiv. tak iż miesiąc zawsze miały albo 22 albo 23 a co trzeciego

Z Jezu

Z Postępem Nauk zaszła się wzmagać chęć i potrzeba poprawy Kalendarza — Za czasow więc Decemwirow dopiero zaczęto wsuwać przybyszowy Miesiąc ten miał raz 22. a drugi raz 23 dni i wsuwał się pomiędzy 23. i 24 Lutego nazywał się Mercedonis. Ta zmiana nie była właściwie poprawą, ponieważ Grecki i Rzymski rok Luny nie zupełnie się z sobą zgadzał — Odkryto z tąd wynikające zamieszania i w roku 190 po Rzm Zaprowadzono 24 letni period przybyszowy, w czasie którey 22 dni wypuszczane zostawały lecz ten porządek z woli Kapłanow źle był zachowany. Ci albowiem często nadużywali się względami przyjaźni i podług swey woli dodawali i wypuszczali dni; tak dalece za czasem o cały rok zbłądzili, iż Cyzar w Roku swoim 10 Listu o Katonie do Attyka żali się iż porównanie dnia znowu wiosenne, o dwa Miesiące z pożniejszem zostało: miało albowiem przypaść w koniu Marca, a ono wypadło w koniu Maja. - Żeby zatem temu powszechnemu nieporządkowi i nieładowi zapobiedz; Juliusz Cezar iako Dyktator w tym czasie i Kapłan Nayważszy zwołał w r: 706. po Założeniu Rzymu a 46 przed Rzm dwoch sławnych Astronomow Marka Sławiusza Rzymianina, i Sozygenesa Greczyna. Ci dwaj zatrudnili się rachubą czasu, 67 dni zostały wyszłe dawniey, złożono ich na dwa Miesiące, i gdy w ostatni dwunastu tych Miesiąc wy zapadł Marcedonis, ten rok 708. po Założeniu Rzymu a 46 przed Rzm, otrzymał piętnaście Miesięcy czy 445 dni zaczynał 17 Stycz. 708. z. Rzym. a skończył 1 Grudnia 708. Makrobiusz nazywał go ultimis annis confusionis. Juliusz Cezar więc zaprowadził rok słoneczny, zawierający 365 dni 6 Godzin oraz w cztery lata ustanowiony był rok przybyszowy, dzień ten wstawiany był między 23. i 24 Lutego, i dlatego nieodmiennie znaczeń dni: dzień 23 Lutego nazywał się Sextus ante Kalendas Martii; z tem też u nas rok przybyszowy nazwano Bissextilis - Cały ten układ i System ponieważ za Swoiey pierwszey miał Juliusza Cezara, dla tego nazwano go Kalendarzem Juliańskim, Na ten albowiem zaszły w nim odmiany, Nie wiele albowiem zaszły w nim odmiany, tylko Miesiąc zwany dawniey Quintilis, dla czci i pamiątki Jego, nazwano Julius. - Cesarz Augustus dni przybyszowe rozdzielił w ten sposob i wstawił publiczności, co się działo w 9m roku po Rzm, Astronomowie przez Wdzięczność kniemu, Miesiąc zwany Sextilis, nazwali Augustus. Kalendarz przez Juliusza Ustanowiony trwał w Państwie Rzymskim aż do Soboru Nicejskiego, upadku, W Chrześciaństwie zaś aż do Roku Pańskiego 1582. czyli dotąd, kiedy Grzegorz Papież wydawił Kalendarz Katolicki — U Rossyan używa się w używaniu

Miesiąc

Miesiące u Rzymian, składały się z tygodni dziewięciowych i nazywano ostatni dzień Nundine, a to z tey przyczyny, iż ten dzień przeznaczony był na bawienie Targow i Jarmarkow. Zachowywał dzień ów wolnym był od wszelkich zgromadzeń publicznych, Sądowniczych, Policyynych, i Administracyynych, z wyiątkiem atoli odbywano Sądy przyspieszone dla wyiątkowych ludzi w ten dzień. — Miesiące u Rzymian dzielone były na trzy nierowne części. Pierwszy dzień każdego Miesiąca nazywano Kalendae; Piąty dzień tych w 4. Miesiącach t. i. Marcu, Maiu, Lipcu, Październiku nazywał się Nonae. W tychże samych Miesiącach każdy dzień 15 nazywano Idus. Inne zaś Miesiące miewały w każdy 5-y dzień Miesiąca Nonas; a w każdy 13. Idus i przyzwyczaiły do pewnych dni Miesięcy wstecz się rachowali. — Dzień w pożniejszych czasach zaczynał się od Północy i kończył na drugiey. Jenże zawierał godzin 24. — W potocznem zaś używaniu rachowano i uważano pory dnia od czasu iego tak: Poranek upad Słońca, Południe &c: Wogolności mowiąc Kalendarza nie rozumiano owo czasowego, i tylko niektórzy osobliwie Kapłani, byli iego wyśledowcami tudzież tłomaczyli z tey ludu nieświadomości w tey mierze zażywali go za kwestyą swego znaczenia i powagi aż do Juliusza Cezarza. — Dziwne i różne pomiędzy ludem działy się zamieszania i zabobony, Kapłani zaś ogłaszali dla swego pożytku, który dzień był szczęśliwy a który nieszczęśliwy w którym można było to lub owo dzieło rozpocząć i kończyć, a w którym nie godziło, z przyczyny iak zabobonnie trzymano nieszczęśliwości dnia. Aż dopiero z rozkazu Juliusza Marcus Flavius, niejaki do wiadomości opisania dnia i dopełnienia tabli iak teraz widzimy Kalendarza. — On pierwszy podał Fastos Juliusz kazał wygrać na Kamiennych Fastos, i Publiczności na widok wystawiać. — Wiele takich Fastow dotrzało do naszych czasow, i wydawano je drukiem w dziełach. — Era iedna tylko była u Rzymian stała, to iest Era oznaczania Konsulow, które działo się z wielkimi ceremoniami i uroczystością. Kapłani albowiem nayprzód obranych Konsulow zapisywali Imiona in Annalibus Summi — potym tych Konsulow Imiona wyto na Tablicach i podawali do wiadomości ludzi ogłaszano. Takich Tablic bardzo wiele znaleziono. z postępem czasu i w 15. wieku wydrukowano je. Szczęśliwy zaś w Dziele du Frénois widzieć Imiona Konsulow można. — Trudno widzieć

tak

tło był tey Ery wynalazku, i ludzy się zwarzyła. Jedni utrzymują że 250 inni 270 a inni aż 300. od założenia Rzymu. — Rzymy gdy Rzeczpospolita Rzymska zamieniona była na Rząd Monarchiczny liczono także lata podług Konsulow Cesarzow albowiem Sami iako to Juliusz, ażeby niezrazić swą despotycznością ludzi nowił Imię Konsula na sobie i innym lub sami nazywali się Konsulami lub też ozdoby inne tym obdarzali Imieniem, a ci się nazywali Consules assessores, ta rachuba trwała aż do upadku Państwa Zachodniego w onemże — Na wschodzie po Rzeź Dostojności Konsulow już nie była w poważaniu, dawano ią albowiem mniey godnym a nawet i niezasłużonym, i za to toż Rzymskim Cesarzom w Państwie Bizantyńskim tytuł aż do połowy wieku przeciągnęła trwało — Rachuba ta podług Konsulow utrzymywała się i dopiero za Konstantyna Porfyrogenita w wieku X. ustała. — Był także sposób chowania przez Augusta wprowadzony a Testatę lecz ten tylko w Rzymskich Rządowych był używanym. — Znaiomoza nam Era od założenia Rzymu, ta aż do 7mego wieku od założenia Rzymu nie była używana, i dopiero w Rzymskich uczonych ludzi, w sto lat dopiero po Nim zaczęto ią powszechnie używać. O Jey początku są dwa zdania: Albo od rachuby Capitolino zwanej lub 732 lat po Zburzeniu Troi. — Dyonizyusz porownawszy z Olympiadami ten rachunek, wyrachował że od Nim Rzym był założony — Varronni uczony czas tak że założenia Rzymu czas w 753. po Nim a 6ty Olym: — Ludzie Scularres uważali także Rzymianie za 6ty — Lecz pisarze nie zgadzają się na wyraz ten saculum jedni mowią, jak i my utrzymuiemy że znaczy lat 100. ale wydaie się za czasem więcey, a czasem mniey — Ponieważ ludzie Seculares August Cezar w lat 110. obchodził a Klaudyusz w 63. lat ito Początek tey rachuby wyprowadzaią w 245. lat od założenia Rzymu czyli 808 Pod Nim — Była iednak u Rzymian rachuba zwana Lustrum obchodzono te Lustra w 5. lat — Nazwisko to wzięto początek od Ubrzędników, którzy po 5. lat swoie sprawowali funkcye. — Lustrum znaczyło ofiarę albo ołtarz Cenzy i mowiono: lustrum offerre często toż dali się czytać u Liwiusza, Tacyta Owidyusza i Salustyusza, że lustrum znaczyło 4. lata. — Co do poiedynczych Rzymskich Era używano Erę nieżwykłą Cesariana ta była iedna z powszechnych zwyczaiow, nazywała się tudzież Antiochena, powstała ona z tąd że gdy Miedzkany Antyochii

od ebra

odebrali od Cesarza przebaczenie za bunt wszczęty, po przegranej przy Farsalii
założono za Epokę Bitwę Farsalską a ta przypadła w 706. po Rzie —
Druga Era w Hiszpanii używana i Hiszpańska nazwana początek zwoy bierze
w 716. roku po założeniu Rzymu czyli 38. r. przed Xm a w 7. po zaprowadzeniu
w Rzymie Kalendarza Juliańskiego — Była ona używaną w Hiszpanii aż
do r. 1383. w Portugalii do 1415. — Trzecia Era nazywała się Actyacką czyli
Era victorii Actiacka Poczęła ona się po Xcie w r. 30. — Rozmaite ludy Greckie
chcąc się przypodobać Augustowi, rachowali lata od Zaręczyn jego z Livią
przez Augusta odmienionego lecz ta upowszechnioną nie została.
Czwarta Era nazwana Augustowa albo Anno Augusti Romani za-
częła się od czasu kiedy Cezar Oktawianus przyjął na siebie Imię Augusta, a
przybranie tego Tytułu przypada w r. 727. po Kat. Xz. czyli w r. 27. przed Xtem

Chronologia Nowych Ludów po Narodzeniu Xta

Ludy Chrześciańskie Wypadałoby tutaj wspomnieć o Chronologii Narodow
Słowiańskich, lecz, ponieważ nimasz o Nich żadney dostatecznej Wiadomo-
ści iak to zostawionem iedynie poiedynczym badaczom a zatem zwrócimy się do
Chrześcian w ogolności. — Chrześcianie w naydawnieyszych czasach używali
takiey rachuby tutorą używano u tych Narodow pomiędzy ialimi Kyś a więc
miał Kalendarz Juliańskiego na 710. lat po Rzym zaprowadzony — Głowną
Epokę u nich stanowiła Wielka noc czyli Uroczystość Zmartwychwstania
Zbawiciela, tutorą pierwiastkowo obchodzono razem z Paschą Żydowską to iest
14. dnia Miesiąca Nisan czyli Marca. Kościoły Zachodnie przeniosły obchod
tey Uroczystości na Nayblizszą Niedzielę po pełni Mia Nisan albo po poro-
wnaniu dnia z nocą wiosennym, lub gdy pełnia wypadała w Niedzielę na
nayprzewszą Niedzielę — W drugim wieku powstały pomiędzy Xtian rożne
o tey mierze Spory. — Trafiało się nie raz, że razem obchodzona była Wielka
noc z Paschą Żydow, powszechnie to bowiem za Zniewagę i zhańbienie mieniano.
po długich więc Sporach na Soborze Nicenskim r. 325. zadecydowano, ażeby dzień
stały Obchodowi Zmartwychwstania był przeznaczony, lecz żeby nigdy razem
z Paschą Żydowską nie był obchodzony. Ustanowiono też, ażeby stale obcho-
dzić Wielkanoc w Niedzielę Nayprzewszą, tutora przypada po porownaniu
dnia z nocą wiosennego — Że zaś w tym roku przypadała ta Niedziela 21.
Marca wzięto więc za System ad, ażeby nigdy dzień ten, z obchodem Wielkiey
nocy nie był wstecz przekładziony — Ponieważ zaś wyrachowanie Wielkiey
nocy, zależało od wyrachowania czasu obiegu Księżycowego, przeto więc to zatem
oznaczyć pełnią Marca — Obrano więc roku Juliańskiego 868. dni etc. składaiący się
z Cyklu

i Cykl Methona 19 letni – Początek iego umieszczono na roku przed Nar: Chrystusa
Chcąc się zatem dowiedzieć w iakim porządku idą roki litery w biegnącym Cyklu
Księżyca, dodaie się do liczby roku, liczba pierwsza i ta dodana razem dzieli się przez 19
wieloraz z tąż wypadły mi nie znaiky, ale liczba pozostała daie liczbę pożądaną litery
dla swoiey ważności dawniey w Kalendarzach złotem wypisywana była a litera
dlatego nazywa się złotą liczbą teraz – Druga okoliczność zatrudniała
owoczesnych ściągała się do oznaczenia Niedzieli – aby więc ią złatwością
i dni w tygodniu oznaczyć, Dyonizyusz exiguus litery marti w r. 556 po
pierwszy pocął za Systemat, ażeby one nie od założenia Rzymu, albo od
panowania Cesarzow według zwyczaiow pogan, ale od Narodzenia Chrystusowego
chowali – Uważał także zwrot Słoneczny, i dostrzegł że ponieważ rok ią
liczbi składa się z tygodni 52. i dnia 1. – i to wypada zatem, że w tym
samym dniu ostatni dzień Grudnia przypadnie, w którym nowy rok obchodzili się
u Rzymian był zwyczay naznaczania dni literami Alfabetu z tą iednak okolicznością
że one wstecz pisano – Żeby były iednakowe zawsze lata, liczba zwrotu liter, dla
tego wychodziła w roku lecz ponieważ są lata przybyszowe, dla tego więc
po latach 28. zwrot zupełny i porządkowy liter następuie. –

Początek zwrotu słonecznego niewiadomo dla iakiey przyczyny położony
zdał na lat 9. po dniu. Chcąc więc dnia liczba zwrotu słonecznego na
w którym czasie trzeba dodawać do roku bieżącego liczbę 9 i tę summę dzieliś
28. ktorąż wypadły będzie liczbą Cyklu Słonecznego, reszta zaś okaże liczbę
zwrotu Słonecznego roku bieżący – Tym sposobem okazało się zbadanie dat
że roku Julianskiego rozniesł się od Peryodu Cyklu Miesiącznego w 19 lat przeszedł
o 1. godz. 27 m. 31. sek. – Za rożnicą mała zsuma z siebie w 312. latach tak
nocitaby iden dzień, Wielkanoc tedy nie mogła bydź dostatecznie oznaczona –
Na Kościele Konsylach chciano temu zaradzić, ale do skutku nie przyszło
wiedziono. W tym mieście ożeni w wiekach 15. i 16. pisali między innemi Clavius
Ludwik Lilio Doktor z Miasta Werony, także pisał o poprawie Kalendarza w Rzymie
swoim de Epactis lecz umarł, niedokończywszy dzieła, brat dopiero ukończył
czył i Papieżowi Grzegorzowi 13. do rozważenia podał – Ten zawiązawszy
rady uczonych rozesłał po wszystkich Akademiach aby się zastanawiano nad wnio
im Doktora, z resztą uznano ie za słuszne; Papież więc ustanowiwszy poprawę i no
zad aby wszyscy wierni ią przyięli: Wydawszy Bullę w Rz. 1582. od czasow
bora Nicenskiego od roku 325 do 1582. przybyło więc dni 10. postanowiono
– aby te dni razem wsunąć trzy. Naznaczono więc dnia 5. ale zwłaszcza 15. Pa

u nas

U nas w Polsce przyięto go za Panowania Stefana Batorego. Ten Kalendarz Katolicy nazwany Gregoryanski od samych tylko Katolikow był przyięty Grecy zaś i Protestanci trzymali się Juliańskiego, ostatnim osobliwie nie tak przez niewznanie złośliwości, iako raczey przez niewczesnie zbieżność ze Kalendarzem od Papieża uchwalonego takiej, ażeby rok przybyszowy tylko na 4 lat wypada w 100 lat wypadał z przyczyny iż godziny powszednie od roku niezmyty całego roku, i tak nie były w r: 1600, 1700. 1800. z Rachuby Dyssydentow obmyślono iż w Roku 1800 miał dni 10. a 1800. 11 ale Pełni wielkiey nieszczęściano, ale oznaczano przez Epakta; te miały dwoiakie znaczenie. 1° Nadmiar Roku Słonecznego nad Xiężycowy dni 11. 2° Różnicę między nowiem Styczniowym i samym nowym Rokiem. Kalendarz Gregoryański dopiero w Ru 1699 przyięty był przez Corpus Evangelicorum, żeby się jednakowoż rożnicowo od rachuby Gregoryańskiey, nie nowiem aby Wielkanoc nie podług Epakt, ale podług tablic ustanowionych Rudolphinskich oznaczać, zdarzyło się iż według tey rachuby w 20. lat potym to iest w Ru 1724. u Katolikow obchodzona była Wielkanoc dnia 16. u Protestantow dnia 9 Kwietnia, toż samo Ru 1744. Aby więc wszelkim tym zamieszaniom zawadzie w r: 1745. jednostajnie był przyięty, w Anglii 1752. Kalendarz z Gregoryańskim gdzie zaraz dn: 20. Sierpnia zrobiono 1. Września. — W Szwecyi roku 1753 po dniu 17 Lutego rachowano 1 Marca. Miano go przyięć w Szwecyi iuż roku Ru 1699 ale nie mogli się jednak zgodzić, aby opuścili razem te dni 12. przeto uchwalono aby co 100 lat roku iaden był opuszczony bez w r: 1712. Karol Król Szwedzki, sprzeciwił się temu, rozkazał przywrócić dzień opuszczony i rachować tak iak dawniey. — W Kantonach Szwaycarskich przyięto go R: 1787, tak dalece iż tylko Kościoł Grecki i Ruscini trzymaią się Kalendarza Juliańskiego; z tąd powstaią nazwiska starego i nowego Kalendarza Vet: et Nov: Stili. — Początek Roku u nas nie wszędzie był jednakowy; iedni zaczynali od Wielkiey nocy, iako Francuzi i Anglicy, ostatniąż dnia 25. inni od zwiastowania N. M. Panny. albo od Bożego Narodzenia. U nas Rok Rządowy zaczyna się od 1. Czerwca, orzeł iako bez żadnego w płynu w rok Rzpltey, od dwoch lat zaczyna się od 1. Stycznia. u Wenecyan rachowano od 1. Marca i ta rachuba nazywała się il Stilo Veneto, trwała aż do czasow naynowszych. w Rzymie rachowano od dnia 25. Grudnia

aż

aż do Rz. wieku 18. w Prusiech zaczyna się od 1. Czerwca rok Rządowy, Podzi-
dnia niby Jednakowy, bowy południowe rachuią od Zachodu do Zachodu, i dzien-
nich ustawa się z 24 godzin. U nas także to zdarzyło się w 16. wieku, kiedy za
od Kolochow zaczęli przymowac oświatę, dali się to widzieć w Jornalach, bo teraz
rachuiemy od Południa do Południa. — Do oznaczenia Chronologii czterech ca-
łow, potrzebna iest wiadomość Kalendarza Rościelnego, który iest dwojaki
ogolny i szczegolny, Ogolny który zawiera przepisy w Rzymie wydane,
ostatni względem Dyecezyi. Od 1. Wieku w Kalendarzu Rościelnym wyznaczono
datę dni Pogańskich, a na miejscu Dies Solis, Lunæ &c nazwano Feria 2.
4. 5. 6 Feria 7. nazwali Dies Dnia, bo ten dzień szczególniey czci Bożey poświę-
Szczególne Niedziele maią swoie imiona od pierwszych słow Mszy w tych dniach
odprawionej i tak Dnia Judica Lætare, Rorate, &c i tygodnie od niedzieli
szłych np. Hebdomada Passionis, &c Prócz tego na każdy dzień wyznaczono
Uroczystości ialiego Ś. i to z można iszcze z pozostałych w dawnych Roma-
gdzie nie datowano podług liczby dni, ale wszystkie, ale Uroczystości Świę-
w czem znaydowała się wszelka niedogodność, bo nie iednakowo we wszy-
tkich miejscach obchodzono Uroczystości &c. do czego potrzeba by znaiomość
wszystkich Kalendarzy, W tey mierze są dzieła Gruntowne, Matteaus
Calendarium medii ævi præsertim Germaniæ ex. 1729 Lip: in 8vo iest ono
i po Niemiecku. P. Bahe Calendarium Veter. dans mobilium atq; immobilium per-
Onotti 1735. in 4to L'Arte de verifier les dates de faits historiques des ch
de Chroniques et autres anciens monuments par un Religieux B
dictin a Paris. 1765 13. Tom: po Niemiecku w Lip: Ułożenie Kalen
rza w dniach należało do Kapłanow, bo ponieważ nauczenie się n
pamięć 365. dni Uroczystości iest przy trudne zawarto cały Kalenda
w Wierszach dla tatwiyszego pamiętania, na każdy Miesiąc wy
ieden albo dwa Hexametry, ułożono, ułożono na pożytkowo sy
tatą tutorea przypominała całe słowo. i stąd utworzył się Rimon
rzęsta zawieraiąca wszystkie dni całego Roku, zwan w nich kaz
nie tylko, ale na sylaby uważano, zwany po nazwiskiem Cyklus
Po wynalezieniu Druku w połowie wieku 15to zaczęto drukować
Kalendarze, które rozkupywano dla zaspokoienia swego zamyślenia, a
wiedzieć o porządku Świętych Uroczystych, Oprócz Duchownych i Świe-
wszy

Oprocz Duchownych i Lekarze mieli wpływ do Kalendarzy; Dawniey bowiem Astrologia i Astronomia iedno znaczyły, my ie zupełnie rozrożniamy. Astronom iest to ten, który według reguł Matematycznych uważa poruszenia ciał Niebieskich i z tych w niochłnie na oniemy w przyrodzeniu się zdarzaiące. Astrolog zaś z poruszenia i obiegu ciał Niebieskich godzić się w wyttomaczanie losów ludzkich, udaie się w wyttomaczenie też teraz ta nauka śmiechu godna na niby się nikomu nie przydała. — Co do Cr Chrześcianskich. Chrześcianie następuiące mieli Erę głowniejszą 1ą Dyoklecyana czyli Męczennikow, powod do niey dał Cesarz Dyoklecyan, wywieraiąc srogość swą na Xian osobliwie Alexandryyskich, dla tego też Chrześcianie rok panowania tego Cesarza przyięli za Erę to iest od r. 284. potym dnia 29 Sierpnia. Nie dla samey tylko ciekawości ale i dla zrozumienia niektorych Kwarty wiedzieć się należy; Gdyż nawet do dziś dnia Xie Abissynscy, się używaią pod nazwiskiem Ery Greckiey. Nie wszyscy iednak Xie Afrykańscy się używaią, Kapłanowie, rachuią od stworzenia świata i podług ich rachuby przypada narodzenie Xa r 5500. Druga Era Głowna iest powszechnie przyięta od Narodzenia Xa, pierwszy który ią proponował iest Dyonizyusz exiguus zmarły w R. 540. niektorzy mowią zebyś Sygtą; ten wyrachował ściśle przez Epakta Williama na wiele lat naprzod, i był pierwszy który za Erę wziął Narodzenie Xa ile dzień nader wątpliwy dla Xan i w wielu Xa żywano go iuż, aż dopiero w Wielu S. Beda ozmaczył to dokładnie i upowszechnił w całey Europie. Tem tedy sposobem umaczono Nar. Xa w r. 753 po Założeniu Rzymu 25 Grud: zasadzaiąc się na Ewangelii S. Łukasza w R. 3 o 1. i 23. gdzie mowi że Xs narodził się w 15 roku panowania Augusta iż Xs opowiadać zaczął swoią naukę, tutay rożne zachodzą sprzeczki gdyż Ewangelia nie mowi wyraźnie w którym roku zaczął opowiadać Xs mowi bowiem text Greckі ΩΣΕΙ ΤΩΝ ΕΚΑΟΝΤΑ ΕΤΩΝ. a Vulgata ma Et ipse Jesus erat quasi Incipiens 30 annor. w Wersyi Radziwiłłowskiey, tedy Jezus zaczynał będąc iakoby we 30 lat. w Wersyi Gdańskiey iakoby na 30 lat z tąd też odbiorą to błąd w Narod: Xa. w r. 723 po Założeniu Rzymu. — Pewno iest że we Dnie obrzezania śmierci Heroda, który umarł w R. 750 Roku Narodzenia Xa o kilka lat wcześniey powinnaby być położony iakoż będąc iedno zdanie szczegółowe, Xnie wzięły się iuż dopodzili aby Narod: Xa było Era powszechną w tey mierze iest dzieło: Eckel: Doctor: Num: Vet I. 3 467. Trzecią Era za Indykuie które rożna uważaią w pewnym względzie za Kontrakt in mph Rachub. Wiadomo albowiem iest iż dawniey liczono na lata Panowania

Królow

Krolow, iżeli się więc trafiło że pewny Monarcha tego a tego roku umarł, lecz
samego roku miał następcę, ztąd pochodziły różne pondyty, ażeby te uchybli
wyższym przypadku zawsze potrzeba miesiąc i dzień Zeyścia i oraz Miesiąc
i dzień następcy wymienić, Początek ich iest bardzo i wcale, nie wiadomy, to
tylko pewna iż to iest Cykl 15te letni, że nazwisko to pierwszy raz zdaie się
w Xięgach Konstantyna W. i pochodzi od podatku /indictio/ na utrzymanie
woysk po prowincyach. Początek iego kładą, w dniu 1. Stycznia na 3 lata
przed Narodzeniem Chrystusowem, wynaleziono dodać się liczba 3. do roku danego
i te summę podzielić przez 15. Ztąd oraz nazywa się Indyktyą Wielką, reszta
indyktyą małą. Nazywa się w Kalendarzach liczbą Rzymską Początek Rzymski
liczbę Cyfr zku Rzymskiego. w Dyplomatach i wszystkich innych Pismach
Urzędowych, kładziono iż obok liczby Panowania Krolow w wielkich stronach
Co do Epoki Indyktyy zachodzi wielkie rożnica. Konstantynopolitańska
czyna się 23 Września, Rzymska 1. Stycznia. Z tey przyczyny inaczey
Rossyi Zachodni a inaczey Wschodni bo te indyktye maią wpływ na Chronologią
Polacy przyięli od Narodzenia Pana wraz z Religią podług Rzymian. – Stwierdzili
dla tatąż datę iakąby była tych z tytułem tralitowali, tak np w R. 1342. datowali
Pan gdy układy robili z Xięztami Ruskiemi kładli od Stworzenia Świata
w tey widzieć dali w pismach ich Rządowych. Indyktya w dyplomatach
Polskich, co do mieszaniny z Grecką i Rzymską, potrzebuie ostrożności Czas
Grecy Anni inną mieli Erę rachunku, bowiem od Stworzenia Świata Grecy
ich rachuby wynosiło N. Pana R. 5508. Rachuba ta używana aż do Czasu
Piotra W. Piotr dopiero będąc nayważniejszą głową Rossyi ta urządził wszelką
w Prawach Cywilnych od Nar. Pana rachowano, nie umieścił iednak tego w
swoich Xięgach, i ta do tych czas się utrzymuie.

Kalendarz Francuzko Republikański

Gdy się zdawali w Francyi Prawodawcy, którzy chcieli zakłócić i zeyścia
Xięstwa umyślili wprowadzić inną rachubę w r. 1793 przeciwko dotychczasowa
od zdania nowey Ery Romei Fabre d'Eglantine, ażeby liczyć od R. 1792
i to tę uchwałę układzie się Epokę dzień 22 Września: Godz. 9. Min. 18. prawdziwego
Równiu, zdarzyło się to właśnie w ten dzień, który był porównaniu
z nową wiosenną. Rok dzielił się na 12. Miesięcy, które się zaczęły
nad dzień 20. Września, Wszystkie zaś Mies: miały po 30 dni tedy
rok składał się z 365 dni, zostawało się dni 5. które zwane były

Dzień

po miesiącu Fructidore pod imieniem dni uzupełniających, jour complementaire obchodzono i poświęcono święto wolności, równości w 4ty rok był dzień przybyszowy który się nazywał dniem rewolucyjnym a cała perioda Przybyszowa la Franciade. Dzień przybyszowy był dniem Uroczystości Sanguilotyzmu. W tym miejscu chaszcze się do iakiego stopnia namiętności mogą zaślepić ludzi, to co właśnie powinno ich wstydzić przytłaczają sobie za honor i uroczyście ten dzień obchodzą, Dzień Republikański dzielił się na godz: 10 m. 100 tatrze 100,000 Godzin Republikańskich czyniło 86,400 Godzin Pospolitych. Wszystkie miary i wagi dawne poznoszono a zaprowadzono miary wagi decymalne, który wynalazek istotnie doskonały utrzymał się nawet w Systemacie Metrycznym. Miesiąc dzielił się na 3 Dekady, a to we tu względzenia pamiątki nawet dawnych Niedziel, dziesiąty dzień zrobili spoczynku następne dnie nazwali Primidi; dvodi, tridi Quatidi &c. Lecz ażeby w nowego znowu zaprowadzić ze starego Kalendarza wymazali świętych a na ich miejsce położyli owoce rośliny drzewa, zwierzęta, tak że nazwano dni, np dzień Cebuli &c. Kiedy zaś Przypadał dzień Imienin Króla Francuzkiego położyli Orła tak iak w Anglii za Kromwela działo się r. 13. wolney Rzpltey, zniosł to w prawdzie Napoleon a r. 1806. zupełną notatę. Miesiące nazywali od por roku 1. Vantelemaire od 22 Września do 22. Października — Brumaire, Frimaire, Nivause, Pluviause, Germinale, Floreale, Praierale, Messidore, Fermidore Fructidore

Chronologia Machometanow

Machometanie wogolności mają rok Księżycowy złożony z Miesięcy 11. to na przemian mają 29. lub 30 dni, nie uważają niektóre dni przybyszowe w latach nieprzestępnych, dzień ten uważają w ostatni mający nazwany Sulchudni iest u nich 5. por roku, dwa lata Ich liczyć zaczęli, jedno zaś drugie liczyć. Miesiąc zaczyna się od nowiu, tydzień ma 7 dni, ten zaczyna się od Niedzieli Słońce ma 24. Godzin. — Era u nich iedna Charyki Egiera w zwaniu oddalenie się z Ojczyzny, pierwszy tutoryteg rachuby czyli był Kalif Omar, naśladując Żydzi zaś ci liczyli od Przeładowania Dyoklecyana w przypadku w R. K. 622. dzień 16. Lipca używana od wszystkich Machomedanow. W Carogrodzie układa Astronom System Kalendarzyk, który Turcy zwykli przy sobie nosić. Ponieważ mają rok Księżycowy mniejszy od Słonecznego o dni 10 godzin blisko więc ich 34. Hegir stanowią lat naszych 32.

Chronologia Persow

U Persow dwoiaka iest rachuba naypierwo tak nazwany Iesdedzierdi, ten bierze początek od Monarchy Perskiego Iesdegerdes ostatniego z pokolenia Sasanidow był podobny do Ru: Julianskiego maiący dni 365¼ Początek iego był w Roku 632 dnia 16. Czerwca. 2da była Królewska nazwana Dzielaledżyńska od Sułtana Dzielali z pokolenia Seluków, rok ten podobny iest do Julianskiego odmienny tylko w do wsuwania dni przybyszowych i co do Początku gdyż u nich przypada w Końcu Marca czyli po porownaniu gatunku tego roku znayduie się w Indyach i u dzisieyszych Persow, używana także od niektorych Wschodnich Pisarzy. Przypada Iey początek 1079 Erystiany, czyli 471. Hagiry Mahomedańskiey. – Chron: Indyan Azyatyckich

Ważnym ludem co do rozległości swoiey i Fabryk są Indyanie ale onich zbyt mało wiemy, aż dopiero krwawe rozsunienie się Anglikow, zbogaciło nas w wiadomości o tych ludach. Maią oni dwoiaką rachubę; Mahomedańską Perską Iesdedzierdską. 2ga Breminską, Dzień u nich zaczyna się od Wschodu Słońca zawiera w sobie godzin 60. z tych każda Minut 24. Tydzień 7-dniowy, Lata liczą podług Panowania Monarchow. Główną Erą Stanowią Kapłani, która iest Mitologiczną, gdzie liczą na rok Bozki i Sułtanki ale to trudne do pojęcia Milion siedmset dwadzieścia tysięcy lat zawiera ieden obrot Bozki, to rozdzielą na liczniejsze obroty; Są Ludzie, którzy się tą rachubę zabawiają i sprawą z niey zdawaią, spodziewać się należy że coraz większe postępy Anglikow w Indyi lepszy nam względem tego ludu rachuby odsłonią.

Co do Chińczykow U Nich dzień zaczyna się od Północy dzielą tegoż na Minut w oznaczeniu Tygodnia tygodnie są 10-dniowe lubo inni utrzymuią że 7-dniowe, Miesiąc na przemiany raz 29. drugi raz 30. dni. Rok Astronomiczny przez dni Przybyszowe wyrownywa Słonecznemu. Era ich zawsze na cyklu letnim każdy z nich ma swoie nazwisko. Pewien sławny Historyk tych ludzi 12ty cyklu 2600 przed Ch a zatem Narod: Ich podług ich przypadałoby 87 47. cyklu lecz to iest tylko wyrachowanie Europeyskie, mają rzeczy inną rachubę Mitologiczną i gdyby to wszystko zaprawdę brać, wypadałoby że początek Państwa zawiera 20000 przed Ch gdy tym czasem pokazuie się iż dwa 2600 przed Ch te dwie epoty tey głównieysze ludy, których wiadomości potrzebne zrozumienia innych podług następuią teraz uwagi ogolne za których pomocą można zastosować Chronologią do Historyi.

Niewygodnie albowiem iest wystawić sobie czym ieden ludu podług szczegolney Chronologii tegoż a brano zatym ogolno formę która tym była potrzebniejsza, im bardziey iest obszerniejsza Historya, Stosuiąc albowiem rachubę szczegolną iakiego ludu niemożna podług niey poznać dokładnie czasu zdarzenia tego lub owego, patrz dopoki wszystkich okoliczności się nie obeymie wprowadzono zatym różne Cykle czyli rachuby, naypowszechniey używany był okres Julianski przez Józefa Skaligera który umarł r: 1609 w Leydzie, był iego własny wynalazek składaiący się z liczb biorąc albowiem Cykl Słoneczny 19 letni, potym okres słoneczny 28 letni i te liczby przez się pomnożył obyczaie te liczby czyną Cykl Wielkanocny, nakoniec te liczby pomnożył iedne przez drugą liczbę to iest przez 15. czyli Indyktye i wypada mu liczba 7980. ten okres nazwany iest Julianskim bo wypada z liczb w Kalendarzu Julianskim do oznaczenia świata osobliwie w Kalendarzu Julianskim Wielkiey nocy zawartych. powziąwszy tego Cyklu położył w dniu 1. Stycznia i iuż żadney odtąd nie używał rachuby tylko swego Cyklu. Tym czasem sam z sobą niezgadza się, wadzi się iego nowo wynalezionej Rachuby Narodzenie Pana Pana przypada 4714. Sam zaś Skaliger utrzymywał dawniey że tenże Narod: wypada 3950. więc Cykl Julianski zdaie się przed Stworzeniem świata, lecz niemu oto niechodziło, chciał on tylko pewny punkt do wszechnego rachowania się wynaleźć, wszelako ten Cykl we wszystkich dziełach pomiędzy rokiem 1620. i 1700. był rozumiany, niebyło atoli potrzeba Imaginaryjnych compenować liczby gdyż były, zrodziły inne aby temu złemu zaradzić zatym ten Cykl w krótce zarzucono i znalezć go można tylko w dziełach w 11. wieku wydanych. 2. Cykl. Rzymski Gatterera był utrzymywany tak zwany Cykl Jubileuszowy utworzony przez Jana Franka Pastora Protestanckiego w r. 1750. w Dziele Systema Chronologiæ Fundamentalis i położony za zasadę biblię twierdząc iż u Żydów rok Jobel co 49 lat zwracał utrzymuiąc iż tego w Rzymie S. poszły slady. - Rok ten zaczynał się 23. Września 3943. Periodu Julianskiego czyli 1. po Stworzeniu Świata, ale tylko 10. lat powagą Gatterera był utrzymywany potym zaś iako niepotrzebny i nieużyteczny zarzucony. - Naylatwiey zdaby była rachuba od Stworzenia Świata zeby się tylko zgodzić można, lecz że ona zasadza się tylko na liczbach Pisma S. a Moyżesz czyny dawne zbierał z powieści i tradycyi nayogolniejszey w języku zmyślowym kwiecistym, przeto niemogła bydź dokładną w wszystkich Chronologicznym, Niemawaią się tu Biblia iako Dogmatyczna ale iako Historya, dopiero znowu uzitowali Chronologią ułożyli czyli dopiąć lata Stworzenia świata. Między Kodexem Hebraysko-Samarytańskim i Jure

Samu

Samarytanskim wzdarzeniu co do potopu o życiu Patryarchow, kaukodzi rożnią
o lat 700. Wersya 70. Tłomaczow Greckia tładzie iż po potopie wrodził się Kainan
inne zaś tego niemcią, aż dopiero w czasach Dawida na 1000. lat po Nim zgadz
ią się rozrzuty. Ale iczkolwiek wsiey iest Wersyi według tey szrzodel z tutoych oczepal
przeto rożnie utrzymywali, tak dalece że ich blisko 100. – Podług Żydow dzisie
szych Narodzenie Xa Pa 3761. – Skaligiera i Kalwizyusza 3950. – Petawiusza
i Keplera 3983. Ussyera Arcybiskupa Dublin: 4004. Franka 4182. Podług
Kosiota Greckiego rachuby 5509. i innych Xan ito. rożnia od naymnieyszego
do nayważnieyszego wynosi 1800. lat w przeciągu 4000 lat, a zatym widoczna iż
rachuby od Stworzenia świata trzymać się nie można. –
3. Przyięto nakoniec powszechnie rachubę przed Narodzeniem Xa wtedy chyb
tam tylko gdzie zadawniony zwyczay rachuby utrzymnie się od stworzenia
świata. Pierwszy tutoy za proiektował tę rachubę był Rykuyoli Jezuita ten
niebyłby ten proiekt upowszechniony gdyby nie Angielscy przyięcim byli nie upo
wszechnili w dziełach swoich przez towarzystwo rozsone w Wielu 18. Kalety
ią bardzo wielkie, bo pominąwszy że Narodzenie Xa nie iest dobrze obrachowa
ne, dosyć iednak na to iż Xnie mało się iednomyślnie zgodzili, że ono przy
padło w r. 4004. i że podług tey rachuby iako podług punktu pewnego,
stałego każde factum w swoiey odległości, na przyszłe i na pewność dalszych
czasow wnioskowali gdyż na lat 1800. po Xie konieczy się Chronologia nie daley się
głębia w Historyi dawney wzdłuż tym bardziey gdzie pewność Chronologiczna
Nadto rachuba ta oszczędza wielkich liczb iakuby trzeba używać gdyby się rachowa
od Stworzenia świata – Przy znaiomości słownikow czasu każdego można zrozumieć
znać związek factorow historycznych i w ten czas dopiero, kiedy Chronologie wynaleziono usu
nęły ciemne i baśniowe. Żeby pamięci dopomodz wymyślono podziały Historyi i trzeba
iednak uważać aby tych obrazow bardzo nie rozdrabiać i żeby nie dzielić czasu Arbitral
Znayduie się tablice podział ten Dynastye. – W ogule dla obięcia Chronologii przyspo
wano tablice Chronologiczne, użytek ich iest ten, iż wystawiaiąc zdarzenia pobudzaią
wyobrażenia przypominaią zdarzenia spokrewnione w nowszych czasach wiele po
ści tożono na wypracowano tych tablic tutoe na dwie klassy dzielą się 1. Dla po
nayszych uczyć się Historyi. 2. Dla znaiących Historyją. Pierwsze powinny być
wspozob iak nayprostszy robione i tylko nayważnieysze obeymowali czyny na
Podawaią się w drobne ale obrzęte liczby, przy poważnych tablic układowa
można użyć Fortelu np Kolorow rożnych. W tey mierze wyborna iest
Tablica Bredowa 1. Astronom dla poważnych, iest dostatecznę aby tylko

Pro

poznać dokładnie iednego rodzaju tablica ma służyć iuż do przypomnienia współczesnych dziejów i ustalenia onych, mało będą rozległeyszego nie powinny zawierać powieści wyłącznie Historycznego ale tylko przypominać dzieje iuż znane, może będą milliarowe tablice Synchronistycznych obeymuiących wiele współczesnych dziejów w tey materyi Bredowa 214. lub 15. Arkuszy złożone zwiąto znalezionych. Ostatnia edycya wyszła r 1814 dalej Krauzego Atlas Historyczny z Francuzkich P. l'Evesque lecz Autor iego prawdziwy iest Lux Casus tutoy wrocił z Wyspy S. Heleny, tu się kończy podział Chronologii Przystępuiemy do dalszey Nauki przygotowniczey a tak iest.

Jeografia

Jeografia czyli Ziemiopisarstwo wystawia nam ziemię co do granic Krajów, rozległości, Klimatu, &c. Jeografia wystawia nam Ziemię w ogóle i szczególe dawniey dzielono ią na 3. części 1. Na Matematyczno Astronomiczną, 2. na Fizyczną, 3. na Polityczną, teraz te dwie pierwsze składaią Jeografią ogólną. – Ażeby przestrzeń ziemi łatwiey przeyrzeć potrzeba ią podzielić na części szczegolne, do tego służą przedziały Matematyczne np. Równik, Merydyan czyli Południk, albo co nazywamy Łopniemi długości i szerokości Jeograficzney, ale te podziały są Imaginacyyne: dla ustanowienia nauki Jeografii, oprocz tych są inne podziały przyrodzone np. Góry, Wody płynące i stoiące, to wszystko służy do podziału Jeografii ogólney W ogóle co do tych podziałow Granic, powinna poprzedzić Historya Jeograficzna, która okazuie podział ziemi nie naturalny ale czasowy, przypadkowy – Do celu towarzyskiem życiu, potrzebna iest wiadomość naymowszego stanu ziemi, ale nieskutecznie czynią którzy ią poczytuią za ostatnią umiętności wykończaiącą do celu towarzyskiego życia. – W Istocie Jeografia Historyczna, polegaią z Jeografią ogólną na zasadzie ogólney Historyi, powinna wystawiać zmiany iakie zaszły na ziemi w rozmaitych wiekach – Niektórzy Jeografią historyczną nazywaią Polityczną. – Lecz zdaie się że nazwisko Jeografii historyi powinna mi pierwszeństwo, przed nazwiskiem Jeografii politycznej ale mnieysza o nazwisko idzie tu tylko o rzecz. – Przez Jeografią Polityczną będziemy rozumieli obecny stan ziemi, a przez historyczną, stan ziemi w rozmaitych wiekach, którzy obeymuią za Nazwiskiem Jeografii Politycznej także do niey rozmaite wiadomości, podaią mnóstwem podań statystycznych swoią opinią lecz te nie należą do Jeografii owszem według zdania niektórych, wyrzucone z niey bydź powinny. – Przykłowicy złączoną bydź może z Jeografią Nauka o rożnych ludach, o granicach, Państwo, a Statystyczne odłączyć do własnieyszey Statystyki.

Przed

Pisarze w tey mierze wahaią się i z tąd powstaią narzekania, że albo ich dzieła Geograficzne są niedostateczne, albo przeładowane, w poty trwać będzie, poki wiadomości od siebie odległe nie będą. Wyborne w tey mierze dzieło, które wszystkim chcącym znaiść tą naukę prawdziwie krauzego historyczny Atlas. Iest tam Geografia historyczna a razem i tabelle historyczne, zaczynaiące od N.o wieku aż do 18.o Stan Państw. Dalsze są Mappy na każdy wiek lecz nietylko Europy stan obeymuiące i podział Państw i Granic. Iestto obraz wyborny i użyteczny, gdyż za iednym rzutem nań oka Cały stan Europy poznać można Podział Państw, Granic Rzek i t.d. —
Co do ogolney Geografii w Polskim języku wyborne dzieło Pana Iuiadeusza Przez lat kilka mieszkaiącym z podróży wyiętę W Niemczech, Iezyku P. Że nie Nie czyni on tam podziałów politycznych ale tylko podług przyrodzonych granic Morz: Gor: Wod: Rzek: itd: świat cały dzieli. pod tytułem Gea, miasta na iego prawach mieysca nie maią. 18XX. ——— Co do wiadomości Geograficzney to powiedzieć trzeba że ziemie nie iako żołnierz krolim odkrywano i poznawano, bowiem było odkrycie Irlandczyka, inne Araba, inne Grenlandczyka i.t.d. i ustawiczno było tylko badaniem Europeyczyków, którzy się nim zatrudniali. Aby te rozprzestrzenione wiadomości zebrać i obraz ich ogolny utworzyć i wiadomości rożnych ludów w uporządkowanie oddziale, potrzeba tu wystawić rozmaite sposoby których używane odkrycie ziemi. 1.o Przypadkowo, kiedy obrzucone przez burze i wiatry morzki były do iakiey niewiadomey Wyspy zaprowadzone daty powod do odkrycia onegoż. Obrzut Kupcow Niemieckich zaprowadzony do Wyspy Irby. Normandczykowie z prozobem odkryli Grenlandyą. — 2.o Przez Woyny te prawdę popierają dzieła Azya Grecia przez wyprawę Woyskowa Alexandra W.o odkryte zostały Wyspy Kanaryiskie krainy mniey dawney znaiome przez Rzymian 100 lat przed Narodzeniem Indya Wschodnia przez woynę z Anglikami 3.o Przez Handel. Ameryka Południowa Chodnia przez kupcow swoich za futer wymieniwaniem ubiegaią się o ich 4.o Przez Missyonarzy, to iest przez osoby, które prawdziwie Duchem Bożym natchnione, powziąwszy dostatki i życie, wyrzekli się wszystkich z miłości świata, i udawali się w dalekie i odległe krainy, aby mogli opowiadać Boską naukę. Niemoże to przedsięwzięcie być dosyć uwielbione osobliwie w tych wiekach gdzie się Egoizm i własny interes wyżey nad wszystko cenią. Owym więc Postanowieniom Bożym winniśmy odkrycie Afryki wnętrzney Japonii Chin: itd: Tym prawem powołany się osoby rożnych Zgromadzeń Kościelnych przez nich nie tylko Religia zaszczepiona ale i położenia krajow tamtych w których opowiadali dokładnie opisanem zostały. —

51

O v

1mo Przez podroże umyślne, to iest w celu odkrycia ziemi podeymowane, np Kolumba, Vasade
Gama, Koalla Humbalda. Zdaie się iż prace tych ludzi i usiłowania, naywięcey powinnyby były
przynieść korzyści oczekiwanych nadziei, tym czasem inaczey się pokazuie, gdyż nato iest mo-
żno powiedzieć: radziłby się człowiekowi; potrzeba mu albowiem wielu usposobień, ażeby mógł
uczynić potrzebne spostrzeżenia, rozmiary i to atoli są rzadkie geniusze i ich odkrycia, znayduią
się iednakże, i tak Mungo Park maiątny cały się poświęcił na to, aby odkrył głębokość Afryki.
Historyia podróży nie iest ieszcze dokładną i potrzebuie krytyki głębokiey wiary mierze
Sprengl wydał dzieło. Bibliothek der Entdeckungen Reisebeschreibungen Nowe Dzieło
L'histoire de voyages autore d'Astley. — W tym oddziale nie będzie się wyłuszczał Geografia
ale tylko 1mo wyłoży się iakie części ziemi znali starożytni 2re krótki np da się Geografii
3tie o Mappach i ich doskonaleniu się od czasow naydawnieyszych aż do naynowszych.

Znaiomość ziemi przez starożytnych. — Starożytni maią części ziemi znali
niedoskonałość ich Marynarki była tego przyczyną, nieznali igły magnesowey w II. wielu
wynalezioney, która okazuie położenie lądu od morza, oni niemaiąc tego wskazia lecą tylko
poza brzegami żeglowali, iak naymniey się od brzegu oddalaiąc, bali się puścić na otwarte morze, aby
tam nie zaginęli, położeniem gwiazd się kierowali, a stąd poszło że rzadko albo nigdy wcza-
sach dawnych nie żeglowali. Lubo im mała część ziemi była wiadoma, trzeba im iednakowo
przyznać iż te lepiey znali, znali oni wcięcey iey znali niż my; np wnętrze Afryki znali
znali daleko dokładniey, bo nie tylko puszczą Sachary ale i zamą Kraie były im znaiome. —
II nasi Mappy w Afryce są częstokroć mylne, znaiome nam są tylko brzegi iey na wielu
Mappach wzmianką o Krainach w środku niey leżących, a nikt tam nie był. lepiey
ci robią tc. Anglicy którzy rozszerzaią swoią niewiadomość te miysca białe zostawuią pisząc
w środku terra incognita — W starożytnych czasach nayważnieyszą Polorią się przykładali się
do odkrycia ziemi, lecz dla braku środkami, która iest środkiem do przeszukania potomnych
rozlicznych wiadomości nayleprzym zaginione i niedoskonałe zostały te odkrycia
niektóre Narody tamli odkrycia dla handlu i zazdrości itd. iak np Fenicyanie i Kartagin
czykowie, Fenicyanie wychodzili aż do cieśniny Gibraltarskiey, i wypływali nawet
na Ocean wielki inni aż do wyspy Cerne, którą niektórzy zowią wyspę Madagaskar,
która leży na zachod, drudzy miemią podobniey do prawdy iż ta wyspa Arguim przy
brzegach Senegambii. Około 600 lat przed Xm. Fenicyanie żeglowali aż do morza czerwo-
nego, i opłynęli Afrykę Admirał Kartagiński Hannon wypłynął przy z Kadyxu aż do
Arabii mylnie o opłynięciu Afryki i dostał się morzem aż do Arabii. Że znali
wyspy Kanaryyskie, Madery o tem wątpić nie należy. Na północne dostali Anglii, i że
często o handlu bursztynowym iest wzmianka uczynili niektórzy że dochodzili aż do
morza Baltyckiego ale to nie pewna zwłaszcza że żeglugę na północnem morzu wiele
opuszcza. Możliwe przepływali przez cieśninę przy Danii i Szwecyi, nazwany Sund czyli Kimd. Podobnieyż
nabywali go w Pomorzu Danii a może to i od Anglii, które nabywała go z brzegów Baltyckich. —

Co do Greków Tych znaiomość ziemi rozciągła się na południe Azyi mniey więcey, na południe morza Srodziemnego, Egipt i morze Czarwone, przez wojnę z Persami otworzyło się im wnętrzeńsze Nayprzod wyzwa Herodot Harmona, tyllko iego rożni rozmaicie tłumaczą udni, na 1000 lat drudzy na 1900 przed Nar. Im, inni za czasow iezdzie Alexandra, poprzedzi iego są ułomki przetłumaczenia Malbrena Historya Geografii U Greków nayzdawniey szym iest Homer na 330 lat przed nim i Eutymenes Massyl na północy odkrył wyspę Thule którą niektórzy Islandyą bydź sądzą, drugi był wysłany na południe dnia, inni temu zaprzeczają, i mowią iż to iest iedna z wysp Szkockich Orkadskich, nieszczęściem że okręta iego zaginęły. Scyla z Kariandy, udnio go tłumaczą na 300 albo na 500 lat przed nim inni go tłumaczą za czasow Dariusza Histaspa, inni około woyny Peloponezkiey wyprawiony na odkrycie Indyi przybył do Egiptu i opisał podróż swoią, pismo Periplus wydane z Geografami starszemi, podług krytyków nie iest to iego dzieło, lubo pod iego imieniem exystuie, osobliwie przez wyprawy Alexandra, gdyż w tych wyprawach woysko to co widziało za powrotem ludu rozmaite rzeczy opowiadało. Przy tey okazyi poznali Grecy środkową Azyą i południową. Od rzeki Indow wyprawił Alexandra swego Admirała Nearcha, ażeby brzegi odnogi Perskiey zwiedził, Wiadomość ta po śmierci Alexandra i podziale Państwa iego pomiędzy wodzow upowszechniła się wojney. Przymierze odkrywali przez woyny z Królestwem Greckim Macedońskim rożne kraie otrzymali wiadomość wnętrzney Azyi całego Egiptu, Indyi Wschodniey Afryki aż do Nigru, w Europie, Hiszpanią, Portugalią za czasow woien Cezara poznali Gallią, Belgią, Brytanią, Niemcy aż do Elby. z Europy Wschodniey Panonią, Dacyą aż po Dunay, Węgry, nawet i na Dunay, Północ im była nieznaomą. Gdy w wielu 3. i 4. wiekach się Ludy Germanowie i Słowianie, tłumiony przez woyny z mianami dali im poznać położenie kraiu swego, oni to nayprzod ostatki Państwa Wschodnie, a naostatek zniszczyli. w wiekach 6. 7. i 8. przez Arabow, i Saracenów rozeszła się wiadomość Azyi południowey i Północney Afryki, poznay nawet w tych czasach uczęszczali się Kupcy i do Chin wyspy Indyiskich we względzie handlowych. Północ Europeyska znaiomą była Normanow, tłumiony przez napady, czasu z umysłu odkrywali nową ziemię, iako to Szkocyą, Irlandyą, Grenlandyą a około 1000 odkryli Finlandyą. Król Angielski Alfred w około r. 900 dochował w swoim opisie podróże dwoch mężow, Wolfstona Anglika i Holeta Normandczyka, którzy uczynili odkrycia w krajach Północno Europeyskich. Kościoła iednak nayprzod tych przyczynili się odkryć 1mo Przez Pielgrzymki do grobu Pańskiego 2re Przez wyprawy. 3. Gorliwość o rozszerzenie wiary, dzwonnicza dla sekt przeciwnych. Ci udawali się do ludow nayodleglejszych, byli przyczyną odkrycia wielu krajow, Papieże posyłali mężow dla opowiadania Wiary S. dzikim i nieznanym ludom

Od 13

Od 13. wieku nowe się upowszechniły odkrycia w Azyi i Indyach Wschodniach tudzież o Mogułach, którzy w Wieku 14. całey stali się strasznemi Europie. Papieże i Królowie wysyłali swoich poselstwo do przyprowadzenia ich do Religii Xiąży, inni dostawali się przypadkiem, inni w interesie handlowym, Opisy tych podróży nie wszystkie chronologowane. Natomiast różni ludzie podróżowali w celu odkrycia nowych krajów, lecz podróże ich bardzo mało przynoszą pożytku. Najważniejsze są Jana de Piano Carpini Wilhelma Ru, Jana de Marignolio w r. 1243. wysłany od Benedykta XIII z 30 Kolegami do Chana z Mongolskiego, wiele przyniosł wiadomości, Najważniejsza z dawnych podróż iest Marka Polo, byli to dwaj Kupcy Weneccy Maffeo i Mikołay w R. 1235. ci udali się do Bizancyum z towarami i leciarstwem pod owczas słynącym mianem Dyamentu i powtorzywszy kilka razy podróże swoie, zostawił handel synowi, ten po śmierci Oyca bogatym stawszy się z handlu iednak go nie rzucił, ale wspaniałszym się okazywał zaiąc, tak dalece że był użyty nie tylko do porady od Cesarza, ale na posła w cudze kraie. W tym celu odbył podróże do Tybetu (Sangui) do Chin i wielkiey części Indyi, był też posłany do Chana Mongolskiego, u którego nie tylko mile przyięty, ale na iego żądanie sprowadził Missyonarzy na oświadczenie wiary S. Tego podróż pisaną w Języku Włoskim i tłomaczoną na Łacinski, w tym iednak razie nie może będzie oceniona tylko od biegłych w Języku Orientalnym. Nowo wydane po Polsku z uwagami, iest zrzodłem nayetwierdzonym do poznania wewnętrznych urządzeń Tatarskich. Około wieku 12. najważniejsze stały się odkrycia iako w tenczas gdy iuż igła Magnesowa wynaleziona została. 29 81 3

Epoka w do Odkryć nayetwierdzoneyszą iest wynalezienie Kompasu, którego urządzenie zasadza się na igle magnesowey, przymiot ten iest wskazywanie Północy, Południa i ta pokazuie odległość lądu stałego. Wynalezienie tey Rycyniuż Neapolitanczykowi Ladió Gioia inni go nazywali Gilia około r. 1280. lubo niektórzy pewniey latami około to r. 1320. ten podług powszechnego twierdzenia tey znaiąc przymiot tey igły używał ich w zwoich podróżach i urządził Kompas, dowod między innemi ten że on będąc Neapolitanczykiem, chciał w pewnym rodzaiu uczynić dworowi swemu Kompliment, który będąc z Familii Anjou Francuzkiey tey zaś herbem była lilia, on tedy te lilie pomieścił po między liście, te dotychczas mechanicznie utrzymuią się, lubo to nie może służyć za dowod dostatecznym. Niektórzy z większem podobieństwem do prawdy utrzymuią że iżeli nie Kompas, to przynaymniey igła magnesowa znana była przed 13. Wiekiem. – w Wieku 13. za dowod przytaczaią większe pewnego Odety Francuzkiego Bureau de Provins

Czy ią

żyjącego między 1160 i 70. z których obacznie się opis kompasu. Ztąd tedy niektórzy wnoszą że już Arabowie znali kompas a inni go im wynalezli. Co do starożytnych pewnie iest iż znali magnes niezawodnie świadczy o tem Plinius, opisuiąc go; i przymioty iego lecz nie znali użyć go na morzu. Gdy w połowie xiędzego wieku, chciwa nowatá wszystkich wynalazków szukania od Xięży kow, sądzili niektórzy że Europeyczy od Xięży kow Kompas przeięli, ale nie ma na to żadnego dowodu lubo wspomnieni niektórzy wynalazku, w sprzod u nich niż u nas były np. Proch z tułia Bułgarska ze Multi ont nawet wspodobnego do naszey igły Magnesowey z taliney masy, ale to nie była właściwa igła, Tak bądź użycie iey dopiero w X. wieku upowszechnione zostało, Handel tedy ułatwionym został przez odkrycie Kompasu, gdyż zmiało się puszczać na przestrzen morzy, przyłożył się niemało, do poznania rozmaitych krajow. w Francuzkich niektóre miasta Włoskie na brzegach morza leżące odbiérały płody nayliczniejsze wmiąższe zrobienie prowadzili nawet kotzeniami pomiędzy temi były Genua Pisa, Norno. szczególniey zaś Wenecya gdzie pierwszo obywatele możni przez handel Odkrycia też zeszłego stulecia onęż taila. Mikołay Zeyli w R. 1330 udaiąc się do Anglii od burzy zaskoczonym był, na wyspy Orkaneyskie, kilkanaście lat bawił na wyspach Szkockich, a ztamtąd dostał się do Grenlandyi a nawet może i do Amerykli ale opisow iego nie można dostatecznie wnioskować. – Piotr Quirini R. 1341. rozbiwszy się przy Norwegii tamte Krainy opisał, zyski Włoskich Obywateli iakli odnosili ze swey żeglugi, wzbudziła tę chęć i innych Narodach. – Portugalczykowie w wojnach swoich z Maurami nabrali chęci do żeglugi na brzegach Afryki tey przedsięwzięcie więcey pobudziło niż ślepy przypadek. Henryk Królewic Portugalski Syn Króla Jana 1. pałaiąc żądzą odkrycia krajow, wybudował sobie zamek Cap Venus: na koniec portugalskiego przy porcie Sinis torres, ten tedy na ustroniu żyiąc, żył tylko pławaniem swoim odkryć, znalazł wielu do tego prawdopodobnych, którzy wystawili plany i projekta wiele himery na dworze Królewskim, twierdzących że w Afryce posuwaiąc się dalej ku wschodzącemu brzegu, trzeba było tego bydź charakteru, aby przełamać przeciwności, i przywiódł do skutku swoie przedsięwzięcie, z tąd się pokazuje że tęgości iednego okrętu więcey waży, niż tysiąc ton srzednego ciężaru. te pomyślne wyprawy wzbudziły chęć do nowych. roku 1418. odkryto Porto Santo to wyspę na zachodnim brzegu Afryki leżącą w R. 1420. odkryto Madera. Pomiędzy 1432 a 1450 wyspy Azorskie roku 1450 doszli aż do Przylądu Dobrey Nadziei Senegalu. w 1458. odkryto wyspę Arguin, w R. 1445 doszli aż do Przylądu Dobrey Nadziei i do Przylądka zielonego Cap. Ver. tutay nie tylko przeniknęli, ale

ale powzięli nadzieię dalszych odkryć, tym czasem śmierć Henry 1460, ale chęć odkryć nie ustała; w R. 1462. dozrli do brzegow Gwinei w R. 1471. do brzegow złotych pomiędzy innemi tam się znayduie rzeczka prawie złotego: w R. 1472. do Wyspy S. Tomasza, te trzy ostatnie Kowniłum Hiszpańskie rozległe wyspy iako to Annoban lo Principe, ktore przy i za Equatorem leżą brzegami się brzegow poznawano się coraz dalay iednakże płynęło bilkanaście lat nim dozrli do ostatniego cyrkla Afryki w R. 1484. Diego doplynął aż do rzeki Zaire i Congo w R. 1486. Bartłomiey Dias aż do Przylądku dobrey nadziei. Gdy żądza odkryć takich powiększyła znalazła Jan II^go Król Portugalski wypłat do Palestyny i Egiptu, aby tam wiadomości o Indyach zasięgnąć, bo ztąd towary ztąd albo przez Krayę albo też przez morze czerwone do Alexandryi, a ztąd przez morze śródziemne do Europy, między innemi polecił także podróżnikom wybadanie owego K. Jana, szczegolnieysze, miał on bydź potężnym Monarchą na wschodzie. Rozmaite podróżnicy rożne o nim podawali wiadomości, iedni powiadali że się znayduie w Azyi drudzy w Afryce, i dotąd iest rzeczą niepewną. Jeden z podróżników udał się do Abissynii i zginął. Drugi z nich dostał się przez morze czerwone do nayednayszych miast handlowych Indyyskich i przekonał się że morską drogą można przeyść do Indyi, bo do tych czas Europeyczykowie nie znali tey drogi. – Z odkrycia Ameryki r. 1492. poczęła się nowa Epoka odkryć lubo rozmaite podróżnicy dla interessow handlowych, starali się także te odkrycia, ale iuż wynaleziona sztuka Drukarska zapobiegła temu, ktora do tak bilkadziesiąt dopiero była upowszechniona, tym sposobem zapewnione zostało dochowanie odkryć i zrzadko rozniosło się po całey Europie: horzeli ztąd wynikaiące wzbudziły do nowych odkryć i stała się powodem do niepżebranych wypraw przez o znaionowe kule Ziemi rozszerzały się coraz bardziey zwłaszcza iż Europeyczykowie tam swoie osady zakładali. Teraz odkrycie kazdey części świata, w krotkiey przechodzki będziemy.

Ameryka

Ta iuż nie przypadkiem, ale z postanowienia umyślnego odkrytą została, chciano albowiem koniecznie znaleźć drogę do Indyy i zdali się na Północ to na Południe uważano, że owey drodze będą kraie lądy dotąd nieznaione, te to przyczyny powodowały Chrystoforem Kolumbem do uczynienia tego ważnego i smiałego kroku. Pierwsze ięgo odkrycia Gwanahanni leżącą pomiędzy Kubą i Hordą, ktore nawet Insula Salvador nazywano, w podrożach po tey stronach, odkrył wiele wyspa środkiem Ameryki w R. 1498. w podróży swoiey odkrył ląd stały, Kumana nad morzem

morzem Karaibskiem. W tym czasie Wenecyanin Jan Kabot osiadły w Anglii odk
ląd stały terre nouve i brzegi Virginii daley odkrycia zkąd zkąd tym
nie tak iak my sobie wystawiamy R: 1500 odkrył Brazylię w: 1512. Stronę w
1513. przedarł się między morzem Darien albo Panama, ten ciąg ziem nazwano
wiś Ameryka Północna z Południową zwą to kray gorzysty ale ważki przez
niego, na drugiey stronie zobaczył wrodę Oceanu. Zegalony goliwowcy wzdął po
wodę i Przylądł w obliczu Indyan Hiszpanow, biorą tę krainę w posiadłości nowego
króla i to iest całą przyczynę rozszerzenia sobie prawa Hiszpanow do Ameryki, te
dam potem przez zawiść innego wodza pod tozprzem utracił. W Szonie tego Oceanu
zkąd tysiące mil kraju nieznaiomego w R: 1515. odkryto Peruanerów 1520. Magal
opłynąwszy cieśninę, kraiu południowey Ameryki, tą cieśninie imie swoie nadał
w r: 1526. Pizarro odkrył Peru w r: 1534. towarzysze Ferdynanda Cortza Potwyrzyli
lorni Daley Jakob Rardic, Nikanadę i Saint Florenzo Orlona popłynął na rzec
Amarończkiey, na nayważnieyszą wiwacie. w R: 1541. dostali się Hiszpanczykowie na
północno Zachodnie strony aż do 44° Szerokości. W R: 1559 Franciszek Drak
dopłynął aż do 48° nazywaiąc tę krainę nowym Albionem. W tych czasach na stron
południowo Wschodniey Ameryki odkrycia się pomnażały, midi albowiem zawsze na
ciu drogę do Indyi. W r: 1577. Marcin Robizer odkrył południową Grenlandyę i do 68°
dopłynął Dawis około R: 1586. Grenlandyą Zachodnią i wypłynął cieśninę pomiędzy
Grenlandyą i Labrador aż do 66° szer: którą nazwał od swego imienia. R: 1616. Basin
zwał do 82° szer. i dał iey od siebie nazwisko, R: 1596 Holenderzy Barens i Emsker dozdli
80° szer: po prawey stronie Grenlandyi i ujrzeli wyspy Spitzbergu. Willi marquez Hem
Heaton dozwał do 82° zwidział Spitzberge między r: 1607. i 1610. i odkrył cieśninę Hudsona
między Labrador i Kanadą leżące w r: 1648. przechodzono się iż Ameryka nie łączy się
z Azyą, dał do tego mniemania powod Simon Deszner Kozak, który wypłynąwszy z Rzek
Kolimy, około Kuchoinos a przez cieśninę którą odłącza Azyę od Ameryki dostał się do
Anadyr ale odkrycie to było prawie ciągle stracone. Dopiero na początku wieku 18° powz
o tem i Rząd Rossyyski, pozwalniwanie nabażał: wysłany był Duńskich Bering
r. wypłynąwszy z Kamczatki udał się przez ową cieśninę i do Przylądu Seraphim
na północ wyspy Czukczich, pozniey odkrycia te powtorzone, ale od Beringa nazwisko
mały. w r: 1732. brzegi Ameryki Północno Zachodniey, lepiey poznane, Roku 1773. Ulia
handel z Jukarami kupcow, pomiędzy którymi znaydowali się tenże co opisywał około
w R: 1803. przez Rząd Rossyyski wysłany był Krusenstern który bawił aż do 1807.
Kapitan ten wydał opis wysp Antipodzkich Natenże samey znayduiemy się dowodzący wo
wy, Lehmann Sauerdorf, wydał opis tey podróży, ale to szczegolniey za iż się w powieści zbo
nie

niezgadzaią się, co do relacyi bardzo się różnią x Jedney rzeczy przyczyna tey, iż na tych wyspach znaydowali się od kilkunastu lat przez burzę zaięci Francuz i Anglik charaktery tych ludzi są wiedome i to zowsze do charakterow swoich dawali zdania. Co do Ameryki postanowił Rząd Duński czynić odkrycia do Grenlandyi, zwłaszcza iż od 11. wieku zaginęła iey wiadomość odkrycia. W Wieku 11. pozytali tam co prawdziwe Duńczycy swoie osady, ale poznieyszego na pływ lędu przerwał się zupełnie tak dalece że w r: 1718. Grenlandya zupełnie od Europy odszła: w r 1786 wyprawił Rząd Duński statki na Wschod: ale lody nie dopuszczały. W nowszych czasach przez B. Anglików wyprawiono statki, gdyż te lody przez przyczyny naturalne zdawnieią się topnieć, lecz te tylko do 60° dowdy, czyli daley dojdą lub nie, nie wiadomo. Woyna owad Anglików w Ameryce, nie tylko się przyczyniła do poznania iey dokładnieyszego ale też do polepszenia toku. Znaiomość południowey Ameryki winny opisom Missyonarzy i podróżuiących osobliwie Humbolta i

Dla nas Polakow, nie iest obcą rzeczą że znaydnie się u Pana Dzieło badań Historycznych w rozprawie w rozprawie Ill. Pacztaya innego Item pod tytułem Ulisses w r: 1677. że: Johan Skolmus natione Polonus regnante Christino Regę Danica an 1476. odkrył Ziemię Antiam i Dzimiz terra laboratoris to nazywa Labrador, gdyby był ieden dowod na poparcie tego wypadłoby że nasz rodak na lat 20. przed Kolumbem odkrył Ameryką. — Co do Afryki

Pierwszy titory Afryką opłynął był Vasco de Gama w R. 1497. około Przylądku Dobrey Nadziei, oni i następuy Jego obierali sobą podróż około brzegow Wschodnich i Zachodnich: nalepiey te dalekie były znane bo Portugalczykowie tam wystawiali domy handlowe i oraz opatrywali swe okręta w żywność. Gdy Flotty ich przybyły do Czerwonego morza, Karano się i tę wodę poznali i zgłębili dokładnie to nastąpiło r: 1513. ale przy ciągłey uwadze na Indye Wschodnie Afryka zaniedbaną została, w titorey do dziś dnia nie iest zupełnie odkrytą, główna przyczyna iest, że tamtejszy bydło Skarby w Indyach Wschodnich i Ameryce niż na pobrzeżach Afryki, gdzie lud nie tak łatwym do przyięcia Jarzma Europeyskiego obiazał się. Niektore narody Afryki np Egipt lepiey był znany i opisywany a to przez Pielgrzymuiących do Ziemi S. Niektorzy albowiem podróżnicy nie będąc w stanie w własnym kosztem wpłynąć morzem Srodziemnem do Palestyny puszczali się karawanami do Egiptu, do Miasta Alexandryi, stąd pieszo ciężnią Suez do Kairu, a tak do Palestyny i Egipt opisywali. Na Wschodnich brzegach Afryki i na Zachod, kolemi i niektore inne zięzi nazwanych Europeyskie Narody przetrzymały swoie handlowe factorie. Wprawdzie były te opisy, lecz że to pospolicie byli ludzie innego wykształcenia nie było dokładnych Wiadomości lecz prosta tylko relacya. Holenderzy titorzy przy Przylądku Dobrey Nadziei osiedli mało co przyczynili się do wyiaśnienia tey Krainy, aż dopiero kiedy owada ich ku Północy poczęła się, lepiey się poznano. Oprocz Holenderow inne ludzie Narody różne czynili odkrycia: iako to: ze Szwedow Sparman, Thulberg, z Francuzow

Le

ra Verient. z Niemiow Lichtenstein, za naszych czasow Jenerał Holenstko Alberti w R. 1788
1793. Do Abissynii i Nubii dostał się Jan Bruc a nawet do zrodeł Nilu cale tuneroszą Niektóry
bo inni mu tego zaprzeczają, mowiąc że wiele przewadzał, chuc się wynosił że wiele rzeczy mogł
dokazać; cale bądź że był w tym kraiu zaprzeczyć niemożna. Anglik pewien którymu towarzy-
szył wydał opis tey podróży. W Indyach Wschodnich założona była osada Syera Leone przez
Anglikow w R. 1790. która głownym była celem, aby ile możności powiększyć się w głąb Afry-
kę. Rewolucya Francuzka która tyle dała przykładów Heroizmu, wystawiła obraz nayszkara-
dniejszy, skutek pewnie Francuzki, wspomnę tę osadę wycięli. Starali się potym Anglicy przez
założone w Londynie towarzystwa Afrykańskiego, tę szkodę nagrodzić. Znakomitsi z pod-
rożnych byli Labe Lucas, Mongoparc, Horneman i inni, którzy z ostatnich poznali można się
ludzi potrzeba na odkrywaczow. Mongoparc był Hirurgiem, odprawiwszy ciężką podróż do
Afryki powtornie pałaiąc żądzą odkrycia, udał się do Fowany. Afrykańczyk był wydany na
relacyą niepewną, potym wdawszy się w kłotnie z Arabami był zabity, cale bądź umiał wiele
rzeczy wyzłuszczenie rzeki Nigru i wiele innych wiadomości. Styl iego prosty bez przykładu
Angielaku, przetłumaczony po Niemiecku wyszło iego dzieło 1811. r. Drugi Horneman
dał nam przykład o zdarzonaniu Nauk przez rządy chociaż niesprzyiające. Będąc w Getyndze
na Prawie zapalony podróżowania żądzą obwiedzył się Blumenbachowi Profesorowi Me-
dycyny, który zarekommendował go Towarzystwu Afrykańskiemu w Londynie, dostał się
tam a zabawiwszy dwa lata udał się do Paryża w R. 1797. Lubo Anglia w wojnie w tenczas
była z Francyą, iednak we wszystkich naukowym mile był przyięty, z tamtąd dostał się do
Afryki i Egiptu gdzie od Jenerała Bonaparte nie tylko mile przyięty ale i obdarzony na całą
podróż został. W R. 1798. zdał Rapport swoiey podróży, ten ozdobił się do Europy Dzien-
niky w Języku Niemieckim tłomaczony na Angielski: dostał się w głąb Afryki aż ku Pro-
montorium Hippokrateńskiemu, w obudwie dotąd Europeyczykom nie znaiome, lecz w R. 1808. nie miał o
żadney wiadomości i może padł ofiarą swoiey gorliwości. Był on do tey podróży dokładnie
usposobiony umiał języki Orientalne przebrany za Kupca Arabskiego z Alkoranem
pod pachą pełniąc inne Wschodnich zwyczaie, miał sposobności szczęśliwe się z
rozgłosznemi, i tym sposobem wiele użytecznych spostrzeżeń bądź. Anglia nie prze-
stała dotąd prawować nad obszernym Afryki: wysyłaią tam mężow uzposobionych, lecz
mimo tych wszystkich usiłowań żadna część świata nie iest mniey znaiomą dokładnie z zna-
Afryka Znaiomości Afryi winniśmy osobliwie dwom narodom, Anglikom i Portugal-
czykom. Portugalczykowie od nas w R. 1488. odpłynął Vasco de Gama Afrykę i dobrał się aż do brzegow Mala-
bar. W przeciągu lat 80 Portugalczykowie rozciągnęli swoie panowanie i cała Afryka aż do
Japonii stała im otworem. W R. 1506. dostali do Ceylanu. w R. 1518. do Bengalu i na brze-
gi obudwy Koromandelu tam wszędzie założyli osady i dostali do Syam gdzie handel ob-
fitą w korzenie kwitnie. Na Archipelagu Indyyskim, dostali wyspy Moluckie,
Jawy Borneo Sumatra prawie po całym Brownikum części. W R. 1542 przybyli
do Japonii obeszli całą Afrykę tak iż przez Kamczatkę z Europą związku mieć mogą
Wenecya

Wenecya tymczasem Naród huśpielki zazdrosny i podstępny przeszkadzali ile możności korzyściom handlowym Portugalczyków, z pobrzeża Zachodniego Azyi wypędzali i pobudzili Mahometanów przeciw nim. Weneccyanie nie mając tyle sił, ażeby na Oceanie handel prowadzili, prowadzili go tylko do Cypru Syryi i Egiptu, Uczynili przez Egipt i z Królikami na pobrzeżach Morza Czerw: zamorskiemi związki, udali Portugalczykow w najczarniejszych kolorach i pobudzając ich do ustawicznej Walki. Ale dopóki żył wódz Albuquerque, umiał na powodzie utrzymać Porto Portugalczyków. Lecz po jego śmierci, kiedy inne Narody w Marynarce do celności się zaczęły, zaczęło znaczenie Portugalczyków upadać, musieli swoie korzyści z innemi dzielić Narodami obok ich zaczęli się wnosić, Hiszpanie, Francuzi, Anglicy, którzy odkrycia i opisywanie świata Wschodniego Indyi na siebie wzięli. Lecz ponieważ te odkrycia okupione poczęli były przez osoby niemałe kosztem jak np. przez Maillow, żołnierzy, opisy ich dokładnemi nie były. Do połowy wieku 18. Europejczycy na samych tylko brzegach Azyi ograniczali się, ale odtąd poczęła się nowa epoka dla Europejczyków. Anglicy na brzegach Indyi zakładali osady, poważnieli tamtejszych książąt między sobą kraiu ich podbili i już od 30 lat zaprowadzili Cywilizacyę Europejską. Kampania Wschodnio Indyjska ma na wzór rządy powierzone, a wiotowe sam król rządzi, on mianuje Konsulów, i urzędników, ludności kraiu tego wynosi do 60 milionów, Stolica jego Miasto Kalkuta leżąca przy ujściu Rzeki Gangesu w morze Ind: liczy na 600000 mieszkańców znajdują się tam Kościoły różnych wyznań, Relig: Katolicka, Sekt Kalwin: Meczety Zbory Braminów etc. Są tam rownie Akademie Europ: i Szkoły. Towarzystwo Benegalskie prawie nad odkryciu ujrzyła Relig: Sanskrytem nazwanego. Panowanie Anglików coraz dalej się posuwając, doszło do krajów Europejczykom nieznanych aż do Królestwa Tybetu. Co do innych krajów Azyatyckich wzmiankę ich opisanie Misyonarzom, a osobliwie Jezuitom, szczególniej Chiny dokładnie od nich przez nich opisane znając a obcowiąc Matematyką i Astronomią, które Chińczykowie lubią zaskarbili sobie łaskę Cesarzów i nie tylko zawzięcie ale oraz kraie te dokładnie opisywać mogli. Dzięki O. Duchalda Jezuity, dotychczasowi zrzodłem i późniejsze podróże Makartnicia przez niego opisane potwierdzają opisy Du halda. Odkryciu Japonii winniśmy Jezuitom; koło połowy 16 wie: odkryli się Europejczykowie zupełnie około r: 1616. większa połowa wiary Katolickiej przyjęła, lecz pozniey partye Politycznie potrafiły obudzić Japończyków przeciw Jezuitom a bardziey przeciw Religii, uznano ią za główną przyczynę do buntów, dnia powstało to srogie prześladowanie, wygubiono do Kilku milionów Xian w 10 latach, tak dalece że przyjmowali ludzi do Art wochrobalstwa. - Europejczykowie zupełnie w r: 1640 od Japonii wytrzeźwieli zostali, i to, co z trudnością wojską tak długo na korzyść Religii i wszystkich Kaufcowych było działane w 10 lat zupełnie zniszczono. Kiedy iż wszystkie Narody Europejskie od dziś dzień z Japonią wytrzeźwione były, Holenderzy chcieli jeszcze z nimi prowadzić handel, ale ci tak położyli warunek ażeby każdy chcący handlować z nimi na znak wyrzekania się Rel: Katol: po krzyżu do miasta przeszedł. Podła niektórzy mężowie i chęć zysku przemogła wątłe sercach iż przysięgli i wypełniali ten warunek, lecz nie długo przy zysku się utrzymali, gdyż w 150 lat zupełnie wstęp był zabroniony. W Xięstwach gdzie Rossyanie zakazują

Turczyn

puszczać z Kamczatki na Morze Japońskie, obrzymaliśmy w tych czasach podróże Dawidowa i Gowi
opisują zwiedzanie przez nich brzegów Japonii. Dawniey zaś przez Golownina Kapitana Rossyiskiego
ny chcąc się zemścić krzywdy Dawidowey, uderzył na port Japońskie, tam wzięty w niewolą i wie
w niey przepędził i wszystko co widział opisał. Że są naynowsze wiadomości, z których okazuie się
wiele traci z zerwania związku z Europeyczykami. Co do reszty Azyi, Gorna Azya i część
dniowey od linii Kaukazkiey przez Rossyan w połowie wieku 16go znaioma nam została, to wie
gdy Jermach Tymofay Kozmodawo zbuntowawszy się z kilka tysiącami kozaków uszedł na
mnieysze odległe do Syberyi Wschodniey i wypędził Tatarow, tam bawiąc przez czas niiaki głodem
dziony, poddał się Carowi obiecuiąc mu krainę przez siebie podbitą, tym tedy sposobem przyłą
iego Car. Rossyano te strony coraz daley aż w r. 1609. Dimitr Kopiłow dostał się do
Odnich brzegow Azyi. Tym tedy sposobem w przeciągu 60 lat prawie Rossya ogarnęła krainę
długości a 20ste szerokości czyli do 300000 mil kwadr. Król. Pol. 3. tys. m.k. Europa zaś cała
tylko około 154 tys. m.k. Tylko rozniea w ludności w polu 2000 na m. k. liczyć można
tam dwoch tu trzech ludzi tylko. Z Kamczatki puszczano się na Archipelag, który rozciąga
aż do Japonii puszczono się na wyspy Aleutyckie. Wnowszych czasach Porucznik Ro
reh Kotzebue Syn Dramatyka sławnego podał wiadomości o podróży swoiey, ale słabości
ra go ogarnęła, nawała mu zawsze tey drogi kontynuować. Cała Azya Północna była Rossyanom
znana co do imienia ale nie rzeczy. Dotądnieś zaś poznaną była gdy Azyę zwiedzał Bering
podróże te wyprawiał ludzi uprzeiomych iako to le Pehin Lüdewstet Sal, a nad
stho Berkinoxyk Pallas który uzupełnił całość nowy zwiad z ciemności wydobyli,
Brzegi Południowo Wschodnie Azyi, iako też pomiędzy Azyą i Wyspami Atlantyckiemi
zwiedził La Pérouse. Ten po trzykroć przedał Dziennik do Europy, pierwszy raz 1786 r.
raz 1787. Zci raz 1788. i tak ostatnia była o nim wiadomość, ten zginął zaprzepaszczo
wysłano zatem okręty na dowiedzenie się o nim, ale żadney nieznaleziono o nim
wiadomości. Około nas Morzem Kaspiyskiem iako też przy granicach Kaukazu
Rossyanie dotądnie odnawszy. Pierwszą wiadomość podał o nich Górbert, uczony
liż podróżuiący poźniey iako to Niderstern, Reynes, Juliusz Klaproth który po
kilka tygodni wydał opis podróży swoiey, w którym wyiaśnia nietylko Geografią ale nawet Hi
gią, Ethnografią, odnawszy około co do szczegołow ludu Syryi i Palestyny opisuiąc
imy podróżom nabożnym iako Czcicielom Starożytności to czasie Kmiyad było obfite pod
że dostarczało Materyałow, Brzeg Dunaiu w r. 1791. wysłał towarzystwo z 7 członkow
iące się, indynie w cału poznania tych okolic dla objaśnienia Biblii z tych 7u iden przy
został imieniem Nibur Syn dzisiieyszego Radcy Stanu i Min. Pruz. w pewnym względzie wy
dził swoie towarzyszow swoim talentem i pracą. Podróż iego do Arabii wiele iest doskonałym okaz
Persya Zwiedzano często ponieważ kraiem we względzie handlowym był ważnym iednakże opisy
Charden w koniu 17w. za tego rodzaiu, że do dziś dnia są szczytem. Opisie iego był Jubilerem i wy
sad go w spekulacyach handlowych ale ten obszar skłonności do czego innego, nie zaniedbał iednak handlu
ale zbierał różne wiadomości, to mu zkatwornię przychodziło iż się nauczył Języka Perskiego. Powra
do Francyi nie mogł tam swego dzieła drukować.

Australia Pol
wszych na Oce
ezyli i Synyi Wor
zgrozę zwierząt za
Law ad faciliore
zyte skibyło ok
w R. 1811 przy
ny przybył do
ngi w r. 1822
wszych bez towa
rzymiona podróż
trudliwe Azyi
kuł osobne stały
1863, Mendo
w odbywali a
zone. Odbywa
którzy chcąc odwa
rzgłosili iż na
zaraz albowiem
Schutten Stan
Hollandyi i wy
w służbie Holl
rzkolnikow pot
wyspali tylko
Wielu 18. Stan
w tym roku 1
w R. 1771. a
oraz położenie
tu obszar on
leży iako kraj
60; XC. Grad
iego ale wielka
została Terra
dotądnie kraj
pomiędzy

Australia Polinezya Nowa Hollandya Oceanika Atlantyka iest to szereg Wysp leżących na Oceanie Indyyskim na Południe od Ameryki - były one skutkiem podróży do Ameryki i Indyi Wschodniey. Portugalczykowie na początku 16go wieku nazwali te Wyspy Krainą światła albo świtu przy Południu Prawie wieku 16go w swoiem dziele Methodus ad facilem Historiae cognitionem zyl on około r. 1560. Zdanie iego z początku przyięte nie było aż poźniey zupełnie upowszechnionem zostało. Pierwsi Portugalczykowie w R. 1511. przybyli do nowey Gwinei i do wysp Sąsiedzkich. Magellan ten był który przybył do Wysp Rozboynickich i Filippinskich za Wale z Prowincami tego ngo w r. 1522. i to było powodem do nadania tym wyspom imienia Rozboynickich lecz towarzysze iego wrocili do Europy. Chociaż na Oceanie Południowym były czynione podróże iednak mało nastąpiło odkrycia przyczyna tego była iż zbyt trwożliwie trzymano się iednej drogi aby nie natrafić na mieliznę piaski lub ostre skały przy komu iednak 16 w. wiele wyspo powiększono tak w R. 1568. Mendoza w R. 1595. Mindala Żeglarz w R. 1605. Chiros wiele wysp powiększył ale położenia ich dokładnie znaiomy, gdyż nie zostały dobrze oznaczone. Odkrycie tych Wysp przypisać można powodzeniu Kultury, Kupno Hiszpanskich którzy chcąc odwrócić uwagę innych Narodów od Ameryki, ile kraiu nay bogatszego rozgłosili iż na tych wyspach niezmierne znayduią się skarby, i to im się udało zaraz albowiem Hollenderczykowie puszczali się na wyspy one: i tak: Somert Schutten Hasman R. 1616. szukali te skarby. Hasman zaszedł brzegi nowey Hollandyi i wyspy Przyiacielskie w R. 1670. w Po: czas 1698. Dampier Francuz w służbie Hollenderskiey udał się na Ocean Spokoyny, i wynalazł swoich poprzednikow potwierdził i uzupełnił poźniey różne spostrzeżenia Podróże których wyspali tylko dawniejsze odkrycia potwierdzały albo poprawiały. W Połowie Wieku 18. Sławny podróżnik Kocke wysłany przez Rząd Angielski w R. 1768. w tym celu aby swoią podróż uczynił na Ocean Spokoyny się przedsięwziął w R. 1771. a 3ią i ostatnią w r. 1773. on nowy stan rzeczy odkrył. dokazał oraz położenie Wysp na Oceanie Spokoynym i wiele dotąd nieznanych krain odkazał on wydobył dowód z tego fałszywego mniemania że ku Południowi leży iakiś kray ogromny lecz trudny do wynalezienia dochodził albowiem do 60, 70. Gradusu szerokości Połud. i wybadał że nigdzie niemasz lądu stałego ale wielkie masy lodu i góry ogromne; od tego czasu z Mapp: wymazana została Terra Australis nazwana. Odkrył Kocke na Oceanie Spokoynym dokładnie krainy gdyż miał do pomocy ludzi biegłych w Rachunkach Astronomicznych i innych. Roku 1774 za Wyspy wysłany od Rządu

Terra

Francuzkiego dał sprawę z 1772 i 73 roku a potym znikłe. Pozostawili zaś Holenderczyk Van Diner i Roggeyn Kruisen Stayn Kochem wszy rozmaitego wyspy pomiędzy któremi była Ota Hayty lub Haity, którą bardzo wyborne opisał, ztąd prawdziwe owe marzenia Poetyckie i Romanowe opisywania tey wyspy aż skoro Europejczykowie, do nich przybiegli, obyczaie niewinne bogactwa dziś zkażone zostały, Wszystkie te wyspy znamy tylko co do położenia i brzegow, a trzeba zaś ich zupełnie nieznamy, i tak największa z nich nazwana nowa Hollandya która razem wzięta z Ziemią Diemen więcey wynosi niż cała Europa bowiem 160000 m. k. Europa zaś tylko 134000. tę zaś wyspę tylko do brzegow znamy głąb dobrze kraiu zupełnie nieznany bydź może lepszy kraiowcy lecz Europejczykom nie iest przystępna skałami i górami obfite udarowaną, oprocz tego rożne gaie, owoce i nieurodzaie czyniąc nieprzystępną. Wyspa Van Diemen dopiero w połowie 18. wieku za wyspę uznaną została dawniey sądzono iż iest połwyspem, Wyspa Nowa Hollandya ma tę osobliwość iż Anglicy w wieku 18. na wschodnim brzegu oney założyli osadę kolonią, nie mniey albowiem mieszkańców na innych swoich krajach, na 8 części świata ich wyprowadzili ta osada nazwana iest Botanybay, od R. 1768. pomnażano tę osadę rannemi latami a w r. 1802. wynosiła ludność oney do 8000. samych mężczyzn; Wyspy odkryte dla tego lepsze iż od dawniejszych że są czynione zupełnie przez ludzi na to usposobionych posiadających rożne i umiejętności do tego celu potrzebne: Dawniejsze zaś odkrycia tych warunków nie miejąc musiały bydź niedokładnemi. Teraz następuje. —

Europa

Ta część Świata lubo iest najmniejsza iednak naylepiey nayznaiomsza i bardziey ucywilizowana; brzegi iey Północne w wieku 16. na nowo odkryte zostały znali ie w wieku 11. Normanowie, ale że ich żeglugą zupełnie nastała te odkrycia zupełnie zaginęły w R. 1552. gdy Rychard Szancelor od Króla Angielskiego wysprawionym był do szukania drogi podnocnej do Indyi Wschodnich, ten tedy Indyi trafił na Archangel, tym tedy sposobem odkryto morską drogę dla handlu z wemi produktami, Anglia prowadziła z Rossyą handel, dziwnem biegiem zanosiła te płody aż tu Morskiem, na Dźwinę, aż do Rygi, z tamtąd okrętami do Anglii.

Szancelot

Przy Szanselier oznaymił Krolowey Elżbiecie o tym ważnem odkryciu i zpo-
wienia Jey zawarł traktat handlowy z Carem natenczas Iwanem 2gim sprze-
iwili się temu wprawdzie Hollendrzy maiący gotowe sobie handlu w No-
wogrodzie, lecz Iwan mało na to uważał. Brzegi Eur: Południowe całe nay-
dokładniey zwiedzione, w wielu 16 odezwała się chęć zwiedzania krayow z
Przyczyny ubiegaiąc się o prym w tym calu, że wyrachowania nie są bynaymniey
iasne lub tamte ieżdżą one na mile Kwadratowe ziemi można, powiadaią albo-
wiem brzegi nie są iszcze zupełnie rozmierzone. Niewiemy rozmiaru pewnego
o Polsce lub Niemczech, a mamy widzieć o całey Europie? Z tego oczywistego
okazuie się iż ląd stały ma się do ilości wody, iak 1 do 4. Że brzegi Północne
lepiey nam są znaiome niż Południowe: że Europa iest nayznaiomsza z wnę-
trza Azyi ledwo te części znamy z Afryki tylko brzegi; że Ameryka Połno-
cna znaiomsza niż Południowa. że wnętrze Ulmarai wcale nie znaiome.

§ 2. Losy Geografii ile Nauki. – Nim zaszło Geografii dokładnieyszey, musiało
poprzedzić wiele trudów i dokładnieyszych o ten czas dań się mogła gdy lepiey poznano ziemię.
Prawdziwa Geografia o ten czas powstać gdy wystawia położenie krayow, ich granic
rozległość, w rysunkach, według postrzeżeń Matematycznych. Historya Map gotowey
iest oczywistą Nauki Geograficznych. Starożytna Geografia wielkie miała zwoie i dro-
bniejsze trudności dla braku zrzodeł. Pozytywna Geografia Starożytnych była bardzo ciężka, ludy
zamieszkuiące w ten czas w pierwszym ziemi rozdziale zwoią za zrzodeł onych
korzystywali. Niektórzy w Rzymie K. w Xiędze Pozney w Rozd. 18. chcieli znaleźć wzmian
ki o Mappach, lecz było to za daleko szukane, gdyż tam chodzi to tylko o podziale
krain, którego czas ma się dostać Ptolomeuszowi, nieznano tam Matematycznych
postrzeżeń grodzkowo szer: długości etc mimi znowu w Homera 950 lat przed Chrystusem i Hi-
adzie chcieli widzieć Mappy. Ile będą te wiadomości rozproszone utrzymały się
aż do czasow Anaxymandra 550 r. przed Chrystusem, który je w porządek ułożył Systema. Podług wyobrażeń
Starożytnych Ziemia była sferą okrągłą, iednakże na polach północnem i południo-
wem nieco spłaszczoną, otoczona wkoło Oceanem tutoż przy Cieśninie Gibraltarzu
tączyła się z morzem Srodziemnem do Wschodu Rzeką Fazis, od południa przez
Nil wpadaiącym Delty, Na wschód było morze Egeyskie, od Zachodu Sycylii
z temiż daley Gibraltar. Odtąd do morza Śródziemnego i wyspy Samos całe też do
słupow Herkulesowych miała będą rowna odległość – Na północ było Królestwo
Scytyi, na południe Libia i Etyopia – Na północy płynęła rzeka Największa Erydan
przy niey stał Apollina powszechnie bursztyn. – Początek myśli Oceanu,
był przy słupach Herkulesowych. To dało domniemywać się Belom że

za

za Etyopami byli Pigmeyczykowie – Daley ludzie z psiemi głowami, ludzie
maiący oczy w piersiach, głowy zpłaszczone a długie. Za Oceanem zaś
miały bydź Wyspy błogie i szczęśliwe i niektórzy mieszkali tam mniemie nayw
szy przyszłego życia czyli Elizeum – Pierwsze wiadomości Jeogr: wspomina
Herodot 444 przed Xm Ten rozwierzchy swoiey zwiedził Semiżę, Palestynę, e
Brzegi Fenickie. Państwo Portu Krayi – Opisał on to wszystko podług ówcze
trwania się wtenczas, lecz opis iego historyczny nie umiał oczynić obra
wany Astronomicznych i lubo nie przeszkadzał Oceanu w tym czasie zaięcia
ziemię Europę, iednak ląd więtszą bydź nad Azyą i Afrykę – Niewiado
nawet tam obrzędzie Kali szczęśliwey wyobrażenia, chociaż przez mi o tam
wiono gdyż na 600 lat przed Xm Anaxymander z Miletu uczeń Talesa zrobił
obrzęto Ziemię Arystagoras także zachęcaiąc Króla Spartańskiego
mienia do wyprawy z Persami pokazał mu tablicę miedzianą z nieto
Miastami. Pierwsza wzmianka gdzie Astronomicznie czyniono ob
wanye Jeogr: iest o Pitheuszu i Macedonii tutoy żył za czasow Ar
xenera 320 przed Xm. Ten starał się oznaczać wszystkie miysca Matema
zwycięztwa Alexandra posłuszeństwa do znalezienia opisow Krayow Znaiomy
a to Eratostenesowi do ułożenia dzieła 200 przed Xm wszystkiem posłał Ptol
Ten będąc uczonym miał dozor nad Bibliotekę Alexandryyską, ułożył więc
golne opisanie całey Ziemi i starał się poprawić błędy swoich poprzedników
a osobliwie to co Anaxymander ogłosił ale dzieła iego zaginęły. – Znamy tylko
ułomki wczesnych Strabona żyiącego za czasow Augusta – Strabo miał
prace Eratostenesa przerobił go i pomnożył. – Następnie Rzymscy Pisarze
Pomponiusz Mela, Dyonizyusz Areopagita, Pliniusz a nawet Wo
pożniey Lemius żyiący woni w 3 drugiey w 4 wieku, Systemat Eratostenes
naśladuią czerpaiąc z greckich źrzodeł spostrzeżenia. – Pomiędzy Rzymskimi
Panami Agrypa Minę Cesara Augz: zwłaszcza na pochwałę on także
mierzył Prowincye do Państwa Rzymu należące, karty Rozmiaru przebiw
obszernie, przyswieszał w Portykach, gdzie karty stawiano Rzeczy aby tam
dzie zgromadzeni poznać się z rozmiarem mogli. —
Po Chrystusie pocznie się Epoka druga Ziemiopisarstwa z Marynusem Ty
rylium ten przeszedszy i rozszerzywszy Geografią: wiadomości przekaz
ił na Mapy, i karty, ale tabelowe zeszły naszych czasow, prace innych
użyte przez Ptolomeusza dostały numerę. – Ptolomeusz Egipcyanin był
Ziemi Kolo

toto Alexandryi żył na początku powtóre, tutory żebranizny wiadomości
owone utworzył Systemat Teografii i Astronomii Dzieło iego w 8mu
Xięgach, iest tylko opisem nazwisk, należących do Mapp Teogr: zdołgze-
niem oznaczenia odległości Rownika iednego do drugiego – Skądsio zmayo-
mość się historyczne wiadomości miejsc a z tąd niepewności w opisaniu tychże.
Praca iego zachowała powagę dzieła Klassycznego, bez że go często popisywa-
no powstały rożne błędy i Warygacye w Własnych Imionach, Poźniey nikt
nie odważył się czynić postrzeżeń Teogr: Pisarze bowiem następni trzyma-
li się mocno zdania Ptolomeusza, dodaiąc nowe tylko inne czerpane wiado-
mości. Zdaie się że Ptolomeusz uchybił, w swych postrzeżeniach
co do kształtu Ziemi rozszerzaiąc i spłaszczaiąc ią zbytecznie –
Celniey ci Autorowie tutory byli po Ptolomeuszu Teograficzni i wyobrażenie
Ziemi iakie po nim miano. – – Ptolomeusz zdawał się wprawiać
wrozpacz zwolnik następców gdy mimo błędów swoich, tutor popełnił, od-
stępił od dawnych Wyobrażeń Ziemi – i nikt nie czynił postrzeżeń,
ale tylko Pisarze następni trzymali się Jego zdania dodaiąc i sprostowuiąc
rozszerzaiąc dzieło czerpanemi tąd inąd wiadomościami. Martia-
nus Capella żyiący w V wieku Mowy Dzieło Encyklopedyczne pod
tytułem Satirion obeymuiące wszelkie umieiętności, umieścił w nim swoy Sy-
stemat Teograficzny. Poźniey były opisy oddzielnych Państw czynione i tale
Pauzaniusz opisał Grecyą, lubo nie wiele z iego dzieła nam się zachowało.
Rzymianie że Mieli Mappy iest rzeczą nie zawodną wytknąć iuż my się wyżey
mowiło o Agrypie układano oprócz tego drożniki Itineraria czyli opis drogi
do użycia obojętnego. Wodzowie brali je z sobą gdy szli na prowincye i onych
używali. Główną ich rzeczą było oznaczenie ich odległości miasta iednego od
drugiego, bez nie miano w układaniu onych względu na położenie Teograficzne
zami na tych to drożnikach czyli Mappach były rozmaite Male nieżyczenia
a się z sobą, z wyiątkiem Teograficznem i Matematycznym dochowały się nie-
które do naszych czasów. Nayznaiomszą pod imieniem Itineraria Antonini
Może dlatego tak nazwane iż on ie zebrał i nazad. Każdy właściciel drożnikow
pomnażał ie i uzupełniał. – Zdania Ptolomeusza we względzie Scientyficznym
utrzymały się pomiędzy uczonemi Any tylko się widzieć dalo za zdaniem Strzydora
Sewilskiego, Ven: Bedy, i innych ale przez mylne a bezrozumne
wyiaśnienie Pisma Św które umysły zaięło Teologow zrodziły bezrozumiane
dziwne

Jeografia wyobrażenie. Po przyczynianio rożne wyśledy z Biblii przyjowieści o
Dawne, tudzież z powieści ludow wschodnicy Azyi. Co wszystko razem zebrane utwo
rzyła Systema podług tych wyobrażeń, mamy u Kosmasa Zakonnika Egipteskiego z
iącego w 17 wieku Kra tatory był nazwany Indico ployster opisuiąc Chrystusz i cały
lowiat podług ziemi. Cała ziemica była miała czworoboczna umowowana na wzo
Świątyni, tu Zachodnio północney stronie wznosiła się na kształt Piramidy obra
na Oceanem na Wschod był kray Rayem nazwany otoczony 4ma rzekami w Pis
S. wymienionemi, Na ostatnich końcach wschodu i zachodu znayduią się miary albo
Słupy na których wspiera się firmament nad nim Woda a nad tą w kleistych niebio
sach umowi się Duch Boży. – Prócz tego w okolicach odległych i nieznanowych miał
się znaydować kray Olbrzymow, ludzi rożnego kształtu a tu północy wnijście
do Piekła, które to pogmatwanie, było wyobrażeniem o dawnich wiekach, o tych
nowie wiekach gdzie Europa przyięła podług Gotyzmu, przez natłok Barba
rzyństwa, a zkąd handel zatamowanym: gdyż żadnych z Indyi towarow
nie otrzymywano; został i nic całkiem o Jeografii wypisanym nie było –
W ogóle Pisarze tacy nic albo mało wczęli dla postępu Jeografii wspo
minaią o X. Gwidonie, z Rawenny w połowie 9ego wieku, iż ten miał nayprzód
Zwierciadło Jeograficzne, dopiero w 12 wieku poznane, ale to zaginęło, bez żadnego śladu
Pomiędzy Pisarzami Bizantyńskimi Nicefor Blemmides Zakonnik z góry
Athos r. 1350. mieszkaiący przy Patryarsze Konstantynopolitańskim dał
krotką Jeografią w której ogólne prawdy dobrze wykłada i dawne wiadomości
potwierdza, nowych zaś postrzeżeń przez Pisarzow Bizantyńskich i Arabow
powziętych nie rospomina. – Arabowie szczegolniey się przyłożyli do Jeo
grafii i naywięcey w tym względzie pracowali. – Pomiędzy Kalifami
z Abbassydow imii pochodzącemi, Almamun na początku IX wieku r. 813
wsmierzyć rozkazał Państwo, aby sprawdzić Starożytności podania o ziemi.
Wielkorządcy po prowincyach też same robili – Ptolomeusz z Greckiego na Arab
przełożony iszyli zawsze był Jeografii tego Narodu – Pomimo tego można tam
spostrzedz dzikie wyobrażenia, Jeden bowiem z nich Masudi 991. r. ziemię
porownał do Rakii i mowił że Melika miała być głową: Indyan
sya prawe Skrzydło, kray Joy tworzy lewe Skrzydło a Afryka Ogon. Sto
miedlobędź wyobrażeniem ułatwiaiącem uczenie się Jeografii. – Pomiędzy
Imieni Arabami Abul Feda zasłużył na uwagę Księże Hamauk wydrą
Rom

Prowincyi 1331 r. umarł
ny, który opisał ziemię po
1½ stadnik u starożyt
trzymali się w oznaczon
okazuie się że dwaj P
Strab. Ostatni zasługu
w opisywaniu osobliwo
tów, opisuiąc wyspy
wszy rachowaniu dług
aż na 18½ wieku a z
z Binary, dnik pod
obserwatorye, i podług
obserwatorium swoie
u Chaldeow Grenwi
mierzaniny nie wie
mią Południka p

Afryka iest naturalna
ludzie mieli o ziemi
ziemi w prawnym kształ
Pomorzi w Srzednich
wieków ozdobią wszel
się tablicami. – Kar
wyobrażenie całego świ
XV tablice położenia
gorzeń znaiących się
na okrągłości Ziemi
okazuie się iż o niey
znaiącego wielu się
Duią się że Europa
wyobrażona iest ziem
na mocach przy prawo
ściwy Rzym, gdzie Ar

Prowincyi 1331 r. umarł Monarcha pełen rzadkich przymiotow i żołnierz Rzą za wso-
ny, ułożył opis ziemi podług następstwa Klimatow, z dodatkiem długości i szerokości Geogr.
1/2 Południk u starożytnych prowadzony był przez wyspę Rhodus, tego i Arabowie także
trzymali się w oznaczonej części. Zważywszy więc wszystkie te dzieła starożytnych
okazuje się że dwaj Pisarze są z rzędem własciwej Geografii to iest Ptolomeusz i
Strabo. Ostatni zasługuie na większą zaletę gdyż iest ostrożniejszym od pierwszego
w opisywaniu osobliwie tych miejsc których sam nie zwiedził. — Od Ptolomeusza
który opisuiąc wyspy błogosł Fortunata prowadził przez 1/2 Południk. — Przyięto zwy-
czay rachowania długości i szerokości na prawą stronę zwyczaiem tem zachował się
aż do 18 1/2 wieku a z tąd poznano iż zgodzono dotąd że przez Wyspę Ferro czyli inne
z Kanaryyskich potrzeba było prowadzić 1/2 Południk. Dopiero gdy powstały
obserwatorye i podług nich Mappy robione były, każdy kray chciał mieć
obserwatorium swoie za punkt rownika uważany i tak u Francuzow Paryż
u Anglikow Greenwich u Niemcow Widen. — Lecz ztąd powstały wielkie
zamieszaniny, nieiwiadomo czego się było trzymać. Większa części iednak trzy-
ma się Południka prowadzonego przez wyspę Ferro. —

O Mappach

Rzecz iest naturalna że Mappy muszą być z kunsztem wyobrażeń całej
kuli ziemi, z tą iednak różnicą iż nie zaraz po wynalezieniu zobacz
ziemi w prawnym kształcie wystawiali się sobie w obrocie. — Pewnie pierwsze
domowe w średnich wiekach widzieć się daie o Mappach gdyż Pisarze tych
wiekow czynią często wzmiankę o kartach Geograficznych, ale te nazwyczay
są rzadkimi. — Karol W. miał trzy wielkie tablice srebrne na których było
wyobrażenie całego świata Rzymu i Konstantynopolu. — Sołtan turecki kazał
był te tablice złożywszy mięszy żołnierzy — Rogier posiadał Glob 160
grzywien ważący srebrny, mowią że Pitagoras utrzymywał iż ziemia
nie okrągłego ziemi ale to nie pewna. — Z Pism zaś Arystotelesa
okazuie się iż o niey zupełnie był przekonany. — Najważniejszy z Globy
rzadkiego wielu są. 1° Mappa całego świata 1767 r. zrobiona znay-
duie się w Turynie przy Kommentarzu S. Jana w Apocalypsie na niey
wystawiona iest ziemia okrągła u góry wschod, na 4ch rogach trzy wiatry
na koncach przy prawey stronie Azya, nad Europą Armonia i góry Kaukazkie
południe Raj, gdzie Adam i Eva, Rzeki Tygrys, Eufrat i Ozonkiszane

2. Ważniejszym zabytkiem, iest tablica Peityngerowa, iest to Mappa złożona z 12. arkuszy
pollorca tolowych z pargaminu, zdaie się że iey początku bratnice, znayduie się w Wiedniu
w Cesarskiey Bibliotece, opisana drukiem przez Szeiba r 1753 Mappy tey początek kładą
za czasow Teodozyusza tutory w r 390 podług innych zasady iey są drożnicki, Rzymskie
widać że albo układana albo kopiowana w r 1210 a nawet za tutora kładą Spowrzy
Zakonnika z Kosmaru blisko Renu. Dowodzim 12. wieku są charaktery Gotyckie podo-
bne do używanych w tymże wieku. - Nazwisko swoie ma od Właściciela Peytingerow
Obywatela Augsburskiego w wieku 15. Za iego śmierci zginęła: lecz znowu po wygas
łemiii iego pokazała się, i wtenczas przez dobor Cesarski zakupiona a wraz w Bibliotece
Wiedeńskiey złożona była. - Kardynał Borgiasz posiadał tablicę mocniejszą sztuką i to
bolą Szmelcerską, wyobrażaiącą Kulę Ziemską, a ta pewnie od 15 wieku pochodzi.
Od tąd zaś, gdy Portugalczykowie odkrywać zaczęli wyspy na Oceanie Atlantyckiem, gdyż
potym zaczęli opuszczać nadbrzeżne, lub brzegom Afryki zbliżać się po-
częli. - Osobliwie zaś Miasta handlowe, iako to Wenecya Genua i Holandya wiele Mapp
Nayelniejsze zaś w r. 1436 Andrzey Bianko zrobił na 10. Arkuszach, tutora się w Bibliotece
S.te Marka znayduie. - Zaś w r 1555 na żądanie Króla Alfonsa Portugalskiego Se-
zrobił Kalwinista Mauro tey mapy mieć dwa exemplarze iden we Włoszech a drugi
w Hiszpanii w Estremadurze, w Opactwie Alcobasco nazwy podobnieyszy Afryki miasta
będą oznaczona. - Pierwszy Glob w wiekach 15. i 16. był zrobiony przez Martina
Bachaim Norymbenczyka, tutory powracaiący z Portugalii do Norymbergu zrobił ow
glob na którym wiele krajow rozmaitych wystawił w końcu wieku 15go zwiększ
ion wiele krajow, i wiele wiadomości. Krzemnik tedy wiekow te mappy z nayznacznie
Mappy płyty dziełach Ptolomeusza umieszczone, nie są iego oryginałem, lecz dopiero w 15.
wieku przez Agata demona porobione. - Wiek 15. obfity, w tak wiele odkryć Krajow
krajopisarstwo i cały tey umiejętności nowe nadał pozdar. Wynalezienie tedyże sztuki
drukowania, wiele się przyczyniło do ustalenia Systematu Geograficznego. Co albowiem
raz ogłaszowano przestało być tayemnicą, lubo trzeba wyznać prawdę że zwolna się
się doskonaliły. - Z wynalezieniem tedyże druku, tayemnica stanu upadła i odtąd nie
obawy tey nauki powrócić się może. - Do wydoskonalenia Geografii przyłożyli się wielu
z niemcow - w Połowie 16go wieku Stechlar w Sybiniu, Joannes Alpianus Ma-
ne Professor w Ingolstadzie. Odkrycia nowe pomieszali do pierwszych zwoiu Sta
Pierwszy Hieronim Scolasterо zaczął robić Glob. Sebastyan Munster w połowie
wieku, Professor w Bazylii napisał Kosmografią 1.mą w Niemieckim ięzyku potym
w Łacińskim. - Łożył on wiele starań na zebranie Materyałow i w krotce dzieło iego
stało się nayważniejszem w cału Geograficznym. - Abraham Arktetyus zbierał Mappy
Mappy i przytaczaiących do swoich wydał Atlas czyli Teatru orbis terrae pod tytułem Gerard Me
kalora r 1594 tutory krytycznie rozpoczął Przyiaciel Mappy, rzadkowad je na Skale indyiskiey
i świa

i porownywać ie z sobą. Od czego użycie projekcyi Merkatorskiey pierwsze, podług której długości Geograficzna miysc oczekuią się, poznawaiąc się ku północnym biegunom o tym ulu dobre dzieło świadczącego o robieniu Mapp ogolnych. – Projekcya zależy na tym aby południki się rozszerzały, a równoleżniki sprzężony. Merkator Prezydowanym był od Króla Hiszpańskiego pod którego panowaniem były na ten czas Niderlandy, on wynalazł te projekcyą Merkatorską, lubo nie którzy przyznią wynalezienie iey Anglikom. – Robienie Mapp dokładnych wymaga przy wiele, lecz nierownie więcey wiadomości nie tylko Geograficznych ale nadto matematycznych i Astronomicznych. Mowi się tu o Mappach krayow rozległych, albo ogolnych wystawiaiących całą kulę ziemską, gdyż w wystawieniu małey części ziemi nie zachodzi takie trudności. Oczy nek kawałek ziemi w porownaniu z całą nizem się bydź zdaie. Projekcya iest ułożeniu rysunek podług stanowiska całkie sobie rysuiący Mappy obiecuie. Jeżeli oko patrzącego stawia się w środku ziemi, i wystawia sobie że na całą ziemią patrzy, lub sobie wyobraża, pewną powierzchnią płaską, na którey wszystkie od niego malują się ze środka ziemi prowadzące promienia, nazywa się projekcyą Centralną albo środkową; ten gatunek projekcyi nie może bydź użyty, tylko do części całowey małey ziemi nie zaś do całey Kuli lub nawet tylko półkuli. Drugi Gatunek projekcyi nazywa się Orthograficzny gdzie albo w pewney odległości od ziemi iest i wszystkie punkta od bieguna do bieguna wystawiane zbiegaią się w oku. Lecz uważaić potrzeba żeby się nie zrobił Konus. I na ten koniec potrzeba sobie odległość Spectatorow w bardzo nadzwyczayney odległości, iak ona używana w Mappach niebieskich Astronomicznych. Trzeci Gatunek projekcyi lubo nie wtenczas lecz upowszechniony został Hercograficzny. Ta projekcya może bydź potrzebną, podług stanowiska Spectatora, Jego albowiem oko, albo iest u bieguna i w tenczas iest Projekcya biegunowa v polarna, Albo gdy oko spatrzy ego będzie na samym Równiku, Równikowa. Albo nakoniec poziomowa gdy oko Spectatora będzie pomiędzy Równikiem i biegunem, Takie to dwie punkt za stanowisko obieraią się. Biegunowego a bardziey Równikowego naywięcey używaią Systematu podług Argyly Stiro. – Zresztą robienie Mapp wszelkich całey kuli ziemi, wymaga dokładney sieci, która powstaie z kol południka prowadzonego przez miysce stanowiska do bieguna i z kol Równika odległego od Równika. – Im więcey miysc oznaczonych iest w którym kraiu dokładnie co do długości i szerokości Geograficzney tym dokładniey te Mappy w nim rysowanie być mogą, z tym wszystkim iedno przyrzeczenie miysca stanowiska powinno bydź tak dokładnie brakowem zdiętami na zelemnoś nie chybiło, a do tego wszystkie inne powinny się stosować. Chyże

odsyła

Chiż odpowiedzieć na zapytanie czyli tutora Mappa iest dobrą lub złą? trzeba zgodzić
prawdzie bardzo ostrożnie, gdyż może bydź stosunkowo wzięta, w innym linii dobrą
wzięli się zaś uważy z innej strony bydź może złą i niedokładną. W ogóle w tych
tychże dobra, linij się rownoleżników i południków z sobą zgadzać będą. Tak Mappy
Solski Autora Felino w Ich atlasach Kapitana Inżynierzy z innej strony nazwa
tey zdrugiey iest nayspatrzaszą. — Wszystkie Mappy Gerarda Mortiatora podług
iego prościey czynione, były bardzo co Jego czasach dokładne, po zmarci iego
Officyny w Wydawaniu syn iego i wydawał Mappy, niestety iednak dokładne
ież a poznay poznawszy swoię niepospolitość ustąpił tey Officyny Konradowi
dertandczyków, tutory wiele Mapp po wydawał. — Holendrzy w wieku 17. prow
dzili handel z całym prawie światem a w tedy u nich wyszano także zwłaszcza
robienia kart Geograficznych. — Robili tedy Holendrzy przy handlu wielu Ma
py dosyć dokładne a te nayczęściey miewały zagranicą zbyt, lecz że to Dutty
przedmiotem handlu, dla tego przez kupieckę Spekulacyę ponieważ ie kupowa
wraz dawały się gorszami i niedokładnieyszemi. — Poznay zaś gdy Astronomia
Żeglugą i historya Naturalna doskonalić się poczęły, przez toż samo i nauka
Geografii większy wzięła postęp. W niektórych krajach były towarzystwa Geogr
ficzne, ustawiły się nayprzód towarzystwa Londyńskie i Paryzkie, Nauk pod
przez Colberta r 1666. Nadewszystko zaś wyrachowanie południka przez Kasyni
tutory wydał Mappę Francyi r 1700. Rzędy wtenczas zabawiały się wybadaniem
kształtem ziemi. — Podobna także iest wyprawa przez rzędu francuzki Cyrk
Bruge de la Condemin Codin pod biegun zaś północny do Laponii Maupertuis
is Clemmier tą sprawiła że oni przez obserwacye spostrzegli swoię hypotezę
Newtona względem spłaszczenia ziemi pod biegunem północnym i tak ziemia
podobna iest do iaja. — Do dowiedzenia się tego i wybadania dłużyły nayp
ney wachania, z poznały się one odwrotnie minuty, z tego to nadzwyczaynego bę
tutory odbywa Rada ziemska w przeciągu roku to do obrotu dziennego i nocn
oktoto 12 1000 000 mil niemieckich. wiąże na ziemię zdaniem 2½ mil Niem. z
mowy spowodu zrobił pewien zarobek dowcipny że istowach w tey chwili kilku
z przyiaciołem, Kapelusz zdiąwszy, kilka mil przebywa zgodą głową a przy
Kapelu niedostrzeżeni. — Skutek więc towarzystwa przez Rząd utrzymywanych
tylko ziemię wymierzoną, wymierzoną, ale nadto znaleziono źródło do oznac
mia rożnego położenia mieysc. Do tego przytoczyły wiele tablic Księżycowe wydane
przez Tobiasza Mayera, odtąd mianowicie względu na podania i domysł ale nayważ
obserwacye Astronomiczne. Nayważnieyszym tym względzie uczynili Francuzi Cassini
1726. o hazard niedokładności Mapp, co do znaczania Morza Środziemnego o 1 Ste
Francuzkich. ze Krzyża była zbrodnią o 300 mil. —

Jakob Béller r.
od wybornych ro
rodzony był wtaw
auli, uczył się
im położenia, m
lat 20 po tego
do Niemiec
służył on fabryc
ku i Francuzka
dale wydał ma
ie Romana za
bergu, w Wirtem
pan Millo w A
zamiłowaniu przy
ze i gorliwości
Anglicy Cook
Cook Schmit, Fr
Niemcy wotowali
ley wówczas baroko
wraz Winanty U
Academii Peterobu
Astronomiczney
ych onych. Jem
wszelkie jego przyto
w Polsce wę
pranemi. Nieżyzna
chwili, który zwy
nego i wydał nie
Atlas dosyć obszerny
zdawy rożniącą
Od tego było odrę
tam w podziale
na to odpowied
wiele od podziału n
spostrzegł, gdyż t

Jakob Beller r. 1692 zmarły Inżynier Marynarki Francuzkiey, przeszło 80 ksiąg wyborowych rożnaitych zrobił. – Bouage 1767 zmarły Danville 1782. ten urodzony był właśnie Geografem od dzieciństwa bowiem miał skłonność, do tey nauki, uczył się wnet, i postępy czasu przechował że hypotezy Jego względem położenia, miał osobliwie w Egipcie gdy woyska Francuzkie tam były w lat 10 po iego śmierci spostrzegły się. —

Co do Niemiec. Jch Mapp Europy stanowi r. 1702. zmarły Jan Homan założył on fabrykę Mapp przez co upowszechniły się na podobny Hollenderskie i Francuzkie Mappy. Homan zostawał w związku z Haasen, który wiele wydał mapp; ——— z officyny Homana. – Przykład i powodzenie Homana zachęciło wielu innych i stąd powstało wiele officyn, Wmurburgu, w Weymarze Bertucha, gdzie kilka set osób pracowało. – W Wiedniu przez Millo w Augsburgu, w Berlinie przez Brocha de Woyny od rewolucyi Francuzkiey przestrzegnięte i upowszechnione Geograficzne Mappy. Przez zaw i gorliwość osób prywatnych przyczynione się trudnią się ich poprawieniem.

Anglicy co do innych części świata celują w robocie Mapp a osobliwie Arrowsmit. Francuzi do dokładności Mapp łatwiey rysunków nadobnie Niemcy uszlachetnili ich wypisowki lecz bezskutecznie. – Przez Rossyiskie tożsd, tożsy uczyniło bardzo wiele na oznaczenie Geograficzne swoiego obszernego Państwa. Przez Wincenty Wiśniewski rodem z Warszawy Radzca nadworny, członek Akademii Petersburskiey zatrudnia się wybadowaniem szerokości, i długości Astronomiczney Państwa Rossyyskiego, uczyniwszy przeszło lat 14. pobudowiczynności onegoż. Jemu winniśmy oznaczenie wielu miast przez Sprawiedliwego w dziele iego przytoczone, co do szerokości i długości Geograficzney. —

W Polsce wiemy prywatne osoby niż Rząd zatrudniały się badaniami Geograficznemi. Najznakomitszy w tey mierze Józef Jabłonowski, Wda Kijowski chował, który swym kosztem utrzymywał nauczyciela i Dyrektora Zakonnego i wydał na to przeszło 40000, ten to Zakon wydał w 25. Arkuszach Atlas dosć obszerny, lecz że był robiony z pomiarów pojedynczych niemiał zasady rozmiaru Trygonometrycznego, dla tego wiele winien niedokładności Odtąd tego bytu odjęcie Polski części w r. 1800 albowiem nie można było dojść tam w podziale osobliwie od Galicyi, tak dalece że potrzeba było aby Kommissya umyślnie na to delegowana nowy utwór wypadł z nich kalkulacyi, podział mianowicie różny w całe od podziału na Mappach Zakonnego a nawet i dziś tey mappy niedokładności się okazują, gdy iż traktaty Wiedeńskiego nie zgadzają względem Granic Polski dzisiey

nie

nie przyszły do zkutku, gdyż Kommissarze pogodzić się nie mogą. - Oprocz Zanonego przyznać należy Stanisławowi Augustowi, że chciał Polskę po zobić zostawia po miątkę i własnym kosztem, aby była uczyniona na blachach Mappa Polski przez Połowinka pewnego Portera dyrygował, dla braku atoli Artystow i za chodstwa, nie mogła być w miyan robioną, lecz aż w Paryżu iż ztychowano o r. więc 1780. do 1792 dostawiano Królowi nie tutore blachy, lecz przez zamie nia w czasie rewolucyi Francuzkiey i blachy poczęte i rysunki zaginęły dopie r 1811 Rossyanie wynaleźli i wydobyli blachy i Sztychy przez tegoż samego Maystra wybicia, reszta zaś dokończa się w Petersburgu. Mamy iuż Ry Holnsze tych blach z umieszczeniem pięciu Woiewodztw, Za dostatecznemi tey Mappy rzeczy nie można, gdyż podobno bez zadad Trygonometrycznych ale dana, nayleprzą atoli iest z pomiędzy innych. - Epoką pomiędzy Pocztami Danow Filip Klowenux rodem z Gdanska r 1633. ten mazaszczyt że pierwszy z Jego Łączył głębokie badania z prawidłami pisania Autemi i Jego Geografia w 17 wie była nayleprzą. - Ricciolli w poto: 17 wieku Profesor Bononii. - Baronius Angielk położenie miyc Geograficzne podług obserwacyi Astronomicznych ca w Niemczech Jan Hübner 1731. r zmarły Hanow. Epoką wydawał Jego pią w pytaniach i odpowiedziach, iako też od niego z czasu się illuminowane Mapp, przez niego historyczno Geograficzne pisma uporządkowaną zostałą Nauka Geografii. Dzieło Büschinga z kilkunastu tomow w Niemieckim zyku wydane i na Francuzki przełożone ma zaletę dostatecznosci iuż mu rzut czynią, że nie oddzielił Geografii od Topografii. - Pomiędzy Francuzami Gu reur Malbron Dawnych Nauk relizowany Francuz. - z Niemcow Gatterer Pabr Gaspar - od lat 20 zaczęło tablicowo Geografią historyczną z zestawieniem z żytną, gdyż dawniey w tym bardzo była złamia. Celaryus mowi o Geog fii starożytney ale nie rozróżnia wielu Niemcom więc należy ten zaszczyt Pabr hann Henryk, Foss Mammert wielkie maią zalety. - W Polsce pro dawniejszych nie mamy tylko Wyrwicza Jezuitę połączył on Statystykę z storyą prawodawstwa w dziełach które wydał Geografii Politycznej. Pierwszy tom u r. 1783 drugi 1788 / lecz że mowił w tym dziele, zmiało w kształcie Rządu i o Państwo Rossyiskim dla tego po wydaniu pierwszego tomu drugi wstrzymany został aż nar poprawiwszy wydał i drugi. - Nay trudniey tey rozumieć Geografią od zwrotnych ach, gdyż w tym trzeba łączyć do Geografii, Historyą Rossiską, która w tamtych czasach podzielona na Dyecezye Stanowiła Geografią Polityczną. Nayprzyiemniey są dziś Mappy Krusego Damvilla prac

O Etnologii

czyli

o Opisie Ludu Obrzędy Zwyczaiów Zamieszkuiących

Wyraz Etnologia znaczy opis szczepu plemienia ludzkiego. Cała ziemia dzieli się na części świata, tak też ludzie na rożne gałęzie poszczególne, pomiędzy tutorami rozmaitości rożne zachodzą a te bywaią zbudowaniem przyrody ogólnych i szczególnych, wybadaniem takowych zatrudnia się nauka, nazwana Etnologia czyli historya szczepu plemienia ludzkiego. Dzieli się na ogólną czyli teoretyczną i szczególną opisuiącą ludów szczepy poszczególne. Ogólna czerpa data swoie z doświadczeń i zasadza się po większey części na rozumowaniu. Data te czerpaią się mianowicie do spostrzeżeń, znaleźć można w podróżnikach, Woiażerach i opisach Geograficznych rozmaitych gdyż ta Nauka nie zadowala sobie iedynie tego aby ią uznano za oddzielną umiętność, ale tylko rozprzestrzenioną iest, po rożnych tak cała dawnieg Statystyka. Bezpośrednio z spostrzeżeń czasu wynikaiącą zostaie na godności umiętności oddzielney i w szeregu reszt innych policzoną. Na tylko widzieć należy ze pewnością tylko z podróżników i opisów rożnych ich materyały czerpaiąc powinny potrzeba z tego względu nadzwyczaynej ostrożności i krytyki w wyborze ich. Potrzeba tu bacznie charakterów podróżuiących, Stara się o poznaniu ich usposobienia oraz stanu dotychczasowego, także uważać należy na przedmiot narodu z którego iest podróżuiący. Inaczey bowiem, inaczey bowie Pastor na kazi i zgoła Duchowny: inaczey lekarz, a inaczey Mayster do Szkoły w całym dziele, to osobliwie w czytaniu Podróży wiadomości Geograficzne poszczególnie powinny — Bardzo albowiem można znaleźć mylnych opisów i badań o rożnych Narodach, które nie ze złych chęci ale z mylnego obserwowania i zastrzeżenia się na nich niedokładnego postrzeżenia a zatem non dathores ze ratione momenta summ deprendere. — Należy także uważać na wiele w takowym podróże były czynione. Inny bowiem dziś wiek mamy a inny przed lat 100 i więcey. Inny był wiek Religijny gdzie wszystko stosowano do Boga, a inny do Mierzchi. — Potrzebny iestże wiadomość znać stan charakter i nayosobniejsze szczegoły Osoby podróżuiącey. Gdyż nawet zdarzyło się, że podróżuiący nie będąc w stanie podczymować trudności i mozołów w opisywaniu podróży swoich, zlecali to biegłeyszym niekiedy osobie w piórze Jak np Mongo Park a nawet i Koch podawali rzeczowe im zwierzone swoie postrzeżenia a ten czynił relacyą publiczną. — Zamiast tego iest wiadomości

ciekawe

rzeczy uważane dodane lub odjęte. – W tym względzie Monografie z najlepszym Materyałem a najznakomitsze z tych z Pallasa o Kalmuckach, i Szwedow opisanych Laponczykow. – Te porownywane to iest pomiędzy tudzio opisy z tego mogą dostarczyć ważnych materyałow w tym przedmiocie. – Liczny i krytyczny spis takich byłby obfitym materyałem i dostatecznym ale trzeba mieć oraz Biografią Samychże Autorow na tych Atoli zbywa Literatura nasza. –

Z Francuzkich dzieł mamy iuż wiele o tym celu 1808 P. Bouche de la Richardie Bibliotheque de Voyages 4 tomy ale te niedostateczne. Dodatki z tłumaczeniem na języki Niemieckie wydał Berdemann 1810 w Getyndze sam spis podrożny obeymuie. – Zbiory podrożny nayeelniey ponieszy Angielscy Nawigantium bibliothica 1791. Churija 2 tomy w Londynie w tymże iuż języku. Po między Niemcami Ermanna Geschichte der Menschen nach Mannem 1791 nad Menem w Frankfurcie wyszło ich w przeciągu 6 lat 22 tomy, ale wkrotce połączyły się z Sprengiem Halskim historykiem i razem wydawali dzieła pod tytułem Magazyn podrozy. tłomaczą c wyższe dzieła w rożnych językach od 1790 w Berlinie do 1800 30 tomow dołączyli jeszcze od 1800 dodano 40 tomow nowych i teraz nawet kontynuuią to dzieło w Berlinie i iuż Bez tych iego Autorem. + Po między Francuzemi zdawnieyszych pokaż Zbiór Prevosta 1746. Histoire des voyages w 20 tomach in 4°. Poźnieysze nie w tym względzie robione, La Harpa Abreje l'histoire des voyages, w 1780 wyszło do prowadzono go do 30 i kilka tomow i przestano kontynuować. –

W Polskim języku tylko same mamy ——— miałe wydawane w Warszawie jedynie dla uczenia dzieci w użyciu. Zaczęto tu w Warszawie wydawać i doszło iuż 12 tomow, ale także mimo dzieci przez czyma w Druharni P. Mostowskiego nie wzgledowali w dobre badania, a więc i w tym iesteśmy ubodzy.

Co do samey historyi rodu ludzkiego iedna tylko mamy nayważnieysze dzieło Meynersa, które dostarcza nayleprzych materyałow pod tytułem Geschichte der Menschheit. Za ma dzieło iego zaletę iż przypomieść nadzwyczaynym sposobem, a w wielkiey bieg. Bibliotekarzem w Getyndze potrafił ieszcze to dzieło zdatami nieymoznemi zbogacenia. – Daley rozciągnął iego i pomnożył Lichtenberg dołączywszy opisy zwierząt 4° nożnych w r. 1776 pod tytułem Zoographische Geschichte der Menschen. – Między ubocznemi Blumenbach pod tytułem prawa. Te generalne iest multiplikatione w Gotyndze 1795 i Montagu w

pod tytułem

pod tytułem Esprit de Boia tu należy dzieło — Co do rzeczy Buffy. i podług Pinka i podług zdania powszechnego, przyjęto za ludzkie ważyny pochodzą od jednej pary owe zaś odmiany i różnaitości, które się w ludziach dali postrzegać przyczynom różnym przypisać potrzeba. — Różni pisarze i filozofowie starali się zredukować i podzielić ludy na pewne plemiona szczepy, które jednak z jednego pochodzą zrzodła. —

Niektóre zdania o Ludziach

Gmelinow przyjmuje dwa wielkie szczepy rodu ludzkiego: 1° Kaukazki czyli Tatarski 2. Kalmucki czyli Mongolski, te są główne podziały. — Kaukazki znowu ma w sobie 2. działy Celtyckie i Sarmackie, czyli Słowiańskie. — Mongolski zaś obejmuje wszystkie inne ludy całego świata. — Do Kaukazkiego należą Negrowie Europejczycy idą do Mongolskiego zaś Azya środkowa, południowa i Ameryka Północna przyznaczi on w zbiegłości wszystkie szczepy, ale kombinuje z nayzabawniejszą czynności gdyż szczepy Kaukazki nad Mongolskimi przyznaje mu różne dobroczynności a osobliwie wyższą umysłu, jasność ciała kształt oczu i nosa zdolności do uszlachetnienia się. W Mongolskim przyznaną wielkość zmysłów delikatności, powonienia wzroku słuchu itd. Jeszcze Celtyckiemu szczepowi nadaje pierwszeństwo, a do tego dusze nad Słowiańskim. Słusznie więc i mówi o przewadze Negrów Europejczykowie gdyż prawo pierworództwa wychwalają. Zkąd widać do całego Systemu Etnologię przyprowadzą, mimo wyższości tych, które zwolennicy przyznawał Gmelinow, Słowiańskiemu przyznali. lecz pomimo tych braków, warte cześć to dzieło czytania. —

Co do innych Autorów Kant w Geografii Matematycznej 4. szczepy rodu ludzkiego uznawał. Ludzi białych, czarnych, Hunnów czyli Mongołów i Indusów czyli Indyan Wschodnich, od tych zaś wyprowadza inne Narody jako pomieszane Amerykanów kładzie za szczep Hunnów pierwotnych, tylko że ci w szczególności wykształcani, mówi on. Za siedzibę pierwotnego Narodu czyli szczepu, naznacza pas między 32 i 34° szer: północ. linii przez Kandahar, Ispahan, Jerozolimę naznacza. podług niego wypada że 1° Europejczykowie północni i Azyanci są biali. 2° Amerykanie Miedziano czerwoni. 3. Afrykanie Jenegambijczykowie czarni. 4° Indyanie Zachodni Oliwkowo żółci. — Rozróżniający podział Blumenbacha przez Franc: Xawerego i Józefa Smiadeckiego przyjęty. Ten całowe szczepy nazwania 1° pierwotny mianuje między 40, 41° szerok. Geogr: więc wyżej niżeli Kant poznawszy podług niego przez pomieszanie się tego szczepu z Amerykanami wywodzi się Etiopski i Mongolski. — Szczepu Kaukazkiego znamionuje rudość włosów, biała polorzała rumieniec wtorzy długie orzechowe włosy, postać twarzy i czaszki nayspiczniejszy

Dwo

podług wyobrażeń naszych. — Do tego szczepu należą wszyscy Europejczykowie wyjąwszy Finnow: także Azyanie Zachodni, Afrykanie mianowicie północni, bez względu na kolor, gdyż pomiędzy nimi są ludzie biali zyo Marokko, Tripolis, a ten Szczepu czarni, Stąd się pokazuje że kolor ciała nie od klimatu nabywa się. — Mongolskiego szczepu znamiona naznacza Blumenbach, włosy czarne twarz i kolor ciała płowo żółty włosy na brodzie rzadkie i ostre a z wielkim wypukleniem. Otwor oczu poziomy, twarz płaska, kości jagodowe sterczące nie nabok ale na przód. — Obejmuje on Finnow całą Azyą Szednią i południową a więc Europejczykow północnych. Do nich zaś do niego Malayczykowie gdyż ci oddzielny szczep stanowią, Ludy Północnej Ameryki to iest Grenlandczykowie. Szczep Etiopski różni się kolorem, skory czarny, włosow czarno ludzkich, kości jagodowe sterczące naprzod, wargi wielkie wywrocone, nozy krótkie. Samych Afrykanow średnich: obaiz szczep Amerykanski iest miedzianego koloru, włosy czarne, proste twarz płaska wypukłe rysy twarzy nadzwyczaj wydatne, Obejmuie Amerykanow wyjąwszy Esmonczykow. Szczep Malayski Cery brunatny ma włosy ostre, czarne, i bezdzierzawe nos i usta zarodle bardzo, obejmuie Grenlandczykow. Z tąd okazuie się ogolne upozadkowanie rodu ludzkiego, ale i tu bydź muszą wyjątki, i mieszanina rożnych szczepow, tworzą rożne przyczyny Modyfikacyi. Lecz pierwotności szczepu dać się naturze pozwala na Rusznach, pomiąwszy hypotezy sławnego Bayleyo iż rod ludzki wyprodukowanie iest tylko tego tutory bydź przed zawszą na tym siodle wielką rozchwiają. — Pisarze chwycili się mocno tey hypotezy i wielu ich pospierało się znuy dowodami się czerpane rożnemi kościami rożnych zwierząt, tutorych teraz całkiem nie znamy iako Mamutow, Szkielety, wielkości ich złożone z gdzie niegdzie i atakie ich opisuie Cuvier w swoich dziełach. — Zwierzęta wszystkie ciała ograniczone zawsze tym większy od wpływu otaczających ich rożnych okoliczności że rożne te twory przyrodzenia a nawet i zwierzęta rozwiiaią się i formuiącą stosownie rożnych zmian klimatu. — Wnosić należy że przyrodzenie od klimatu całe kalkulowanie wzięcy i odwołać nie miało się znaydować w tym samym stosunku do rodzenia co i zwierzęta, kiedy podobną do nich iest i istotą, odciągnąwszy duszę nieśmiertelną i rozum. Zarzucaią niektorzy iż ludzie ci sami mogą pod rożnemi zyeklimatami: Ale ci nich uważaią, że lud im mniey iest wyrobiliżowany, tem trudniey przyzwyczaia się do odmiennego znoszenia klimatu: — i że dopiero wzięcy wyrobowani ludzie poznać mogą iż wodmiennym zyc potrafią klimacie, z tego nilka, że ludzie stopniami przyzwyczaiaią się mogą do rożnych klimatów

a więc

a więc że dopiero Cywilizacya zmoże zatłumić w nich tę rozmaitość, i uczucie które przyrodzenie w nich wlało. Ale trudno zaprzeczyć ażeby organizacya zarazem plata zdolności natury do uszlachetniania. – Natenczas Autorzy Dzieła poczęli o tym względzie zadalekie swoie twierdzenia i utrzymywali, że Klimaty tak nie przeciwiązany do ustaw natury ludzkiey i tak ma wpływ na nią że nie można się bez oprzeciwienia się oskarżenia i bluźnienia się zmieniać. Rządy atoli (mówili oni) gwałcą natury prawa przymuszaiąc ludzi nieludzi do opuszczenia pierwotnego ich Klimatu.

Ogolne Uwagi nad rozplemieniem się rodu Ludzkiego, w rożnych świata stronach. O Ich Nazwiskach &c.

Zdaie się że ludy pierwotne składały się tylko z pobudzonych rodzin, czyli familij, że dopoty żyli wspolnie, dopoki się nie rozszerzyli, które to rozszerzenie się było przyczyną rozłączenia się, które tamowały Gory, rzeki, i inne okoliczności, które przemoc mocniejszych zwyciężała. – Słabsze z powinowacone, łączyły się ze sobą dowodzą, dla pozyskania sobie wzaiemnie i zgody. Słabi mocniejszym ustępowali, lub posuwali się dalej, schronieniem ich były góry i okolice mniej zamieszkałe. Skutki tego spostrzegamy dziś w Azyi, Arabii, Anglii północney, w Szkocyi; osobliwie zaś w Azyi na wyspie Ceylon gdzie mieszkańcy wyspowi schronili się do gor i tam się tułaią. – Zwycięzcy napadali często na zwyciężonych, gdy ich widzieli zgnuśniałych i osłabionych. Zawsze zaś słabi łączyli się z mocniejszemi. Jeżeli zaś bardziey ludzki zwyciężający nie uspołeczniony od zwyciężonego oddzielał się i formował oddzielną klasę swoiego Panowania. – Tym sposobem rozszerzało się plemie ludów Pasterskich albo Łowczych czyli z polowania żyiących. – Przez Rolnictwo stale mieszkaiące formowały się ludów towarzystwa, gdzie gdzie obrano sobie siedzibę, tam przyzwyczaiano się szczerze do iedney ziemi, wszelako i tu bywały rożne do Emigracyi powody np. Chęć zysku, uciemiężenia polityczne, i Religijne, tworzą osady odległe, iako Szwabowie na początku 18 a w końcu 17 wieku uciemiężenia religijne Salcburgczyków oddaliły od Inn, i za Ludwika 14go Brandeburg zaludniły. – Z dzis z politycznego nieukontentowania w Anglii Zachodnich tworzą się ludy Osady nad morzem np. Anglików do Ameryki, tak nieludy zaludniły okolice np. Stałe Zięby dziś na wyspę niemi zamieszkałą. – Dowodem że okoliczności te powtórzyły do zaludnienia wysp na Oceanie spokoynym, gdzie iedna wyspa od drugiey na 1600 mil odległą będąc nie innym sposobem, tylko z podobieństwa mowy dowodzi że nieludy przez zasłonione z iedney wyspy na drugą ubiegaiących się za zdobyciem żywności zaludnione zostały

Cdzą

Co do Nazwisk Ludow Jakowe, albo sami sobie nadawali, albo też otrzymywali od obcych, lecz nayczęściey zdarzało się w Polnie. I my nawet Poeni, znamy więcey przez nas samych nadanych. Przyczyna zaś nadanych Nazwisk pochodzi częstokroć z niedoiadomości nieokolicznościach przychodniow. Przychodzień ieli nazwać ludy od tego, co go w oczy nayprzod przybywaiącego uderzyło. Początku nazwisk ludow, trzeba szukać w tym języku, w którym mowa powstała. Do czego nayczęstsze prawidła pozwolić mogą. 1mo Dopoki lud sam siebie nie maią wyobrażenia żadnego o innych ludach, sobie nazywa nazwiskiem zwyczaynym, Ludźmi lub Mężami, Dowod tego znaczenia rożnych narodow wyraz Deutsch znaczy ludzie albo mężowie, zrzodła tego trzeba szukać w starym niemieckim języku, od którego Deit znaczy wielość Narodow. Adelung zaś wyprowadza od słowa Tooth, Deutsch znaczy przyiaciel, krajowi ale to na iedno wychodzi. – Stąd też Sanyt astyszczy o Deutscherach, przetłumaczył ich na Germanow w łacińskim języku, czyli krewnych, w języku Gotskim Gotowie też samo znaczy co Mężowie, tudzież Humanowie – A można się domyślić że słowany znaczą człowieka i pochodzi od człowieczy, inaynie może nie przez wybitne rożnienie ten wyraz zeszło.

2do Gdy Narod iakowy obce poznaie ludy, zaczyna od tego że wyobrażenia ich dorozumieczyzny na nich przenosi i nadawa nayczęściey ludy maią nazwiska obcych, które w języku wschodnim znaczy obcy. – Niezliczaią się mianowicie w dzisieyszych językach, w Niemczech dziś iszcze widzimy wyraz Wahlen Welsch, oznaczaiący nieprzyiaciół; w łacińskim języku rodzaiu człowieczego Francuzow – Ten wyraz pochodzi od Waalh obcy. Że zaś Scarze Niemieccy w wiekach 16 wszystkich ludzi czyli Narody nazywali Welschi, dowody tego w słowniku Adelungera i dotąd dnia postrzegać się to daie, że ludy poznane i mnie ludy nazywaią Welsche, a nayczęściey Włochow. – 3ci Częstokroć Nazwisko iakowe od drugiego nazwanym bywa podług położenia tego względem niego np Ludy wschodnie Saraceni w języku Syryyskim znaczy naród mieszkaiący na wschodzie. – Wyraz Czuchowie nayprzod znaczy mieszkaiących od słowa Czeskiego Czechy na wschodzie będących. Tartarzy nazywaią Catyaiczykow Karami, podług ich położenia ostatni. – 4to Częstokroć lud wielki nazywany bywa podług poiedynczego szczepu od którego inszego, który poznał ten szczep. Nayprzód od znaiomości tego dowodu na Niemcach który ukazuie narodu nazywaią się inaczey, i tak dawniey nazywano ich Szwedami, Francuzi les Allemens, Gallowie więc musieli poznać Allemana tod. Anglicy Germanie przeszli od Sasinnilow Germanie. My Niemcami. Naród Ruski Grabie przez

Wiarę

przez X wielkow Moskalami nazywano Moswita od poiedynczego szczepu czyli
Miasta założonego w wielu 13 Toż samo Turcy nazywaią Europeyczykow Franka-
mi gdyż naypierwsze Francow poznali. – 4to Nazwiska ludow od sposobu życia
bydlęcia nadane, zostawszy gdy ten, widocznym będąc ustaie w oczy nie ludy Pa-
sterskie. Tych w każdym prawie języku Mamy nazwisko. w Greckim Nomady
w Tatarskim Mongoły, w Pallas podrożnicy potwierdza, w Arabskim Beduini
wszystko znaczy Pasterze. – Korzeniowie nazywaią swoich za Radow Juba-
gierow. Sdelanami w znaczy willow a to od sposobu ich życia to iest od polowania
Polowie był to Naród Szczepu Hunnow nazwany tak od Rzeczow, może
od Pola lex podobnie od Polowania. – Tatarowi mieszkali gdzie multany i Wotoczy-
zna, dlatego się z tego wyrazu, iak się niektóry wyraz zepsuć może. – O Polowcach
mamy wzmianki w wielu dawnieyszych pismach, pozniey zaś dugie ten wyraz
we Włoskim w Łacinskim języku, nik np Kosmas Pragski zepsuł go i wyraził
przez Plani, inni Kronikarze zrobili Blani, pozniey Bleci, Blechy na
wschodzie zaś wymawiaią literę W za B mowili Wlachy, i tak z polowcow
zrobiły się Wołochy. – Ten lud niezmienił miejsca, ale tylko nazwisko
Bawzkur znaczy w Tatarskim języku Bartnika, Rzezelnika, i tak się nazy-
waią Bawzkury od ich sposobu życia. – Tatarzy nazywaią Syngurow Szy-
lo nami w znaczy Strzelcow, Ludownikow. – Lapuńczykowie Nadzow
zowią Nadbelet, w znaczy budownika stawiaiącego domy. gdyż sami prowadząc
niestałe życie i w namiotach nigdzie mieszkaią, widząc zaś tych w domach mieszkaiących
nazwali od sposobu życia. 6to Niektóry nadaią się nazwiska od przedmiotu rzadko
oczy, i wpadaiącego na patrzenie np Grey skrzep idący na północ Dnieprem na-
zwali Saurometami Sarmatow, w znaczy Sauroma wzrok iaszczurzy, Saraçoni w Tatar-
skim języku znaczy liwonate nogi maiących, a to z tąd że gdy Hiszpani wyglą-
wali do nich spostrzegli naypierwsze Koomatode nogi, które dobrze tuskie obwiązali zkor-
kami, aby się od uszkodzenia owadow ustrzedz mogli. 7mo Ludy Pasterskie na-
zywaią się pospolicie podług Głowy Hordy zwierzy, lub Gospodarza Naczelnika ale
to tylko między nimi np Izraelici od Naczelnika który się od innych odznaczał pole-
gen. – W podrożach przez Arabią można nadrafić często na takowe nazwiska
z przydaniem wyrazu Ben Syn np Ben Dawid, Ben Efraim, Syn Dawida, Efraima
to iest Naczelnika z którym się od innych połączyli. Jednakże o tym potrzeba
ostrożnie, i tylko wtedy przypuszczonym będzie może takowe nazwisko Ludy zupra-
wdziwionym będą spostrzegli. Grey znalazłszy sposob wyprowadzenia ludow od
Naczelników z bardzo dobry, z tąd poszły rozmaite Nazwiska ludowe np Kalezylowie

od

od Celta ale sposob ten Etymologizowania ludzi znalazł bardzo wielu naśladowców którzy chcieli nazwiska ludzi zredukować do Arki Noego. – Tak tedy Rusini od Rusa, Brytani od Brytana i t. d. gdyż każdy Naród miał swoiste właściwego Patryarchę w Kwiecie 18 lecia zaczęto z powagi dawności otrząsać i poprawiać o prawdzie poznano że mylne były te nazwiska. – 8. Znaczna część nazwisk pochodzi od położenia miejscowego, które zwiedzającym lub ciałowy spostrzegł się zdarzyło. Światło to daje się tylko zastosować do szczególnych miejsc okoliczności. Od położenia pustyni, zarodel gor itd np Olanie Egipcyanie, Sadrzyckowie od Rowni, Dolin, Bagnisk itd np Arabowie od wyrazu Araba w znaczy w Jch języku płaszczyzna pustynia. – Finnowie od Fenno Bagnisko w Jch Kraju. – Polacy od Pol, – Stepanie od Stepy Doliny. Suczanie od Suha Wału Bagnisko – Podgorzanie od mieszkania pod gorą. – Delekarliczykowie i Szwedowie od Wiszlania Dolnego. – Od skoli gorzystych np szkopy powiadnicy Ludu Germanow nazywaią się Nemetanie od Nim lud. Drzewianie od Drzewa Poleszanie Kolbianie, Podlasianie, skąd utworzył się Szląsk Silezia. – Wzdłuż morza np Pomorzanie Amorzowie od rzek np Polabowie ludy nad rzeką Elbą mieszkaiące, Laba znaczy Elbę. – Inszy nie od Inow rzeki. – Georgianie od Gor i rzek. – Lecz uważaj i pamiętaj potrzeba że te pochodzenia i Narody podobne nazwiska noszą a zatym nie trzeba sądzić że jeden od drugiego lub niepodobne nazwisko pochodzi. – gdyż li Wołoszo Pomorzanie nazywaią się tutejszy nad italskimi morzam mieszkaiąc a zatym równi bydź by mogą. – Oszałamiające nazwiska Ludu przybyłego do kraju przenoszą się na Naród od dawna w nim zamieszkały np Bawo przeniesiono na Bohemow. Naród Słowiański pochodzi od Bawarow którzy raz mieszkali w Węgrzech potem do Włoch południowych przenieśli się i lud tam mieszkający swoim nazwali imieniem. Stąd pochodzą różne mieszaniny ludów, osobliwie widzimy w dawnej Historyi np Lumbardowie także przenosili się swoim imieniem w różne miejsca a wtedy zmieniając siedziby swoje, zostawiali swoje nazwiska. Sąż samo powiedzieć można i o Klimatach w przyczynę iest wielkiej mieszaniny, i niedoręczności w poznawaniu szczepu Narodów. – Niezaprzeczoną więc iest rzeczą, iż Klimat i położenie mają we najwyższy ma wpływ na charaktery ludów i od tego zawisł ich cały ubiór zwyczainy. Łatwo bowiem wystawić sobie i mieć, iak rozmaite i odmienne skutki z tego mieć, Ciepła na całą organizacyą człowieka. Klimat łagodne i ciepłe więcej dozwala człowiekowi swobodo do rozwinięcia władz duszy i więcej daie mu sposobów do zaspokojenia przyrodzonych potrzeb. – Nie ma potrzeby zabrudniać się trudami o wyższy warunek lecz znowu będzie przyrodzenie dla człowieka zbyt iest skąpym nieterpiąc gruntownie ponieważ przemysł iego i dowcip niżem się nie zbudza, i nie umania ani kształci, wodem tego ludy południowe w Azyi i w Afryce, gdzie samo przyrodzenie zaczęło

Przyrodzenie

sprzyjaią prozniowaniu, człowieka, gdzie obfitość owoców, Ryb rożnych do stużyć mogących człowiekowi do wyżywienia wstrzymuie go w pracy. Najwyższe postępy cywilizacyi czynią ludy te tylko gdzie potrzeba zmusza do pracy, bez tych przez nagrodzenie ich effektami. — Swobodniejsze rozwiązanie się władz duszy iest w okolicach zbożowych, bo bezpieczniejszemu, gdzie zaspokojeniu potrzeb koniecznych wymagaiu wszystkich władz sił człowieka. Mieszkania wspólne są tam bardzo nielicznie i trudne gdyż każdy starać się musi o zaopatrzenie się do zaspokojenia swych potrzeb na całą zimę; których tyle nie ma gdy życie w spokojności. Stąd wsyberyi np prozno prostrzanie Miasta i mało w nich ludności. — Wielki upadek czynią człowieka do pracy niezdolnym i dla tego w gorących okolicach, cała dążność ludzka do pracy, do ukształcenia sił iego udaie, albowiem nayprzykry zamiłowany aby mógł sobie dosyć dogodny urządzić, który go od zbytecznego trudzenia upatrz. — Zmiana Klimatu, zmiana Vegetacyi krajowey czyni wielki wpływ na możność ukształcenia i uszlachetnienia Klimatów ludów. Mianowicie gdzie bagna odwieczne wyzuszono, lasy dobrze wycięto, widoczny tego potrzeba się stała, np w Irlandyi i w Szkocyi. — Dowodzą tego bydź i na naszych mazurach, które byli wtenczas prostacy i tępi umysłem zacofani i toż samo znaleźli w Grekach Batzyki. Oto zapewne wpływ dopiero lasów nadzwyczaynych dopomogło do ich cywilizacyi. — Stan gruntu w ścisłym zostaie stosunku z klimatem tenże iest użytecznym, albo z przyrodzenia albo przez pracę, lub też obrzydły iest lasami i piaskami. Wszystkie więc te okoliczności sięgaią się do sposobu życia całych narodów człowieka obiera. Geograficzne takoż położenie ziemi przyczynia się wiele do rozwinięcia się władz umysłowych w ludach. — Jeżeli lud będzie od odosobnionych od innych przez góry, wody itd, dalekie wolniejszy postęp w uwiązaniach, i kształceniu ludzkim uczyni, niżeli lud zostaiący w związku z sąsiadami. Dla tego to ludy górzyste nayczęściej swoią zachowuią Narodowość. Pomiędzy temi, które więzy małżeńskie przy postępie cywilizacyi powstaią Emulacya, spory, kłótnie, walki, bitwy etc które nawzaiem ich przeszkadzaią, rozdrażnienie te i wojna nawzaiem ich jedyny cel bliższy mowy iest Cyklem wszystkiego. Nadto lud mieszkaiący nad morzem ma więcej sposobności i rozwodów do rozszerzenia wiadomości swoich niż mieszkaiący na lądzie stałym, gdyż mieszkanie nad morzem otwiera i ułatwia mu drogę do spotkowania i związku z drugiemi, więc go bydź odbrzmiejszym i ukrywa wszystkich sił do ćwiczenia. Na lądzie zaś stałym potrzeba iest tylko małej wynalazków, tylko iednak gdy przedziały prawnie nie są zbyt obszernemi i rozciągłemi np Tatarowie od wsch. Aryanskich do Ameryki nawiązali

gdzie

gdzie zbyt wielka odległość. Lubo przyznać należy wpływ nadzwyczajny Klimatu gruntu i okoliczności nadzwyczajnych na stan mieszkańców; nie trzeba atoli zbyt go przeceniać i przestawać na tem wpływie rożni o tem przytaczają. Że ten wpływ nieograniczonym iest i koniecznym do stosunków na organizacyą bytu istoty działającym. Montesquieu powiada, że cała organizacya Narodów pod wpływem nań Klimatu zawisła, lecz my nie trzymamy się tego i tylko przypuszczamy za potrzebny ten wpływ, nie na organizacyą, ale wprost na stosunki i obyczaje do bytu istoty rozumiejącej należące, w tym celu na twierdzenie jego polegamy że powiada on także, że w zimnych krajach mniej mają ludy skłonności do zabobonów i rozrywek, w gorących zaś więcej, lecz podług nas nie naturalną ona jest, w Francyi tak jak w Saryzanie, tylko że zależy od sposobu życia i stopniom do jakiego rozwoju się w takiem i w innem ciepłem rozrywek i drugiego rodzaju bogactwa albowiem rodzaj ich i rozrywek nie klimatowym iest. Jeżeli zaś podług tego sposobu naszego sądzić kimkolwiek należy, wypada nie iż w ciepłym kraju samej myśli w drugim zaś stopniu ludzi rodzić się powinni. Niektórzy wielcy Pisarze a nad wszystkich Pan Rousseau twierdzą że ukształcenie i rozwinięcie się cywilizacyi ludów zależy szczęśliwie od Klimatu, gruntu i okoliczności sprzyjających, i zmieniają się utrzymywali z poniżeniem rodu ludzkiego, że ludy dzikie i Barbarzyńskie nie tak mianowicie ile dozdali do tej cywilizacyi, która okolicznościom miejscowym odpowiada i doskonałej harmonii. – Że przeto nie trzeba Narodom zbawiennej całej indywidualności, nadodalej co do tego stanu, o którym gdzie mowa umieszczone przyrodzenie to iest z ludów Barbarzyńskich nie robić Europejczyków ale wprost rodu zadawnionego biurokracyi prowadzić do ulepszenia. Dla niemożna ludów dzikich Negrów, Kalmuków, nazywać surowemi i niecywilizowanemi ale trzeba względem i rożnością okoliczności i położenia ich ju, czyli ono nie iest przeszkodą do ulepszenia i cywilizowania tych ludów mniejszą. A stąd wnosić się może, iż nie przyrodzenie położyło tamę cywilizacyi ludów, lecz ta bardziej iest przywiązaną do okoliczności miejscowych na które spoglądać i liczyć lub stosować się do nich należy. Ale cała myślenia i błędnym to rozumowanie iest, podług przeświadczenia wielu iest przeznaczonym bez wzięcia na stopnie Klimat do najwyższego doskonałości, a zatym najwyższego stopnia cywilizacyi; i biada Narodom gdzie niedozwolą zwłaczają, na barbarzyństwo, gdzie nie stopniami ale trzeba czyli przeskakiwaniem i innym sposobem do innych ludów dojść, dodać należy

doskonałości. Bezpośrednie od Klimatu i mieyscowości zawisłe spo-
sob wyżywienia ludów, od obfitości, które na ich całey bytności wpływ
mają. Że wpływ ten iest widocznym okazuie się na mieszkańcach
Syberyi, Nowey Hollandyi Azyatach, i Europeyczykach uwyczaiżowa-
nych. Hollenderzyk albowiem, kontent ludy nazbiera tyle mchu i
innych, ile wystarczy mu do zapchania żołędzia, gdy tym czasem
Azyatki detestuie się w pożywieniu. Datelowe i innych rzeczy zna-
komitych bez pracy; w Existencyi ludzi musi koniecznie zachodzić
wielka różnica, ludy wyszukiwaniem pokarmow przypadkowem zaięte
Z tego więc względu można podzielić ludy na 3 gałęzie: Polowanie, Pa-
sterstwo i Rolnictwo, Te trzy gałęzie nie są ściśle rozłączone z sobą
ich niektórzy mniemaią, bo można bydź Pasterzem i Łowczym razem
a potem przechodź do Rolniczego stanu.

Co do Polowania. Mowiąc o Ludach Łowcach się bawiących uważać należy
na całe polowanie zwierzęta i na tego odbywaią łowy czyli te zwierzęta są lądowe
lub morskie? czyli wodne? drapieżne? czyli też słabe. Drapieżne bowiem wy-
magaią odwagi i śmiałości słabe zaś tylko zwinności, podstępu i przemysłu
potrzebuią aby ich złowić, To ma wpływ wielki na charakter ludzi. Inaczey
bowiem postąpi zobie potrzeba z niedźwiedziem, wilkiem i Tygrysem a ina-
czey z sobolem i innemi słabemi zwierzętami. W Pierwszym przypadku
potrzeba mu się odważyć uzbroić w odwagę i śmiałość, w drugim zaś tylko
pomysłu iakby i gdzie sidła zastawić? Z całemi zwierzętami ludzkość
tutaj też przyymuie obyczaie, np Arabowie, maią z końmi do czynienia
dla tego są odważni i śmiali. Tongusy, Jakuty z Łosiami, Ko-
zami z tego więc względu tegoż mu rzeczy są charakteru i pierzchliwi.
Strzelca nie ma stałego siedliska, zdobycz iego niepewna, trudno mu zaopatrzyć
się na przyszłość w pokarm, i dla tego ludy Łowcze nie są liczne. Nie wie-
dza może nam odmienić położenie mieyscu rozległe więcey mu przestrzeni
potrzeba do obyczaiu i w miarę powiększenia się strzelców liczby zwierząt
może ubywać a zatem i ich żywiołu. Używanie broni ognistey niektórych dogodne
na myślistwo, gdyż płoszy bardzo zwierzęta, gdyby tubylcom nie
zbraniały osobliwych praw rodu myśliwstwo, które służą do ich rozmnożenia się
mogłyby się wcale wytępić zwierzęta.

Pasterstwo Pewniejszy sposob wyżywienia Trzody iągłe, stada wyolarzaią
tych płodow i zatatwiaią ich potrzeby a że około nich prawować muszą dzielniey, się w
rozwinieią zdolności. Odmieniaią swoie siedliska dla swoich zwierząt, trzoda ieś
z odnowienia. Ludy Pasterskie przeymuią charaktes od zwierząt oswoionych i ie
nemi i mocnemi iak np lwowie są tez i pasterze odważniyszemi iak Arabowie; ie
słabe iak owce, tworzą charakter w ludziach pierzchliwy i bojaźliwy, Japonczykowie.
Ludy Pasterskie zrządzały rewolucye wielkie, gdyż łatwo opuszczaią siedziby swoie zabiera
namioty i wszystko swoie, nie przywiązuią się do mieszkania, i miłości oiczyzny
zny nie maią, stanąc się wszędzie pobudem do wędrowanie, iak im łatwo podróże odp
wiać tak ich trudniey podbić i zawojować, kiedy nieni obwarowanymi nie
szukaią dla braku ludności dla wojsk onych podbiiaiących, oni bowiem prowadz
trzodę i całą własność swoią maią z sobą i żywność, trudniey rześ dla wojska
ich żywności i pięć się po stepach, górach &c, zamieszkuiącemi. Utrata bydła
niedostatek stada zmusza ludzi do połowu ryb. Z reszta zmysły ludu pasterskiego są doskonalsze i bystrzeysze, gdyż maią obszerności wielkiej do ich użycia
nia i udoskonalenia iak np Beduini, wypatrzaią wszędzie stady wielbłądów
z nich albowiem żyią, i zawsze będąc na wolnym powietrzu zmysły swe doskonalą. Wzrok ich równie iak i słuch tak iest bystrym że my przez perspektywę patrząc wprawnie im nierównemy tak też iest doskonałość ich zmysłów.

3. Co do Rolnictwa Rozpoczyna iuż wyższe ukształcenie człowieka i wielki wpływ na niego. Rolnictwo zapewnia dla mieszkańców utrzymanie się może czasem obfitsze urodzaiu to pewna ale przez to doświadczenie iakiegoś niedostatku nauczyli się wiele oszczędności i sposobu iakby się narobi nieurodzaiowy zapobiedz. Tu gdzie
ie większe zatrudnienie i środki do uspołecznienia. Tu człowiek przyzwy
czaiwszy się do pracy, przywiązuie się do swego siedliska i własnej ojczyzny. W
Rolnictwo utrzymuie się mnóstwo płodów, Rzemiosła różne
kwitną, Gdzie ludy na stałem miejscu oddzielą się dla wspólnego pożycia i po
przez to stosunki i robią na życie zarobią i ludom innym w towarzystwie żyiącym
możliwość przyłożyć się mogły, powstaie się tu fabryka. Masa płodów
nowi handel. Ludy Pasterskie znaią także handel, ale ten bardziey zamiana niż
handlem bo ani z Rusiami, ani przerabiaczami płodów, ale czekaią dopiero aż tu
przyjedzie i zgłosi się do zamiany rzeczy. Widoczna zatem, iż Rolnictwo
sposób życia, najwyższy i nayrychlej uszlachetniaiącym i istotę człowieka
niego bowiem zawisły wszystkie związki społeczne. Stan Pasterski
uwa

uważa za postrzednieyszą. Porka bowiem iest rozmaitością oyca tutoryią
oprzednie arbitralne, zale tuiłowi zaprzeczoną ceną, a ten znowu portzymuie
sobie znią tak zwłaszczaią swoią. Tak było u dawnych Mongołow i Tartarow
dzisieyszych, tak u Germanow. U Ludow dzikich obrzędny stan niewiast
gdyż takie ludy z trudnością otrzymuią wyżywienie ażeby tylko oyciec
familii uważa się za prawnego tego małżonka, Żona zaś córki ale prożniactwem
się bawiące drożonemi i nienawidzonemi. W nowey Hollandyi uważaią się
kobiety dlatego, iż na polowanie nie idą, za istoty postrzednieyszego rzędu
i za ciężar życia, a to ma wpływ wielki na pożycia familijne. Umiarkowanych ludow zwalaią na kobiety taki ciężar prac i robot ręcznych u Finnow, u
nich żyią odosobnione od mężczyzn i siedzą nawet osobno, i gdy po
porodzeniu oblaże się dziecię Mężczyzną, za szczęście, gdy zaś niewiastą
za wielki i nadzwyczayne nieszczęście to się uważa. U Negrow nawet
w tak upodlonym nieszczęsnym i nadzwyczay przykrym stanie iest kobieta
że nawet po połogu nie mogąc wżywać odpoczynku, ale drugiego dnia zaraz
powraca z łożka do tutor mąż takowej się do kondolencyi i do prac i robot zwyczaynych powracać muszą. Wielożeństwo iest skutkiem zapatrywania się
na kobiety, albo na istoty postrzednieysze, lecz to tylko w krayach tepodnieyszych
i nieoświeconych iest wzwyczaiem, gdzie sposoby tatkowe do wyrządzania sprzat
nowi. Wielożeństwo gdzie iest upowszechnione, pomnaża rozmaite niedorzeczności, i nadużycia, płodzi samowładztwo domowe, które złuży za pomoc
publicznemu Despotyzmowi. Jednożeństwo zaś iest warunkiem szczęścia
dla płci żeńskiey i skutkiem wyższey cywilizacyi. Widać, że gdzie wielożeństwo
upowszechnione panuie, tam rządy bywaią despotyczne domowe, i wpływ zły
na moralność i ludność, bo się zdarza tego tyrzy, żeby dla jednej niewiasty miało
bydź wielu mężczyzn, zdarzaią się dla przykładu tego polegaią muszą na czasie
szczególnem. Lubo niektórzy pisarze twierdzą iż się w dziejach takowe dowody.
Głównie albowiem miejsce znaydnie się u Juliusza Cezara, który mowiąc
o Gotach wspomina, że żony miały po kilku mężow. Uxores habent denas
lecz do czego się to ciągnie ma niewiadomo i niepewna. Poznieyszi nawet
badacze zwyczaiow różnych Narodow, nie potwierdzaią tego. Uczucia oprócz
tego Płodzicielow ku dzieciom zawarty wiele od rzeczonych bardzo odbiega i wza-
lemnie dzieci ku Rodzicom, które związek i pożycie Małżeństwa zwykły zdarzaią
i ciężary

i niżsary uprzyjemniaią zdaii się to tedy rzeczą mylną a przynaymniey niepodobną. Ludy łowcze za obfitemi i orzeźwiemi dla zwierząt dzieci, niezdatoś albowiem przestawienia i trudności wyżywienia się, tak wielkie stadła przywiązania za wiele lat wtedy nie ograniczona Opieka, ponieważ ojciec stawa całemu Rzeczypospolitey Pomiędzy Pasterzami i rolnikami za tyle iakoby rzeczy uważane od nas W Polszcze zaś Rolnicy jemnie równie stanu, i rożnoś oznaku iest tylko ale tam cywilizacyi, i zaletą osobistą, albo przymiotem wyższości i tedy ta wyższość utrzymuie się, stara się prawie każdey ich wyrozumieć. Niewolnicy zbierzyczy posiadają z brańców wojennych. Ludy łowcze niepotrzebuią ich i zabiiaią takowych, gdyż nie mogą ich ozem wyżywić ciężar z Niewolnikow. Ludy Pasterskie rzadko się bawią się stosunkiem rolnictwem, pielęgnowanie trzody iest zaszczytem nayczęstszym dla wodza ciała i zaletą niewolnicy Rolnikom za przyiemni, gdyż ich używanie bywaią od nich do wyrządzania wspaniałych i umiłych niewola iest nayuwerszą. Ku u Rolnikow tam towarzyszą się stanie, im więcey postępuią Panowie w Cywilizacyi. Nieograniczoney iest przemocy Niewolnicy u Rzymian, i Grekow przyczynili się bardzo wiele do cywilizacyi tych Narodow ale zawsze stanu ludzi iest nie tylko nie naturalnym, ale nadto niedozwolonym w towarzystwach. Stosownie do sposobu życia tworzy się związek. U ludow łowczych nie mocny i dlatego związku towarzyskiego pożycia, gdyż tam każdy iest odosobniony i każdy dla siebie tylko żyie. – U Ludow Pasterskich ściślejszym łączą się społeczeństwem. Pomnożenie mienia tutaj wymaga onego postanowienia, podobnież pewnych stopni obwodzenia, mających za cel zapewnienie towarzyskiego pożycia. Łowcze ludy nieznaią tego potrzeby, nieznaią mienia i nieznaią się w pożyciu, żadnych pożytku, ale iedynie pustych zwyczaiow. – Zwyczaie i prawa pierwotnie nie mogą zdaią się z sobą połączonych, takowe bywaią stosowne do klimatu, miejsca i Gdy lud opuszcza i odmienia siedziby swoie, przenosi te prawa z sobą i trudno się zdaią, że ludy zmieniaiące siedziba, przenoszą zwyczaie i prawa do miejsc pobycia Klimatu te wiele niestosowne iakimi widzimy na Wydach. Ci mienią prawa i zwyczaie bardzo dobrze ustanowione od Prawodawcy swego, iako nie trzeby gorąca i gdzie za upały, oziębłości i ochłodzenia wielkiego potrzeba, u nas zaś, gdy się przydali, całkiem umywanie się niepotrzebne. —

Ekonomika zostaie wzaiemnym związku z krajem Klimatem i sposobem życia ma zatem wielki mieć wpływ na charakter i stan zewnętrzny ludu. Stąd wzięte Artykuły się za Obcemi i Nabytemi. —

1o Cod

1/3 Co do pokarmow Te rozmaite bydź mogą według mieyscowości. Ludy trudniącesię pasterstwem i rybołostwem nie są wyluwortnemi w wyborze pokarmow. Mech robali, liście zdrzewa są dla nich takowemi. — Rozmaitszem iest pożywieniem Pasterza lub Rolnika. Potrzeba i niedostatek zmusza nie ludy ludzi do pożywania nayobrzydliwszych rzeczy i niedostatek pożywienia, stad się może przyczyną zyciem do pożerania nieprzyiaciół. Wszystkie Krolestwa dostarczaią przedmiotu ludziom do żywności i iżeli nie wszystkim, to przynaymniey niektorym. Krolestwo zwierząt iest dobrem dla zydow zyciorem. — Obfitszem iednakże iest Krolestwo roślinne, które niektorym ludom iak np Indyanom wyłącznie na pokarmy służy Mięsa albowiem wszelkie pożywaią iest u nich zakazanem. Krolestwo kopalne, niektorych przyprawa dostarcza np soli, która dla wszystkich ludow przyprawą iest, lubo niektorzy powszechnie twierdzili, iż natrafili na ludy w srodkowey Afryce i na wyspach Oceanu spokoynego, które nie tylko nieużywali ale też i nieznaią soli. — W Południowey Ameryce używaią pewnego gatunku ziemi za pokarm, wszystko to od nałogu zawisłe. Z tegoż pochodzi także ilość większa lub mniejsza pożywania pokarmow. Popołudniowi w krayach północnych więcey używaią pokarmowego, niż w południowych, i roślinnych, tamci mięsnych. Wzt: pożywaią mięso za szkodliwe, w Północnych naywięcey go używaią. To tylko pewna: iż gatunek pokarmu ma ścisły wpływ na zewnętrzną postać człowieka; ludy którym zbywa na środkach zebrania żywności zyli zapasu na czas przyszły, doświadczenie potwierdza, iż dalekie rozleglejsze idą, ieżeli które z zaopatrzeniem, mężtniejsi. Przyczyną tego może bydź, w dolnych rozciągłość a w drugich słabość i zbieranie mięsa tłuszczu, lecz powszechnie to pochodzi zwyczaiu i przyzwyczaienia, ale nowoci ludy iest to iest Ludy towarzyskie także dla wzrostu zaiętego się długo są zdolni nie iść i głod wstrzymywać. U wszystkich ludow znayduie się skłonność do oczarowania zmysłow, i wykształcenia umysłu. Rozmaite ludy rożne maią środki do odwrocenia np Tytun, tabakę ususzone do rozrażnienia nerwow — bez złych oczywistych obserwowały szkodliwy wpływ na cały Narod. Dziwi że się tu wyspada, że tytun który wprowadzony Wieku do Francyi był sprowadzonym, do biegunu Północnego prawie do Islandyi, Nowey Hollandyi i Otahayczyków w tak krótkim rozszerzył się czasie. Są ludy iednakże, które używaią innych prostszych zamiast tytuniu, używaią nawet honoru ozdobiwszy wschodniey Azyi także liście innych. U innych ludow na Wschodzie tak u Turkow używanie opium, nayrozpowszechnione, tak, że człowiek luxusowego Rzymu a nawet Perzenia.

i inny

i najmniejszy dla rozweselenia się używa go pewną ilość, i tak z czasem przyzwyczaia się ludzie do niego; iż używają go tyle, ile, gdyby człowiek nigdy nie używał, umierałby mówią. w Rumokach upewniono się twierdzeniem iż potrzeba używania opium dla zaspokojenia umysłu i imaginacji. Rozprawiano także dlatego iż oprócz się znajdują tak ludzie od spirytusu. Prostsi więc ze Rumowcy zakazanie rozmaitych trunków spirytusowych. a nawet i wina, więc oni piją opium. Podobnież Bethel jest rośliną tabakową, której w krajach Azyatyckich i Afrykańskich, tak mężczyźni tabaki i niewiasty nabiszpatt tabaki używają, noszą go w woreczkach i nieustannie tabaki do ust tkadą. Wtrącę do tego i inne ingredyencye, które oprócz Bethel jest principalną rośliną tego użycia, dlatego iż ten, że wstrzymuje z bogatą transpiracyą słabnią czynności w ustach, a zresztą zdaniem tylko mechanicznym natogiem i to pociągu za sobą, w jakowe lub zmiłe tytuniu, zapamiętanie się by i zkorbutu nabawia, w takich krajach albowiem w 30 latach iuż rozprawiają

Co do napoiow W najdawniejszych czasach czytać się daie, że ludzie nawet obecnie się one i wydobywali napoie spirytusowe z różnych roślin – Marko Polo mówi że Tartary z mleka klaczy wydobywali napoy czyli spirytus bardzo tego podobny: Rumis. – W Indyan wydobywają esencyą spirytusową z Ryżu z Trzciny cukrowej. Uważano z żyta gorzałkę czyli wodę, wodka w Europie iest dawną w 14 atoli wielu niebyła iuż ulepszoną, uważano ią tylko za osobliwsze lekarstwo nazywano ią dla tego aqua vitae po polsku i nie sprzedawano iey w karczmach ale tylko w Aptekach. Potym w lu 15 zaczęto w niey zmiatować i z Apteki do powszechnego użycia przenosić. Przy dzisiejszych wpływ osobliwie nieobrzezanych, dowiedzieć się możemy, że Europejczykowie, gdy do nich przybyli stali się przyczyną zepsucia, przez przywiezienie z sobą i sprzedawanie spirytusów. Lubo prawda, iż dzikie narody czują wstręt do nich z początku i odrzucają ale potym przyzwyczaiwszy się nieco, cudzem się powodzeniem na ich używanie. Mają ten zwyczaj, iż gdzie tylko przybywają w nieznajome kraie, zaraz przynoszą w dostatku Rum i Arak. Prostym owych krajów, w swoich wyprawach, Rumu nawet i Araku w 15m wielu nieznano. ——

Co do ubioru Ten stosownie się do klimatu i sposobu życia, tak otrzeźwiony zwierz się ubiera, i iuż to iest wyższym przemysłu przedmiotem, kiedy się zdaie na bieżące nimi pierwiastkowemi, bywaią kożki lub błony zwierzęce. Chcąc rozmaicie się ubierać od innych obwiązują się wstążeczkami dość wąskiemi. Ludy dzikie farbują się kolorami rozmaitemi i rozmaitem podług żądzy, iakby chcą obudzić w widzach. Wiele atoli zależy od zwyczaiu. Niektóre ludy w Afryce noszą na nogach kosmate lub skorzane pa

się inkre

ochronić i zabezpieczyć od uciążenia szkodliwych owadów, przeciwnie w takich krajach można rozeznać Narody po obroży. Używają oni rozmaitych etrowio i ujęszczeń, nayszczególniey zaś głowy. Jeden z sławnych podróżników Niebur opisał u Iuwow wschodnich 45 gatunków zawoiow, a każdy ma swe znaczenie. Im lud iest bardziey nayuwilizowany i im więcey ma związku z obcemi, Narody, tym więcey spostrzegać można u nigo zmiany w ubiorze, tutoy zabiży na wychowaniu i obyciu się z nimi. — W Wschodnich rozmaitości nayczęstsze zachodzi ubiorow zmiany Narod nielubi przez zwyczay przyymuie nay ziutkowe nayiaskrawsze ubiory. Wyiątek ubiorow Francuzkich w krajach bowiem południowych dawniey gotyckie używano, gdzie zimno wbardzo nie atym stopniu panuie, tak potężny tak przemogł zwyczay używania ubiorow Francuzkiego na ludach, że dziś w krainach Północnych, bo w Petersburgu używaią go, gdzie zimno wnayprzeciwszym stopniu. W dawnych czasach nie obserwowano mody ale używano ubiorow nayprzystosowanych do położenia miysca i Klimatu. —

Co do Mieszkania Ludy towarzyskie niemaią mieszkań stałych, ale ieżdżą wozach i Namiotach lub też przemysłem z gałęzi lub chrustu zdziałanych przechowuią się, nie wiele zważaią się o umocowanie swych mieszkań dla tego, że krótko na iednem zwykli miyscu bawić. Ludy Pasterskie maią namioty iuż mniey lub większe; niektore też tak powiększone w budowaniu, że osobno mężczyźni, osobno kobiety, służby mieszkać mogą. Niektore znowu namioty noszą i ich stawiaią na wozach iak np u Tatarow Kibitka iest całkiem pomieszkaniem, iest to wozik o dwoch kołach, który można przeprowadzać z iednego miysca na drugie. Ludy Rolnicze, maią pomieszkania podług miysowych okoliczności rożnaste. Inaksze bowiem budują sobie domy w zimnych, a inaksze w gorących okolicach, inne gdzie trzęsienia ziemi bywaią, inne zaś gdzie ich niemasz, tam budowanie o kilku piętrach tylkoby niebezpiecznem. Pomieszkanie ma wpływ na charakter narodowy. Kiedy np przechodzi z budowli drewnianych domurow. Ludy Pasterskie mało maią sprzętow, a to zapewne dla trudności ich przenoszenia, a może z tey przyczyny, ponieważ dziwny rozkaz Alcorana Sołtanskiego, zabraniaiący używania i oczyszczenia naszych porcelanowych naczyń, a to dla tym szybszego i tatarskiego pochodu z Chorągwiami postępuiąc z wrogiem. Ponieważ te Klimat i sposob życia stanowią rodzay gospodarowania. Naturalną iest rzeczą iż podobne urządzenia i zwyczaie w ich ułożeniu miysca bywaią. Stąd widzimy mieszkania w gorących tych Afryce Azyi, w których bardzo wiele podobieństwa w zwyczaiach gospodarowania napatrzyć i uważać można. Co widzimy, Klima i miysowe okoliczności maią wielki wpływ na to, co iest zasadą wyższego ubezpieczania a nawet i na to z czego pochodzi przych. Religii

Co do języków że Klimat naywpływ wielki na oneż widoczny dowod na Gorolach, których mowa twardsza i chrapowatsza. Odmienia od Ludow na płaszczyznach mieszkających i te porownie swoie przemiegaią mowę. Języki zbogacaią się i udoskonalaią stosownie do wyobrażeń rozmaitości i zostaią wcześnym stosunkiem, z sposobem życia i mieszkaniow. Naturalną tey iest rzeczą, że rozmaite sposoby mowienia pochodzą od rozmaitości sposobow życia. Np wzięte od Rolnictwa chowowania bydła u do w Języku Angielskim Niemieckim Rozmaite także pozwrzegania osobliwie od Drzewiejszych dawnieyszych zdarzaiące się wchodzą, wzięte do ubogacenia języków. Zresztą ieżeli odmienienie języków wcześnym związku iest z sposobem życia z ubogaceniem umysłu. –

Co do Religii Tu niemożemy tey uważać iako nauki naywyższey czyli ponaywyższym względem lecz tylko pod względem związku z wewnętrznemi stosunkami narodowich sposobu życia a zatem tak uważana wiąże się ściśle z sposobem życia i z zwyczaiami Narodow. Przedmioty zmysłowe wyrażaią się iako reprezentuiące wyższe i nadzwyczaine tworzy moc bycie się pod postacią umysłowych wyobrażeń. Bezzałtowo każdy człowiek ma wtaiemne swoie Bostwo podług upodobania. Gdyż mowiąc o stanie natury przedmiotow iest dowolny. Rodzaiu tey Religii nazwano Bałwochwalstwem czyli Fetyszyzmem od polowy wielu. Różni się od Bałwochwalstwa właściwego tem, że czci za bostwo przedmiot iakiś bądź naprzód tam. Powstawała naypierwiey rzeczy bobrze obieralnych, przytępowano poźniey do pokoleniowych poźniey do narodowych nareszcie oddawano się zwierzętom, podług użyteczności iaką w nich uważano np w Egipcie Wół był naybłogosławniejszym, bogiem mu czesć Boską oddawano. Niektóre także potym zwłaszcza dla przebłagania go aby nieszkodził. Także w Egipcie Krokodyl aby aby w Rolnictwie i chowowaniu bydła nieszkodził. Zaby płozowano czesć Bogom nad Niebieskich, sługo powstał Sabeizm poźniey do zaś przyrodzenia, wyrażanego w postaci osob, np płodności i urodzaynosci wyrażano wspaniałe bałwochwalstwo Astarte poruszyło się do czci ludzi ubostwionych czyli istot niewidzialnych nazwanych Demonami u różnych ludow były rozmaite. Posty u Mahomedanow w Miesiącu Ramadanem zachowuią się przez wstrzymanie się jedzenia i napoiow przez dzień cały, czyli od wschodu do zachodu, bez wzbraniania tamtych tatwiey iest tak postić, gdyż dzień równy iest nocy a zatem krótszy się ciągnie. Trudniey zaś w owych miejscach bywaią gdzie dzień dłuższy bywa od nocy to iest w Północnych, lub biegunowych położeniu położonych. Bywaią nawet niektórych miast bydź znośniejszym w chłodnych niż tych, a przykrzejszym w zimnych lub biegunowych, np Karmelitow bosych lub innych, Jego rodzaiu żałoby się w ciepłych krajach stanowione, iako we Włoszech i dlatego sukmie nie także pozwolono, bez kołnierzy i innych niezbędnie stanowionych z dawna się ubieraią. Religia naydziedziczny zwyczaiu

do czynu

do cywilizacyi ubóstwienia. Niezaprzeczoną iest rzeczą, iak wielkie skutki dobrego przyniosła Hierarchia Duchowieństwa zakrzewionego. Zachowuie się do cywilizowania ludów postrzegaiących, tym dzielnieyszemi, skoro się otwarza Hierarchia stanu Bezpośrzednictwa dzielney. Gdy Hierarchii nie stałyby tak powaznemi i ugruntowanemi narody. Cała Europa ięczałaby do tych czas może pod Despotyzmem tyrana iakiego rzeka. Prawda że wielu Pisarzow oskarżaią osobliwie Grzegorza VII-go Papieża o nadużycie swey władzy względem Monarchy, ale rozstrząsnąwszy rzecz dokładnie, okaże się iż ta twardość albo stateczność Grzegorza VII-go była potrzebną nie tylko dla owoczesnych, ale nawet i dla poznieyszych pokoleń. Była oraz pomocną, osobliwie zaś w tym czasie, gdzie do mienia przemoc panowała potrzeba było, aby stała iakowaś przeciwna wstrzymała tę Larwę potęgi nadzwyczayney. Jakoż tato wie czy nie bylibyśmy do tego barbarzyństwa iakie cały ogarnęło Azyą. Boy wie czy nie zostalibyśmy iuż wowczas despotyzmie, albo iakiemu Monarchowi Wschodni przywłaszczyli. Lecz odgłos o tych nadużyciach ogłasza to tylko ieszcze od czasow odszczepieństwa. Historycy Lutra dziś pomiędzy Pisarzami nawet Protestanckimi, znayduią się tacy którzy wielkie dzieła Grzegorza VII-go powzytecznią go za wielkiego męża, a osobliwie Pan Jezus. Że zaś dzielna Hierarchia potrzebna iest do utrzymania moralności między dowodem bydź mogą Bizancium i Abissynia Państwa gdzie chociaż Religia Stała trwała, nie uczyniła atoli tamtego postępu, i nie przyniosła tych skutkow, iakie widzieć się w Państwie Katholickim, dla tego że nie było tam Hierarchii, że nie dostawało punktu iedności. Prawda iednak że tu przez szczęśliwsze zdarzenie może się wynieść w względzie Religijnym do takiey wysokości, iakoraby go z rzeczą Religijnego bicia tączyła, pewną iest rzeczą, iż obyczaie życia, wyobrażenia o Bogu, wielki mieć wpływ na wyobrażenia Religijne, dla tego panuie czy tolerancyi wielka różnica, co do widokow religijnych, między temi które pochodzą z iednego zrzodła i natym się bowiem uwagi ogólne rozumowania nad tworzeniem się, bądź wyobrażeń w ludach pierwotnych tworzących się albo doskonalszych. — Opis ludu okrom ziemi zamieszkuiącego czyli ogólny opis rzeczy Ludzkiey

Opis ludu rzeczonego nie tylko dla dzielney Nauki o Umieiętności, gdyż nie może tak gdy potrzebny do tego potrzeby nayprzod dla ciągłego zwiększenia tączą go z nadeiką Geografii, która iest podstawą i zasadą opisu ludów, zwłaszcza iednak potrzeba na ludy cywilizowane i na ich doskonalenie, tu się tylko wspomnę treści, którymi

w nauce Jografii wzuchaby należało, wyszczególoby mowić o polarmach, o napowiach ludow, o pomieszkaniach, ubiorach i strojach, o stanie kobiet i wychowaniu dzieci o zabawach i rozrywkach, gdyż i te maluią charakter ludow. O zwyczaiach właściwych każdemu ludowi, o urządzeniach bądź religijnych, bądź też cywilnych. O stanie Religii o prawodawstwie kryminalnem i cywilnem, czyli pierwsze iest Prawo rzadzy? o sukcesyach, wyżeplii iak barzo u ludow np-o Chinczyk i u dawnych Niemcow, gdzie u pierwszych na nic tylko kto kolwiek by był chociaż i minie odrugich zaś kara za na wszystkich pieniężna np obiąć domu palce Niemcy grzywny zapłacili, iak u nas niechumbi kara pieniężna, tak u Chinczykow niechańbią Ministra nawet bity. O Niewolnikach czyli ich zaiatie rozsiane o małżeństwach, władzy Ojcowskiey, o Obyczaynosci, przystoynosci honorze osob. U nas wesela, u Niemcow pogrzeby obchodzą się z wielką uroczystością, i wspaniałością, o wyobrażeniach honoru, tudzież o tych iakie maią ludzie co do zwaru tu np w Rzymie S. czytamy że Królowna niewstydziła się pokazać się w drogich, lub prac chustu. O wyobrażeniach w do rzemieślników u Rzymian np Cmiy byli w obrzydzeniu, gdzie indziey Kominiarze, gdzieindziey oprawcy i kilku mi dzikich ludzi w do wzniosłości, w do przystoyności inni albowiem pobrzytuią za rzecz obmierzłą, gdy kobieta odkryie twarz, inni gdy piersi, a inni gdy nogi ich opinie co do rzeczy w humorach ku wszystkim należy do opisu ludow. Wyborne materyały dlatego względzie mogą a pozbarać w dziele swoim Homero gdzie po trzeciu iedną obeymuie wszystkich ludow zwyczaie i obyczaie na koniec rzeczonym iest opis podróży, z którego te materyały czerpał, z dodaniem uwag co do ważności tychże i ich stan.

O Genealogii

Za mowi o początku rozplodzenia się i pokrewieństwie rodzica. Możnaby tę nauke nazwać Rodowodem używanym w wszystkich Tabellach wiadomości ta w dwoch względach uważaną bydź może naypierwey osobiście czyli prawnie aby z pokrewieństwa wypływaiący prawo komu się należące. Drugie historycznie gdzie idzie o wyliczaniu stopniow pokrewieństwa pomiędzy osobami znakomitemi. Wyraz ten znakomity barzo nieograniczony. Przez to przez trzy ostatnie wieky całe rodziny przechodzą do znaczenia. Dziś aby nie mięszać znakomitości rozumieć pod tym wyrazem

Jam

familie pamiętne. Traktat Genealogiczny dzieli się na dwie części. 1° na Teoryę czyli nauki zasad Genealogii w ogólności. 2° Na szczególne wiadomości w rodzie historycznie znanych osób, przez które rozumieć się tu mi Monarchowie

Zasady Genealogii w ogólności.

Osoby od wspólnego pochodzące Ojca nazywamy rodzinami albo familiami. Odległość pokrewieństwa w takiey rodzinie iedna osoba od drugiey, zowie się stopniem pokrewieństwa. Szereg osób od wspólnych rodziców pochodzący nazywa się linią, ta zaś prostą albo ukośną. Prosta linia iest wstępna Ascendens albo zstępna Descendens, W Polskim języku mamy nazwiska do tych stopni pokrewieństwa linii obojakich, łacińskich do 6. Tu Wstępny z strony Ojca: Ojciec Dziad, Pradziad, Prapradziad Praszczur Pater, Avus, Abavus Proavus Adavus, Triavus Protriavus. z strony Matki: Matka Babka, Prababka, Praprababka, Praszczurka, Mater, Avia, Abavia, Proavia ta Co do zstępnej linii z Ojca: Syn, Wnuk, Prawnuk, Praprawnuk, Praszczur także używany wyraz od Strychowskiego w dziele historycznem Noe umarł oglądał Syny z Prawnukow i Praszczurow zrodzone Joz samo w języku Rosyy zenawy olim Praprawnuki, Latinolum Filius nepos &c. Dalszych Descendentes ogólnym wyrazem nazywaią Potomstwo. Genealogiści sami tylko synowie stanowią linią męzką, wszyscy zaś potomkowie linią żeńską. Dowod tego na familiach wszystkich postrzega się. Linie utrzymuie się na Książętach Prawdach u nas w 13. wieku, w Szkocyi w 16. w linii żeńskiey dopiero familie wygasła. Linia uboczna obliqua v collateralis obeymuie krewnych którzy się wywodzą od wspólnych Rodziców lubo nie idą wprost po sobie: ta linia iest albo równa albo nierówna: aequalis aut inaequalis: gdy z iedney strony więcey a z drugiey mniey rodzi się. Krewni ze strony Ojca ubożni zowią się Agnati np Stryy, bracia Stryieczni, z strony Matki cognati np Wuy

Siostra ta Powinowatemi albo krewnemi z linii zeńskiey lub z pokrewnemi przez małżeństwa albo poświęcinymi nazywaią się. Najbliższe stopnie linii wstępnej pokrewieństwa tego są Stryy, Wuy, Siostra Syn, Wyprawowąci ze Stryy ad agnatos, stryenka ad agnatas należeć maią. Dzieci ich są agnati gdyż ze Stryia pochodzą. Brania i siostry, są albo rodzeni z iednego Oyca i Matki pochodzącey, albo z iednego oyca a rożney Matki i przeciwnie Unilaterales albo consanguinei; jeżeli z iednej Matki a rożnych Oyców fratres uterini; u nas braia przyrodni nazwani. Są iescze Braterstwe fratres Germani consanguinei. właściwie iest pomiędzy niemi powinowactwo nie z pokrewnienie. Dzieci z niepraweego łoża zrodzone nazywaią się naturalnemi z prawego zaś, legitimi. w Saxonii dziecko z niepraweego łoża nazywaią Bastardus. Dzieci takowych za średnich wiekach, albo u Francuzow, Anglikow ale nie miano w pogardzie iak dziś u nas: obserwowali maiątki. i sukcesye; z tąd widzieć się daie, w dzieiach za Wtore sprawa Stanowienia zamiezki, i rozszerzenia tych dzieci, szanowne wypływaiące stanowią sobie osobowe, gdyż są w pogardzie. Że niemi nie wzgardzano, a nawet się sami nieraz tytułowali z wego urodzenia; dowodem iest Wilhelm Zdobywca który będąc synem naturalnym, a przytym Królem Angielskim, nazwyczaiwał sobie tego za zaszczyt, i nie wachał się w Dyplomatach wyrażać Ego Wilhelmus cognomine Bastardus dux Normanniae. Gdy iednak Religia Chrześcianska coraz bardziey rozszerzała się, starano się zawiązanie związkow, gdyż spostrzegano że na ustaleniu związkow małżeńskich moralność Kościoła zyskuie. Dla tego Duchowni obserwowali dzieci urodzone z Matki pogańskiey lub innej Religii, przed nawroceniem i one zaraz prawe uznawali. Co dzisiaia widzimy daie, w tych krajach Katolickich gdzie mniey ostrożności iakby z pogaństwa i czasu związki np w Hiszpanii brzydzą się kobietą lub mężczyzną ziemcym tą zrzygają i dzieci za niepraweprzyimuią. Dla tatowiszego wyrażenia rodu tudzież i pokrewieństwo osob, używaią Tabli Genealogicznych, te rozmaite porządy albo ustanowione są np Tabla następstwa w Xięstwach wystawiaią się wrożnych kształtach, Kładą albo oyca na gorzcie albo naczelnika po rodzinach od których potomstwo tylko linią oznacza się np z familii Ruota, dziś wywodzi się od ziół gory się zaczyna na wywód rodzin. Dawniey sztucznych zażywano w linijach albo obrazach, to iest drzewo, pniowe, liści itp. Tabella rodu domu całego ustawia osoby obcey płci podaiąc wiadomości o czasie i mieyscu ich urodzenia oraz

oraz dostoyności prawem w poszczególnych o sukcessyą między ich rozebrane z nich
Stanowią zalety tablic genealogicznych dla Gotthów i Vandalów, oznaczających wywód godności
to iest żeby zawarowały tytuł imię i nazwisko i herb ich potrzebnym iest, A ponieważ zaś obey-
muiące wywody rodzin na osobnym papierze będą łatwiey umieszczone, to iest wywody
osob z strony Ojca i Matki w dwóch oddziałach, Szczególnego rodzaiu są tablice talen-
towane wywodu Szlachectwa, na których wywod nasz obeyść ieli, tak ze strony Ojca
iak z strony Matki osob pojedynczych wchodzące się. Używa się tych tablic narodów
różnych Rzymian, dostoyności, Urzędów do Salonów ubiegaiących prawem, Osob
których się rod na wywodzie, tudzież się nadaie, Rodzice zaś i ich dzieci, Pradziad ich
umieszczaią się im gorze lub też odwrotnie iż Osoba ta umieszcza się na górze a Rodzice
im dołowi, Gdzie indziey się w Niemczech zależało wiele na tym, wywodzie się w Instytu-
tach Kościelnych. U nas tutoreyszy wywod Szlachectwa zależy dla tego że Szlachty
wszyscy równi i iednakowi, u Niemiec zaś różne ich gradusy, Baronowie, Hrabiowie ich
których u nas niemamy. Nadto Archiwa u nas rzadko były nayczęściey, niżeli
ieden niemiał będąc urzędnikiem, bez Szlachectwa, potrzeba mu było dowodow zatem,
że zaś przez niedostatek ksiąg, niemożna było zawsze wszystkich u innych Narodów znaleźć
więc dozwolone było rozbierać transakcyą kupna, lub sprzedarzy Dobr, gdyż inaczey niewol-
no byłoby onych posiadać, gdyby się nie było szlachcicem. - Szlachectwo tedy Genealogiści
i Heraldykowie, wyciągali z Kalendarzyków służących do tego. Podpisy także na ak-
tach Urzędowych, też kupna i sprzedarze ważne dobr nieruchomych. W szystkie
Heraldyczne i Statystyczne, wszystkie są ważne. Wtym mierze około
Tytułu nayleprze. - U starożytnych ludów uważano zawsze ważną, poznanie rodu
pokolenia, od czego zawisł był u nich ich stosunek familiyny i porządek towarzy-
stwa. Ważniejsze stawało się to interesie familiynych stosunków, osobliwie w mało-
dzie nieprawidłowanym. - U Hebrayczyków o tutoreych traydycyą że zabytki, mamy
spis porządny pokoleń, za obrzędy Religiyne poczytywano. Rodowody u Rzymian
i Greków, odkąd o Rodzinach wywodzone stanowią, część pierwsza ich Genealogii nietylko
zwanych. Powszechne wzięcie sztuki pisania stało się nieważnym środkiem
do spisania drzewa. U Hebrayczyków poczytywano za obowiązek religiyny utrzymy-
wać spis porządny do wynalezienia onych Rodowodów służących Dowodem
Księgi Swięte. U Greków przywiązywano do Rodu wielką cenę, i zawsze. Hellenisto-
wie mogli tylko będąc uczestnikami, i grzeczki Alexandryyskich, Ci sami mogli
należeć do stanu Osob Areopagu w Atenach wiele zależało na tem, aby z Rodzica
od Obywatela i Obywatelki, wymagano nadto pewnego wywodu rodzaju i utrzymy-
wano Rodzinowe spisy. W Rzymskich według rodu służyło się pozwoleniu Pyrha
Epibiratus stawny tym sposobem w Rzymie tak forma Rządu na różnicy familiy polegała.

stosunku pokrewieństwa oznaczały rozmaite wyrazy, u innego bowiem Gens a u innego Familia, u innego Domus wyraz Gens obejmował pokolenia do jednego stosunku należące i ci nazywali się Gentiles. Podziały Gentis Familii oznaczano wyrazem cognomen, nomen oznaczało gentem. Familia dzieliła się na Domy np Marcus Tullius Cicero, Marcus pronomen który go różnił od Quinta brata, Tullius nazwisko szczepu. Cicero Nomen familiae. Najznakomitsze Rodziny u Rzymian były Gentis Fabiana wypromieniające się z Fabiusza wychodzącego z Rzymu a po Troi osiadłego. Rzymianie zachowali swoich przodków honory - i mieli korzenia swoje w Senacie, doznawali szczególniejszego poważania te korzenia nazywały się Sella Curulis. Nadto mogli swe pochodzenie wyszukiwać z wieków z dodaniem Genealogicznego drzewa nazwanego Stemma oznaczonego rozmaicie. Pod samo w Niemczech odkrilowiła u Barona na Wiedniu można było Swainy Polskie drzewem genealogicznem ustroione i obrazy przodków pozawieszane. Niewolnya ta wygnała z Niemiec zwyczaj i tylko gdzieniegdzie pozostał się. Podług starożytnych tych zwyczajów i wizerunków cenione Szlachectwo Familii u Rzymian pochodzące ty zdobiło honor, nie po pierwsze swych Przodków, im starożytne były tym znakomitsze. Nie poprzestawano też na rzeźbie przyzwoitej, poprawiali takowe pochlebiając dawniejsze i najtrudniej wydarte za najwyższą ozdobę swej familii uważano. Wznoszono nie liczby osoby nie należące do familii gdyby były jednego nazwiska np Swift żądał aby od Oscara Stemowego owego Quinta rodzicy wywodzono i Statius chciał jego zawodzić. Poeta więc pewien z tego względu uczynił allusyą - Sed etiam mentis decor imaginis erat aliquis virtutum amor. Niektóre rodziny wbudowanych wyobrażały Przodków swoich, i przy pogrzebach noszono owe wyobrażenia, aż do stosów, gdzie umarły miał być palonym. - Później w Rzeźbie na Starożytnych wyobrażano twarze Przodków. Znakomitsi Oscarze tem się zaszczycili. Tullio to Pomponius Atticus napisał Rodzenie Rzym. - Varro 700 Osob zebrał wydał. Cornelius Messala pracował nad Genealogią, którą później w niejasności poszła, gdy wszystkie jedni musieli pod Tyranmią Cesarzow Rzymskich. - Tulius Strigimo za Cesarza Claudyusza. - Szkoda atoli że te ich prace naszych niedoszły czasow. Kruszyce Monety Medalow Pomnikow, wojewodzono Rody Rzymian osobie w 16 i 17 wieku, wielkie w Europie się znalazło i ważne odkryli rzeczy. Pomiędzy innemi przy Grobie Grawinowa Biblioteka maszbior rożnych pism, poznajemy że do tego celu zebrano Ruperta pod tytułem Stemmata Gentium Romanos 1795 w Gottyndze. - Wszystkie ludy cywilizowane pochodzące Przodków poważnie zobie za zaszczyt to szlachectwo i to takowe wielkich tito chce mowi przeciw Szlachcie, niepodobna zaiż miało być z przyjemnie tym, któremu tito wspomina Przodków zaszczycających pamiątkami Ojczyzny. - Tak wiara

to nie,

nitytho znayduie się pomiędzy cywilizowanemi ludźmi, bez nawet dawnych
spotrzegaii i pomiędzy nieokrzesanemi Narody np u Grenlandczyków /ponieważ
wszystkie narody odnalazło sobie wyobrażenie Szlachectwa/ potkawaią Szla-
chectwo na zrzędzeniu tapanii przez Morskich, przywarnie do Ry Pospolitey
Cywilizacyi, pamięć nie mogła wystarczyć na zachowanie wszystkich dawnego
rodzenia, gdzyż Szlachta odzielili się od innych Ludu Wiesz. —
W Niemczech wymagano na wyłączenie Szlachectwa 8. Prowdowo potym
pozwolono do 16. do 32 nawet. — Szesnaście Prowdowo Genealogicznie nie można wywodzić
ale dwoch szesnach. Czemi, 16. 32. 64. 128. &c. — Znalazły się Osoby, które wymy-
dywały Prowdowo rodziny, i układały drzewa Genealogiczne osobliwie Królom, rode-
wod Jch. nayodleglejszy, ale nieskrzętnie szczerze i prawowano bez korzyści, albowiem
bez wszelkiey krytyki. — W Wilnie 18. 16 byli i tacy nawet, którzy wyprowadzali
Królow rodziny od dawnych dworow Wielkich albo te walczących Jwe Troią a
nieboszczy aż do Arki Noego i nieiuż do Adama w prostey linii, potym
zaś w czasach krytycznieyszych nie przestawano na powszechnych szczerych, ale
rodzeny domow sławnych wyprowadzano formalnie od Rzymian. np Radzi-
wiłow od Bellizaryuszow &c. Dopiero przy końcu krytyki upadły wszystkie dawne rodowody
albo marzenia, i zrozumiano się że niemożna było wyprowadzać genealogij z pisarzow
zbyt szczupłych, gdy mimo tego i dat Jch niedostawało. Dodaiąc tego że dopiero od 11.
wieku datuią się &c. — Pierwiastkowo każda osoba iedno tylko miała Imie we Włoszech.
Wczasie upadku Państwa Rzymskiego na Zachodzie we Włoszech i innych krajach
do Państwa Rzymskiego należących tak Rzymskie jak Attyi przyymowano Imiona
na. — Imiona osobiste wyglądały na mianowanie Osob, i dla tego w Karpatach
i Górach Włoskich Wieśniacy mają tylko imie Chrztu, do którego tylko czasem dołą-
czaią Imię Ojcow lub Matek, np Kolrow Bartow, Stark Wojciechow &c. aż do
16. wieku Katolicy powszechnym zwyczaiem iedno tylko maiąc Imię Chrztu które
podług Dialektow rozmaitych skracało się i odmieniało, tak dalece że iedno i toż samo
Imie ledwie było podobnem do pierwotnego, np Jan, Iwo Jasiek, Janus &c. ieden toż
samo Imie rozmaicie odmiennie odmiana, np Jadwiga Hedwigis, Jaga, Kinga &c
w Niemczech Imie Bernard na 10. Imion przestawiano — Werner, Werichard,
Wernare, Fernad Beer, Beimer, Warnerus &c. Tym więc sposobem zdawały
się imiona niepodobnemi sobie. — Sprawia to trudność wielką Genealogistom, gdy
znayduią iednakowe imiona i toż same Dziada, Ojca Syna &c. Zaczęto ich
dodawano powszechnie starszy młodszy &c, Novellus Junior &c l'ancien &c albo mianowa-
no zdrobniałemi Kochanczemi np Stas, albo dodawano do Imion liczby 1sz, 2ci &c.

Etc

Zkąd iż Historya Xiąząt wielu Domow Niemieckich, i Francuzkich iest bardzo zamieszana wypływa; iż samo to oznaczenie 1 2gi Ze, nie wystarcza do doyścia i poznania prawdziwego osoby, gdyż pisarze w Ich oznaczaniu niezgadzaią się. - Wwyżeiu u Sosyantali że liczby brali rozróżniaią, gdy Ich raxan iest bilion - Jeszcze więc bardziey trudnaią zachodzi w wywodzie Genealogii zwyczaynych Osob, gdyż w danych dyplomatach Królow i Xiąząt Imiona tylko pozłatowemi Imionami literami są oznaczone milimy np Ra. Dei Gra. Dux. Seve. Łatwo to było czytaią w czasie, kiedy ten napis zrobiono, bo po wiekach lub dwoch i więcey trudno było zgadnąć, co te znaczyły mają litery, i im więcey stosunku Genealogii ulegaią tym, tym bardziey potrzeba było znaią rożnicę familij. Twierdzą że Wenecyanie Imi byli litorzy zawsze używali Imion familijnych, i zdaie się to bydź podobieństwem do prawdy, gdyż u nich handel kwitnął, a w tamtejszych handlowych potrzeba było koniecznie znaią Cognomina, Nomina, które wtenczas dopiero powstały, w Europie gdy handel z innymi Narody prowadzić zaczęto. Osobliwie zaś od wieku 11. do czasu Krucyat, w 10. wieku daią się widzieć ale tylko u Szlachty; pomiędzy zaś Włościanami iuż za późnych wiekach, Francyi nieinaczey w Niemczech, dopiero od wieku 12. — W Polsce późniey około 1300 r. w wieku 14. zaczęły się nazwiska rodzinne pomiędzy Obywatelami pomału przechodzić na Ich potomkow, późniey pomiędzy niższą Szlachtą, Mieszczanami, a nareszcie też między Włościanami. Trudno bardzo rozróżnić, czyli iest nazwisko osobiste, czy służące rodzinie całey? Zmieniano albowiem, te nazwiska bardzo często, gdy budowano Nowy Zamek, nabywano Dobra gdy przenoszono się z iednej do drugiey Wsi. - Zmieniały się tedy Nazwiska, a miejsca pomieszkania były nayprzeważnym przedmiotem Nazwisk. — W Polsce Nazwiska koniczące się na ski Wszystkie się tylko przymiotnikami zrobionemi od miejsca Obywatelskiego pobytu, od Włości, od Wsi, Jch np Wola Wolski. - Ogrodni - Ogrodniczki, Z tąd się okazuie że mylne iest zdanie tych co w Polsce Imię, Konczone na ski oznaczaią iest Szlachectwa; gdyż i Włościanie bardzo wielu iest takich, których Nazwiska koniczą się na ski Dlatego pomiędzy Szlachtą nie uważaią, bardziey za potwierdzenie Herbu, a nie Nazwisko. Iprzekey usposobiwszy można że pomiędzy familiami różnych Nazwisk a iednego Herbu, a nieraz pomiędzy Osobami iednego nazwiska a różnego Herbu zachodzi pokrewieństwo. Postanowienie 16. wieku pewno że Nazwisko Osobiste iest Nazwiskiem familijnem Dziedzicznem.

O Początkach Nazwisk 1mo Wyższa Szlachta pobierała Nazwiska od Włości lub od Prowincyi, Urzędow ich uległych a osobliwie w Niemczech u nas pospolicie np Ogrodni Ogrodniczki. - Wola Wolski &c. — 2o Innym nadawano nazwiska od miejsca urodzenia, lub zamieszkania np Wacław Szczmota. do znaczey Imię braun. — 3o Innym od Imion Oyców w rozmaitych Językach np u Niemiec Friderici Rudolfi toż samo u innych. U Szkotow przyczepiano Sonz Eryksen to iest Syn Eryka u Litwinow i Rusinow przez dodanie wicz zakończenia np Kwiatkowicz Alexandrowicz

1° Od Przymiotow i ułomności ciała naturalnych lub przypadkowych np Krzywonogi Skarga od Skarzenia lubo się nazywał Pawelski. — 2° Od godności urzędu albo zatrudnienia osobliwie zaś u Niemcow np Schmitt, Müller i nasz Kowalski. — 3° Od rożnaitych okoliczności przypadkow albo zdarzeń np w Dyplomatach daie się dzieie Joannes Palatinus. Czasem od zdarzeń mimowolnych np Gdy od wyrostku iakiego na Cielę Nahomie. Gdzie pisze powstały Nazwiska familijne, tam każdy sobie obiera Nazwisko podług upodobania, a nieiuż owoce wspaniałe np u Szwedow i pomiędzy Narodami Uuyskizowanemi. U Żydow także za Rzymskich czasow do Polszcze powstały wspaniałe Nazwiska - Goldberg, Goldstein. Wypada więc zkąd wnioskuie, że podobieństwo a nawet i tożsamość nazwiska bez innych dat nie upowszechnia o znaydowaniu pomiędzy owbami pokrewieństwa, Imiona familii to maiemnesą w Łacińskim Dyalekcie na Łacin: np Długosz Longinus, Mączyński, Martinus. - Należy wspominaiąc wielkie Średniek i na to mieć względ i uwagę potrzeba że wyrazy pokrewieństwa, avunculus frater ilo niezawsze oznaczaią stopnie pokrewieństwa, ale często bardzo bywaią tylko oznaką grzeczności iak np teraz Ministrowie i Marszałkowie Francuzy nazywaią bywaią od Króla Les Cousins

Gdy wywód rodziny mey się wywodzić zrzodła z wielką troskliwością przebadać należy, takiemi zaś są. — 1° Dyplomata: przez te rozumieć się maią wszelkiego rodzaiu pisma urzędownie działane, dla nadania im powagi i ozdoby w dawnych pomnieyszych. Od naydawnieyszych czasow taką iest słuszna interdykta gdy się wywodzi rod genealogicznie, natenczas przytaczaią Dyplomata, iako dowody ale to wszystko, ale to wszystko czyni się iak nayskrupulatniey Kopia wierzytelna powinna bydź zgodna z oryginałem na przykład iakowy zachowana. -

2° Do ułożenia wywodu genealogicznego służą data z regestrator rządowych zakładowych kościelnych, nie tylko z dawnych czasach zapisywanych, ale nawet i nowszych zapisy ślubne urodzenia i śmierci ich. Dla ocenienia dodań w mowach i kazaniach przytaczanych, potrzeba uważać czy li przypadkiem Autora zdanie nie iest tylko nadzieiowe.

3° Należą tu pomniki wszelkiego rodzaiu, napisy po Kościołach, Kaplicach Grobowcach, w Genealogii zaś Urzędow nie są przyiętemi. — 4° Księgi wszelkiego rodzaiu a mianowicie historyczne, kronikii, dzieła Genealogiczne, Synchroniczne, Heraldyczne. w Ogole ułatwią się tu rzecz, ale zobaczymy o niey Literaturze, która rzecz do przytoczenia iey potrzebna. — Co do Dzieł Genealogicznych. Nadto w 16. dopiero wieku prawdziwe zaczęto. Powszechne Dzieło Genealogiczne wydał Henryk Zemius w Królewcu 1663 fol tyt. Genealogia Principum Imperator. Reipublicæ

Rod

Professor w Hetst w 16. wie: żyiący wyprawował Spodtwy tych czterech systematow Dzieło obszerne Genealogiczne. Następny Jego naśladowcy postąpili. Poprawił sposob wyprowadzania Genealogii Andrzey du Chesne, bo do ludzkiego zawarzenia powziął dodawanie dowodów wyjętych z Kronik powszechney Genealogii nie tylko osobistych osob. Roznay Niolaus Nitzch chcąc opuszczaiąc swoich poprzednikow dowody wyprowadza Genealogią z Pism. Dzieło ego kontynuował Inhaber Patryiusz Norymbergski 1788 Keller Rebhan Szanowne dzieło Habnera i Tablice genealogiczne, 4 tomy in Folio, było one szczupłe wydzi bez stopniami z czego szło się wydane 1777. w 1810 zaś wydał Haber dzieło, z sumieniem się do nowszych Genealogii opisań nie bardzo szanowne to dzieło i Nauczeniu uznał iego wartość. Rodzin Francuzkich wyjątkowo wydał Buche 1788 w Fran. - nayprawdziwsze Genealogią panuiących domow znayduiemy w Kalendarzykach Politycznych wydania Gotha w roku 1763. Mamy także dzieło nowe za czasow Ligi Renskiey w Hasen w 1. Tomie 1806 na nowo znowu wydane. Coż samo o Statystyce. O Cudzoziemskich Narodach Genealogiach można mowić z pewnością.

O Polskiey Genealogie

U naszych Genealogistow naypierwszem zrzodłem są nasi Kronikarze i poznaiemy z Kadłubka, Długosza, Bielskiego w Edycyi Sykey w 16. wieku wydanej, trochkowie o rodzie rozbudowania, a nadto przy kazdym znakomitym mężu, herb iego także na boku iest także zbiorze Rehmowskiego tosamo z niewydanym herbu. Najdawniejszym iest Kronikarz Paprocki, za Krzysztofa Batorego żyiący, nayprzod wydał dzieło pod tytułem Gniazda Cnoty a potem Herb Rycerstwa Polskiego, lecz ponieważ był ten dla tego bardzo nieodpowiednym, iż na podstawie herbu wymieniaiąc pokrewieństwa, upadkowy rozdzielał towarzystwa Mężow i Niewiast. Po nim Opolski Jakobmir Dominikan żyiący 1610 szanowne dzieło wydał w Kilkanastach z tego względu że dało się poznać zapomnienia. Potomnie albowiem do druku go podano. Przydał także iest ponieważ zgorszał, więcey zawiera niż Paprockiego, błąd także ten Paprockiego że nie duchowieństwu rozbiegł. Jak zrzodeł starożytności odkrywca Kasper Niesiecki w r. 1720 ogłosił i chęć tworzyłem z Archiwow Krzyżowych wzywa Szlachty, aby mu dowodami swoie Szlacheckie. w r. 1728. wydał Dzieło pod tytułem Klejnoty. - Dzieło to iest nayszanowniejszem, nie tylko do Heraldyki, ale nawet i do Historyi. - Po Niesieckim gdy się odzywał zaszły familie że za pokrzywdzonem, zakonu Jezuitów profesor Zamoyski 1750 i chęć pochlebu Szlachcic i Domom wielkim poprawił Niesieckiego, pokrzywdzone zaś Oroby dostarczały mu potrzebnych zapisow. - Do Domowania Hrabia Kuropatnicki r 1779 zaiął się z dziełem swoiem. Dzieło r. 1794 na widnokręgach. Wiadomo zaszły wydawnie dzieło w Warszawie, które nemia Dyplomatyczny wartości, naynowsze zaś dzieło iest X. Piotra Malachowskiego wydane w Lublinie u Xx Prymitarzy r. 1805. —

O Heraldyce czyli Nauce Pomocniczey do Genealogii.

Haldyka po Łac: Ars ventandi, ars tesserara, ars morario, ars Heraldyca, po Niem: Wapenkunst, Wappenkunde, Wappenwissenschaft, to iest Nauka o Herbach. Herbem zaś są prawne znaki podług przyięciych prawideł ułożone, któremi rodziny i osoby pomiędzy sobą rożnią. Dzieli się na Powszechną i Szczegolną. Lecz ponieważ iest tylko nauką pomocniczą do Genealogii, ograniczam się we wzięciu historycznym, wydaiąc ogolne, a nie szczegolne Herby dla starożytnych bytu ich dla nas nieznaiomemi. Powszechne iest mniemanie, że powstały podczas wojen Krzyżowych w wieku 11. Ozdobnym bowiem tarczy, wyprawy oznaczały odzież swoią hasłem powtarzania się to iest znakiem Krzyża Ś., na Zgrzebie i Bucie wyprawie Anni w Francyi przybrali Krzyż Czerwony, Anglicy biały, Niderlandczykowie zielony; lecz ponieważ pokazało się w krótce że te znaki ogolne że te znaki nie wystarczały dla rozmaitości tak wielkiego osób, wypadło zatem aby Dowódzcy woyska mieli swoie szczególne znaki, żeby mogli być poznani od swych pod Komendowych towarzyszów, zaprowadzono więc na tarczach, chorągwiach, zbroiach i stąd podług mniemania powszechnego miały powstać Herby. Bydź może że wcześnie Krzyżowcy tylko się wyróżniali, gdyż w rożnych pismach wielu 10 przed naypierwszą Krzyżową daią się widzieć herbow wzmianki i te dość szczęte, i tak Długosz przed R. 1073, 76, 90 wspomina o rożnych herbach osób, osobliwie Biskupow i Arcy Biskupow przytacza nawet Tarczy, Franciszek de armis corvus lub Columna de wonzie stąd więc należy że znano przed Krzyżowcami swoie herby. - Nadto potwierdza tę prawdę między innemi iden znakomitszych Dyplomatow, to iest Akt Działu Lubomirskich 1088. pieczęcią, złożony w Skarbcu Archiwum Koronnego Krakowskiego a dziś przeniesione do Petersburgu. - Jednakże z samych regestrow Archiwum tego potwierdzeń niemożna zdania, znaydnie się tam w inwentarzu Adriana de Lubomir Armor Szczerbiec; lecz to potrzebuie rozciągnienia. Długosz pisząc o w. 10 a 12ga Krzyżowcy rozpowiada się że 1095. a zatem przed Krzyżowcami Szlachectwo; nie mowi się tu atoli o Szlachectwie ale o herbach powszechne co Europie mniemaniu że herby od Krzyżowców powstały lecz może się inaczey potwierdzić. To pewna że ustawy szczególnemi, a przynaymniey zwyczaiem ich używania do Krzyżowców datuią się. Rycerze dawni Krzyżowcy zachowali swe znaki przybywszy nawet do Ojczyzny rozdawali je swoim potomkom. Nayprzod wprowadzony herby mieli Rycerze Gratusz z czerwonemi na znak szczególnego tytułu Rycerskiego pasa z srebrnemi ich nim po barkach. Pozwolono za obowiązek

wieży

wdzięczności i zaszczyt umieszczali w herbie swym Pana od którego Herb otrzymano z któ-
dają się widzieć w herbach Szlachty znaki Monarchowego dowodu i szlak na Kronerze tak
miał za herb pod orła białego od Zygmunta Króla nadany, i znowu pod orła czarnego jego
mo wyższawionego od Cesarza Ferdynanda. W herbach dorywczych, często pozna-
no możność Familii z podwoynych Koron. Inni Kawalerowie nabiwszy przymnożo-
herbow i Panien dopoki ich nie zarobili przez osobistą zasługę. Jeżeli w bowiem ozna-
li swe tarcze herbami familijnymi zastawiali i dopoty, dopoki obowiązkowi w
do odbycia się nie powstrzymały. Często także noszono prostą i białą tarczę. Dopoki obowiązkowi
przystąpiły do osobistej tarczy np. Walawski, Dziwy, Mury itd. Salwisz miał herb Jeźdź
gdy bowiem Władysław wyrżnął wczasie Boju w piersiach jego utkwioną Strzałę
mu herb Jeźdź, to iest trzy strzały związane na krzyż. Znaki te rożnięce familie w
nych mieszczono miejscach, na domach, bramach, tym bardziej na Grobach i Pomni
kach, późniey zaś dla zwałety przeniesiono się na pieczęcie. w 14 w a nawet w poło
rzeczu nasz Herby znajdowały się powszechnie Szlachty. Herbem Monarchowi nadzwy
był Orzeł nie masz wiadomości Kraju w czasach dawnych, aby go na pieczęciach swoich uży-
wali. Władysław Łokietek dopiero był pierwszym, który herb swoy na pieczęć Królew-
ską przenieść rozkazał. – Na dawniejszych pieczęciach Monarchow, znaydowała się
osoba z napisem około. Z Roma II. wielu pochodzące pieczęci są nayzawonijsze.
Kazimierz W. dopiero bez używał w pieczęci osoby siedzącey z berłem i iabłkiem
w ręku. Czytali twierdzą, że Ludwik bez zawzięć używał pieczęci Majestatycznej, ale
rzywoi, gdyż pewno że Kazimierz W. – Zwolna otworzyła się Klasza wszystkich tych
do niejszych się oznaczeniem herbu i ci nazwani byli Heroldami. Nosili zbroię na
lasku białą w ręku w ubiorze Szlacheckim przy wszelkich obrzędach, gdzie tylko Szla-
ta występowała i w uroczystościach publicznych. Mieli tego i insi używali także do
głaszenia Pokoju, do wypowiadania wojny, i wszelkich uroczystościach nadzwyczay-
ich Naczelnik miał tytuł Króla Herbowego i ich obowiązkiem było przy koro-
acji Panujących, rozdawać herby zgromadzonych poddanych. Dzieło o tym wszy-
ważne. D. De la cour de Saint Palaille 1786. po Niemiecku przetłomaczone
przez Klubera w trzech tomach. Z upadkiem tego zwyczaiu ustała i Heraldyczna
nio ważność swoię. Nayspierwszy Korzeń Heraldyki wypad Prawnika Wło-
Bartolo de Sasso Ferrato 1350. Kachował prawidła używane w Kancela-
ryi Karola W. Francuzki nayspierwey traktował systematycznie Heraldykę Va-
Menestyer, dowod między niemi, umarł 1705. Dwoz poźniey pisarzy Prawnych Fran-
cuzkich dozgę uważali Heraldyczne Dzieła Ozi go 1786 w 10 Tom: wydanego. Lubo-
Paz de bois 1776 15 Wolum.; Dopiero r. 1808 przez Napoleona zaprowadzono

a wiz

a iuż w R. 1814. Pan Simon wydał dzieło Heraldyczne. w Niemczech Methodycznie traktował Heraldykę Szpener 1703. w Berlinie zmarłego w dziele Historya insygniow w 2gim także teorya insygniow poznią Lechmeuther Weyger wydał dzieło w 17to mach R. 1796. Naynowszy dzieło w Norymberga wydane R 1809 ułożone w 7 tomach w 4 tymy Heraldykę do Genealogii. Dzieci naszych Heraldyków Xiądz Bartłomiey Dodan wydał dzieło dzieci Tablicowskiego pozwiązane zamuy ieżyni Heraldyce. Od R 1650 do R. 1750. Heraldyka w Niemczech, i w Polszcze stała się nemłą modną a nawet i po Uniwersytetach one wykładano, przywiązywano do tego wielką zatetę, gdy tito umiał znaczną liczbę herbow na pamięć. Dowodem tego, iż i ineus te mania panowała w 18 wieku, są wykłady Konwiktorowe Xiądzow i Jezuitow itd. gdzie Professorow do tego stanowiono, i dwa razy wkrótce nad woą mieszkaniu prawowano nemłą. Konarski z planu tego wyrugował Heraldykę wdnalszie i dodzisiąd dnia są sądy herbowe, tutorych zatrudnieniem iest wywodzić dawne herby sprawdzać one i potwierdzać. Takoż też podaż prowadzą do oznaczenia nowych gdy się swoboda Monarchowa nadawaią herby, lecz obacznie się że raz, nadawano ich wielką ilość, a drugi raz niciało się wzgardzano. Dziwnie się potrzeba, że nasz kray niemiał dotąd osobliwey Magistratury. Będąc tego gdy szło o wskazania przodkow brano było z bronią chodzić. Za Stanisława Augusta i za niego Nobilitowanych dopiero Synowie lub Wnukowie wzięli szlachectwa, skąd wszczęły się spory, dla tutorych uniknienia, Delerd panuiącego Monarchy zniosł Jus Quartalellati: Gdy tito chciał dostąpić iakiey godności lub urzędu udawano się tylko do osob prywatnych, tutorzy u nas Szlacheckie wywodzili. Do teraźniejszy czas urzędownie się to dzieie. W Rossyi znayduią się przy Sądach takowe Magistratury, ale tam rożne się w tym względzie dzieią nadużycia. —

Główniejsze zasady Sztuki Heraldycznej. 1° Maiora czyli pole na tutorym herb bywa rysowany, iest rożnaite. Chorągiew, zbroia nayspospolitszy tarcza. Za znowu rożnaitego iest koloru, lub rodzaiu, trogłątna, okrągła, i czworogłątną odrogłątna na kształt serca. Włoskie tarcze są Owalne, Hiszpańskie ni do tego za okrągłone na kształt serca, Francuzkie wyszpiczaste, zaokrąglone. Inne bywaią opatte, albo zupełnie leżące, obalone albo zupełnie do połowy dworowane: obalone zupełnie kładzione przy osobach ostatnich z familii, i przy grobowcach ich kładziono herb 2° Tarcza dzieli się nayspospolitszy na dziewięć części gorna, prawa, poziomo na nazywaią się. Środek sam Tarczy nazywaią sercem, w tutorem herby umieszczaią się zwykle. — 3° Kolory do oznaczenia pol nazywaią się tymi terminami: Kolory i Kruszce zie dle

rożno

rożnione bywaią. Krużce dwoialiego w tarczach bywaią tylko gatunku złote i srebrne. Kolory zaś rożmaite, czerwony, niebieski, zielony i czarny, niektórzy dodaią iszcze szkarłatny albo purpurowy ale ten tylko we Francyi używany. w Niemczech rzadko, a u nas nayrzadziey biały i żołty Kolor także niekiedy używany i miejsca ich kruszce i złoto srebro zastępuią w przypadku. Dawniey tylko prostym napisem oznaczano tarczę pozna literami pierwszemi kolorow użytych. Daley na oznaczenie kruszcow znaleziono Astronomicznych używano, aż nakoniec Jakob Franckler zaprowadził pierwsze oznaczania kolorow przez rysunki Krzyżek i ten teraz używany teraz u nas. Kolor Francuzow tarcza złota wyraża się prostemi kropkami ⁘ i te grunt złoty oznaczaią. Gdyby się chciał wyrazić grunt srebrny, tedy rożnych się na tarczy krzyżek nie kładzie. Kolor czerwony znaczy się kreskami poziomemi ▤. błękitny prostopadłemi ▥ zielony bocznemi od prawey do lewey ▨ szkarłatny przeciwnie od lewey do prawey ▧ czarny krzyżowanymi ▩. Herb z samych farb składaiący się, zowie się prożnym. Tak np herb Jana Talleyo i Jan III.ci używał. Podział tarcz odbywa się rozmaicie, a to zawsze z przodkow niepowinien zabierać wcale miejsca od drugiego, a iżby zaymnie rożnych kolory miejsca, tedy nazywa się oznaką herbu Kolorową, która powinna się dotykać brzegu tarczy, czyli herba honorowa, która bierze się za znakuiący, może być znak dywizyi lub sentencyi iaka, zaczem zaś te czyli postaci herbu nazywaią się figurami herbowemi, te lubo nie maią znaczenia w Heraldyce, noszą znaki nazwiska pewne, a te rożmaite np Rule, Balki, Stupy, od figur herbowych różnią się zwyczayne, iak np głowa, ręka lub sztuczne i zmyślone, gdy bydlęce istoty nie exystuiące np smoki, gryfy, itd lub całkiem zmyślone np Centaura, herb Pitagorasa, porządek postaci herbowey powinien się stosować do prawideł Heraldyki, bez których iest tak wiele, a niemniey wszystkich do nich służących iż herbu bardzo zepsutym, wtenczas do zupełnego poznania, dla tego nie każdy zatrudniać się chce ich wiadomością. Herby są albo prostymi albo składanemi, zdatnie znowu za rożmaite. Tarcza głowna mieści się wprodku inne zaś około niey obok lub u góry, i rożnie ie nazywaią. ich Gatterer, dał przykład rozłożywszy herb Austryacki, raz chronologicznie drugi raz historycznie głowny herb trzy belki. ▤ inne zaś następuią idą około tarczy chronologicznie podług porządku i stopni całkiem Przykład Dom Austryacki, do składzy ich użycia. W Herbach są dzielone i postawione. Złożone dzielą herba tak to w boki na tarczy, przydatkowe zaś to w góre do rożnicy osob lub tarczy dzielą. Złożone przydatki umieszczone bywaią na tarczy lub też obok niey, np Helm bez rozwarty, bez przymknięty, na samym Helmie są rozmaite postaci tegoż Herbowemi nazwane, Kolumny bywaią

Liczyć

Korony, Szapli. Kapeluszke, dziś przyięto że kazdey swietney osobie dla
zyc Swoią korony. Duchownym zaś znaki wyższego stopnia aż do Ka-
pelusza ob Kardynalskich, prócz tego przydaią się armatura, to iest Pannaty
lub bron, rękawice, chorągwie, dzidy etc lecz te nie stanowią istoty tabli
herbu. co innego iest przydatek rożniący ogodności osoby, do tych o pewien
znak tyczy się: tow Wielki towarzy koronuy używa Hełmu Strzeleckiego ale we Francyi
Urzędnikow krakowskim tylko grabie i noż na tryk albo nabowiem zawo-
szaią pod tarczą ordery na wstążce. Na herbie iednak Książęcym dwoy
ckuy kapie stanowią nie tylko ozdobowa, ale nawet i istotną, nie trzeba
dobi mieszać ozdob ogolnych z szczegolnemi np zawieszenie tarczy na na-
miocie lub obok tarczy dwoch kulabertow służą one niekiedy do odznaczania
herbu czesci ozdowney czyli istotney, u nas szczegolnie nie iest ozdobą prosta
tu należą zdania lub napisy obok lub obok tarczy, np u nas znany herb
Swe nazwiskiem przyiaciele wystawia mię a na nim serce przeszyte
strzałą a nad obok napis „dulce est pro Patria mori. To zdanie nie iest wymysłem
i upodobaniem do napisania ale czesią istotną Herbu. Niektore znaki się
przypadkowe w Herbie dla rożnienia osob pokrewnych noszących tenzesam
herb to służy do ordynatu, Majoratu zaprawo, że godność przechodzi do onego
starszego syna a drudzy do tego nie należą np w Anglii gdy ojciec maiący
titul Xięcia iest hrabią lennym, godność Hrabstwa prowadzi do naystar-
szego syna, ktorego herb odmienny bydź winien od własnych drugich iego
braci te znaki dzieci się mogą rożnić: przydatne przez dowolne, oz-
czie lub zmienę niekiedy samego koloru, tak się dzieie w Francyi w An-
glii i linie niekiedy prawe odznaią się od nieprawych. Herby ktorych pow-
ieie znaczą nazwisko albo imie nazywaią się herbami mowiącemi: naypier-
wey w Niemczech używane w Francyi rzadko a u nas nayrzadzey
np Schütz przydaie się Strzelcem naciągaiącym tuk. W dawniejszych
czasach pewno że od takowych herbow nazwisko przyymowały familie
ale teraz przeciwnie, biorą zrobić przydatki i herb swoy do nazwiska albo
odwrotnie. Sawinowy maią sowę w herbie z resztą herby wszystkie rządzą
się tegoż rodzaiu. — 1mo Państwo, Kraiowo używane dla rzeczywistego posia-
dania Prowincyi poznaią i Prerogatywy tychże dwie li obszar państwa
Wielkie ile dla wydarzyć się mogących pretensyi, przyczyny, i abygię

dalej

dochowała do stoiensko pamiątka np Austryiaki ma w Herbie tureczę, i mnostwo innych znaków ale u nas Jan, Kazimierz, Władysław IV. używali tych koron są herbami Królestwa Szwedzkiego lubo do nich nie należało to Królestwo i tito inny tam panowali. Z tąd Tytuły całe thutki herbow, były wtenczasy Monarchom, Drobnostki takowe Paley się powodem rozterkow zamieszkowien. Za Zygmunta III wybuchła woyna z Szwedami dla tego iż on przyszedł do Krola Szwedzkiego trzech koron pieczęcią expedycyą tę zaświadczał dowodem tego Traktat Oliwski, gdzie zastrzeżono władzę tego używania tytułu i Herbu Monarsze ale nie w korrespondencyi z Krolami Szwedzkimi wh. Mamy wzmiankę że gdy u Rossyan nastąpiła wzmiana osoby panuiącey, a mianowicie obrano Stanisława Augusta domagano się wznowienia wzaiemnego Gozala co ułatwiem Awizowane zostało w A. 1772. i Katarzyna wtenczas uznała ze tytuł Cesarza Całych Rossyi nie ubliża nic Krolowi Polskiemu, iż ze tytuł Ruś czerwona czarna. — — 2do Są Herby Państw Krain, osobitey familijne, Korporacyine towarzystw np Zgromadzeń Przełożonych, Duchownych, Kościelnych towarzystw uczonych lub też nadanem honorowe id: te tedy były zawsze głownieyszą Sztuki Heraldyczney potrzebney do nauki wiadomości. Jest ieszcze część druga Heraldyki nazwana Stragistyka przez którą rozumieią wiadomość o samych herbach pieczęciowych czyli zbior wszelkich pieczęci na papierze lubo, woskowi i innych materiach takowe wyciskane pieczęci są wielką pomoc do Heraldyki, ale im są potrzebniejsze, tym mniey wiadomę i mniey dokładne. Od lat kilkunastu nietylko Heraldyka ale i inne stany nauk, poczęły coprzedzierać i zdaliczy zaniedbano Herbowe znaki, bez wszelkiey wątpliwości postępowali w swoiey Sztuce i wyrzynania bardzo lepiey byli Żydowie tutejsi zasadzaią się na wyborach ich, musiałby się nieraz pomylić i znaleźć by w nich rożność i niedokładność rzeźby np Herb Królestwa Polskiego nie iest tak powinien bydź, wyrznięty. Orzeł bowiem powinien mieć obie łapy dobrze wyciągnione, dziob otwarty, ozor wyciągnięty na głowie korona na tle czerwonym na nuszych zaś pieczęciach dziob bywa zamknięty, korona czerwona ogon; lecz day Boże abyśmy te drobiazgi nieznały się tak potrzebnemi iak wiedzą, 16/7/93

Rozdział IV. o Krytyce Historyczney.

Ponieważ Historya powinna wyłożyć przyrodzony w stanie rzeczy wrzędnym do niey należące, muszą tedy przez dowody zewnętrzne i wewnętrzne przekonywać ludzi o ich rzeczywistości. — Wielka prawdoc Historyczna zależy na dowodach wiarogodnych, ocenienie zaś tych rozstrząsania należy do Krytyki Historyczney, Zaczey Rzeczy tedy nie pomoc można dojść do stopnia pewności przekonywaiącey, tito za-

innym

innym prawdom Matematycznym wyrownywa. Wynika więc ztąd że rożnaite są dowody, nie można zaś w Historyi mieć takiego dowodu iak w Matematyce. Gdzie znowu potrzeba trafniejszego rozsądku bystrzejszego zwrotu myśli, przenikliwości dowcipu czyli owem miejsce gdzie przez Skrutinium i rachubę wszystko wynaydować się, czyli w sprawach historycznych, gdzie rzecz obeznem i myślą, przystoi się do Kombinacyi. Rzecz sama z siebie iasna i z samey iey wypływaiąca natury że trudniey iest celować w historycznym a niżeli w Matematycznym rzemiośle. Gdy zdanie iakowe historycznych wywodem tak iest udowodnione że przeciw niemu nie można zarzucić przypuścić się to prawdziwe historyczney. Powątpiewanie rozprzestrzenia naszey wiadomości granice ale przeciwnie ieżeli nie iest całe tylko pustą affektacyą w służy za poluzycie naszych niewiadomości. Przestroga dla tych którzy się mienią za biegłych i uczonych w historyi. Mowią niektórzy, że nie można być biegłym i uczonym wtedy, kiedy się mowi o tem, czego się nie widzi lecz wszelkie nasze poznanie wypadków historycznych nabywa się trojakim sposobem, albo przez poznawanie rzeczy zapatrzuiąc się własnemi oczyma nasich zdarzenia, albo dowiadniąc się o nich z powieści innych albo przez Kombinacyą z powieści obcych z własnem przekonaniem i sądem. —„— 1mo Co się tycze pierwszego, to iest własnego oczewidztwa, to sami widzimy to tylko iest małą częścią ogołu w tym ogromnem wielkiego i obszernego łancucha stanowiącego ogół historycznej wiadomości. Człowiek może tylko przyrzec między czasu wypadku i wiadomości do którego działania iego należącą, potrzebuie nadto obcych podań niewiadomości, które do niego należą potrzebuie żeby mu drzewa czytelników nieuległ, ⁊ musi podawać obce powieści pod krytykę, rozpatrzyć więc takie historyczne od świadków naocznych widziane i pisane musiałyby być bardzo utomkowemi i niedostatecznemi, gdyby tylko to zawierały czego Autorowie sami byli uczestnikami. Mowią więc Historycy korzystać z powieści obcych, aby zachowywali zawsze celu, wiele w opowiadaniu swych podań, pisarze nawet Historyczni swych czasow. Zdaie się albowiem, że nayprzedniejszym bydź powinnością Historyi Minister Królewski swego dworu, nie ten najpotrzebniejszy, aby codziennie się spisał, gdyby tylko to, co sam dowiedział notował albo czytał i on

i on potrafiłby się o wszystkiem w tej dziedzinie przekonać, wszystkich wiadomości tych się na dworze stać mogło, bo lubo wiele wiadomości przez życie całego przechowa, nie bywa się jednak nigdy bez długich studyów i pracowitego ich wyłożenia.
Historyczna krytyka wykonywa swoje prawo równie na wypadkach przeszłych, jak na zdarzeniach współczesnych, ztąd wynika wniosek, że historyi nasz nie może umieć bardziej nad dawną, chyba dla tego, że się naocznie mogli pisarze przekonać o wszystkim lub powieści obcine ocenić. Znajdowali się tacy pisarze między nami, i Pan Lessing tutory twierdzi, że nasi historyka dobrego zasługują tylko ten, tutory pisze historyą współczesną swego wieku, gdy w opisaniu dawnych zdarzeń wiele znajdujemy zawiłości, to jest w ich zbieraniu z dawnych czasów. Lecz ponieważ okazało się, że i pisarze współczesnej historyi nie mogą być bez pośrednich wiadomości wszystkich zdarzeń współczesnych i że podług tej dowodzenia i pisarze dawniejszych czasów historyi, tak wspaniała według Lessinga, że żaden pisarz historyi nie może się nazwać godziwym historykiem.
To bardzo mylne, gdyż nadto uważając obojętność, tutorą historyi mogą mieć, że ups może się uwodzić przyjaźnią drugich że często znajdujemy się pochlebianiu, że nienawiść wpuszcza czasem takich rzeczy, tutore mogłyby być przeciwne władzom, lub tym podobnych. Od tego powinien się historyk odwrócić przezwodu odstrychnąć, możnaby rzec że zbierać dawniejszych wiadomości dostatecznej opisać mógł.

Uwagi ogólne względem Historyi krytycznej zrzodeł.

1mo Nad podaniami. Powieści o zdarzeniach pierwotnych były tylko ustne, czyli całe historyczne zawierały się w czasach pierwotnych w tradycyach, dla tego i dziś nie tutore narody zachowują pamięć swoich historyi w tradycyach. Przez opowiadania ustawiczne rzeczy, rozszerzają się wprawdzie wiadomości historyczne, ale i takie podania ustne, jako zrzodła historyi są bardzo niepewnemi i niedostatecznemi, używanie ich w Historyi potrzeba wielkiej ostrożności, lubo ich Krytyka niedobrze utrzymuje sobie, tutory z całkiem tradycyą odrzucają, gdyż trzeba w tej mierze z dużym postępowaniu sobie rozsądkiem i w nayrzadszych sprawach myślenia. Ludzie zaś tylko przodkami przedmiotami, mają pamięć dzielniejszą, toż samo przy ich wzroście zostaje zawsze, zatrudnieniu bystrem i wiadomości niżeli ci, tutory wraz nowsze mnóstwo wiadomości i wyobrażeń ich uniemożnia i pamięć zaciemnia. Dowody tego mamy w podróżnikach, i czytamy że nasi Negrowie dziwią się sprawy sędziów w pamięci swoim zachowywaniu chociaż się nawet przeszły lat 30, one istotnie pamiętają. O dzikich także Amerykanach wspomina

Arkerg

czytamy że utrzymują ciągłe historyą swego kraiu przez tradycyę. Wogole ludzie tutorzy nieznaią sztuki pisania, przywiązują do tradycyi wielką cenę i dowodzą pamięć swoią rozmaitym sposobem. My zaś niestaramy się i niedbamy bardzo, o wydoskonalenie pamięci, gdyż mamy ią pewną dobrą to iest sztukę pisania. Dowiedziono ieonaiduiego i niezaprzeczoną rzeczą, że spuszczanie się na pismo, wielką pamięć naszey czyni krzywdę. — Cezar Iulius wiele czy o ludach Druzach że znaią sztukę pisania, ale wszystkich zabraniaią uczniom tego pisać, o się woią, wszystkiego bardziey wierzą na pamięć oni wsparci na tem iedynie, że trzeba pamiętać dzieci czyli pamięć swoią, i żeby ona w nich nie ginęła mata, Neq fas quid credunt literis mandare &c. Arcesz więc iest niezgodne, że zbytnie opuszczanie się na pismo iest wielką znaczną utratą pamięci i szkodliwszem iest dalsze zaniedbywanie wszystkiego a nizeli pojedynczych słow dla przypomnienia sobie, notowanie. Nemo confidit literis memoriae nihil studebant Livius, Ludy dzikie bardzo się do tradycyi przywiązywali zwyczaiu i dla tego pamięć ich i mocną iest i dalszą w dowodzą przykłady o Mexykanach ci Ludy prowadzące życie, które im wiele zostawia wolnego czasu iak np Ludy Pasterskiem i Rybołostwem się bawiące, opowiadaią sobie powieści rozmaite i dzięki tym sposobem umacniaią oraz i gruntuią swą pamięć. Przechodząc zaś do umiegodzkiey stanowości to w nich opowiadania ustaie, a zatem i pamięć tempnieie gdyż tu się przypisuie do nowych zabawnien, a zwłaszcza ludy wtymże wieku oddzielne, zabawniaią się dziełami samych zachowywaniem Państwo tedy domyślić się można, iakim sposobem utrzymywały się dawniey wieki. Domozą to iest że ludzie nawzaiem opowiadali sobie powieści a często bywaią w pismach wierszem ratuią zawiérata ich historya. Illiada Homera także przez pieśni lub zieści wielkie, były tylko dekamowane potym zaś dopiero napisane zostały. U Islandczyków powieści sagi, u Szkotów pieśni ossiana w tradycyi się utrzymywały. W Polowie dopiero wieku 18go Mattewson Anglik, chodził od chatupy do chatupy i kazał sobie śpiewać i spisał pieśni tatarowe, które w połowie 18go wieku poznane zostały. Powieści atoli ustne są nader nieczułe, spodlegaią bowiem rożnym dodawaniom, odmianom dodaiom czyli opuszczaniom a nieludzkiey zamyślonym zmianom. Chociaż nie wiele zawdzięczaią w sobie szczególnych rzeczy drobne powieści szczególne nieznaczne bywaią ważne a często bardzo ciekawe wydaią nam charakter wieku i czasu, z którego wieku pieśń pochodzi nizeli rzecz szczególniejsza.

Dawniey przywięzywano wielką wartość do tradycyey, bysi nawet pisarze tutore tradycyą naliczeni do zwyczaiu marzeń i wyzenatow fałszywych. Nadto pozwalano tradycye i nerbych fundowano swe wątpienia i wiadomości w szczególnych historyach, to się nayspręzey wydaie.
O Historyach w 8 ię wielu egzystuiących powieści były tylko na tradycyi samey zasadzone i fundowane. atoli wielu 16. Biskup Kałuski odnowił powieści tutory Dorlusa Dziejopisu tutorego opowiadał z tatowszą przychodzi, czytaliśmy pismem sztuke. alboż, Siebtonowski 1770 z miasta wspomina że Bolesław Chroby spalił pisma w stosie dla tego iż były bez zadnego dowodu. Dosyć atoli w czas czuią ludzie potrzebę ustalenia powieści z prochowisk natan bonie rożnych wizywaią, bądź to zamienniąc ię przez Poezyą na wierze, aby tatowcy trzymały się pamięci, bądź też przywięzuią ich pamięci do całowych Pomników. Obudwoie całkowicie wspiadli wrodzyście lub zabobonnie na nalezienie pisma, i dziełu nayległym iest środkiem, zachowania wszelkiego rodzaiu wiadomości a więc i powieści. —
Pomnikii ię dwoiakiego rodzaiu, do pierwszego należą te pomniki, które z swego początku nie były przeznaczone na przypomnienie powieści zdań ale przypadkiem stały ię przykładem czasowo dawniey szych. Tego rodzaiu pomniki ię mury miast np Palmira, Persepolis Madernad Wołgą. Tu albowiem niebudowano na to, aby po zewsze zburzeniu przypomniano dawnych wielkoś expominali. Podobnież Kamienie rzniete, monety, ale niemogą, gdyż tu iest nowa tylko tych tutore ię Dla Historyków, tatowcy mieć rowną cenę, zbiorom dziecinnie ozwezonych ię probuią. Lecz tu fałszerstwa ię ile nauka starożytności iest ogromną pracy ciężkości iest potrzebną i ciężkie zawód Historyi Starożytney iest potrzebny Prawda że częstokroć trudno iest należeć rzeczy całowey powątpienia, lub przypadkiem dopiąć wynalezienia, a nadto prawda, że rzeczy nietudzy w mniemaniach wyżych znaydują ię mięy zdania o rożnych mianach przyczynę dawaią ię nad np Stąd medale i monety Arabskie na morzu wrzuty ię Bałtyckiem dziwna i trudna nad do rozwiązania ale nie tak dalece, gdyż ię uważy że naturalnie ię dzieie że w każdym prawie wielu nie było pozwalaczów fałszywych monet, nie czy na bytto bez fałszerstwa. — Do drugiego rodzaiu pomników należą te których celem iest i było z ich początku dochowanie i stałe pamięć, bądź osoby bądź rzeczy lub zdarzenia całowego i czynu, w tym rodzaiu mamy zmyślone medale nagrobki i pisane historyczne. — Z pomników

Z pierwszego rodzaiu Pieniądze są te: Numismata, Monety. Moneta właściwa ieſt kawał kruszcu, pewney proby, pewney wartości i wagi, który oznaczony ieſt przez Rząd pieczęcią lub znakami całkowemi dla naznaczenia iego ceny i prawdziwey wartości dla czego po Greckiu νόμισμα od νόμος zwyk działania. +

Numizmatyka ma wielką obszerność i rozległość, dzieli ię na 3 części. 1ma obeymuie Technologią właściwe Mincarstwo czyli sposob bicia monety. 2da Numizmatyka Polityczno handlowa, obeymuie to wszystko co kolwiek tylko służyć ię może do monet. do ich wartości i porownywania. 3cia, Numizmatyka historyczna, ktorey przedmiotem ieſt uważać pieniądze i monety całko ponieważ do zachowania pamięci rzeczy i wszystkiego historycznego służące. Pominąwszy dwie części Numizmatyki, o trzeciey to ieſt o wiadomości Numizmatyce mowić będziemy. —

Monety są z rożnych kruszcow wyrabiane. W rozległości historyczney, ceny monet oznacza ię przez ich ważność i rzadkość. a nadewszystko przez ich prawdziwą na kruszcu wartość, bezwątpienia Wielkość monet ieſt przyſtadkową i rozmaitą podług rożnych zwyczaiow krajow, a zatem oznaczyć ich prawidła niemożna w wybiciu, gdyż to tylko ieſt powierzchownią. Na każdym pieniądzu są dwie strony, 1ma nazywa ię główną (pars aversa l'avers) drugą odwrotną (pars aversa la revers) Na stronie głowney bywa wybitym Autor, lub ten tito był pobudką do bicia monety tey, iuż to w ſigurze całkowitey, iuż w połowicy lub imię tylko ieſt wypisane, lub iakkolwiek bądź. Na drugiey stronie bywa wyobrażenie do strony głowney Symboliczne, a niekiedy wyrazimie ceny ich. Ktoby nad tem zastanowił ię szczerze, łatwo mu rozroznić. Rzadkiey rzeczy sprawa z medalami. Bardzo trzeba tito ieſt sprawczą tego medala dlugo go ieſt zrobionym np na zalożenie Akademii etc. nieżawsze iednak trzeba brać pozoru za znak strony głowney. — Są ieszcze wyrazy nie które np Pismo w około brzegu, które ię nazywa Legenda Porządku ich otoczenie Otok. Jeżeli iednak napis na medalu idzie, nazywaią ią inscriptio, czasem na spodu bywa Kawaleczek odcięty w ząbki Basis podstawą albo deinek. Z reszty uważać potrzeba na monet Charaktery etymologiczne znaki, na mieyscu miasta w ktorych monety bywały bite. Tylko trzeba wiedzieć i oney przestrodze żeby nie brać znaków Mincarskich za zwyczajne i znaki.

i znaki charakterystyczne. Dawniey albowiem każde miasto miało wolność bicia swoiey Monarchii. Naród także w którego obrębie więcey było mineyi, gdzie bito pieniądze czyli więcey oznaczał literami Alfabetu one. Tak iest w Prusiech. Na nowszych monetach Podskarbiowie tytuli swoy herb, poźniey zaś Minemayster wybiiał swoią cyfrę. Za Jana Sobieskiego ustała u nas Mincarnia czyli bicie pieniędzy i niebyło iey przez lat kilkanaście. Poźniey zaś za Stanisława Augusta, restaurowano Mincarnią i utrzymuie się do tych czas, gdzie także na monetach cyfra Minemayster się znayduie. W Francyi także ponieważ w wielu miastach były mennice dla tego były oznaczane literami Alfabetu, Na pieniądzach wybiiano wczasie rewolucyi rożne znamiona były w używaniu, bogowie, zwierzęta, czaprezki, i w tylko umyślnie przerobiony nowy wymysł. — Numizmatyka dzieli się na Starożytną, Nowszą. Starożytna do upadku Państwa Rzymskiego na Wschodzie rozciąga się lecz to tylko w względzie do Państwa Rzymskiego, inne zaś Państwa są wyłączone we wszystkich innych do 15to wielu były ciekawe monety: Przez to obeymuie się wszystko co otrzymuie od ludów dawnych pochodzi, czy to klassycznych czyli też mniey znacznych w znaku do monet. Kruszcow na wybiianie pieniędzy używano złota srebra i miedzi. Złoto w starożytnych monetach iest czyste, ile tylko być może i nazywa się osobnie Obryzą, iżeli zaś iest pomięszane z innemi kruszcami nazywa się Elektrą. Hollenderska moneta złota iest najczystszą, inne zaś wszystkie pomięszane. Srebro w najdawniejszych czasach iest czyste a w innych mieszane, osobliwie za rządow Rzymskich do Karakuli bardzo dobre. Za Gallena było mieszane z miedzią, to iest iedna część srebra a 2 miedzi. Francuzi nazywali monetę Billon, złą drobna moneta tak nazwana. Łacinnicy nazywaią Erozy, aczkolwiek monetom tego rodzaiu nadaią ważność srebra obijaiąc ie blaszkami srebrnemi i dopiero bito medalami. des medailles sanies. Z czystey miedzi ex Ære Bronz nieważaiąc na inne mieszaniny, które pochodzą rożne farby od czerwonych aż do zielonych są pomięszane z Cynkiem i miedzią. Miedź Korynska do Corinthii podług powieści miała to wyposażenie gdy na 117 lat przed Chrz. Mummiusz dobywał Korynt, przy spaleniu wielu Bronzowych posągow gdy się te stopiły znalazła się masa miedzi, ale zdaie się to domniemanie być mylne, gdyż o miedzi dalonicy wzmiankuią poważnie tylko że u Korynthczykow więcey była używana po naszemu miedź. Z resztą im dawniejsze monety nad 150 lat przed Chrz tym czystsze kruszce, najczęściey starożytne złote, mniey rzadkie srebrne a najrzadsze miedziane. Podług prostego

zastrzeżenia

zapatrywania się naszego biorąc, możnaby nazwać Numizmata starożytne bardziey medalami, ponieważ nie mieią na sobie tych piętnow, które na naszych widzimy pieniądzach. Rozdzielone były zdania, między badaczami starożytności podług rozważania nauki, ieni utrzymuią, że są medalami, drudzy że monetami, a osobliwie między innemi Jezuita Chardon który utrzymował, że wszystkie były nie monetami ale medalami i że wszyscy Autorowie są zmyślonemi, i pochodzą z wieku 15go i 16go prosz tylko iednego Pliniusza. Inni sprzeciwiali się temu zdaniu, tak dalece, że w poźnieyszych czasach przekonano się, iż ozdobnieyszego było kruszcu w starożytnych czasach były monety. Natenczas tylko rzpltey wielkiey wyrażaiące szczegolnieysze rzeczy, były medalami, to iest większe od nawszych. Tego dowody są w historyiach. Rozmaitości monet nayprzod z tąd pochodzi, że nie było ustanowienia aby wszędzie i zawsze w iakiem Państwie podobnym stęplem wybiiano monety Numizmatey. Lecz osobliwie w Państwie Rzymskiem, Senat wyprawiaiąc Konsula z woyskiem gdzie nadprzemocą, przysłał za nim machiny do bicia pieniędzy na potrzebnie gazy żołnierzom, i tam bito podług upodobanego stępla, nayczęściey tym charakterem znaczonem Sigla XII na drugiey stronie imie Konsula z Salus publica i znaczitorych wartości. W czasach dawnieyszych przed Konsulami lub poźniey były monety familijne z położeniem na nich wizerunków Cesarzow. Natenczas utrzymywali że Numizmata z literami S.C. Senatus Consultum są monetami a inne medalami, ale mylnie gdyż wszystkie powszechnie miedziane były monetami i my tak utrzymywać winniśmy, chyba żeby były większe niż zwyczayney. Z resztą monety starożytne albo były lane, albo bite, ale ich nie tak bito iak dziś, gdyż byłka bawały to pracy bruszu i tak dzisiaj podług mot i wybiiano, stąd pochodzi wyraz wrozmaitych inskrypcyach i znamie prawdziwych starożytnych monet, stąd też temu nieby nie są tak foremne i okrągłe iak nasze, ale rozpłaszczone, gdyż ieżeli byłka płaszczyzna podług mot nie dobrze wybita. Wiele monet które ani nazwiska ani roku bicia nie maią, dadzą się oznaczyć i poznać znaczeniu, kształtu liter kruszcu i tym podobnych, ale te nie wchodzą się wagi. Na starożytnych monetach Rzymskich nie masz roku od stworzenia świata tylko od Konsulow, i ztąd monet rozmaitą. Znacznych Państw bardzo wiele przechowało się podleyszych iako to Korynta, Kartaginy ita niemałe znacznych

sumy

Numizmatow. Do naszych czasow ilość wielka się dostała i więcey ich liczyć można niżeli za Panowania Krolow w rożnych wiekach wybijanych. Dostawały się zaś albo przypadkiem, albo to że dla postrzeżenia zakopane w ziemi, mają się teraz znaydować, albo przez rożne napadem, przez ukrywanie się zostały po grobach etc. Starożytnych naznacza do 70,000 sztuk ale niekiedy w bardzo małych rzeczach co zubaża się rożnica i gdy który gabinet ma do 3000 tedy starych Numizmatow, znayduje się ich nie wielka rożnica. Numizmatyka we względzie historycznym uważana, znayduie rożnym iey przedmiotem badania prawdziwość Numizmatow. Fałszywe monety starożytne są bardzo liczne pochodzą albo od starożytnych lub od nowszych fałszerzow. Bardzo często u starożytnych pisarzow wzmiankuie o fałszowaniu monet znayduiemy. Gdy starożytne starały się przez zakazy wstrzymywać fałszowanie monet, lecz te nie były skutecznemi, dowodzi się z wodzy fałszywych monet, znaleziono bowiem wiele form glinianych, których do tego używano. Które wielka ostrożność w przyymowaniu monety, lubo nie wszędzie była potrzebna, czyli znayduiemy dowody w Prawie Forencznym i innych. — Fałszowanie złota to w pozłocaniu lub w posrebrzeniu lub nadaniu miedzi powlekano blaszką srebrną a w więzkie złote drogie mierziane, powlekano lepszą blaszką miedzi przyczym tego trudno dojść, lecz wypada się dojść z tatowania, że może miedź tabyła droższa tak u nas, lub że do koloru przywięzywano ważności, poznaią mianowicie że sztuka fałszowania zaginęła lecz dowodzi się że i nowszych czasach widzieć się dawały Numizmata fałszywe. Przy powszechnych odrodzeniach się wielkich, gdzie ożywiała się chęć badania starożytności, to nad wszelkie wielu zaczęło wyłupywać Numizmata starożytne, które znawcy się bardzo bali tatorzy fabrykowali monety, nayznaczniejsi Parmeńczykowie, gdzie pozwolono formalne mennice do robienia fałszywey Monety, a to niekiedy starano się pod tytułem historyi udawać tak nieyostatecznie, monety starożytne przymuszano i wybijano imieniem Konsulow. Gdy tedy odkryto fałsz, dawało się imitowane pozytywano za drutu dawniejsze. Odkrycie to zaś dawało się wcześniej zyskać. Następuiące ogólne prawidła podaią się względem rozeznania fałszywych monet 1° że wielkie miedziane fałszywe są cięższe, niż starożytne dawniejsze prawdziwe. 2° że znayduią się mniey wypukłe za nyzy odtrzyste że nie znaią nauki wypukłania ale nietrzeba na tem przestawać gdyż i temu zaradzano, przeszłowane bowiem dla pozyskania ich przez nowe machiny. 3° że forma litery na nowo fałszowanych wielkiemi zawsze rożni się. —

H6

4° Starożytne miedziane monety długo w ziemi chowane, pobielane są niejakim polo-
stem zielonkowym, który iest nayleppszym znakiem, gdyż ten połysk aby iuż ostał się
w kruszcu trudno bardzo wydać. 5° w fałszowanych na brzegach sądy pilnie
ha dacą się zpostrzedz, gdyż chcąc nadać im grubość i podobieństwo, fałszerze do
dawnych one pilowali. 6° Niepowinnanie wielkości obwodu nizeli w star-
żytnych gdyż tem ponieważ niebyły machiny ich tak doskonałe wrażone,
iak u nas, ale tylko młotem bito, niemogły posunąć się młot na ieden brzeg bar-
dziey, dla tego nie są na wszystkich brzegach iednakowey grubości. 7° Sre-
brne i złote, łane łatwo było poznać ponieważ rysiec i z formy wlato-
rey lane, łatwo można poznać z tey bowiem zwykle się bowiem w kruszcu
gruzełki małeńkie i dziury poznać fałsz w nich. Gruzełki albowiem piasku
gliny ito z czego była forma zrobiona na kruszcach. Gdy w 17 wieku od-
kryto tayemnicę fałszowania i gdy prawdziwe od fałszywych Numizma-
tow poznali iuż rozeznawać ludzie, wtedy wzięli się fałszerze do nowego oszu-
dstwa, biorąc starożytne wymazywali lub dodawali się znaków, albo też złożeni
li bardzo mistrznie dwa pieniądze i tez za pomocą pilnika spaiali z sobą
a tym sposobem z dwóch ieden robili. Jeżeli iednak łatwe fałszowanie
było ostrożnie czynionem, łatwo się odkryć mogło za pociągnieniem pilnika.
Wszelkie wszystkie starożytne monety z podobieństwami sławnych ludzi, iako:
Annibala, Scypiona, Pryama Heleny, Parysadesa, fałszywe gdyż nie
było w zwyczaiu u starożytnych, aby wybijali medale na honor osobliwych
sławnych. Nayprzedniejszym zaszczytem było dla uczonych, w XV wie-
ku zwrócono uwagę na monety starożytne. Petrarcha, Autorzy dzieła
Numizmatyki. Mieli do tego rozszerzał się bardzo we Włoszech, czyniono
bowiem gabinety z monet starożytnych, złotych i srebrnych, osobliwie
zaś opisiwano nauka a bardziey Medycewsze iako też potym, Francuzy,
Niemcy, Hollenderzy, Pisarze, trudnili się pracą podobną. w Wielu
17. m. z Numizmatyka stała się sposobem umiejętności. Pierwszy tutoryto-
rzył dzieło o Numizmatyce był Goltzius Hollender dzieło hinc antiqua ich
wydane w Wantverpi 1576 w 5m tomach. Jest bardzo wiele monet
prawdziwych. Pomiędzy monetami od niego opisanemi ale iest wiele
fałszywych. Co zdało się przyczyną wielu zamieszek, i dla tego często to

pozna

poźniey zupełnie straciło swoią powagę. Nayglowniejsi Pisarze Numizmatyki Spanheim, Gimmar, Sabatier, ktory Dr Schuberta poprawił, pomnożył, Schubert ten na wszystkie iężyki Europeyskie tłomaczony w Paryżu 1815. przez Draschego po Niemiecku 1798. Nayznaczniejszy Edil Jezuita ten przewyższył wszystkich poprzednikow w dokładności w Numizmatyce, i wiadomości wyklad starożytnych Numizmatow. Dzieło iego Doctrina Numor zawiera się w 8mi tomach. Jest ciężkie dzieło zawieraiące exakt chowanie monet, wizerunki szczegulne, oprocz tego dzieła Bandury, Pendreyo, Eckhela, Jesnera i t.d. wiadomości Bibliograficzna w dziele Hirscha pod tytułem Bibliotheca Numizmatyki w Norembergu 1760. Katalogy dzieł Numizmatycznych na dwa pasy gruby, znaczna więc z niego część dzieła obeymuie, reszta zaś iego, ktore zawiera spis dzieł wszystkich traktuiących o Numizmatyce. –

O Numizmatyce Starożytney z Rysunkowaniem do dawney Historyi.

Mamy monety Starożytnych Narodow tak Europeyskich, iako Azyatyckich i Afrykańskich. – Fenicyanie naypierwsi byli, ktorzy mieli monety. Oni bowiem prowadzili handel, ktory bez pieniędzy trudno mogł być kwitnącym. Wielkie zaczęły bydź monety nayznaczniejsze trudnością dzieie, ktore dotąd nayczęściey znaczone, znapisami, iuż Punickimi, iuż Greckimi bez mianuie Punickiego Alfabetu trudno nam zgadnąć napisy takowe. W Homerycznych Hymnach znayduią się niektore wyrazy Punickie a nawet i opisanie niektorych Numizmatow bez ten przypadek rozmaicie tłomaczonym bywa. Uczeni iednak starali się wyiaśnić owe, powiadaią więc złe rozmaite tłomaczenia i pomięszali monety Fenickie i Kartagińskie z Hiszpańskiemi, ponieważ i tych Alfabet nieznany.

Monety z Hebrayckiemi napisami uznane iuż za powszechnie za fałszywe miane, Baille i Eckel umocnieni oświadczyli się za prawdziwością monet Samarytańskich, bez i te nieprzechodzą 2 wieku przed Narodzeniem czyli 100 to iest Panowania Machabeuszow. Srebrny grosz zatem ich 30 sprzedano za był srebrnik 1/2 Drachmy zawieraiący, na naszą monetę 5 lub 6 złotych. Szekel nazwany bez tych napisowano wiele, gdyż cenę przypisano do nich. W Kolezach pokazuią ich na wielu wizerunkach, powiadaiąc że za te za które sprzedano Xsa, pszenicznego zbite lub lane, na iedney stronie iest Kielich z ktorego dym wychodzi, na drugiey litery hebrayckie. Monety Hebrayskie, na ktorych 1ey stronie napisano iest Xus za nayprzyszłey wygotowienia i za tyllo ewnią otrzymuie z 16to do 18 wieku. –

O Rzeźbie

O Perskich Monetach bardzo mało wiemy, tyle tylko że były złote i srebrne nazywano ie Dezyllemi od Dezyusza Wodza lubtż Sagittarii od Strzelbow. Złote osobliwie Dazylli szanowano w Grecyi dla czystości ich złota przelapiano ie i dla tego wyszły z użycia. Kartaginy monet nie mamy z ich czasow wolnych i niepodległych. Z ich czasow dostatecznie bardzo mało, które iż zaś dostały do nas nieznamy ich dla nieznaiomości ich Alfabetu języka, więc i Deszyfrowanie ich dość trudno. Egipskich własciwych Faraonow wale niemasz: zapewne iako się domniemaią nieznali Egipcyanie bitych monet wcześnieyszych czasach. Ale tylko oznaczone bawoli, w poźnieyszych czasach od zawoiowania Egiptu przez Rzymian były monety nazwane Aleksandryńskie. Za czasow Ptolomeuszow, iest nieco, lecz ponieważ tylko znayduie się Ptolomeuszow, a tych bardzo wiele było, dla tego niewiadomo z iakiego czasu. Walian wydał dzieło pod tytułem Doctrina Ptolomeor. Od czasow Antoniusza Triumwira lub od zawoiowania Egiptu przez Rzymian, znayduią się rożnej monet bitych, aż do Dyoklecyana, wystawiaią znaki obrzędowe iakoto Bachusy, Kapłany, Wrzeciona, inne. Bostwa Starożytnych Mitologii Egipskiey, rzadko w nich bardzo iest licha, się powszechnie znane pod nazwiskiem Prowincyy w których były bite. Grecki niektóre Rzymskie miały rożne monety i ich monety: iako to Etolczykowie na których napis iest wyrażony Achaiow, każde nawet miasto miało swoią monetę. Tessalia miała znak charakterystyczny, podług którego można poznać ich monetę, na którey był Koń, na drugiey zaś obrocie rożne Problemata człowieczeńskie, albo w Rewersie Faraona i inne Symboliczne znamiona lub Mitologiczne. Z Kimbrskiey monety złotey, bardzo mało mamy, niektórzy zaś ludzie utrzymuią że ich wcale Grecy niemieli. Korynckich też samo bardzo mało, lubo niektórzy przypisuią znayduiące się w Syrakuzie, z tych inne są bite za czasow wolnych drugie za panowania Cesarzow Rzymskich. Co do rzad Greckich można przyięć za zasadę, że miały one z monetami miasta Mauretańskiego podobieństwa, dla tego mieszanina pomiędzy niemi. Wszczególności co do osadniczych monet. W Azyi mniey szey były monety Centymalne, Strona głowna ma głowę Minerwy, a druga, młodzieńca trzymaiącego w lewey ręce głowę wieńcu, albo Pniak: Co do rzad Włoch dolnych. Rzada Sycylii nayobfitsza w monety z srebrne, napisy są w Egzaldnie grubym Gotyckim, nayspospolitszy troyzęb się na nich widzieć daie. Wzięto od Kształtu Sycylii, która ma postać troyzęba; albo oznaczenie zasobności tey rzadzy wyrażone w troyzębie który czasem bywa od złotarzy ludzkich wyciskowany niektóry też nazwisko rzeki rozmaitych Sycylijskich. Cyrena rzada Grecka

L. dostał

dostarczyła wiele monet, i bronzowo, celuią rzezbą pilną między innemi nayczęściey razony na nich Serwisz Cymon, Roślina z Sylliow albo drzewo Palmowe, lwi głowa niewieścia &c. te, i Marsylskie znayduią się po gabinetach z napisem Greckim samo, i Cyreńskie to iest z napisem Greckim na stronie głowney Figura Cyamy z lwiem lub Delfinem na drugiey lico z napisem Ellah, Epiri, Macedonia czytaią nam w Numizmatach konie. —

Co do Państw titore powstały po Alexandrze W. od R. 320 przed Chr. i ta rzecz powodu chwalebne iż zastępuią brak innych zrzodeł. Syrya czyli Monety Seleucydskie od Seleuka Króla ich pierwszego: rzeźbą wyborne Baryana. Co do Partów czyli tych titory na mieyscu Perskim osiedli i rozszerzyli Królestwo swoie monety ich są wszystkie srebrne, lecz podłe i im pozniysze tym gorsze. Rzeźby bardzo nie regularne, kładziono tam tylko napisy, których trudno zrozumieć (Arsaces). Na stronie głowney bywa głowa panuiącego, a na odwrotney Part w czapce Perskiey siedzący na krześle trzymaiący w ręku strzał z łuku. Baryan opisał te monety wszystkie wydanem w Paryżu 1705. Kapadocyi monety opisał Valgia a to Królestwo Pontu Bithynii, Kappadocyi, tudzież le Varen Włoskie monety iszcze nierozbitym no, czyli tam prawie ustalenia. Rzymu znaydowały się monety, lubo wprawdzie wynaydują się rożnaitego kształtu, czworograniaste, podłuzne i t. d. nie pewno atoli czy prawdziwe. Małe rożmaite figury, napisy o titułach Niebuskich, że tylko walały Bronzowe tamy ich, były monetą to pewna, lecz kiedy powstały i używanemi były nawiadomo. Dowodem iszcze może będź Szwayca, gdzie tylko składy bronzowe stęplami oznaczane byrlinskimi, lecz tylko po między kupcami. Monety Rzymskie dzielą się na R. Wielkie to iest na Konsularne i familijne i Cesarskie, o dawności tych monet nie pewnego. Naprzod, używali monety nie stęplowaney, bydto do miedzian, czyli funt Bronzu na R. uncyy podzielony zaś mierzono to często na wagę prostą, odkąd się z wyrazu pondere aliquid stipem Sylvius Pullius nayprzod oznaczył monetę stęplem, ale czy dzisiay te same znayduią się monety? we gabinetach? nie wiadomo. Nayprzod oznaczały się byblotami, wotami, lub głową, potym nayczęściey bydlęcą to iest Rzymskiey monety, lecz i to nie pewna. Nayprzod monety z głową Janusza lub Wulkana albo też napisów. Srebrne monety u Rzymian zaczęto bić nayprzod 455. Złote zaś 206 przed Chr. iednakże Ekhel dawnych Numizmatyk Wiedeński wielkie podał wątpliwości czyli były złote monety u Etrurczyków i u Rzymian. Twierdzi albowiem iż były tylko medalami lub też

z pozłacowane. Mone

Monet złotych przed Cesarzami nadzwyczay mała liczba, są powszechszey części familij ne, czyli Konsularne, te tylore bito aż do czasow Cesarzow, tak mianowano; że zaś wyżnieno na nich nie tylko Konsulow, ale nawet inne Imiona familijne, dlatego nazwano je mie nami familijnemi z napisem Roma i inne miasta. w Afryce nawet oznaczają tymże znamieniem swoie monety. Te dla krytyki historycznej są źrzodłami bardzo płodnemi jest a ią one historyą do wyświecania rożnych poźrzeczności wyborne dzieło o tey materyi wy dane w Rzymie. Tullius powst tego Cdo monet Republikańskich i familijnych ważnie iest dzieło Pana Modella w edycyi Chaverlante God tytułem, Morellithe saurus w Amsterdamie dzieło to służy do obiaśnienia historyi Rzymskiey, monety bowiem są wszelkie od Juliusza aż do Augusta Paleologa, niektóre tylko naznaczaią i aż do upadku Państwa Zachodniego w Rzymskiego; na wschodzie zaś znayduią się nazywaią się Bizantyńskiemi i słusznie. Te rare nie należą do Numizmatow były to tylko bitty, czyniące wolne w mniejsze do iakiego towarzystwa, iako prawo nych towarzystwach bywa. Koturniata v Koturnate są zagadką, gdyż nawet nie zwisko same nie iest rozwiązane. Wielu mniema że od wyrazu Włoskiego Kontorno wokoło te z brzegow furhodzi; iakie ich ci nie wiadomo, w środku tych Kontur natach, są figury osob, uzbroią i niektórzy za fatalne, ale przeć dacą się wytrzeźwić zmyślowi. — Cdo innych Ludow Hiszpanie od dawnych czasow uważe ludzy nie należeli do Rzymu mieli monety napisy ich są nam nieznaczone. Po zawojowaniu ich przez Rzymian dodawano napisy do wolnościowych Łacińskich ale te są bardzo nażyrabne, te monety są pospolicie srebrne. Rozróżniaią Celtyberyą skie, gdyż te nazywaią się także Iberyjskiemi, ale ponieważ znayduią się na nich napisy, takie które rożnią je od Iberyjskich, dlatego są dla nas tylko zagadkami. Rożny mieszanina liter łacińskich do Starożytnych miejscowych, nadaią tym monetach. Po mężny Galliami ich opisał Juliusz Cezar były pieniądze złote i sre brne a nawet miedziane. Rożnią się od innych nadzwyczayną swoią głowością i ciałowością, napisy na nich albo Grackie albo Łacińskie lub mieszane obacha tery, zresztą postacie Rozmaite, konie, wieprze, dzikie, etc. Są dzisiaj monety ludow Barbarzyńskich których ojczyzny z pewnością określić nie można, na takie często się natrafia w Węgrzech i Włoszech itd. Z miejsca wiele rem się znayduią wyszłe wnosić, że monety należeli do ludow pierwotnie tam mieszka iących i stosunku ich na ziemie to się zda, gdyż napisy lubo się składaią z zgłosek Łacińskich są atoli tylko powszechnie głoski innych, może Królow których nikt nie znał i to dowodzi że ludy te musiały zostawać w pewnych stosunkach z Rzymia nami, monety te srebrne były. Był wowych obyczaiach i ten zwyczay że ludy tam mieszkaiące naśladowali ludy greckie i Rzymskie w biciu monety. Jednak mnie mo ży dlatego że nie mogli zrobić się na tenczas wybicia ich innym sposobem podobnym

podobnieysza iednak do prawdy iż w bliskim z tym narodem zeszłowali stosunku, i używali monety naśladząc Rzymian i Greków, ile mogli potrafili one naśladowali.

O Numizmatyce średnich wieków

Przez średnie wieki rozumiemy odstawienie Państwa Rzymskiego aż do 1453 do wzięcia Konstantynopolu. Monety tych wieków różnią się niżeli starożytne Greków i innych. Przyczyny tego są 2e Że Monety średnich wieków łatwo spostrzedz zapewne, gdyż były bardzo cienkie iż nie mogły wytrzymać rzeźy zalecone w różnych 1. 1a Że dokładnie pisarze zwracto monety zbierali, Przy odnowieniu Nauk wszystko było zaniedbane co nie było Starożytnem 3e Stąd ma, że ponieważ monety te były nadzwyczajnie cienkie i dla tego Brakteaty blaszkami nazwane gdy wielkiemi po cyrkułowały, bardzo małą wartość. Powstało stąd że za każdego Monarchy przerabiano je. Do tego dalsze oczyszczenie srebra zniżała się wraz bardziey aż do 13 dwódziestu. Dzielą Monety na Wagi = 1.e = Nowych Persów Sasanidów liczba ich wielka znajdują się złotych i srebrnych, na stronie głowny wizerunek Króla na ogniu ołtarz, na tym ogniu gorejący, na boku osoba oddawająca obiaśnienie tych monet Jordan Sylvester de Sorin we wszystkich tudzież tym ma swoją wiadomość ale potrzebuje czytu Wtajemniczonego. = 2de Bizantyńskie Że liczymy od Antoninusza, Heraklusza. W powyższych te monety były bite podobne Rzymskim, ale obrotnie gdy znak na wschodzie pieczętowali do zaś wojsk i na monetach. Brzeba na nich nieczytelna. Nastąpiły wprzódy miasto Grecki zdania. Grecki znawcy się złoto B. ZZZ. i nazwiska Despotów Pan Despota Pani, Basileus Król wzięli na nich datą. Dalej Godła Mitologii: Na niektórych Symbola Religii Krolicy, Wizerunek Jana Chrzciciela Panny, Świętych, Wizerunki Monarchów Koniec te monety, mianowani Cawney prostety ani żadnej wartości. Zdaie się że Monety Bizantyńskie tak były używane w średnich wiekach, iak dziś złoto Holenderskie, orzełki, nazywają te złote monety, Bezans, dwór Bizantyński, nabonii w średnich Czasach Bizantyńskich rządzi się; to znaczy też samo co wszelka moneta. = 3cie Mahometańskie Arabowie używali naprzód złotych pieniędzy Bizantyńskich. Srebrnych zaś używali Podług nazwisk Perskich. Podług ich Czasów Kalif w B. ZC. Starzyny zaczęli bić pieniądze czyli w 69 Egipcie, Azyi w Damaszku. Do srebra zmieniała się rozmaicie od czystości srebra, która zalecano 4 części srebra a 12 miedzi zawierała. Najprzy najpierwotniejsze Bóg iest niepodzielny w języku Arabskim. Że na ich monetach nie znajdują się nigdy Wizerunki Monarchów, to z zakazu Alkoranu, Dalej niektóre wyjęte Alkoranu, najpierwotniejsze te, Niemasz Boga inni prawdziwego Boga, i Mahomet jego Prorok. W kilku Obrotu znikąd się napis Kalify, jego imię albo Wezyra. Dawne Monety ich Arabów od wielu Kalifa aż do 10. wieku nie nazywały Pismem Arabskim ale Greckim nie nieskalanie aż dopiero iżeli znamienitszego Mahomeda Eben Mable nawet mniej podobi Kalifa się odkrycie czasu. Że Arabowie urzędzili monety, podług monet Cesarzów Wschodnich Rzymskich, odważ z ich nazwisk, nazywają bowiem swoie srebrne monety Dynare od Denarów Podług rzymskich Familii panujący u Arabów mają monety różne nazwiska, Seraphinami Nazarenami, Przez Arabów Monet i inne ludy miały monety znakami Arabskimi, lubo nie były srebrne Arabskie wiadomości znajdujący się pod panowaniem Mahometanów wzwali się dotąd zdrowiu, iż za pozwoleniem Kalifów wyrobili wizerunki na monetach, za zaś te monety się złoci, dowodem iest Bulla zakazująca

Znom

znom znapisem Arabskim monet, gdyż tym mianowicie zbliżali do Machometanizmu. Monety Arabskie dla Historyi mianowicie bardzo ważne. Zawiera bowiem nieliczne reguły genealogiczne. Przytym zastanowienie się na nich rok Egiry są rozmaite o tey materyi dzieła całe to Pisze Baiere etc. Monety Mongolskie pewną wiadomość tak nagrody ale i tak względu wo ich Panow. 4te Monety Ludowe Barbarzyńskich. to iest rozmaitych Europejczyków. Bardzo mylnie mianowicie nazywają monety średnich wieków Gotyckiemi, dla tego że na nich literyzą Gotyckie gdyż w tych czasach takich używano liter, takoby zaś ogólnie chciał nazywać wszystkie monety Gotyckie bardzoby się pomylił, gdyż Goci nieznaleźli ostatnich zobaczmy na Węgrzech pierwsze Monety ale ci zaczęto bić we Włoszech około r. 1140. by Król Sycylijski Roger. Naśladowano je w Grecyi i Władzimiro napis: Sit tibi Xte datus quem tu regis, iste ducatus. Z tego może pochodzi wyraz Dukata, od 18 w. nazywano je Florenki w pierwszy z tąd że je bito we Florencyi, lub z lilii kwiatu. Między Papieżami Adryanem 1szym R. 795. nazad bić swoie własne pieniądze. Na najdawniejszych Papiezkich Denarach bywa imie Papieża, z drugiey strony Napis: S. Petrus, 1szy dopiero Sykstus IV w R. 1472. swoy własny wizerunek wyrażać zaczął. Chociaż za wspaniałości mniejsze z pierwszemi dawniejsze, lecz nie są to współczesne, ale bite dla pamięci. Niemieckie pieniądze poczynają się od 9go wieku ze stąd samego z obudwóch stron. Najwyższe Drzewo dochodzą wielkości, naszego dziesiątaka lub Półzłotka. Na stronie głowney iest krzyż przez cały pieniądz, a na samym krzyżu napis Pamiętnego wiązał. Wiele odmiany co zaczęły monet Milanezi pieniądze blaszkowe Bracteati w Dunskim czyli trzaskami Flerzowemi nazwane. Złote i srebrne w Niemczech, Czechach Polsce Danii etc. Od wielkości szelążka do wielkości Talera dochodzi. Lata niezwątpione gdyż dopiero w 13 wieku zaczęto je wybijać, wybijano na nich figury, bardzo nieszpetne, pięknym także napisy. Na Węgrzech to iest 1190 r. bardzo je często przebijano, złud wiele złota dla tego, nie mało. w Niemczech około 14 w. była moneta z przodku złotego w Renu znalezionego i dla tego nazywały się pieniądze Rennische Gulden lub Reinenus Florenus. O Polsce w 10 wieku iuż u nas było dosyć złota i srebra, dowodzi Ditmar opisuiąc przyjęcie wspaniałe S. Ottona Biskupa Bamberga. Mieszka Polskiego stad mamy za Bolesława Krzywoustego, najdawniejszego Bolesława śmiałego i Władysława Hermana 1102. na Ottonie tutorami Bolesław za opowiadaniu dał monetę swego kraiu. Są dowody, że inne ludy Słowiańskie złotowały Gospodarstwie rachunku do Polskich monet. Świadczy o tem fundacya Klasztoru Cesterskiego w Kolbergu, gdyż mostowe obiecano denarami Polskimi: że zaś ta moneta była Bracteati dowodem tego są pieczęci Kadłubka 12go i 13go wieku wyszłe z nadużycia całkiem się oddalały za Mieszka Stawa Starego, Kadłubek wspaniałe w tym punkcie rozmowę a złoty widać że był Bracteaty. Na początku 13 wieku większe musiało być nadużycie, kiedy w r. 1205 Papież

Inno

Inwenty III. zalił się że dochody z S. Piotrza niedochodziły a to dla częstego przetapiania. Nad Monarchowie nie chcąc krzywdzić Poprzików, nacmiężali poddanych, - w r 1510 za Zygm ta III liczba S. Piotrza 420 Grzywien wynosiła. 1229. Stan: Czarnkowski, Pozd Polski wspo mnie wspomnał ustąpienie tego powiatu. Leszek czarny 1276. Sandomierzowi nadał Prawa bicia swey monety, w 12 i 13 w. była u nas moneta, gdyż mamy wiele wzmianiowa nia, ale żadnych stępel niewiadomo. Pospolite Grafeatry wydawały Krzyż z koroną z krzyżem i figurą z napisem S. Adalberty, Stata moneta dabni się od Wacława, tylny ro dzaju grosze Praskie z nazwiskiem Franciszka do Polski sprowadził. Na tego czasu wzmiankę O Skorzanych monetach mamy wzmianki w Dziejopisach, lecz to bayka, tutora powtarzają znieczarowanych wyrazów, a to że Archidyakon Gnieźnieński wrzekł za czasów Wacława były grosze srebrne przywiezione do Kralewa, Tempore Venceslai grossi pauci argentei erant portati Cracoviam, ubi pro nigro argento et pellibus de capitibus asperginibus gravitas sorsabant. Mamy z Miechowa powiada że w 100 lat po nim żelazowemi tapletami handlowano, co mi dziwnego bo wymieniano wtedy kamienaty się rzeczy inne za drugie. Wagner zaś to napisał S. um Crassati argenti a Paszkowski tłomaczy to miejsce powziął za Wagnerem i mowi: że przedtym na skórkach zna mionych formę wybijano. Neugebauer wyraźnie powiedział, że kawałki skorzane były pie niężnemi, z tego wypisał Pastorjusz. i tak rozszerzyło się to mniemanie w 16 i 17 w. o skorzanych pieniężnych. - Moneta przez Wacława zaprowadzona, była grosso od wyrazu tego crassa gruby, gdyż dotąd bardzo cienko bito. Co, takich groszy bito z grzywny srebra; stąd poszło za wyra grosz iest wyrazowie. Dzisiaj XII. biią z funty grzywny, wzięt 1 grosz Praski był wart przeszło 40 Gr. Większy był niż Dwuzłotowiec ale nie tak gruby - 12. takich groszy szło na 1 Wegr: tutory powszechnie niezmieniony; wartość i waga taż sama, Kazimierz W. bił także grosze, ale z Polskim herbem, zamiast Lwa Orzełkiego, tytu Polskiego. - Jenże Kazimierz kazał bić półgrosze, ale tak że 14 Gr: szło na # funty 26. Za Jana Alberta 30 Gr: i to bezpo wodem zmiany wyrazu złoty. Stosunek złota do srebra iest 1. - 15. 16. a w mniejszych lecach do 17. Podług naszey stopy łatwa iest rachuba, zważywszy napis, wiele bią z funtu grzywny Kolonskiey. Setka na monetach zaczęto bić za Kazimierza 1. 1507, i odtąd wzmiankę się na półgroszkach bitych. Nieruchomości za Kazimierza 1. monety były Pru ruskie tak nazwane od Ministra Rzymu Grzywna Marca iest zawsze cała rachuby Niemieckiey w Pomnikach wiekach we wszystkich krajach należy i nasz. - 1112. wzmiankuje w Marcinie Gallu o grzywnach 1137 - 1138. w Zbiorze Kundusza Opatowa Pomeńskiego, Za Bolesława Krzywoustego podobnież wzmiankuje o nich. - Za Kazimierza W. obliczywano za kurę opłatę grzywien na łuki, i powiedziano tutaj zabić złotowała 30 gr. wien powinien był dać. - Była to tylko waga obejmująca pół funta dziewięć i nieco ch monet 48. Solidos obejmująca w 13. i 14 wieku tak wiele co grzywny - Lecz że nasza moneta podała że naszą Grzywnę zmieniono za Kazimierza W. przeto że tylko 7/8 Gr: liczono na Grzywnę, różniła się więc o 1/8 Gr: od Grzywny Orzełkiey - Z tąd liczby ważny od liczebney różnica. Przeto wolę uważać że tutaj mowa o Grzywnie takowe wadze znaczy 60. tych o czterdzieści takich liczbie 48. Grzywny tutejszy

rozsyłe

rożne w rożnych kraiach – W Prusiey ziemi ; wtedy gdy poszła pod panowanie Krolow Polskich liczono na grzywnę 20. – w Litwie gdzie kopa Mennizna była większa 70. rachowano na grzywnę ; trwało aż do r. 1569. Ztąd uważaie potrzeba, że ieżeli w pismach sądowych idzie tam tylko mowa o talarach zatem liczebne są oczy 48. obeymuiące Gr. ale gdy grosz zmieniał się znacznie w czasie że ich 12 szło na 1 dawniey a dziś 540 mieści się onych w 1, gdy się mowi, tak znaczy zrata kopa srebra mennizna, wypada disproporcya w odpowiedzie i rożne zawikłania, gdyż kiedy zaś kazał zapłacić za lutnię 30 Grzywien, inaczey wypadało za dawnych a inaczey za naszych czasow. Trwało to atoli aż do czasow Augusta do r. 1788. do Seymu zaprowadzaiącego rachubę bieżącą – Grzywna otrzymała nazwisko Hary co iedno znaczyło. Polskie słowo po Polsku Wirbung verbum wyraz zapożyczony tamty, znaczy iuż od 12. w. w Kronikach naszych, ktorzy niemi oznaczaią Judaitti, w Niemczech iuż w 9 w. znanego oznaczaiąc zawsze ½ część tey grzywny, albo nazwą stopę 12. Gr. nie była to moneta ale sposob liczenia, tak iak grzywna utrzymywała się aż do czasow Zygmunta 1. Daley postępuiąc wyraz był Skotus z całego wypawiony niekiedy (Szot) Szot, co prawdopodobnego utrzymuie się dziś w Gdańsku, tuszas Skotus był ½ część Grywny zawiera w sobie 2. Grosze, najdawniey sza wzmianka Skotow za Władysława 2 r. 1233. Rachowanie na Skoty z dwugroszniki zaszła Alberta lecz i ta moneta nie była tylko oznaką tey monety. Wyraz złoty iuż oznacza że maiąc się z tu kruszcu z ktorego był bity. Do śmierci Alexandra złoty był ztednie złotym. Od tey zaś monety gdy moneta spadła się wraz z barzkiy poczęła gdy poczęły liczba groszy pomnażała się, gdy w Niemczech spadła się wraz z barzkiy poczęła gdy poczęły liczba groszy pomnażała się, gdy w Niemczech Florenus ze złotego zamienił się w srebrny ; i nasza złoty był uważany za zbior 30 Gr. urzędownie tedy r. 1620. ogłosił Zygmunt III że złoty iest moneta zawsze zaczęta 30 Gr. iednakże talarow złotych nie bito aż za Jana Kazimierza. Wten czas gdy Sejm wydział monetę od niego nazwisku, nazwaną Tymfami a wtenczas złotowkami ktore miały 3 krzyże znaczące wartość 30 Gr. w 1/1 Fr. oznaczano tymf na 1 Gr. 8. Za Augusta III w czasie Złotnay wojny, napełniono ieszcze tych tymfow z Prus Rzeczpospolitą ozmey aż dopiero tedy Stan: August zaprowadził dobijanie 24 z iuney Grzywny Co do Talerow Iuż samo nazwisko Czasu wskazuie że musi pochodzić z niego gruboś, dowodem tego iż dopiero w 16 wieku znano nasz Talary, w całey zaś Europie w 15 w. o 1484 r. pierwsze bity monety srebrne bite w Joachimsthal od nazwiska mennicy mianuie się Joachima. Nasz dopiero za Zygmunta 1. złoto r. 1520. naśladowano. – Talar był nazywany co pewnym czasie złotym zawiera ącym w sobie 30 Gr. dziwo się to tylko za Zygmunta 1. za czasow Augusta 2 r. 30 Gr. zostało bitwa, bitwianowie ; wten czas wyraz złoty oddzielił się od Talera. Stefan Batory 38 Gr. wartosci nazwany tez samo za Zygmunta III. poznay 40 Gr. r. 1616. 48 Gr. 20 az nalonicie w r. 1633, 75 Gr. na talarek z tych to czasow datuie się owo nazwisko kopa za głowę, kopa znaczyło 60. ale była ; kopa 30 była ; 48. ; 60.

w Mazk

w następnych latach w r. 1650 naznaczono na Talar 3 złp czyli 3 Tymfy a 1 Tymf miał 30 gr a złoty miał 90 gr. 1676, 6 złp 1718. złp 8. Polu 1786 przyjęto Augusta Talery & złotowe —

Co do złotey Monety. W Tędzie nazywano ią czerwoną, Czuchi mowi, iż to dlatego iż w Memiorjach dzięgach oznaczano ie czerwonym atramentem. Jest pewna iż wszystey Europie tak ią nazywano a srebrne biały z Dattlową zaś czarną argentii nigri Rzeczy Czerwone złote y Dukaty y Floreni zawarły się za czasow Ludwika 1370 w jest 1. tę monetę wprowadził Wacław do Czech, w Polszcze nie była wprowadzona, dla przyczyny węgrzyn, zaczęli ią bić na tey samey stopie na ktorey bita była w Francuzow to iest ta sama stopa, ktora do dziś dnia dochowała się. Wynosi ich zadney Grzywny 67 Sztuk Bankowych na nasze złote dzisiejsze 23 złp i przypomną wartości # Węgierski. 18 złp Polsk. iakich w naszym 23. wypadnie ze różnica # Węg. o 5 lub 6 lub 7 gr — U nas wchodzi Dukat bity za Alexandrow, ma na sobie rożnemu, na iedney stronie S. Stanisława z drugiey Orzeł Korony, herby. Zygmunt 1. postanowił r. 1528. i spisał przepisy stałe względem bicia złotey monety, stosuiąc ią do wartości # Węg. — Stanisław August ustalił mennicą 1766 bić talizy Dukaty stosuiąc się do Hollenc. względem wartości, co pomnie sprawdza się za granicą nie miały tey wartości w Hollenc. Srebro przez długi czas było droższe, ponieważ dopiero podwyższyła się później w stosunku do złota osobliwie po odkryciu kopalni srebra w Ameryce t. i. od r. 1650. dla tego dotąd rachowano do tych czas po 16 złp. na # Ogniwa iednak publiczna musiała sprawie odmianę. — Lubo Seym r. 1776 naznaczył cenę # złp 16 gr 22. brano dotąd wagę w handlu 17 18. złp lecz gdy się niedniał i dziś wbrew handlowemu postępowi, W r. 1786 naznaczył Dukatowi wartość złp 18. za Kazimierza Jagiełły dopiero były używane, w transakcyiach osobliwie za Władysława i syna iego Kazimierza upowszechniła się ta rachuba na Dukaty. Dokładniejsze wiadomości o tych monetach Polskich oprócz Czuchiego znayduią się w dziele Barona, in 4° Williamsa cego tytuł [illegible]

Inne Monety — Ruskie Nayobszerniejsza wzmianka o monetach Ruskich iest o Rublach pochodzi od słowa Rozpyszczonego Rubać, Rubać. w obszarze bardzo dziwnym Pan ich cywilizacyi, że nie znano stęplowey monety, ale kawały. W dziewiętnastym zaczęły się rąbane ustalać, mało tylko lanie w dostatku obfitym. Ponieważ Ruś składała się z rożnych prowincyi, musiały też i pieniądze rożnie. Dawniey tak przytrafiło się Ruskim dać prawo bicia monety lecz z tym innych warunkiem, iż utrzymywać ią będą w dobrym gatunku. Podług świadectwa Busza, Ruscy Panowie bili kiedyś dla siebie pieniądze z r. 1605. zwane Dengi. w Litwie znayduią się talarowe przy gorzałach, ceny ich z pewnością oznaczyć niemożna, iako też i Rubli Najdawniejszy Rubel z wybiciem roku pochodzi z r. 1605 z czasow cara Moskiewskiego I. Bazylego Szuyskiego. Szuba wyznał że rachuba w monecie Ruskiey bardzo naturalna i łatwa do zapamiętania.

O Monetach Miast Pomorskich Tych szukać potrzeba w dziełach i pismach Miast Nadmorskich i Państw swoich ymiejących. Znayduią się do dziś dnia w Archiwach Miast

monety

monety niekształtne, z wizerunkami osob bardzo niezgrabnemi, które bardzey do zawieszek podobne w naypierwszych pismo Łacińskie mieszane z Gotyckiem Anglosaskiem. Podobnemi się Normandskie i inne lud powszechnie twierdzą, iż te monety się bardzo rzadko gdzie indziey wiadomo, Królowie ich się niemal wszystkie tracili, z czasem bowiem następcy tronu długie zyskiwali panowanie, pozbywali monety od niego bite. Szwedzkie Irlandzkie nawet Duńskie bardzo się podobne z wielu kształtow. Monety znanemi znaydują się po gabinetach, z pismem runicznem ale wiadoma ich część ich pochodzenia. W szkatułach znayduią złote Bracteati z Mitologicznemi znakami, ale na wiadomo co to było? czy monety czy też tylko do ozdoby służyły? Że rzadkich wielkow pochodzą między krzyżowce się one nakształt blaszek guzikowych, bez żadnych znakow wyprzężone srebrne albo też złote, może były to zdaleka do ubioru należące. Zawsze monety nowsze we względzie historycznym, nie tyle ważą ozdobe, niby te które były bite z potrzeby. Mothmünzen całe nas bita pieniędze w obleżeniu całego miasta W nowszych czasach Pamiątkowo zupełnie udoskonalone, o tym dostatecznie znamy dzięki naszemu wieku szczególniejsze w Berlinie Gabinety, znaczny w Rzymie na Watykanie i Kardynała Borgia w Anglii ieden po Bembracha drugi w Hunterа. W Wiedniu ieden z największych, w Berlinie w Dreznie. – w Kopenhadze dosyć znaczne. w Petersburgu tak całego między nimaszy osobliwie w Orientalne mury znaczny Geograficzne położenie to wszystko ułatwiło. —

O Pomnikach właściwych czyli stawianych w celu pamiątki. Całowe się wznieśli: podług stanu ubostwa lub zamożności, cywilizacyi lub zabobonu narodu w którym się ozdoby. U ludow nas nieokrzesanych znaydujemy drzewa okrzy obdarte służyły im za pomniki im więcey ludy wydoskonalone tym doskonalsze u nich pomniki. Jednakże Pomniki niektóre w dawnych wiekach się dla nas zagadkami i niewiadomo czyli te pomniki były wotywne czyli też Granicy obdarte. Całowe są Piramidy Egipskie. – Przy tych Pomnikach obszerne pole do krytyki, wystrzegać się trzeba czcią powszechnym przesądzenie dawaiąc wiary; Ale w ten czas Medaliz ma się wzbroić dobrze wróżącego się pomiędzy Arabami wykopaliskie ruiny całe potwierdz można przypisać to Salomonowi, to Dawidowi a przynaymniey Alexandrowi W. Między innemi uważać potrzeba, albo Pomnik czy wspodziewanym zdarzenia lub osoby, którey był wystawiony, niekiedy też i to uważyć potrzeba iż z czasu udaią Pomniki nowey starożytne, za starożytniejsze niż są i tu tak całe przy Numismatyce starać się potrzeba czy się prawdziwe. Stawienia na rożnym i wszelkich władz duszy podaie dzieło Gminnera obszerne pole w r. 1786. Co do wystawiania obrazowym sposobem rożnych ludow mamy osobliwie Potwinych Heyzlera Same Pomniki stebo odpowiadaią zwłaszcza dowcipowi bez napisow i sztuka pisania do historycznych wiadomości iest bardzo potrzebna, lecz nieznana przez ludzi wynaleziona. Pyle winny z pewnością iż lubo znaty iuż ludy pisanie same

zwolna iż nam do użycia iego przychodziły do brału zwatnych materyałow. W latach
ow ztamtych krytych Wolf dowodzi iż Homer nie pisał swoich pieśni, że wtenczas liczyć
żył sztuka pisania nie była usprawiedliwiona.

O Epigrafice albo Sztuce Napisow

Pewne iest że pisma 1mo używać poczęto do napisow, z początku na pomnikach publicznych
poźniey na innych. Dzięk Inskrypcye rozumieć się napisy Grecki i Rzymskie. Historycy
trudnią się bez dzięku Narodem ale Nazwanie dowodnego wielu, wybiera między nimi te które do
przedsięwzięcia się stosowne. Nayprzewrotniey iest rzecz przybadaniu napisow przekonać się o
dzie, gdyż mnostwo znayduie się ich zmyślonych, przytym wiele napisow zatarło się dwoiąc
przez długie przepisywanie, milimy też przez niewiadomości, albo czasem przez mylne mniemanie
nie uzupełnali ie mylnie według swego zapatrywania się. Zachowanie się ziół ta przez
zornoźi iż w brakuie nie oznacza się. — Jego roiżnia mamy P. Fabia praw pisarzów
wych Rzymskich, gdzie słowa połączone, gdzie nagodzie litery się innym akromatycznym
albo punktami się oznaczone. Chcąc napis całowny obiaśnić, potrzeba 1mo dokładnych
prawdziwych, znać do tego języki w którym iest zrobiony i naszey wszelkie proby będą nieprawe.
Im napisy dawniejsze tym więcey trudności, Sztuka ich pisania, trudności w tłomaczeniu
Dziwić się nie trzeba nad pomyłkami Kamieniarzy gdyż te raz wyrznąwszy trudności
poprawić mu na kamieniu. Poznay dopiero gdy kunsztu poznawszy się do wyższey
doskonałości zaczęto przykładać więcey baczności i ozdoby do napisow ryjąc.

Co do napisow Nayodleglejszych Narodow. Jeden z talentowych Geniuszów Pomnik
znaleziono na Wyspie Malei który bardzo do wyżłu mazenia tego za wzmiankowanych
mnie się tłomaczeniem iego, bez każdy innych wyżad rezultat. W Egipcie dochowało się
mnostwo napisow w hieraglifach ale obiaśnienia ich zupełnego do dziś dnia nie mamy.
Też samo z napisami Starożytnych Persow znalezionych w Persepolis. Pisma na
pomnikach nazywaią pismem klinowem, dlatego, że są litery na kształt klinów
trudnić się wielu iego badaniem, ale nic pewnego nie uczynili, i dziś wiele tablicy
znaydujemy w podróży Niebura przez Arabią. Grecki i Rzymskie dawne pieczęci
od czasu odrodzenia się nauk zbierano z zapałem iden z nayszczęśliwszych zbieraczów
był Cyryakus z Ankony żyjący w koniu 14 w. i r 1450 umarł ten odbył wiele podróży
w celu aby rozmaite napisy pozbierać i tyle ile mogł wytłomaczył, tak także lubo
wiele pilności dokładał w zbieraniu, zarzucają mu pewni nieboszy iż wiele pomyłek
Trzeba tedy znać dobrze starożytne Języki, chcąc czytać tablice napisy i z tych użytku
nabierać. Dzieło do tłomaczenia starożytnych napisow służące iest Monacorum w
w 17. wieku. Pomiędzy Greckiemi nayważniejsze do Historyi Rzymu, iest Kronika
Parijzka. Są to tablice marmurowe, 2. tomu dłuższe znalezione na wyspie Paros
Hrabia Arundel, Earl ie, Anglik, Sonder zeus r. 1629 podał ie do druku. Poznay

Poznay przeszły z Rzki Niemiecka do Akademii Oxfordzkiey i nazywaią się Oxfordzkie. Na nich znayduie się spis exipow zaczynaiący się 1382. po Chr. zaczyna się od Lelopsu którego władzą r. 1880 pod. na tych rozciągaią się 1350 po Chr. Data zaś ich zrobiona na 263 po Chr. —

Co do przystosowania dat niektorych, stała się bardzo ważną i do dostosowania niektorych dat Chronologicznych. Znayduie się ich wiadomości w Dziele d'Anglois des Fronois o zabrana.

Co do Rzymskich Napisow. Rzymskie napisy które dotąd naszych czasow znayduią się liczba dosyć wielka, wszystkie gdzie tylko oney przedtem się Rzymianie. Kładziono ie przy ludzkich cmentarzach. Nayznakomitsze są na kolumnie Dividiannowey, Dekey Senatus Consultus de Bacchanalibus, i nayznakomitsze. w Rzymie ieszcze są znane monumenta Ancyrana - Fasti Capitolini, mnostwo tych napisow rozmaitych porzucali wzięli a z tych nayznakomitsi Brater Gruter Janusz i Muratory. — Co do dziejow dawnych wielkow pomiędzy 5 a 14. wiekiem napisy nayrozmaitsze maiących znayduiące się są do Historyi bardzo ważne - Znayduiące się na Wschodzie i Zachodzie. Ostatnie z tych są to tajemnym charakterem ale bardzo nieczytelne, i bardzo od tych maiących wzory wzięte mogłyby będą za vermenne, i udawczemdue. - Godne są wspomnienia napisy Rumiszne. Są to pisma taiemnicze ale nieobrzędne bez tylko laski, przyczyna tego iż ie na Kamieniu wyrzynano a zatem trudno iest rzeczy tak ciężkie. Znayduią się i inne takowe kamienie znakami nieznanemi wszędzie na 3 stopy długie, nie mogą bydź odczytane chyba od biegłych wszystkie stwierdzim i niemieckim językiem. — Schlötzer stracił życie dzieła swego potwierdzaiąc na wyśmienicie runiczne Pismo. Przypisywano wielkę starożytność tym pismom. W nowszych czasach znaleziono tablice wiele takich pism runicznych, ale Rzymianie pogrzebali ie za fatalne, gdyż Słowianie nie trudnili się takim pismem. Przypisywano tym pismom starożytność nieprzychylną narodowi. — Co do rozmaitych napisow naszych po Kraiach dotąd mamy dzieło Haroldowe pod tytułem Monumenta Curmatar folia na 6 talarow grube obeymuiące tylko napisy grobowe, na Kościołach Królewskich, Lwowskich Wiedeńskich itd - Bardzo wielkiey pożytku te i za lubo się zdawały być błędy. Podobne dzieło pozniejszemu mamy Bruszka pod tytułem Fotia Duchowna iest to spis stanowiący rzych miasc w Krakowie, osobliwie Kościołow. - od czasow Bruszka niemasz podobnego Rzeczy w tym miesc. —

Numizmatyka Medalowa. Medale, wyraz ten pochodzi z łacin skiego metallu są pamiątkowemi monetami to iest nie są przeznaczone do obiegu ale dla zachowania pamiątki celowych stanowych zdarzeń. Jeżeli medale wielkości z zwykłych wielkow przechodzą dwa cale, nazywaią go medalionem. Staranno się wiele aby postrzec dwa cale w wyśmienitym medali, to iest pamiątkę z obiegiem pieniężnym a to używano albo na pamiątkę osob znakomitych albo czynu celowego, mianowicie o nowszych dziejach przykłady. Za Augusta III. po śmierci Królowey bito takie medale, z iednej strony był napis otkąd się pochodzi a drugiej imie nazwisko i dzieci rodzicow Królowey. — W nowszych czasach wiele tłoczono trochę w rozmaitości stylu medalow Dawida robienia pod dyrekcyą Jacobi no. Podług iednych historykow starożytni nie znali medalow, podług tych znali i używali o tych wielkich bronzowych znaczney wielkości, w 13. 14 w. Artyści wsławieni z brakiem wizerunkow mężow znaczących z napisami. Celowali między nimi: Vidoria, Pizanio Pizanello i dla tego nazywano go wynalazcą rzeźby Numizmatow. Wszystkie medale w 14 w. odlewano

na medalowe

za najpiękniejsze i najwspanialsze znajdujące się z czasów Władysł. IV. Złoty talarek do 150 za Augustów srebrno ważący. Przytym trudniejsza ułożenia tych medalów, do których na Polskę [illegible]

nadobnie albo mniejszemy z miedzi i złotawiu. wynalezienie sztuki rzeźbienia medalow przyjęło Wiktorowi Gambello zyjącemu roku 1500 za nim złotnikowi zyjącemu nie, lecz 16to Benvenuto Cirini Rozmaita stopla medalierskiego od mennicznego iest ta, że mennicze z zrednich wałow czem innym były niż dzisiaj, tam starano się oznaczyć w Medalach rzeźbę, tu bowiem nie maią pilności bo gdyż ta sztuka w 15to wieku zaczęła się, ludzie znali rozszerzyć się pomiędzy ludźmi do medalow. Medale bite bywały z powodu wielu przygod i rozmaitych zdarzeń. Mamy także Heroldowie rozmaici medale na cześć wstępienia na tron Monarchy, w późniejszych czasach coraz więcej artystyczo zdobne. Nie ma zdaje się lecz dowodnie rzec w każdey sztuce nadbiegi do tego i robienia Medalow. Medale biegą albo oby prywatne, albo rządy, w mieszczanych stoli Bracia prywatnym, bez szczególnego Pozwolenia medalow niewolno, w innych zaś obcistnie rząd na to patrzy, a w innych nie dlug statutu Policyiney. w Mennicach tylko one mieć bite medale. Od Pogrzebu Króla bito wiele medalow Ludwik Król Franc. był ten, który wyprawił swego Panowania medalami a uwiecznił, dlatego Akademia Paryzka sztuki pięknych trudniących się wynalazłem tam sposobu prostota domysłow. – Wszystkie te wybijano na szlachetnych kruszcach drugi zaś rzędu wyrabiano tylko na miedzi z powłoką bronzową. Do medalow tłoczono naprzód Medalowe Artystya – Myśl ta znalazła pokłady i w innych dworach europeyskich. Nasz ci zaszczycali w Szwecyi osobliwie, Rossyi, Austryi, a szczególniey Francyi zaszczycone o nich z bezpieczeństwem. I my tu dzisiaj, mili obrotne ogłoszone przez Towarzystwo przyiaciół Nauk starania się oto aby było w Polszcze i Niemcelum iszczyli, żeby medale mogli z nieco Bonyiusi Albertrandego – Między Medalami Włoskimi naznaczamy także się Papieskie. Istotne papieskie poczynaią się od 1417 r. od Marcina V. co do sztuki w dzieiach wspaniałości przybliżenią się do Papieskich Francuzkich, także Polskie ogromnem, szczególow Zygmunta III. Pożytek historyczny z Medalow, oceniaiąc go ściśle bez uprzedzenia, dla niektórych nazbyt wielki, gdyż tylko że w nowszych czasach, gdy już książkowe upowszechnianie się, gdy niezbywało nikomu, iż pomnikach do dochowania pamiątki iakiey, chyba iedynie ich ważnie można wziąć z wizerunku Osob których wyprawuią postać – krzesła cisko bardziey [illegible]

Dowody wiarogodności wewnętrzna wartość

Dyplomatyka

Dyploma wyraz iest Greckiey z robiony z δι i πλω znaczy łyżce w złożony żelwoyga. Teraz znaczy pismo, w którym się prawa, należytości w udzielonych komuś także dostoyności lub upoważniaiące tę należności np Dyploma szlachectwa. Dyplomatyka więc iest nauka tych rzeczy o pismach tatowych. Iest ona składem tych pism, które względem praw i czynności dobrey woli ułożone, w celu dochowania pamiątki, aby potomnym czasom za dowodem służyły. Dyplomatyka trudni się roztrząsaniem pism dla dodania im dowodow prawnych. Domiey należytoby spodziewać prawidła w układaniu pism, bez ona tylko traktuie o sposobach czytania, rozumienia tych Dyplomatow, iak stateczne historyczną rzecz ma co do celu zachowania pamiątki ułożono. Dawniey ponieważ nie wszystkie umieli pisać wprowadzono formy, które by dowod autentyczności stały i mogły ich im zaznaczyć materyalne np pieczęcie [illegible]

Odtąd poczęto używać pisma obłowego, odtąd poczęto i rozróżniać, a zatem hebrayszyzmu
Egipcyanie Grecy i Rzymianie modeli mieli Dyplomata, gdyż były między nimi stosunki;
oprócz tego każdy Naród miewał mieć Dyplomata w pieczęciach lub bez innych wyżłobione
celu. Teraz nie uważają na istotę ale na samą formę i na materyał. Ponieważ zaś nie zna-
leziono Dyplomatu bądź na Pergaminie bądź na papierze Egipskim tłomaczy się tym
wiek Xwa przechodzi, więc od X^go wieku poczyna się punkt Dyplomatyki krytycznej
Ponieważ znowu Dyplomata służyły do zachowania pamięci czynuz dobrej woli;
różnych dowodów, niektóre osoby upatrując korzyść swoją zaczęli fałszować Dyplomata
dotąd wzrosło – W tym więc wieku formalne utworzyło się tego rzemiosło – Że zaś większa
część osób czyli tłumaczy fałszywych Dyplomatów robienie miała na celu wyjednanie korzyści
osobom duchownym i Zgromadzeniom, zatem nie dziw w tej mierze informacyi przytaczanej
im się fałszowali Pisma. Tak łatwo było nadać fałszom prawdziwości przez dowodom
bądź mogą Decretalia Izydora. W tym w: między Prawami Prawa Longobardzkich były
które stanowione na fałszerstwo – Za Ottona I^go i II^go wszystko to było nasyczone, Udawano
się na niedokładności prelatury, gdy mnóztwem były fałszowane ich Dyplomatów
popierano one. – Zdawali się i nasi fałszerze w wielu P. tutoby zaszli się im fałszo-
wawaniem – Mamy bowiem wzmiankę o tem w rozbiorze ustaw w Tomie IV Voluminis
legis na karcie 272. W Gdańsku Wenceł Janikowski kierował całą tą robotę, Obywatel
Gdański i mieszczanin. Przypatrzył temu dowód i naśladował Roma atoli im nauki
czy zaś do tego związku, jeździli po obozach i rozszerzali wieści po Prowincyach, jako
tego znaleziono wielką skrzynię z papierami w jednej Kamienicy Mittelstein którą
Janikowski zakupił i wypuszczał te Dyplomata, działo się to między r. 1645 a 650
za Jana Kazimierza, kiedy były nayburzliwsze czasy, dlatego zapewne w dziełach na-
szych niewidać takiej kary odebrali ci fałszerze. – Bardzo łatwo wytłomaczyć dla
czego fałszowanie i błędy stąd wypływające tak długo współdziałały Europie
trwały pochodziło to bowiem stąd iż duchowieństwo mogące rozstrzygnąć
te zamieszki usuwało się od tego dla przyczyn zyskownych, Na początku 18^go
wieku powstały w Niemczech stąd rozległe spory terytoryalne o rozstrzygnienie
duchownych ustawności. – Przyczyniło obciążeniu tego ta okoliczność, Szkolarzy
czyli Zgromadzenie bitem uczonych Jezuitów, trudniący się wypisywaniem kipułów St.
na każdy dzień, do czego zbierało rozmaite Papiery. Należał do owego Zgroma-
dzenia prawien Papiezfort i Benedyktyni niektórzy – Jezuici szperdzy tak nastra-
pili na dowody a przytaczając one, poczęli powątpiewać o Donacyach Benedykty-
nów podnią dając iż pod fałszowane. Ci starali się wypisać iż Donacye owe
były prawdziwemi, zatrudnił się jeden z ich Grona P. Mabillon, który nie tylko

Dzieje

odpowiedź na poświęcone wtey mierze zaczęśli ale nadto godzi się prawidła, podług
których rozpoznać można autentyczność domagi. Niektórzy powzięli się zarzucić dawnie
mowięc: że Jezuici chcieli być drugiemi Benedyktynow, ale Pasquier, Portowiedz
wey i wdzięczney pamięci w Dochodzeniu z Historyę wymienił one z Kywotow
Dzieło Bolandystow ważne iest w Historyi powzięto wychodzić prawie r. 1600, i będzie
wyszło 8. Tomow Następcy pomnożyli daley 1750 było 17 Tomow in folio. Po skasowaniu
Jezuitow powstał ze Mnichow. Marya Teresa wzbroniła go 1787. wyszło kilka tomow po
Łacinie, które dla swey ważności w każdey powinny być zrzędowey Bibliotece. Dy
tady sposobem spor między Benedyktynami i Jezuitami, stał się powodem Mabillo
nowi do wydania dzieła 17 Tomow 1681. drugi 1799. Gdy dzieło Mabillona wszy
ne było zaraz za klassyczne i podziś dzień pierwsze tey miary i złęd nayzna
komitszy, że wszelkie dzieła powszechne są niedokonałemi; dzieło zaś Mabillona
powszechne, zrodziło się dotych czas niewyczerpanym w tym rodzaiu, i tego dzieła iest
tym w Dyplomatyce mazi znaiomitsze dzieło Mabillona. Potęd weszła Dyplom
tyka rozwinęła się powzięta i wiele osob się zatrudniało powzięto. Przytoczyć także
w tym względzie Tessin i Toustain Benedyktyni wydawszy dzieło w Paryżu 1750 r.
w 6. Woluminow iest Francuzkim językiem tłomaczone przez Adelunga we wsi
wych sporow i Rządy zwróciły zwracaią uwagę na pisma Rządowe. W rozmaitych
bronach zaczęto je zbierać i drukiem ogłaszać i w nowy ogłosił się mąż Memmy Dwgl 1750.
zyiący i pozbieraiący pisma Rządowe w różnych Archiwach wydawał potem Pro
Dyplomatyczny, lecz zdaiący obce wspaniałości o tem ubliżenie niedozwolono dokonywać
onegoż i z 6 tomow 1, 2, i 6, przytomione zostały. Ale dzieła tego rodzaiu idą do Kodeksu
Dyplomatycznego Dowodu są ważne, każdey zgody i prawnosci są zdatne. Dzieło ni
wiadome Gatterera Ars diplomatica Lemgoviae i Niemieckie ale ich niebardzo, wszystko
ba uważaią, że tu służy to, które wyszło w Gotyndze 1765. ponieważ to pierwsze nie
pełne było w rzeczy dzie Dyplomatyki, miało tę zaletę inne pismo wydane w Gotyn
ni iest Italiae dla pierwsze lecz szanowaniejsze dla tego że iuż iest Przyiętem do Dy
plomatyki w nowszych czasach Schemmaia Profes. wydał dzieło szanowne w Mo
zech, osobliwie złęd że się rozni to od innych pismow poprzedzaiących tym, że
wszystko wzięte dzieła daleko więcey dzieli obeymuie Dyplomatykę, zazwyczaiąc
brakuie to iest Dyplomatyca, wydane w Hamburgu 1801. ale dla dzieła nie iest
pełne. Wydał Italiae dzieło w Gotyndze 1800. także szanowane złęd, iż zawiera ob
iaśnienia i tłomaczenie Dyplomatyki, Dzieło Gatterera może w braku innych po
służyć do obeznania się z nowey nauki, we wszystkich przestrzeganiu Starożytnych
praw i pism.

Pocieg

Powiedziało się że Dyplomatyka powinna cenić prawdziwość dzieł Starożytnych, to wywiedzie się da przez zewnętrzne i wewnętrzne dowody. Do zewnętrznych należy to wszystko co dowodzi że Dyplomat służy Pisma Papier &c. Systemata obejmuje pod wyrazem ogólnym Do zewnętrznych należą to, wszystko podpisy będą całkowicie wypisane Monogrammata Chrismata czyli tylko litery podpisowe i to nazywa się Semeiologią, także formy podpisów pieczęci &c. — Dowodów wewnętrznych do dowodzenia mniejszy lub większy dowcip badacza, jego dar w porównywaniu wszystko zważenie obyk i rozumu Dyplomatów, lecz wiele innych okoliczności ta przepisów stanowić niemożna, a tylko obrotu, trafności i dowcipu badaczy, tutaj mogą dotyczyć i oprócz znajomości języka, wypada znać zwyczaje, używania wyrazów obrazów &c. a nawet wiadomości historyczne inne aby można rozpoznać Dyplomat prawdziwy od Fałszywego. Badania więc Dyplomatyczne co do zewnętrznych dowodów, składają zadrudnienie historyczne. Dyplomata pisane są na Pergaminie lub Papierze. Papier 4to jest rodzaju w piśmach które dotąd naszych czasów, 1mo Egipski, robiony był z miękkiej kory rośliny tak nazwanej Papyrus, Zygmunt jego sposób robienia lubo Pismo go wspomina, — Od zdobycia Egiptu przez Arabów w łonie 7go: ustała fabryka Papieru — Zabytki tego papieru znajdują się w Gabinetach dosyć 4tych lub 3 setnych w: a w 9 w: zupełnie ustało używanie jego. — 2gi rodzaj z kory lub z tęgiego drzewianego robiony, podobnież jak Egipski tylko, że z innej rośliny - różni się grubością od Egipskiego, tego bardzo mało używano do dochowania Pamiętników dla tego iż podpadał zepsuciu prędkiemu, podobny temu Francuzki teraz nazywa bardzo słaby. — 3ci rodzaj z bawełny wyrabiano go w Azyi wyższej przez Arabów do Europy wprowadzony — Najdawniejsze Dyplomata na tym papierze spotkano z 11 w: Najmocniejszy zyskiwał Pergamin, i poznano zaraz aby bawełnianego papieru do Dyplomatycznych pism nie używać. — 4ty rodzaj Papieru nad szmaciany wynaleziony przez Włochów, o starożytności jego niezgodzą się ludzi twierdzą iż został wynaleziony w 11 w: inni w 12 inni że nie poczęto 13go w: W tych wszystkich mieszano lniane szmaty z bawełną, ale postrzeżono że bawełna nadawała mu większej miękkości ale odejmowała tęgości i mocy. — Najdawniejszy Papier szmacianego rodzaju mamy z wydawcy w Wiedniu w nadaniu Cesarza Fryderyka II go w roku 12 w: w 1243, lubo są niektórzy co twierdzą, że to nadanie nie na szmacianym papierze, ale na bawełnianym jest spisane. — U nas nie używano papieru do Transakcyj publicznych długo trwałych aż dopiero w 15 w: używać poczęto, a dotąd listy i to nie w 14 w: zdarzyło się u nas na papierze pisane. Czytali zagęszczenia że pod r: 1320 szanowiał widzieli pisma na szmacianym papierze pisane od Cesarza Ryszarda a bardzo są wygnuszta 1mo z szkody pisania Dyplomatów na papierze

Od czasow Alexandra a bardziey Zygmunta 1^go^ zaczęły pisania Dyplomatow na papierze
Dawano iednakże pierwszeństwo Pargaminowi i ieszcze za czasow Zygmunta używano
Pargaminu wpisaniu Dyplomatow na wieczność, iakoż i teraz względem starym zwyczaiem
na Pargaminie maiące służyć na wieczność. - Stanowiły tedy Materyał pisania Dyplomatow
Pargamin, który swoią trwałością idzie między papierem, zdaiący iego użycie zaczęło się
w starożytności bardzo dawney np wzmianka w P.S. że za czasow Dawida były iuż Księgi
iane, które zapewne nie z czego innego iak tylko z skory zwierzęcey były. Daley na 300 lat
mamy wzmiankę że Ptolomeusz Philadelfus zdziwiony nad cenkością nadzwyczayney Pa
gaminu, na literach opisane Pismo S. posłał mu Eleazar Kapłan Jerozol. Z tąd wy
pada, iż mylną iest powieścią, iakoby w Pergamie zaczęto robić Pargamin, gdyż w czasach
wzmiankuią o Pargaminie niżeli Pergama existowała. — W początkach tylko zaczęto
bę umiany mu nadawać, w Rzymie bielą, potym z obu stron barwą purpurową, dla zaś
rożne miktkolory nadaią, a złotem robią go przerożnym i nadzwyczayney cenkości. Co
w: Xwa używanie Pargaminu w Europie upowszechniło się iednakże, lubo więcie dawniey
iuż było, starszego iednak Dyplomatu niemasz na Pargaminie, iak z 6^go^ w: — Do pisania
w starożytności używano trzcinek, tak iak teraz piór. — Nieznaną iest ta trzcina pewno
Cenali iż rosła w Egipcie nayleprza. — Dziś używaiący trzcinek do pisania barzo ich
gi naprzód. — Perska zaś używaią do pisania piór gęsich. Najdawniey za wzmianka u
wania gęsich piór do pisania iest z 7^go^ w: Xwa Za Atrament używano pierwiastkowo
nego Inkaustu do wypisywania zaś głosek pierwotnych używano nayczęściey rożowe
Cesarze Bizantscy podpisywali się purpurowym Atramentem Atramentem. Ten
ten kolor niektórzemu wolno było używać. Celnych Dyplomatow purpurowym inkau
stem pisanych wiele niemasz. Niektóre w Wiennezych znayduią się całkiem złotem
głoskami pisane ale te bardzey dla paradę niż pożytku zachowuią się. — Inkaust
mogł bydź farby rożney, pochodziło to od inaczey atoli do niego wlewaiących, lub za
mięszania w czasie był Dyplomat pisany — Wielkości Pargaminu rożnaka
atoli dobierano takiey wielkości iego, z którey był z nas który pisać miano zmiękcz
z tym warunkiem, żeby pisma na drugą nie przenosił stronę, dla tego za gładkość
bardzo tenże wciąż tedy gdy mieto pisać miano, to się zaś tyczy dzięy przykładano
raz więcey Arkuszy podczas pisania pierwszych drugiey stronie Dyplomata pisano
Dla oszczędności dwa razy używano iednego pargaminu, kaligrafowano barwiem pur
gładzi i natych samych pisano kartach. Znayduie się to, iżeli nie w dyplomatach, to w
gach potocznych zdarzaych Codices rescripti lub też Codices palimpsesti od wyskrobywania
litery pisanych wprzód. — Dyplomatyka w naszym kraiu, trzeci się tylko Rzymskim
Łacińskim pismem, ponieważ to dasz nayczęściey przy pisze użytku, i ponieważ wszyst
kie niemal charaktery z niego pochodzą kudowe Kaligraficznych wyiątkow charakt. Gdzie
gdyż te z greckiego powstały. — Dzielą Łacińskie pismo na uncyalne i małe
pisane Minuscula litera. Uncyalne zaś dzielą się na Capitales i uncyales Podobnie
małe

mate pismo dzieli się na minuscule erecte i minuscule cursive litera Wszystkie te rodzaie pisma powstały z iednego to iest wielkich liter unyalnego. Przypatrzywszy się dobrze pismom, można się przekonać że powstały wszystkie charaktery z liter wielkich iedynie tylko że te przechodząc przez rożne odmiany takiemi się porobiły przez kształtowanie się. Dzieła traktuiące o Dyplomatyce małe też i litery – Najważniejszemi z tych dzieł są Tablice, które obiaśnią Epoki zmian – W pismach wszystkich litery były lionzate i proste gdyż nie tak łatwo mogli ludzie zaopatrzyć się one – Niektóre dla łatwiey charakter pochodzi z Stowiańskiego, iedynie tylko przez to Państwowanie Rzeki ludziom takiem się stał, iakim iest Za Karola W^go litery były wyrobnie a cienkie dlatego trudniey teraz do czytania oswobodzić słowa będą, abbreviacyami wyrażane. Przez zmiany poiedynczych głosek starano się kilka głosek starać wyrażaiąc ie iedną figurą, tu bardzo wiele działo się samowolności, ponieważ pewnie kilkoy szybko, prószący gdzie mu idzie o szybkie napisanie mógł sobie iakokolwiek skracać – Skracania te są dwa znane nazwiskami – Jedne były małe drugie znaki Tyrońskie – Pierwsze są gdy przy kilku tylko literach Imion litera – Gdy mowa o osobach dokładnych, takowych głosek znaczenie poznać np Henryca Rex H. R. Leżeli iest także wiadomy czas tey rzeczy wynalezienia. ale trudniey wytłoczyć Imiona osób partykularnych np Świadków których nikt wiadomie nie znał. Też samo dla mnie dzieie się i teraz, gdy dlatego aby także nie było w pieczęciach urzędnicy Imiona piszą nie wyraźnie. — Znaki Tyrońskie obeymują skrocenia nietylko pospolitych sylab, ale także i znaki szczególniey rzadkie wynalezione dawnie za examinowanie Starożytnych, a wzięte bądź to od Stegnografow, bądź od Steragrafow. – Wiadomo zatym powstała klassa Skoropisarzow, którzy bądź z Abbreviacyi, bądź ze skrocen słow, potworzyli sobie znaki słow poiedynczych, za których pomocą mogli się rozumieć. Nazwiska tych znakow od Tyrona pochodzą, który pierwszy te nauki podiął i pospolicie prawidła. Użycie ich prawdo i do codzien Średnich – Wiele iest rzeczy tak pisanych które nie zupełnie zrozumiane, w Marchainie 1815 ważnie zbogaciły Literaturę w tym względzie dziełem swem Pan Koch – Interpunkcyow ubogo bardzo szczupła w dziełach średnich wielkich, i iedenkilka iest punkt – które dawniey gdzie się komu podobało i dopiero w 16 wieku od Włocha Allamanczyka – Grecy zaś Rzymianie nie znali żadnych interpunkcyi, w oprawie trudności w czytaniu iakie spotrzegaiąc używano w starożytnych biblioteki temu tylko mogli czytać dobrze – Od S^go w: Użycie pism dzieli się rożnie ponieważ od S^go w: cała Dyplomatyka się zaczyna i pismo łacińskie do S^go w: zachowało formę dawney Rzymskiey, od S^go w kazdy się kroki od S^go do 6^go Gotyckim nastał w 7 i 8 wieku zaczęty do góry w 11 i 12 wiecznie się do pierwszego pisma w 13 nastąpiło pismo Italskie dziwaczne gramatyczne z niemiłe brane i wiele skroceń – Po 13 nastąpił zwyczay drobienia głosek cała nayokrutniejszego, od 16 w: zaczęto się pismo doskonalić, daley abbreviacyi wyrzucone i skro

i dziś przyjęto powszechnie, aby nie stawiać, ale wszystkie wypisywać litery. Nie przeto rzeczowey Dyplomatyce rozważy zmiany w używaniu głosek od S^o w. a oprócz tych miejscowe i krajowe użycie pisma, jestto bez trudności, z którego w. Pismo ieden Polskie Dyplomata ile wiadomo zaczęciąć 11 w. najdawniejszy się ten 1180 lub ieden rzy tylko z dzieł Adryana Subomirskiego 1088. w łacińskim języku. W Polskim pismie że ieden niektórzy w lumie 14 w. a ieden inni z pisowy 15 w. pochodzę pisma. Stanisław praw Kygmunta na się znayduiąć w Bibliotece Koronney. ale nieiedno z ich pochodzi, lubo Czasu zatrzyma pisowy 15 w. — w Najdawniejszych Pismach Polskich pisanych za za a nasze 15 w. — Własnie Pisma, Krzyżowe Dyplomata za Kygmunta pochodzą się, które w r. 1543. pozwolił pisać prawa w łacińskim lub Polskim języku. Syn zaś iego August Kygmunt, nakazał aby wszystkie uchwały Sejmowe pisane w Litwie Ruskiego wzięte były we wszystkich pismach urzędowych, ieden uznawszy Jagiełłę i Witolda Xiąż. Lit. nie zawsze pisano po Rusku. — Za Kazim. Jagiellończyka więcej po Rusku niż po łacinie. Za Alexandra, mowię, iż wszystkie Pisma po Rusku pisano. — W Statucie Litewsk. zawarowano Art. 1mo aby wszelkie umowy i uchwały pisano po Rusku za Batorego Kygmunta III^go 1588 r. potwierdzono. — ale że Polakom trudno się było przyzwyczaić tego tego ieden to używać a wszystkie odtąd po Polsku pisać. Do poznania różnych bezpieczeństw ieden w Polsce pisano i ieden używano. Tadeusz Czacki zamyślał wydać dzieło o Polszczyźnie. — Zebrał bardzo wiele pism starożytnych i chciał to na nadzwyczajnie; ale ieden okoliczności stały się tamą wydania ich publiczności. Stały tabelę dostały się tego tarzowi P. Gołębiowskiemu, z tych 13. tylko wyszło na publ. — Znayduie się natych Polskich bardzy Artykuł osobno Królewski, aż do pierwszego Kygm: gdy się Królowie podpisywali zwykli pisy wszystkie. — Oprócz wszystkich dawnie Dyplomata, trzeba znać formuły podług ieden dano zdzierały zaś albo od woli Monarchów albo od pisarzych. — Można zaś je w 6 umowach mutach. — 1ª Obeymuie Polityczne Dyplomata, to iest te których cel iest utrzymanie pokoiowe stanowienie, negocyacye, Potwierdzenia Polskie &c. 2ª Obeymuie Dyplomata tyczące się Duchowieństwa w ogólności nadań praw &c. 3ª Prawa, Ustawienia przywileie stanów lub osób poiedynczych Koronacyami &c. 4ª Ustawy i Kontrakty między sobą wach prywatnych. 5ª Oświadczenia i rozporządzenia Maiętne tudzież Testamenta. — 6ª Pisma processowe różnego rodzaiu Decreta, Supliki, Repliki &c. — Podług formularzy czyli Cząstkowych rubrykami znayduią się wszystkie Dyplomata Polskie. Formuły są różne podług których pisano Dyplomata podług zwyczaiu kraiu ieden formuły coraz ciągnęły się, i przyjęta powszechnie In Nomine S. Stis. — Do ważności Dypl. wymagano rozmaitych warunków na podpisie Notaryusza królewskim lub osób do pisma tego należących. Ale że w wiekach ow. mało było osób, które umiały pisać, były zwykli inne które nadawały Autentyczność Dypl. Dawniey gdy nie było pismo upowszechnione, były Dyplom. ustne i Kontrakty ieden z świadkami i formalnościami różnemi np. przez zdjęcie czapki lub rękawicy. — Że to było używane kiedy przykładów na pieczęci w Aktach dawnych i P. Bandtkie czytelnie o tym pracuie, wymieniowany w Tom. 3. Dziennik. r. 1811. Monarchowie i inne wszystkie osoby co rzadko używali się w wydawaniu Dypl. lecz P. zawsze który spisywał ow instrument, ten cale prawnie by pisał pismo używane

podpisem one zabezpieczyć niemiały takiże nawet miejsce urodzenia powinien był zapisać. Ci tedy Notaryusze i Pisarze Dyplomatow, aby całkiem bezpieczeństwo przynieść zachować i od falszowań ustrzedz, powymyślali sobie rożne znaki, ktoreby nie łatwo naśladowane być mogły np. Kieliszki Dzwony czyli figury tychże itd. Potym zamieniono te znaki Notaryuszow w Herby swoje. Jak Pieczęć Potym i Podobieństwa znaczyli przynaymniey Dyplom: swemi podpisy. Pytin Król Francuski za podpis Krzyżyk. Karol W. lubo nieumiał pisać nauczył się jednak pewney figury wyrażającey Imię jego do Podpisywania. Nie inaczey to nas dziwić, gdyż i nasi Królowie Polscy bez tey figury pisać nieumieli. Władysław Jagiełło Król Polski w dziale 18 zapisy, a co więcey w 18 to: Millionowy on Pan i Książe Radziwiłł ledwie cyfrę Imię swego wyrażającą potrafił napisać. Zdarzyło się także na Dyplomatach Imię J. Xsa ozdobne w cyfrze i nazywano ią Chrismon wyrażana ona bywała rożną formą lecz nayspospolitszą: ☧ litera od Greckiego X. Chi P-ro nazwana Chrismon ponieważ ta sama cyfra bardziey wydoskonalita się. – Znaiomość tego Chrismon w rożnych wiekach bardzo ważną gdyż można poznać autentyczność Dyplomatu i wiedzieć z którego stuletniego, albowiem forma wyrażania go zmieniała się często. – Ponieważ do formalności przy Dyplomatach potrzebni byli świadkowie, dlatego tedy ich nazwiska na nich, i Notaryusze temu trudnili, sami zaś świadkowie nigdy się nie podpisywali. – Oto jednak 14 i 15. w. u Niemców a w innych krajach poźniey, i świadkowie kładli na Dyplomatach iakies znaki ale bardzo krotkie, nieliczne krzyżyki, czasem zaś tylko punkciki, laski, strzałki etc. – Podpisywanie zaś świadkow ustanowione dalekopoźniejszem iest. – Nieliczne czuiano bezpieczeństwa w opisaniu Dyplomatow, aby falszowane nie były innym sposobem, przez Dyplomata zabliźnowane tożsame identitatą z identitatą, ktore nazywano Stenographami. Zdarzało się to zaś tak: gdy iakiś Akt pisano, ześlanie się falszowania, ktore się osobliwie na pieczęci ukazało, pisano na Arkuszu jednym tenże sam Akt trzy razy aż raz zaczynaiąc. Gdy go ny Arkusza, drugi od dołu, a 3ci zbolu. – i między tak opisanemi Aktami wspomnym miejscu porobiono rożne znaczki i figury grzegrzałowane w zabliźnie, podług ktorych dopiero poznawano ow Arkusz na trzy części i tak dostawała każda strona Exemplarz jeden poźniey dopiero rozpoznawany się ktoby Exemplarz stosowano do Exemplarza w Archivum Publicznem zachowanego, jeżeli nadawały się zabliźnienia z sobą za prawdziwy natedy poczytywano. Działo się i tak że tylko raz napisany Przywiley lub w innego na Arkuszu jednym w rożne grzegrzałki powtarzano, i tak wrożne rzeczywistości dawano, a żaden nie mogł się nie doczytać, ktore poźniey złożone zabezpieczały odfalszowanie. Zwyczay używania takich Dyplomatow był na południu u Normanow. Zabliźnowanie to zdaty. Podobny używanie takich Dyplomatow był nawet w Niemczech, w Anglii u nas bardzo rzadko, zdaley znayduią się tego tych z tożsamych był nawet w Niemczech, w Anglii u nas bardzo rzadko, zdaley znayduią się tego. Wiadomość iednak zapewnia, iż widział Szamotulski tatkowa Zabliźnowaty z roku 1307. przywiley u Ciechanowca iednak nie zdarzyło mu się nigdy widzieć. – W Metryce Koronney znaleziono takie Dyplomata Książąt: Władysława Opolskiego za panowania Ludwika Króla Węgierskiego i Polskiego leż tam takie podpisy się z kasowano tylko Dyplomat, a nie brano wydzierać niektorych miejsc powypisywano tylko niektore kawałki z niego. – Podobnego losu doznał i Testament Kazimierza W. ktory gdy się niespodobał Panom Polskim anihilowany został i poprzecinany. Cesarskie lub Królewskie Dypl: podpisywane były przez Kanclerzy Koronnych, lub inne osoby do tego upoważnione i przeznaczone co nazywano Relatio. — Jeżeli Dypl: zbiywa pieczęci nie ma żadnego dowodu, i choćby wszelkie dowody ciąg autentyczności poprzerywały bez tego nie ieden ważnym. i dla tego przy roztrząsaniu Dypl: dawnych, trzeba bacznie pieczęci w całym się stanie czy wyraźne lub nie? czy zupełnie zniszczone. – Przyczyna ważności pieczęci na Dyplomacie iest taż sama co ważność podpisu. – Niemniey albowiem ludzie pisali, przecz ci na Dyplomatach wyci

wybijali aby zabezpieczyć ważność Dyplu, dla tego też teraźny do 16. a nawet do 17. wieku trzymiewcie zachowywał pieczęci a ta wstrzymywała jego rękę – Ztąd w dzieciach stało się wielkie zamieszanie na dworze Królewskim gdy Kanclerzowi zginęła pieczęć o czem świadczy Jornicli – Ztąd mamy wzmiankę w Historyi, że w 17. i aż do 16. w: Kanclerze nosili pieczęci swoie tarczy i bez nich nigdzie nie wychodzili. W Brzegu tłumaczenie pieczęci było bardzo rzadkie i małym to było Czlb zaszczytem aż dopiero Herby nieśmiertelnie się w 15 w: – Najdawniejsze pieczęci używane od monarchow wystawiały tylko postać Czlka, ale też miała pieczęć wypisane zaś tey czoby było albo siedzącey, albo idącey albo stoiącey i to wedle średnich mamy tylko same czoby na pieczęciach np Królow, które iako nayważniejsza z tego rozumienia nazwane są Majestatycznemi. Przyciskano je na Dyplomach nayważniejszey wagi i niemniej ważnych. Pieczęć ta wyrażała figurę czoby stoiącey, a poźniey Herby Monarchow. U nas nayważniejszych pieczęci mamy czoby Kazimierza Sprawiedliwego, który umarł w r. 1334 ieś mamy czoba stoiącą – Pierwszy z naszych Monarchow używaiących Orła za Herb Państwa iest Władysław Łokietek, o ważniejszem iego używaniu niemasz dowodow. – Tali iednak ważne były pieczęci do nadawania walioru pismom dowodzi i to, iż gdy iakia czoba umierała, pieczęć iey przy zwłokach na brzuszno, lub razem z Człkiem do grobu kładziono, aby iaki fałszerz nie miał sposobności przybijania tym pismie tey pieczęci i tym sposobem uprawnienie. Dowody tego są bardzo liczne w dzieciach, obie tego na Atlasach przy tytule oblężnościach. – Pieczęci przy Dyplomach rożney były formy, okrągłe podługowate wreszcie boczne wybijane niekiedy na złocie, srebrze lub ołowiu, najpospolitszy zaś na Wosku rożnie kolorowany im starsze pieczęci, tym wosk kruchszy na nich, dopiero około 16. w: zaczęto używać tego mniejszy wagi pieczętowano pisma. – Co do miejsca pieczęci kładziono je albo zaraz przy piśmie albo też iżeli większa były, przyczepiano je na sznurkach iedwabnych lub pasiach pergaminowych przeciągaiąc też paski przez samą pieczęć żeby zaś nie była uszkodzona, albo podległy zepsuciu dziurę wpuszczę i tą nazwiska się sigillu tituli testentibus. Co do formy pieczęci. – Wosku używano do pieczęci białego Wosku, w 15. w: zaś używano Masy z wosku i innych Materyi. Przyciskanie także i wybijanie na Cyfatku, zdawało się za Zygmunta Augusta w 16 w: iednakże ważniejsze pieczęci nie były na cyfatkach wybijane – Kolor iedwabiu na którem zawieszono pieczęć. Oznacza wprawdzie Czacki w dziele swoiem o Dyplomatach, że Kolor iedwabiu pieczętowego, bo się zmieniał, najpospolitszy iednak było używaniu tali iako teraz że ważna Kancellarya ma swoy właściwy iedwabiu Kolor, lub też zmienił się razem z zmianą Panuiących – U nas był biały a teraz karmazynowy, uprzywileiował w Polsce Bolesław Wstydliwy iedwab Karmazynowego koloru, Kazimierz W. używał Zielonego podług Czackiego, który dalej mowi: że Władysław Jagiełło używał Karmazynowego, ale iednak dałą się widzieć pieczęci wrzące i na purpurowym iedwabiu, a zatem okazuie się, że iaden nie był do wzięcia uprowadzonym i że między 11. 12. w: rzecz ta względem iedwabiu narodowego i iego koloru nie była tali stała iako dzisiey że nigdy go nie odstępują – Dokładne iednak wskazanie formalności. – Jakiey ostrożności używano u Nas do 16 w: kiedy wydawano przywileie? okazuie się ztąd: iż pieczęci czoby wprawdzie aż do 15 w: nie były wiele wzwyczaiu. Świadczy Czacki, iż iaden tylko widział Dyplomat z pieczęcią własnoręcznem, przy darowiznie ziemi Hebdmińskiey Krzyżakom r. 1263. i że podpis ten wyraźnie był woskiey roli iako całe pismo. Do końca 15. w: za zwyczaiu stoiły nieopisane wiele układy zawieraiące, ani też Monarchowie Dyplomatow, ale pisały je i podpisywały Czoby do tego wybrane i upoważnione, i ztąd to po napisaniu Aktu całego znaydowiemy do czytania per Manus N. Cancellarii że więc podpisywał Dyplomata i Aktu ten co je tak pisał. Czacki

bez

był zwyczay że relacye sami robili Kanclerze i podpisywano ad relationem de wnieżnego
to nie innego, tylko było dworem że to pismo było iedno z tych gdzie powiedziano ad relationē Cancellarii
w Litwie a zwłaszcza w Kancellaryi Witolda Xcia Litewskiego; bądź iż pisarzem towarzyszem
bądź w nayprzód były to Ruskim podpisywał się tylko Jego Sekretarz. — Jeden Sekretarz tego
był Cybulka a drugi Izreal. — Naydawniejszy podpis iest Władysława Warneńskiego
ale i te dotąd wystawiono, iedno tylko takie znayduie się Dyplom z podpisem tytuły W. Król.
iednakże i to niepewna, bo gdyby to było w używaniu, tedyby i Kazimierz
używał, czego dowodu niemamy. Wiele atoli iest z napisami Dominus Rex per se —
Co się tyczy Alexandra Króla, niektóre Listy Jego znayduią się z podpisem, a niektóre bez
podpisu. Trudno tylko dopatrzeć z pomiędzy wszystkich z podpisam. Dopiero za Zygmunta
1mo znayduiemy Jego podpisy, Iednakże nie w początkach dni Jego panowania, gdyż
w tedy było iszcze ad relationem regis et ejus mandatu ale dopiero od r. 1520. Jam zawsze się
podpisywał: Sigismundus &c. Od Niego wszyscy aż do końca podpisywali. I nie dziwi na tom było
ale podpisywać musieli i Kanclerze, a przynaymniey pieczęć przykładać, którey wybicie musiało do
ważności Dyplomatu należeć, gdy Król Batory Stefan portał do oznaimienia by przypieczętował
Dekret, na prośbie Nadzelnikow Jezuitow; lecz gdy ten podpisać niechciał, Król rozgniewany
wyrzekł te słowa: Ja potrafię sobie wszystkie innego Kanclerza, który pieczęć przyłoży. —

Przez Nowszą Dyplomatykę v. Dyplomacyę rozumie się sztuka kierowania sprawo publicznych
z rzetelnością, biegłością i stosunkiem do innych Krajow, ile są złączone z krajową zdaie się Dyplo-
matyka, dawniejsza należeć do wzorzystych. Nowsza zaś do wyższego Wzglądu v. dziś zwanych Politycznych
Dla Nowych Dyplomatykow nazywa się Dyplomatyką to, co należy do obowiązków Posła całkowi-
tego urzędu Pozostałych do obcego Państwa. Stąd tedy Je podzielono, uważaiąc dawniejszą za zbior
Antiquitatum, nowszą zaś za sposob Administracyi. — Rozwiść ta co do rzeczy i nazwiska po-
zeta z samego zrzodła umiejętności Dyplomatyki Starożytney. — Prawda Niemcy dali w swim
czasie początek Dyplomatyce. Od tego wyrazu utworzyło się Nayprzod Śledzenie zrzodeł a potem
Administracya czyli v. Dyplomacya — Dyplomatyka w ogóle uważa się za umiejętność
tutora za dzieie do niey podane służą za środki do wiary dawnym pismom —

poczynaiąc od Archiwi zakonu pierwszych Monarchow Europeyskich czyli od S. w. gdzie początek Mowa stąd
Ogólna traktowałaby o Dyplomatach w powszechności to co do ich zawodu: tako i rozmaitości.
ponieważ i Archiwarstwo w pewnym względzie należy do Dyplomatyki, gdyż pisma Urzędowe
przechowywano w składach i nazywano Archiwami od wyrazu łacińskiego Arca, co dosyć dowodu
Ich porządkowania i przechowywania i to obymuie się pod Nazwiskiem Archiwary, którego się w-
zwią od Registratury 1mo ma obymowań Dyplomata, Lecz co ostatni jednak rzeczy
nimasz żadney różnicy służy to tylko dla wygody —
Szczególna dzieli się na Domową, Polityczną, Cywilną i prywatną bez względu na ich
Politykę obeymuie

Podług definicyi tych Dyplomatyka obeymowałaby wszystkie sprawy iakiemkolwiek sposobem prawnym stać mogące.

Dyplomatyka Nowsza obszerniejsza iest wiele od dawney samey ważności ciała Dyplomatycznego

Ponieważ czynności Rządowe dzielą się nie tylko na krajowe
Pełnomocnictw, Manifestów, Repressyi, Akceptacyi, zawiadomienia broni i innych praw. -
w tey mierze Dzieło P. Wenk. - Fryderyka Stanz Historya Traktatów dzieło zaiste wszystkiego pisarza
bardzo ważne, gdy dostarcza się nam, oprócz pożądanego bogactwa Dyplomatyki Dyplomacya i owoleszą konfer-

Literatura Historyczna czyli Wiadomości o Pisarzach

Wynalezienie sztuki Pisania stało się środkiem do zachowania dziejów prawdziwych historycznych. Że powstały z różnych przyczyn a zatem rozmaitych też do przypuszczenia. Między innemi się przekonać o sposobie dokładnego rozpoznania tych nayważnieyszych źródeł historyi, trzeba rozważyć co to iest Pisarz historyczny? Nayprzód zatem potrzeba iest mieć dokładną wiadomość o Pisarzu, znaiomość życia iego, która zależy na poznaniu iego wieku, miasta urodzenia, stanu, okoliczności, aby z tego umieć Czytelnikowi w ogólności uczynić zadość. - Wypada wie, zrzec nie tylko iego religię, edukacyą, czyli do iakiego Zakonu należał, stronnictwa, potrzeba wydedukować z ostatnich dzieł lub stąd inąd. Między innemi starać się potrzeba o wyszukanie dla czego pismo historyczne napisanem zostało? bądź może: że Pisarz pisał dla swoiey zabawy, dla sprawy, stanu lub sprawiedliwienia się albo też dla oczernienia kogoś. - Może dla osób powinnych, lub dla pobudki i bądź może że nim kierowała chęć zysku lub inne okoliczności. Pisarze historyczni bydź źródłowemi powinni bydź uczestnikami zdarzeń i czynności lub też mieć okoliczności do powzięcia o nich wiadomości pewney - Dzielimy przez źródłowych rozumiemy nie tylko pisarzów współczesnych ale nadto takich, którzy z nayzawnieyszemi z tych czasów mieli sposobność obcowania. Dla tego gdy mowimy o Pisarzach źródłowych potrzeba uważać z którego czasu się widzą? Pisarze historyczni dzielą się na dwie klassy na współczesnych i późniejszych, z których ostatni mieli mężów znakomitych, których sami życie swoie opisywali iak Xenofont z Xięcia Cyrusa Polibiusz, Cezar Augustus. Z nowszych Fryderyk II. Król Pruski. - Zdarzają się nadzwyczaiowe potrzeba iest z pomiędzy wszystkich ważności krytyczna tu powinna bydź bardzo ostrą, bo bydź może że pisarz sam się łudził, i mogł ukrywać przed czytelnikami czyny iakie, złorzeczenia Jak ukrzesali dawnych Do tey klassy Biografowie należą liczni Pisarze osobliwie w Literaturze Francuzkiey Memoiros czyli spisy rzeczy pomnieyszych godnych. Iest to rodzay pism, w którym Literatura Francuzka bardzo obfituie, a natomiast innym narodom zbywa - Potrzebna iest pisma tego rodzaiu odczytywać nie tylko z dokładnością rzeczy i rozwiązania ważne szczególnych wypadków, ostrożnie atoli trzeba korzystać z tego, bo wydarzało się nieraz, iż kaprys człowieka osądził się bydź powodem do pisania swoich memoryałów. W pismach tego rodzaiu iest nadobita dowiadomości potrzeba znaiomości dokładnie życia Pisarza, gdy przystępiemy do historyografii pomowimy o tem - teraz rzecz iest na podaniu wiadomości różnych pisarzów. Szczegółów bowiem tylko przytoczemy tu. Inni piszący opuszczali wypadki swoich czasów. - Przy czem trzeba wierzyć tym co się zbliżali fakt tom przypadnych, aniżeli tych co tylko ze słuchania pisali Historyę potrzeba zdarzenia i tu czynić wybór pomiędzy Materyałami, Wprawnych nie wiele, gdyż nie tylko ani Poezt, ani pism drukowanych, wyjąwszy iż fakta takowe były poprzedzone

Pisarz

Prócz tego Dzieła o dostowa przepisywano z innych rzeczet, mało dodaiąc swoich uwag
Z tey uwagi trzeba, że pisarze współcześni naywięcey wystawieni są na oddalenie od
prawdy, gdyż bliższey rzeczy bywa niepodobieństwem opisać dokładnie dzieie współczesne
ponieważ plany Gabinetow z początku nie łatwo dadzą się poznać. W ogóle współcze-
śni pisarze przyrównać się mogą do obrazow fatrzących. Zadawalaiąc się nadwa-
dami i ułomnościami współczesnych pisarzow, mowmy teraz o późniejszych.
Ci zazwyczay bywaią tylko prostemi zbieraczami, i tutay też właśnie na tem zawiedzione
bła całey Historyi oyczystey, aby między materyałami uczynił wybor należyty, i dzieła dokładnie
rozłożone. W dawnych wiekach przepisywali Kronikarze dawniejszych, co dostowa do
dnia gdzie niegdzie swoie małe przypisali lub małe uwagi, przenosząc Kronikę do
późniejszych czasow — Ważną rzeczą iest odczytać zrzodłowego Kronikarza, a potem
innych ważnych poznać. U nas wielki zrodzie, rozterzadłe i potarzie się, za wzięciem
Mikrina Gallo, i Radlubka małoż rozmaitego, obeyść się można bez innych, aż do
Długosza wszyscy inni byli tylko przepisywaczami z bardzo małemi odmianami.
W Ruskiey Historyi też samo dzieie się z Nestorem — Przypadaiąc tych wiadomości
wano opisać Historyą dawniejszych czasow, i prawdziwie pisarze późniey z czasu
dawniejsze lepiey obeyść mogą niż współcześni — Jakoż biorąc dzieie wielki, lepiey
o nich sądzić możemy teraz a niżeli sędzili współcześni ich Zakamitki zamknęły
w ciemnościach zrzodeł z pewnością wiedzieć, co się w tego dzieiu działo przyczyny.
W ogóle iednak wiarygodności pisarza okazuie się naybardziey z tego o bezstronności wyro-
zumieniu zrzodeł z których czerpał wiadomości, na którego rozsądek trzeba zwrócić uwagę
i wziąć pod ścisłą krytykę, ieżeli tegoż używał w dziele zrzodeł przywiedzionych —
Prócz tego pisarze historyi dzielą się na Krajowcow i cudzoziemcow — Pierwsi są bar-
dziey interesowani dowcipniejsi ścisły wchodzący wchodzący wszystkiego i dokładniey
obyczaiowo, oraz lepiey znaią stosunki miejscowości i położenia kraiu. Ktąd wypada
iż lepiey im dadź wiarę niżeli cudzoziemcom, ale zdaiącey strony krajowcowie
zasługuią na to gdyż oni nigdzie tak bezstronnymi i nie tak otwartymi o wadach
wad swego Narodu, zawsze ich bowiem przywiązanie do Oyczyzny. Prócz tego
krajowcie mniemaią iż swoy Naród zaszczyci przez nadanie starożytnego początku
powtarzaią różne baśnie sądzi iż ma prawo opowiadać o swoim Narodzie podobnie zda-
rzenia, iakie o innych wiedział i nigdy dowodzi, aby był pośledniey skąpi od obcych.
Po więc może go prowadzić do widoków fatrzących wstrzymanych do innych Naro-
dow i rzadko iest bezstronnym, mają zawsze na celu honor, Rodaków
ich chwalą dzieie Kartaginczyków i Rzymian oraz wojny ich, z tych może
wynosi; że Rzymianie byli Annibalowi i Kartaginczykom zbrodzieia za-
ginęli. Słowem wiele iest dzieł o których rozsądzić się krajowcy pisząc o swoim Narodzie,

Cudzy

Cudzoziemiec nie będzie się Patryotyzmem umiał, ale za to trudniey mu wystawić sobie maxymy tego ludu, którego piśze Historyą a często nawet bywa i to że Spartyiatarne obelżywie nazwał iego pismem np. Herodot temu przyczyniła się że za pomnił o Korcyrzyckich, z przyczyny iż źle do nich był przychylnym. Podobnież między Niemcami i przez całe Prussie i Austryą udało się gdzie interessem przybyłych było umiewinnić się z złego obchodzenia się z tego wydano pismo czerniące Naród. Cudzoziemiec przez tych wiele ma ciężkie mylnie allowiem bywa, że przy zwierzchności może błędnie przez nieznajomość się języka, zwyczaiow, czasem ciężkie bywa że nienawiść Religijna, z prawideł historyk sędzi przyczytuje P. Bogu gdy co na stronę swey Religii stawia. Z tąd opisy różnowierców za złe np. Chrześcian u Pogan, a Pogan u Chrześcian. Kto oglądnie się że obcy różnią się od siebie, bardziey się zbrzydzą, a nizeli się lepiey urewnione, od swego okręgu spochodzą. Dla tego tu trzeba rozróżnić potrzebę uwagi i zapatrywania się na niego, gdyż może tych uprzedzenia prawdziwe. Przeciwko Bezinteressym Pisarzom, trzeba mieć podejrzliwość dobrey chciał Ktoś usprawiedliwić się dla ciemności na Publiczności, niewystawił, skromność ta nie iest na swoiem miyscu. Czasem i samey imienności, nie iest dostateczną przyczyną iakowey rzeczy oczyszczenie się nie można poznać skąd i nąd tego pisania, iednakże z pewną nieufnością domu przybliżać się należy. Liczba pism historycznych wszelkiego rodzaiu oczywiście sztuki drukarskiey wzniosła oprzykrzenie. Znaiomość Pisarzow dla tłumaczy się historyą iest potrzebną, ale samo przez się rozumie się, że wiadomości te nie powinna się ograniczać na samym tytule dzieła, ale na wewnętrznym iego poznaniu. Trudno iednakże przypisać do tego, gdyż liczba tych wraz bardziey się zwiększa. Są iednak dzieła ułatwiające te mozoły, i które się ogólne a drugie szczegulne. Pierwsze mowią o Literaturze całey w powszechności np. Bibliotekі universalne o tych mowić nie będziemy. Do między temi pomiędzy drobniejsze nayważniyszym iest Bibliotheca Maycela historyczna Tomow 11 in 8vo. Nayprzod Strodtié wydał ią r. 1702. wymieniaiąc iednych historyków w małey książce, po kilkunastu latach zgodził się na historyą, że opisawszy gdzie pewnych dzieł, przydrukowano ią. Potem Budnius wydał w Tomach, a nareszcie Maycel zniewolił się oddatni, i w 1802 r. wydał 11 Tomow w których nie nazwał i potrzeby wiadomości co być powinny. Dzieło Maycela dobre do Bibliotheki i dla pamięci wydano, które iak pismo bez oceniania iest katalogiem. Podobnego rodzaiu wydane w Niemczech Erscha, z którego widać że miał przed oczyma Maycela. Wydanie tego dzieła nowemi iest Walthera Geschichte der Historische Wissenschaften w którym umieścił Literaturę historyi od Epoki odwrócenia się Nauk ale tey ilości ksiąg oszacuyć nie można bo w różnych wiekach i czasach powstała [illegible] Nauk.

Dzieło

Dzieło samem katalogiem, ale rozumowaniem – Poprzedza w tym dziele Literaturę Historyografii o Narodach potem wyliczenie Pisarzow ułmiejszych nareszcie wydawanie samych Prawdziwe Pisarzow. Ktoby chciał zaciągnąć wiadomości Bibliograficznych, trzeba ich szukać w dziele Meuzela, wybory Pisarzow w dziele Wattera. Dzieło Daniela Bedza Anleytung zur Kentnisse Algemeiner Geschichte – zaczęto wychodzić 1784. 4 Tomy grube In należy w tem dziele historycznem uważać nowy plan 1mo Opowiada Autor w krotkości dzieje bieżącego Narodu, to iest umieszczenie tam krótkiego nowo, potem objaśnienie v Komentarz który obeymuie 10 razy tyle co sam text, Przy Komentarzu są objaśnienia Bibliograficzne. Dziwić się potrzeba iak to wszystko ułożył gdyż i zdania zwoie stem zatącza. – Dzieło ogólne Brunetta w Francuzkim Języku w 4 Tomach bardzo użyteczne dla Bibliografii znaleźć tam można radę w iakim kolwiek względzie Narodu – Narodow. – Dzieła Szczególne bieżącego honorabilne historyczne począwszy od starożytnych, nayważniejszym iest Bossuyza Nauczyciela w Delfinie w Lejdzie 1624. i tegoż samego de Historyi Latinki, obeymuie nie tylko samych tamtych, ale wogóle i wszystkich Narodow iest bardzo ważnem. Co do Bizantyńskich Pisarzow wydał Hanke Martinus Szlązak De Bizantinarum rerum Scriptoribus liber w Lipsku 1677. in 4to chcąc szczegóły wiadomości o Pisarzach Wschodnich Arabow można znaleźć w Herwelotta dziele 1mo wydanego w Paryżu 1697. później w Hadze przedrukowane po Niemiecku. – Co do Hiszpanii dzieło Franciszkanina w Lipsku 1694 ale musiało iuż wyyść nowsze, z szczęścia zbyt mało cenioną iest Literatura Hiszpańska. Do Francuzkiey literatury historycznej wydał dzieło Selong nowa edycya iest Fontenelle 1768. 3 Tom. in folio obeymuie 60 lat które przybywaią od wydania mogą stanowić drugie 3 Tomow iżte dzieła tylko do potrzeby. – Niemcy niemaią wcześnie takiego dzieła, któreby otrzymywało cechę literatury porządnie zebrane. Maią dziennalize poiedyncze np Rudera 1730 Strabego u Polaków etc. Bochomolec wydał 4 Tomy takiego dzieła – Długosz, Sarnicki ile na czele zbioru Strawinszowego iest Corpus taliowy Rudera w Jenie 1730 Wudman. Co do Prowincyonalnych dzieiow wielow od 1mo do 13 zebrał ie w dziele swoim Materye Freyer. Directorium Historicum medii aevi Hamberger 1772 w Getyndze, zupełnego dzieła mianuie Literatury Niemieckiey. – wydał w poprawce Weber, ale niemowlęcone, w Niemieckim języku. – Staraiącego się swoim Hallera stawnym Botanikiem znalazłem, Historyka w Bernie wydało 1786 w 7. Tomach in 8vo – Anglicy Nicholsona w 1736 in folio o Pisarzach Angielskich Szkockich i innych mniey iuż będzie nowsze wydanie. – Szwecyi wydawał Warmholc dzieło o Pisarzach szwedzkich tworzącą iż może się nazwać wzorem, zaczęto wychodzić w Sztokholmie 1782. do 1805 wyszło go 11 Tom. 1815, 16, i 17. nakładem Królewskim 3 Tomy. W Danii Syberna dzieło ważne z r. 1716 które bracia wiele nowych. Co do Polski Historyi tylko samą historyczną Literaturę wezmie się wyznać trzeba, że cudzoziemcy sprawdzili nam o tym – Herwelotti pisał, ale to tylko o Szczególnych Pisarzach. Pierwszy w tey mierze pisał Hospinus H w Genewie w r 1607. in 4to Gdy indziey poczęto wydawano dzieła dla czego na czele tego zapewne wielu mężow umieścili rozprawę Hospiniana. Jest spro bardzo prawowity, tak dalece że przychodzą i poiedyncze panowania Królow Polskich

nie

niśpomina naymnieyszych Panegirykow balowych i weselnych. - Nie znalazł się ieden
w 20 lat Dawid Braun między w służbie Polskiey, Pruskiey Komyhiarz, człowiek rozumny i
wielką maiący Bibliotekę, w Sommin mieszkaiący 1788, ktoryby wymiał to wszystko
zow nieśpamięci, gdy niemiał folwusu, odmienił w kilka lat tytuł dzieła. - Można mowić o
dzieło nayśpurowszym iest nieco krytycznie zebranem - Braun iest nadzwyczay surowy i nazwa
był od Polaków Polonomastyx, a od Prusaków Koilem Prusium - Daray alowie iż dzieło
pozwoloną gdyż znalazłszy dwukrotnego Katolickiego między nimi nieprzepuścił, z tym wszy
kim dzieło Brauna iest cenowne, gdyż nie iest zbiorem Panegirykow, tak iak nasz
go ktory każdemu Polakowi Pisarzowi nieprzyzwoitą przyśpiesza ciekawość. -
Co do Prus tak krzyżackich iako i Xiążęcych należy to Brauna a oprocz Hiey Lindna
nii Szczegołowe ale tylko do Romanow pojedynczych wychodzi to w tygodniu 3 Arkusze
i utworzyło się 5 Tom: chroś. - Jest tam tylko poczet Autorow - W Rossyi roku mianowa
o Historykach Polskich Schletzera na czele Nestorego 1. Tomu wyszłych w roku 1802 po
ramczyna w Ruskim języku Romanzy się po Francuzku, i po Niemiecku i my wkrotce
będziemy mieli 14 Tom. - Co do Węgier i Kraiow przyległych Cesarstwu Austryackiemu
Bukowiny 1788 Schletera Strabiego - Ważniejsze wiadomości Bibliograficzne zawiera się
w dziele Engela 1794 w kilku Tomach. - Co do Południowych Kraiow Europy, ma
i czasu dzieła Maykela, ktory przechodzą Historyą pryiatnym Rozdziale pryiemnie ważniejsze
dzieła różnych Narodow: bądź w języku kraiowym o całkiego historyi, mowy bądź w obcym
On nazwany iest Rzetelnym Autorem. odmiennych od Becha ktory iest nayciekawszym
Dla nadania wiarygodności materyałom swoim krytyka musi mieć wzgląd na dowody
wewnętrzne ale te same przez się mogą być rzetelnymi prawdy. - Historowanie czynności
aby czyny historyczne wykładaci podług myśli swoiey nieszły zupełnie krytyką historyczną. Gdy
nie Autor historyczny iakowy przystępuie z uprzedzeniem do historyi, że wszystko trzeba wykładać
podług zasad liberalnych, i podług tych stosuiey całą historyą - Ale Liberalny co on przez liberalne czy
ny rozumie? może podciągnąć pod nie zawsze ony wolności nieograniczoną, nieposzanowanie
Bożego dom, iżeli więc będzie się stosował do tych zasad, we wszystkim będą rzeczy nieodpo
rzucone. Iżeli tedy będzie się chciał znowu stosować do zasad religijnych wtedy
czenia krit yi znowu też samo wypadnie. Mamy tego przykłady na dwoch mężach
sławnych mężach na Lengulecie i Wolterze, ktory sobie za przeznaczenie iż tak można
mowić: antychrystyanie. - Same fakta powinny mowić za wartością historyi
niepotrzebuią obciążaią. Kto czyni Pisarze i nie krytycznie, ktory niedaią wiary pewnym
dnym zdaniom Autorow, iedynie dla tego iż wewnętrzne nieprawdopodobieństwa znaydu
ią w Rzymskiey historyi o zaprzaństwach Kaligule i innych Cesarzach powiada
pewnie mu Engel, mowię, iż zbrodnie te nie są podobne, takie natury, dzieci
tunie natura ludzka się wzdryga, a zatym nie można wiary z tym ktory czyny
się Juli pisze. - co to tylko bez dowodow. Można więc tych nazwać niedorzecznemi krytykami Rzym
takie źle robią, ktory słysząc bez krytyki wierzą wszystkiemu. Przeciwnie iest rzecz takiey Klasy

Za

za fundament całego w Historyi zdarzenia czyni wiele, i teraz nam przykład rzadny wo-
wszych czasach. Rewolucya Francuzka była rzeczywistem całych mało dziesięć dzieła rzeczą. Zna-
leźli się niektórzy, którzy pisali Historyą Jey i o ich skutkach jeszcze nauczyli etc. Każdy
dzą przyczyną Rewolucyi wielu wzięło pióra Pisarzow Francuzkich, czyli Encyklopedyą
jest Nazwiskiem Dalemberta i innych całe Wolter, Montesquieu i Jan Jacques Rous-
wiusza i mowią iż ci Encyklopedyści mieli umysł cel swego towarzystwa odwrotnego za
którego pomocą mieli zniszczyć tron Ołtarza i wszelkie Towarzystwo, z tąd wie, wypowiadza-
ią się zawarli całem całą Europę a osobliwie Francyą i Rewolucyą zdziałali; z tąd obrazili
się iż Historyk niepowinien brać factum całego za zasadę i domiego wszystko nauczeni
Nadto uważać należy że rozmaite zdarzenia świata pochodzą z rozmaitych przyczyn, które
się wzajemnie wspierają. Bądź więc może że i ci Encyklopedyści, przyczynili się wcześ
do Rewolucyi ale nie zaraz przez się onę zdziałali — Powtarzają więc jest Historyka
wyłuszczać zbieg tych okoliczności, łączenie ich i skutki zwłaszcza wyłożyć. — Leczą się jest
że zdarzenie całkowicie, którego prawdziwości historyczna przyjąć mamy musi będzie
tego rodzaju aby go sobie zawsze i we wszelkich okolicznościach za prawdziwy uznać
Prawa przyrodzone nie powinny być niezgodne, z okolicznościami miejsca, gdyby nie
możnaby zgadzania niemogła będzie popierana na tych dowod wewnętrzny i przyczyny nibyż
Wystrzegać się atoli trzeba aby nie mieszać rzeczy niepewnych, w historyi, z pewnemi
które się tylko zdają być niepodobnemi, Błąd ten znajduje się w ludziach niemających wy-
tytej rzeczy wiadomości — Nowe mamy zdarzenia w Magnetyzmie i wiele innym rzeczy-
dzie skutków, które przechodzą nasze wiadomości. Wielu powątpiewa to za bajkę i oszu-
stwa, ale ludzkie znajdzie się bilkanowskie osób rozsądnych i godnych wiary
a magnetyzacye w sen całą osobę chorującą gdy ta dyrektor robi Almanach z Apostoł
nieznanych, które się uzdrowią a które zdrowiu wątpiono, na tych trzeba tamu wierzyć
lubo zatrzaj obiąć tego nie możemy — Są i inne zdarzenia, które przechodzą natężenia
nia przyrodzone, które zowią się cudami, z temi ostrożnie trzeba postępować i nieza-
raz ich odrzucać gdyż te lubo nie mogą być poznani, jednakże to może dla tego że
nie są okolicznościami te znane nadprzyrodzone. Oprócz tego Religia Nasza ma swoich cudu
których żadną miarą odrzucić nie można — Tu jednak trzeba uważać, że cała zdrowy
strony Nasz S. Katolicyzm Religii, działał cudu, tak zdrowy strony mogli się znaj-
wieni Oszuści mamiąc inne osoby lub osoby fałszywe, dla tego lubo marzeń za cuda uzy-
mywać niemożna, Cudow jednak prawdziwych odrzucać nie wypada. Między innemi
Pisarzami zdarzali się i tacy, którzy opowiadzają i obrzędami cudowanymi, czyny czyni
tych one do wypadku nadnaturalnych, co znowu to Urbana 8. do wydania Bulli
skłaniającej, aby nie mieszali ustawicznie rzeczy nadnaturalnych pisania i opowiadania
cudow, że im dać wiary nie można, dopoki te cuda od Stolicy S. potwierdzone nie będą
z tąd w pismach P. w znajdzie się zawsze na początku dzieł protestanta Autora osobliwie Bre-
Kalendarium, którym zamiętali, na Breve Urbana 8. z upoważnienia swoich podawali dzieła
pochodzi to z tego iż w w. 16. wiele było takich, którym po zgonie swych dowodzących wszyscy
wodobre

w dobrey wierze wynosili ich czyny z zarliwości, mylące ich zaraz kanonizowali co dało powód do wydania Breve iednego i drugiego Urbana VIII. Wypada ztąd krytyka, że historyk winien czynić różnicę między cudownem i dziwnym. Cudowne należy odnosić we wszystkich spra-wach ludzkich. O dziwnem powątpiewać przynaymniey należy, iżeli zaś potrzeba i dowody konieczne wymagaią uznania tego za prawdziwe, tedy trzeba wierzyć tyle ile może przewodzić tylko prawdziwa. Niektóre osoby opowiadaniem rzeczy cudownych same bywaią przyczy-nią się im, że to iest nadnaturalnem, co do innych mogłoby bydź uważanem, iako naturalne wypadki. — Bydź może i to że czyn nadprzyrodzony stanie się iedynie przyczy-nowaniem nadzwyczaynem, może to tylko naturalny czyn ale tylko powieścią upiększony, na-przykład do Syberyi wzmianka że Jagnięta narodzą się iak ludzie ale z cielęcą wyprawą. Ztąd wynika że to wszystko wiadomości iest possibile, abymnie historyk prawdę, iżeli dla dowodu zaś tych nie dostarcza wtedy można go nazwać podobnem do prawdy, kiedy dowody można wynaleźć. — Można to wystawić iako skutek kombinacyi i dołączyć że historyk sam nie iest o tem przekonanym. — Pamiętać trzeba i nato że bywa w Historyi z Materyi nie rozstrząsanych może przyjrzeć na odkrycie prawdy i podobieństwa między tem a tem. Dla Historyka nie iest nigdy wyczerpaną kopalnią Historyka się rozstrząsało; Bo może się znaleźć geniusz który bystrością dowcipu odkryje może to czego inni całkiem nieuważali. Tak np. Historyk Diodor, który całkiem sprzeczny się z wielu innymi. — Może to iaśniey do wyiaśnienia Historyi pozwolić. Należy ale trzeba pamiętać żeby dowodów Analogicznych nie używać tam gdzie mniey na nie potrzeba bo kilka iednakowe przyczyny iednakowe skutki rodzą, iednakie zdarzenia zdarzy się aby te i też same przyczyny bez żadnych innych okoliczności przy nieważnych zdarzyły się w innych czasach, a zatem takiego konkludowania ostrożnie używać trzeba. O prawdzie nie powieści Starożytnych, tam iest prawdziwszem, im ważniey się kilkonie kilku świadków stwierdzaią ich prawdę. — Milczenie iednego lub więcey świadków, nie iest dowodem przeciw czynowi całemu. Bo bydź może że ci co mi lokę nie widzieli o czynie lub go zamyślili ofuszeli. — Może iednakże w niektórych okolicznościach ztąd robić i to przypuścić. — Ztąd wypa-wa iż krzesła Krytyki historyczney są niewyczerpane — Zatrudnieniem całey historycz-nej literatury nieważniey czem iest aby duchu wiekow obcować i na uczynki ich iakoby z pod-glądać. Nielubię świadectwa Królów mogłoby dowodami ale złemi rozsądni i baczni przytoczyć należy. —

Rozdział V Historeografia

Do Historeografii wyrobienie i należyte przewodzenie Historyka wystawienie materyałów historycznych przez krytykę oczyszczonych — Przez nią więc rozumie się teorya historyi i wystawienie na przez Krytykę, skutkiem się z dwóch części 1ma obeymnie warunki czyli dowody 2gie wewnętrzne 2ga część historyczny wykład czyli styl Historyi. — Jeżeli ktoś historyę do nauki pisze, to chodzi z tąd iż zważaiąc na styl historyczny w nauce części Historeografii.

Z Każdego opisu historycznego musi zdarzony czas, czyn tak iasno przedstawiać się czytel-nikowi historyka, abyśmy zdawać sobie tak teraz mieszkańcy. Dziedzina historyi nie swoie prawidła literatu-ra się od Poezyi. — Podobnież od Krasomowstwa, gdyż może to sposobność nie historyka obli-

gdy te nie prowadzą do zamierzonego celu, w Historyi zaś nie można nie opuszczać, i w historyi prawda iest nayprzeważnym celem. Mowca może nie iakie okoliczności wiadome mu zamilczeć w historyi zaś tego nie wolno. – Prawda u Historyka powinna będź z nayważnym warunkiem od którego nigdy odstąpić nie może. – Historyk zatem dla zyskania historycznych tekstów dokładnego, nie musi mieć żadnego przed oczyma względu, bądź politycznego bądź moralnego którybyś z tego opowiadania mogł zyskać wzrokiem. Nie zatem przygotowaniem przychodzi do pisania Historyi, bo nie wszystkie zadosyć celowi Historyka. – Nie idzie zatem z wielkiem pisaniu Historyi, powinien będź przeżarty tem uczuciem ażeby prawdę zamiłował, i aby obcego nie owocem nie wystawiał tylko samych moralow. Jeżeli więc pisarz przeięty zamiarem Swiętym, aby uchylał wszystko okoliczności przeciwne od moralności, na tenże niedopuszcza także celu Historyczney właściwego – Mamy dzieła wielkim opowiedzeniem pisane i wiele obstają za tem i to między innemi przyczyna, że Historya Długosza tak znacznego Męża nie była drukowaną aż w 200 lat po Jego zgonie, podobna, a nawet gdy niedozwolono drukować, aż dopiero Cudzoziemiec zdawał się w 115 po pierwszey podobny wydaniu, który i długo wydrukował. A to tylko dla tego wstrzymano wydanie tego że miał wiele rzeczy Narod upodlających, ale to nie było tak. – Silne dążenie do prawdy uszlachetniających to Autora, i kiedy on się prawdy trzyma, wtedy pamiętać ma na uwiecznienie czynow Jego iest pracą w Historyi. – Nader trafnie powiedział Sanct. Najdalszym przeznaczeniem historyi iest abynie zamilczała nic

Salwey prawdy szanowali, i to wzniosłe szanowanie swego powołania, zabezpieczy dzieje pisza od podejrzenia, do którego, bądź złe zrozumienia miłości Oyczyzny, bądź inne dostępu mogły przywodzić. – – Wydarmie zaś aby dzieiopis był bez Oyczyzny potrzebuie rozwagi nie to nie znaczy, iak tylko aby był Rzpltey to iest aby był przeciw przeciwnym rzeczy swey Oyczyzny aby się stosował do swiętych uczuć, iż tenże przywiązania do Religii, Narodu etc. – Gdyby tylko nie, iak tylko ta okoliczności Dziejopisem kierowała dobrzeby pisał Historyę. – Historyk musi będź obym na widoku słowiane czyli litera dnie mowy, ozyż się powinien będź wyższym nad swoy wiek aby wystawił się dobrym przeszłości i przyszłości. – Tąże przewrotne Opisy Autorow, którzy o xw. 18. szedą swoiey uczuli w. 18 albo

Iak zdawney strony Historyk musi swoy przedmiot obrazić z gruntu, tak zdrugiey winien będź gotow umieszczać w pismie tylko te rzeczy, którebyby do celu iego służyły – Co się zaś tyczy rzeczy poszczególnych w tych dziełach się znaleść wszelki dziejopisa; nie powinien on mieszać wszystkich zbiorow, ponieważ obraża tym sposobem że nieumiał uczynić wyboru w materyałach, albo okaże że był przeciętnym miłością oświaty. Poznieyszi Dziejopisowie nie same cytowania zawdzięczali się, lubo i tu uważać należy, że drobne szczegóły, gdy się odrzucić nie mogą nie znaczą

Tegoż samego wymaga Kwintylian po Dziejopisach żeby ich vera gorzało ludzkością. O Nayd
wmiejszych ludach wiemy że utrzymywali dzieie przez Kapłanow ale i wszystkie te zaginęły a
ze dostało do naszych czasow, niektóre tylko składa utomki i to uszcze nie zrzeli zrzadzonych
ale z Kompilatorow i przepisywaczow przez co nieludzy zupełnie pokrzywione zostało, tak
Egipcyan — Najdawniejszym Narodem, którego dzieie dosły naszych czasow za Kapłanow
zbiorze ich zięty pod nazwiskiem Biblia, ta iest iest dziełem dla nas historycznym, wiadomo
mamy rysie i losy tego ludu. Autorowie i Kształt ich cieł nieznacony wyięte: Księgi Mojżeszowe
Persowie utrzymywali Kronikarzy Państwa, którzy otaczali Królow wszystkich mowy i czyny
opisywali, składano je w Miastach Królew: nazywano Kronikami Królew: składano je też i po kilkoset lat
nowych pod strażą Kapłanow. — Niektórzy Greccy Pisarze korzystali z tych Kronik jako Herod:
asz, Artaxerxesa nadworny 400 lat przed Chr: i Herodot: z tych dwoch ludzi Grekow i Rzym:
podnioslá się historya do doskonałości. — Ważna uwaga: iż Starożytni Dziejopisowie nie
korzysci wiele, na których zbywa pożniejszym i bardziey teraźniejszym. 1° Kopyta
nie była tak rozległą i nie równie trudną — Charaktery Osob głowniejszych były nawet
wystawione i pisarzom wiadome: tym sposobem sądy o tych osobach, mogły być pewniejsze
że nie dziś gdzie osoby z Gabinetow swoich nierną się zbieraniem dzieła. — Natenczas
granicony był ich widokrąg i miał wiele okoliczności operujących. — Krotkosc czasu
tego mniejszą rozległość miejsca, a zatem łatwiejsze poznanie wszelkich okoliczności —
Przez Aleksandryjskich uczonych Historya wzięła więcey uczone postać. — Wiele zas prawdo
wey Historyi spoczywa się na Herodocie, którego iednak kształcenie należy się wam odszuk
Między Grekami Polybiusz otaczał uczcy Geniuszu i w Jego dziełach widzimy krytykę u
dać się. — Poźniejsi Historycy Grecy naśladowali Go ale nie zawsze szczęśliwie. Dionys
prawdziwie mistrzem nazwać się może, z mitego wystawienia się lubo nie ciągłe widzimy u
Polybiusz, ale naturalne. — Oto same widzimy w naszym Krasickim, Kotentego, którego
pisze popularnie dać się każdemu zrozumieć. — Polybiusz ciężkie dziwnie w dziejopisa
ta zdać się przytrzeźwi wiadomości, a krocy ie udaie, i niemało imponuie aby go czy
wał. — Wychowany na dworach Królewskich, przez podróży, pomieszkiwanie w różnych
pobyt w Rzymie przytrzymały mu do stania się sposobnym do wystawienia rzeczy najlepiej
zdała się jemu iego zaginęły. Pierwsi Rzymscy Pisarze Piotr 200. Lato 150 lat przed
czy w podaniach — Kalendarzy ich pisanych dopiero wtedy Rzymska Literatura, nabyła
pod brzegi Tybru Grecka się cywilizacya przeniosła, i wtedy nieźle Dziejopisowie wid
wili się — Smutek i nadobności w wystawieniu porównuje się z Juliuszem Cesarzem 44 przed Chr
zmarły. potem Salustyusz 36 przed Chr., który prawdziwie mistrzem nazwać się może, wzo
wie do charakterystyki i koncepcyi. W Liwiuszu 19 przed Chr nadobności w wystawie
niu razi w wystawieniu iego ton retoryczny. — Za panowania Cesarzow i wcześnie ogra
niczenia wolności w rozpoznawaniu Natury, upadły muzea i wykształcenie Historyi
Czytelnicy zabytek wolności w Senacie, wydarł się wodzicielom Jego charakter myśli, ale dość
nawrócony, przytym wielu wtórnym wpływ pisarzy na umiejętności, — z rozsądku ubolewał
ba nad niezupełnością, gdyż bardzo wielu godnych Pisarzow zaginęło a niektórych tych
się utomki dostały. —

Znowym kształtem rzeczy, w całym stanął świecie po upadku Państwa upadła i Historya na Zachodzie. – W Cesarstwie Wschodnim atoli utrzymała, bo mała liczba ludzi trudniła się pisaniem inne ze znalazłem – Sami Cesarze trudnili się. Mała jednak liczba i z nich byli godnemi tego działa Dziejopisami Żyjący pod nazwiskiem Pisarzow Bizantyńskich tworzą niecałe całości i wystawiają Państwo Rzymskie Wschodnie, pisania jednak sposob ten wielkiej rozmaite lubo większa się części zyskuje ze względu na Kościół, Dwory co do wewnętrznej wartości, Zozymus, Prokopius, Anna Komnena, Konaras ktorym i znalazł sądu dobrego zaprzeczyć niemożna – Dziejopisarstwo jednak utrzymywało się w rzędu duchownych, a li w wyższemi byli bardzo obojętnem tylko własnie same daty pisali z faktami. Wreszcie wiele ciężkie jest dzieł ktore nie są dosyć rozstrząsane – Mowa ie Arabow tworzyć się literatura wreszcie znaleźli smak do Historyi, nadawniejszy atoli z Sa. Beckam Abulfeda Wielu bardzo znayomie się dzieł zdaiących się wystawiali Historyą, ale tym zbywa powszechnie na dobrey krytyce. – Wyborowane wyobrażenie o swoiem Narodzie wzięte wszechnie oyczyzna Stany i znalazł Jego aż do nadzwyczaynosci podnosi – Opisy Historyczne do Poezyi się bardzo przybliża. – Perzowie Syryyczykowie Ormianie mieli swych Dziejopisow, ktorzy w do wyglądu bardzo podobni Arabskim ale dzieła ich mało znane Europeyczykom. – –

Ze wzniesieniem się Cesarstwa a bardziey z upadkiem Państwa Rzymskiego na Zachodzie powstała nowa Epoka Historyi – Prawda, iż wyłącznie Duchowni Zakonnicy się Dziejopisarstwem, ktorzy się w widokach bardzo ograniczali, i bezkrytycznie pisali, ale jednakże znajdują się ich z dosyć wybornych np. Dytmar, Helmbert i wielu innych Francuzkich, ktorzy się wsławili wielce – Większa część ich kronik i w łacińskim języku ułożone tylko w tych krajach gdzie Duchowni na niższym stopniu byli Oświaty, używano języka Ojczystego do Historyi. Rozdwoienie się zdania uczonych względem przyiętego sposobu pisania językiem łacińskim i jedni twierdzą że dobrze, albowiem mowią mogli przedzey prawdę powiedzieć, drudzy, że nie boiąc się

Można jednak mowić że pisanie w języku łacińskim Historyi tę przyniosło korzyść iż mamy zepsutych Historyi albowiem Rzeczywiste Machinalni Historyi przepisując Historye nie mogli swoich dodawać przypisków, tak iak przy dawali przepisując w Ojczystym języku. – Mamy przykład na Nestorze najdawniejszym Słowian Historyku, w ktorego rękopismach niemasz żadney zgody – W łacińskich tego smak lubo też samo zdaie się bydź, nie tak atoli dalece. Dowod na Radzibuda Historyi w wydaniu Jenskim zawsze albowiem zatrzymała Kronika Sinię iego. Ożywienie Literatury Klasycznej w 14. 15 w nową nadało postać Historyi. – we Włoszech powstali Dziejopisowie ducha starożytnego – Inne zdarzyły się okoliczności, ktore przyszły sprzyjały Historyi. Wykształcenie języka przez Poetow wolne a rozmaite kształty Rządowe i Prawodawstwo ktore zdawały do badania przyczyn i Stanowisk do Historyi

we Florencyi znacznie podniosła Historyą. 1414. Poggyus Sekretarz Papiey: w zwoie
Historyi Florentańczy naśladował starożytnych a szczególniey Liwiusza. Spory Pla
gijusz w 16. w. ovutity Historyą krytyczną. Najpierwotowano Artykuły Historyi. Biran
dlatego strona przeciwna czuwała dozorowo w Historyi do zatarcia sporów: Między Kie
rami Protestantowo obawiać się brali krytyki. Gdy tym czasem pomiędzy Katolikami
wielu znaydowali się wtym rodzaiu Geniuszów. — W 16 w. w Niemczech i Francyi zaczęto
chać do Historyi pobierać, a wkrótce i w innych krayach, wydawano zbiory Kronik, lubo
bez wyboru, gdyż dla poźniejszych bardzo się pożytecznemi stały badaczom np. Sygonio
owo bogobojnością celujących dzieł malały się.
Między Nowszemi Dziejopisami, co tacitum pisali językiem, Hugo Grotius. Strona Pa
ita. Szymali. Thuanus w swoiey historyi współczesney w 2 połowie 16 w. Mathias
Krzysztof Kromer aby obeyść Historyą całkowitą swey Ojczyzny, i przynaymniey mogą za bok
dwatę wyboru, rzeczy, i stylu trafnego oraz zwięzłości. — Z pomiędzy Polaków Kobier
rzyli się Bielowicz zalecenia stylem pięknym. Jerzy opisał życie Wawrzyńca, Jg. Historyą
dzią Litewską. — Pomiędzy ludźmi zaszczycającemi się krajową literaturę, Prawdziwy Hi
tory wydał Dziejopisowo. Machiawell w swoiey Historyi Florencyi. — Wydział Historyi
iego naśladowca mieszt Liwiusza. Ten sam tytuł się wdawił przez Pugiusza ella Monarch
lił się mu sprawować. Po Nim Franc. Bizzardini 1530 zmarły, w Historyi Weneckiey wy
rzuca zyskiem rzeczy w nim; i wyborne wystawienie charakterów. — Paulo Sarpi. Pa
vilaro, — rozumie gruntownie przytym opowiada w stylu żywym zwłaszcza w rozt
zaniu sporów politycznych, lubo nietatony staraią się zmnieyszyć. Ich zalety tem za
tatowey było zaiąć się iednym nieobszernym przedmiotem czasu w obcych. — Pomiędzy
Francuzami, którym Niemcy zarzucaią niegmintowość znaleźli się iednak bardzo dobrzy hi
rzy, Du Train żyiący w 17 w. wzwoich głoszeniach, z którego Niemcy dotych czas korz
dzeń nieprzestaią, tym to dzieło tego Męża bardzo szanowne. — Procz tego tenże nam wiel
cował w do Historyi Bizantyńcy Cesarzow Walz: 15 Godzin na dzień umarł w 17
Wazny krytyk Du Chain zmarły w połowie 17 w. Dzieie Historyi Francuzkiey
tatore zamyślał wydawać krytyczne miało zadziwiać 24. Tomy ale śmierć zamyślenia
przerwała, tylko 4 wydał. — Mabillon Benedyktyn którego dzieło dotąd nieprzewyższone
między Francuzkimi Historykami ograniczaią się ieh naymnieyszą liczbę trudno znaleźć
w 17 w. znanych dopiero w 18 w. Naylepszy Karol Duclos 1772 Considerations sur
les moeurs i Ludwika 14 w 4 Tomach Memoires Louis. Dzieie naśladował Vol
Wolter. pamiętny zresztą inne, o którym więcey powiemy co wydawaniu Historyi.
Ma on wiecilla zalety w Historyi Karola 12. i Ludwika 14. mniey się w Dziei życia Autora
i wswey historyi. Powszechney. Żywości czytelnika może korzystał z Tego Dzieła ale bo
zrzodeł, nabyć zamiłowania do swego zdania wiernie tłumaczy tradi. Nayczelniey
szym Karol 12. Daley Bartelemi 1795 zmarły w Anacharzyniu obszerne
ięcia gabinetu, krytyką gruntowną zniesł, powieczę. — Reynal 1796 obszerny swey
ści Politicznego w Handlu Europy. w obu Indyach. — Gaillard o Dzie
o Rywalizacyi Anglii z Francyą. Z nowszych Lacretelle. Niektóry przytoczone
do —

do tych Poulongeva — O Rewolucyi Francuzkiey — W naynowszych czasach Dzieła Bonillere o Polsce było uważane za nayznakomitsze, iemu byłey przyszłego roku nagroda, ten ma wiele zalet ale więcey uchybień, w historyi upatrywał drobne intrygi i towarzystw a zwłaszcza lubieżne dla tego nie masz w Jego dziele ogólnego widoku. Dla tego bardziey może się mianuią porównywać wielkiemi Memoryałistami niż z historykami. 1° Memoires est to pewny rodzay pism znany i ważny we Francyi dla materyałów. Od właściwey historyi tym się różnią 1° że ich przedmiotem iest iedno zdarzenie lub osoba — 2° że autorowie ich albo sami byli uczestnikami zdarzeń opisywanych, albo w bliskości się znayduiąc. 3° że powieści dzieie się w tonie poufałym ale ciągłym — Nagradzaią zwykle prywatność w stylu opisywaiących. — 2° Celniejsze Memoires między Francuzami są: Filip de Condamin Kanc. Ludwika 11. w latach 15 w. Margarety de Valois żony Henryka III która opowiada swoie czyny z wielką szczerością — 3° Memoires Obigniè Sully, Rochefoucault, Kardynał Retz, Jeanville, Brien Duclos i wiele innych — Między Zbieraczami tych memoryałów nayznakomitszy Schüler Niemiec. — Anglicy maią wielu znakomitych. Dzieio pisowo za prawdziwych uznanych od innych osobliwie — Duch Dobitny a znuin wzwyczaiu zdobiący tonu literatki upowszechniony w w. 17. były powodem do pragmatycznego traktowania. — Pierwsze ma między Dawid Hume 1776 w dziele swoiem, bacu ostrożnie, w opisie iego sądzi szczęśliwy duchu i przemiłem uwaga. Drugi Roberto ton 1791. zmarły liczy od 1° w do ukazu ogółu ale przewyższa go do do wystawienia się — w historyi szkockiey i Angielskiey. — Trzeci Edward Gybbon 1794. zmarły z mistrzowskiey ułożony na starożytnych wzorach i przykładach, pozostawiony do rękopismu będąc w Rzymie na Kapitolium, powziął chęć napisania Historyi Rzymskiey i one ukończył w 14 tomach bardzo sławione dzieło Jego. —

w Hiszpanii ile wieki powszechna niewola. Dzieiopisarstwo nie mogło się wyzwolić raz przez wpływ Duchowieństwa, drugi raz, przez rozszerzenie samowładztwa Monarchicznego. — Niemcy zobie sami nieznaczą wyższe miyce w wykształcaniu Historyi ale się zdaią niewątpliwie dobrze znaią. — w Niemczech Ich historya iest nader ważna iako zasiadom — można mówić że dopiero od połowy 18 w. Chlubnie zaymuie miyce co do Literatury — Wpływ zatrudniali się tylko mędrcem zbieraniem dzieiów, prawdziwem, a potrzebuiącemi przerobienia. Getteyna stawę trzyma między Akademikami z Niemiec: godzi Schletzer, Gatterer, pierwszy idzie znacznie do tego użytku drugi Gatterer krytycznie z prawdą pisał, ale Schletzer więcey obarał ducha filozoficznego w swem dziele. Nie iest on czysto wyłącznym pisarzem na celu Kompozycyi, a tem mniey w celu szlachetnego wystawienia, ale tylko co do krytyki. Najważniejsze z Jego pism Dzieie podwoione — Powszechnie między Niemcami narzucaią nayznakomitszym Jana Müllera Jego kształt się według własnego opisu na Tacytydesie. Ktory opis może służyć także dla wykształcenia młodzieży. — Tacytydes wzięty był iego nayznakomitszym wzorem lubo i Tacytydes się tyczy iego Naturyzmem — Przykładowy sobie tylko między sposób pisania, tak co do formy i ale ter

Rom

Kompozycyi a nawet i wady ich przeciąg. – Wystawa w Historyi Szwaycarskiey działa i na rozum i na serce. Obrazy tego za wielkie i obfita i szczegolnie krotkie nieporozumienia barzo zle wzrok myslac niz we wnetrz zamykia – Styl iest pełny, nielitosny z umysłu nie inkowy, a zatez zawsze bedzie nienaturalny – Dlatego lubo wiele zapalu chwaly godnego, nie tak latwo mozesz z nim obeznac dla nadzwyczayney Konstrukcyi i zestawienia czesci ich – Smaku w pismie znalesc z poczatku niemozna, ale w do Kompozycyi ogolney iest bardzo skromny – Gorkow i Willand oz barzo zawsze Potem nastepuie Spittler był tabrz w Getyndze Profesz: potem do Sztutgardu przeniesiony, Ten ostatni iest bardzo z Historyi 1803 ktora Wittemberskiego i pozniey wydany w tym tak zwanym Hannowerskim Potem Archholz Gdanszczanin znany z pisma peryodycznego – w Dziennikach w Wegrzech był Pra zlicen, potem był w Anglii; tutaz sie, i rozmaitych tomow do nawary; nadomiar ostatnie wojnie i pisał dzieło przez rozpatrzenie sie w wiecie i swoy talent, potrafi przez wzmian miedzy Mocarzami Niemieckimi do zwrotu znakomitosci, Dzieło wazne Wojna tucia mate, Potem dzieie Angielskie 1797. wydane w 20 Tomach gdzie zawsze sie rozstrzy dzia bieznie – Schlosser Dzieło iego ostatnie wielki 16, 17, 18. w 6 Tomach wielkie zobaczy dnad przez niego zamozne i trafna Kombinacya. – Heeren prawdziwie praymatyczny Pa zasz, Myśli o Polityce w Getyndze w 2. Tomach 1793 a potem ostatnia wydana w Bremach. Co do wystawienia sie ważni – Woltman – Pöpel Schüler, Wojna Obletnia Saalfeld – Zycia polena w 1, potem w 2. a nareszcie 3 Tomy a potem stworzyła sie historya 19 wielu oz od Rewolucyi Franz: barzo szczegulne dzieło i interesuiące. I innych wiele. – Prawdziwie atoli wielkiego Pisarza ze wzrok względow i w do Kompozycyi i w ogol tatem niemaią Niemcy a nadto i inne kraie szczegolnie nie maią takie tatuiego historyka Italia Niemcy przewyższa Anglika Tochna nad swoich Pisarzow, Prusy Potrzebuie w 4. Tomach wielkiey zalety maiącego w Królewcu przezlat bielka zsumytu tawrzy Jednak z przewagą zadzi o Krzyżakach i onych w obrzydliwych wystawia farbach Pot samo i w Historyi Cesarstwa Niemieckiego, w którem podług dzisieyszey Polityki, Filozofii zapatruie sie na Monarchow dlatego o niemcy z niechęcią przyjęli ieżeli dzieło. – Polacy Biorąc i wojnie wtasny nasz ięzyk zazdrosna Jch Narodzie wiecey z Smiena niż rzetey – Widzi w Nim nietylko dokładnosci ciągu wprowadzaniu Materyałow, ale nadto wymienienie sie do zwrotu dokładnosci Atoli dla naśladowania Pisarza, wiele iego przeciąg nawet iego wady. Jest to widzi dzieło twardosci i gębolowi myśli iednakże on nayznakomitszym kroku. – Obok Narodzi wiza tułaczego, i Jeżeli do samych wiadomości i ciągu sie to ma, można mocno że go przewyższał, ale wzięty tytuły Historycznych dzieł, nie można mu tego przyznac Rozwarcia pisma Polskie historyczne przez kilku Autorow pisane iest dzieło o Konsta tucyi 3. Maya – Pracowali nad nim Kołłątay, Ignacy, i Stanisław Potocki; i Szanow Dmochowski ostatni iest, W wiele tem, prosta czasnego wystawienia rzeczy przyszli Polacy

do

3

do utworzenia tey konstytucyi, sięga to dzieło do 1780 zaleca go czytelnikom Klasycznemu styl
spodziewać się należy, za gdy towarzystwo tutejsze Nauk rozsiane dzieła drukiem powtarza
polecać się za pewne, dzieło nie iedno, zasługujące na prawdziwie krytyczne Imię. Dobrali Ma-
tematyczni sami Mężowie.—
Panowanie Władysława Jagiellonczyka wyprawował Jan Gołębiowski. Panowanie Jana
Kazimierza A. Krasickiego — tolerancja będzie druhowanem — Panowanie Władysława IV
P. Kwiatkowski Konsyliarz w Augustowskiem, woiewodztwie. Panowanie Zygmunta
P. Walewski — Bezdrolewicz, i Panowanie Wałt. Swarowski, Bezdz A. Biskup Baziewski.
Starożytni uważali się za odosobnionych od reszty świata i siebie uważali za prawdziwych
ludzi, Cudzoziemców za Barbarzyńców mieli — Medi nawet między sobą Nieaolitów
na tłomaczenie całego rozległego wyprawowali — Nowem niemieli prawdziwego wyobrażenia
Historyi Powszechney w wyższem znaczeniu — Prawda że pisarze Historyą bliżi na czele
Historyą Powsz: np Herodot Justyn itd: ale to tylko pochodziło z ograniczonego wyobra-
żenia o Nieby — Są i dziś ludzie, którzy nie umieią rozróżnić powieści o rożnych ludach
od właściwey Historyi Powszechney, ale nie dziw gdyż nie łatwo można przyjść do
poznania tey dostatecznego — Dopiero Xięstwo upowszechniło myśl o ogólnem przeznaczeniu
rodu ludzkiego i odtąd zaczęła rozrastać Literatura Hist: Powsz — Xięstwo dopiero tę tak
powiązaną dla człowieka myśl że wszyscy ludzie są dziećmi iednego Ojca. —
Kenofont Eliziusz nazywał Historyą cnotą Kronikę, ale nie on był wzorem Historyi Do-
piero w S. w. Paulus Orozyusz wziął Historyą Powszechną w 7 Xięgach — Prawda że ci
Rzymu Jego było usprawiedliwienie dan że nie oni stali się przyczyną upadku Państwa
Przymuszeni na Zachodzie za Radą Augustyna Biskupa pisał, że tak od początku
świata aż dziś i upadku musi to się wznosi. To dzieło podobało się bardzo ludom
i kazał go przełożyć na języki Anglosaski — Odtąd poczęły się Kroniki — Każdy piszący pory-
nął od stworzenia świata i dzieje swego Narodu upatrywał początek od Adama, i trwało
to aż do 15. w. — Dopiero odtąd po wydobyciu się Nauk z gruzów ciemnoty, Reformu
jące rożne zaszłe pomiędzy się z sobą i inne korzystne wiadomości i skutki; do czego po-
służyło Pismo Ruskie. Historya zdoli zawsze była w każdem a tey rozwinięciu się przez
wiadczało mijanie w Piśmie X. u Daniela, gdzie 4. tylko Monarchie ludzi maiącemi
swoie, wyrażone. Myślano więc że trzeba traktować tylko tych czterech Monarchiy
Historyą: te były Persha, Asyryyska Macedońska i Grecka. — W 17. w. ieszcze mamy
tego zdania w naszym Kraiu. — Niektórych Pisarzy dawnych zmienić opis Histo-
ryczny uważania były daremne, gdyż ich poczytywano za Bazących czystości Religii
Trudno iednak przewidzieć, żeby od 15. w. dzisiowey nie doznała zmiany — Pisarz stawny Jan
Bodynus w 16. w. więcey drugie Jego dzieło szacowne w tey mierze niż pierwsze. Sam
On przełożył go na Łacinski: był to owoc mozolnych badań i czystey chęci służenia
Ojczyznie. Był On Parlamentowy Urzędnik, ale zdaie się myślenia i sposób Republikański
Nie mało także Mądrzeyszego de Republica Był wówczas ceniony w innych Narodach, iak u nas
iak w Anglii, za Zygmunt. Angiza zniato pisał w zwycięstwie w 16 w. nie mianowey
drukowane wszystkich Xięży S. Lecz tylko 4. a o dalszych Duchowieństwa opuszczono za Sta-
Augusta. Kwoli on myśl do Prawodawstwa, ztąd wzięte inne pisma Literatura, ale to tylko

Oz

czyniowe były dzieła. Dopiero wyst: 17 w: Buffendorf pierwszy pisał Historyą dobrze i odtąd; wzbudziła mianowicie zaczęto się wyśladować, nie nalata. 18 w wydawszy 1mo w Niemczech się tytułem Introductio in Historiam Universalem, poźniey tłomaczony przez Martynière po Francuzku i wiele razy był przedrukowany. Podaje on dosyć mia, wiele to trzeba znać wiadomości przy układzie Historyi. Znalazł wiele wielką powagę, i bardzo go że szanowano i na rożne godności wynoszono - Powaga ta sprawiła, iż zapał wiele razy większy wzbudzał się nad rożnych gustach i dziełach nowszą Historyą dawano - Które to te zbiory historyczne 18 w. Niektóre odnalazł tylko się dobremi. Duch prawdziwy stanowi towarzystwo Anglii: na początku 18 w. wydanowione Rapin Thoyras, Sale, Jan Swinton, Hober i inni którzy postanowili wydać Hist: Powszechną - Wprawdzie wydanie piękne które od Millar tłomaczone, i drukowane było - Inne winniśmy zpisow rachowanie Bo nie od Stworzenia Św: ale na lata od Xta. Niemieckie tłomaczenie tego zbioru iest ważne Nazwisko Baumgarten spostrzegły się były niedostatecznemi zaczęli poprawiać poczynając od 1mych czasów, i do 330 Tomu, reszta od starego oddzielili dzieła, uznawszy potrzebę ustępienia i udoskonalenia nowego. Francuzi, Schletzer, Mayer, Anglii: Sprengel, Lebret Włoch Gatali, Ruhs Niemiec Rosey: - Władysław ich to tylko Historya Szczegółowa specyalnych ludów Drugie towarzystwo lepsze opracowanie Gatry, Spittler, Heyne - Ritter Brzant, Schreck Włoch, Francuzki Widerander. - Potrzeba wiązania na wypadanie i czytanie Historyi Powszechnej, gdzie tyle rożne zdarzenia, pełen Duch nayczytelniejszy - Wtym stanie rożnie znanych Historyi specyalnych Narodowo stała ta nauka od połowy 17. do 18 w: Wiedzowie też inne bracia postępek i działali na obszerniejszą Historyi, poźniey Teory Polityczne i Administracyjne ukształcały się coraz bardziey i wspierała na wolności historyi tutaj Tatrze udoskonalała się widzimy że wiele związek zachodzi między nauk wzajemnie wspomagania. - Gdyby w 16 w. nauka Historyi nie przestrzegała się do Historyi nie byłaby dzieła tego stopnia doskonałości - Przyznać tu znowu a przykład Francuzom zawdzięczę w do badań Historycznej: Montesquiusza dzieła Duch prawa, Obserwacje nad przyczynami wielkości i upadku Rzymian, Ogólny wypadkiem badań Hist: iest Jego dzieło, dowodzi tego drugie dzieło o Upadku i wielkości Rzymian, Przymiotnego tytuł pospolicie bre 1747 a tamto 1748. Potem wydane Ducha Prawa Francuzka w Europie nayważniejsze odbierała applauzy, dało się spostrzedz, dowodzenia się, wszystkiego, udnalizie nader ważny przez Niego wpływ Wolteire dzieła Dzieło 1mo wydane Uwagi nad Hist: Pow:, potem Uwagi nad Obyczaj: Narodów: Gerzelli: od Karola Wielkiego do Karola V. Wielkiego dodaru nadzwyczajnego w wyobrażeniu, imaginacyą bujną, zrodził zobie powagę wielką Europie gdy język Francuzki był używany. - Jednakże prawdę powiedzieć Dzieło li sprzeczności pisma na wyśmiewaniu iest tu, iż z młodzieży robi z tych obywateli, zmiałych zbrodniarzy i niezawisłych w dalszym wielu. Bydby tu zamiar przyczyny na tylko wzamian ich Bibliotheque Historique Voltaire wszystkie dowieść chciał. Porównywając obi te literatury okazuje się, że Francuzi stosowali się nie nie do obcego Towarzystwa, Niemcy zaś chcą tylko wertatur i pismo, Hist. - Które rozniązek pisze w Niemcach: ale trudno znaleźć ich zgodnych. Do czytania Domowego iz Francuzkiego Histoire universelle 8 Tom: 2 Tomy Ducha innego Ducha, iest tłomaczone na Niemiecki, Lepsze Robert Mc. na mię całą Hist. Star: aż do upadku P. Rzym: na Zachodzie wielemna zalet. z Niemiec Dzieło Eichhorna 6 Tom: H. P. także ma wiele zalet co do gruntowności 1 raz 1800 wydane ale wszystko systematyczne, zdaje się że iest w nim dosyć przyzwoite. Jednakże najwspanialszy Homera Juliusza w 3 Tom: a potem 4 tam tylko przymiotu Kompendyczne Dzieła żeby się Autor nie zbyt rozpisywał gdzie Religia na Niego innego sprawę ma Dzieło to tutaj się wydaje, iak w Francuzkiego po Wolterowsku. Pospolitszy Mangelotorta 12 Tom: Wybór materyałow, Sylluzie on iest Materyałów, Sattorera bardzo zachwalone od Niemiec ale nazwy ono iest Katalogiem Dzieł i zmysłu dobrego pisma

Koniec Nauk: Przygotowawczych do Historyi Powszechnej.

3

Historya Właściwa

Poznanie Rodu ludzkiego iest celem badań naszych. Nic bardziey niezaodbrza ciekawości ludzkiey, i żaden przedmiot niezasługuie bardziey na uwagę, iak wzrost i upadek mocarstw przemysłu, charakterów, zewnętrznych rozmaitości praw i zwyczaiów zdarzeń a które zmieniały postać krajów słowem wszelkie przedmioty które nam Historya stawia przed oczy. Człowiek nieznaiąc Historyi byłby iakby cudzoziemiec w swoiey Ojczyźnie, oraz nieznałby rodu ludzkiego. Ten kurs musi będź iak najmniey rozciągniętym; a zatem brać tu tylko będziemy same rzeczy opuszczaiąc badania Chronologiczne, imiona i czyny mniey godne pamięci, a brać to co ludzkiemu iest potrzebne starałbym się o poznanie innych. Celem więc naszem iest wam dawać obraz całego przez wszystkie wieki stanu Świata. Obraz ten w którym można widzieć wszystkie stosunki Narodow, iakie były ich polityczne i cywilne, iakie były granice ich oświecenia, iakiego rodzaiu były Religie kunsztu i umiejętności. Jasne wyobrażenie o tych i podobnych przedmiotach głowną iest korzyścią dla Historyka.

Podział Historyi dawszy nam pewne okresy iest potrzebny z wielu względów: iuż to dla ułatwienia pamięci, iuż dla obrania punktów stanowiących Epoki, iuż dla obrania punktów ważniieyszych stanu wiekuim się znaydował rod ludzki. Zważaiąc na rod ludzki, 4.ry Główne można nazwać okresy. Cała Hist. rodu ludzkiego dzieli się na Starożytną i Nowożytną. 1.o Od naydawniieyszych czasow, aż do upadku P. Rzym. na Zachodzie 2.o Od tego Upadku aż do naszych czasow. Okresy Główne są cztery:

1.o Nazwany Światem niepołączonym, to iest od początku rodu ludzkiego, aż do Cyrusa czyli na 550 lat przed Xtem. — 2.o Świat połączony, Od Cyrusa do Włodowcusza czyli do pierwszych zarodow Państw Europeyskich 500 przed a 500 po Xcie — 3. Nayważniey zwraca naszą uwagę cała Europa, inne części świata stają się obojętniieyszemi dla nas, ponieważ związki zbliżaią się tobie iuż nie wchodząc się Nazwiemy tedy ten okres Europą Niepołączoną od założenia Państwa Frankońskiego do wojen krzyżowych od 500 do 1100 lat po Xcie —

4.o Europa Połączona od Wojen Krzyżowych do naynowszych czasow i do nayważniieyszego wypadku Rewolucyi Francuzkiey. — Ten podział uczynił z zastanowieniem się ieden rzeczy tuszę na takim ludzie, na połączenie się towarzystw, z innych względow mogę tudzież inne podziały np przez wzgląd na Cywilizacyą, którąby można zdawali Egipcie po znieś Machomed, podobnież i Cztery. ale mają i wzgląd na stan wojskowy inny podział pamiętać iednak trzeba, że wszelki podział a Systemat iest tylko zwierciadłem utrzymuiącym oczy. — Wtych 4ch okresach zważaiąc na znaczniieysze wypadki możnaby ieszcze podziały

= w 1.m oddziale od czasow naydawniieyszych aż do zawiązku i ukorzenia się Państw rozmaitych

1.o w takich oznaczyć nienależy: może około 200 lat przed Xtem 2gi, od tego zawiązku aż do Cyrusa

= W 2gim 3 ważne można uczynić oddziały: 1szy od Cyrusa do Aleksandra, 2gi od Aleksandra do Augusta a czasow 3cie. 3. Od tego do Włodowcusza czyli Upadku Rzym. Rzeczp. na Zachodzie

= W 3cim także na dwa oddziały. 1szy Wielki Barbarzyństwa od 500 do 850 czyli do podziału Państwa Frankońskiego między Rodzeństwo. 2gi, od 850 do 1100.

= w 4tym znowu 2ch podziały. 1szy nazywamy wielkim odrodzenia Europy i Polecy, Papiestwa czyli od Krucyat do Odkrycia Ameryki od 1100, do 1500. 2gi, od Odkrycia Ameryki do naszych czasow.

Wstęp

Okres I szy czyli od Początku rodu Ludzkiego, do zawiązku Państwa

Powieści wszystkich właśnie starożytnych Narodow zgadzaią się że ludzie byli stworzeni, że żyli na ziemi nie lecz od wieku, prawdę tych powieści Historya Historyi, Powieści talmudyczne o stworzeniu świata, znaiduiemy w Xięgach Mojżesza Proroka, w Dziesięciu Xięgach Starych Greckich Sybellańskich &c. Powszechnie każdy Naród pierwotny ma swoią Kosmogonią. Lecz powieść Mojżesza chociażby nie była z nadchnienia Boskiego miałby powagę nie tylko dla swej starożytności, ale wystawienie Boga iest godniejsze, niż Kosmogonie wszystkich innych narodow. Mojżesza więc nie tylko Brzmieć nie można, ale uważać iako dzieło Ludzkie. Rod ludzki początek swoy od iedney pary t.i. od Adama i Ewy iako nam dowodzą Naturaliści Blumenbach, Lawrence &c. Epoka tych ludzi stworzenia, oznaczyć się w latach nie da, ich wyrachowanie polega na spisach familijnych, w których wiele szczegółu. Wyrachowanie zaś Boga dotyczy nie tylko domniemania, ale i tu wymiar niektóry różnicę między stworzeniem ludzi i zwierząt dla tego nie powiedzieli że się zaczyna od roku tego a tego bo się nie da. Jednakże dłuższy pobyt człowieka naznaczył ziemi zwarcia i na niej skamieniałości. Niezawodną iest rzeczą że Wyrachowanie Kolebkę Rodu ludzkiego, ma ona najwyższą wyniosłość ziemi, Progu wież powodowiących się wyniosłych najprędzej stygnęli, po dolinach najprędzej osadnie. - Większa część powodzi się na stronę Północną, widać obszarami ziemi ogromnemi z tąd domniemania że będąc oblana wodą potem osuszała się i osiadła, inni zaś trzymali się Wulkanizmow. - Wszyscy powszechnie na to zgadzaią się że z Azyi pierwsi pochodzą ludzie, ztąd zimą wszelki lud wywodzi swoy początek, ztąd pochodzą wszystkie języki, mundsztuk hutniczy, obuwie, słowem cała Cywilizacya. ale nie można naznaczyć miejsca gdzie mieszkali ludzie pierwsi. Powieści Mojżeszowe o Raiu za tylko obrazy Poetyczne, tamuiące w prawdzie owe &c. rzeki, ale że trudno ieszcze, iako też w owey żyznej Krainie rozmnożeni rozeszli się potem wszędzie. - Pierwsi ludzie prowadzili życie Pasterskie, potem trudnili się rolnictwem, posiadali wiele wiadomości i żyli bardzo długo, Wiktor Prawie niemogąc tego pojąć tłomaczyli że nie były tak długie lata: ale bardzo fałszywie bo w tedy był ten ludzi zupełney natury, gdzie nieznali ludzie tych niezgrabnych dudlaszyków ułatwiaiących życie nasze &c. bo tych nie znali w Wczasach, Namiętności, które wiele wpływaią na nasze. Rozgrzeszyć więc Naturalisci przypuszczaią że tamte lata były krótsze naszych. Wyobrażenie Boskie w Mojżeszu iest tylko symptomem dzieła stworzenia się, które wyroki dacie się przebłagać ofiarami. Za Noego przyszła potop powszechny dla ukarania ludzi, prawda tego potwierdza się, że historya innych ludow dalej nie sięga iak tylko tego czasu, ale które przechodzą te Epoki o tyle bardziej ale krytycznie biorąc zaledwo dosięga 200 lat przed Nim. Jednakże nieistniejący ślady na przyrodzonych przyczynach, nie dają uznawać że Potop powszechny za Noego Według Mojżesza wszystko zagubiło przez potop. Familia Noego zatrudniała się rolnictwem i pomnożenie się potomstwo. Rząd potomków i Krajow, obejrzeć Rola ich powinna się na nowo. Historya rodu ludzkiego zdaie się powszechnie wszystkie Gory i miejsca wyniosłe były tarcza ludzkiem potomkow Noego &c.

Arabii przechodzili się na rowniny między Tygrys i Eufrat, inni do Towarzyszów swoich Arabskich. Mojżesz krótko mówi o potomkach Jafeta obszernie o Chama nayobszerniey zaś o potomkach Sema, z których Abraham pochodzi. Wybudowania wieży i prawdziwe zamieszanie i rozsypanie się ludów z tąd o Babel. Wszystkie ludy trzymały się kupy dopoty dopoki im żywności starczyło, brak zaś tey przymusił ich do uprawy ziemi z tąd powstało Rolnictwo i towarzystwa domowe, i Państwa. Położeniom Pasterskim utrudnością przychodzi zamienić się na Rolnikow. więzy Matrymonii wiele maią wpływu do więzów familijnych i chordowych. Podobnie Potomkowie Noego trzymali się kupy chordami przenosząc się. Potomkowie Sema pozostali się w środku Azyi. Potomkowie Chama powędrowali na południe przez Arabią do Afryki. Jafeta walił się na północ Azyi, a stamtąd do Europy. — Potrzeba przemocy, i zabobon skłaniały ludzi łączenia się w Państwo. Potrzeba i przemoc skłaniały Azyatyckie do stałego mieszkania. Dalsze pozniey następowało utworzyło dwa ludy rolnicze w granicach Palestyny zabudowany, i na tym się kończy kres podział naszego obrazu.

Podział tegi Obrazu 1mo

Od Zawiązków Państw Ludz. aż do Cyrusa

Poczęcia tych zawiązków są ciemne, i podległe ludzkie na rozmowaniu które ieszt słuchaniem zupełnym się na fakta całkiem nam dzieiopisowie podaią. W Polityce czasu to ustanie a rozpoczyna się właściwa historya. Wszystkie ludy rozpoczynaią swoią egzystencyą według ich powodzenia Religii, Naprzod podamy ogólne uwagi o początku ludów o początku Religiey uczynney o skutkach Rządów i do postrzeżenia nam dwuznaczenia znawcy pozniejszych. Pierwsi ludzie podług historyi Mayżesza nayodwaznieyszy nawrócili byli przez objawienie do iednym Bogu ziszła nayodwaznieyszy nawrócili byli przez objawienie do iednym Bogu gdy wtenczas wkrótce zaginęło dalszych ludzie upatrzonemu wzbudzili dzieło naturalnym, wtedy ich Pan wszy nie wszystkim upatrzył działami Mayestatu, istoty i dla swego chwały chciały się zmiłować z porządku, Ukazuie się Bey ludzi oświadcza Bey swoie dziedzictwo wreszcie marne sposoby ofiarne Bey. z tąd to pozwolił: że ludzie z niewiadomych naturalnych, gdy rozpoczęli na nich słońca gwiazdy i to, za Bogow mieli, a zawsze każda familia i każdy naród ma swego osobnego Boga. Inny ludzie w Dance naturalnym rozsądkiem a ważnieyszych okolicznościach naradzaią się z Bogiem, z którym się poszczęściło przez o lichutkie i opiekę, z tąd to pochodzi, że ludzie Państwom zawdzięczaią Religią chwalebne i wielkie Bogow, w Państwach zaś Bogowie

albo innych ludzi, tylko że im przypisywali dostojeństwo i władzę innych
gwiazdom niższe. Że zaś Wszechmocne Bóstwo dorosłych zmysłów
bowiem zwykły powiadały stąd Mity i powieści. Co do złoty są one niczym
sztuki ludzkie podobne gdyż wszyscy wystawiali sobie Bóstwo, w kształcie
pomarszczonym ciała ludzkiego przekształcali człowieka na Bogu
pisząc mu rożne przymioty. Wyborne w tey mierze pismo ieden P. Hayzig
pod tyt: de causis priscæ & veterum fabulæ który wspołbrnie celował
przyczyną Mężowie rozumem, lub innemi cnotami od Bohatera lub Pasterza
ny by za osobliwszego kochanka Bogow osobliwie miano za takich
które Bóstwu mniemanemu ofiary składały, to się działo w czasach nie
noszi ludzy namiętnosci nad człowiekiem gory wyższe nie uznały. Człowiek
naturalny duchu ich sami złudą powabnością tylko by żadna inna złud
nym wymodz niemogła. Mędrzy więc mężowie a potem Kapłani zbie
rzei ludzi wyprowadzili Początek wiar Cywilizacyi całey pochodzi z Religii.
Przyznawa on wczasie Żydowskiey, byli w Rządzie Bogow i Półbogow. Imiona tych mę
żów pozniey w nieśmiertelność ustawy ich pozostałą i owszem uważane za cnoty
nych Bogow, złe to pochodzą powieści że Bogowie mieli za mierne, y. ustawy
że Rolnictwa ludzi nauczyli, pierwsi oto wynaleźli, że pierwsze pra
wodali i wyraźnie ie chować nakazali, Gdy się dały rozsądnie bitwy a zgody
Bogow zamieniały się w Bogy ludzkie, prawa tychże złudzą się prawami
Religii, zapobiegaiąc zemście osobistey innych pokoleń stanowią silky
orgli przytułki. Dwoiste jednakowoż te nie są zgodne z wyprowadzonymi
sięy Oświaty. Dalay aziby bezpieczeństwo ustałe w porozumieniach stanowi
się Prawa gorliwości, w skutku tego Bogowie sami przebywaią wolno
ziemian a więc Gość jest osoba nietykalna nagrodzaią chwytnie gościn
ność a kaźą ciężkie przestępców więc większe domowy zachowaniu, aziby
ludzi wrogim bezgodnościom zakazami się urywanie mężczyzn
wey. Dla zabezpieczenia własności stanowią Kamienie Graniczne a nikt
jestrzegi Bogow iako złorzeczono tychże, aziby ludzie te ustawy lepiey pamię
tali dodaią one się w Imieniu Bogow i oraz naznaczaią się kary dla przestęp
ców i nagrody dla wyłonywszych. Gdy Polityczne Prawa kształcą się zwłaszcza tey
zdaią się niekiedy bydź z mieszanemi nakazami równo i nieżtkow. Bezpie
czeństwo i porządek Państwa mniemanym otrzymuią przez postrzeganie Duchowieństwa
przez zakaz obwarowania z ludzkim obcami, są one tylko aż do spełnienia czasu
dalszych nałogów. Gdyż Rządy zdrowego prawa nie miały by kształtu Rządu
arbitralnego zdemontrzą się w Despotyzm, który wszystkie władze wszelkich

tam gdzie Kapłani sami rządy utrzymywali, lubo gdzieniegdzie Król zostawił sobie
prawo wykonawcze. Ponieważ stan Kapłański składał się z najwcześniejszych
familij a wiadomości swoich ze dziedzicznych miliony nawet lat przeszłe
zatem iż naród zostawał w ciemności, prawdziwie zbierali oni umiejętności
i chowali one od zagłady i stąd mogą się nazwać opiekunami nauk
tych narodu małoletniego, Geografia w tym dziele znacznie się rozmnożyła
prawdami Historyczne się następujące: 1mo Mojżesz w Pentateuchu swoim
i inne Xięgi Starego Zakonu dały Samuel na tom, żyjący w czasie wojny
Trojańskiej, a zatem 12 wieków przed Nim w Dziele swoim Historyi Żydowskiej
i Egipcyan które tylko ułomkowo do naszych doszło wiadomości, – Herodotus
Prawodawca Persów 5 w: żyjący przed Nim w swej Xiędze Religijnej i Pra-
wodawczej Zendawescie. Homer i Hezyod Grecy, Pozdniejsi zaś Ra-
chować się ważni: są Herodot 4½ wieku przed Nim, Strzyasz 200 przed Nim Bero-
zus Kapłan w Babilonii 2 700 przed Nim mało tylko ułomki z niego
nam się dostały. Pozniejsi czasem są Dyodorus Sikulus, Strzyak
Polibiusz, Strabo etc. Ponieważ o wielu ludach dawnych nie dostatecznie
mamy wiadomości, a inne tylko z nazwiska albo przez zwoje przymio
albo przez stosunki, lub wspólny naczynne tudzy, liczba więc tych ludów
o których tu tą mową nam wyszła, wielką nie będzie. W tej tedy liczbie
są 1mo Babilończycy i Medo Baktryanie dla wielkości swego Państwa na
wschodzie, 2 Egipcyanie dla wyrobienia swej cywilizacyi, dorzeczną zabrzeż-
nych. 3 Fenicyanie dla swej żeglugi, handlu, i odkryć nad nich nadano
wczesnych 4mo Hebrajczykowie dla czystości swej Religii, i Oryginalnego
Prawa 5mo Grecy dla wielkich zalet w naukach, Cywilizacyi, Mecho-
nie. 6mo Rzymianie dla spamiętowania swego nadziałem dotychczas
znanym światem. Azeby rozstrzygnąć to zdanie tutorytetu dawniejszy
ich na wiele różne są opinie uczonych: Niektórzy upierają się za Egipcy-
anami, inni za Babilończykami i Grecją, i ci dalsi, nowsi wie-
kuje jednobrzmiące do prawdy mają, niektórzy tylko bowiem tudzież tak
niedzielnym brani tak Historyki czerpać, zanim mogli Egipcyan
potrzebowali tego pewnego uspokojenia tutorzego ich, i nie mogli
w Azyi zaś gdzie przyrodzenie wszystko samo więcej lepiej i wcza-
sowej otrzymać się mogli, Zwróćmy tedy na narodach wszystkich
przez wzgląd zdań na tutorytetu, które mamy z dziejami dotychczas
zwróconymi.

A. Żydzi

Żydzi nigdy nie byli w takim położeniu, ażeby powszechną Państwo zwracali na się uwagę i nadawnoż na względ nieszczęśliwy zostawiając czytelnikowi ich Religią Narodzeństwo, najdawniejszą, Jzrael Pisarzow ich opowiadającego, szczęśliwy nieszczęśliwy nad niemi Opatrzność Boga, Ponieważ zaś całe ich Historya najpełniej na iest cudami, więc niemoże należeć do Historyi Filozoficznej, gdyż tam wszystko bez roztrząsania i dobrej wiary słepo się przyymuie, a Historyi Filozoficznej krytyka przypuszczona bydź musi, która w Teologii i Biblii, między innemi Jeden z Potomków Sema Narodu Pasterskiego nazwiskiem Abraham do Chanaanu przybyły dzi, którego złey przepowiedni Międzyrzecznej Latrejczyki nazywają Eber to iest przybyły z drugiey strony rzeki, a od niego cały Naród bierze Imie Hebrajczyki, na rozkaz Bożki zaprowadza Obrzezanie, i miał dwoch Synow Jzaaka i Jsmaela. Jzaak z Rebeki miał Jakoba i Ezawa. Przy dostaniu poźniey Imie Jzraela, i na Jego Synow, którzy poźniey głowami byli podzielen się stali z nich iden Józef dostał się do Egiptu i poźniey reszty familii swoiey tam zaprowadza, która się bardzo mocno rozplemiła, tam zostają mocno uciemiężeni nareszcie przez Mojżesza 1500 lat przed Jezusem zostają uwolnieni wędrując 40 lat w Arabii nareszcie przybyli do Chanaanu około r. 1440 przed Jezusem, Że za czasow Mojżesza zawiązki z Kananeami zdaie się bydź z rzeczą pewną dowodem tego są Księgi iego, w których czyto o Imbirzu i Cynamonie które do potody w Egipcie nie mogły, tam twoią Rzeczpospolitą wolną, naprzod pod sędziami przez lat 451 do 300 poczęli zamieszkać Mojżesza Saula z Pokolenia Beniamina na lat 1100 przed Jezusem tu się nowa epoka Rządu Królewskiego rozpoczyna się. Panowanie Saula Dawid z Pokolenia Judyzkiego Król Królem, wojnie z Ludami Sąsiedzkiemi i donay niezłego szczęścia dawszy Państwo swoie przyprowadza, Syn Jego Salomon w początkach swoiey panowania dowoda cnot swoiego Ojca Buduie on Stawny Kościoł Jerozolimski na 1000 lat przed Jezusem rozlicznie wsławiony Bałwochwalstwo tron iuż zachwiane potoki wnet Synowi swemu Roboamowi pod którego Rządem, stawna rozwiązała się Rzeczpospolita na dwie, 10 Pokolen obiera sobie Króla innego Jeroboama i zakładaią swoię Stolicę w Samaryi dwa zaś pokolenia t. j. Juda i Benjamin przy prawym Królu zostaie. Z tąd Królestwa dwa oddzielne Judzkie i Jzraelskie. Jeroboam zabawia się w wojnie z Rechabami i przez zwykłą domowe się nałomie Salmanasar Król Assyryyski dobywa Samaryi i koniec czyni Królestwu Jzraelskiemu w 700 lat przed Jezusem, reszta Pokolen do Niewoli prowadzi. Dalsze losy Jzraelitow nie są wiadome. W tym Epoce zwiększyło się w prawdzie Państwo Judzkie, wiele albowiem Międzynarodowi Swiątow tam się przeniosło bogactwa niektórych, ich Królowie zdali się Bałwochwalcami, niemogąc się oprzeć nałądom

i potężnych władzców Damaszku: nakoniec kiedy w wojnie Babilońskiej Assyryjczykow przeciw Egipcyanom i tey i tamtej sprzyjającej stronie przyłączają swe zgrabę. Nekao Król Egipski opanował Jerozolimę, a Nabuchodonozor zupełnie ią niszczy r. 595. Przed Ar. Jedechiasz Król zamordowany resztę do niewoli prowadzi z ktorey dopiero przez Cyrusa uwolnieni zostaią, ktory nadawszy im wielkie przywileie Rozkaz na nowo zbudowania pozwolił, i natym koniczemy Autorską Egipcyan. —

Państwo Assyryjsko Babilońskie

Prócz wspomnionych wyżey źrzodeł Herodota i innych mamy pożytek ze Justyna życiorysu tego r. 100 poszłe, ktore tym iest ważniey że Egipcyanie bogdaj zdaie wiele teraz zagubionych, iest to dzieło bardzo ważne i krytyczne napisane przez bogobojczego Angielskiego Komarzone po Niemiecku przez Baumgarten. Co się tyczy dat i faktow nayleprze cotaymnieie dzieło Rollina ktore ma tę zaletę że Autor bardzo wiele zbierał bez żadney strony nie dosyć krytycznie ułożone, Tak bardzo Historya tuta i ta w pierwotnym swym stanie basniami nie iest napełniona. Podług dawnych Historyków Niniwe i Babilon były stolicami dwoch wielkich mocarstw bez wzrodkach znayduiemy że te państwa wkrotce się z sobą połączyły. Na poszerzenie podobnych basni od nich, Justyna Autorem idą Egipcyanie Syncellus i inni, ktorzy mowią że Ninus zawojował Egipcyan i wszystkie Narody aż do Indyy że zbudował miasto Niniwe, ktorego mury miały 100 stop wysokości, wież miasto tego 1500 z ktorey każda 200 stop wysokości miała, oprocz na dworze cztery dla obrony, Obwod miasta wynosił mil. 18. Po wyprawieniu tego ogromu bierze się Ninus do oręża i z milionową piechoty rozpoczyna wyprawę. Semiramidę żonę pewnego woyskowego czyni małżonkę swoią, i Królową ta budzi Babilon przewyższaiącą Ozdobę Niniwe, opasuie ią grubemi murami stawia mosty, kanały groble, zakłada owoc świata ogrody wiszące budzie Posąg Belusa, ktorego posąg czterostopy 240 stop ma wysokości wyiechał z Indyanami w 3. miliony piechoty 5 krotnie stotysięcy iazdy, i stotysięcy wozow zbroynych, aby zastąpił niedostatek słoniow zamiast 3,000 woiowskich ich wieżami onych przyrownał 100000 wielbłądow ale zwyciężona i pobita, uciekła i umarła. Niniasz iey mia tylko nazwisko Króla tutaj przerwała aż do Sardanapala pod ktorego panowaniem Arbaces ieden z Brzegow nazwisko buntu podnosi i tegoż oblega ktory skarbami swemi i całym Serailem na stosie samiec potomeniom podaie. Podług Dyodora Siculo tutay kończy się Monarchia Assyryyska t.i. na 1300 lat przed Kr. a Herodot zachodzi 300 do Sardanapala ktorego kładzie do roku 880. Tu pokazuią się basnie nie do uznania iako to owe miliony ludzi Państwa ich porownywaiąc to z Biblią

o oprzeżności się znajdują. Sam bowiem czytamy że gdy ludzie od wieży Babilońskiej rozeszli się rożni ich zostało pod Nemrodem wodzem Chamea ten założył Państwo Babilońskie a Assur Assyryckie stąd pochodzi iż niektórzy z samego początku dwa wielkie Państwa chcą przypuszczeni. Berozus mowi że Oannes Bóżek oświecił Babilończyków że panowało 10. Królow przez 120 stron, co dotego wyrazu uczeni nie są zgodni, inni rachują lat 1100 inni 11000, inni 10. i także y miał swoie dowody, Ktoś nie wyrachował ich wynosiło 432000 lat, lecz to iest fałsz dla braku faktorow te przeciwnie czasu nasz mi maiących, dla tego Berozus mowi że Król Babonaspar chcąc wyzdz zupełnieszy zabezpieczenia tego Państwa wszystkie pisma dawne posłał bezład. Inszy Autorowie Historyi Powszechney Rozmaitą, te powieści mowią że Nestoryg Assyryckie z Bibli czerpał się tylko pomnia i że dopiero od Jula się rozpoczyna bysk początku nowego Państwa, że nastepcy ich byli bezcześni dla żydow, utrzymuią oraz że Nabonassar Olimpy iest Ninusem Tezyasza lecz bez żadnego dowodu, że Semiramida była żoną Nabonassara czy i Ninusa Zostaie tu wielkie nie Tay bez Nabuchodonozorowi przypisuie nabory lecz i to niezdaie się tego że panowanie nie mogą tego z zupełnie zniszczone, chociaż pogłoski zwodnich Pizdry z Bibliotek można przypisać do żadnego realu Nation, i my tey opuszczamy ony a oddaiemy się do dalszey Religii umieiętności Rzeczy i ich obyczaiow —

O Zwyczaiach Babilończyków i Assyryczyków Test to uwaga prawda iż Rząd powstał z nauczenia do władzy Opiekuńczy, pierwszy Patryarchalny aż wreszcie uznale się dobre ich nayczołowi zaufany Rząd oddaie a zatem Rząd Monarchiczny iest naturalniejszy, Człowiek niebędzie pod iarzmo rządzenia się poddawał ale zmuszone dotego potrzebą i zwyczaiem w Rzeczypospolitey swoiego Oyca i Opiekuna. Rodzina z początku elementyna natomiast stała się dzielną, dotego społeczności pierwotna wymagała iednakże ta władza nie ieden nam zupełnie wiadoma — Rozległe równiny czyste zewsząd i pogodne Niebo Babilończyków przeznaczyło nie mało było do Astronomii, i te Kraie były ostatnie Kolebką umieiętności Kapłani Babilończyków Chaldeyczykowie są najdawniejszymi Astronomami lubo Egipcyanie pierwszeństwo sobie przypisuią od których Grecy tą naukę powzięli. Chaldeyczykowie dzielili Gwiazdy i rożne Rozdziały Nieba zwanych Bożkami głównymi, bo nazywali Belus, stąd Baal w znaczeniu Pana, stąd pochodzi przypisywany od nich wspólny tych Bożków nabory Tudzież z tego rodzaiu Astrologia. Tę naukę niedorzeczną Kapłani Chaldeyczy ile możności utrzymywali gdyż wielką przewagę u ludu im nadawała, Gdy tak Astronomia uczuciu dowiedli tylko Astrologii była dalekie postąpić niemogła, Wszakże dozy o wiele pozwalali wiadomości. Postrzegali bieg planet od Zachodu na wschód znali znakomicie wyrachowali rok słoneczny na dni 365. 5 godz. i kilka minut, Chociaż się przekonali o początku wszystkich rzeczy. Kosmogonia była tylko Hipotezą Nadzmysłową; mowa

&c

że Belus stworzywszy świat i zwierzęta bazad zobie gtowę mieć tę brocią polowpili Bogowi ziemię i złąc powietrzu ludzi, dlatego są rozumem obdarzeni i mają nienalezą wszystkę Bostwa. Że powietrzu wspolne są innym ludom Wschodnim lubo pod innemi przykrzami. Podług Dyodora Sycyl: Chaldeyczykowie że Murmach swoich wymagali slepego posłuszeństwa dlatego im dawie wielkie zalety przed ydeami. Tu to materya do niemałey rozwagi czyli słuszne Dyodor zato ich chwali, czyli raczey w ciemnościach rozumu pozostał? słusznie można tu Balona przytoczyć słowa Oportet discentem credere oportet eum et doctum iudicio uno uti. W materyi Religijney rozstrzasanie zbyteczne stanie się przyczyną sporow niespokojności. Systematow coraz niedorzeczniejszych gdyż rozum tam daleko zajdzie niemoże i słusznie pod powagę wyższą zgodzić się musiały o innych materyach gdzie trzeba gorzej rozum iest jedynym naszym przewodnikiem. Berozus opowiada o stworzeniu świata wielkim powodzi rozdzieleniu 10 Króla Babilońskiego, że Saturn bazad zbudowac wielką Rolę potem się bazad się schronić Okrętem ptakom i zwierzętom do ocalenia służącemu się tu powiść bardzo zgadza się z tem co pismo S. to gdzie o Noem i Jego Arce, z resztą od niepamiętnych czasow humorzta tam lud, tnęły, aby im samym wzmagały się przepych i zepsucie. Tym wszystkim pewno iest że nauki bardzo przyczyniały się do polepszenia ludzi, i że tylko złe użycie tych dobrodzieystw natchnąć ich może, słusznie więc mowi Hiume że cnota nie inaczey iest iak tylko rozumem rozwiniętym i wyćwiczonym, i że zdrowie nie może iak tylko na zasadach honoru gdzie dobre wychowanie powszechnym iest i gdzie o złych skutkach przestrzegają; i że potęga zabobonu złabnąć iest przyczyną obalenia tego w skutkach iest obyczaiow dobrych i wychowania innych całą ważną materyą o Anglikach, o Ordalach, o Sądach Bożych etc. Kobiety u Assyryczykow i Babilończykow wbrew zwyczaiom wschodnim, uczynały te dobrodzieystwa znacznie się na powodzeniach z Mężczyznami dlatego ten obyczaie ludu tego łagodniejszem były niż inne Narody wschodnie niż one razem wyjawiały Panie Rzadowney które niemniejszem od nich owiecki zawsze z zolcią stłumiały się, zwyczaiem u nich było sprzedawanie Kobiet Mężczyznom dla uposledzonych zaś z natury zbierano fundusz aby tak biedna nasza dziatka i tym sposobem zabezpieczenie braku uznać się. W Biblii porozsyłane o tem mamy wiadomości i zdaje się z Egipskich Rządzow z Assyryczykami mieszano.

Egipcyanie Oprocz źrodeł wzwyż wspomnionych z nowszych zaczerpnąć można Rozwiązania towarzystwa Egipskiego pod głowonym Drzewo się czynione i wydane bardzo Nadzwyczaj dotąd Rozstrzygnione które wiele rzeczy rzeczonemu tych odkryto. Egipt naturalnie można wspaniałym rzeczywiście krajem rozkosznym, Niebo jego zawsze pogodne, ziemia urodzajna

Rośliny i płodne, zdrowe lecz z drugiey strony Kraiu ten zbyt wiele pra-
cy i uprzątnienia potrzebuie. Deszczu tam nieznaią ale zato lat swem wyle-
wem całą upładza ziemię, zostawuiąc pewny rodzay mułu, nadzwyczaynego, trwa-
ią one od Czerwca do Października, wtedy ten ziemie uprzątnąć wypadnie, woda
trzeba tolii 16. miesięcy lubo więcey równie by ią dłużey mogło. Chronologia Sta-
rzytna Egipcyan zięgała lata niezliczone. Kapłani Sebennyty podług Herberta nade-
wali ięy 11000 lat trwałości innii 100000 lat. Od 1mo Króla aż do Setona rachowali
341. Królow 341. Królow i tyle Wielkich Kapłanow co zniczya do Setona
u Manetona Historyach tutorego Rollin przytacza znayduią nie basnie iż nie
mowi: że Wulkan był im Królem przez długi szereg lat, potem nastepowali
Bogowie i Półbogowie pozniey Dynastye o tutorych rożne są zdania. Trudno ieh pogodzić
te podania z Pismem S. lecz Rocznikii napełnione są Imionami dzielacini bez cyfr odnosza
niegodnych wcale wiary. Podług Pisma Sto Egipt za czasow Abrahamia iuż był Produkta
a zyzni nie stykali z resztą narodu. Wtedy to powołanie Abrahama mieści na 2166 lat
Potopie. Pomiatąc inne basnie, wspomnię iednak trzba że Ozyrys wyprowadzał swoy
zdziłow ze Izys była Jego Siostrą oraz i żoną, nadonier Ozyrys przez brata swego
zostaie zabitym od Menesza 1mo Króla Egiptu aż do Sezostrysa, iest wielki przedział czasu
gdzie panowali Królowie Pastere od Greków Jako nazwani, tutory albo byli Etiopczykami
Arabami, i Egipt opanowali, dwie rzeczy godney uwagi tam się znayduią Jako Ozy-
mandyasza i Jezioro Meryna, w tym była nayobszerszyzna Biblioteka z nayprzed-
niejszych dziel. Jezioro na Rozkaz Meryna kopane było, dla użytku Kraiu gdyż
czasem mało wezbrał. Podług Dyodora i Herodota miało ono 3600 stadyow ob-
wodu czyli 100 mil a 300 stóp Głębokości. Lecz pozniey podróżnicy nasza tylko tego nie
60 mil znayduią. Niepodobna zdaie się do prawdy co mowią o Sezostrysie iż Cyprian te-
dobywszy przez wojsko zapewnionym był o przyszłey wielkości swego syna, takie wid-
stanowi dadź mu wychowanie, aby go stosownie do woli Bogow wyposażył; drugi wy-
stkie płci męzkiey w dniu nim narodzeni razem z nim do woyska wyso-
biąc się, iak tylko umarł Ojciec iego postanowia świat cały zawojować. Ten wyru-
formie ogromne wyszło 600000 Piechoty 27000 Jazdy, 27000 wozow zbro-
nych i wielką Flotę Sezostrysze iego w liczbie 1200 zostaią dowodzeni lubo to
prawdy nie iest podobna gdyż według wyrachowania Joge było 600000 m
zlancow gdy tym czasem po wyrachowaniu dzisiejszem okazuie się tylko 27000
z tym, wszystkiem wbrawa do Etyopii, Indyi i zachodzi aż nad Bel Kus
lubo mało im nad tey wyprawy odnosi korzyści, nadonier bunt wszystko Egipcyan
przez iego Brata Danausa za powrotem napełnia i cały przykłada się do ustroie-
wienia kraiu swego wydawcą, miasta, świątynie nadaie im prawa i do Jednaz
mowią iż pychą uniesiony, powoz swoy Triumfalny, przez Monarchow ciągnąć
rozkazuie, zrzyca Cudzoziemcow odmawiaiąc wtasnych podanych, dlatego oni
Rollin że Sezostrysa Żydzi byli w Niewoli Egipskiey, lubo to co o tym wiela mow
Pismo S. Exod. 1. 8. nie można pogodzić z tamtem wiadomościami, Za mieszkania
Egipt. iest to zmorze dziesięć wielkich zdobyczy, Kładą go około 1200 lat przed

a 200 po wyyściu Mojżesza z Egiptu. Epoha ta była nayzwiętrzeyszą Egiptu
po wielu po sobie następuiących Królach Kapłan Manethon. Seton Achmuie
Rządzi 700. ludzi, umiera po którym następuie nieznaczne zdarzenie
Podzielony na 12. części, i dzieli się Dodecarchium oto 660 Żydzi. Jeden
znich Rametyk po wielu latach pobiia sobie rozpalonych, oto 630 Żydzi.
Potęg Nowszych dzieie Egiptu rozpoczynaią. Ten porty Cudzoziemcom otwiera, han-
del z Grekami prowadzi, Cudzoziemcom zaszczyt udzielaiąc, co dało powod do wielu
emigracyi wspaniałych. Nekao wokuie przez kanał połączyć morze czer-
wone z Nilem, lecz straciwszy 120000 ludzi myśl dzieła porzuca. Psam-
mis. przez Amazyia zostaie z tronu strącony 590 Żydzi, wspiera handel, i wiele Gre-
ków sprowadza do kraiu. Solon za iego czasow Egipt odwiedza, Pitagoras zosta-
ie przyięty do ministerwio Egipskich. Kambizes Syn iego przez Kambizesa
zostaie zawojowany 525 Żydzi. — Uwagi Ogolne nad Egipcyanami
Rząd Monarchiczny podobnież i w Egipcie był pierwotny tuż mowo sprawami ogra-
niczonym. Władza praw nawet w do potrzeb rozciągała się. Wielki Kapłan bliski
wiernie do tron zaiął Króla, za życia czczono go chociaż i złego bardzo
śmierci nayściśley czyny iego roztrząsano, i dopiero pochowano pogrzeb cześci zna-
dzono go Despotem a niesprawiedliwym Monarchą. Ciała balsamowane
nazywano Mumie a to dlatego iż mniemano że dawna zostaie wieki dorego
zniszczenia. Szczególnej przyiemności pozwalaią kraiu na 366 Prowincyi Obrobny
Ogrody powinni bydź bez wszelkiego interesu, tym czasem w Egipcie nadawa-
no im tyle kraiu iż te prowadziło ich do możności, stąd przyczyny Egip-
cian twardemi tworliwemi byli zdolnemi. Kapłani cały Rządzili tym
mali Archiwa i wszelkie ustanowienia publiczne były w ich ręku: trudno
nam wczasy abyśmy te Podania Greków wszystkie były prawdziwemi.
Upowszechnione Egipcyan i stąd się okazuie się, gdyż sprawiedliwości u nich cała nayostrzey była
zachowana, Najczęszy Sprawami Sądowemi Kilkuset się z 30 Sędziów z 3 Miast z Heliopolis
Memfis, Tebu. Król nakazał im przysięgę złożyć tak ostro że nawet na wyrazy rozkazu iego
nie niesprawiedliwego czynić nie mieli. Przez sposób ogłoszenia wyroków uwielbiali
Symbole tychże, odzwyczaili się sprawowie dobre, pisanie ale długo trwali niemogąc, Wiesza
zaiste waga iest Prozumu. Prawa się nayściślejszą konsekwencyą zachowywało
i zarodem wszystkich innych konsekwencyi i wszędzie gdzie w innych krajach miedzy
Zdrowych praw miano w wątpliwy sposób w Egipcie w całey swobodzie. Przypisuią Mene
nowi zaprowadzenie małżeństwo nawet między rodzeństwem z powodu że Izys
siostra Ozyrysa była oraz iego żoną, tudzież wiele bogów to uświęciło, co natura
i dobre obyczaie zakazuią. Wielożeństwo było dozwolone bez rozkoszy bardzo
surowo karane. Kobiety o tworliwości odznaczony były bardzo poszanowany; dla wra-
żania w nich bodźca honoru. Oznaczenia tey zasługi karze pochodził z litery ozdobiony
miał wszystkie. Rzeczpospolita surowo karane było a nawet na nieprzyiaciół popełnione
Kto mógł człowieka od Kroyow obronić ś nieuchronnie śmiercią był karany

Rośliny i pszenice i zdrowe bez żadnej strony Kraty tu zbyt wiele przy-
złu i uszkodzenia potrzebuje. Dzisiaj tam nieznaczą albo zato lat wiem wy-
wem całą wystawia ziemię, zostawując pewny rodzaj mułu, nadzwyczajnego
ię one od Czerwca do Października wiele tu ziemie wyżnić wezbrania Wody
treba tutaj 16. mnie[j] lubo[wiem] rownaby ię dzisiaj mogło. Chronologia Sta-
zytna Egipcyan zięgała lata niezliczone. Kapłani Sebenyty podług Herbata nie-
weli ięy 11000 lat trwałości inni 100000 lat. Od 1mo Króla aż do Setona rachuią
341. Królów 341. Królowo i tyleż Wielkich Kapłanow co zniczya do Jutrza
w Manetona Szczegłach, którego Rollin przytacza znajdują ię basnie ięż nie
mowi: że Wulkan był Królem przez długi szereg lat, potem następowali
Bogowie i Półbogowie pozniey Dynastye, o których rzadko się zdania. Truno ięd wyrzu-
te zdania z Pismem S. lub Rozumu najściśnione za Snionami dziecinni bez rozumu i rozu-
mnego wcale wiary. Podług Pisma S. Egipt za czasow Abrahama ięż był Królestwem
a żydzi nie stanowili dawne narodu. Wulgata powołanie Abrahama mieści na 430 lat
Potopie. Pomijając inne basnie, wspomnieć jednak trzeba że Ozyrys wyprowadzał swoy
zdziliom ze Izys żyła Jego Siostrą oraz i żoną, nakoniec Ozyrys przez brata swego Typo-
zostaie zabitym od Menesa 1mo Króla Egiptu aż do Sezostrysa, ięst wielki przestrzeń czasu
gdzie panowali Królowie Pastorowie od Greków Scos nazwani, którzy albo byli Etiopami albo
Arabami i Egipt opanowali, dwie rzeczy według wagi tam ię znajdowały Jezioro
Mendezyusz i Jezioro Meryna, w tym byłe nayosobliwszy[m] Labirintha z nayosobliwszemi
Zewnątrz dziwy. Jezioro na Rozkaz Meryna kopane było, dla użytku Kraiu gdyż
czasem mało wezbrał. Podług Dyodora i Herodota miało ono 3600 stadiow obwo-
gu czyli 100 mil a 300 stóp Głębokości. Lecz poźniey podróżnicy nasza tylko tuteyszego
10 mil znaydują. Niepodobna zdaie ię do prawdy co mowią o Sezostrysie, iż Cyprus te-
Rodobywcy przez wyroki zapewnionym był o przyszłey wielkości swego syna, także wy-
stanowił dadź mu wychowanie, aby go złożonemu do woli Bogow usposobił; dzieci wy-
stkie płci męzkiey co iednego z nich dnia narodzeni razem z nim do wyprawy
bią ię, i iak tylko umarł Ojciec iego posłanowia świat cały zawojowali. W tym celu
formuie ogromne wyszło 600000 Piechoty 27000 Jazdy, 27000 wozow zbro-
nych i wielka Flotta Sześcioszyzne iego w liczbie 1700 zostaią dowodzeni lubo to
prawdy nie iest podobna gdyż według wyrachowania Joge bystaby 6000000 m
zdaiacego gdy tym czasem po wyrachowaniu dziewięcioletnim obawiano ię tylko 27000
z tym, wszystkiem wbrania do Etyopii i Indyi i zawładnęli całą nią Bachus i Sze-
lubo mało iednak z tey wyprawy odnosi korzyści, nakoniec buntuią przeciw tym Egip-
przez iego Brata Danausa za powrotem napotkania i cały przylgnęła ię do Danausa
wienie kraiu swego wydawca, miasta Kurzętnici nadaie im prawa ięto Sesostrys
mowią iż pyszny uczczony, powoz swoy z kryształu, przez Monarchow ciągnę-
rzucurie, zrzywa Cudzoziemcow odmawiaią ustawnych Swoiemych dlatego uma-
Rollin że Sezostrysa Żydzi byli w Niewoli Egipskiey; lubo to co tym Sesostrysie
Pismo S. Exod. 1. 8. nie można pogodzić z tamtejszym wiadomościami; Po śmierci Jego
stad Egipt. ięst to zmorze dostało wielkich zdobyczy; Wtedy go około 1200 Lat

III. Kasta Rzą[dz]ąca Rolnictwo i Rzemieślnictwo Podzieliła tyleż nakładu ciężkiego na Role Rozmaitego nad tem dumali z tego pochodziły dochody publiczne, gdyż iedna część była oddana Królowi 2ga Wojskowym więc 3cia oddana Królowi zastępowała sędziowie i Podatki mianowanie iest także że poszczególne Profesye były dziedziczne i z tego wiele mamy spostrzeżenia: wszystkie otem niektórzy co żadney z tych nie ma pewności gdyż Jan De Pauw dowiódł iż zupełnego nie było Dziedzictwa tylko Dyodor tego pomina iż Prawem zastrzeżone było aby Rzemieślnik do Rządu nie wchodził że żeby ci byli karani którzy razem kilka posiadali Rzemiosł, nie mogą tu rozumieć [illegible] od dziedzictwa; lubo biorę podobieństwo od Indyan mogłaby to i przypuścić

IV Kasta była Pasterzy Wołów. Szlachetniejsi niż inni, w niektórych miejscach Egiptu zajmuje Rolę. — V Kasta była Pasterzy Świń miana za nieczystych i niegodnych związku towarzystwa a nawet od świątyń oddalana, dlatego Świń wszędzie obierali rolnicy nie ma odludne czasy trzymali nieszczęścia i rabunki, z tego tak drudzy widzieć z nienawiścią. Brzydzenia mają mieć miejsce ten wstręt pozwala tego Czytelnikowi na wrażliwości pewną Świnie ofiarowano, czyszczono i nie tak w Rolnictwie do wszystkich podobnie nasuwa; wstręt ten dla tego może powstał iż mięso tego zwierza nie było zdrowe dla Egipcyan. VI Kasta była Żeglarzy Wszyscy Autorowie żeby Egipt żeglował, żeglugą uznali z innych w czasie wylewu Nilu była potrzebna w Rolnictwie przeszkadza się Nilem i tak dlatego gdy wiązanych

VII była Kasta Tłomaczów Egipcyanom potrzebna gdy weszli w związek z Grekami było to dlatego czasowo Cyprusa. Dyodor wyliczyła dziesięć z takich podziałów Narodu dzisiejszy Powszechne mniemanie iż się złośliwie tamuje albowiem gęsto i różni się nienawiści między podaniami a z tego czasu i twarde nieszczęścia. Prawdziwe politykę nie tamuje emulacyi i owszem do niej zachęca, pomieszanie stanów w Monarchiach Rządzi się złem potrzebnem. Do Prawodawcy należy złym wyjaśnić, złego wystąpić i mogącym zapobiedz ustawicznie; szczególniejsze Prawo czytamy Dyodora o tych dziesięciu miał on swego potrzebnie do którego wiary uchwalone znosił a co tak [illegible] oddawano im miejsca. Co do Religii że przez różne przechodziła kolei do trudno pogodzić Historyków przyczyny do tego że różni ci on wpływ wielu dzieł znaczne zajęcia mogły odmiany a zatem podanie ich z wcześniejszemi Historyami pogodzić się nie mogą: inni może nie znali języka Krajowego, tutory osobliwie w materyi Religijnej nauczeni Herodot i bo potem wielu dla tych nawet Herodot i Kapłanów niektórzy nie znali i inni nie tylko języka ale nawet pisma Narodowego nie znali, za to albowiem rzeczy od siebie różne, może tu znaleźć jedno nieznajomość tego tak ich w Chinach. Słusznie zatem mówi De Pauw że Religia Egipcyan tak jak rozpadła tutory pogrążony tego na tutory zadziwia czytelnika, potrzebujemy krótko zrozumieć niektóre Religii. Cześć zwierząt Pełna tego używana a Megrano zdemonabyła w Egipcie. Ponieważ Nil użytym miejscu spostrzeżenia ziemię Narodu, o dziwnością Egipcyan za Boga z podobnych przyczyn czczą słońce Miesiąc i gwiazdy, z tąd mieszanina pomału z Narodu Rolniczego. Nil więc słońce i Miesiąc były czczonemi Instrumentu przyrodzonemu

Ekto

Astronomiczne bieżą się tego domysłu, przyczyny te spotrzeżenia stały się powieściami, z czego
słońce inne miało imię jako planeta, inne jako światło dzienne, inne jako znak Zodyaku:
Greczy obeznawszy się z ich systematem, a nierozumiejąc ich wiadomości, kazali
sobie osobne brali Bóstwo, mieszali imiona swoich Bogów z Egipskiemi. Herodot
naznacza im głównych Bóstw u Egipcyan. Ozyrys był fetyszem narodowym
bo to Nil, słońce a inni tłumaczą że wyobrażał działania i siły natury – Izys
był drugi bo to ziemia Bóstwo żyzne i wyobrażała liczne siły natury – Postugowie
zawiwał obu Bóstw, razem oney miały imiona i tak Ozyrys nazywał się Amon Er
serapis, zaś Izys, Metur, Bud, Sot, wszystkie tego nie mieli lecz ubóstwionych
początek wszelkiego złego, niewiadomo czy do głównych Bóstw należał czyli nie
jego było morze a złe wiatr do żeglugi – Narodowym fetyszem był Batezie bóstwo
ny oprócz wszystkim Apis a nawet każda prowincja miała swoi zwierzęta Bóstwo
były to zabobonu Egipskiego fetyszyzmu, nieletnych, bydlęcych – Jchneumon cięgo
wy nieprzyjaciel – inni uważali psa, kota, Orła – Ryby, Krokodyle – Ibisa, Jeża, Kro
no zaś, i nietykalne i tych bezstrwornie utrzymywano – Lew od wszelkiej czci nawet
no wielbłęda, Osła, Konie, świnie, Kury, gołębie – Zresz niektóre prowincje trzy
mały za Bogi, którem inni pogardzali złe ustawiczne nienawiści i wzgl
domowe. Mowią iż iden z Tych Bydląt umyślnie zaprowadził wszy zwierzęta niektóre
dla utrzymania spokojności w kraju; lecz bieda, jeżeli to tak miało na złe
Kapłany wszystkie byli świątnicami zwierząt, wierzyli oni w nieśmiertelności duszy ale tylko że
ciało zwierząt ma dwa duszę, jedna razem z nim umiera, a druga tak długo trwa póki i ciało
dlatego je balsamowano – wyraźnie mieli w różnych zwierząt – nienawiść dla Cudzoziemców tak
że przez się ten dotknął Egipcyan nie śmiał – Obrzezanie było u nich rozwyczajnie z przy
czyny gorącego Klimatu, mówią że i Pitagoras chciał Żydów przypuszczonym do swoich
podał się temu prawu, Kapłani zapewne znali słabości swoich bliźnich, nadawa
o Bogach wyższa była nad gminne powszechna mniemania? Prawdy niektóre niedo
wiano a tajemnic swoich strzegli. – Cel był ważny i stopnie wielorakie – wielkie imaty
były tajemnice, domałych każdego puszczano, – do wielkich nie każdego, to po wielu probo
nadzwyczajnie gruntownie piorunu, i gdy znaleziono statym przypuszczano Initianta do tajem
nic, tłumaczą nietutejsi że między innemi nauczano tam o Bytności Jednego Boga, nie
śmiertelności duszy etc. Trudno jednak powiedzieć czem one były, czyli Kapłanowie
wyższe nad gmin i przeznaczone dla nauki, czyli dla utwierdzenia wiary. Z wzglę
du zdaniem wielu mają podobieństwa do prawdy, bo niepodobna aby Kapłanowie
rzekli kłamowali, a drugą obalili. Lecz z drugiej strony trudno to zdanie przyjąć.

nieznacznie one wyższe ale – ani nawet wiedzieć aby ci co byli rzeczy wyż
szych znacznych byli od gminu, – nie były to wyższych nauk ale raczej przeznaczo
ne do wykładania matery Religijnych w Allegoryach etc. niepodobna przyjąć ale
Kultowani należeli, i owszem byli nauczycielami zwyczaju dyżącego na obelemi ich es tydzi
wiey niższe ważne jest dzieło D. de S. Croix des mystères des anciens. Mowi nam tamże
Dea odkrywcie o Hieroglyfach. Było to pismo obrazowe czyli Symboliczne i oraz nauczyciel
Chaos

Charakterem używanym w Egipcie – ale gdy to było w Egipcie za długie uważ to znali
uważące za samą rzecz odwodzącą upo Sułcza Strzelca – lub jakowabadajto oraz znakowana
rzeczy umysłowe, inne wyrazić namiętności i poruszenia duszy, to tuy wystawiano
przez obrazy godłowe, – symboliczne – tj. to powiadały Hieraglyfy. – te mało były roz-
szerzone od starożytnych, a tym mniej od późniejszych i dzisiejszych; iż się zupełnie zdaje-
lami ἱερογλυφος oznacza Pismo św. i takie imie Greczy im nadali i uczeli mędrcy
także objaśnienia to tylko pozdejszych znakowe, ale nie tych napisów, które widzimy
na Pyramidach – Obeliskach, które, jakeśmy mówili, dla Herodota nawet i wielu
Kapłanów były Zagadkami; potem nastało pismo słowne, dalej sylabowe nay-
później zaś literalne – tak i u nas. to prawda iż to naszego zboku prostotę zdaje
ale wż dziwnieyszą nadto – iż za pomocą 24 zgłosek wszystkie myśli i myśli nasze
najodleglejsze wyrazić możemy. – Co do ich Obyczaiów Religijnych
zne – Nayglowniejszą cnotą u nich było Uszanowanie dla Rodziców i Starców
nimi wiekie przywiązanie się zbytecznie do starożytności a pogarda wszelkiej Cudzoziemczyzny.
Plato wychwala to i mówi: że to zachowywało ich wewnętrzną spokojność i nie-
wało ich oryginalną narodowość – toż samo czyni A. B. Bossuet nowszy Historyk
zdanie to nie zdaje się z prawdą zgadzać, trzeba się w prawdzie nowości wątpliwej ale
bo przez te czasem zupełnie gubi charakter narodu – ale ludzy one ieśt użyteczne
i korzystne wyjdzie za przykład, gdyż istotnie niedoświadczonego życia społecznego
nich ale dorosłego powinien się kształcić. – Co do sztuk i umiejętności
Egipcyanie znali ie dobrze a nawet wiele zbytkownych. Farby wełniane na-
krycia Kruszcowe były nam znane. Sztuka wyklinowania ray kurzych wpiecach tak
Pewnie że po 1000 razem wyklinowali. Dowodzi to, iż znali temperaturę ciepła u nas
nam do dowiedzenia nie wiele się – Architektura, którąby za bardzo ważną uczynili
mogli nie mając na to zbyt wielkich dowodów wiele u nich kwitnęła. Pyramidy
Obeliski, dostarczają nam na to dowody te pierwsze, podług niektórych miały ie-
szcze będą przed potopem – lecz nie ma na to dowodów pewnych. Te 1100 stóp sze opierają
się one wielkie wzorem czasu – ludzy wtenczas wszystkie pomnili a nawet ogromne
Państwa wtedy nie mieiały – nad nich trzy wielkie Cairo, tam gdzie dawniey
Memfis, nayogromniejsze piramidy wysokości wynosi 500 stóp. – a wierch płaski na górze
16 stóp w jednym boku. Mniejsze bardziej tych gmachów mają do 30 stóp długości.
zerokości a 8 grubości. Budowa iest z kamienia wapnowego marmuru albo
lub też granitów. Wśród nich miały będą z wapienne oblepienia i gmachy bez nowszej
badania osobliwie Napoleona wyprawa nie potwierdziły tego: podług Herodota
100000 Robotników przez 30 lat około nich pracowało. Oni nie i nie Cesarz
dowiadze próżności i niewątpliwości tych gmachów podług niektórych miały to
będą szczególnie Zdania co do innego głodu: lecz zdaje się, iż to były Mau-
zolea y groby Królow chcieli ie przez to zapewnić zwłoki uwiecznić i więzłe prawy
lne otrzymywać, naynowsze badania Angielów stwierdziły to zdanie nie mieniło
lur wejście do tych mogił zbyt dużo trudności, Egipcyanie zbyt byli ziemi do mąki dbali
mich i ogromnych może zatem przyjęte iednego znalazł nas ludowców

wszech oni byli znienawidzeni za zbytnie wobec nich wyżary. Tak wszystkie Architektury
zdumy godne do wspomnienia Obeliski, tych było wiele. Czas ich jest wszechmocny około
1300 lat. Militores znich były z twardego Kamienia stawiane i miały do 200 łokci, z
których z nich stawiany przez Semiziza czyli Ramapsesa zdumiał 10000 Robotników.
Cesarz Konstantyn W. kazał jeden z nich przenieść do Alexandryi a zdaniem
no go przeprowadzić do Konstantynopola bez zmiany miejsca. Lecz
Konstantyn uważając iż on był postawiony na cześć słońca kazał go do Rzymu
przenieść. Lecz uważając trudne tam przybycie nie było. Stał tam przez 150 lat, aż mocą
nęło było różnych chorób Barbarzyńskich ugorowanym został 1400 postrzeg wtym
stanie został 1000 lat, nikt nie mógł go podnieść aż dopiero Sykstus V. r. 1588
przez Fontana Architekta stawnego dźwignął go kazał. Nie należy tu omijać Labiryn
tów, które miał K. Król wybudowane 600 pod. Stawiały 360 pokojów w jednym obwodzie
Obejmowały całą ich zaletą - dziwić się należy nad ich przemysłem w zaprowadzeniu
mani tak ogromnych i ich w budowli użycie nie znali bowiem Mechaniki. Potrzebnych
sztuk, drogocenności oraz postępu i ich umiejętności. Znali bowiem Geometryą - Matematyka
mierzyli ziemię - Czas - sprowadzili wodę z Nilu - Znali dobrze Astronomią, znali obiegi planet
nie wiadomo atoli czyli u nich czyli też u Chaldejczyków początek tej nauki - to pewna, że
oba narody nią się trudniły - miały w Roku 12. miesięcy - Dzień dzielą na 24 godzin
a wyrachowali na 365 dni i kilka godzin, dalej znali obiegi planet, Wyżyny zdumie
Miały wyobrażenie o wielkości światów - o obrocie ziemi około Słońca. Sylagodzący Diodor
powie nauczywszy otem umiejętności zostawili takie systematy na piśmie - Dziwi i zgnas
że bez wszelkich pomocy Astronomicznych, do takiej wzbili się doskonałości. Lecz Kabolon
umiał i ułatwił temu wszystkiemu tamę - Obaczmie się ztąd, że lubo naród może wcalu u
mieiętnościach wyginąć, ale zawsze dobrego, talentu
znowu zagasić mogą - potrzeba więc wszelkie nauki bogacenia z sobą nie wniosły
człowieka, ale to całym narodzie. Kabolon obaczmie się najbardziej w sztuce Lekarskiej
Recepty były okropnemi - wystawiano chorych na drogi publiczne, aby przechodzą
wspomagali onych swemi radami - takowe recepty, stawiano w kościele tych
Bogów, na najwidoczniejsze były receptami - Jeżeli lekarz nie wyleczył chorego, śmierć była
karą. Arystoteles świadczy, że nie było tam wolno humorowi pomagać, zachowy
wali Lekarstwa na pewnego rodzaju nie było w chorobach i do Magii wielkiego
się i ztąd tablizki. Gdzie o których tylko podobno wzmiankuje. - Lubo balsamo
wanie ciała zachowywało one od zepsucia, świat jednak tego nie pozwalał go
Anatomizować niewolno było ciała zwierząt drapieżnych. Były bez tego
ete: wylew Nilu sprowadzał mnóstwo owadów nader szkodliwych, których zgni
łizną powietrze napełnione sprowadzało wiele chorób - zarazami - Ciała zaś
może balsamowano aby zgnilizną bardziej nie zarażały. Dla czego zrzucano
go palono w ciche ognie w miastach i mularzowano czasem po całych miastach
lub prowincjach powierzchowne pogorzeliska Grodzkie pomagał, można
wszelkie zalania bowiem znanych, wlozie z wylewów Nilu, W mroźnych czasach zgu
ny w sprzedaży ale zato inna nazbyt Choroba. - Wogóle trzeba głowić się o

że mieli wiele przemysłu i biegłości w naukach i umiejętnościach, ale rozumu ich tego w nich nie zatrzymali, niemieli jednego z dawnych dobrego z naukami, mieli dobre prawa pomieszane z mnóstwem bałwochwalstwa. Religia zamieniła się w zabobon, Patryotyzm w pychę, zatym bezprzykładnie wiele podlegali do grzechów im właściwych nie im należących. —

Fenicyanie

Oprócz wzmianek powyższych; w Historyi tego narodu natrafiamy także Sanchoniatona [illegible] rodem z Tyru z Berytu najdawniejszy pisarz po Mojżeszu, pisał o początku świata i Cosmogonii zyskał przed wojną Trojańską 12. wiek przed Narodzeniem Pana Jezusa. Pismo Fenicyan w ich języku - materyały czerpał z Judei i Jerozolimy. Filo Grek Retor czyli Grammatyk rodem z Byblos żyjący za czasów Wespazyana w 70 lat po Chrystusie przetłumaczył Sanchoniatona z natury na język Grecki i z tego dochowały się ułomki znane pod nazwiskiem Pisma Sanchoniatona, w 1300 lat po Sanchoniatonie ten ułomek przez Urzyna wydany osobno a osobliwie w Historyi Euzebiusza tłomaczony na języki Niemieckie przez Kasto Rokiem 1793. Milczą o Fenicyanach w Historyi z przyczyny iż lud ten handlem tylko nie zostawił się zdobyczami dla nas zaś nie on zbyt ważny nie gardzili albowiem Cudzoziemcy zamy ale przez handel postrzegali morza Dobroczyńcy podzielali sobie narody i zwierzchności sobie polne między sobą Fenicyanie byli oni potomkami Chama i pod imieniem Chananitów widzimy ich w piśmie S.-w Fenicyi na brzegach morza Śródziemnego prowadzili handel od niepamiętnych czasów Drzewa Cedrowe z Gory Libanu służyły im za materyały do Okrętów pozwalały osady na wyspach Cypru, Rodus Sardynii, Cycylii, itd. w tych zeglugach gwiazdy były ich przewodnikami. w Kraju swoim założyli Gades teraz Cadix, ta dostarczała im płodów ziemnego rodzaju, miodu, smoły, ołowiu, Cyny, srebra kotwicy, także kotwic miasto ołowiu obijali. Strabo świadczy że po wojnie Trojańskiej na N. wy- po Am założyli osady na morzu Śródziemnem na lewym brzegu Afryki. Pismo S. wzmiankuje o Fenicyanach że Chiram ich Król w przyjaźni był z Dawidem i Salomonem ze flotty Salomona pod dowództwem Fenicyan zeglugi odbywały do Ophiru i Tarszyszu mieszkańcy nieznany że Ophir czyli Sabahar ich to dzisiejsza Etyopia. Sydon miasto, było najznaczniejsze, Pismo S. świadczy że wcześnie wojna Trojańska do ziemi S. Fenicyanie byli narodem zbyt możnym. Podług Dzieła Żydowina Tyr pierwszy było wybudowane to jest na 240 lat przed Rozkwitem Salomona i Dawid najpogardzeniem Mieszkańcem Azyi. Między nastepcami Chirami Grecy tylko Cypriadesa, którzy zamordowali Azyi. Między nastepcami Chirami Grecy tylko Cypriadesa, którzy zamordowali Dowiadujemy się z Historyi że Fenicyanie byli narodem bardzo mężnym zawsze zwycięzcy i nieustraszeni na wojnie, byli wynalazcami pisma, a wszystkie inne narody z tego dowiedzieli się nauk. Fenicyanie wyprowadzili wiele kolonii, pierwszy dostawszy się na brzegi Afryki założyli Kartaginę wpierw B. w. po Am. Fenicyanie przez handel, dostatki pozyskali pokój bezpieczeństwo panowali nad całym morzem Śródziemnym oddali wiele miast, które z rozpaczy pozostawiły

Tyr,

Salmanassarowi Królowi Assyryjskiemu. Potym Nabuchodonozor abo gdy i ja
717 letniem oblężeniu zniszczył w r. 620 przed Ch. miastu przeciwił się nayp
wszystkie i potym Cyr zdobył, który przez Cyrusa zawojowany i zburzony za Dar.
sługi Fenicyan w poznaniu ziemi oddalniąc się z Judei poczęty narosłszy Nech
abo Król Egipskie, chcąc się przeciwnie Cyrusowi Babilonowi, wyszedł w
w 600 ludzi wyszłym wyszedł z morza Czerwonego przez cieśninę Gibraltar
wyszli na morze śródziemne wpierwszy lat. 5. Herod. ut świadczy o tem wszy
A. Bord. 47. dziwić się trzeba ich domatorzy że tylko mate mieli
i zewsze chciało brzegami płynęli nieznając Astronomii. Co do Obrzędów Bożych
to można szczególniej uważać że ofiary Bożyszczom nacjarę dawali,
Co do stanu i umiejętności. Lud trudniący się żeglugą i handlem miał pewien
ilości, mierniki znał Mechanikę, Geometrią, Geografią etc. Najgorszy wynalazek
użycie Alfabetu czyli Pisma głoskowego. Niektórzy nawet Autora pod imieniem
stanowią twierdzą że przed 2600 lat przed tym trudno to uwierzyć, z tym wszystkim
nich wzięli Pismo Hebrajczycy, Grecy Łacinnicy etc znawcy przyznają
Odda lubo z pewnemi modyfikacyami odtoryć farby purpurowej przyszedłszy przy
nalezy, jako przegryzły mszarkę i to dało powód do wynalazku, podobnie zdało
pewien z piaskiem zmieszany masę tworzy przez ważenie materye cienkie
rożne przedmioty z brzeszczu kamienia drzewa tak: że Sydończkie materye i
wyrabiane wtedy za nayleppze cenione. Fenicyanie więc gorowali w umiejętno
nach nad Egipcyanami, ci natchli wprzód bogi, gdy tym czasem Izraelitowie
tzali aby celu dopiąć i zamiarów pomyślny odebrali, może za chęć zysku przyłą
ię się do postępu, chęć ta rodzi zepsucie obyczajów i tworzy oszukaństwo stąd
Fenicyanom zarzucają: Jest to mniemanie, że gdzie handel panuje zaraz zepsu
cie rozszerza się; stąd za dni naszych, gdy dawny Rząd Francuzki na tronie był
chciano wszystko zwrócić do dawnej Starożytności; odezwali się ludzie z opinią prze
Dawnieniem utrzymując iż handel nie przystoi ludowi szlachetnie myślącemu a
tym mniej Katolickiemu jest to zdanie P. Boniaille, wyłazuje że wszystkie na
rody handlem się trudniące pełne obyczaje i wnosi że jeżeli ma się strzegać
trzymać przy dawnem znaczeniu, handlem trudnić się nie powinno twierdzi
ley wszych absurdach, że tylko Pasterskie narody całe: Anglia Holandyą t
trudnią się; Hiszpania zaś Portugalia etc. lubo tego nie czynią ponieważ odbie
mają ogromne zarobki mogłoby pytanie: Chwastu się to gdzie potrzebuje, bez ha
owocu zbytek z handlu pochodzący, wstręt obyczajów, ignorancyą pustą
tejże ludu pracowitego pomiędzy się można przyjemnością tego przemysłu
z zysku z handlem układ nayoczywistszy sprzeczności związku stowarzyszenia

Chińczykowie

Sutaty wszystkie wszelkie wymyślone źródła opisawszy ale natomiast mało
wszy wcześnie zwoje dzieła: żaden naród nie potrzebuje się za tak Starożytnych
Historya ich początkowa tak cała wszystkich Narodów nie jest basniami zaćmiona

Dosiero we X. lub Y. wo Pekin obfitsza bydź poczyna. we naydawniejszych
czasow utrzymowali Chinczycy ludzi uczonych, ktorzy zapisywali ordy Cesa-
row na kartach, i one do Skrzyni przez maly otwor wpuszczali, nie otwierali
ich aż po zdobyczonej Dynastyi i z nich potym ukladano Historyą Narodu
w wyrocznikach, ktore Nien y ery. nazywali; nadto kazde miasto zapi-
suie swe zdarzenia, Urzędnikow, Bohatyrow, Kapłanow, Artystow etc. i
szczegolniysze ziawiska natury. maią mnostwo dzieł po rożnemi Prowin-
cyach. Patterer w swoim dziele l'Univerzale Histoire w dwoch tomach wymienia
znayduią one się w Bibliotece Paryzkiey, wydane przez P. De Gigne, naylepszey i now-
szey wiadomości mamy od Jezuitow, Missyonarzy, i stamtąd dotąd zrzo-
dłowe, osobliwie dzieło X. Duchalda wydane w Hadze 1736 r. w 4. Tom. in 4to
pod tytułem Description Historique Geographique Chronologique de l'Em-
pire de Chine, i wszystkie inne pisma w tey mierze wychodzące za tym
wspolnikiem tego, dzieła. Dzieło pisane przez P. De Gigne nad Historyą Pow-
szechną Turkow Chinczykow, dzieło wyciągnięte z rękopismu Chińskich w Pary-
żu r: 1756 in 4to w 3. Tom: ktore do Poznania Historyi Srzodkowey Azyi iest nay-
ważniysze, z tych dzieł i zbioru w Hollandyi Patterer ułożony Historyą
Chińską obszerny i zwięzły, są także opisania osobliwe przez Missyonarzy
Portugalczykow, lecz to bardziey tyczą się Nauk Obcych nayważniejszego Bogactwa Państwa
Starożytne podania o Chinach giną w obawiach. Wydarzenia ony szczegol-
Dynastyy trwaiące lat obfitych. Dziwi przeto te bayki odrzucaią mo-
wią iż pewny Cesarz Hi oasm tey ówcześ 2132 przed Narodzeniem Pańskim spalił Historyczne Księgi bo
wiem wyciągali z nich przykłady przeciwne przeciw niego, i Jego wielkiey
władzy. Pewniey ogromney ludności. Zwoi Historyi wyższey o 150 lat potym
w języku Chińskim, to pewna iż nad 800 lat przed Narodzeniem nie ma nic pewnego. Obser-
wacye Astronomiczne wyżey wzięte, lecz Obserwacye miedzią na lat 150
przed Cesarzem Jao, podług Freret dopiero r: 2145 przed Narodzeniem, to czas nayodleglyszy data
ale przerzanych Autorow nie dawano bowiem z powszechnych Biblii obserwacyi ich
Data ta zgoła czasow potopu, gdyż ten podług tey Society dzieje przeszłe nadto
2348 przed Narodzeniem a 1686 we Mss: Society podług edycyi Sumaky Pewnieiszy o 700
lat późniey. znalazł dopiero 2000 naypewniey można poznać data Chińskie. Angielscy
Autorowie utrzymuią że Noe a pierwszy Rządca Chińskiey Soli. cat to iedna i tesz sama
osoba. De Gigne twierdzi, że Oroba Egipskiego osiadła w Chinach 1120 przed Narodzeniem i tam zaszły
Historyą przeniosła. - że dwie pierwsze Dynastye za Historyą Królow Sebańskich
w gornym Egipcie, Dalej że naczelnik 3. Dynastyy miał bydź Teriellii wojownik
mowi: że podług własnego Chinczykow podania miały mieszkać szczepy ludow po
nad brzegami Kaspijskiemi, do Chin należące, taleto podobieństwo, obrzęd mowienia
w nalazł to pewna iż te ludy maią wiele do siebie podobieństwa pismo Chińskie po-
Podobne iest do Hieraglyfow Egipskich, niemaią oni niektorych naszych liter b, d, x, z,
to także osobliwości bez niemałą także słow gdzieby dwie spotykali, pozostawaią, ale

Zamiast dla poddanych spokojnie samowolna, dla tego trudno im cokolwiek
tego wyr: [illegible] raymować, wiele ich nale mają podobieństwa wspaniałe z ludzkością uczuć i umysłu
Rotgma [illegible] twarzy, chociaż bez oznaki w ustawodawaniu społeczności, etc. mimo tego trzeba
wiele [illegible] trudno dowieść, to pewna że ojcowie ich nie dziwią [illegible] przestrzegają na nadawanie
tych zetnes prawa ich monarchy za zbrodnią służyć. Rząd Chinski tak zbyteczną zachowaloną
nim wszystkie stolice. Celita Rego przez Boskość rozszerzona ludzkość zajęta moralnością Kompen-
za Mandaryni zbyt często spotkają się widokami ozwiętemi, przedawaną i sprawiedliwości Cesarza
tam zawsze od Cesarza i podług Montesquiusza ich ten Despotą i dobrze tylko czasem zdarza
wać się nie może tyranem, ich zgubienia między Chrześcianami. Stąd to trwałość Chinskiego Cesarstwa
Odpowiedź przyczyny tego są te, że to zawsze podług ich myśli rządzone było lub bywało zdobyte
przez Dynastyę Mandszu pochodzący, których mylnie zowią Tartarami, są
rzecz Mongołami, że lubo dochody Cesarza wynoszą do kilkunastu milionów niezdarza
mu chęci do pieniędzy niesprawiedliwości, punkt rządzący jest tedyż w Chinach, czyli ob-
cesia Urzędników, Nauka tam zależy na rozumności najwyższej Chińskiej, Charakter
tych rzeczy jest do 80000 całego wojska nie wystarczy na nauczenie się tych
czarni się tedy do pewnego podania Pedanterii, przychodzą do pewnego złożenia nie umie
Synowie muszą koniecznie stanowić duch ustawy zawsze zgrzeszyli, a stąd do zgrzeszenia
nowi, ich nauczyciele nie są godni do wyższych widoków lub albo stanowią się przy
dobru Monarchy albo zdzierają biednych poddanych: dalej lud cały niezmiernie rozsądny
wynosi bowiem do 80000000 zajęty Rolnictwem, fabrykami, nauczeniu obchodzeniu
i Ceremoniałami Dobrych, zbyt jest oswojony do dawnych obyczajów i stąd
nie wzięcie na Postrzeżeniu i spokojności polityka. W tych więc formach zawsze
trwających gnie zgwałcenie duszy i ciała ustawicznie ich ratuje natchnienie Charakteru zupełnie
Podniebia Zwierzchności uważana jest za Świętą, Osoba Monarchy zamiętyczna i stoi
nad ludzką, te tedy przyczyny przyłożyły się do nadania tej trwałości Państwu Chińskiemu
Są oni wielkim zdziwieniem wzięcie na tych i Cesarzach obawiać się i nadzwyczaj
podobnie przylgnęli do uwielbienia nadziei i tworzyć wzrokach o pożarach. Godzą
wspomnienia jest Kodeks Konfucyusz, który nadał Religię Chińczykom ugo zadowolnia
i czyste zasadzają się tylko na czynach, czyli on około 550 przed Chrystusem Godzien
bez nie pospolite miejsce [illegible] zasad; z tych uwag poznamy się z uważaniem wewnętrznego
ralnym, miał wszystkie cnoty i wszystkie wszystkie zwyczajne ludzkości uszanowanie
nikt bory dziwili się nadzwyczajnym mędrcom, urzędnicy ustawnie dan utrzymują Patryar
ny. Misjonarze Jezuity chwalili ten lud niezmiernie i jego prawa tak dalece, że mam
owego Antagonistę Jezuickiego Woltera uwielbili który cudny obarzył niepojęcie dosko
nienia Chińczyków, lub Jezuici mieli pewność ich chwalić. Systemat allegorii
Pytanie ministracyjny, ich, zgadzał się z duchem Jezuickim to jest rozdawanie ludu
stanowić się tylko w Niemowlęctwie trwały ontologicznej społeczności ale nie na to ustawodawcy jest przeznaczone
ony i Religia nasza tego nienawidzi. [illegible] Mimo ustanowienia literatury ludu
ale wszystkie. podobnych Jezuitów niemogą one tych z przyjęte gorsze zgubne.

Indyanie

Co do pism źródłowych mamy opisy Herodota, i Pergamu pisma Megastenes a Wielkiego Grata
deńca K. Bibliotekarza Aleksandryjskiego za Ptolomeusza Everget 240 lat przed Chrystusem
Strabo rzymski za czasów Augusta i Chrystusa nam dochowali. To Bezorze za opisuje
rzeczy

wiadomości. Co do starożytności Indyan świadczą Quintus Kurcyusz Plutarch Justyn i Arrian Dziejopis Alexandra W.ᵍᵒ. Co do nowszych X. De Jumilhac, Historie de Gens Orientales 1744. r. Starsza zaś wiadomości z Journalu Podróży Anquetila Du Perron i innych wiarogodnych o Indyanach lub tegoż narodu Historya tak cała Xięga inna basnami iest napełniona z tym wszystkim iest lud starożytny, gdyż dawniey tam podróżowano dla oświecenia się a nie dla rozkoszy twierdzą że Egipcyanie i Grecy z tamtąd przeszli Historyą i Religią: to pewnego że nauka Metempsychozy od nich przeszła, ta obojętność dla dóbr ich starożytności, głodney Arrtyzana. Indyanie byli wolni i dzielili się na 7. Kast: a tylko się nie mieszały przez małżeństwa, mowi o Braminach że byli mniey za świętych i nietykalnych. O Kaście dziesiątey, która z wszystkich czynności stadanych baranie obowiązki i znaki Królowi przynosić zdawała, mowi dalej o Robotnikach i ten Zwyczaj trwa do dziś dnia. Dzielą Indyanie dzielą się na 4. Części głowne i mają mnóstwo podziały, to tylko przypomina starożytności Egipcyan. Że podziały takowe tamę, oczywistem dostatecznie człowiekowi ale się myśley mowi to: gdyby nam tego zaprzeczył że i innych podobnie się podziały na Włochach Szlachtę, i Mieszczan że Pan Szlachcic, i prostaczego nie powinien mieszać się z innymi stany, ale nas nie tączy się wyobrażenie Religijne tutejsze fundamentem bardzo iest u Indyan a Religia nasza nawet w wielach barbarzyńskich za obliczu Boga czystych Ludzi na równey wadze zrali. Indyanie wzięli swą stawę Brachmanowie, czyli Braminowie, równie zrano czonym całi Egipcyy Kapłanom; byli wyjęci od podatków, składali Radę przy Monarsze, studzili się z Królową wojną, dotychczas nauki tajemne, starożytności obyczaiów, tak dalece że powszechne podróżowanie Cudzoziemców zgromadzili, czynszowali się na stowarzyszenia, przeszli cało swoie, gardzili temi którzy się starożytności mierzali, i mieli tego za odważnego który dawnie w swoiey życiu odbiegał podobny przykładowy tamy u Abryana, pewnego Bramina imieniem Salamnes 60 lat mającego przybyły na ucztę dworu Króla Alexandrowa W. że dwie zachowuje życie swoie ale rozmyślnemu wielu widzowi, uskutecznił to Alexander a Braminowie zaraz ułożyli stos, stanęli ofiarą ofiarnego zabobonu wielu prowadziło ostre życie Nadzwyczaiey Cnoty Hermes dostrzegł nadzwyczaiey mędrcy. Jeden z Artystów ich nauki były Metempsychozy, o jednej nieśmiertelności duszy po umarłych zachęcał lub nagrodę wcielania pewnych zwierząt przebywali, wiedzy ciałamości onej zwierzęcia, z tey przyczyny Indyanie mięsa nie używali. Co do ciała w względzie moralnym nie były bardzo ostrożni o dobre uczty, ale po śmierci nie przepuszczali wcielonego ciała. - O Religii, o Bóstwach o Xięgach Wedam, o Xiężach Sanskrytskim w nowszey Hist. będzie - tu tylko to powiemy że od Xięży tamtejszych, którzy tym zarządzają. Ten iest wiadomy upatrywano iakieś podobieństwo z Xiężami Słowiańskimi, ale bacznie daleko, obawiam się że nie tylko z Słowiańskimi nazwisk ale też iest macierzystwem iest całey Europy i Azyi. Ucieczki utrzymują się miejsca ich Teologiczne i do Grekow przeszły co widzieć w Plutonie: nimi mowią że nawet do nietykalnych Pariasów przybyć zwyczaiu obrzędy że ciała gnić na ogniu po umarłych mężów nie iest prawym ale złey przedawnionym zwyczaiem

Brannin do swego interesu utrzymuią go: Zresztą Dzieie ich pierwotne zabezpieczenie
rey Unon, wielkie lata, Mitologie i to to tylko chybaiedno wspomnić można że Gre
gre zrachow do nas ze przemiata i rachuba liczb Arabskich tak utrzymanie Samo
mer. —

Grecy

Samo Nazwisko Grekow zdaie się pochodzić ducha naszego po tylu narodach obcych, i mało
znanych: tutay znayduią się prawdziwi Bohatyrowie, wielkie Geniusze Dzieła sztuki wzoro
rozumowa wolności wzparta na prawach Politykі rządzonej, powinny 1mo oświeconych
nasi Grekow: gdyż się dla nas zawsze Wazne, całe odbiorem Cywilizacyi Europeyska ast
Żaden Narod tyle bawi nie ma w Historyi, zwey to Grecy, bardzo miasto zbrojni się z
mi i uzbroyn podało to materyą do bawienia, tu godzimy głowne pre: Grecy składali
z rożnych osad przybyłych z Egipt, Azyi mniejszey Fenicyi i Egipta tu się nie mieli
Onego nazwiska ani składali swego ludu, Nazwisko Pelazgow pozniey dało się wspom
iszego wielu z nimi byli Tyrolczycy mieszkaniy Pelazgi pozniey Hellenami zwani, Ho
zyli na 1000 lat pod 2. nie zarzewa wszystkich Grekow Rodzym imieniem, bez wa
dynow, Danaami, Argivami, Achiwami i Jonitami, Dorydami za czasow Pelo
to powstali obupleminnej Przeciwnemi i zwarcie Grekow ogolnie Hellenes nie
a Krainy Hellas, i pierwsi mieszkaniy nie mieli stałych siedlisk tak nastawali się
mnie, wyparci tu Greki pochodzi od Deukaliona, tutoy ieden z rzeczy tego ludu, Grecki
narwany na ciały przeniesiali narod. Na 18. wiek pod Am: zawrzynaią się date Historyczne
r: 1780. po powodzi za Ogigesa przypadaią zniszczenia Kraina, Syn iego Katory Mieszkania
Helenys w Attyce, które się pozniey znacznie wsławiło, ale Stopy tamtejsze rzeczy bywały wiel
lowiey Grecyi, tutejsi dla ograniczonych wiadomości pochodzenia nazywali Jelmon
się przeto w Gory Pelazgiskie obawiały za wodzi Deukaliona Syna Prometeusza około
1540 pod Atlazowie Pelazgowie nie mogąc się oprzeć tym wspaniałym Ludom
wili albowiem znami potęgi i albo ustąpić, i tedy przeniesli się nieliczny na wyspy
mi do Beocyi do Epiru Azyi mniejszey a nawet do włoch, i tam pod dowództwem Ey
tra i Deukaliona osady założyli, Jonitowie Deukaliona przy pomocy obcych
tarzow i pod wodzą razarenaią się z Grecy i ich potomkowie, Syn iego Hellen zawiadu
miasto Hellas, pozniey nazwane całey Grecyi, Synowie iego całe to Eolus Dorys Achej
Jon stanęli się nowemi nazwiskami nowych potomków, Cudzoziemcy przybywaią się do wspom
zowanej Grekow osobliwie Semigrancie i Egipcyanie, tutoy z rożnych przyczyn
przybyciu, a niektórzy całe odmy zawiązali się pod dowództwem mężow znakomitych. Z
tylko ważne przytoczymy. — 1e Przez Cyklopsa Egipcyanina i podług pewnych Kalkulu
zmiszy do Mojżesza gdyż Mojżesz żył w połowie 15 w pod Am: akm: w pod: 18: wo: i tenże
lądował na brzegach Attyki. Corka tamtejszego Króla, Danaia Kiona Celeropsa, ten ob
li tud ułagodził. Po śmierci swego teścia zostaie Król a i powagę sobie u Kraiu ieszcze za
żył na wszystkim miasto Celeropsa a około niego mieszkaniy budowali robić miasto
to miasto było ofiarowane Minerwie i pozniey zwano powstały Ateny. Niektórzy Am
wanie Celeropsa biorą za iono, czyni związek między Hellenami przeciw napadom
Dowodzących do Samospłu cieszarzy zgromadzaią się pod wodą na rok Grecy na
radzania się o dobro Krowiney i powszechnych. Wszyscy więc Grecy uważaią się
iżnie

ionego narodu. Za czasow Amfiktyona zadawn się 2/ Czasu w Grecyi litory
tutej historyi. Krolowi Jemiji Agenorowi obcy iakiś stryi wyiechał z Azyi
Cadmus ktory potomstwa się obcy szukał - złota 1500 fl. Ren. dar. byty iego nas to
wania, nieiakiad wieś więcy wroćił i żeglugę z przybył do Beotii, tam swoiey wypi
ryta chodzie, oczyściwszy lubo nie bez trudności to miejsce zwierząt i potwor - szatanych
miasto Cadmea zwane, potym Teby, położenia tego miejsca, miasta go umarłego
Pana ale on zato rożnych sztuk ich nauczył, bogiem drogich kamieni, toście nie nie
dzi, złota on się oraz żyzn zwany wynalazek, albo może przechrzta Fenicc, 16 g tozeb
Alfab: całey Grecyi wyteczonym, i oberwanym ich z pod danych z upadłey roli
i winic. - w tym czasie zaraz oraz przykłada - 3/ Czasu w Grecyi: Danaus Egi
pcyanin r 1790 fl Rh wyiechawszy na wschodnim brzegu Peloponezu
Argos tam panowali potomkowie Inacha. ktory musiał mu ustąpić, musiał on z Egiptu
z 50 córkami / Celeros i Cadmus wyprowadzili Grekow na Polnocne, bo Mity mowią
że ustąpić wprzod Cereo i Fryxolon to uczynili, Cereo oddana za Boginię, urodziła
się w Cyprii, gdzie Polnocne nie dawało, - Obcy iakiś wyiechał się Portią Rozsypnie
ona (to) wdowiąc się przybyła do Grecyi do Attyki w okolice Eleusis, Celeus Król
tamtejszy bardzo się gościnnie przyiął - a zato wdzięczna mu Syna Fryptolema, ktory
pozniey, zdał się wielkim się zwolennikiem, uprowadził Polnocne i tego
wynalazcę Cereo pomnożył, tym to sposobem tę czy się Historya z Mitologią, bar
dzo nieiakiey prawdziwey. W dayszi faktow - W tym czasie tedy wprowadziła się
się Muzyka i Poezya. z Pieriodowey Grecyi z gory Olympu przybywa Orfeusz
do Grecyi Beotii / dzięki ten ich nowey sztuczadra obyczaie dzikie mieszkańcow
a Mity mowią iż ospali porwał od tego czasu gora Olympus, przemiana się czasu
dzo Bogow o Grecy dawniey rzeczy słowie i siły i otrzymują czesi Bogowie Cudzo
ziemskich, ktore z pomiędzy swoich pogranicznych położeń, nabonnie ostemu i nabodowiły
rozpalne, bar tu czasu wzięć się zwierzchnia. Pelops Azie mniey orele wyiechawszy
r 1300 fl Rh na południe Grecyi przywiozł z sobą bogactwa, i Fenicc
położenia Peloponezu, ktory nazwisko się PELOPONEZU dotąd Pelopsa, tak
się upowszechnił. tu czasie Religiyna i Obyczaie. - w tych czasach mieszka Bohatyrow
czyli Półbogow. Bellorofon przeciwstawiony od Krolowey Tebu Stenra ogromne walki
Perseus Syn Jowisza i Alkmeny uwalnia Andromidę na wyspie Norwos z zapomnie
głowy Meduzy wszystko w kamien zamienia. Herkules czyli Alcides wypełnia
swoie 12. sławnych czynow. Lew nemeyski, wąż Lernejski, Jelen z miedzianemi nogi
sławny Kalidonec na puszczona zadem Lepula od zatrutego Centaura przez
żonę Dyanirę wszelakiego go uprawia, umiera na Gorze Etk, wprzod sam sobie
stos pogrzebowy - Są to osoby historyczne bar tak zamatwane basniami iż trudno
dociec, Co do Dzieiow Greków przeciwny wiadomości od czas Fenician i Egipcian
zawsze mieszkańcy pewnie ale morze 1mo albo rozboyniey morzy, stoią się wyższym skarbnym
nabezpieczeństwem, bez potęgi morska nabonnie potrzebnie mi tamtym. Na ostatnie krolie
dzi Kandya byto dwoch sławnych Krolow pod Imionem Minos tak bowiem
Pisarze utrzymują Inny przeszłości oczywiście Morza. Egipskiego oznaczonych krolow i tolowo

Egzo

Jquinu rzeź wmułowi 1° Prawodawstwu Kreteńczykom które porządek i karność za
dobie obrad z tych praw utomki tylko mamy. Zasadą w nich było aby młodzież wi
tyła o ich mądrości, zadatz bezpieczeństwa, stan krain tego bardzo był uwielbiony. Minoy
wi oten rzeź przekonali gdy raz uwrazili Minosa. Androgeusa syn jego r: 1274 Jo
był na obchod Minerwy do Aten. Egeusz wtenczas król Attyki powzięł o nim
rzenie że przestawał z osobami dmu nieprzyjaznymi, i tamże go zamordowali Mi
nos zmartwiony tym nieszczęściem, posłuszeństwo zerwała z Flotą do Attyki, i przybywa
zarazem Alkmenybowcy tym bardziej że wcholery owcy morowe panowało powiat
mościli się Jpodetadz i ordz obowiązali się do chamiebnego charakteru to usłowie
Jehospodo i J. dziewcząt na ofiarę duchowi za tutejszym posłuszeństwo, alko tak
tow mowi, że potwora Minotaurus te pożerał ofiary, to trwało do Tezeusza
to nad tutoty Attyki od tego uwolnił. Był on oraz uczestnikiem wyprawy Argonautów
do Kolchidy: ten Kray Azyatycki miał rzeki z złotym piaskiem. Medea
ten przyjął słowa Bardzią czyli runem złotym powiesił o złotym runie
chciwości w Grekach i dało powód do owej sławnej wyprawy. Jazon z Jesuitami
miał Medeja chciwego runu ten go wiązi namówił, abystam, poczciwy Wzrok
wokół Kastor i Pollux, Herkules, Tezeusz, Orfeusz i inni było to zbyt smutne
przedsięwzięcie statkami Kolchami. Sam przybywszy Jazon za pomocą Czarnoksięz
niczki Medei potrzebuje potwory i dobywa runo, powraca do Ojczyzny burzliwy
długo błądząc. Tezeusz wielkie potrzeby zrobiły, 12 gmin wiedno podzielił Jcałe
tło na 12 klasy świeckich: ten tatuś im nadziela Jpozwolił ze Kretowi tylko
dowództwo i wytrzymanie Prawo pozostało. Okoliczności wojny Trojańskiej two
rzy ważną epokę w Historyi Grecyi. Powód znanemu, cała Grecya z Attyką
Jastrzębia dla zemszczenia się Kretejczyków wyprawę czyniła Grekowie. Potęga i bogactwa
Trój nie mogły ich uratować, Azya ulega swą potęgą Europy, a przykład
Paryża nakazuje że namiętności niepohamowane do wielkich czasem nieszczęść
zą prowadzą, stało się to 1180 przed. Wojna Trojańska miała i dobre skutki
Pomogła bo przez długie oddalenie Azyi Grecyi nie tak powstał wielki Kraiu
z tych tupieży, rozbójnicy zaczęli się rozszerzać. Za ich czas Obcy znajomili się Grecyi
turczynami nowemi; wiele potworów Azyatyckich do Europy przeniosły. Duch wojenny
rozszerzał i umacniał się między nimi. Skutki tego objawiały się w wojnach Heraklei
dow oto 120 lat po wojnie Trojańskiej potomkowie Herkulesa chcieli wynagrodzić
potomkom Pelopsa z Peloponezu z tutejszego byli wygnani, wracają uzbrojeni do
Ojczyzny i wielkoczasze Państwa ulega im, wtenczas Argos, Sparta Mine
ume Gospodarzą ich rządy. Arkadya została wrętu potomkowie Pelopsa na
tomiast ta się powiodła, i ztąd nastąpiły migracye do Azyi mniejszej. Metas
ton dał się oni i w Monarch i opanował tam stolicę rządu, zmiano to tak Ko
lwiek w r: 1068. Kodrus panuje wtenczas w Atenach, Atenczykowie pozy
pozbawiali Jonczykom a Doryczykowi domagają się ich wygnania

wają się do wyroczni Delfickiey, ta odpowiada, że ta strona będzie wy grywającą której Król z tych nie będzie ofiarą Ojczyzny, odtąd zawiązano tytuł Królewski, który nie będzie godnym nikogo z 1068. Ustana wiają Archentow z familii Kodrusa, którzy mieli zawsze sprawa z swego urzędowania którzy tam przez lat 300 panowali, dwaj synowie Kodrusa zbierają mnóstwo Atenczyków i Jonizków idą się do Azyi mniey ich gdzie zabudowali osadę Jonią Grecy Azyatyccy bardziey oświeconemi byli niż Europejscy. Igrzyska Olympijskie renowione przez Ifita, do których uczestnictwa cały naród zgromadza się. Było dziełem środek do wzbudzania emulacyi narodowey i oryginalności narodu tam widziano się nie tylko w sztukach gymnastycznych, ale nawet w muzykowych poezyi, muzyce etc. gdzie zwycięzcy pewną nagrodę odbierali. Zawrzenie ich nie w r: 1776. gdzie ważne one i stąd iż poznamy zaprowadzano imiona Zwycięzców; podług nich dochodzono chronologii dlatego Epoki powzięła się powszechnie Historyczna Grecyi od 9. wieku ustały Królestwa. Duch wolności ogarnia wszystkich Natenczas Państwa Lacedemońskie Sparta v. Lacedemonia od czasów ich ustanowania Heraklidów panowało tam dwuch Królow, dla tego: iż Żona Króla Arystona mu powiła bliźnięta, nie wiedzą który starszy, i nie wiadomo ich w koronie brzydzić obydwom dano Protestwo i to poźniey wcześnie wzięto wzwyczay ale powaga ich coraz bardziey osłabiała, i wiele ich się nie słuchano. Nie tak panował w Grecyi, Petricla było męża na zespolenie z tem, tatem był Liturg, powinność swego brata mogł zostać Królem i Królowa ciężarna ofiarowała mu swoią rękę, tak on zewsząd aż do rozwiązania Królowey odkładał, to gdy nadszedł dziecko obwiązał Syna Królowey za Monarchę a sam stał się Jego Opiekunem. Niewiadomo ta chciwa panowania ostatnia go, ale gdyby on uzurpatorem był bronił. Liturg oddala się z Ojczyzny, udaje się do Kraiu Egiptu do Jonii aby poznał stan Rzeczy. Tu nie poprzestał w Grecyi buchnął powodzeniu jego z Grecyi. Spartowie powodują go na powrot, i radzą i wzywają do Delfos gdzie wyrocznia oświadczyła że prawa jego były z samego Apollina prawami, stale tym prawem umiał Liturg powagę boską nadać, nadał on nowy kształt Rządowi, chciał aby obywatele byli równemi, co do majątku i sposobu życia. ale się przekonał iż to tych nie mogło, wszystkich równie ubogimi natchnął dlatego Obywatele do oddania mu swey majętności nieruchomey zaczęli tylko to pobierali co do ich wyżywienia co Państwo mało - drugą część nie dbali ich przymusił. — Liturg prawa nie pisał, gdyż chciał aby się nie kładły nazerachowy ryte mieli, i napratowali dopiero uczynił Ustawy, stałym, zabarał obcowania z cudzoziemcami dla tego ich mowi Tukydydes, aby nie naśladowano inot Sparty bronieli się do Cudz - nie zarażano zwyczajonego nie sięgano - tu pow nigdy nie brano. Mat żeństwa zawierane były pod dozorem Rządu. Dzieci słabowite zabijano na tey zasadzie: iż nie są zdatne do obrony Ojczyzny etc. są to prawa dobre dotyczą dla Sparty tylko do 40000 mieszkańców, bez nich dla większego całego kraju gruntu Sparty podzielił na 9000 części a prowincyą całą na 30000 części, pomiędzy mieszkańców i sposób życia. Zabrał się sposobem nadzwyczajnym

ustrz

utrzymywał, niewiedomo. Kaidumu Ojcu tyle dał rozkoszy, że miał rynow, zakarat pieniędzy złotych i srebrnych a nadat zbarnie, zakarat badowai domow kosztownych, nakarał den stol powszechny. Dzieci od 11-roku dostawały się [illegible] do wszelkich wzbywzaiano, bywały przy stołach publicznych ale mowić im nie wolno, Rozmowy starych były dla nich nauką, wymagano od nich krótkiej odpowiedzi. – Liturg polecając Kobietom uwirenia mężkie, hartujące ciało, przeszkadzały na mężczyzn, – Obywatele bawili się polowaniem i innemi uwirenami – Lud Spartański władzę wykonywał na Zgromadzeniach, z których jedno, nazywało się Εκκλεσία, gdzie zgromadzali się wszyscy Lakonczycy, tu dopiero tylko sami nieszlachetny sprawy tam uradzano na krótkie wołanie tak lub nie tak: prowadzenie spraw miała polowa władzę starszych – Senat γερουσια z 28 osób składającej się z tronu, ich nagrom 60 lat mieć mogły i byli dożywotni obierani głosowaniem ludu – to Kollegium rozstrzygało wszelkie sprawy, nim do ludu przyszły, oni byli pierwszymi urzędnikami mieli staranie o rzeczy religijney – stawali na czele woyska – Urząd Królewski był dożywotni, ale ograniczony władzą Ε. Eforow, bez nato nie zgadzając się [illegible] za ustanowieniu, jedni mowią iż Liturg, innych twierdzą iż pomocnicy, którzy bywali obierani, byli oni Kontrolerami spraw Królewskich, niekiedy wyprawiani byli od Królow, bez ich jednostwo tylko rzeczami było ograniczone – Jednakże 500 lat po Liturgu władza ich zamieniła się w Oligarchią despotyczną – Woyskowe więc te prawa były bardzo dobre ale dla małey części ludu, była to moralność szczupły zregolne były dobre ale nie ogół Rządu gdy znikał duch jego prawa gdy rozszerzali granice prawa nieustannemi stały się. – Niektóre uwagi o Prawach Liburga Prawa te mają swoich wielkich wielbicielow i zbyt ostrych krytykow trzeba nam się środka trzymać, „Ostroż“ i Surowość Spartanczykow, do złych była pozwalana i wystawiała obraz ouroczy dla ludzkości, Hermita ona oraz przy rodzenia. Barbaryństwo było zabijać dzieci dla tego że były do woyska niezdatne wzwiedzie i potym mogły się stać zdatnemi. lub do innej czynności Rządu wiekszemi. Barbaryństwo było składanie dzieci na ołtarzu Dyany czasem aż na śmierć aby ich zawczasu do ponoszenia bolow przyzwyczaić i nawet żądano, aby znalazły bolu nie okazywały. – Matki zawzięcie szczęściły gdy synowie ich na placu boiu polegli w służbie miłości Ojczyzny może istniował przy miłości macierzyńskiey, y obawa ta ostatnia jest najpierwszym obowiązkiem. – Barbaryństwo postępowanie z [illegible] tami niewolnikami, – rownie godne nagany – używano ich nadzwyczaj do ciężkich prawy roli; i katowano niemiłosiernie – a czasem niewinnych zabijano, lecz aby nie szkodzili, samowładności Państwa. to iż nadziano po Liturgu, gdyż uniemiżeni powstali na swych Panow, widzieli to dowodem ich srogości [illegible] go tych Spartańczykowie byli posiadali ludzkości godności byli więcej przychylni znaki im w nich należy się pogarda bogactw, miłość Ojczyzny – męstwo widzieli nad inne wynosiły ich narody. Lecz te wszystkie zalety nikną ludzy uważamy że mi niedostawało ludzkości. Ta jedna dziedzina tych wspaniałych, że byli mniej

Lakoby

zabobonni nad innych Grekow. Że ich Religia bardziey zmierzała do rozsądku
pozegi ich wszystkie nabiwet Wenery zbroyne wystawiali. do ofiar miała bydź
ona przyprowadzana, aby ich mogła Rutarch nie bezbożnych od nabożeństwa
aże iest to prawda - bo tuto prawdziwie iest pobożnym, nieuważa na cenę Bo
gu ofiarowaną długie modlitwy zakazane - pogrzeby proste, i zmierzały do
pogardy śmierci - zdaie się że Polozenia Państwa tym ludem kierowała
i utrzymywała iey pierwszeństwo w Grecyi. Liburg aby umocnił swoie
prawa, namawiał Spartanczyków, ażeby żadney w sprawach nie czynili odmiany
dopoki on nie powroci z Delfow udał się tam i wszystko nie poroztrząsał, gdyż się
sam zabił, mniemaiąc iż takim sposobem warunek od niego zatokowany mu
nie będzie wypełniony. Historya ich aż do napadu Perzow, miała podobnie
tow godnych uwagi wypadku. dwie tylko są wiadome wojny Messeńskie
trwała od r. pod. 743 - 724 przez lat 19. Druga r. 685. - 668 pod.
przyczyna była iż Messeńczykowie dopuścili się napaści - uwięzili się z zbroż
nym Messeny nawet nocy zepsuty prawa Liburga - Który obawiaiąc się
ażeby prawa Liburga nie godzien tylko pochwał, które mu niektorzy daią Pisarze.

Ateńczykowie

Wyżey wspomnieliśmy iż w Atenach ustanowiony był przez Kodrow, ale pozniey
Kodrusa ten sposob Rządu zniesiono a zaprowadzono Archontow, i to przez 300
lat trwało azebor. 752. pod. Am. bydło rok założenia miasta Rzymu, zaprowa
dzono naprzod 10 letnich w. 681. pod. rożnych od pierwszego roku lat, nary
wano ich w Rzymie od Cyrusa: te zmiany Tarquinami byly demolowany;
Ateny niemiały praw pisanych. Urzędnicy więzi i Sędziowie starowali zale wy
roki do własnego rozsądku, a zatem szło do uroczen i osobistych widokow, dla
tego to powszechnie prawa, że Sędzia nie powinien sądzić według sterznosci
ale według prawa, i zle to wyrok może być prawnym, ale nie słusznym.
w Atenach lecz w 300 lub w 400 lat prawo pisanych nie było, gdy iak za
wiązki towarzystwa rozwinęły się gdy prostota Patryarchalna znikneła, dała
się uczuć potrzeba praw stałych. Prawo wzięli iden z mędrszych Archontow zda
wał się być do godnym tego zadania, lecz nie odpowiedział wcale powszechnemu
oczekiwaniu. w 624. pod. napisał prawa dla Aten, lecz oświadczał się że
można być mędrszym nie będąc dobrym Prawodawcą, Walentin swoiego
czasu Prawodawstwa porwał w okrutności, Zbior iego praw był prawie
Kodexem Kryminalnym a nie cywilnym za nayprzod się przewinienia
Prawo karę śmierci. Zbytek iego w tey mierze tak dalece się posunął
iż nawet do zwierzętnych rzeczy gdy zawadzały. Był on sam mędr
szym i chciał wszystkich razem sporzyć mędrszem. ; a to cała moc
Kewsin Aut. dowodzi mie ; byłoby życzeniem niedorzecznem, bo gdy wie
szystkim powszechnie ; Prawa iego Krwią były pisane, upadły razem z
Leo

bo niepodobne były do wykonania; po przetłumaczeniu takiego zdania Ateńczykowi spodoba
w drugą oddaleczność, rozwiozłości bezgranicznie. Ubocznych pragnęli Demokracyi; bogacz Arysto
cyi, a mieszkańcy pobrzeżnego mordliwi Rządu mieszanego, wśród tych zamieszkań
bono spowszechnią uwagę na Solona, pochodzącego z rodu znakomitego ozwiczonych
zofią i spodziami, usprzeymuje, dobry Obywatel mogłby być ustanowiony prawa tak mą
drze, gdyby był chciał rządzić za swoim rozsądkiem. Lecz on chcąc dogodzić wszystkim
komu niedogodził, i to niech będzie dla nas nauką, że przyjaciel wszystkich zarazem
nie iest przyjacielem. Czuł to Solon, iż mu zbywało na tęgości charakteru, i dlatego
mawiał, że jego prawa były dobre ale tylko dla Ateńczyków, stosunek się do mniej
szych okoliczności. Władza Najwyższa ludowi była powierzona. Urzędy Obywa
telom – byłoby to dobrze gdyby Urzędnicy powagę swoją u ludu utrzymywali – ale brak
tej równowagi obrażał się szkodliwym. Aeneidy rozdzielał na 3 klassy podług dostat
czynności – subadzy ciężkie tylko obkładali klassę, bez tej była najliczniejsza, a więc przez
powierzony był burzliwemu mottłowi. Na zgromadzeniach dawali swoje Woty
o polocji, wojnie; a nawet do wyroku Senatu można się było odwołać do wyroku lu
dowych, mogł sądzić obojętnie interessow – lecz takie zdawały się zbyt często narzędziem
niepryjaciół do doprowadzenia do skutku swoich osobistych widoków. Senat składał się z
400 z każdej klassy po 100; później zwiększony do 600. bez to mało obywatela mają
ludu zwyczajne zgromadzenia ludu odbywały się w tydzień. – Obywatel mający bo
gactwa mógł odchodzić. – Ciężka była walka między głową a urzędami, a
zawsze zamieszkanie i nielubi dowcipne powiedział Stylo Akademicki, dziwi mnie
to że u was między mają prawo rozbierania a głupiej potwierdzania, wszelkie
na Atenach. – Montesquiusz w swoim Dziele L'esprit de lois wspomina o ziemskich
Solona ustawach, z tych niektóre są: że prawo Draconia uchylił zupełnie, zabójców, zaliczając wszystkie za długi. Montesquiusz zdaje mi się do Rzymu
pilnego nie powinnaby się to stosować, utrzymuję wielu że długi dawniej za zmia
zupełnie aby równość między ludźmi zachował, i mieszczańskimi ich wszystkie przez
nominalną wartość pieniędzy, dozwolił każdemu Obywatelowi odwołać się na nie
wiadomości bogactwa do Urzędników w czasie zaburzenia, wśród niepokoju domowych
żeby z obywateli powinien był się oświadczyć za jedną lub za drugą stronę. Jeżeli tak
było przed rewolucyą Francuzką, mamy rzeczy byłyby spory. To prawo rozważane
w tych swoich skutkach obraża głęboką mądrość. Dozwolił także się wypra
wić bezdzietności mogł każdy mający majątek w swojej rodzinie spadku
narzucony małżonki Obywatel lub odmawiający rodzicom wspaniałe
był za złotowiekiem karcony. Niewiasta miała mężowi przynosić posag
i mała sprzęty gospodarskie, [illegible] nad tem zastanawiając się mówi że w ho
ciach Monarchicznych może będzie przepych, ale w rzeczach gospodarskich wszystko
ekonomiczne. Akkont przebonany o pieniądzach barany bywał omijany. Dzieci
których Rodzice zginęli w obronie Ojczyzny miały być wychowane kosztem Rzą
aż do lat 20. Odmawiający, bogaci publiczny powinien mieć za sobą 2/3 głosów

inaczey miał potrzebę wielkiey summy pieniędzy lub w więzieniu zostawał
Poddał iszcze bardzy wyrok zgromadzenia i rozterzygnienie prawa Are-
pagitom ten urząd był niedługo rządem Waszemy[ni]m, Ostrazyzm był
odtrunek rządu, przez który obywatel uznanym mogł być nie tylko z a
rządu ale i z kraju, nie była to hańba dla niego ale honor trzeba było bowo
głowo aby kara Ostrazyzmu nastąpiła. Rzadko zdarzało się
dzieci ludzie podległy złych ludzi intrygom, Epoka ani czas Ostrazyzmu
niewiadoma, idzie ułożyć go za rządu Peryklesa, drudzy poznay, po Solonie
rozmaita tu zachodzi o lat 800. Godna tu iszcze Anacharzysa uwagi wzyg-
dem prawodawstwa, który będąc w Atenach mawiał że prawa zgoła
tylko słabe pajęczyny przez które bogaty się przebrnie ale mucha ulgnie dla
te prawa ubodzy zachowywać będą a możnowładzi przeszkodą ubłnie
przestanią. Solon zaś miał odpowiedzieć że zdadzą się te prawa ich
zachowywane od wszystkich, pomiarz skłaniając się, starałem się dogodzić wszy-
stkim obywatelom, bardzo złych praw podają materye do uwagi rozmaitych,
Solon lubo z swej strony wszystko uczynił, wydali się oboi za bardzo mie-
łyty dobrem, bo niełyty zachowywane od wszystkich, przyczyny tego są, złyt
żywy gminu Atenczyków nie mogący się oddzielić za granicami trzymał jednostr
ruchliwości. Widział Solon przed śmiercią Atenczyków coraz bardziej rozkie-
łanych, podczas mu proponowano mu odmianę w ustawach z przykrzy-
szy, zobec to, opuścił ziemię ojczystą i przez podróży nowe zwoi umysł
tnoścą pomnożył, tymczasem powrócił rewolucya. Pizystrat brzemyślo-
lona, mężny choymy popularny słowem obdarzony przyniósł tytuł tyra-
nii, zmierzał postawnie do osiągnienia panowania. Solon spostrzegłszy
to zrzekł się wyjazdy twoją Ateńczyk, nayletszym rzekł Ateńczykom. Ty
zystrat wielkiey Hippokryzyn wzrywał aby dopiąć swego celu Kalecy się
, stawał w obliczu ludu, dano mu straż ze podrzeźnieniem jednego z pry-
wiów dla ocalenia go odmożnowładzych przemocy a tak on sobie władzę ugrunto
tey zbarł, przyklaszczył zobie wzrzeczą nad Atenami rotundę. Pod Pizi-
gii Rzeźbiarstwo i Umiętności Grekow Mowiliśmy że Osadnicze ludzy ze
złych Pizeyscie przytoczyły się do zaprowadzenia rozmaitych wyobrażeń Bob-
opynych, tu podziemnie rozrzezania się poczęły. Pozmay Poeci wzruchome mili
wyobrażenia o Bostwach. i bayki twórcami mitey Mitologii. Oni przymio-
ty i czyny Bostw pozamieniali w osoby symbolizne powieści mieli podsta
dy i czyny Bostw pozamieniali w osoby symbolizne powieści mieli podsta
Twórcy nadobne. Trudno mytozyć z dokładnością cało to nastąpić mogło, że
Pozystkie bogy Grecki Uzymały się Religii narodowey. Obojętność tutorzy się
do tego przyczyniły bayki te, wspólny czyste wzrystkim imię Hellenowo Stto
rych wzrymy wtasnie Grecy pochodzili, nade wzrystko wzpólna Swiętynia Delfickia
o bayki te przyłożeniem do wiary Bogow, natonic. i gorzała dawnozpatrzych ozob

wspa-

wzpólne, spomiędzy których niektórzy nayStarowniejsze Olympijskie, które nayprzód
się na zaprowadzenie tego Igrzysk, Grecy przyłożyli się do utworzenia systematu Religijnego
Linus, Orfeusz, Lukrecyusz, Heryod &c. nie ośmiu, mogł napisać Teogo-
Religia ta uznawała Jowisza za nayWyższego Bóstwa i wolała go wielbić
przez nazwanie Jabon, oprócz tego były inne Bóstwa ziemskie, Saturn, Ops
i Neptun, Pluton &c. Przypuszczają że te Bóstwa za przyczyną przyrodzonej
wyobrażonem w wyobrażeniach ludzkich. Jowisz znaczy nayWyższą doskonałość
powietrza Juno niższą napełnioną wyziewami, Febus słońce Witkan ogień
Diana cały obraz natury, Venus płodzącą siłę &c. Niższych bóstw i bóstw
liczby, tu należą Chory, Nimfy, Driady, Naiady, Fauny &c. Później nastąpiły
Półbogowie czyli Herkowie czyli to Herkulis, Perseusz, Kastor i Pollus
Tyndar &c. wzięty miłością ludzką ale cały wyższe, wierzono w czasy mianowi-
cie w nagrody onej lub kary. Elizyum Tartaru i Orcus. Ciała bezbożnych
bluźnierców ogniem, pozwięcali im święcie, i uroczyście. Kapłani niedziała
osobnej klasy ludzi, Kapłanki były berzemne. Ozdoba i ubiór Kapłanów były. Szata bia-
ła i długa – przepaska z wieńcem z bluszczu na głowie niepowinni mieć żadnej zbroi na boku
zresztą mogli się bronić i innemi zabawami. – Do obrzędów Religijnych należały ta-
Igrzyska święte, przeróżne ćwiczenia ciała przyrzne były u nich prawie tam
zabrzało na tym aby zręczności nadać ciału i pewną ciężkość, dla tego bieganie i rzucanie
do celu. –
One ustanowiły związki między Grekami pozniej. Chęć i miłość ojczyzny
nayLepszy dowód popisywania się na nich z swoimi talentami – za one wzniesiono
rzec do Cyprusa a nayDawniejsze Olympijskie. Epoka tych ust. r. 776 a wszystkie
odnowione zostały przez Króla Piłtę Pidrozimiusa. Kobiety i kobiety za bereznych czy
dzim nie miały tam przystępu – Zwycięzca otrzymywał wianek oliwny i wolno
oliwnym na ołtarzu Jowisza składano ofiary. Inne tam widzieć były
rozdawano, Neoniptolemi, Korynteliusz etc. te stały się potem widzieć Grecy, Zakon
Solona Zwycięzcy miał pewny dochód ze Skarbu. – Do mysterów te były na
bardzo Egipskich, upatrywano tam tylko ustanowienia Religii, nie obeszło się bez
ber zabobonów i ochydnych Ceremonij. – Cicero chwali te mowi: że one uczy
swobodnie żyć i spolegliwie umierać. – Nay Dawniejsze były Eleuzyńskie mianowa-
i wielkie. Pamiątka te wiele o nich mowi, Pozwięcały uczone cnotom Bachusowi
w tym celu Dzieło Vana Flovis. Głowną ozdobą Religii Greckiej stanowały wyprawy
do Dodonie, Delfickie nie mniejszą miały powagę wieszczby, wróżki &c. a uwa-
te i tamte zamawiały jedynie lud i oszukiwały Kapłani i interesy. –
Do Kunsztów i Umiejętności te wzięcie nauk wyzwolonych, – mianowicie Krasomowstwo
wymowne malarstwo, muzyka i Poezya. Inne ich znaczenie przywięzywali do
Muzyki, pochodzi ta około 1186 r. – wiadomo tutaj myśliwe: Bóstwo to Boga nie tylko
pięknych rzeźbach a więc i to dawno miało też znaczenie, Lecz mię dry tańce i muzyka
ostatecznie mawiała się, i nie trudniły się osoby wszelkiego stanu. Orfeusz &c. wolał pan
Bogowie &c. Architektura ich wspaniałe były wyborowym wynalazkiem. Rzeźby ostatnio
Dawnym. Poezya tak jako wszystkich innych dowodów wcześnie znalazła tam swoje
Grecy

Prawa nawet układano wierszem. Celnieysi Poeci Dydaktyczny wszystkich obeymuią
ie przeszłości uczuć się do Cyrusa – Bratuen – Solon – Thucydydes – Empedokles Parme-
nides Xoxi de Liryemy Poeta Lipsius – Amelizius – Symonides. – Kabalony y
rumba o Demonologyi tey tamuy Fizylic. Kopalnie mieli i mogli znaiy bowiem
przez Filozofa rozumiano twierdzą ieyo ze immatwey nauki, lub moralney obey-
mowała ona prawo narodow, natury – Politykę we wszystkich rzeczach, te przypisuią
Czasom X. mędrcow Greckich. –

Rzymianie

Co do Zrzodeł pierwotney Historyi. Tak w tey całe rodzaiey Historyi nic nie wie-
my o pierwotnych Czasach pierwszego, naydawnieysze iakieś ich tak narwaci można
dzieie się Fasti Capitolini i Fasti Consulares. lecz to tylko ze proste spisy krzesnikow.
i urzędow do Chronologyi posłużyć mogą – Parowszym Dziejopisem był Fabiusz Pikt.
220 przed Chr. z niego iedynie i to skąpie mamy. Nayley rzy cit Liwiusz wodz 89 przed
Chr. ten od 1242 Roku z tych mamy tylko kilkadziesiąt całkowite od 1 do 10te
cały przerwane aż do 20 ste ete: z tow wszystkich tych Roku y cit tylko 26. przy
on oraz Jewerasem, dawnym cit Epitome z tego Autora przez Draxenberga
L Tom in 4to ale cit Praclii – Na tych wspieraią się i własnym opatrzyli Kalen-
darzem Greckim Rzymianie zaginione ich dzieła przez ile mogli naśladowanie stylu i zwięzłości mali. Zgim warnepsi cit Dyonizyusz z Halikarnasu
ży ący pod Aug wydał dzieło Archeologia Romana po Grecku wszystko w 8 lat potem
cit warney rzem bo, ile cudzoziemiec tak podrzędnie w tatyi szczegoły, iakiemu Rzymianinowi nie
chciało wchodzić; mniemaią iż to cier wiadomo, nie zaszło to dzieło całe na szczęście czasow
bo z 20 mamy tylko 11. Roku. Cited y dwoch zrzodeł całey Historyi Rzymskiey
stanowią – Z Latinskich Prawy Justyn mały zaletę że nam naprawdę utrate Tro-
gusa Liwiusza zagrzebł gdyż tenże ich Epitomator. Z nowszych Herbelot Galuchius
Monates Gyllen, w Dziele o przyczynach wzrostu i upadku Państwa Rzymskiego.
Co do Własciwey Historyi zgadzaią się wszyscy na to iż Arya była kolebką
rodu ludzkiego ze Stamtąd rozchodzili się ludzie na Zachod do Europy środkowey
a stąd na Północ i Północny, pierwsi mieszkańcy migrancy dobywali lądem do
Europy; bardzo podobne prawdziwe tu nie stanowią – wszystkie tego wyniosłe pewna
iest że ich stamtąd zaludnione były do Północy – i że otrzymali pierwszych wiadomości
z Gliszu ich Historyi mowią się to o rzeczach nayodawnieyszych po rozchwycie rzeczy
dawney nato się że i mieszkali Celtach południowe zamieszkiwali z Gliszu Hiszp.
y Włoszy. – Włochy miały Ludy Głownie narody. Przed Północną Europą zamieszkały ludy
Skoty Celtyckie y Włoskie: aż do rzeki Tybru. Zgim Aurunkowie od rzeki Liris y Sibet
aż do naszemy Syrakuzkiemy, mowili językiem Celtow pierwotnych, pisarze od Rzy-
mian w Satyrach Atellenes; tam zwykli nazywali się Aborygenes i stąd
wnioskuią że oni byli nayprzodzi, lubo to przeczą ci Greckiego ust ogorzeros
ze zgo pochodzący stali oni się pierwszy mocniejszymi nad innymi. Trzeci Umbrowie
wieśniach nad morzem Azyatyckim stąd wrodzie wypadli Aurunkowie pochodzili wnio-
sek z starych Gallow – że i ci wyszedszy z Azyi dosli na Północ od Niemiec stąd

do

do tetoch na Południe. Lud pierwiastkowy zaludniający kraie nie ma nazwiska, Wszelkie Pisarze nietutorzy mią go narwaii Celtami - z tąd wywody z narodu Celtyckiego. Mieszkały tu Włoch drili prowadzili iqnie - warią między nimi Rewolucyą z prawdo zrewizyą ze strony z Atlady, pod nazwiskiem dwoch braci. Cinotres, i Teyrepios około 1670 przed Chr. - mili pod sobą Pelasgow. Ta zrada przez nauki przemysł, i umiejętności zdrożta gorowai - nationes opanowała brzeże kraiu południowego, zkąd nazwanie Enotryi mieszali się z kraiowcami a tęcz się z nimi Feiley, wspólne prowadzili wojny, i pokoie z sąsiednich, znamienity w Rzymie nazwiskiem bella Albor. i genium, Komitia one stan mieszkaniowo i ich położenie. - Sylwiuszowi przeniesli się z gorących okolic na wyższe od nich Sycylią zwaną. Powszechny rozkaz nazwiska Samnitów Turnusów. Odtąd Aurunowie przymiotem uczyniei, stali się ludem pamięci godnym we Włoszech w czasie tych wojen, kwitnęło małe Królestwo Latium, pisano to się w Cywilizacyi przez panowanie Evandra 1360 przed Chr. przymiotem on sam z zobą przeniósł zgładzenie Pelasgów, i zwyczaj zaprowadził greckie umiejętności. Pomiędzy temi czasami celuje Troiańska pod Eneaszem r. 1180 przed Chr. powiedzieli się że ze Troi od przodka Eneasza pochodzi miście Albalonga, którey ostatnim Królem był Numitor dziad Romulusa, te następną bowiem - jego początek od Marsa, wyżywienie etc. - Natomiast poczynają wielką Epokę Założenie Rzymu mierzą go 753 - 756 przed Chr. Ustanowienie Azilum przez niego miasto kupi tu zarodem tego miasta które potym nadzwyczajnie wzrosło, tu wspomnienie piszą o Królach następnych Romulusa - ale rozsądnie wzrzą się co dziecinach zdaie się to niepodobno, albo przynaymniey z wielu dodatkami pisane, położyło to się na tradycyi, może było 7. Królow, może i więcey. Mieszkali drylubem na pod dziłem, rozbezpieczonym, 7. tylko monarchow, i tolikroć po Rzymianach panował, to się niżdzie do prawdy podobne. - Romulus za pośrednictwem wieszczbiarstwa v. lotu ptaków, obrany naczelnikiem. Kabinia Brata swego Remusa, boiąc się ogólnego powstania - dlatego to nadzwyczajną dzielność tego ludu trudno tu wystawić, i wkrótce Dyonizyusz mowią o tych 7. Królach i Romulusie być może bydź prawdziwy ale gdy gdy ufabulizowane. Władza Królewska dzieliła się między Obywatelami najznamienitszych, i najmaiętniejszych, i średniego maiątku. Utworzył Senat z 100 złożony z ojców którym 2000 Jeźdźców Celeres - ci porządnie zwani potym Patrycyuszami. Jrzymi stanowił narzędzia Prawa ogólnego - Ogółu się między tymi zawiązki pewnej wspólności podzielił ludu na 3. Tribus, kurye zawiązał 10 Kurye - do których dodał kabinet pierwiastkowy ludu na którym założona. Mimo tych dawnych publicznych i gruntownych ustaw

zdziwiedzrony od Senatu bez wzrostu cierpienia ... zapisy nagłe ... dawnego tem pierwszeństwa ... do wielka ostrożność, że co pewny Senator przyczyni ... ey Prawa mu świętymi pod Jenanem Quirynna. - Rzym przez Senat obrany a przez lud potwierdzony Ojciec Rzymu Romulus zabiorczy tu wodzowie za przez zaprowadzenie Religii wieszczbiarstwa i Kalendarz Grabieżą Nazwiska

Kon

Kapitolow. Partijes Maximus z tegoroczu tym sposobem dzielić niedziwiło
ieść to niciało stąd Proletaryuszy, wszystkich dzieci się rodzi pozbawionych ojczystwa. Bog in Egipcya wspiera go radą, i daie mu prawa dla Brytanii w 400
lat po nim znaleziono pismo w którym było, iż te ustawy od niego pochodziły
ale Senat hurał znieść to prawo aby Prowincyi nie buntowali. Po nim następuie
Julius Hostilius za którego pamiętnie walka Brytanii z Albalongą
Horacyuszowie, Curiacyuszowie - Albalonga, przechodzi pod Panowanie Brytanii
pod rządy Ancus Martius, który ten nabudowawszy Rzymu co do Boleyn,
ale tak dzielnym nie był. Po nim Tarquinius Priscus wiarołomnie
pozwie cerkwie czyli Brachmanie Majątku Obywateli, to skarżyć to
wielka myliącego, gdzie dowie Politykę widział że lud prosty tem
wielki wpływ ma na interesse Rządowe. Podzielił zatym lud na 193
Centuryi, niezrownych, tak sztucznie to wymyślił, że nawet nie było żadnego
znaczenie Komunie. Podzielił ten złożenie do majątku na 6 klas. I-a
ma 100000 osób, 2-ga 60000 do 3-cia 40000 ostatnia 20000
najuboższa zawiera 93 Centuryi - 2, 3, 4, 5, zawarata 94.
Co ludzie: wszystko zależało na Rzymianach, warniejsi zawsze
mieli przewagę - bo nosowano nie virtim ale centuriatim. Dobrze to ułożo-
nował Kulidar, bo majętniejszych zawsze bardziej obchodzą interessa Rządo-
we niż tych co nic nie mają, Jednakże jest to fundament do Urzędo-
wania a osłabienia powagi Monarchy. — Jedna z najpoważniejszych wojsko
wych była Sytów która dobrze ta Azya, a trwoga nasza Pontu Azyatyk, w Europie
zaś stała się powodem do Emigracyi różnych, Krwotne siedlisko tego ludu nie
wiadome; Pisarze mówiąc o nich rożnie i sprzeczny. Jedni Litwą ich w Rzy-
nie, w Europie tutaj brali na umiejscowanie swoje, Emigrą nad
100 lat przed Cyrusem a Cesarzem Sytowie nad morzem Kaspijskim do
Massagetow przeszli rzekę Araxes w krainę zamieszkałą przez Cymmeryjczyków
zgładzili się ze Araxes nad Wołgą w Azyi, i w części Europy, Cymmeryjczyko-
wie mieszkali między rzeką Danaiem, Dunaiem a więc w Europie te mi-
grację i przykłady ludów rożne słuchy wiągnęły, że wędrowki trwały
przez lat 50 lub 70 Narody mieszały się iedne z drugiemi, tamte inne wyty-
kały i tak przez Cymmeryjczyków jaszczyła się na zachód do Czech Niemiec Wę-
gier, Tutaj stąd przeniesieni się Narodzi tymi Gallowie lub Hiszpanie
z tamtąd do lub Włochom. Podczas mieszanie wszędzie słuchy za sobą pociągnęły ale
tu wszystko nie jednakowo nie jednako i dał. Prawnie Cesarzowie Rzymscy wspo-
częli tylko z sami Grecy zaopatrzający się na inne narody tako
na barbarzyńców. Herodot opisuje iż tam nie było żadnego Cywilizacyi

Robiła za mąż idź maiąca obowiązana była zabić przynajmniej dwoje
niemowląt ile pili także z czasów niemowlęcych w obawie grubych ma-
szczyzny i zarosłości, w Azyi znaleziony nam mowią o Kartaginczykach
to zostawimy do przyszłego dowodu, z tąd obawiać się że Azya była kolebką
naszych tutaj uprzedzi powzięta u Greya błyszczyła coraz zwiększej

III Okr. I. Świat Połączony

Od R. 550 prz. i p. 500 po Chr. szły wojny od Cyrusa do Xerxesa, a od W. Chr. zwiększyły
się ludów przez Cyrusa aż do ich zarobienia czyli do zgrozy Narodów —
Dla łatwiejszego przeglądu faktów zrobiliśmy niektóre podziały linii od
Cyrusa do Aleksandra W. czyli od 500 do 330 przed Chr., Nim przystąpimy do wyja-
śnień wyznaczających w tym obszarze potrzeba nam będzie położenia Geograficzn.
do Krain nie nam znanych przylegała Azya mniejsza Krainy
i Chiny, Azya nazwana od Asanaxiów Syn, leży w Azyi środkowy Głów
Miasto w niej jest Persepolis nad Pasą leży Medya rozciągnęła się od Do-
rza Kaspijskiego na zachód do Eufratu Kraina Baktryana pod Gór-
rodłuż odnogi Paropamizu, nad Baktryaną Sogdyana Fergana z Indyi
ją, Perzowie znali tylko część Południ. Głównem widowiskiem dziełem Xerxe
nych była Azya mniejsza, Kraina bogata dzieliła się na Misyą Lidyą Cylicyą
Pamfilią na południu, na północ zaś Pontus Paflagonią i Bitynią. Nayżyźniej
ze miasta Heraklea i Synope we środku Frygia Galacyą Kappadocyą
a do tej należała Armenia od której najpołudniej leżała Mezopotamia —
w Azyi ważne Krainy były Kartago, Etiopia, leży południu Starożytni ozn
mówili rozróżnili ludy czarne lub ciemno brunatne, Wyspy Baleary Mało
Minorka Sycylia ale zwykły za stałady Handlowe dla całego morza Śródziemnego
nazwisko swoje miąc od środkowej Wyspa Sardynia należała do Kartaginczyków
dostarczała im zboża i kruszców — Kosztu nigdy zupełnie poznać nie mogą
nad ten twardy i lesisty i mocno obstawiał za swą wolność Wszyscy
wreszcie osiedli Grecy zwabieni tam urodzajnością ziemi pozakładali tam za
możne miasta Messene Syrakuzy Agrygent, Drepanon etc Pewnikiem
nie domniemania że Sycylia łączyła się dawniej z Włochami i że tej ostatniej
niegdyś temi dwoma Krainami mieszało tylko przez cieśninę gwałtowną Rzeko
lunyą powstała tak nie masz na to dowodów. Dobre Wzgórza wczesnie zasiedlo
ne zostały przez szczep Jzelów dla tego nazwane nie Grecyą Miasta te nad Gło
wniejsze były Regium Krotona Sybaris Tarentum etc. Wtym obszarze
mi narysowano dzikie ludy mieszkające na Północy za Ujściem Dunaju
Dalej za morzem czarnem, Kaspijskim, a zatem leży to ty dla nazwisko
ogólne tak całe my teraz nazywamy Scytami Rosyi Azyatyckiej
czyli tutaj z 50 lub więcej Plemion a cześć szczególnych ludów.

Zwyczaj iednak coraz bardziey rozrożniał ludzi, którzy w Troyi mieszkali
ludzi mieszkaniu Scorgii w Zachodniey Bulgary, nayrychlieyszy
Trybalbom w Bulgary, Kwestyonowi mieszkali Getowie Cayborni Strzelcy
i Jazdzcy. Troya doszła nayprzyszłego szczytu swey Cywilizacyi, Potego
rzy rozni miał Państwa drobniejsze na Zachod ku Północnemu Cyanta na
wschodnich brzegach Elis Krowny a gdzie gora Olimpus nazwolen Ho
ludzie w Litorey miasta Syrynx Koryn &c. nad Peloponezem Atheny
obok tych Eleuzis dawne z mysterium nad Attyką ku Zachodzie Beocya
gdzie Teby i gora Helikon na Zachod Beocyi. Delfy z wyrocznią i dawna
gora Poetow Parnas, Blisko Delfow Miasto Antikira dawne zimnią
zyią używana przeciw obłąkaniu zmysłow w Północny Grecyi Tessalia
gdzie Miasto Dodona na Zachod ołty Epiru, takiemu był Dan Teogra
fizny w tym obrecie, Nowa Troya

Dzieie iey nayprzewazniejsze mało nam są znane Podług Herodota Muzułmany
emi nazwali się Arabami a Grecy Kefanami bydło lub Pasterzki składa
iący się z plemion i szczepow rożnych, gdzie podług urządzeń Rodzinnych
obowiązki życia bardzo ciężkie rozwiązane były. Między temi nayprzewazniey
si byli Pasorgati a między temi Alemaidzi Potomkowie panuiącey tego rodzaju
powstał Król czyli Cyrus potomek to imie we Wschodnie, Herodot i Xenofon
rożnią się między sobą co do podania wiadomości o wychowaniu i otrzymaniu
nayprzyszłey władzy Cyrusa co do ogolne zgadzaią się Herodot z Xenofonem.
Podług Herodota Astyages Król Medyi a dziad Cyrusa miał sen iż wzbu
ia się wrodzi z łona latorey Szawonnie Azya azeby temu przeszkodzić wydał za
ubogiego Perza, lecz w urodzonym Cyrusie poczęty się rozwinął wielkie talenta
i książęce ten doświadczawszy o swoim wyższym rodzie, przyszedł do prawa
mieszkańcow mu za przeznaczonych. Kroesus Król Lidii połączywszy się z Babilo
nem woynie przeciw Cyrusowi i zostaie pokonany a wskutek tego co
ma Azya mniey za Pactolem się trzęsie Cyrusowi Dadzą oraz Persom cały Azyi
Mniey aż do morza Srodziemnego i czarnego Suez zmarł ego przypadaiący
529 Jod Chr. Za rządu ostatniego tego Króla podług Herodota umarł Cyaxares
na swoim tronie, Podług Xenofonta zginął w walce przeciwko Scytom Kro
lowey Massagetow która mu głowę uciąć kazała i krew trupem napełnić pa
stwiła. Po Cyrusie nastąpił Kambizes Syn iego starszy, Cyran po
rządza Państwo swe ogromne dobywszy Egiptu i Libii i utworzył wielko
Państwo Perskie lecz pozniey zmarł wojnę Afryki niewdała mu się
Gdyż pobitym został od Cyrusa Smerdys Brat iego jako ofiarę swego za
zdrosci, tym czasem iaden z Magow przypodobawszy się sobie tytuł Smerdysa
Kambizes uciekaiąc z ubrania z łoi, tym czasem ów oszust Pysnie w Susach

z przyczyny tych nieomylnych ich zwiastunów wimy to z pogaw. Syn Kambizesa Dary-
usz Hystaspes ponim obrymuie rządy bylko to idzie z Magnatow Perskich
Herodot twierdzi iż wyroczni Bonarchy ego wrzyscy, chcieli oney ustaw-
dzić na tronie przez zaślubienie córki Cyrusa, otoż ten będąc biegłym
w Administracyi Rządowey wszystkich buntu spokoinał Państwo, i Wielmoż-
nym na drugiey stronie Astrologowie czasu śmierci Kambizesa podług odebrał tu-
dy Grecyi, Jonii zbuntowały się chcąc się wyprzeć z pod ucisku Perskie-
go, wyprawił spokoinał ich, tu chcąc się zemścić na Grekach Europeyskich
zawiódł się w tym, i dla Persyi nader niebezpieczną wojnę w tych czasach
Egipt zbuntował się, i mimo wszystkich talentów Daryusza z całem wszyst-
kiego Prowincyi odpadły zaprowadził on skarby podział Państwa na
Satrapie z powodu aby urzędnicy w wolnościach nie przebrali podatków. Poznał
i jego następcy Perscy Syn Daryusza ten uspokoił Egipt Tir z Grekami wszyst
niebezpieczeństwo wprowadził. W tym to wyprawie przy Termopilach Leonidas Kró-
lowy Król Spartanów z swemi 300 Rycerzami wstrzymał wszystkie wojska
Perskie z 300000 składaiące się nabronie zginął z swemi towarzyszami
bronią i wyprzykiem, dalszy ciąg Rządów Perskich nie pasmem wstrzy dwo-
rzeń w Mieście zaprowadzenie despotyczności Rządu zaprowadzenie Persyi ale
Następny ich nie mniej stawni. Po Persecie, wtem tylko pamięć stawna za
biorzy militie wyprawy żadney dochodzi nieprzytomność po Nim następuie Ar-
taxerxes Longimanus Dirzyn ięgo, po burzach brani swych tronu dostał roku
429. Pod nim zawarty pokoy ostatni zawarty Cymoniki chwalebny dla Persyi ob-
szerne to mieszkańcy państwa, kiedy tedy mały liczby Greków pokonania
mogło Rządy dalsze były pasmem wstrzyg Syn ięgo Kserxes Dzi, zabity tak
tu przez brata a ten od ięgo i tak wolnościami czasie Ich panowało. Następuie
Dariusz Dzi nazwany Kodomannus pilley ciasnowy, lecz nie on panował ale ięgo za
Perzyskich, naymędrzeyszego miłościwa sprawiło to zaburzenie wewnętrzne
tu przyymuie Greków na zasób Artaxerxes Dzi Mnemon Królem zostaie
podług Prawa Sukcessyonalnego nie iemu lecz Cyrusowi bratu ięgo to
bycz należało lecz matka ięgo dopomogła mu do tronu, z tych przyczyn
Cyrus mszczęć się wezwał Greków podczas Dzi potrzebuiący wzgl. Kraju
gdyby byli nieprzyjaciele tutaj mogliby byli Persyę zgubić tutaj stawa
dworu 10000 pod Xenophonem, za tego Panowania oderwali powo-
czą czasę od Persyi chociaż dwor obszerzał się dosyć bogatym wszystkim
kolorami Greków mędrzy zabaw nad porządki, i podczas dobrzał wolne
tych obszarów zawarto pokoy Artaxerxes hańbiący Greków powszechnie
był ta dobrze i źle zrozumiany interes Spartanów z Atenczykami wojen

zny ięgo

żyć zgoła minuwięcy, Mimo tego Fron pewnie dawnemu bezdzięczności chwiciany; Alexander wmieszał bezgłowie zabitym, a Artaxerxes III następnie straszny rożnemi sposobami brat, nie on teraz za pewnie panuią Jabonatrowie, Schwickolwiek chwiętnoś Persy, nadal Mentor ieden z Generałow nationis Dorycz Ci Rodomanno panuie bytto Monarcha, łagodny szlachetny ale zbyt słaby do utrzymania stanu obotatatanego Rządu, za mięgo to Alexander W. pobiedzie nad Darium Gaugamele, Arbello, - Wodz Persy umiemin Bessus z pośrzyny niewiadomey zabia Darysusza a Persyą lupem Panią Alexandra W. i tu konczy się obraz. —

Greci.

Obrazem nayważnieyszy dla Grekow wydawcą ludzi nayznakomitszych wypadki nayważnieyszę, które nietylko na lamie ale na nasze czasy wpływ miały, zostawiły Ateny pod Przykładem ten ostatni za swego 30 letniego panowania Rządu obie miasta wszystkich, mianowicie 120 tys. Ludzi, gdy ownieyże ieżo zalety się iż pod nich dobrodziad plac publiczne nie były napełnione tłumem ludu a tłum mniey mistrzy gdyż takiey własnemi sobie zatrudnieniami zabawiał się, co wdzięczało to ludu uwagę od działań Politycznych iż niszczano tyle na przeszkodzenie Rządu bez bardziey nadzwyczaynych prac było to bardzo dobrze gdyż nie ludzy z dostatkiem iest pobieg i czynności Rządu, lepiey zatym spokoyney się nad niego i temuż zaufaią, szanowano sprawiedliwie iż znacznaczęść dochodow odpływała do skarbu, lecz Przykład to ludzkości, i wrzuszyłego wozy Pali wszystkie Pieniądze i pełne z tułu zebrał pieniądze Homera wydawał Smaczny wspaniałe dla powszechnego dobra stawy narodowey i dla zatrudnienia ludu słowem wybornie panował, i byłby nadzwyczajnym z Rządzeniu gdyby prawnie a nie tako nieprzyjaciel do swoich bez przyjaciół lubo tytułu Króla nie przybrał tutay spor prywatny między Arystodemem i Hippiaszem wszczął się w Rządzie Pizystrates miał dwuch synow Hippiasza, Hipparchusa, by pozostałe ojca panował i obawiał się Gdyżym brom, wszystkim Hippiasz rozny od brata swego, wtrod tego powstał bunt a Hippiasz szuka pomocy u Spartanczykow i wspiera go z powodu tym poznaią iednak oddalenie ich dla familii Alkmeonidow, przeto nimi powstali mianowicie Hippiasz szuka pomocy u Persow i tak partykularny spor obeymuie całe państwo. Chcąc tu

Żeby

znaczniejsze za Harmodiusa Arystogitonem, Lisa miniecia pozniey wy-
ezit Pisistratydom, ieden z przytyrkiem ze do oswobodzenia Aten z tyranii.
Jely Hippiasz schronił się do Persow dworu Dariusza, powracały w Atenach na-
iduey Liciniusz? syn Megacliesa Alkmeonowych na ordedrugiey Pad
Szagoras, bry poczynił zatrudnienia w sprawach Solona nadaią, dwiema Persy
tyny ludzi, przeciwnie iego maiąd zgubie Ateny, i do Kleomenesa przyiaci
Sparta ta schronił się a tu horzy Paige z tego Swadzy i Persow Ateny chcą przywro
Hippiasza, ale niechcieli Ateńczycy - Grecy zawsze obawiali się wielkimi i prawdą
wolności ale niemieli dosyć pomiarkowania, do zachowania ich przez mądrych
Persow i horzy Paige z porozumienia wyprawili wojsko na zawojowanie Grec
zdwoch powodow, 1mo dla obrony Hippiasza. 2do Za przytułek dawany Ionczy
kom. Woysko wynosiło 10000 dowodzone przez 10 Wodzow, tak iż był zwyczay aby ich
nieprzywłaszczał sobie władzy. Rządzono w Atenach czy wyżey przeciw Persom czy
ich w mieście, radzili - Miltiades trzymał się drugiego, Miltiades litorych Pa
nosił oziwie Grekow za pierwszym, Arystides popierał zdanie Jego i wyłonił a pra
wonany ze cnoty zdań, dzięki na jedność, ustąpił pierwszeństwa w dowodztwie go
przeszło stawał na placu boiu. Nadzwyczaiu tey woyna pod Maratonem w 490
pod Xm Za ważną iest w dziejach całey Cywilizacyi Europeyskiey, do nie rewa
obyczaiu bracio zachodnich. - Bitwa Maratońska za iedną z nayważniey
mowna uważaią, dla Europeyczykow i przchowali się pewnie, co może inaczey
polegę. w rządek nad liczbę? - Xerxes pozniey przedsięwziął wyprawę drugą p
Podobną wyprawom Brzydkim. Wten czas żył ow wielki mąż, i pierwszy
Polityki Temistokles do wzmocnienia władzy tak wynowę prostą, przy
lonywaiącą, Judzi przymiot, który potrzebniejszy iest do potęgi niż bystrość
dowcipu, miał Temistokles moc Duszy. - Dał dowod tego w tedy gdy zyska
nadzwyczaina Massa Persow do 3 milionow, w tedy gdy wojsko Perskie zalewało
dolinę i Krainy Grecii przysano się onemu czynić Ateńczykowie? Spartanowie do
pełnili powinności przy Termopilach pod Leonidą w r 480 gdzie ginęli nie
zyscie przebijali, potem powstępiła flotta Perska pod Artemizium potkała
Ateńczykowie ale wojsko w biegu wszystko, Temistokles radził opuścić Ate
zostawuiąc ie opiece Bogow - Mieszkańcy i Niewolnicy przenieśli się zgodą
Temistoklesa do Salaminy Cieśniny wyzeplili. Była sprzeczność ale Temistokles
przemogł. Powrocieniu Aten przez Xerxesa pozostawiono zniszczony do szczętu ale
gruzowisko i nadzieie, na wiedzie wojska Perskie pod Salaminą w walce wzię
górę orez Grecki - na Persyą - Mykalami pod Plateą gdzie Grecy zgromadzi
to się - W tym samym dniu zwycięstwo pod Sycylią uwieńczyło Greckie
Było to kontynuacyą Zwycięstwa pod Maratonem pierwszego. Lubo Temi
stokles miał wielkie zasługi gdyby nawet nie było bitwy Maratońskiey zwycięst
nad Persami. Ateńczykowie stali się Panami południa Morskiego to Dar Panowie
wi nawczeni Panowania za przykładem, pamiętaiąc na niebezpieczeństwo dotychczas
swych zwycięstwo i układow. - Ateńczykowie byli na czele związku na obronę
wolności

wolności przeznaczonego ale zamienili contingens w stałą pieniężną. Cała zita
zbroyna Morska utworzona przez Temistokleba była w ręku Ateńczyków. Król
obierzał iden z Jeneratow wyspeciali dla odbierania cła na utrzymanie Flotty.
Zwolna przodkowie obrażanie swych zwycięzców Maratonskich zamienili się
w zuchwalstwo, zwłaszcza ze gminu Maythow i Artystowo szkodli wpływ się
okazał dla wyższych ludzi, którzy niezgodnie dla swey godności upatrywali
podkłobiać Ateńczykom iakoż w istocie będą wczasu potrzeby lud ich wolności
tego z po utraceniu ich niepodległości co Miltyadesa do Foryona czasow
chciało się że wszyscy ludzie poznawali niewdzięczność swego kraiu będą
że ich obciążono pieniężną składką iako Cymon i Miltyades, będą że ich
karano wygnaniem z kraiu, iak Arystydesa albo nakoniec wkrazywano
na smierć iak z Sokratesem i Foryanem się stało. Ważna ostrożność dla
nowiąca rozstrzygnienie dzieiow Greckich polega na Atenach i Sparcie.
Sparta coraz bardziey oddzielowała od krawodawstwa, zawistnie spoglą
dała na naczelnictwo Ateńskie, ulękli które dotknęły Spartę stały się po
wodem Ateńczykom do ich pogrzebienia, iakoto krzywima ziemi i inne
Spartanie złączyli się z Messenczykami, przeciw czemu Spartanie Ateńczykowo
iaden z mowcow ustrzymywał, że nietrzeba zatrzeć dumney Rzymskiey, ale
owszem zmiać się z nią nieszczęść. Cymon nakoniec słuchał, ale bez wzglę
du na wszystko wyjednawiał ludowi w swey mowie iż nietrzeba Ateńczyka
wiać bez wagi z drugiey strony nakoniec przekonał i wymusił pomoc dla Spar
ty wymowę swoię, w którym czasie gdy wyrzli Spartanie z swego położe
nia, udali się do Aten. Cymon przybrał wojsko bez Spartanie nieśmieią
cych tego wojska odesłali ie na powrot. Hańba zaś ta dała powód po
stanowieniu do zgrzebienia Cymona, zdrad wiec wygnanym, odkarzono go łacwiem
że wspierał niewdzięczną Spartę. Było to skutkiem Cymona który znie
chęcił patrzał na cnoty. Z Perykłesem nowy się zaczyna i Rewolucya w ob
tenach własnie ich z Arystydesem. Jeden z mężów Perykles 450 Jest
ur. to przez wpływ polityczny na Ateny, ur. naprzód narodu, oznacza Gw
lę szczęścia Ateńczyków, w tym ludu Wojskowa zaczęła dopiero wyższe
go stopnia. Jego cnoty, i przymioty i zalety w rytetach Jego przymiotu do
pieniądzy, iako Prolog Rządzący. Rządził on ludem szczęśliwą wymową
a nie przez sztukę pochlebiania, ale przekonywania dzielnością i u
mianiem ludu w niebezpieczeństwach. Używał darow zwykle szczególnie
na pozbawowanie porywczości ludu swoiego, ur. to przez naukowi
dawane ur. przez zarowe a bez przesady przykładne życie. Własne przy
miotow duszy może na chwilę oniemu, ale przykładnością życia prze
mawia do skrytych zamysłow. Pamiętał ich nabrał nadzieję że by z roz
znakomitego, ubodzeniem atoli trzeba nadmienić że nie mogą się
ludem bez przekupstwa Jego naczelnikow, przeto dziesięciu

Jego

Jego Rządzenie bardzo było pamiętnem. Doradzał on wojnę Peloponezką nawet się tem dlatego że ale Państwa tego potężnym potężnym się przeciw Atenom mniemał bowiem że uleganie na chwilę oddalenie męztwo stronie ulegającej, że lud nie przydzie za namiętnością. Opisanie prowadzonej tej wojny całe też pojedyncze i ważne zdarzenia mamy przez prostą wcześniejszą opowieść Tucydydesa od roku 341. do 402 prowadzoney – Na lat 2. potem przed nią oney umarł Perykles, – Od śmierci jego wielu miało Greczą ludzi sprawowało, ale żaden z tych mężów nie miał powagi i praw Pericla nad innemi. Zarzucają mu że sprawdzie z niewieścią, a osobliwie z jego pijaństwo, ale przeciwnicy nadawają Panowaniu Jego wielką sułtność. Między mężami tutoż wtedy wojny celowali za Alcybiades jego piękne dary przyrodzenia, świetności urodzenia, wspaniałości rozumu, wbrew wadach rozrutnosci, jego zuchwalstwo wzrost, sztuczne ubezpieczenie dużo ułatwiało Atenczykom – Zbywało mu atoli na spomnieniu i stałości charakteru, którą Perykles tyle dokazywał. Wtrąca wojny Peloponezkiej doradził Alcybiades wojnę Syrakuzską – Sycylia od czasów dawnych zamieszkana była przez Greki, Rządy były tam Demokratyczne, a potem Monarchiczne. Jeden czym znakomity dostatecznym był nieboszczyk dla człowieka aby sobie przyswoił władzę najwyższą, bez rozruchy tam panowały i nadzwyczajnej przeciw możnowładzym i to bez spodziewanej sposobności. Mieszkańcy tej wyspy byli osadnicy tutoż z Peloponezu, w ilczącej przybyli. Księdzu Demokratycznego wieku Monarchicznego Najpierwszy tam panujący był Gelon – Gwelon on Kartejnę Pani na tronie Hieron tutoż się w dobrej ulicy o pamięci tutoż miał rządy około 470 podam tutorego Pindar w pieśniach swoich zwycięzkich nowe tryd, i w wiernie mianowicie za Czasów Państwa ale następnych odrodzili się przez nim Mo narchia Syrakuzy ustalona została. Senat i lud nie miał nigdy zdania Sobie tylnych – Mitutore mote Miasta, murowały prawie o spomnie obcy – Wtedy Alcybiades, tutoż w ostatniej głowie upatrywał, nie zwyczajne nadzieje luxanemi doradzał wojnę przeciw Nim – Ateńczykowie tej uwierzyli flottę nayspiesznieyszą, tutoż ozdobioną nadzieniami, nayrzymszemi dowodzoną przez Alcybiadesa, Samaka i Lysyasza, wiata się przeciw Syrakuzanom, ale zaledwo wystąpiła na morze r. 416. a liści lud Atenski uprzedzeniem wiedzony obwinił Alcybiadesa o berbornosci – Odwołał go i wzbasał na wygnanie, Flotę wojna prowadzona była bez porządku i planu. Alcybiades nie miał tyle wspomnienia, ażeby przebaczył swoją Ojczyznę. Udał się do Sparty i naprowadził ją na Greckie nay zdrowsze i gubiące Ateny. Wojna ta Wojska Ateńczyków do 404 wynosiła się Polonaise

10 Kwietnia

w skutku tegoż Woyska względem miejscowego położenia, Statki ich zburzone i potopione zostały - Nie uważano trzeba, że była chwila dla Alcybiadesa korzystna złego zwycięztwa przeznaczona, tu Ateny zmieniłyby całą swoią politykę, gdyby nie dwie rzeczy ocaliły tak były to iuż Jelenby niejsweobrożi Spartanie w przeciwieństwie swoiem Jak swoie bania, zapas 1000 Talentow srebra na utworzenie nowego woyska, które okazuie się że bez zapasu najpotężniejsze Państwa do ostatecznego upadku wdzione bywaią - Ateńczykowie doznali wielkiey klęski, co tym razem nawet spotęgowane ludzy Jrakie odstępstwy ich, Alcybiades bowiem co oburzał ich nad się nawet do Persow, bez nadzieie ratu ludu Sena torow Atenskich przywołata Alcybiadesa do Oyczyzny = Jest tedy teraz za Hasłem Wystawiony Stał się mitym ludowi i niemiłe Rozporządzeniom Jego - Odnosił Wilka nader szczęśliwych zwycięztw - Spartanie zdali tym czasem dowództwo Lizandrowi, i tu był kres aby Ateny zawarły pokoiu z nimi Alcybiades był zatem - Lizander nierozumiał się przeciw Królu Perskiego o pieniądze, któremi miał wspomodz swoich żołnierzy, które wyższy płacić Marynarzom swem studzki latwo, i Ateńczycy, że przekodzi li do Spartanczykow - Alcybiades spotrzegał się Jonii iednaki ludzy przeciw Spartanom - Wrogości niebytności iego oddali dowództwo Statku dwom Zastępcom którego Lizander napadszy zupełnie pobił - Wnieśli łatwo można iż zwalą całą winę na nieprzytomnego, - Wydano wyrok wygnania - Powtornie więc Alcybiades padł ofiarą Rywalow zawiści Mianowano natomiast 10 Wodzow i wydarzeniu całkiem Spartańczykom pod Wpływ Lesbos pobili a niszczę się trupow nie pogrzebali podług obrządkow Religijnych ale porozrzucali ie na morze - Widać tu iż Grecy przeiśli od Egipcyan barbarzyńcow i przesądu względem grzebania trupow - Wypraw wiony tedy Statki dopełnowania trupow, gdy tym czasem morze wzburzyło się i zamiotło ie na - - za co Wodzowie 10 oskarżeni byli na śmierć. Jeden tylko Sokrates ale obrona iego nie pomogła i padli ofiarą Kabobonu: Rozkaz niedawiadzenia Wodzowi na Flocie a osobliwie pod Rzeką Egos Potamos Palonez - Wódz Spartański Lizander widząc nie dobrze urządzoną Flotę Atenską przy ujściu Rzeki wydał im bitwę - Alcybiades lubo wygnany ciągle udał się czasem do Oyczyzny ztamtąd przywiązania, odwiedzał Ateńczyków z niebezpieczeństwem ale go stuchać niechcieli - Lizander więc Statki ich Flotę rozproszył w 405 pod i spalił pod same Ateny - Mieszkańcy bronili swey wolności - Prot tagoras im prawi o podatky, Korynthyczykowie i Peloponezyczykowie radzili zupeł

ku jednej zburzyć Ateny ale Spartowie oburzeli się wspaniałomyślnością
Lizandra odkąd władzy Jm władzę za dzienia zaprowadził zwany Rząd sprawowało
40 Prokow. Okres ich panowania znany pod Imieniem 40 Tyranow, Nastą
piły między Niemi prześladowania konfiskaty wzbudzanie na wygnanie, zmu
szono Murdelugi którzy tędy Ateny z portem Pireneum – Duch ludu
piękny i omalże rozstrzelach zachował im pamięć i stewę ludu oświeconego
tak bież, najokropniej zbuntowała się wojna Peloponeska, wtenczas
się całe opisanie Tragedyi gdy morowe powietrze pustoszyło Ateny. Lizan
der tym czasem sprowadził pieniądze do skarbu Sparty ale gdy publicz
no że i prywatne osoby, wzbogacały się przy dobywaniu Aten wyprawił Lizan
der aby nikt z przywatnych nie ważył się przywłaszczać drogie
rzeczy – Wojna Peloponeska wezwaną jest nie tylko dla dziejów
Greckich, ale oraz dla całego świata ucywilizowanego. – Od niej bowiem
datuję się wszelka prawdziwa – Po wielu młodzieży zebrany w czasie po
kuju polecało się do natury wojennych aby im tylko zdało pieniędzy – z Lidyi
tedy Grekowie było 13000 którzy się najęli Cyrusowi aby go wspierać przeciw
ko bratu, w poprzednich Dziejach też samo widzieć się dawało a osobli
wie w Francyi. Spartanczykowie szczególniej zaś Lizander i Willowie
cy po Miastach wyciągali Cyrzynę w domu – przedsięwzięcia zdobycze, ka
re dla ich prawodawstwa były szkodliwemi – Najdawniejszym Królem Spar
ty był Agezylaus, którzy zalety wielkiego wodza, do cnot obywatela
w Wyprawie Azyatyckiej wsławił Słabość Persów, sam nawet Artakserk
to widząc tak był o nim przekonany, iż bezpieczeństwo i szczęście swoich
składał na rozsądnem Grekowie – Wkrótce Marynarka Spartańska zwal
czona pod Nidos w r: 395 p: Ch: nie powiodła się – Tym czasem odwołany
Agezylausza, łączyli się bowiem Spartanie Jego przeciwni – Połowanie tej
Marynarki Spartańskiej i wzmocnienie się nieiakie Aten były przyczyną
Sparcie do zawarcia Traktatu z Persami – Niebyli oni pokonani od Persów
ale, ale znaczniej układem tym Antalcydy Król: Persk: przyznano Per
som prawo nad nią samą Azyi mniejszej Zwierzchność. Datuje się to to r
393 p: Ch: a w Azyi trzydziesto 30 Tyranów samowładnie, ale wrok Krajów
złączywszy więzy z sobą wygnanowo uderzył na Spartę i oswobodził Ateny. Ha
Trazybul oswobodził i zagoił blizny Aten przez ogłoszenie powszechnej Amne
styi czyli przebaczenia, Odtąd Grobi dalsze sprzeciwiło się Murdelugi tędy
Ateny z portem, przywrócono, Flotę pozdawiono i inne – Wszelako Stawęty
Ateny na tym stopniu, aby ich nieurzywano, bez rozwagi wzięcia panowa

nad

nad innemi Narodami. Lud ten wystawił się znowu śmierzy Sokratesa
zdymi przez intrygi Sofistow 400 ludzi. Ponieważ Ateńczykowie oswo
bodzeni byli przez nasię ludzi, zgodzili tey iż tę nasię ucz nagradzać
trzeba. Zaprowadzono więc Demokracyą, mniey ograniczoną niż
pierwey, Mistrzli tey bytu zamieszanie między Mieszkańcami, wzgar
dą praw i Religii, Miłości ojczyzny tych przeciwczynów
w takim, w takiej stanie się zostaią Prudyci. Zapewne mieli podobny
mu Ateny - w tym obrzędzie w 5 lat po pokoju Antalcidy 382 roku Spar
tanie zajęli zamek Tebański Kadmeą - nazwany, bez wątpl. Przez ta
wystawiła się do Senatu, za którym postępek zdyanowie Anerata a Kadmeą
zatrzymano. Niesprawiedliwość ta stała się przyczyną wielu klęsk
i upadku Aten. Inni Sąsiedni Narody oburzyły się na niesłuszność.
Pomiędzy wygnańcami stał znalazł się Pelopidas, który zebrawszy garstkę
swych rodaków, oswobodził Kadmeą od Oręża Spartańskiego - Przy
wdał nayboleszny obraza, ta dodacie ich i mowy, ale nie nie dziejeżeli bez
Ducha, ten obiawił się w Epaminondasie, wojna ta trwała lat kil
kanaście, wielka część Peloponezu Greckiey złączyła się z Tebanczykami
potomkami Spartanow, - Mniemam iż tego, że Epaminondas roz
winął nowe talenty i obudził cnoty Bohaterskie godne. Tę nowę taktykę
zwyciężył pod Mantyneą r. 371 i pod Mantyneą r. 363 zwyciężył - Wpierw
utrwalił Lacedemończyków, kwiat młodzieży, i panowanie nad Grecyą - Prze
ciwnych na gruzach Sparty pozwolił swe panowanie, Epaminondas znowu
stawia przykład, co może miłość złe zrozumiana Ojczyzny - Oburzo
ny iż przetrzymał dowództwo nad czas przeznaczony, dla czego na śmierć
wzbudzony. On odpowiedział chętnie śmierć pewnie, byle otrzymała
się sława i pamięć Rzeczy, które mianowicie utrwalił Szczęście. Cornelius
Nepos opisał piękne te historyją - Cicero radzi go czytać tylko dzieciom
Stetnim, ale można go czytać każdemu - atoli pod Mantyneą więcej
klęski zwycięzcy ponieśli niż zwyciężeni, Epaminondas poległ od Gwida
wa Adolfa - Epaminondas najwięcznym był z Wodzów Greckich, ale
był oraz najmiłościwszym Obywatelem i najprzyjemniejszym
do towarzystwa Cicero więc nie bez przyczyny mowi o nim Hic.
Princeps est Graeciae. Do śmierci Jego wdzięczny Ateny do swey nicości
tak było i tak będzie ze Duch dobry Grobu dza uszyszało. Bestorykowie
obszyrenie się tak byli ludzie tey Głowy, ograniczeni wszystkich swych ce
tak dalece

tali dalece, że dosyć było przeciw skrzydłu lewego prawdopodobieństwa zwycięstwa
ovyi, Dowiedli iednak tego że i w Beocyi byli ludzie wielcy, Plutarch
Epaminondas Pelopidas, Pindar etc. Co bitwy pod Mantyneą mi też
wojenna pomnożyła się lubo potem nieboże ucz w Grecyi zwietrzych ludzi
Zebrał Rządy tyrany Tyran miasta Feres w Tessalii takich Bogow wojow
low, miał powyżej na Perzow, a śmierć przerwała zamiary Jego, a potomek
iego Zgoła Filip Król Macedonski uzbroił się przeciw Persom. Macedo
nią w nayodwieczorych czasach liczono do Grecyi, Za tożenie Monarchii
Monarchii na lat 200 Persom naznaczali. Szczęścia iednak tych Królow
należy do nas i nie ma w nim nic osobliwszego. Macedonia we wszyst
Historyi ważną wtedy się stała, gdy się zdały spory o Tron. Sąsiedzi
teowcy powierzyli rozbrygnienie tego Pelopidowi. Ten tuż zaraz
taił spor i nadzwyczaynie urządził. Z rozrządzenia więc Jego Ozdrowy
Perdykas na Tronie 356 a z rozkazu iego Filippus wzięty do niewol
Jego ciało zakładnik, gdy krewni Jego nie mieszali. Panujących
łowie, Filip przebywał w domu Pelopidowa i tam się wychowywał
inni Monarchowie wielkie nieszczęścia, Filip mimo przymiotow, ozd
dumę do Kunktatorstwa bez granic i dar szczególnej przebiegłości, przy
podobania się niższym, dar litery tudzież i przywiązanie, nadzwyczaj
wał się zatapiać w uciechach, gdy tym czasem myślał tylko ozwrocić
nii potęgi swoiey. Zaczął więc Ozdrowy po Perzyku odzbezpieczać
zewnątrz i wewnątrz zwycięzył Trachow i Peloponez, odbroić oraz zatrzy
zyć lud aż do Helespontu, przyczynił się Tessalonicznych na swoią stronę, Ol
nował Swoią Prowincyą Grecyą i stanął do wojny świętey całemu
ciel Boga Delfickiego fałszywą tylko przybrały Religii barwą. Dwie tylko
te wojny zwięte - Wojna Pelenna niektóra także wojną Religijną Bo
Francya i Austrya, walczyła o pierwszeństwo nad Niemcami, Wojna ta
powodata z przyczyny iż zobie przywłaszczyli Focenzyklowie grunt
do Kościoła Delfickiego należący. Kapłani Delfiny ostrzegli ich owe
tobójstwo i zły dwie Partye, iedna za Focenzyklami druga za Bozem
Sebanzyklowie z strony Kościoła bili się całe. Fanatycy nadwątlili sfardon
Filip zostawał w neutralności, iednakże luzał się zaprosił na pomoc
tudzież Ateńczyków raz zaś iżata skończyła się że wkroczywszy z wojsk
do Grecyi na Zgromadzeniu Amfityonetkim przyłączali mu te tytuły
posiadali Focenzyklowie ostatnie się więc Panem całey Grecyi. — Znala

Znalazł się wojc między Ateniczykami człowiek wyższy nad innych Demostenes przepowiedział czego oczy Ateneryliowcie oczy całe Grecya Dowiedzieli miała ejtos się być bujdo wprowadzą. Gdyby Demostenes spotrzegł by z innemi przymiotami Wodza powagę - mogłby być więcej dołażen, ale wtym położeniu Grecyi i z temi przymiotami i rządu bytu. - Wodzowie Grecy tylko o sobie myśli. Cała Politykа Ich na tym zależeła, aby się daleko usuwać do Towarzystwa Rzpltey Boeocyi Demostenes wielki z tych innych mowców umiał mocnie z tym tylko Demostenes bronczył, Uzbrajanie się i walenie - Filipa Delfickia zaczęta Filipowi wojnę lecz i wtym polożałość rozpoczęcie wielu - Potwierdzą się Dalec Ojcowie zei Nayważniey, Demostenes dał przykład że ludzi przyrzeczeniami dobrem nie gina a jeżeli giną to pochodzi z wtasney Ich winy - Mowią o tym że tak mowił o Filipie, ale gdyby zbehatym przecie nieuczynnemu ztemu - Ale ci nie obeymują wtym położenia Demostenesa. Ow bacznim chciał wzięć wzrok bliżey zprzyczyny, aby poznać Dzieły Ateneryliow. Pismo Demostenesa bardzo się im dla Dyplomatyliow - Politykow, mowią także że miał z polami boje ty ale wodabre i Horacyusz miał i pudlesz zdarzył lur wtym czas i Spartanie postrzegli się i napisali Filipowi, za cudem nie oręż lowcie Filipowi, Pyonizyusz w Korynie - Zebraty się wszystka wszystkie na polach Cheronei gdzie Filip otrzymał zwycięstwo - Bitwa ta w 338 przed Chr. bycia z upadła wolność, z nią nie podległość Państwo poszczególnych Greckich - Filip objął dowodztwo nad Grekami i chciał świat wojną walecznością zadziwić lur gotującego do wyprawy na Darjusza dla pomszczenia krzywd wyrządzonych Bogom Greckim, przez Xerxesa, zabity został od Pausaniasza ojczyzny zbrodniarza. Przypada ta zmiana 336 przed Chrystusem. Aby dzieje nalorjuie Filipa, trzeba poodkryć z człowieka od Politykа. Polacy się wnim żądza o nadanie stanowy Królewskiej, chciał zniszczyć Państwo bezpieczeństwo ziemi i wolności, dusze bez chciał zniszczyć przez rozmnożenie w Chłopstwie Miejskości Greckiej wznieciły w tych wielkim Monarsze chęć podbicia, ale nie bardzo dobrowolnie się z tobą rozstrzygnąć i przewłoczyć - Prawdziwe szczęście były nie z tobą rozstrzygnąć i przewłoczyć, ale trzeba zważać ulubi tych wielkich, trzeba wejrzeć do zdania tych Macedonia w czasie wstąpienia na tron Jego, trzeba uważać rozpowinien Cztowiek czynić dla Ojczyzny. Zwierzchnie można, że wszystkich trzech lub dwóch najszlachetniejszych Republikantów Greckich i podawierzy ich rozdanie Filipa zadanie być niezwyciężonym wojownikiem Jako ich ale Filip - Przyznać więc trzeba Filipowi, że ich stał zrobił bardzo tych tych postępek a może nie zbadanie pomiarkowaniem. Zresztą bezprzykładna ztałość

Filip

Filipa wzbraniu się dowielu, Kimna brao z siebie tego dopinać, ciało Monarszy uważ
godziwienia – Jako człowiek można mówić był potrzeb, ale ciało Królewskie był poważ
wienia wielkiego. – Po Filipie syn jego Alexander powstąpił, Polak Pawe
polegę przez zbuntowane Grb Grekom, Nadelny wódz rozpoczął wyprawę do Azyi i jwszyna
się do Jangesu – Azyanie zniewieściali z obojętności ułożyli rzeczy skutecznie. Wyprawa
ta godna uwagi, iż dwa zbiorów zdarzeń nadzwyczajnych bo wzięcie przez dwa
razy, Arrykina, Kuryusza można się dziwić. Wkrótce zaczęć towarzyszyć Alexandro
wi, który zawsze godzien chwały uważany będź ale król będ całe inaczej
w Korynie gdzie mówił z Dyogenesem, Przyprawił się przez Hellespont, Bił się nad
Granikum – Podbity cały, miasta w Azyi Grecki – Chorował w Tarsos, gdy mu
Doniewano o Dobrze iż w go miał obrać się ten czyn malucie wielkiej duszy Alexandro
Bił się pod Jasos 333. Po tem Obradł się dobrze z Matką Daryusza Konę, i bardzo wy
jazdu do Syryi, Fenicyi, Palestyny – do Tyru, Wojsko do Fenicyi, która się wzmiankę
bardzo przez Zastrzeżenie Królowo gdzie 8 miesięcy opierali się – Wyprawa do Judei gdzie
żydzi na wstawne niezgody raczej niż na obyczaje się z nimi Alexandra – Następ
wiem Samarytanów i Judea wzięły sobie wstrzymały niż nieprzyjaciele, boż zamu
dzieli się w Palestynie – Przybycie do Egiptu gdzie go za Oswobodziciela mieli
i Założenie Alexandryi, w celu Rozmnożenia Państwa. Posuwanie się wgłąb
Azyi i bitwa pod Jangamelą 331. rozstrzygnęła to państwo Perskie – Zdobycie
Miast, Babilonu, Persepolis – Wyprawa cała dalej przeciw Dareuszowi, który zabójcy swego Pana przybrał tytuł Królewski. – Trwała ta dwa
nim go pokonał Alexander i karę za zbrodnię wymierzył – Sposób brania
się do czasu nieukontentowania Wojska z powodów wielkich. Zatrzymanie
nowych nad rzeką Jaxartes. Poślubowanie pokazowe córki
Zaślubienie z Roxaną Córką Poślego Króla – Dalsza wyprawa do zachodniej
Indyi, która trwała od r. 327 do 324. tu przytomność Alexandra obu
dzi się. Powrót w całe był inny niż przed 10 lat w Susie w Elbatanie
mając lat 32 życie spokojnie ułożyć. Przedsięwzięcia dla czego zmarł
jego była zamierzona dla Macedonii, dla niego i ludu zdobycz jego – Chęć zdobycia
dopełnia z bilansowych wszystkich trzeba go uważać 1mo ciało nadzwyczajnie, które
do wyższych przeznaczone było olimpu – Dalej wpływ jego ale wymiana
z wypraw na rodzaj ludzki – Od tych widoków ozdobione zamiary i plany roz
rzucone trzeba i ciało stworzyć – Jako Król potwierdza to w Historyi ma
mal na każdej karcie wyraźnie ze Opatrzności zrzuty rozmaite wpływy
ludzi nieludzkie do swych zamiarów dopięcia za narzędzie – Jako człowiek
był z bardzo szlachetnych między wszystkimi i słusznie wielkim może być
nazwany bo myślał o połączeniu dwóch wielkich narodów, o zaprowadzeniu
rozmaitości

zarnicy między niemi – Dowod tego iest iż po przybyciu do Persyi
przebrał się w Ich stroy – Nie myślał przez to nic innego uczynić, iak
rozpoznać to co Artaxat dopiero do skutku przywiodło, to iest utworzenie
iednego towarzystwa. Co innego iest uważanie czy li wiedzie iego cnoty sta-
rzne i sprawiedliwe? dowodem zamysłu iego utworzenia ludowi ich znane
aty mowią tu przeciw Egodnym był Arystobulus, Pewna że autor
wyprawy chwalić niemoźna bo się okazuie brak Elementow i mniey zwycię
stwo miały stanowić skutek Ich – Od wyprawy Alexandra aż do
śmierci Iego, Historya przybiera nową postać – Nie iest Historyą lu-
dow ale Woiowniczow, można mowić że od lat 200 ad 200 Ant. Chr.
iest Wojna, na miyce Moralności Politykę wstępuie – Dla lepszego
rozwiązku Historyi ieneralnieymy pracuiąc czasu od Alexandra ado Augusta
Mowiąc o śmierci Alexandra Monarchia podzielona była na rozmaite
Królestwa, i że odtąd daty Królestw istnieią – Familia Alexandra wstępu-
na przez Kassandra Syna Wielkomiędzy Maced. Królą: – Przeciwnie
on Grekom, wziął dlatego zamierzoną przyczynę – W przeciągu lat 18, Pano-
wało 12. Kassander 298 umarł, miał Następcow, Filipa Antypatra
Demetryusza Polyorceta tak nazwanego od dobywania Seleucia 1wsz.
nalonie Antygona Donatę 1szy 272 Król. Po śmierci Seleuka Założyciela
z Jenerałow Alexandra W. 1szy wyiął wtedy Egipt potężny i stał Państwo
pod nowe panowanie i dla tego nazwany Sotator, – Galliowie ciągle na
siedli na Macedonią 279 i aż do Delfu dozili – Antiochus Theopilowa
Grekow zmusił do powrotu większa część zginęła w Frakcyi, reszta zaś
w Azyi mniejszey utworzyła Państwo nazwane Galacyi – w Grecyi
odzyskała wolność po śmierci Peryklesa datuie się iuż to przerwanie
zdu między Grecyi Ateny domagały się Anarchii Sparta zaś Demokracyi
Odtąd Chrześcianie działali albo Macedonią stronnictwo albo Rzym
W nowszych dziejach podobne zdarzenia – w Francyi za Panowania Hen-
ryka Walezyusza pod pano: Karola 9go Bra i przed 2ga laty w Francyi
gdzie się walczył Król przyrodzony stanął na czele Ultra Royalistow po-
szedł na czele Konstytucyantow, potem znowu na czele Royalistow ale
Grecy tu duch panuie tam Europy Rządzi że tego stronę Panuiącą uczynił
Jest wolno inni zaś mieszkańcy że do odzyskania wolności uciekli Im
powinno tego dozwolone. W tym Panie nowy Obcowałe nayleprzi wiśniet
nayoźnieyszy bonie byli umiałemi wojowniczemi. Po śmierci Alexandra
Antygona

Antygonus Syn Demetryusza Polyorata nadał warunki Prawom i wpły-
ciał Królowi maią powinni — Ateny po licznych buntach ułaskawiły całe wy-
zwoli i zdały się pogodliwemi. — Sparta zachowała z dawnych dzie-
nie wzgledy, która obywateli czyniła nieustraszonemi — wszystko zniknęło po zabi-
ciu Króla i wygnaniu Kleomenesa. Miasto Sparta nie wtedy mury walcy-
nowi i za Króla Agisza który miał Machinę wojenną z niej do mszczenia śmierci
Filipowen Dowodzca Achajczyków około r 190 ostatni z Greków oswobodził
Spartę od tyranów z nich Prawa których nazad wracano ale zwyczaiu dawnie
ga ustanowione trwały dotąd. (a). Wreszcie napadu Galatów utworzyły się związki
Achajski było to Prowincya ale wrogich czasach różne znaczenie miała na
Pelop. znaczyła Miasto przy Korynckie, Poznaj co innego, wtedy dzielono ty-
ją na 2. części na Macedonią i Achaią, Achaia wtedy obejmowała tylko
i Beocyą. Wtedy K. miast połączyło się i gatunek Brzegowy i Prokuratorów
Przestępowały dzielą miasta inne do związku Ateńskiego które wszyst
wych Tyranów i tak wzmagał się coraz bardziej, — Przyłączyły się i Korynt
Sycyon Megalopolis — Związek ten obracał się na przeciwnemi Królowi
przedsięwzięć drugiego związku Etolskiego — Królowie Macedy. udawali się bronić
związku Achajskiego, Obywatele ich nah zgodzili się lepiej wyjaśnić się było na
ulicy nieprzyjaźnie niż szukać za Mediatora Króla Macedy. bo i na nie
swoją koncyą Patrzy.

Azya

Azya najprzeciwniejsza części Alexandra Państwo Antiochusza było powołane
Perdykowi, bo w krótce ambicya Jego przyniosła mu zmarł, Eumenes
walczył za sprawą Jego — Antygonus Uzurpatorem był — Argirowi się zawsze
Kolwiek wydali Eumenesa którzy zniósł z zemsty na dzieci Pana swego, Anty-
gonus wojennie wszystkich Przeciwników, a szczególnie Seleucia, z którym
stowem całym aż do 280 r. Potem bitwa pod Ipsos rozstrzygnęła. — Po śmierci
ci Jego i Eumenesa powstały nowe państwa, które się przybierały rozległe
ty, Pergamu i Galacyi. — W Azyce panowali i rozkrzewili Ptolome-
usza Syna Jego zwanata mu Egipt, wtedy Prawny, i innych wiele Prawnych,
między którymi był Od Ptolomeusza Filopatora do 220 wyprodzi
się ta Dynastya z zwykłej ciekawości może i dla tego że tylko wyjątkowo
familii zostawała. Dwor Ptolomeuszów co nadzwyczajnym sposobem wyda
nierozpustą najwięcej uwagę, Rządy zostawały w ręku Eunuchów — Wtedy
nery wtedy musiał się więc i lud demoralizować. W Azyi utworzyło się
nowe Państwo do dziś dnia istniejące w 60 lat po śmierci Alexandra
Arsaces Jenerał z jazdy i dzień z Wielkorządzcow Krolu zrzucił Dynastyę

Dalej

odrzucił się i uformowało Państwo nowe nazwane Partami w 250 pdn.
które wtym roku przestało wrzeć Seleucydowo. Partami nazywano Ludy
do Y wielu Scytów potym Persami – Otaczali się ci rezydencjami
Królewskimi po zmianie Alexandra W^o^ dzielącymi kraj Ich, i
Dni tylko prawdziwie korzystał w dwóch familiach – z Państwa
Alexandra utworzyły się 2 Protektorat, Macedoński, Syryjski
rozdrobione potrwały, i Egipski. Stan Monarchii po śmierci Alex-
tej miał bowiem że na miejscu Satrapowo następili Królowie bo obawiali
się że nie mają do ludu nic nieograniczonego ich Panowania Wielu Rządów
cywilnych, tytuły przez rzeczywisty ponoszą się, – Europa przyszła przez
Alexandra do styczności z rożnemi ludy Aryatyckimi, obznajmiła się
z wielą nieznanemi umiejętnościami i Arya pozwala że ich Plus innych
nad nich, Ale jednak za Alexandra nie mogły tego volutarnie się
w wielach następnych i ważnie jedynie wolności chwały za myśl zjedno-
czenia rodu ludzkiego: Rzymianie
Alexander w Koryncie mowiąc z Diogenesem, zrobił dotkliwy Epitetym
nie tego Alexandrem zadałbym tego Diogenesem. Z rzeczy o charakterze
iż wielkie Dusze chcą tylko wszystko opanować – Głównie że zdarze
nia z Dziejów Rzymskich. Sergiusz Katilina w Rzymie, ludzi Cyrano
w Persji Rzymowali. Tarquinius samowładny, w czasie z zgoła
dami walce zostałszy zdobył miasta Rzeczy Obcy ci się zte
Jego i Familii z ludem uburzyło się tłumy zniszczył te godności i zapro-
wadził inny. Sprawcą tego był Brutus w 509 pdn. Był to tożsamy
Patrycyuszów dzieckiem i Arystokracji – Na miejsce Króla dorjaw-
liego nastąpiło dwóch urzędników rocznych. Lecz Masa ludu
nie na tem nie poprzestała. – Po wygnaniu Tarquiniusza prowa-
dziły wojny Rzymianie z Królem Porsenną, która doszła im zdarzeni
niezręcznie, wstawiły się obie Scewola, Kobiles etc. – Walka Ple
bejuszów ze długi uciśnionych z Patrycyuszami, i szczególny po-
dział na Patrycyuszów i Plebejuszów, skutkiem i niezrażanie
unas rzadkiego podobieństwa nie ma w nim – Była to familia Rzy
dzącą, możnaby przyrównać tylko do szlachty Wenetkiej – Prytty
walce mamy wzmiankę o rozmaitych wyjściach, o opuszczeniu
Miasta o rozdziałach dotkliwych o Protektorach Plebejuszom
ustanowionych, Roku 499 Pierwszy raz znajdujemy Dyktatora

Zrzekano się swobody aby się ocalić. Władza Dyktatora nayściśley na 6. mies. a nie
kiedy na cudzą wyprawę. Od 1go ieduali Dyktatora Furyusza aż do Sulli żaden Dyk-
tatorow zwyczaynych nie karał się o przeciwienie swey władzy. Złe wnioski z
Rządy wtedy są dobremi, gdy są dobrze porządkowane. Król Rzymski podobnie miał
władzę nieograniczoną, mogł wymuszać posłuszeństwo robić, tym czasem przyznał mu
trzeba że tam do Jacto Monarcha nigdy nie był Despotą, wiec i postępował z
nie sam bezkarnie Rządu ciężar dobrych lub złym ale uprzeć całe człowieka z wszystkich
bi. W r. 432. przypada Epoka Decemwirow, nad ułożeniem praw na 12. tu-
blicach pisemnych pracujących, w dwóch lat z tą godzenie zwycięstwo Patry-
szow z Plebeuszami, gdzie już dozwolono Małżeństwa zwycięstwo Rzym-
skiemu wyprawy przeciw rożnym ludom wzrost większego zysku lud
do Woyska, aż piechota 405 obrynęła żołd. w drocie w 396. Gallowie na
padają Rzym, Camillus ich wypędza. Daley wojny z Gallami Etruskami
Latinami, Samnitami do złożenia większej wojny od r 330 do 320 rożnym
rożnym szczęściem, w końcu tych woien poznali Rzymianie dwa Pierwsze
gdzie woyska ich pod szubienicą przechodzić musiały, w r. 333. Alexander
wtedzia Grecy wpada do Włoch chcąc ie podbić, czego przestała życzenie
w r. 286. Pyrrus przybył Terentyńczykom na pomoc, lecz uciekł wrato
wać się musiał. w r. 266 całe Włochy zawojowali Rzymianie, wtenczas od
r 264 do 241. przypada 1sza wojna Kartagińska trwająca lat 23. gdzie Re
gulus w Afryce dowodził. W następnych latach Rzymianie zdobyli
Sardynię, i Korsarzow Illiryjskich pobili, Gorne Włochy zamienili w pro-
wincyą swoią. Następuje tedy 2ga wojna Kartagińska od r. 218 do 20
trwająca, w której wiele klęsk Rzymianie ponieśli aż dopiero Scypio
Publius maximus, który z swym dowództwem pobił Hannibala, będą-
cego w złym położeniu pod Kartaginą, gdy woyska jego zniszczone, bo ter
dla tego że Partya w Kartaginie Partyzanow nieliczna dodawała woyska
żywności. Wtedy zakończył się według Scypio Africanus Major pod
Zama, który przeprawiwszy się do Afryki w r 201. zawarli pokój lat, lecz
nie dobry dla Rzymian. Wkrótce potomny był Filip Król Macedoński w r 198.
Daley Antyoch pobity od Scypiona, wskutek tego Etolia ujarzmiona
i już odtąd pieniędze i przepych coraz obcinie widzieć się daty w Rzymie
Perseus Król Macedoński w r 168 pobity przez Emilia Pawła, tak
Macedonia stała się prowincyą Rzymską. Następuje tedy 3cia wojna Pu-
nicka trwająca lat dwa, która się skończyła na zburzeniu Kartaginy, wten
czas tedy i Koryntu zdobyto, W następnych latach, Oblężenie Numancyi

Woyna z Jugurtą przez Sallustyusza opisana. Nastąpił tymbrow 113. Teutonow 104. Dalej woyna z Mitrydatem potrzebnieysza nawrocona, ktory mimo szczęśliwości swey Krainy bez Woy chwały Rzymian potęgę, gdyby niezdrada, skończyła na zabraniu Krolestwa Mitrydata i na omierci Jego ktorą zobie zadał. - Sylla w Atenach, - Pompejusz z pobraniu Korsarzy Morskich, r 64 bytnych, - Palestyna zhołdowana - Cezar Dyktator perpetuus, ktory poprawił Kalendarz w 46 Poznieyszy Oktawian Augustus, Antonius stanęli na czele i powała Oktawian utrzymał się dwa, Tchę odezwali się że Brutus przy wyjściu Krolow zmienił tylko Imie i Arwanie ale władzy naywyższey, ciągła Dalej zawsze Stan Rzymian z Kartaginczykami i układ z Krolem Syfacem obowiązuje ay Rzymian aby nieużywali Zelara tylko do uprawiania Roli, że Rzymianie oddali się tylko kunsztom Sztuk i Politycznych potrzeb, ale się mieli, bez potrzeby, przypadki i watpliwości nieprzyjaciół się mieli, bez potrzeby, przypadki i watpliwości nieprzyjaciół stwa były powodem do srobrnych woien, Chęć tryumfu, ktory ich Rzymianom aby nieużywali Zelara tylko do uprawiania Roli, że Rzymianie oddali się tylko kunsztom Sztuk i Politycznych potrzeb, ale

Na czele dwuy Urzędnicy Consulami zwani, którym zarządzenie do Romulowo - Były dwie rady wyższa i niższa - Wszystkie niemniej dostatecznych wiadomości zaprowadzenie ich osobliwie handel i kontakty, które zawierali oni z rożnemi Narody dowodzą Rządu Demokratycznego - W Monarchiach innych jak Aleksandrowskich bywa Despotyczny, Zdarzeta bywali najwyższym hamulcem Królowi, całe ich Państwa utrzymywała się na wojsku, Odtąd tylko Historye spotrzymują Narodowi, Zdarzenia, Które ich bywali im się Król niesprawiedliwie dusili Jo ich w Egipcie, Tunis - Co do Greckiej Republiki Kontakt ich zmieniał się, zwiększeli bohaterski i Stolicy znamienity miały honorem Rządu zarządzenie, jakoteż Urzędników. - - Kształt Rządu tego obrazu - Co do wojsk Greckich - Mieli Grecy w tym obrazu znakomitych mężów nie tylko walecznością, ale rozumnością talentów co dawniej było nieznanem, i od tego obrazu zaczęła się pewniejsza i umiejętniejsza Taktyka

Urządzenia Rzymian Liczba Obywateli wybranych na milicyę publiczną wojsko rzyła wojsko i z tąd legio ab eligere - Legia miała rozmaitą liczbę. - W nayodawniejszych czasach 4200 pomału jednak rożnica wielka i w Pisarzach Rzymskich trzeba uważać że między 4000 do 10000 i 12000 ludzi powinszy tu Każdy obywatel mężczyzny, bo nie nie mający proletarii nie należeli do wojska, do 46 lat musieli służyć w wojsku i jeżeli rościli sobie prawo do urzędów publicznych, musieli odbyć 10 kampanii z Jazdą a 12 z piechotą i tego przynaymniey 10 nie odbył nie przypuszczano Jo do Urzędu - Rzymianie wojnę mieli wojska niż jedną wielką Armią, przyczyna tego że nieskończyli powszechnie całej wojny jednemu dniowi, lub że masy wielkie nie są zdatnemi do utrzymania jedności - Więcey dowierzali piechotę niż Jeździe dla tego Państwowej i inni, którzy umieli jeździć dobrze nie tak wiele spodziewali - Obozy w wyprawach bardzo rozropnie i przezornie obserwowane i zabezpieczone rozbijano nowszy i nowe, i dobrze bo opieszałości w drobnych rzeczach powiązaną za sobą upadek nawet i Państw, W obozach nie za nadbywali czystości ciał i Maściwości mowi że Rzymianie lubili wojny krótkie ale wielkie. Mamy tego dowód na walce z Karthagińczykami od 2. wojny gdzie potrzebowano Egipt do 60 lat ich zagładzenie i bo ich w przeciągu małym czasu był rozstrzygniony Anglii z Francyą, Rywalizacya od 12 wieku trwa; Francyi z Austryą od 16. i to szczególniejsza dla Rzymian że nowo założyli każdego Miasta i Powiatu zgromadzenie wiedzą gromadę nie tak iak u nas. I utrzymywali dawnego dnia przyjaźń do końca - Zresztą żołnierz Rzymski nie miał mundurku ieno odzienia - Wkładali tylko na uroczystych zgromadzeniach nazwisko Lupi Delubry, Centuryi itd. Czyli zdobycze złoto na żołd wojska i Lazarety czyli Kontrybucyą wkładano wiosnie Saturna, a rozdział między żołnierzy dzielono. Rzymianie chcieli aby wojna wojnę żywiła, aby wydatków nie robili na wojny, ale aby zdobycz z innych stron

na proch

Mężtwo iednak Kartaginy iiż dowodem iak handel ozdabia Naród. — Numidya zyzidnia Kartag dopomogła do Jey upadku — Zabiorcza wawng — tne w Numidyi a nadewszystko nieprzeiźrzystość w dziewiż a zwłaszcha Jugurt w ktich sprawiła Numidyę podwładną 101. p. Chr. — Reszta dwóch — wnia wyżnie tylko nazwisko bytow luszotnwey — Germanowie podobnie Jadąc przykładem tego dzieci opierali się Rzymianie — Germanowie nad Renem Sar — towie w Azyi zrobiwszi przez Pażdę w ktorey nie celowali Rzymianie — Uwagi nad tami Narodami. Rozkwit Stanu U Rzymian bytu z dwóch — rzeczy Konsulowie, Senat, i lud Ci na czele Rządu stali — Senat to ważniey — szych sprawach Narodu był Sędzią Sojuszow — Senat był złożony z Osob — możnych a zatem mogły tamowac wojownirzego Ducha Konsulow od — zuchwalstwa i sprawiedliwa równości u Rzymian nie zaś niedziało bez ludu — wiadomo o przywłaszczaniu się Plebejuszow do Patrycyuszow, Trybunowie do — purpuratow — Generałow do władzy Konsularney 2/46, gdzie tylko 6 z tych z rodu Patrycyuszow trzech z Plebejuszow — Cenzura zaś równiez dopie — ro na lat 300 ludzi Rodu Patrycyuszow tworzyła nowe Szlachectwo pieniężne Optimates Nobiles a stąd ostatni ten Nobilis miał dwa znaczenia na list 300 ludzi i Trzecia Klasa homines novi, ktorzy mąż z willi znaczyli Ojcowie byli do Klasy Patrycyuszy lubo z nich się nie rodzili — Lud wotą rozdawał nieprzeszłe dobry — nowi, Ponieważ wieść od Tyranizowania ludu zależało rozdawanie Urzędow — ponieważ ci nieznakomitsi Obywatele pewną uprzymoi mawiali się na wyżsi i Urzędnicy o popularność starali się — Wszystkie Urzędy byty rzadne, przed ludem mianowanie zdawało się rachunek, Lud też mogł potwierdzać lub odmawiać zawarte traktaty lub wojny wypowiedzieć, jednak nie przy — gnosł sprawę Senatu — Potrzeba było obszernego Objaśnienia co się lu — dziom przedstawiało, Jeżeli Konsul chciał panować w Senacie nie mogłby tego cze — kać, wszystkie Urzędy Konsulowie, — Konsul mogł prowadzić Dowództwo nad wojskiem Konsulow, — Konsul mogł odbywać wiecz triumfalny lecz za sprawą Senatu, Jeżeli takie ważył ludu powagę walorytet z rod — nietami niechętnemi Senat nie wiele mogł przeciwko wolności publicznej (podług którym mogł rozpocząć i do końca) dokazać — Władza Senatu zawsza do prawa przez lud odbywanych — życiu ludu niemiała się czego obawiać, bez powagi i miał w Rzymie do Obrzędu tego prawa były szczupłe, i bardzo krótkie, mieto znane zatem Dyktatorowie mogli wotnie stanowić i sobie tą prawa, a temi był Senat. tan w ciężkich wojnach rozbrzmiał z przod obchodzenia się z obywatelami, bywały przykładowe niebezpieczeństwa, gdzie oznaczano Dyktatora, służ co wybierano przez dwóch Konsulow, w Kartagi. Wsz. Rzym. Demokratyczny

Na ostatek

Na czele dwuch Urzędników z Justycyami zwani, Liwiusz racona ich do Romulowo - Były dwie rady wyższa i niższa - Wogole niemasz dostatecznych wiadomości, za Panowanie ich osobliwie handel i Statuty, które zawierali oco z rożnemi Narody dowodzą Rządu Demokratycznego - W Monarchiach innych jak Aleksandrze Wielkim był Rząd Despotyczny, Za Prioteli mieli najwyższym Namiestnikiem Brodwo, cała ich Władza utrzymywała się na wojsku, Odtąd tylko Historye spotrzymują Narodow, Zbrodnierstwa, Za Prioteli ich Król niejwodował dusił Go ich w Despotyi, Dumiano do Grecyi Rzpltey Kontakt ich zmieniał się, zwiększeli Obszary i Stosunki znaczniey miały bowiem Rzeczy decydujący ich Urzędnikow. — Koztakt Rządu tego obrazu - Co do wojsk Greckich - Mieli Grecy w tym obrazu znakomitych mężow nie tylko walecznością, ale rzeczy dwuch wyższych talentow co dawniey były to nieznanym, i od tego obrazu zaczęto się pewniey szacować umiejętności Talenty ich

Urządzenia Rzymian Liczba Obywateli wybranych na milicyą publiczną tworzyła wojsko i z tąd legio ab eligere - Legia miała rożmaitą liczbę. — W nayodleglejszych czasach 4200 pieszych Konnych rożnica wielka i w Posarzach Rzymskich trzeba uważać że między 4000 do 10000 i 12000 ludzi powinien być Każdy obywatel maiętnieyszy, bo nie niemający proletarii nie należeli do wojska, do 46 lat musieli służyć w wojsku i ieżeli rościli sobie Prawo do Urzędow publicznych, musieli odbyć 10 Kampanij z Jazdą a 12 z piechotą i tak przynaymniey 10 nie odbył nie przypuszczano go do Urzędu - Rzymianie wojowali mieli wojska niż iedną wielką Armią, przyczyna tego że niechcieli przerwać Komu całey wojny iednemu Panowi, lub że maszy wielkie nie zdawali się do utrzymania iedności - Więcey delikatnością niż Jazdą dla tego Patrycyusze i inni, którzy umieli ieździć dobrze nie tak wiele polecali się - Obrzędy wojskowe bardzo rozdrobnie i przezornie obserwowano i zalecano w Wojskach, i nawet w drobnych rzeczach poważa za sobą upadek Państw, i dobrze bo ogień ozdoby w Obozach nie za niedbywali czystość ciał i Machinowali nawet, że Rzymianie lubili wojny krótkie ale wielkie. Mamy tego dowody w walce z Karthagińczykami od 2. wojny gdzie przetrwania losu tych do 60 lat się zagładzenie i los ich w przeciągu małym czasu był rozstrzygnięty Anglii z Francyą, Rywalizacya od 12 wieku trwa: Francyi z Austryą od 16. i to szczególniey dla Rzymian że nowo zawiązki każdego Miasta, Powiatu łączono w iedną gromadę, nie tak iak u nas. Ci utrzymywali dawnego duchu przyiazni do końca - Zresztą żołnierz Rzymski niemiał mundurek ile potrzebnego - Kładli tylko na kaszkietach żołnierskich nazwisko Legii Kohorty, Centurye, itd. Czyli zdobycz szło na żołd wojska i Lazarety czyli Kontrybucya wolnowała Saturna, a reszta między żołnierzy dzielono. Rzymianie chcieli aby wojna wyżywiła, aby wydatków nie robili na wojny, ale aby zdobycz z innych stanęła

na proce

na prowadzenie drugiey, co dowodem bezinteressownem – Przykład na Pawle Emiliuszu dokonawszy Perseusza Macedońskiego, który 6000 złota
złożył w skarbie, a sam w ubóstwie umarł – Wszystkich wynadgradza-
no wydzielaniem gruntow – Inny sposob niż w innych krajach, tak w Pa-
ryżu gdzie Weteran mając w przód 12 tys. na dzień dostaie tys. 6. Prawa
Woyny były surowe ale Wodzowie byli względnymi nimi – Kazda prawdziwie
mądra ustawa temi prawami – Prawo mowi to że ktokolwiek opuszczaiąc
nowiłko, ktokolwiek uderzy na Nieprzyiaciela bez dania mu rozkazu śmiercią
karany być powinien – On był odesłany przez wodzow – gdy tu dotykał Jabeta
wąz i dziwnad karzy, gdy zaś rate tego nie przestały skarcenie dziesiątkowano
rzeszty na wygnanie puszczano. Polybius opisał Starożytną zbroią woinną
lepszy się wydaie w Cesarze, ale potrzebnie naprowadzenia, abyś ouemi – Chciał Stan
Alexandra aby utworzył z Miasta założonego przez Egipcie punkt handlu uwen-
czony został, przytoczył się do tego sam Alexander przez zburzenie Miasta handlowego
Tyru w Fenicyi – Ale mimo tego mogło to stato się punktem odwodowym zaś
do przyiścia dobrey Nadziei ochronie Wojsku wzaiemnych obstawiono – Kazdy tego
ma morze czerwone z nim przytoczyć do tego – Przyważa to wiele chwaty Familii
Królow Egipskich Salomonowa Flagi, gdyż oni mimo mnych dawno to dobra-
nie maiących przezwyciężyli, Przyłożyli się do tego Salomonem poruszeni Por-
ta, – między innemi celuią handlem Miasta Pobrzeża Syryyskiego – Wspaniałe
dwo – Miasto Grecie zrzeszelnicy Rzymu. Na Zachod Morza Śródziemnego Karthagi-
na bytta stolica handlu za pozwolała spokoynym i.d. do Krajow Anglii etc. Po
zburzeniu Karthaginy Messalia dziś Marcaille co Francyi stało się punktem
handlowym nadrzecznie ze tam znayduią się pieniądze Grecie Rzymskie i inne
Starożytne Rzeczy miasta Pobrzeża Francuzkiego i Rzymskiego kwitnęły w ham-
del – W Sycylii Syrakuza – Na Oceanie Atlantyckim celowało Miasta Wenecyi
dziś Vande w Francyi – Sam Rzym nigdy nie prowadził handlu ważnego
wzadnym czasie. – Obyczaie Rzymian ci byli narodem woiennym ale
xxx rolniczym, Sukcie ich były pracziami wyrabiane. Pomiędzy zalecitkami
Rzymian chowano za szczególne sukcie rzeczy Ancorkini Żony Coriolana
robioną i rzeczy Livii Żony Augusta. Uprawa roli była zatrudnieniem naywa-
żniejszym nayznakomitszych obywatele do Augusta żyli na wsiach, nayczęściey
chwalono Konsula, gdy go zowano dobrym Gospodarzem i Rolnikiem. Po-
zwalano mieć Rzymianowi 500 morgow gruntu na własność – Fabrycy-
usz zwycięzca Pyrra miał tylko 7 morgi gruntu po Ogcu – Po Auguscie zaś
poczęły obywatele posiadać dobra stanowiące dziś Państwa Książęta
cate – Wtedy cate Włochy stały się Ogrodem – Niebyło Rolnictwa ale zabawy
i rozrywki – Zbudowano Rzymskich dostarczała Sardynia, Sycylia i Egipt
Przy burnie za Rzeczpospolitą nie miał chleba, bo wiatry przeciwne nie dały
przybyć zbożem do Rzymian. Wyprawiano posłow, którzy z różnych stron
sprowadzali rozmaite zagraniczne płody. Towarzysz wina tylko Oliwa

ozdobna
przeszła
Rzymianom
z innych
krajów
wspaniałe
domowe

ofiarowała

zgrodzenia i rożne rozbiory drzewa nawet obiorów zgrodzenia drzewo do włości

ofiarowano dawniey cześa Augusta 83 gatunki wina tylko - Cyromaszen dla obcych ziem rali dziś nieznali, Starożytne Kobiety i Mężczyzni zyli z osobna. Na grzebiach iednak publicznych bezwątpienia na wszystko znaydowali się ludzie i onych, dzieci - Chciano ie obznaymić z bolarnią przez zespetrywanie się na walorzeych niewolnikow - Widać tu że Krzyżanie przetatwali obmierzłość nad miłością ktore dwie mieć moc i siłę potrzebną do poprawy - Niedorwalali wiłozerstwa ale rozwiodu tylko, Wtedy Cyrow nad dziećmi nieograniczoną, rachowała się do pozwych lat. Syn aby był zam sobie rozdawiony przyszłby do lat przed pretorem oświadczał Pan swobodzie - Ubiór roczniany sprawował potrzebę bezpieczeństwa i ciepła. u nas zwyczay krzywienia ciała na golym ciele, zabronia wymagaiąc to - Niewolnictwo miało wielkie u nas tego Krzyżanie - Czwiekodzeni iednak, wszystkich zatrudniali się stawali, iednakże pierwszemu pokoleniu dotychczas wyobrażeni ciała - Umarłych spalano - porzuć spalono. pokolenia się zwłaszcza ich pozwolono Stan Religii Żydzi w czasie niewoli Babilon, okazali przywiązanie zwyczajów przodków i zachowali się, ale z onych obrzędów przeszli w czarę złe i dobre duchy a czego wpływ tych duchów na sprawy ludzkie - Po Alexandrze powstała nauka prawa w Grabyach - a ztąd powstały sekty Faryzeuszów Esseńczyków i Sadducaeuszów. Sprzeciwiały temu Sekta Karaitów od dawnych czasów utrzymuiąca się czasu dotąd w Krzemieńcu Litewskich - Teologowie Żydowscy prawowali nad obszernemi Xięgi świętych - Zbiór Xięgi po czasowy od Ezdrasza 460 pod Nim zebrał wszystkie Xięgi Starożytne i postanowił do Starożytny na fundowanie Kościoła - Xięgi o obrzędach dotrzymuią się Xięgi Ezdrasza i Nehemiasza 70. Grecy studyli to co rozum nayczystszy Platon wiedzieli na Szkoły Filozofów były nazwiska Sekt Epikur nadał powagę Systematowi Atomitów Xięgi których Nauczyciele Rzymu przyłożyli się do Systematu Emanacyjnego czyli wschodniego. Stoikom winniśmy Starożytną naukę o wpływie Opatrzności na wszelkie ludzkie sprawy, Ich nauka tak doskonała i tak bardzo przylegliwszy się do Ran, że znich niektórzy pozwolili się za Ran - Sceptykowie nayczęściej byli nad Nauczyciele Ich Enesidem wszystko chcieli dowieść wątpliwie - Stary byli Nauczyciele Rzymian dla tego Ich Systema przyjmowali filozoficznie czyli Religijnie. Między temi Systemat Epikura nayczęściej miał Kwolennikow Zaprowadzał i upowszechnił w kraju dozyć wcześnie może w 3. wieku po Katozimie Rzymu przyniesiono się wiele wyobrażenie Greckie do czci Bogow Rzymskich - Nad temi Bóstwami był nayczęściszy Bóg iden, było iednak coś wyższego nad Nim Fatum zwane widać tu amalgamaty z wyobrażeń z których iedno łatwo zniszczało drugie - Między Obrzędami nayznakomitsze były dies supplicationum - Lectisternia - Igrzyska Święte wzięte od Greckich - Rzymskie Igrzyska święte odbywały się w Teatrach lub amfiteatrach lub też w Cyrkach, Cyrkowe nadzwyczaj obszerne były ciała - w Amfiteatrach były walki. Niewolnik ile razy, i skarbę rozmnożył ludziom nayczęściej - Ten sam o za zezwoleniem Cesarza do pewnego zniszczenia zostały. Teatralne były widowiskami przyśpiewkami ciemi się

do nas

do naszych dziennych Teatrow — Brymanie wierzyli że Wola Boska obwodzi się wszędzem rzeczy przystoyney rozmaitym sposobem — Kreskę wrzyscy Kapłani posiadali w pewnym względzie wiadomości tłumaczenia znaków oznaczających te wole Boże — to tłumaczenie było zatrudnieniem całego Augurow i dlatego nazywały się magna auspicia. Omito auspicowali z lotu Ptakow z Prospektow — Uważanie zaś trzasku nazwano auspicia Kapłanow Auspices Pullarii zaś pożywanie wykładali. Szczęściem było jednak dla Kraju że Kapłani nie składali Klasy oddzielney. Gdyby nie ta okoliczność jedna, nadałaby cała ich Religia całemu Narodowi wiele innych bieżności niż z potrzeby życia. Reszta Kapłanow była przeznaczeni do oddzielnych powinności — Summus Pontifex, Decemviri, Sextiones, to byli Ogólni ale byli i szczegulni zawsze do wotywy jednego Bostwa np Vestalki Flamines. —

Najważniejszym Narodem w tym dziale byli Kartagińczykowie, ale wiadomości o nich Grecy i Brymanie podają według zdania i według ich zapatrywania się narodowego podane nam są — Jedna jednak ze Dni całe Potomkowie Tyryan zachowali wiele Obrzędow wzywanych na tym pobrzeżu morza srodziemnego innym. Z tych były ofiary — Dyonizy ulr Tyran Syrakuzan zadał ten Religii Obrzęd z Kartaginy. — —

Stan Nauk i Umieiętności Uwagi Ogólne

Umysłu własnie umieiętności i Nauki w tym obszerze wykształcone wyrobiło zostały. Że niższe rozwadzono dobrego porządku w wschodnich Krajach, w tych mogą bydź przyczyny 1° Klimat który wiele wpływu na Ducha człowieka, 2° Kształt Rządu, 3° Zdania Religijne 4° Ograniczenie wiadomości Naukowych na stan jeden 5° Uwarunowanie Duchowieństwa wszędzie z władzą — Podobni obcięte zadbanie — Potym gdy wiadomości naukowe zaiwity się między Egipcianami ten Naród a osobliwie Amerykanowie do bardzo wypolerowania Ducha Głowy nieli, Głównie te przyczyny wypływają z braku tych przyczyn które się wyżej przytoczyły albo chamujące wykształcenie ludzi. Dary Nieba, piękna budowa ciała — wolność mało ograniczona wynalazcze z rozmaitego Kształtu Rządu Katowanie się ozdob wszelkiego gatunku Nałogami — Wyprawy Alexandra W. wiele wiadomości rozniosły do Azyi i Egiptu spełnych wiadomości — Alexandrya przez pracę Ptolomeuszów stała się stolicą Nauk i umieiętności z Alexandryą walczyły Ateny i Rodus o pierwszeństwo w do nauk Brymanie nie uważali miejsca te albo Akademie, do których uczęszczano mądrości —

Później

Poznamy nawet gdy Grecya dała się Rzymskiej Prowincyi, Grecy nie przestali bydź Nauczycielami Rzymian i tam Cycero i Synowie iego w Atenach cwiczyli się - Wszelkie obchodzenie oprzyiemnienie hoździenia się Grekow bylo i w Rzymie zwłaszcza że im nikt walo i na dostatkach Maiątku dle zawezenie u Nich zbytek i przepych u powszechnosc ny został tak więc pociągał za sobą przemienienie do dzisz luxusza nie naturalnosci ale przesady i ozdob wynikło więc z tąd, że odstąpiono od naturalnych sposobow ubstawienia się, ale we wszystkim szukano przepychu i zbytku - Długie wojny i brak Emulacyi wielkich dodawały Egzystencyi Grekow - i Kartaginczykowie wnosiły wyprzod to godzien godzi się miłości rzeczy Nauki i Umieiętności chociaż by nie zaspokoiali oteh własnych Jch nieprzyiaciele Rzymianie - Powodowali oni wojny ztąd te, i na wszystkie, oraz przyczyny wielu umieiętności zdziałał nie można - Pierwsze Nauki zo Mierski nie biorą się w malowaniu w naukach, ich natury nie były i dlatego wygrywane - w Indyach Wschodnich i Chinach gdzie odszukano ozdobne zwierzęta, osobliwie przez wojny Alexandra - Porzucono wiele Edycyi lubo poprawiono, gdzie odzwiercadlenie w szczęściu towarzyskich lat, zawsze wiecznalo wym stopniu Nauki były. Z tego można poznać, iak szkodliwem iest unikanie wszelkiej ludzkiej mowy - Reszta Europy i Azyi, Moccem całą Północ o tym obrocie nieznana. Dotarcie się z więcej tego obrazu wiadomości ludzkie pomnożyły się wrogich czasach zwłaszcza osobliwie przez wojny Alexandra - Porzucono wiele Edycyi lubo poprawiono, - Wydawano Nauki systematycznie przerwo Dzielnosci się Nauki. Mimo tych wszystkich przyczyn nieodzowna ze wzlotu tego obrazu małe delikatnego zmysłu a osobliwie w Naukach i sztukach pięknych pani się zawsze - Że to nauki zbędzą wtasnie robią nas ludzkimi. Nie tylko tyle wielkich Artystow albo Geniuszow obymuiących ogień Nauki, iaki przed lub wrzucie Cesarza Aleksandra i zniszczeli - Grecy dotąd zostali wrogami w sztukach nadobnych i naukach i ostatnich wszystkich które nierozdzielnie się na dwiema i dowcipem lub mądrością ostatnią - Podziękuje Nauki Sztuki o ozdobnych i inne do nich należące iako to Malarstwo, Rzeźbiarstwo, Formierstwo nie wynikły należytych postępow u Cyganow dla braku Cywilizacyi dlatego stosunku do wizerunkow Symbolicznych, a zatem Oddalenie się od natury, dla stosunku do zrozumienia we wszystkim, wielkości, obszerności, zmierzającej doreflektowania ludzkiego i impressowania. W Grecyi Artyści Sztuki ozdobne nie wynikły należytych postępow tutaj dla wyobrażeń fantastycznych dla Synagogi zagonatey - Grecy się zdawali się Rzymianom rzeczywistości i innych sztuk, na które polegający Edycyusz nad Sztukami rzeźbą linią prostą dopiero Praxyteles i Lisyppus zaobserwowali - Edycyusz dochodzi się z linii prostej, niema tam kształtów drzewowych mistycznych

12.

W wszystkich Prowincyach Azyatyckich Jdzie Grecy panowały kwitnęły sztuki wsze
W&k Prykles[a] który umarł[ł] albo wiek sermeyo Alexandra naywyższym iest zwłaszcza
tem doskonałości sztuki w Grecyi - a przynaymniey nayprzyszły było Artystow doskonałych
we wszelkich sztuk rodzaiach - Mądrym imieniu należy do tego Monety tego wieku
Malarstwo na naywyższym stanęło szczycie, gdy Apollo i Apelles triumfowali
pum. Powszechnem iest zdaniem że nieznali Starożytni znakowania Oleynych
Zkładu tego niemasz - Jch malowania były iedno tylko dwubarwne - Znany były
ty Malowania Woskowe czyli Jaustyczne gdzie woskowi nadawano rożne ko
lory i wypalano na krzesiwie - Zobaczemy tego przykłady Obrazy Mozaikowe które
mnieysze piękne kamyszkow płody dochowane do nas - Rzymianie nieznali nigdy
w sztukach pięknych rysunkowych - Do swych robot używali Grekow, zdoby
wali przez tych wszystkie płody kunsztow, w krainach gdzie się dostali i przewozili
do Rzymu, dowod ich niewiadomości w szkicach, nadobnych na ścianach Rzy
mianii krudnieyszych się Malarstwem, którego nazwano Labunis Pictor.
Architektura te szanuią w szystkie ludy uszlachetniane. Grecy
Egipcyanie zwłaszcza iedynie na trwałości w swych budowlach, w Grotach pod
ziemnych i miastach Gigant. Grecy w tey postawili szczególni przymioty całości
zgoda można, regularność wspaniałość i zmiar, dotąd się wzorem w Gma
chach publicznych, w świątyniach - bogata Alexandrya ozdobiona gmachami
pięknemi, Muzeum, Laterna Darco były to dzieła Ptolomeuszów i Segona
stepsow - Nawet Konie Cyrku Dyany, Dydaratesa i inne. - Kartagina
miasto przepyszne co do budowli - We Włoszech Architektura wcześnie kwi
tnąć poczęła - Jch gmachy, Kapitolium Cyrcus - Bazyliki - Wodociągi Go
rzenie były zadziwiaiące do tych czas, chociaż cała te nauka muszała bydź kosztow
rone, wemo Jch ruiny. - Bitruwiusz ieden z Jch Pisarzy otey nauce między
starzy bydź Nauczycielem iey. —
Muzyka U Rzymian Muzyka między wszystkiemi innymi sztukami pięknymi
piorwsze obrzymywała miysce tą trudnią się Mężowie sławni nauką i mo
cnie to widzimy z Biografiow o Cycerona Epaminondasa etc. Grecy byli
ugruntowani o pożytku Muzyki że iest nayważnieyszą Gałęzią Edukacyi mówili,
i dzisieyszy ią to przyznaią. Rzymianie używali ią przy Ucztach Bach
gunalyi i przy partykularnych zabawach; przytym były tu rożne nauczy
W Pewnym stopniu zostaie Orkiestryka czyli nauka tamowo, u Rzymian
były publiczne i prywatne, iednakże w prywatnych uważano tylko rozwo
lenie umysłu przez obce osoby. Tance pogrzebowe, odbywały się także dokła
dnie Archimimus zdał się świadkiem. — —
Palestryka czyli sztuka ćwiczenia ciała, zmieniła się po czasie, bo uży
wała powszechnie na wiele części mniey potrzebnych - Rzymianie ćwi
czyli się w niey bardzo Palestryka było tamuiące gdzie się ćwiczyli mło
dzieńcy i tam to tylko uważano —
Stan Nauk Można powiedzieć że języki Greckie zdał się powszechnym
tworzy uczonych — Co do Rzymian ci tylko nauki przyswoiali

Fow

od Greków pokazuje się wcześnie na gruncie Włoskim nie wszystkie mogły
zaszczepić, w tym przypada zatoczeniu Aleksandryi która z Natazy zrodziła nauki
do pierwszych potrzeb tego obrazu Greckiego czyli tradycyonowania tradycyonnej i autor
i Łacinski wbrew tego tym swoim powstała Krytyka czyli wyższe Gramma-
tyka z Filologia, w tym to obrazie mamy przykłady zatrzymania mowy
i jasno z czego powstali między nimi krytyczne rozbieżności kodeksu
Pismy Żydowskim rozsądku zasadzony — a czy aż nadto powstał Krytyk
między Łacinskim Pismami nie! Wiemy —

Poezya Wszystkie narody Antyczne mają Poezyę, Hebrajskie wzor
bardzo, ze Dawida kwitnie a po nim upada poezya, Nieznalezion
Poezyi Grammatyczny ale tylko Apollonie i te poznamy utrzymatyczne. Inne
ludy Wschodniej Indyi Chinery kwitnie mają mnóstwo Poematów Grec
wymalerli się Prawidła i wzwyż dziecinki postrzegli prozę a wierszem bez
dali w kwiecie rozkwitu Poezyi Mistrzow jako Pisidar Euripides etc